

ARS CICERONIANA

SIVE

ANALYSIS RHETORICA

OMNIUM ORATIONUM

M. T. CICERONIS.

ARS CICERONIANA
SIVE
ANALYSIS
RHETORICA
OMNIUM ORATIONUM
M. T. CICERONIS

Constat argumentis, tabulis, commentatio, & annotationibus.

Adjectus est Index Locorum, Argumentationum, Affectuum, Amplificationum, Figurarum, Confutationum, Narrationum, Rhetoricæ.

Opus apprimè utile eloquentiæ, ac præsertim Ciceronianæ studiosis.

Authore.

R. P. MARTINO DE CYGNE,
Audomarensi Societatis JESU.

Editio secunda Veneta auctior.

Illustrissimo Domino Comiti
JOANNI MARIÆ BERTOLO
Serenissimæ Reipublicæ Venetæ
Consultori.

VENETIIS, M.DCCXI.
Apud Jo: Gabrielem Hertz.
SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

ILLVSTRISSIME DOMINE.

Rodit ſub oculos TVOS ILLVSTRISSIME DOMINE Romanæ Prin-

ceps Eloquentiæ: non ille quidem in Oratorio Syrmate, qualem Romana spectarunt Rostra; sed tegumento ad Dialecticorum ingenium adstricto contractoque, quem illi cultum Doctissimi Authoris accuratissimus labor induxit, ut Tullianarum artus, & thoros Orationum exprimeret. Si lætus venientem exceperis, lætior ille futurus est TVO Patrocinio, quam olim fuerit Orbis Clientelà. Et sane haud potes illius causam repudiare, nisi velis TVAM deserere; Quot quot enim TE vocem Fori, TE linguam Iudiciorum, TE men-

mentem Consiliorum, TE SERENISSIMÆ REIPVBLICÆ VENETÆ, an Oraculum, an CONSVLTOREM, miramur: fatemur omnes, hàc ætate nostra Ciceronem revixisse, & Tullianam suadam in TE feliciùs transmigrasse. Itaque fatigandus non es importunis precibus, ut tutelam suscipias, quæ plurimùm habet officiosæ necessitatis; præsertim cum eà sis Humanitatè, quæ vel ipsa soleat vota occupare; nec orari sustineat, vt exoretur. Reliquum est, vt umbram Patrocinii, quam latiùs in dies effundis, ad me quoque pa-

tiaris

tiaris extendi ; cui nihil magis in votis eſt, quam TVAM GRATIAM adipiſci. Vale.

Illuſtriſſimæ Dominationis tuæ.

Humilimus Seruus
N. N.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM

Ex, mi Lector, animadverte: 1. componendæ orationis artificium esse repetendum ex præceptis nostræ Rhetoricæ lib. 2. capit. 5. 2. Multa, quæ ad eruditionem pertinent, aut ad ipsam orationum materiam, prætermitti; ut artificium Rhetoricæ, seu Analysis tradi brevius possit. 3. Cuilibet orationi præponi Argumentum, & Synopsim ipsis etiam partibus Annotationes subiici; non adputidam repetitionem

(nam

(nam existimo in his semper novi aliquid afferri , vel ad contextum , vel ad artificium) sed ad ipsam intelligentiam Adolescentum , quibus præcipuè scribimus . 4. Etsi nonnullorum est opinio , multas Ciceronis orationes aut non constare ex arte , aut in iis dissimulari , artem maximè : verùm hoc esse quidem ; sed illud non esse : nam excellens Orator Cicero nunquam sine arte dixit : uti nec Citharædus potest sine arte ludere . Atque si hanc artem nos eruimus , & unam eandemque in singulis orationibus esse demonstramus , quis istorum non imminuet opinionem suam ? 5. Argumentationes minores , & argumenta alia ex aliis detecta non hìc retexi ; quæ plurimi tanquam nodos in scripto quærunt , quando operosè pleraque revocant ad syllogismos . 6. Hanc Analysim esse utilem inventuti , ad imitandum præsertim Ciceronem , in eodem vel dispari argumento scribendi . Numeris verò passim in Cicerone appositis usi sumus , ad facilem , ac distinctam explanationem . 7. Non sine utilitare , credo , appositum indicem præcipuo-

rum

rum locorum , Argumentationum , Affectuum , Figurarum , Confutationum , Narrationum , Rhetoricæ.

NOI

NOI REFORMATORI

Dello ſtudio di Padoa.

HAvendo veduto per Fede del Padre Inquiſitore nel libro Intitolato, *Ars Ciceroniana, ſive Analyſis Rhetorica, Authore R. P. Martino de Cygne*, non v'eſſere coſa alcuna contro la Santa Fede Catolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo licenza à Gio: Gabriel Hertz di poterlo ſtampare, oſſeruando gl'ordeni in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venetia, e di Padoa.

Data li 29. Settembre 1710.

(Carlo Ruzini Kav. Proc. Reff.

(

(Alviſe Piſani Kav. Reff.

Agoſtino Gadaldini Seg.

Regiſtrato nel Magiſt. Eccell. degli Eſecut. Contro la Beſtemia.

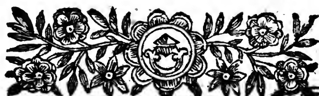
Antonio Canal Nodaro.

ANALYSIS RHETORICA ORATIONUM M. T. CICERONIS.

VOLUMEN I.

PRO

PRO P. QUINCTIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

EX. Nævius, vir, ut describit Cicero addictus quæstui, societatem iniit primum cum Caio Quinctio, deinde cum Publio fratris mortui hærede. Cùm ex ista societate non parum controversia esset, quòd sibi Nævius deberi diceret; datum est utrimque vadimonium: verùm cùm vadimonia sæpiùs dilata fuissent, atque semel ex urbe nihil cogitans exisset Quinctius, derepente per fraudem vadimonium præstat Nævius, postulatque à Prætore bona P. Quinctii absentis, ac vadimonium deserentis possidere ex edicto. Quod iniquè factum queritur Cicero; contenditque P. Quinctium non modò vadimonium suum non deseruisse, sed per procuratorem etiam Alphenum stitisse: quare nec illius bona iure unquam possessa, nec proscripta fuisset.

Status seu quæstio est in genere iudiciali: an Sex. Nævius possederit bona P. Quinctii ex edicto Prætoris.

Dicendi character est subtilis persæpè tamen figuris & amplificationibus luxuriat, & quasi iuvenili Ciceronis (nati 26. annos) ubertate affluit.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. A quatuor causis injuriæ, quæ fit reo Quinctio gratiâ Nævii, eloquentiâ Hortensii, absentiâ M. Junii, iniquitate Prætoris.

NARRATIO. Complectitur quæstus & fraudes Nævii, qui init societatem cum Cajo, & Publio Quinctio, atque huic debitum dissimulando differt tamdiu, dum præstito semel vadimonio absentem Quinctium circumveniat, & è prædio deturbatum, Dolabella Prætore, adigat aut satisdare, aut sponsionem facere.

PROPOSITIO. Sex. Nævius non possedit bona P. Quinctii ex edicto prætoris.

1. ARGUMENTA.

1. Quia causa non fuit cur Sex. Nævius postularet à Prætore, ut bona P. Quinctii possideret.
2. Ex edicto possidere non potuit.
3. Non possedit.

1. ARGUMENTATIO.

1. Argum. Nævio nihil debuit Quinctius, neque vadimonium deseruit; ergo causa non fuit &c.
2. Argum. Quinctius non fuit edicto Prætoris comprehensus: ergo ex edicto &c.
3. Argum. si ex edicto possedit, aut triduo sexcenta millia passuum confecit nuntius; aut ante edictum missus est, utrumlibet dicat Nævius, reprehenditur. Ergo non possedit.

AMPLI-

1. ARGUMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, & AFFECTUS.

1. Nævio nihil debuisse Quinctius ostenditur testimonio ipsius Nævii, qui cum vir esset avarus, audax, crudelis, haberetque locum & tempus appellandi; tamen biennio nullum debitum petiit, nunc subito Quinctii jugulum petit.

2. Etiamsi Quinctius vadimonium deseruisset, non continuò debuit Nævius proscribere bona sui socii, affinis, amici. Nam ejusmodi proscriptio est acerbior ipsa bonorum, & famæ, & vitæ jactura. Deinde boni viri ac majores non nisi consideratè, & ex necessitate, bona aliorum, etiam inimicissimorum, proscripserunt. Quinctius autem vadimonium suum non deseruit; quia Romæ non fuit, quando factum est. Igitur improbus est Nævius, & temerarius, & avarus.

2. ARGUMENTATIONIS.

Quinctium non fuisse edicto Prætoris comprehensum, adjuncta ac verba edicti, declarant: Quinctius enim non latuit, solum non vertit. habuit hæredem, absens fuit à procuratore defensus; propterea etiam ipsius bona non venierunt, neque ea ullus creditorum præter improbum Nævium voluit emere.

3. ARGUMENTATIONIS.

Triduo sexcenta passuum millia confici à nuntio quis credat? ante edictum autem prætoris dejicere saltu Quintium est improbum.

Peroratio.

1. Recensentur argumenta prius allata.
2. Perficitur affectus tum commiserationis à persona Quinctii; tum odii à persona Nævii

 EXOR-

EXORDIUM.

IN exordio queritur Cicero fieri ab adversariis injuriam P. Quinctio: cujus injuriæ causas affert quatuor: 1. est, gratia Nævii apud principes civitatis, quâ ille abutitur contra solitudinem atque inopiâ P. Quinctii. 2. est summa eloquentia Hortensii contra mediocrem Ciceronis facultatem. Has priores causas affert Orator distributione, & comparatione dissimilium. *Num.* 1. *Quæ res.* 3. causa injuriæ est, absentia M. Junii, qui jam diu hanc causam paratus erat defendere; ipse Cicero minus est paratus propter angustias temporis. Hanc causam amplificat apostrophâ ad C. Aquilium, ejusque assessores: ut contra vim, & gratiam tueantur veritatem causæ P. Quinctii. *Num.* 3. *illud quoque.* Addit & prolepsim qua judicis benevolentiam captat timido Quinctio contra potentes adversarios. *Num.* 5. *non eo dico.* 4. causa est, iniquitas prætoris, qui Ciceronem Quinctii defensorem cogit priore loco dicere. Quam causam adjunctis personarum Hortensii, & Nævii, & Prætoris Dolabellæ, cæterorumque nobilium per allegoriam exornat. *Num.* 8. *Nam quid.* Concludit exordium brevi repetitione causarum injuriæ, & iterum obtestando Judices: *Num.* 10. *cùm tot tantisque.*

ANNOTATIO.

Cicero insinuatione benevolentiam captat à sua, & adversariorum; & Clientis Quinctii, & Iudicum persona. Deinde statim exordio iacit prima semina affectuum commiserationis in Quinctium & odii in Nævium, cæterosque adversarios; qui affectus reliqua oratione assurgunt.

NARRATIO.

EXordio subjungitur brevi transitione hæc narratio: 1. C. Quinctius non satis considerate societatem fecit cum Sex. Nævio, quem facetè Cicero scurram, & ab adolescentia quæstui addictum describit. *Num.* 11. *id quo faciliùs.* 2. Cajo Quinctio mortuo, Nævius societatem iniit cum P. Quinctio, sui fratris hærede, nullâ factâ mentione debiti. *Num.* 14. *cùm annos.* 3. fraudolenter idem Nævius dissuasit P. Quinctio, ne auctionaretur Narbone in Gallia, pollicitus ipsi pecunias, simul atque Romæ fuisset, ut P. Scapulæ solveret. *Num.* 15. *cum æris alieni.* 4. Falsus fuit Romæ Quinctius à mendace Nævio. *Num.* 18.

hæc

hæc omnia. 5. Destitutus Quinctius, auctionatus est Narbone, absens, & deteriore conditione; moxque inter Nævium & Quinctium visa controversia, datum est utrumque vadimonium. *Num. 20. destitutione illa.* Vadimoniis sæpè dilatis, cùm ab urbe profectus esset Quinctius, illicò ex insidiis vadimonium sistit Nævius, petitque bona absentis Quinctii, & vadimonium non reddentis possidere, & proscribere ex edicto Burieni Prætoris. Fit hic parva digressio (& ante attentionis renovatio) in perfidiam atque avaritiam Nævii. *Num. 22. cùm vadimonia sæpè.* 8. absentem Quinctium defendit Sex. Alphenus procurator. *Num. 27. libellos.* 9. contra & jus & fas Quinctius dejectus est è prædio, confugitque ad C. Flaccum. *Num. 28. hæc dum Romæ.* 10. Recusante Alpheno satisdare, & postea Quinctio vadimonium sistente, distulit iterum per fraudem, & procrastinavit Nævius; tum anno post & sex mensibus iniquè coactus est à Dolabella P. Quinctius satisdare, aut sponsionem facere. *Num. 29. Alphenus.* 11. denique perturbatus Quinctius elegit sponsionem facere, Judice C. Aquilio, etiam breviter, ut jubet Hortensio horâ præfixâ, & priore loco dicere. De qua injuria rursus queritur Cicero apostrophâ ad Judices, & ad Hortensium; cui certos orationis limites pollicetur. *Num. 32. conturbatus sanè.*

ANNOTATIO.

Facit hæc narratio ad docilitatem causæ, atque fundamentum stabiliendæ postea fidei; fit probabilis maximè ab adjunctis sit sua vis præsertim facetiis in Nævium; habetque insortes quosdam motus sed breves.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Propositio contentionis est hæc: Sex. Nævius bona P. Quinctii non possedit ex edicto Prætoris. *Num. 36. negamus.*

Argumenta quibus propositio nititur, seu in quæ oratio distribuitur, sunt hæc tria. 1. Quia causa non fuit, cur Sex. Nævius à prætore postularet, ut bona Quinctii possideret. 2. quia ex edicto possidere non potuit. 3. Quia non possedit. *Ibid. ostendam.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimum argumentum, *causa non fuit, cur Sex. Nævius à Prætore postularet, ut bona. P. Quinctii possideret.* tractatur hoc enthymemate. Nævio nihil debuit Quinctius, neque vadimonium deseruit. Ergo non fuit causa, cur Sex. Nævius à Prætore postularet, ut bona P. Quinctii possideret. Antecedentis pars prima, *Nævio nihil debuit Quinctius*, apostrophâ & repetitione, & concessione urgetur à testimonio ipsius Nævii, qui annum, & diutius nihil petiit à Quinctio. *Num.37. non fuit.* Deinde comparatione majorum amplificatur. *Num. 38. quis tam dissolutus.* Tum confirmatur triplici ironica prolepsi; quarum 1. est hæc quasi verò Sex. Nævius non ausus sit tamdiu debitum petere, ne molestus esset P. Quinctio, quem nunc cupit interficere. Hanc prolepsim allegoria, & gradatio, & prior comparatio exornat. *Num. 39. huic tu molestus.* Altera prolepsis est hæc, quasi vero Nævius non habuerit vel locum, vel tempus appellandi. Hæc prolepsis brevi subjectione absolvitur. *Num.41. appellandi.* Tertia, quam dilemma stringit, quasi verò Nævius sit negligens in petendis debitis, aut certè liberalis in remittendis. *Ibid. restitur.*

Urgetur magis eadem pars antecedentis à causa finali seu consilio Nævii, qui non tam debitum & pecunias quàm vitam P. Quintii & sanguinem appetit, longa biennii & copiosa hominum potentum & disertorum advocationem. Quod Orator interrogatione, dialogismo concessione, & subjectione effert. *Num. 42. quod si hoc ipsum.* Digressus Cicero apostrophâ Judicem Aquillium & dialogismo actorem Hortensium avocat ab hoc judicio, quod iniquè & molestè fit, non de debito & pecuniis, sed de vita & capite P. Quinctii. *Num. 44. quod à nobis.* Concludit rursum parva quadam anacephaleosi, Nævium non pecuniam, sed jugulum P. Quinctii petere: & hoc protopopejâ Nævii amplificat Orator; seque in fidem Judicis insinuat. *Num.46. Inveniri ratio.*

Antecedentis pars 2. *Quinctius vadimonium non deseruit*, ratiocinatione quinque partitâ expolita est.

Major propositio est hæc: etiamsi Quinctius vadimonium deseruisset, non tamen oportuit continuò Nævium ire ad extrema jura, & inimicissima contra affinem, & socium, & amicum; hoc est, non oportuit

ejus

ejus bona proscribere. *Num.* 48. *quid si debuisset.*

Probatio majoris propositionis amplificatur conglobatione effectorum, & comparatione majorum, quòd ejusmodi proscriptio sit acerbior ipsa bonorum & famæ, & vitæ jactura. *Num.* 49. *nam quid homini.* Amplificatur 2. dissimili majorum, & bonorum, hominum qui non nisi ex necessitate, & considerate bona aliorum, etiam inimicissimorum proscripserunt. Nævius temerè & illico bona sui socii, & affinis, & amici vendit. *Num.* 51. *itaque majores.* Atque hoc præposterum & perversum facinus iterum amplificat pulchrâ subjectione. *Num.* 52. *ad vadimonium non.* Prætereà amplificat duplici communicatione, & prosopopeiâ. *Num.* 53. *si de prædiis.* Postremò item alterâ prosopopeiâ, ethopeiâ, & concessione conflat Nævio odium. *Num.* 55. *quid ad hæc Nævius.*

Minor propositio seu assumptio est hæc. Atqui Quinctius vadimonium non deseruit, quæ par subiectione, sustentatione, & odiosa dubitatione ornatur. *Num.* 56. *quid si nunquam.*

Probatio assumptionis est: quia Quinctius Romæ non fuit, quo die dicit Nævius esse vadimonium factum, idque plures parati sunt testari. *Num.* 57. *ait esse.*

Complexio argumentationis exprimitur indignatione & querimoniâ, P. Quinctium inferiore opibus, non veritate causæ, aut vitæ rusticæ integritate, opprimi à potentiore & iniquiore Nævio. *Num.* 59. *est in hac causa.*

Secundum argumentum, *Nævius non potuit bona Quinctii possidere ex edicto Prætoris*, factâ anacephaleosi, aperit hoc enthymema. Quinctius non fuit edicto Prætoris comprehensus: igitur Nævius non potuit bona Quinctii possidere ex edicto Prætoris. *Num.* 60. *docui quod primum.*

Antecedens patet ex adiunctis & verbis edicti. Nam Quinctius non latuit, solum non vertit, habuit hæredem, absens fuit à Procuratore defensus. *Ibid. attende nunc.* Quinctium verò absentem fuisse ostenditur triplici Alpheni procuratoris officio, qui 1. proscriptionis libellos dejecit. *Num.* 61. *qui locus igitur.* 2. Vadimonium pro Quinctio absente optimus vir, atque idem procurator Nævii, promisit. Adverte hic subiectionem, & dialogismum. *Ibid. videamus.* 3. Tribunos appellavit. Ad quam appellationem muniendam triplex prolepsis accedit. 1. Alphenum sic appellasse, ut iudicium non recusarit. Estque parva digressio in Hortensium. *Num.* 63. *postulabam inquit*, 2. Sic auditum esse à tribunis Alphenum,

ut M. Brutus intercesserit, promiseritque Alphenus P. Quinctium, ubi rediisset, ad vadimonium sistere. *Num. 65. at enim.* 3. Nævio sic fuisse tunc parem concertationem cum Alpheno, sicuti nunc est Quinctio cum ipso Nævio. *Num. 68. quid affertur.* Hæc ultima prolepsis habet venustam dissimilium comparationem; nam Alphenus cum Nævio, & inter se amici utriusque comparantur per dialogismum. *Num. 69. erat, inquit.* Deinde Quinctii causa, solitudo, & inopia cum iniqua postulatione Nævii, & potentissimâ adversariorum actione, & injuriâ confertur, altero elegante dialogismo. *Num. 71. quod situm.*

Consequens enthymematis. *Igitur Nævius non potuit bona Quinctii possidere ex edicto Prætoris*, paucis subiicitur. *Num. 73. quare aut doceas.* Mox amplificatur à consequentibus, quòd bona Quinctii non venierint, & quòd ea bona nullus creditorum, præter improbum Nævium, voluerit emere; propterea quod omnes judicarent. P. Quinctium non esse isto Prætoris edicto comprehensum. *Ibid. etenim si ex edicto.*

Tertium argumentum, *Nævius bona Quinctii non possedit*, ingreditur Cicero illustri dialogismo. *Num. 77. diffidebam.* Deinde sic agit dilemmate; si Nævius bona P. Quinctii possedit ex edicto Prætoris, aut triduo sexcenta millia passuum confecit nuntius, ut de saltu dejiceretur Quinctius, quod est incredibile; aut nuntius à Nævio missus est ante edictum, quod est improbum.

Primam dilemmatis partem petitione attentionis, & dialogismo excutit Cicero, subjectâ exclamatione ironicâ, & parvâ digressione in Hortensium. *Num. 79. quod abs te.*

Secundam partem, & rursus totum dilemma incisim urget duplici subjectione, & repetitione. *Num. 81. antequam.* Tum apostrophâ ad Judices arguit improbitatem Nævii, qui ante edictum, & contra edictum, & per vim, fundis suis miserum Quinctium dejecit. *Num. 84. omnia sunt.*

ANNOTATIO.

1. *Propositio contentionis quàm est aperta! quàm brevis, & quàm perspicua distributio, tria membra seu præcipua argumenta complectens!*

2. *Quantus nervus, & quanta varietas argumentationum? nam primum argumentum enthymemate, & ratiocinatione Orator explicat, secundum altero enthymemate tractat;*

ter-

tertium dilemmate urget, eoque adversarium conficit.

3. In singulis argumentationum partibus, quàm graves sunt rerum amplificationes, præsertim locorum congerit! quàm ornatæ verborum amplificationes, præsertim figuris sententiarum! quot digressiones, quando occasio!

4. Affectus misericordiæ in P. Quinctium, & odii in Sex. Nævium temperati quidem & inchoati in exordio, & narratione, quo modo in contentione assurgunt! nam 1. argumentatione avaritiam Nævii Cicero convincit; irridetque mox eius improbitatem in appetenda vita P. Quinctii graviter insimulat. 2. Argumentatione avidam bonorum proscriptionem P. Quinctii vehementiùs accusat. Demùm 3. Argumentatione seu dilemmate acerrimè perstringit improbitatem Nævii, ut conflato tandem ipsi odio, misericordiam Quinctio maiorem faciat in peroratione, ut mox videbimus.

PERORATIO.

HÆc peroratio haber duas partes, enumerationem, & affectum; enumeratio recenset argumenta priùs allata. *Num.86. ostendi quàm multa.* Affectus est misericordiæ erga P. Quinctium; movetque hunc affectum Cicero 1. insinuatione, quâ Judicis fidem, bonitatem, & æquitatem captat à persona P. Quinctii senis, & inopis contra adversarios crudeles & opulentos. *Num.91. nunc causa perorata est.* 2. Dissimili comparatione Quinctii & Nævii, per concessionem. *Num. 93. non comparat se.* 3. Pathetica petitione vitæ & libertatis P. Quinctii, cum exclamatione & gradatione. *Num. 94. quid ergo est.* 4. Propositâ calamitate P. Quinctii, & ejus demissione, oppositaque crudelitate & superbia Nævii. *Num.96. omnia circumspexit.* 5. Iteratâ Judicis obtestatione. *Num. 99. itaque te hoc.*

ANNOTATIO.

De hac peroratione breviter dicendum omnia per orationem sparsa hic colligi & præcipuè affectus, post recensita argumenta. Nam ad motum vehementiorem Orator prosopopeià deprecatione, comparatione dissimilium, inducit Quinctium afflictum, atque obtestantem Iudices à persona, & vita sua innocentissima, contra adversarium virum potentem, & voluptuarium, & iniquum. Itaque ut scribit Gellius liberato Quinctio fructum suæ eloquentiæ tulit Cicero.

PRO SEX. ROSC.
AMERINO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Occiso Romæ Sex. Roscio, cùm noctu rediret à cœna: accusatus est parricidii hic Sex. Roscius. Crimen affingebant duo Roscii, sicarii; accusabat Erutius, accusator ineptus: hunc & illos fovebat Chrysogonus, vir potens apud nobiles, & avarus qui proscripta iniquè Sex. Roscii bona emerat. Igitur his adversariis brevi oppressus Sex. Roscius vir rusticus, fortunisque eversus fuisset, nisi Patronus Cicero subvenisset: namque hic Clientem suum ab integritate vitæ, & nulla non modò causâ, sed etiam occidendi parentem facultate defendit, contra futilem Erutii criminationem. Tum ipsam cædis suspicionem in adversarios quinque manifestis argumentis coniecit.

Huius orationis quæstio seu status est in genere iudiciali, an Sex. Rosc. Amerinus occiderit Patrem suum.

Genus dicendi est subtile & acutum: sæpius crebris sententiis atque ornamentis copiosum: quippe in hac oratione uti in primis luxuries Oratoris seniore stylo depascenda est.

SYNOPSIS

EXORDIUM ARGUMENTA.

A causis, quare Cicero, & non alius eorum, qui adsunt, defendit Sex. Roscium,

1. Causa est major in Cicerone, quàm in aliis libertas dicendi.

2. Causa est ratio officii.

Quia 1. Sex. Roscius non habuit causam occidendi Patrem suum.

2. Non habuit facultatem.

3. Adversarii habuerunt causam illum occidendi.

4. Habuerunt facultatem.

NARRATIO.

Primum describit Cicero Rosciorum inimicitias; deinde ex his cædem Sex. Roscii: postea ex celeri cædis nuntio? ex societate P. Roscii cum Chrysogono; ex venditione, & possessione bonorum, inscio Sylla: ex perfidia ejusdem Roscii in fallendis ad Syllam legatis; denique ex consilio accusandi hunc Sex. Roscium parricidii, auctores cædis probat esse adversarios.

PROPOSITIO.

Sex. Roscius non occidit Patrem suum; sed adversarii illum occiderunt.

ARGUMENTATIO.

1. Argum.; paricidii crimen est ejusmodi, ut accusator magnas causas afferre debeat, quare sit commissum; sed accusator Erucius nullam afferre causam potuit: ergo non est credibile Sex. Roscium sine causa occidisse Patrem suum.

2. Argum.; si Sex. Roscius habuit facultatem occidendi Patrem suum, vel per se occidit, vel per alios; neutrum; ergo.

3. Argum. cui cædes majori bono fuit, is majorem occidendi causam habuit sed cædes Patris Sex. Roscii majori bono fuit P. Roscio quam Sex. Roscio; igitur ille potius, quam hic, habuit causam occidendi.

4. Argum. quinque sunt indicia, quibus hæc facultas & cædes Sex. Roscii in adversarios conjicitur; ergo, &c.

AM-

AMPLIFICATIO ET AFFECTUS.

1. ARGUMENTATIONIS

Parricidii causæ atque indicia ex parte filii sunt corrupti mores, audacia, luxuries, debita, cupiditas: ex parte patris, est odium filii: quorum nihil probare potest accusator Erutius; nec enim sceleratus filius, nec amens pater, qui sine causa oderit filium. Nam quòd hunc ius miserit, honoris ac benevolentiæ causa misit, exemlo plurium, ac majorum; quòd exhæredare voluerit, futile ac fictum. Ineptus igitur est & pugnans secum, & impudens Erutius, qui sine causa aliquem accuset patricidii; quod crimen sine multis & magnis causis non est credibile, tum testimonio naturæ, tum præjudicio judicum Terracinensium, exemplis, Poeticis, & decretis suppliciis.

2 ARGUMENTATIONIS.

Sex. Roscius non per se occidere potuit Patrem, quia Romæ non erat, quando pater fuit occisus.

Non per liberos ex Ameria, qui non nominantur.

Non per sicarios, quos non novit vir ruri assiduus.

Non per servos, quos quotidie vocat in quæstionem.

3. ARGUMENT.

Majori bono cædes Roscii fuit P. Roscio, quam Sext. nam ille mendicus, avarus audax, inimicus Roscio diviti fuit: hic ruri addictus nemini infestus, denique filius, subjuncta iterum faceta digressione in accusatorem Erutium.

4. ARGUMENT.

1. Argumentum cædis est audacia T. Roscii, qui cum accusatore sedet.
2. Cædes celerrimè nuntiata Roscio Capitoni.
3. Capitonis perfidia in fallendis decem legatis ad Syllam.
4. Quæstio servorum, recusata ab adversariis.
5. Avaritia & potentia Chrysogoni.

PER ORATIO.

Commiserationis affectus erga Sex. Roscium, qui æquo animo fortunas suas omnes concedit Chrysogono, cum deprecatione ad Judices, ut istam crudelitatem non ferant in Rep.

EXORDIUM.

Exordium fit prolepsi, & sustentatione à causis, quare Cicero, & non alius eorum, qui adsunt, defendit Sex, Roscium. *Num.* 1. *credo ego* 1. Causa est major in Cicerone, quàm in alijs libertas dicendi, propter adolescentiam ac tenuem in Repub. auctoritatem. *Num.* 2. *qua me igitur res* 2. Causa est ratio officii. *Num.* 4. *accedit illa quoque*. Mox altera prolepsi excusat eos, qui propter periculum tacent in hac causa: & Chrysogonum vocat in invidiam ab iniqua postulatione. *Num.* 5. *forsitan quaeratis*: Auget invidiam postulando quod est æquius à Chrysogono, & à Judicibus, ne iniquo isti viro faveant: quod est indignum. *Num.* 7. *si vobis aequu.* Hancque indignationem amplificat 1. distributione. *Num.* 9. *his de rebus* 2. Suâ in Judices fiduciâ, ac fortitudine defendendi Sex. Roscium. *Nu.* 10. *quapropter vos oro*. 3. Apostrophâ ad M. Fannium. *Nu.* 11. *Te quoque* Quam apostropham ad majorem motum exornat gradatione à consequentibus. *Num.* 12. *petimus abs te*. Et repetitione per antitheses. *Num.* 13. *accusantii.*

ANNOTATIO.

Constat hoc exordium insinuatione quâ Cicero adstantium & Judicis gratiam colligit 1. excusando ipsorum officium in tam iniqua & periculosa causa. 2. Suam adolescentiam, mediocre ingenium, authoritatem exiguam magnam officii rationem commemorando. 3. Iniquum Chrysogonum statim adducendo in odium, & aliquantò vehementiores affectus gravibus concitando figuris.

NARRATIO.

Brevis est transitio ad narrationem. *Num.* 14. *atq; ut*. Quæ continet 1. descriptionem Patris Sex. Roscii à nobilitate, divitiis, gratiâ, & præclare factis in tuenda nobilitate. *Num.* 15. *Sex. Roscius* 2. Descriptionem duorum Rosciorum sceleratorum, inter quos & Patrem Sex. Roscii fuerunt inimicitiæ. *Num.* 17. *erant ei veteres*. 3. Cædem Patris Sex. Roscii ab adjunctis loci & têporis. *n.* 18. *nam, cum hic* 4. Nuntium celeriter à Glaucia Tito Roscio Capitoni factum. *Num.* 19. *occiso Sex. Roscio*. 5. Ejusdem T. Roscii Capitonis societatem cum Chrysogono, ut simul in fortunas innocentis rustici involarent. *Num.* 20. *quatriduo*. Hic fit parva digressio ad benevolentiam L. Syllæ, quo inscio

hæc

SYNOPSIS.

EXORDIUM. A quatuor causis injuriæ, quæ fit reo Quinctio gratiâ Nævii, eloquentiâ Hortensii, absentiâ M. Junii, iniquitate Prætoris.

NARRATIO. Complectitur quæstus & fraudes Nævii, qui init societatem cum Cajo, & Publio Quinctio, atque huic debitum dissimulando differt tamdiu, dum præstito semel vadimonio absentem Quinctium circumveniat, & è prædio deturbatum, Dolabella Prætore, adigat aut satisdare, aut sponsionem facere.

PROPOSITIO. Sex. Nævius non possedit bona P. Quinctii ex edicto prætoris.

I. ARGUMENTA.

1. Quia causa non fuit cur Sex. Nævius postularet à Prætore, ut bona P. Quinctii possideret.
2. Ex edicto possidere non potuit.
3. Non possedit.

I. ARGUMENTATIO.

1. Argum. Nævio nihil debuit Quinctius, neque vadimonium deseruit; ergo causa non fuit &c.
2. Argum. Quinctius non fuit edicto Prætoris comprehensus: ergo ex edicto &c.
3. Argum. si ex edicto possedit, aut triduo sexcenta millia passuum confecit nuntius; aut ante edictum missus est, utrumlibet dicat Nævius, reprehenditur. Ergo non possedit.

1. ARGUMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, & AFFECTUS,

1. Nævio nihil debuisse Quinctius ostenditur testimonio ipsius Nævii, qui cum vir esset avarus, audax, crudelis, haberetque locum & tempus appellandi; tamen biennio nullum debitum petiit, nunc subito Quinctii jugulum petit.

2. Etiamsi Quinctius vadimonium deseruisset, non continuò debuit Nævius proscribere bona sui socii, affinis, amici. Nam ejusmodi proscriptio est acerbior ipsa bonorum, & famæ, & vitæ jactura. Deinde boni viri, ac majores non nisi considerate, & ex necessitate, bona aliorum, etiam inimicissimorum, proscripserunt. Quinctius autem vadimonium suum non deseruit; quia Romæ non fuit, quando factum est. Igitur improbus est Nævius, & temerarius, & avarus.

2. ARGUMENTATIONIS.

Quinctium non fuisse edicto Prætoris comprehensum, adjuncta ac verba edicti, declarant: Quinctius enim non latuit, solum non vertit. habuit hæredem, absens fuit à procuratore defensus; propterea etiam ipsius bona non venierunt, neque ea ullus creditorum præter improbum Nævium voluit emere.

3. ARGUMENTATIONIS.

Triduo sexcenta passuum millia confici à nuntio quis credat? ante edictum autem prætoris dejicere saltu Quintium est improbum.

Peroratio.

1. Recensentur argumenta prius allata.
2. Perficitur affectus tum commiserationis à persona Quinctii; tum odii à persona Nævii

EXORDIUM.

IN exordio queritur Cicero fieri ab adversariis injuriam P. Quinctio: cujus injuriæ causas affert quatuor: 1. est, gratia Nævii apud principes civitatis, quâ ille abutitur contra solitudinem atque inopia P. Quinctii. 2. est summa eloquentia Hortensii contra mediocrem Ciceronis facultatem. Has priores causas affert Orator distributione, & comparatione dissimilium. *Num.* 1. *Quæ res.* 3. causa injuriæ est, absentia M. Junii, qui jam diu hanc causam paratus erat defendere; ipse Cicero minus est paratus propter angustias temporis. Hanc causam amplificat apostrophâ ad C. Aquilium, ejusque assessores: ut contra vim, & gratiam tueantur veritatem causæ P. Quinctii. *Num.* 3. *illud quoque.* Addit & prolepsim qua judicis benevolentiam captat timido Quinctio contra potentes adversarios. *Num.* 5. *non eo dico.* 4. causa est, iniquitas prætoris, qui Ciceronem Quinctii defensorem cogit priore loco dicere. Quam causam adjunctis personarum Hortensii, & Nævii, & Prætoris Dolabellæ, cæterorumque nobilium per allegoriam exornat. *Num.* 8. *Nam quid.* Concludit exordium brevi repetitione causarum injuriæ, & iterum obtestando Judices: *Num.* 10. *cùm tot tantisque.*

ANNOTATIO.

Cicero insinuatione benevolentiam captat à sua, & adversariorum; & Clientis Quinctii, & Iudicum persona. Deinde statim exordio iacit prima semina affectuum commiserationis in Quinctium & odii in Nævium, cæterosque adversarios; qui affectus reliqua oratione assurgunt.

NARRATIO.

EXordio subjungitur brevi transitione hæc narratio: 1. C. Quinctius non satis considerate societatem fecit cum Sex. Nævio, quem facetè Cicero scurram, & ab adolescentia quæstui addictum describit, *Num.* 11. *id quo faciliùs.* 2. Cajo Quinctio mortuo, Nævius societatem iniit cum P. Quinctio, sui fratris hærede, nullâ factâ mentione debiti. *Num.* 14. *cùm annos.* 3. fraudolenter idem Nævius dissuasit P. Quinctio, ne auctionaretur Narbone in Gallia, pollicitus ipsi pecunias, simul atque Romæ fuisset, ut P. Scapulæ solveret. *Num.* 15. *cum æris alieni.* 4. Falsus fuit Romæ Quinctius à mendace Nævio. *Num.* 18.

hac omnia. 5. Destitutus Quinctius, auctionatus est Narbone, absens, & deteriore conditione; moxque inter Nævium & Quinctium visa controversia, datum est utrumque vadimonium. *Num. 20. destitutione illa*. Vadimoniis sæpè dilatis, cùm ab urbe profectus esset Quinctius, illicò ex insidiis vadimonium sistit Nævius, petitque bona absentis Quinctii, & vadimonium non reddentis possidere, & proscribere ex edicto Burieni Prætoris. Fit hîc parva digressio (& ante attentionis renovatio) in perfidiam atque avaritiam Nævii. *Num. 22. cùm vadimonia sæpè*. 8. absentem Quinctium defendit Sex. Alphenus procurator. *Num. 27. libellos*. 9. contra & jus & fas Quinctius dejectus est è prædio, confugitque ad C. Flaccum. *Num. 28. hac dum Romæ*. 10. Recusante Alpheno satisdare, & postea Quinctio vadimonium sistente, distulit iterum per fraudem, & procrastinavit Nævius; tum anno post & sex mensibus iniquè coactus est à Dolabella P. Quinctius satisdare, aut sponsionem facere. *Num. 29. Alphenus*. 11. denique perturbatus Quinctius elegit sponsionem facere, Judice C. Aquilio, etiam breviter, ut jubet Hortensio horâ præfixâ, & priore loco dicere. De qua injuria rursus queritur Cicero apostrophâ ad Judices, & ad Hortensium; cui certos orationis limites pollicetur. *Num. 32. conturbatus sanè*.

ANNOTATIO.

Facit hæc narratio ad docilitatem causæ, atque fundamentum stabiliendæ posteà fidei; fit probabilis maximè ab adjunctis fit sua vis præsertim facetiis in Nævium; habetque infertes quosdam motus sed breves.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

PRopositio contentionis est hæc: Sex. Nævius bona P. Quinctii non possedit ex edicto Prætoris. *Num. 30. negamus*.

Argumenta quibus propositio nititur, seu in quæ oratio distribuitur, sunt hæc tria. 1. Quia causa non fuit, cur Sex. Nævius à prætore postularet, ut bona Quinctii possideret. 2. quia ex edicto possidere non potuit. 3. Quia non possedit. *Ibid. ostendam*.

ejus bona proſcribere. *Num.* 48. *quid ſi debuiſſet.*

Probatio majoris propoſitionis amplificatur conglobatione effectorum, & comparatione majorum, quòd ejuſmodi proſcriptio ſit acerbior ipſa bonorum & famæ, & vitæ jactura. *Num.* 49. *nam quid homini.* Amplificatur 2. diſſimili majorum, & bonorum, hominum qui non niſi ex neceſſitate, & conſideratè bona aliorum, etiam inimiciſſimorum proſcripſerunt. Nævius temerè & illico bona ſui ſocii, & affinis, & amici vendit. *Num.* 51. *itaque majores.* Atque hoc præpoſterum & perverſum facinus iterum amplificat pulchrâ ſubjectione. *Num.* 52. *ad vadimonium non.* Præterea amplificat duplici communicatione, & proſopopeiâ. *Num.* 53. *ſi de prædiis.* Poſtremò item alterâ proſopopeiâ, ethopeiâ, & conceſſione conflat Nævio odium. *Num.* 55. *quid ad hæc Nævius.*

Minor propoſitio ſeu aſſumptio eſt hæc. Atqui Quinctius vadimonium non deſeruit, quæ par ſubjectione, ſuſtentatione, & odioſa dubitatione ornatur. *Num.* 56. *quid ſi nunquam.*

Probatio aſſumptionis eſt: quia Quinctius Romæ non fuit, quo die dicit Nævius eſſe vadimonium factum, idque plures parati ſunt teſtari. *Num.* 57. *ait eſſe.*

Complexio argumentationis exprimitur indignatione & querimoniâ, P. Quinctium inferiore opibus, non veritate cauſæ, aut vitæ ruſticæ integritate, opprimi à potentiore & iniquiore Nævio. *Num.* 59. *eſt in hac cauſa.*

Secundum argumentum, *Nævius non potuit bona Quinctii poſſidere ex edicto Prætoris,* factâ anacephalæoſi, aperit hoc enthymema. Quinctius non fuit edicto Prætoris comprehenſus: igitur Nævius non potuit bona Quinctii poſſidere ex edicto Prætoris. *Num.* 60. *docui quod primum.*

Antecedens patet ex adjunctis & verbis edicti. Nam Quinctius non latuit, ſolum non vertit, habuit hæredem, abſens fuit à Procuratore defenſus. *Ibid. attende nunc.* Quinctium verò abſentem fuiſſe oſtenditur triplici Alpheni procuratoris officio, qui 1. proſcriptionis libellos dejecit. *Num.* 61. *qui locus igitur.* 2. Vadimonium pro Quinctio abſente optimus vir, atque idem procurator Nævii, promiſit. Adverte hic ſubjectionem, & dialogiſmum. *Ibid. videamus.* 3. Tribunos appellavit. Ad quam appellationem muniendam triplex prolepſis accedit. 1. Alphenum ſic appellaſſe, ut judicium non recuſarit. Eſtque parva digreſſio in Hortenſium. *Num.* 63. *poſtulabam inquit,* 2. Sic auditum eſſe à tribunis Alphenum,

ut M. Brutus intercesserit, promiseritque Alphenus P. Quinctium, ubi rediisset, ad vadimonium sistere. *Num. 65. at enim.* 3. Nævio sic fuisse tunc parem concertationem cum Alpheno, sicuti nunc est Quinctio cum ipso Nævio. *Num. 68. quid affertur.* Hæc ultima prolepsis habet venustam dissimilium comparationem; nam Alphenus cum Nævio, & inter se amici utriusque comparantur per dialogismum. *Num. 69. erat, inquit.* Deinde Quinctii causa, solitudo, & inopia cum iniqua postulatione Nævii, & potentissimâ adversariorum actione, & injuriâ confertur, altero elegante dialogismo. *Num. 71. quod situm.*

Consequens enthymematis. *Igitur Nævius non potuit bona Quinctii possidere ex edicto Prætoris*, paucis subiicitur. *Num. 73. quare aut doceas.* Mox amplificatur à consequentibus, quòd bona Quinctii non venierint, & quòd ea bona nullus creditorum, præter improbum Nævium, voluerit emere; propterea quod omnes judicarent. P. Quinctium non esse isto Prætoris edicto comprehensum. *Ibid. etenim si ex edicto.*

Tertium argumentum, *Nævius bona Quinctii non possedit*, ingreditur Cicero illustri dialogismo. *Num. 77. diffidebam.* Deinde sic agit dilemmate; si Nævius bona P. Quinctii possedit ex edicto Prætoris, aut triduo sexcenta millia passuum confecit nuntius, ut de saltu dejiceretur Quinctius, quod est incredibile; aut nuntius à Nævio missus est ante edictum, quod est improbum.

Primam dilemmatis partem petitione attentionis, & dialogismo excutit Cicero, subjectâ exclamatione ironicâ, & parvâ digressione in Hortensium. *Num. 79. quod abs te.*

Secundam partem, & rursus totum dilemma incisim urget duplici subjectione, & repetitione. *Num. 81. antequam.* Tum apostrophâ ad Judices arguit improbitatem Nævii, qui ante edictum, & contra edictum, & per vim, fundis suis miserum Quinctium dejecit. *Num. 84. omnia sunt.*

ANNOTATIO.

1. *Propositio contentionis quàm est aperta! quàm brevis, & quàm perspicua distributio, tria membra seu præcipua argumenta complectens!*

2. *Quantus nervus, & quanta varietas argumentationum! nam primum argumentum enthymemate, & ratiocinatione Orator explicat, secundum altero enthymemate tractat;*

ter-

tertium dilemmate urget, eoque adversarium conficit.

3. *In singulis argumentationum partibus, quàm graves sunt rerum amplificationes, præsertim locorum congerit! quàm ornatæ verborum amplificationes, præsertim figuris sententiarum! quot digressiones, quando occasio!*

4. *Affectus misericordiæ in P. Quinctium, & odii in Sex. Nævium temperati quidem & inchoati in exordio, & narratione, quo modo in contentione assurgunt! nam 1. argumentatione avaritiam Nævii Cicero convincit; irridetque; mox eius improbitatem in appetenda vita P. Quinctii graviter insimulat. 2. Argumentatione avidam bonorum proscriptionem P. Quinctii vehementiùs accusat. Demùm 3. Argumentatione seu dilemmate acerrimè perstringit improbitatem Nævii, ut conflato tandem ipsi odio, misericordiam Quinctio maiorem faciat in peroratione, ut mox videbimus.*

PERORATIO.

HÆc peroratio habet duas partes, enumerationem, & affectum; enumeratio recenset argumenta priùs allata. *Num.* 86. *ostendi quàm multa.* Affectus est misericordiæ erga P. Quinctium; movetque hunc affectum Cicero 1. insinuatione, quâ Judicis fidem, bonitatem, & æquitatem captat à persona P. Quinctii senis, & inopis contra adversarios crudeles & opulentos. *Num.* 91. *nunc causa perorata est.* 2. Dissimili comparatione Quinctii & Nævii, per concessionem. *Num.* 93. *non comparat se.* 3. Patheticâ petitione vitæ & libertatis P. Quinctii, cum exclamatione & gradatione. *Num.* 94. *quid ergo est.* 4. Propositâ calamitate P. Quinctii, & ejus demissione, oppositaque crudelitate & superbia Nævii. *Num.* 96. *omnia circumspexit.* 5. Iteratâ Judicis obtestatione. *Num.* 99. *itaque te hoc.*

ANNOTATIO.

De hac peroratione breviter dicendum omnia per orationem sparsa hic colligi & præcipuè affectus, post recensita argumenta. Nam ad motum vehementiorem Orator prosopopeiâ deprecatione, comparatione dissimilium, inducit Quinctium afflictum, atque obtestantem Iudices à persona, & vita sua innocentissima, contra adversarium virum potentem, & voluptuarium, & iniquum. Itaque ut scribit Gellius liberato Quinctio fructum suæ eloquentiæ tulit Cicero.

PRO SEX. ROSC. AMERINO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Occiso Romæ Sex. Roscio, cùm noctu rediret à cœna: accusatus est parricidii hic Sex. Roscius. Crimen affingebant duo Roscii, sicarii; accusabat Erutius, accusator ineptus: hunc & illos fovebat Chrysogonus, vir potens apud nobiles, & avarus qui proscripta iniquè Sex. Roscii bona emerat. Igitur his adversariis brevi oppressus Sex. Roscius vir rusticus, fortunisque eversus fuisset, nisi Patronus Cicero subvenisset: namque hic Clientem suum ab integritate vitæ, & nulla non modò causâ, sed etiam occidendi parentem facultate defendit, contra futilem Erutii criminationem. Tum ipsam cædis suspicionem in adversarios quinque manifestis argumentis coniecit.

Huius orationis quæstio seu status est in genere iudiciali, an Sex. Rosc. Amerinus occiderit Patrem suum.

Genus dicendi est subtile & acutum: sæpius crebris sententiis atque ornamentis copiosum: quippe in hac oratione uti in primis luxuries Oratoris seniore stylo depascenda est.

SYNOPSIS

EXORDIUM ARGUMENTA.

A causis, quare Cicero, & non alius eorum, qui adsunt, defendit Sex. Roscium,

1. Causa est major in Cicerone, quàm in aliis libertas dicendi.

2. Causa est ratio officii.

NARRATIO.

Primum describit Cicero Rosciorum inimicitias; deinde ex his cædem Sex. Roscii: postea ex celeri cædis nuntio? ex societate P. Roscii cum Chrysogono; ex venditione, & possessione bonorum, inscio Sylla: ex perfidia ejusdem Roscii in fallendis ad Syllam legatis; denique ex consilio accusandi hunc Sex. Roscium parricidii, auctores cædis probat esse adversarics.

PROPOSITIO.

Sex Rosciuss non occidit Patrem suum; sed advesarii illum occiderunt.

ARGUMENTATIO.

Quia 1. Sex. Roscius non habuit causam occidendi Patrem suum.

2. Non habuit facultatem.

3. Adversarii habuerunt causam illum occidendi.

4. Habuerunt facultatem.

1. Argum.; paricidii crimen est ejusmodi, ut accusator magnas causas afferre debeat, quare sit commissum; sed accusator Erucius nullam afferre causam potuit: ergo non est credibile Sex. Roscium sine causa occidisse Patrem suum.

2. Argum.; si Sex. Roscius habuit facultatem occidendi Patrem suum, vel per se occidit, vel per alios; neutrum; ergo.

3. Argum. cui cædes majori bono fuit, is majorem occidendi causam habuit sed cædes Patris Sex. Roscii majori bono fuit P. Roscio quam Sex. Roscio; igitur ille potius, quam hic, habuit causam occidendi.

4. Argum. quinque sunt indicia, quibus hæc facultas & cædes Sex. Roscii in advesarios conjicitur; ergo, &c.

1. ARGUMENTATIONIS AMPLIFICATIO ET AFFECTUS.

Parricidii causæ atque indicia ex parte filii sunt corrupti mores, audacia, luxuries, debita, cupiditas: ex parte patris, est odium filii: quorum nihil probare potest accusator Erutius; nec enim sceleratus filius, nec amens pater, qui sine causa oderit filium. Nam quòd hunc ius miserit, honoris ac benevolentiæ causa misit, exemlo plurium, ac majorum; quòd exhæredare voluerit, futile ac fictum. Ineptus igitur est & pugnans secum, & impudens Erutius, qui sine causa aliquem accuset patricidii; quod crimen sine multis & magnis causis non est credibile, tum testimonio naturæ, tum præjudicio judicum Terracinensium, exemplis, Poeticis, & decretis suppliciis.

2. ARGUMENTATIONIS.

Sex. Roscius non per se occidere potuit Patrem, quia Romæ non erat, quando pater fuit occisus.

Non per liberos ex Ameria, qui non nominantur.

Non per sicarios, quos non novit vir ruri assiduus.

Non per servos, quos quotidie vocat in quæstionem.

3. ARGUMENT.

Majori bono cædes Roscii fuit P. Roscio, quam Sext. nam ille mendicus, avarus audax, inimicus Roscio diviti fuit: hic ruri addictus nemini infestus, denique filius, subjuncta iterum faceta digressione in accusatorem Erutium.

4. ARGUMENT.

1. Argumentum cædis est audacia T. Roscii, qui cum accusatore sedet.
2. Cædes celerrimè nuntiata Roscio Capitoni.
3. Capitonis perfidia in fallendis decem legatis ad Syllam.
4. Quæstio servorum, recusata ab adversariis.
5. Avaritia & potentia Chrysogoni.

PER ORATIO.

Commiserationis affectus erga Sex. Roscium, qui æquo animo fortunas suas omnes concedit Chrysogono, cum deprecatione ad Judices, ut istam crudelitatem non ferant in Rep.

EXOR.

EXORDIUM.

Exordium fit prolepsi, & sustentatione à causis, quare Cicero, & non alius eorum, qui adsunt, defendit Sex, Roscium. *Num.* 1. *credo ego* 1. Causa est major in Cicerone, quàm in alijs libertas dicendi, propter adolescentiam ac tenuem in Repub. auctoritatem. *Num.* 2. *qua me igitur res* 2. Causa est ratio officii. *Num.* 4. *accedit illa quoque.* Mox altera prolepsi excusat eos, qui propter periculum tacent in hac causa: & Chrysogonum vocat in invidiam ab iniqua postulatione. *Num.* 5. *forsitan quaeratis:* Auget invidiam postulando quod est æquius à Chrysogono, & à Judicibus, ne iniquo isti viro faveant: quod est indignum. *Num.* 7. *si vobis aequu.* Hancque indignationem amplificat 1. distributione. *Num.* 9. *his de rebus* 2. Suâ in Judices fiduciâ, ac fortitudine defendendi Sex. Roscium. *Nu.* 10. *quapropter vos oro.* 3. Apostrophâ ad M. Fannium. *Nu.* 11. *Te quoque* Quam apostropham ad majorem motum exornat gradatione à consequentibus. *Num.* 12. *petimus abs te.* Et repetitione per antitheses. *Num.* 13. *accusantii.*

ANNOTATIO.

Constat hoc exordium insinuatione quâ Cicero adstantium & Iudicis gratiam colligit 1. excusando ipsorum officium in tam iniqua & periculosa causa. 2. Suam adolescentiam, mediocre ingenium, authoritatem exiguam magnam officii rationem commemorando. 3. Iniquum Chrysogonum statim adducendo in odium, & aliquantò vehementiores affectus gravibus concitando figuris.

NARRATIO.

Brevis est transitio ad narrationem. *Num.* 14. *atq; ut.* Quæ continet 1. descriptionem Patris Sex. Roscii à nobilitate, divitiis, gratiâ, & præclare factis in tuenda nobilitate. *Num.* 15. *Sex. Roscius* 2. Descriptionem duorum Rosciorum sceleratorum, inter quos & Patrem Sex. Roscii fuerunt inimicitiæ. *Num.* 17. *erant ei veteres.* 3. Cædem Patris Sex. Roscii ab adjunctis loci & tẽporis. *n.* 18. *nam, cum hic* 4. Nuntium celeriter à Glaucia Tito Roscio Capitoni factum. *Num.* 19. *occiso Sex. Roscio.* 5. Ejusdem T. Roscii Capitonis societatem cum Chrysogono, ut simul in fortunas incauti rustici involarent. *Num.* 20. *quatriduo.* Hic fit parva digressio ad benevolentiam L. Syllæ, quo inscio

hæc

hæc facta Orator dicit.*n. 22. hac omnia.*6. Insoletem ac flagitiosam possessionem bonorum Sex. Roscii per T. Rosciū Chrysogoni nomine,& nullo non Amerinorum id ægrè ferente *nu. 23. interea iste* 7. Perfidiam adversariorum in fallendis ad Syllam legatis. *Num. 25. itaque decurionum.* 8. Fugam Sex. Roscii ad Cæciliam nepotis filiam. *Num. 27. quod is simul.* 9. consilium adversariorum accusandi Sex. Roscium parricidii. *Num. 28. nam postquam* Quod consilium Orator amplificat 1. dubitatione. *Num. 29. Quid primum.* 2. forti pollicitatione sui officii. *Nu. 30. patronos huic.* 3. Prosopopeja: *Num. 32. etenim quis.* 4. Comparatione hujus nefarii consilii cum facto C. Fimbriæ. *Num. 33. hominem longè*,

ANNOTATIO.

Probabilitas huius narrationis petitur ab adiunctis personarum, & rerum, quæ ante & post eadem Sex. Roscii gesta sunt. Apparent etiam in hac narratione uti suprà in exordio, inchoati affectus contra adversarios.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

PRopositio contentionis est hæc: Sex. Roscius non occidit patrem suum: sed adversarii illum occiderunt.

Distributio seu argumenta prioris partis. *Sex. Roscius non occidit patrem suum* sunt hæc duo: 1. quia non habuit causam illum occidendi. 2. quia non habuit facultatem.

Argumenta posterioris partis, *adversarii occiderunt patrem Sex. Roscii*, sunt hæc itidem duo 1. quia habuerunt causam illum occidendi. 2. quia habuerunt facultatem.

Atque hæc clariùs patebunt in argumentatione: nam apertam distributionem contentionis non proponit Orator. *Num. 35. tres sunt res.*

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRioris partis 1. argumentum, *Sex. Roscius non occidit Patrem suum. quia non habuit causam illum occidendi* hic syllogismus exponit: Parricidii crimē est eiusmodi, ut accusator magnas causas afferre debeat, quare sit cōmissum; sed accusator Erutius nullam afferre causam potuit: ergo nō est credibile Sex. Roscium sine causa occidisse Patrem suum.

Ma-

Major syllogismi effertur exclamatione,& comparatione majorum, & apostropha ad accusatorem Erutium. *Num* 37. *occidisse Patrem*.

Assumptio constat refutatione earum causarum, quas adfert Erutius; nam ex parte filii, fatente etiam Erutio, corrupti mores, audacia,luxuries, debita,cupiditas (quæ sunt indicia & causæ parricidii) per subjectionem removentur à Sex. Roscio. *Num.*39. *Patrem occidit*. Deinde ex parte Patris,odium non fuisse, subjectione ac dilemmate ostendit Cicero. *Num.* 41. *rursus igitur eodem* Nam primum odii argumentum (quod leviter adfert Erutius, & leviter diluitur) de relegatione filii in agros, benevolentiam & honorem, non supplicium & odium probat. *Nu.* 42. *nescio inquit*. Confirmatur 1. ex eo quod parens ei optima prædia colenda dederit. *Num* 43. *quid ais Eruti*. Confirmatur 2. ex eo quod patres familias mittant rus filios suos, non quod probrosum fit, aut criminosum,sed quia honestum. *Ibid. patresfamilias*. Hic captat Cicero Erutium, quem pugnare contra se arguit à contrariarum & pugnantium rerum conflictione mordetque à parente. *Num.* 44. *vides Eruti, quantum* Confirmatur 3. Fabula Cæciliani senis. *Num.* 46. *ecquid tandem* Confirmatur. 4. exemplo multorum, qui ista ætate agros colebant. *Num.* 47. *quasi vero*. Hic rursus parva est digressio in prædia diligenter à Sex. Roscio exculta, quæ nunc iniquè Chrysogonus possidet. *Num.*49. *quid censes*. Confirmatur 5. exemplo Majorum qui ab aratro arcessebantur, ut consules fierent. *Num.* 50. *natu Eruti*. Clauditur argumentum parva anacephaleosi. *Num.*51. *neque ego hac*.

Alterum odii argumentum quod affert Erutius de exhæredatione filii, probari non potest: quare Cicero dialogismo,& concessione nugatorium argumentum irridet. *n.*52. *odium igitur*. Digreditur in accusatores ineptos, qui suspicione & emolumento (uti Erutius) impelluntur ad causas,adductâ per ironiam comparatione canum,& anserū in Capitolio.*n.*55.*nemo nostrum est*.Redit ad Erutium,cujus negligentiam atque fiduciam in accusando Sex. Roscio ostendit prosopopejâ,& ethethopejâ *Num.* 58. *quid mihi*.

Complexionem syllogismi amplificat Cicero 1. conglobatione causarum parricidii, quæ nisi sint magnæ,& probatæ ab accusatore, tantum crimen non est credibile. *Nu.* 61. *de parricidii causa*. Amplificat. 2. à testimonio naturæ. *Num.* 63. *magna est* 3. præjudicio judicum Terracinensium *Num.* 64. *non ita multos* 4. Ab exemplo Poetico Orestis, cæterisque fabulis, nec non malæ conscientiæ stimulis, cum anacephaleosi causarum parricidii. *Nu.* 66. *videtisne*

quos

quos 5. A decretis majorum præsertim Atheniensium. *Num.* 69. *quare hac*. 6. A sapientia Romanorum, qui gravissima in parricidas supplicia constituerunt. Atque hunc locum exornat orator exclamatione, & eleganti distributione. *Num.* 70. *quanto maiores nostri*.

Amplificatâ complexione Cicero redarguit impudentiam Erutii, qui hominem tanti sceleris apud prudentissimos Judices, nullâ prolatâ causâ accuset. *Num.* 72. *tanti maleficii*.

Prioris partis 2. argumentum, *Sex. Roscius non occidit Patrem suum quia non habuit facultatem illum occidendi*, concessione Cicero ingreditur, *Num.* 73. *esto causam*.

Mox hoc dilemmate distribuit: si Sex. Roscius habuit facultatem occidendi Patrem suum, vel per se occidit, vel per alios, sive liberos, sive servos; neutrum; ergo.

Non per se occidit, quia Romæ non erat, quando Pater fuit occisus. *Num.* 74. *quomodo occidit*.

Non per liberos ex Ameriâ, qui non nominantur; nec per sicarios, quos non novit vir ruri assiduus. *Ibid. si per alios*. Hunc locum pulchrè interrogando concludit ab adjunctis, præsertim per præteritionem ab integritate & innocentia vitæ rusticæ, quam commendat similitudine & gradatione *Num.* 75. *qua in re*.

Nec verò occidit per servos, quos quotidie postulat in quæstionem: atque hoc Sex. Roscio non licere per adversarios, qui servos in honore ac pretio habent, expostulat Cicero exclamatione & apostropha ad Judices. *Num.* 77. *reliquum est*. Ex his cedem Sex. Roscii obiter in adversarios conjicit. *Num.* 78. *dubitate*. Deinde parva anacephaleosi vana Erutii argumenta diluit. *Num.* 79. *nunc Eruti* Mox iterum eum jugulat, cum probabilius sit istos noctu sicarios, qui Romæ Sex. Roscium occiderunt, esse adversarios. *Num.* 80. *eiusmodi tempus*. Demum reliquam Erutii criminationem insinuatione, ac ironia dissolvit. *Num.* 82. *vereor ne* Posterioris partis primum argumentum, *adversarii occiderunt Patrem Sex. Roscii, quia habuerunt causam illum occidendi*, proponit Cicero quodam proemio, se non tam accusare adversarios velle, quam Sex. Roscium defendere: fit etiam parva excursio in Erutium, & in T. Roscium, & in Capitonem. *Num.* 83. *venio nunc*. Deinde argumentum hoc syllogismo conficit cui cædes majori bono fuit, is majorem occidendi causam habuit: sed cædes Parris Sex. Roscii majori bono fuit T. Roscio, quam Sex. Roscio; igitur ille potius, quàm hic, habuit causam occidendi.

Major nititur dicto L. Cassii, & comparatione judicis

M. Fan-

M. Fanni, cum ipso L. Cassio. *Num.* 84. *L. Cassius*.

Minor infertur per distributionem ex divitiis Sex. Roscii, ex mendicitate, avaritia audacia, inimicitiis T. Roscii. *Num.* 86. *in hac enim*.

Conclusio syllogismi fit utriusque per antitheses comparatione. *Num.* 88. *restat, iudices*: Subjungitur digressio in Erutium, cujus dicendi facultatem Cicero irridet comparatione sui, & accusatorum ad Cannas, & ad lacum Servilium occisorum. *Num.* 89. *Hac tu Eruti*.

Posterioris partis secundum argumantum. *adversarii occiderunt Patrem Sex. Roscii, quia habuerunt facultatem illum occidendi* eleganti dialogismo, & comparatione dissimilium adjunctorum, & personarum proponitur, *Num.* 92. *videamus nunc ecqua*. Explicatur verò inductione per numerationem eorum, quæ mortem Sex. Roscii sunt consecuta: quinque enim sunt indicia, quibus hæc facultas, & cædes Sex. Roscii in adversarios conijcitur.

1. Est audacia T. Roscii, qui istic cum accusatore sedeat. *Num.* 95. *videamus nunc strictim*.

2. Est nuntius cædis magnâ celeritate factus per Glauciam Roscio Capitoni quam celeritatem orator (excusso leviter Glauciâ) pulchrè urget ab adjunctis, loci, temporis, & personarum. *Num.* 96. *occiso Sex. Roscio qui primus* Mox hypotyposi percussorem Roscii ostendit T. Roscium, qui illico cursorem Glauciam subornat Capitoni. *Num.* 98. *non ne vobis*. Capitonem quoque hujus cædis conscium designat, præter alia ejus flagitia. *Num.* 99. *quid erat quod*. Deinde hujus testimonium, in propriâ causâ, & crimine reiicit exclamatione ironicâ, & comparatione Africani. *Num.* 101. *veniat modò*. Tum apostrophâ redit ad T. Roscii audaciam, de quâ supra & hanc communicatione reprimit *Num.* 104. *quid tu vir optime* Denique Chrysogonum, quippe ad quem celeriter etiam nuntius pervenerit, si non ipsius cædis, at avaritiæ, & communis prædæ insimulat. *Num.* 105. *age nunc*.

3. Est Capitonis perfidia in fallendis ad Syllam legatis: hanc perfidiam Cicero subiicit concessione, & ethopejâ. *Num.* 109. *venit in decem*. Deinde amplificat duplici comparatione majorum; quarum 1. est hæc; in privatâ re nobis creditâ amicum fallere turpe est, quia fides & amicitia violantur; quantò igitur turpius Capitoni in Republicâ seu legatione ipsi creditâ, ex quâ Sex. Roscii fortunæ, & fama, & vita pendebat perfidum fuisse; *Num.* 111. *in privatis rebus socium*. Altera est hæc; turpe est eum, qui nobis rem suam & consilia communicat, factum fallere quia hic nobis fidit; quanto igitur est turpius Capitoni, non

unum

unum in re pecuniariâ socium , sed novem in publico munere legatos fefellisse! *Num.* 116. *videre iam porrò.* Quare Cicero ex hac perfidiâ probabiliter cædem Sex. Roscii adscribit Capitoni, quia homo summè perfidus, non est alienus ab alio, maximoque scelere. *Num.* 118. *in eiusmodi vita.* Confirmat ex eo quod hic Capito sub gladiatore ex lanistâ magistro, brevi insignis discipulus evaserit. *Ibid. quid tandem.*

4. Est servorum, quos adversarii, præsertim Chrysogonus, tantâ operâ & honore fovent, quæstio recusata sæpius à T. Roscio. *Nu.* 119. *dixit iam antea.* Tamen non tam Chrysogonum accusat cædis (hæc enim tota ad Roscios pertinet, tametsi hos etiam leviter & ex necessitate accuset) quàm amicitiæ, & iniquæ venditionis bonorum Sex. Roscii *Num.* 122. *quid igitur.* Porrò avaritiam Chrysogoni notatione & dubitatione arguit, *Num.* 124. *venio nunc ad illud.* Iniquam autem fuisse venditionem bonorum Sex. Roscii ostendit ab adjunctis legis sive Valeriæ sive Corneliæ, quæ proscriptorum tantum, aut eorum qui in adversariorum præsidiis occisi essent, aut malorum civium, præstitutâ die, bona vendi jubebat. Sex. autem Roscius nec proscriptus fuit, nec in adversariorum præsidiis occisus, nec malus civis, nec ejus bona ad præfixam in lege diem venierunt. *Num.* 125. *bonorum Sex. Roscii.* Verùm hic interjecta est duplex apostropha sive digressio; una ad Erutium, quâ Chrysogonum, non Syllam se dicit attingere. *Num.* 127. *in quem hoc dictam.* Altera ad judices, quâ dolorem suum & animi sensum exprimit. *Num.* 129. *verùm quæso.* Et quâ etiam paulò post Syllæ imprudentiam elevat facta comparatione hujus hominis cum Jove. *Num.* 131. *placet igitur.*

5. Est Chrysogoni potentia, quâ Erutius & adversarii nituntur ad maleficium. *Num.* 132. *verùm ut hæc.* Istam Chrysogoni potentiam insectatur Cicero à prædiis, domo, supellectile, familiâ servis, luxuriâ, sumptibus, & per ethopœjam ab habitu & superbia. *Num* 133. *aptam & ratione.* Deinde longa prolepsi nobiles viros conciliat: unum Chrysogonum in invidiam vocat, qui potentiâ suâ ac nobilitate abutitur, ut in fortunas alienas involet *n.* 135. *quæ verò efficiat.* Hanc invidiam in Chrysogonum adauget exclamatione, & indignatione. *Num.* 141. *hic nec etiam.*

ANNOTATIO.

Affectus contentionis sunt tres. 1. misericordia, in Sex. Roscium, qui, affectus ferè totus reservatur in perorationem 2. ira-

2. ironia in Erutium, quem Cicero argumentatione prima contradicere sibi ostendit, & nugatorias causas afferre, ineptum accusatorem redarguens, comparatione canum & anserum in Capitolio, & ethopeia, denique impudentem qui sine causa aliquem parricidii accuset. Secunda argumentatione, rursus illum sua ipsius argumentatione iugulat, atque omnes huius criminationes vel leviter & ioco dissolvit vel praterit Tertia argumentatione huius facultatem dicendi irridet comparatione sui & accusatorum ad Cannas & ad lacum Servilium occisorum. Itaque Cicero passim excurrens insultat Erutio mordetque modo à parente, modo à doctrina, modo ab impudentia.

Tertius affectus est invidia in adversarios: primum in T. Roscium, propter audaciam: Deinde in Capitonem propter perfidiam; tertiò in Chrysogonum propter avaritiam. T. Roscii audacia triplici ex capite invidiosa redditur, 1. ex eo quòd ipse cum accusatore sedeat. 2. quod paratus sit proprio crimine testari. 3. quòd percusso à se noctu Sex. Roscio cursorem Glauciam miserit, qui celerrimè, eadem Capptoni conscio nunciaret: Capitonis verò perfidia ipso turpi crimine fallendi novem legatos, & flagitiosa vita fit odiosa. Chrysogoni autem avaritia, iniquà emptione bonorum Sex. Roscii, praepostera petentia, luxuria superbia, nobilitate ad turpem rapinam conversa vituperatur. Atque hunc affectum invidiae in avarum Chrysogonum inchoavit orator in exordio, & narratione, hic in contentione adauxit distributione, & longa prolepsi, cum exclamatione & indignatione; Mox in peroratione ad summum perducet.

PERORATIO.

PEroratio commiserationem movet, 1. patheticâ per repetitionẽ & antitheses & subjectiones prosopopejâ. quâ Sex. Roscius fortunas suas omnes concedit Chrysogono, modò vitam non auferat. *Num.* 143. *verùm hac* 2. Apostropha Ciceronis ad Chrysogonum, cujus crudelitatem exclamando, & comparando accusat. *Num.* 146. *facis iniuriam*. Exponitur magis ista crudelitas ex opposita Caeciliae, & Ciceronis misericordia. *Num.* 147. *nisi hoc indignum*. 3. deprecatione ad judices, ne istam Chrysogoni immanitatem ferant; quod exclamatione, & consequentibus Reip. periculis, & similitudine è bello petitâ Cicero detestatur. *Num.* 150. *verùm si à Chrysogono*. Demum judices hortatur ad munus suum fortiter contra hujusce modi crudelitatem, & adversarios exequendum. *Num.* 194. *homines sapientes*.

AN-

ANNOTATIO.

In hac peroratione enumeratio argumentorum vel nulla est, vel permixta amplificationi, & affectibus.

Affectus verò insignis in Sex. Roscium movetur magis proposita crudelitate adversariorum; quam è Republica tollere & fortis & sapientis est Iudicis.

PRO Q. ROSCIO.

COMOEDO.

Argumentum Quæstio, Stylus.

C. Fannius Charea servum suum Panurgum communem cum Roscio ea lege fecit, ut is à Roscio arte histrionica institueretur, quæstusque inter eos communis esset. Institutum artificio comico Panurgum, Q. Flavius Tarquiniensis quidam interfecit. In hanc rem Fannius cognitor à Roscio datus fuit, qui Flavium iudicio damni iniuria dati Roscii nomine persequeretur, non secùs atque si res sua esset. Lite constituta Roscius sine Fannio cum Flavio decidit H.S. centum millibus. hoc est 2500. coronatis. Deinde C. Pisone teste & arbitro Roscius Fannio pro opere, pro labore, quòd cognitor fuisset quod vadimonia obiisset, certam pecuniam dedit hac conditione, ut si quid Fannius pro sua parte servi interempti à Flavio exegisset, partem eius dimidiam Roscio dissolveret. Post triennium Fannius, qui diceret se à Flavio nihil abstulisse, Roscium cum eo de tota re pro societate decidisse. Roscium in ius vocavit, & HS. quinquaginta millia, hoc est 1250. coronatos dimidiam scilicet partem eius pecuniæ, quam Roscius à Flavio abstulerat, petit, & sponsione Roscium lacessivit, ni sibi ille HS. quinquaginta millia deberet. Datus igitur Iudex à Pratore fuit C. Piso cum hac formula, si paret Roscium Fannio HS. quinquaginta deberet. Quod Cicero enumeratione causarum debitionis falsum esse docet; neque societatis nomine quicquam à Roscio peti posse probat.

Quæstio est in genere iudiciali, an Roscius certam pecuniam Fannio debeat ex societate.

Stylus acutus.

EXOR-

Exordium deest huic orationi, & primum, contentionis argumentum, & peroratio.

Propositio.

SYNOPSIS

Roscius certam pecuniam non debet Fannio ex societate.

Argumenta

1. Quia Fannius mutuo nihil dedit.
2. Fannius societatis nomine pecuniam non expendit.
3. Roscius nihil promisit.

ARGUMENTATIO.

2. Argum. neque tabulis suis Fannius, neque adversariis probare potest se societatis nomine pecuniam expendisse; igitur Fannius societatis nomine pecuniam non expendit.

3. Argum. nullum probari potest adjunctum promissionis: igitur Roscius nihil promisit.

1. ARGUMENTATIONIS AMPLIFICATIO ET AFFECTUS.

1. Cur credatur potius tabulis Fannii, quam Roscii? nam in illis nomen Roscii non est adscriptum.

2. Nec in adversariis nomen Roscii toto triennio fuit scriptum: deinde adversaria non habent in judicio eam vim, quam tabulæ. Adde, Fannius pro certâ pecuniâ ad arbitrum confugit.

2. ARGUMENTATIONIS.

Quo loco, quo die, quo tempore, quo teste, aut data, aut expensa, aut stipulata pecunia sit, ostendi non potest.

CONFUTATIO Saturii.

Saturius Roscii famam læsit quando Fannium ab hoc fraudatum dixit Nam. 1. optimus, est vir Rosc. etiam testimonio ipsius Saturii, qui sibi contradicit. 2. callidior est Fannius, quam ut se fraudari passus fuerit à Roscio. 3. Nullam habuit causam Roscius fraudandi Fannii. 4. Fannius non arbitrum pro socio adegit Roscium, neque pactionis tabulas potest ostendere. 5. Panurgi quæstus pertinet magis ad Magistrum Rosc. quam ad Fannium. 6. Rosc. decidit cum Fannio: quod confirmant tres fide digni testes.

CON-

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Roscius certam pecuniam Fannio non debet ex societate. Distributio seu argumenta sunt hæc tria (quamquam primum desideratur) 1. quia Fannius mutuo nihil dedit, 2. quia Fannius societatis nomine pecuniam non expendit. 3. quia Roscius nihil promisit.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio; Affectus.

Propositionis secundum Argumentum, *Fannius societatis nomine pecuniam non expendit*, hoc Enthymemate tractatur: neque tabulis suis Fannius, neque adversariis probare potest se societatis nomine pecuniam expendisse: igitur Fannius societatis nomine pecuniam non expendit.

Antecedentis 1. pars, *de tabulis*, Amplificatur 1. prosopopejâ, quia Fannius integrâ non sit fide, ut ipsius tabulis eredatur; hicque repugnent tabulæ Roscii. *Num. 1. is scilicet*. Amplificatur 2. concessione, exclamatione, quia Fannius in suis tabulis accepti, & expensi Roscii nomen non adscripserit. *Num. 2. sed ego copia*.

Antecedentis 2. pars, *de adversariis*, amplificatur indignatione, & interrogatione, quia adversaria non habeant eandem vim quam tabulæ: atque hoc argumentum testimonio C. Pisonis, & consuetudine confirmatur. *num. 5. nimium cito*, Deinde gradatione & prolepsi urgetur Fannius, ratione temporis, quare per triennium Rosci nomen in adversariis non scripserit. *num. 8. Illud verò*. Præsertim urgetur Fannius suomet testimonio, quia pro certâ pecuniâ ad arbitrum confugerit: nam qui compromissum facit, & arbitrum sumit, certam sibi pecuniam non deberi indicat; cur igitur nunc ab arbitro ad Judicem juverit Fannius? *num. 9. sed hæc quamquam*.

Propositionis tertium argumentum, *Roscius nihil promisit* hoc Enthymemate conficitur: nullum potest probari adjunctum promissionis: igitur Roscius nihil promisit.

Antecedens breviter habet enumerata adjuncta, locum, diem, tempus, testem. *num. 13. iam duæ partes*. Concludit tres contentionis partes, id est nihil deberi Fannio, cum nulla pecunia (quod tamen necesse est fieri) aut data,

ta, aut expensa, aut stipulata sit. *Num.* 14. *hic ego si finem.*
Sequitur Confutatio accusatoris Saturii qui Roscii famam læsit, quando Fannium ab hoc fraudatum esse dixit. Confutationem Cicero ingreditur apostropha ad Fannium, proposita gravitate criminis, quo Roscius, socium fefellisse arguitur. *Num.* 15. *illa superior.* Mox crimen removet. 1. à persona Roscii, & castissima ejus vita per similitudinem. *Num.* 17. *quæ cum ita sint.* Per correctionem confirmat testimonio ipsius Pisonis, & Saturii qui sibi contradicit. *Num.* 18. *sed quid ego.* Crimen removet 2. à persona Fannii, cujus calliditatem, & Roscio dissimiles mores pulchrè Orator ostendit, ethopeja. *Num.* 19. *Fraudavit Roscius.* Crimen removet 3. à Causa quam non habuit Roscius fraudandi Fannium, quia ille locuples, & liberalissimus, (adverte subjectionem) & majorem quæstum (quàm sit hic qui objicitur) facere noluerit. *Nu.* 22. *principia sunt.* Crimen removet. 4. per dialogismum, ex eo, quod Fannius non arbitrum pro socio adegerit Q. Roscium, neque pactionis tabulas possit ostendere. *Num.* 24. *quid ego.* Crimen removet 5. à persona Panurgi, qui optimè instructus à Magistro Roscio (cujus Cicero artificium æstimat, præsertim apud vulgus) hujus magis fuit ad quæstum quàm Fannii. *Num.* 27. *exorditur magna.* Crimen removet 6. ab iis quæ necem Panurgi sunt consecuta: 1. Quod Roscius multorum exemplo & jure eum Flavio, pro sua parte deciderit, & quidem parvo fundo Fannii accepto. Adverte dialogismum. *Num.* 32. *quæ deinde.* Quod verò rationem vertit Fannius, hoc est non ait Roscium pro se, sed pro tota societate decidisse: Respondet Cicero Fannium repromisisse, & stipulatum esse, quod sibi nullam à Roscio ex vetere decisione deberi pecuniam indicavit. Adverte & hic dialogismos. *Num.* 34. *vertit hic rationem.* 2. Quod Fannius à Flavio pecuniam abstulerit: & confirmatur eleganti subjectione à personis trium testium, qui fide sunt digni. *N.* 39. *quid sit tandem.* Præsertim veracitas & constantia Cluvii, etiam injurati, amplificatur duplici prosopopeja. *N.* 45. *reliquum est.* Concludit Cicero, & Saturii prolepsim solvit: scilicet id, quod exegit Roscius, commune societatis factum non esse: 1. Quia Roscius suam partem potuit ex societate petere. *Num.* 51. *Iam intelligis.* 2. quia alteri nemo petit, nisi qui cognitor est factus: Roscius autem cognitor non est factus: quomodo igitur alteri petiit? atque huic argumento junctum est simile. N. 54. *quod si quisquam.* 3. Quia stultus fuit Roscius, qui ex jurisperitorũ consilio & auctoritate restipularetur, si sine cautione & repromissione nihilominus debeat. *N.* 56. *præstat in sententia.*

ANNOTATIO.

Restat in hac oratione mutila solùm confirmatio, & confutatio: confirmatio maximè ex loco extrinseco seu tabulis petitur; & deinde ab adiunctis promissionis. Confutatio tum à personis Roscii, & Fannii, & servi Panurgi, & testium; tum à causis, & iterum ab adiunctis promissionis ducta est. In hoc lis tota vertitur, an Roscius pro societate, non pro se tantum dederit: & hoc maximè argumento inquit Manutius, ad criminationem Fannii repellendam Cicero utitur, quòd is, accepta à Roscio pecunia, quia cognitor eius fuerat, repromisisset, & stipulatus esset si quid à Flavio exegisset; dimidiam ei se daturum. Quo sibi nullam à Roscio ex vetere decisione deberi pecuniam iudicavit. Plura ex hac oratione non habemus.

VERRINA I.

SEU DIVINATIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

C. Verres, per triennium Siciliæ præfuit; ubi cum avarè multa, crudeliter, libidinosè gessisset; repetundarum à Siculis postulatus est. Ii sibi patronum ob eas causas, quæ in hac oratione exponuntur Ciceronem delegerunt. Sed cum accusandi munus ad se potius pertinere Q. Cæcilius, qui Verris quæstor fuerat, contenderet; orta contentione, Cicero hanc orationem habuit; quæ divinatio dicitur, quia Iudices, remotis testibus, & tabulis, argumenta sola sequantur & quasi divinent uter debeat accusare. Quæstio huius divinationis est in genere deliberativo, an Cicero sit eligendus accusator Verris, an Cæcilius.

Dicendi character est mediocris ac temperatus.

SYNO-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. A causis quare Cicero nunc accusare Verrem petit, qui hactenus plures defendit: nimirum ratione officii, defendendæ Siciliæ, sublevandæ Reip.

Proposit. Cicero eligendus est accusator Verris, non Cæcilius.

argumēt. Quia Siculi volunt Ciceronem, nolunt Cæcilium; Verres non vult Ciceronem, vult Cæcilium.

ARGUMENTATIO. Ille debet constitui actor, quem maximè velint ii, quibus factæ sunt injuriæ; & quem minimè velit is, qui injurias fecit: quia lex de repetundis est instituta eorum causa, quibus factæ sunt injuriæ. Atqui Siculi, quibus factæ sunt injuriæ, volunt Ciceronem, nolunt Cæcilium; & Verres, qui fecit injurias, non vult Ciceronem, vult Cæcilium: nam Siculi Ciceronem ob quæsturam sibi probè cognitum rogarunt, ut causam susciperet; Cæcilium nec rogarunt, nec noverunt; & Verres non vult Ciceronem, quia hunc novit habere omnes partes ac virtutes optimi accusatoris; vult Cæcilium, quia novit hunc nullam accusatoris partem ac virtutem habere: ergo Cicero eligendus est accusator Verris, non Cæcilius.

AMPLI-

AMPLIFICATIO, ET AFFECTUS.

Siculi, quibus à Verre factæ sunt injuriæ, multis testibus, magna cum laude ob præturam bene gestam, actorem Ciceronem rogarunt, repudiato Cæcilio æmulo. Nam in Cicerone est accusatoris integritas & dicendi facultas: Cæcilius nec verè accusabit Verrem, nec pro magnitudine criminum, graviter & copiosè contra Hortensium, frustra adjutus à duobus ineptis subscriptoribus. Quòd si Cæcilius injurias à Verre accepit, at Siculi graviores acceperunt; si inimicus Verri fuit, at rediit in gratiam: si & quæstor ejus fuit; at quæstor non debet prætorem suum accusare. Quare honestius est Ciceroni, clarissimorum virorum exemplo, sociorum, à quibus rogatus fuit, injurias persequi, quàm, Cæcilio suas.

Peroratio.

Petit Cicero à Iudicibus eligi accusator Verris, quia diligenter ac integrè salutem Reip. & sociorum defendit: quæ Cæcilius non spectat.

EXORDIUM.

Exorditur prolepsi Cicero à causis, quare nunc accusare Verrem petit, qui hactenus plures defendit. *Num. 1. si quis vestrum.* 1. causa est, quòd officio, & fide, & misericordia erga Siculos, apud quos quæstor fuit, ad id munus adducatur. *Num. 2. cum quæstor.* 2. Causa est quòd non tam accuset, quàm defendat. *Num. 5. quo in negotio.* 3. quòd hoc tempore nihil Reip. utilius possit præstare, quam flagitiosum hominem accusare. *Num. 6. Quòd si.*

ANNOTATIO.

Tribus istis, quas Cicero affert, causis accusandi Verrem, captat benevolentiam Iudicum, tum à sua persona seu officio, tum à suo in laborantem Remp. studio: quod studium exclamatione & modico affectu, atque amplificatione præsefert. Accuratum est etiam hoc exordium, & grave numeris periodisque.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Cicero eligendus est accusator Verris, non Cæcilius. Distributio seu argumenta sunt, quia Siculi volunt Ciceronem, nolunt Cæcilium; & Verres non vult Ciceronem, vult Cæcilium.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Tota contentionis argumentatio est ratiocinatio, licet partes sint inter se mixtæ: sed hoc plerumque fit apud oratores.

Major propositio, *ille debet constitui actor, quem maximè velint esse ii, quibus facta sunt iniuria; & quem minimè velit is, qui iniurias fecit*; breviter effertur. *Num. 10. ego sic intellige.*

Probatio majoris, *quia lex de repetundis pecuniis est constituta eorum causa, quibus facta sunt iniuria*, sequitur paulò infrà. *Num. 17. reliquum est.*

Minor propositio seu assumptio, *atqui Siculi quibus facta*

sunt invinia, volunt Ciceronem, nolunt Cæcilium, & Verres, qui fecit injurias, non vult Ciceronem, vult Cæcilium, sequitur etiam infrà. *Num.23. at enim solum.*

Probatio minoris est quadripartita 1. pars. *Siculi volunt Ciceronem, quia illum sibi ob præturam probè cognitum rogarunt, ut causam suam susciperet*, supra subjuncta est majori propositioni cum apostropha, & digressione, in Cæcilium. *Num. 11. in hac causa.* Confirmatur auctoritate plurium testium. *Num. 13. Deinde sunt testes.* Hancque voluntatem Siculorum modestè refert Cicero ad suam laudem. *Num. 15. at enim cur.* 2. pars. *Siculi nolunt Cæcilium, quia hunc neque probè noverunt, neque rogarunt.* Prosopopeja, & interrogatione, & repetitione constat. *Num. 19. Sicilia tota.* 3. pars. *Verres non vult Ciceronem, quia novit hunc habere omnes partes & virtutes optimi accusatoris.* Et 4. pars. *Verres vult Cæcilium, quia hunc novit nullam accusatoris partem ac virtutem habere*; paucis exponitur. *Num.22. alterum illud credo.* Hic digreditur Cicero in Hortensium, quem prosopopejâ vocat in invidiam, ne suffragetur Cæcilio. *Num.23. itaque magnas.* Et paulò post ipsum deterret, ne defendat Verrem, nova dicendi ratione proposita. *Num. 25. huic ego homini.* Redit ex digressione, resumitque tertiam & quartam partem probationis minoris: quas partes (quia in his maximè videtur contentio consistere) dissimili sui & Cæcilii comparatione amplificat per apostropham; & distributionem, & communicationem. *Num. 27. tu verò Cæcili.* Primùm accusatoris integritatem negat esse in Cæcilio, qui ex Sicilia litteras in Verrem non deportat: sed asportat, ut suspicantur Siculi. *Num. 28. hic ego de te.* Deinde Cæcilius firmus, verusque accusator Verris esse non potest, quia cum ipso rediit in gratiam. *Num. 29. deinde accusatorem.* Adde quod Cæcilius criminum in re frumentaria, ac furtorum societate implicatus, aut multa silentio prætermittet, aut quomodo ista accusabit? Adverte dilemma. *Num. 30. vides enim.* Cicero autem liberè proferet singula. *Num. 34. hac tu scis.* Postea repetitione; & insigni communicatione facultatem oratoriam in Cæcilio requirit. Cicero quam sibi non arrogat ita (etiamsi longo usu & exercitatione comparatam) ut pro magnitudine copiaque criminum, possit copiosè & graviter de Verre apud Judices dicere. *Num. 35. quid illa Cæcili.* Tum prolepsi suum ipse (quanquam à puero exercitatissimus in causis) timorem, & curam profitetur, quæ desiderari in Cæcilio significat. *Num. 40. fortasse dicet.* Venustè auget difficultatem à personâ Hortensii, contra quem Cæcilius debet dicere: Cicero hunc non reformidat.

dat. *Num.44. nunc ne illud*. Postremò irridet Cæcilium, & ejus subscriptores, Apulejum, & Allienum, quorum futili opera fretus, nec paratus aliunde descendit ad acre certamen. *Num.47. esse ipse nihil*. Certè Allienum festiva similitudine à Græcis actoribus sumpta bene robustum in clamando describit. *Num.48. deinde ut opinor*. & ejusmodi subscriptores, custodesque adeo contemnit, ut non figillatim, aut certo loco velit illis egere, aut respondere. *Num.50. quibus ego non*. Absoluta argumentatione, sequitur confutatio Cæcilii, qui triplici ex capite contendit esse accusator Verris. 1. ob injurias à Verre acceptas. 2. ob immicitias. 3. ob quæsturam, quam Prætore Verre exercuit. 1. Cicero non negat injurias Cæcilio à Verre factas: verùm quia Siculi graviores acceperunt, debent hi potius, quàm ille, ulcisci & accusare Verrem. *Num.52. verum ne. 2.* quæ inimicitiæ possunt esse inter Cæcilium, & Verrem, quando parva, aut nulla inimicitiarum fuit causa? quando Cæcilius cum Verre in gratiam rediit? Prius probatur ipso Agonidis Lilybetanæ judicio cum prava digressione ad ingenium Verris. *Num.55. at eam tibi*. Posterius brevi repetitione, & dilemmate stringitur. *Num.58. hic tu si*. 3. nec debet Cæcilius idcirco accusare Verrem, quòd ejus quæstor fuit, & hac in re præponi Ciceroni; imò verò propter hanc causam debet reiici; nam Cæcilius non potest injurias, quando nullæ sunt, sibi à Verre illatas sine vituperatione, aut aliquo scelere persequi. *Num.59. quid si ne.* Deinde in Quæstorem non cadit Prætorem suum accusare, quem parentis loco habere debet. *Num.61. at vide quid*. Quod Exemplis maiorum probatur. *Num.63. neque ferè unquam*. Adde quòd honestius est Ciceroni sociorum, à quibus rogatus fuit, injurias persequi & ulcisci, quàm Cæcilio suas. Quod itidem probatur, & amplificatur pluribus exemplis clarissimorum virorum P. Gabinii, M. Catonis. C. Domitii, L. Lentuli & P. Africani. *Num.63. semper hac causa*.

ANNOTATIO.

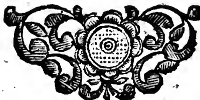
Amplificatio & affectus elegans est ille in probatione minoris per dissimilem Ciceronis & Cæcilii comparationem, præsertim in oratoria facultate; ubi primùm Cicero communicatione Cæcilium admonet difficultatis Verrem accusandi; suumque ipsi timorem, quamquam in causis sit sæpè versatus, modestè aperit: deinde ipsum, & subscriptores deridet, quasi iam superior. Demùm absoluta argumentatione de reliquo confutat, & reiicit Cæcilium.

PERORATIO.

IN peroratione pergit Cicero paulò majore affectu ostendere honestatem diligenter ac integrè defendi Rempub. & ejus socios atque amicos. *Num.*70. *& profectò*. Rursus amplificat dissimilem sui & Cæcilii comparationem in accusando Verre: nam Cæcilio nec salus Reip. nec propria laus, aut fama cordi est: quæ sunt vehementer proposita Ciceroni. *Num.*71. *quamobrem hoc*. Quare apostrophâ ad Judices petit Præ Cæcilio eligi accusator Verris. *Num.*73. *quapropter Judices*.

ANNOTATIO.

In hac, licèt brevi peroratione Cicero colligit argumenta per orationem sparsa; Cæcilium nec integrum, nec diligentem, nec Reip. amantem, nec eloquentem esse Oratorem præ se; perficitque illum, quem maximè in exordio inchoavit, affectum de suo erga laborantem Remp. studio.

II. VERRINA

Seu

PROOEMIUM

I. ACT. IN VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Victo Cæcilio, & accusatione ad se delata Cicero cum inquisitionis tempus in Siciliam postulasset dies centum & decem, & cum L. Tullio Fratre Patruele totam provinciam colligendis litteris in Verrem, & denuntiandis testimoniis peragrasset diebus quinquaginta. Romam reversus, cùm id videret agi, ut à M. Glabrione, Pratore, & ab iis Iudicibus, qui tum erant ad alium annum, aliumque Pratorem res tota transiret; eripereturque sibi reus, patrocinio Hortensii ac Metelli, qui tunc Consules futuri erant, hoc commentus est rationis, ut orationem longam pratermitteret, neque in criminibus declamatione cumulandis tempus absumeret; sed tantùm citaret testes, ad unumquodque crimen expositum, & eos Hortensio interrogandos daret Consilium autem suum Cicero in hac oratione exponit Freig.

Quæstio est in genere deliberativo, an novo genere sit accusandus Verres.

Stylus est temperatus.

EXORDIUM AMPLIFICATIO & AFFECTUS.

Ab occasione, quam judices habent tollendi infamiam judiciorum.

Propositio.

Novo genere est accusandus Verres,

argumentum.

Quia Verres Ciceroni, & judicibus insidiatur.

argumentatio.

Verres grandem habet pecuniam paratam Judicibus, & Ciceroni, quâ sperat se illos corrupturum: ergo Verres Ciceroni, & judicibus insidiatur.

Quoniam flagrante judiciorum infamiâ magna est pecuniæ vis, Cicero audaciam Verris in dicendo, & stultitiam in agendo reddit odiosam, ac metuendam judicibus; ejusque spem non in honesto præsidio, sed in pecuniâ Siciliensi & sceleratissimâ vitâ positam infringit, subjunctâ narratione. Vehementer etiam carpit Hortensium, & Metellos, quibus patronis nititur Verres causam suam in annum sequendum producere. Verùm Judices cohortatur ad severè judicandum, datâ divinitus opportunitate. Postremò, quòd vult maximè, suum consilium exponit, novo genere accusandi Verrem.

PERORATIO.

Orator pergit Judices, nominatim M. Glabrionem Prætorem cohortari ad severitatem, ac integritatem contra sceleratum & insidiosum Verrem, præstito novo accusandi genere.

EXOR-

EXORDIUM.

EXorditur Cicero ab occasione, quam habent Judices, sedandi turpitudinem, atque infamiam judiciorum, reo in judicium adducto C. Verre. *Num.* 1. *quod erat*. Atque hæc est finalis causa, quare ipse Cicero ad accusandum Verrem accesserit. *Num.* 2. *huic ego causa*.

ANNOTATIO.

Orator benevolentiam captat à suo officio, & voluntate restituendi amissam judiciorum existimationem: & data opportunitate tacitè Judices monet atque hortatur ad idem consilium: qui præcipuus est affectus totius orationis.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: novo genere est accusandus Verres.

Distributio seu argumentum, quia Verres Ciceroni, & Iudicibus insidiatus.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis argumentum, *Verres Ciceroni, & Iudicibus insidiatur*. Hoc Enthymemate exponitur. Verres grandem habet pecuniam paratam Judicibus, & Ciceroni, quâ sperat se illos corrupturum: ergo Verres Ciceroni, & Judicibus insidiatur.

Antecedens artificiosè Cicero ingreditur, partim timore, ne se vi pecuniæ corrumpi sinat, partim oratione Verris, qui audacter sibi nihil metuendum esse dictitat, quia tantum rapuerit, ut id multis satis esse possit; magnum porrò in pecunia præsidium sit. *Num.* 3. *equidem ut*. Non solùm audaciâm Verris in dicendo, sed ejus etiam in agendo stultitiam Cicero infensam reddit, quia inquisitorem pecunia induxerit, qui ut prior accusaret, breviorem, quàm Cicerò, diem sibi in Achajam postulavit; ipse autem Verrem non accusavit, sed Ciceroni menses tres eripuit ad agendum maximè appositos. *Num.* 6. *quòd si quem*. Nunc idem Verres pecuniâ cogitat

procellam temporis devitare, hoc est, in sequentem annum, apud M. Metellum sui amantissimum, cui quæstio repetundarum obtingere debet, causam protrahere. *Nu.7. Nunc homo*. Atque ex his Orator vanam spem Verris amplificat non in aliquo honesto præsidio, aut in alicujus eloquentia aut gratia collocatam; sed in pecunia. *Nu.9. quòd si non modò*. Magis amplificat hanc spem vanam ex vita & copia criminum Verris; utiturque pulcherrimâ distributione, & enumeratione magistratum, & scelerum. *Num. 10. etenim quod est*.

Concludit vanam esse spem Verris, præsertim in nobilium virorum (hi sunt Hortensius, & tres Metelli) præsidio positam. *Num. 15. Quæ cùm ita sint*. Quod ut meliùs ostendat, præmittit hanc narrationem de spe, quam habuit Verres corrumpendi judicii: 1. redemptio judicii facta est, id est, Verres dedit negotium corrumpendi peritis hominibus, qui sibi Judices emerent; factâ verò Judicum sortitione & rejectione, cùm ii Judices remansissent, apud quos religio & veritas plùs, quàm pecuniâ posse videretur, renunciata est à redemptoribus de corruptione desperantibus, tota illa conductio. *Num. 16. quam spem nunc.* 2. Comitiis consularibus cum factus esset Consul Hortensius, Verris patronus; C. Curio gratulatus est Verri, & palàm renuntiavit Verrem ipsis comitiis, & isto Consule esse absolutum: de qua re Cicero queritur brevi subjectione, & insinuatione. *Num. 17. ecce autem repentè.* 3. Cùm Metellus anno sequenti quæsiturus esset de repetundis, altera gratulatio facta est Verri: hic interim ædilitate Ciceronem dejicere conatus est. Quod sollicitum reddidit Oratorem, qui simul accusare, & petere ædilitatem debebat. *Num.21. ecce autem illis*. 4. Hæc sunt Verris consilia (vide prosopopejam) ut sublatis, quos pecunia non posset corrumpere, severis Judicibus, apud M. Metellum causa dicatur; quem pretorem homini perditissimo esse amicum Cicero apostrophâ reprehendit. *Num. 26. posteaquam illa*. Absolutâ narratione Orator primùm communicatione Judicibus proponit novo genere, non perpetuâ oratione accusandum esse Verrem, ne elabatur. *Num.32. nunc ego Iudices*. Deinde apostrophâ adversatur acriter Hortensio, qui cupiditate, & dominatione judiciorum defendere putat Verrem. *Num. 33. res omnis mihi*. Et quamquam erit tum Consul Hortensius, ipse Cicero ædilis; hic tamen omnia se diligenter severeque dicturum esse pollicetur; quæ ante decem annos flagitiosè in rebus judicandis facta sunt: quantò magis ea, quæ in hoc judicio committi intellexerit: *Num.37.*

Num. 37. erit tum Consult. Postremo adhortatur Judices, ut illam turpitudinem atque infamiam Iudiciorum tollant, 1. objecta spe ac nefaria opinione Verris. *Num. 42. à commemoranda iudicia.* 2. allatis Q. Catuli, & Cn. Pompeii testimoniis. *Num. 44. neque hoc Q. Catulum.* 3. proposita populi Rom. fama, & opportunitate divinitus data condemnandi perditissimi hominis rei. *Num. 46. nunc autem* 4. parata industria strenui Oratoris, qui accusabit Verrem. *num. 48. postremò ego.*

ANNOTATIO.

Callidè fingit se Orator timere insidias seu pecuniam Verris, ut plerosque Iudices vel tacitè commoveat officii, vel etiam reprehendat, quos esse corruptos videt in hac infamia & turpitudine iudiciorum. Et quidem avocans orationem à ceteris, unum Hortensium & tres Metellos vocat in invidiam; propterea quòd hi sceleratum hominem, audacter ac stultè pecunia sollicitantem iudicia, ac protrahentem foveant; quibus novum accusandi genus minitatur. Itaque tota Ciceronis Contentio vergit eò, ut territis adversariis (quod accidit) ille novo genere agendi citiùs condemnetur Verres.

PERORATIO.

Cicero promissa severitate, & constantia in Verrem, aut in alios cives improbos, hortatur M. Glabrionem Prætorem, ad severitatem, integritatem, fidem, religionem, adiuncta ipsius maiorum laude. *Num. 50. quapropter primum.* Deinde suum officium significat: 1. se non passurum diutiùs hoc judicium differri. *Num. 53. mihi certum est.* 2. se novo genere accusandi testes ad singula crimina accommodaturum. *Num. 55. faciam hoc non novum.*

ANNOTATIO.

Prosequitur eum affectum, ut Iudices, nominatim Prætor Glabrio, turpitudinem atque infamiam iudiciorum deleant; atque ad id operam suam pollicetur; in quo iterum benevolentiam captat.

III. VERRINA

Seu

LIB. I. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Malitiam Verris, & Hortensii, Ciceronis consilium vicit. Illi causa diffisi, spem omnem in sequentis anni Prætore M. Metello, & in ipso patrono Verris Hortensio, Quinctoque Metello, qui futuri Consules erant, reponentes, curam omnem, industriamque suam in eximendo tempore, ducendaque re desumserant. Contrà Cicero, cognitis insidiis, omissa oratione perpetua, causam per testes, tabulas, auctoritates egit: interrogandi testes, argumentandi, dicendique facultate Hortensio tradita orationem illi quoque perpetuam eripuit. Quo deterritus Hortensius, desperato patrocinii sui exitus, agendæ causæ consilium abiecit. Verres autem ipse tanquam convictus, in exilium sponte discessit, Sequentes igitur quinque libros Cicero non dixit, sed cùm vellet omnem vim & rationem accusandi in uno reo ostendere, quinque hos libros ad eloquentiæ laudem domi scriptos edidit. Hic primus accusationis liber (qui est Verrina tertia) exponit ante acta, id est, ea crimina quæ Verres ante præturam Siciliensem in quæstura, legatione, & prætura urbana commisit. Secundus liber explicat crimina in Sicilia. Tertius est de frumenti criminibus. Quartus, de signis. Quintus, de suppliciis. Manut.

Quæstio est in genere iudiciali, an C. Verres sit absolvendus, crimine repetundarum.

Stylus est tenuis: interdùm assurgit, ut in exordio, & in quibusdam affectibus.

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Ab audacia, amentia, impudentia Verris, qui in judicium venit; ut scelerum suorum majus supplicium quærat Diis, & Judicibus, & Populo Rom. contra illum iratis. Cicero etiam, reddit rationem primæ actionis suæ, hoc est, cur non perpetua oratione, sed testibus, tabulis, litteris accusarit Verrem; nempe ad tollendam judiciorum infamiam, quâ jam diu laborat senatorius ordo.

PROPOSITIO.

Verres non est absolvendus crimine repetundarū.

ARGUM.

Quia Verres in iis magistratibus, quos gessit, fur, & sceleratus fuit.

ARGUMETATIO.

Verres in quæstura, & legatione Asiatica, in Prætura urbana & Siciliensi, fur & sceleratus fuit: igitur Verres in iis magistratibus, quos gessit, fur, & sceleratus fuit.

AMPLIFICA.

1. In quæstura Verres pecuniam sublatam avertit, nec illius rationes retulit: Deinde perfidè prodito Consule Carbone, & relicta sorte, ad Syllæ partes transfugit.

2. In legatione Asiatica, prodito etiam Dolabella, in itinere pecunias exegit à magistratibus, & crudelites extorsit: tum multa furta ac sacrilegia commisit in omnibus ferè templis, Athenis, Deli, Chio, Tenedo, Samio, Aspendi: ex quibus Orator in affectus erumpit, adducto dissimili exemplo majorum, ac Imperatorum

TIO ET AFFECTUS.

ratorum Populi Romani; refellitque duas prolepses Verris. Postea Lampsaci libidinibus & cupiditatibus exardens, filiam Philodami per vim rapere voluit, Philodamum, quòd conatibus obstitisset, cum filio capite mulctandum curavit: apud Milesios autem publicam è classe navem accepit, & vendidit: atque in tutela Malleoli ita perfidus fuit, ut illum corrupto codice, fortunis patris everterit: denique Miliades afflixit imperato frumento, & iniquissimè æstimato, cuius rationes cum ad ærarium non retulit, illas pecunias extraordinarias confecit.

3. In Prætura urbana, primum jurisdictione & edictis iniquis P. Annii filiam, & gentem Minuciam, & Hæredes P. Trebonii, & M. Octavium ligurem justis hæreditatibus privavit; Deinde in exigendis Sartis tectis, latrocinia sua incœpit ab æde Castoris, ingenti damno afficiendo Pupillum Junium: tertiò Judicium in Prætura publicum exercuit, & in subsortitione Iuniana tabulas suas corrupit.

EXOR-

EXORDIUM.

Cicero incipit ab audacia, amentia, & impudentia C. Verris, qui ad judicium adsit. *Num.* 1. *neminem vestrum*. Concessione istam Verris impudentiam adducit in odium; quia majori Ciceronis, & Iudicum laude præsens damnabitur. *Num.* 2. *patior Iudices*. Eleganter autem odium impudentis. Verris à conglobatis efficientibus caussis scelerum in Deos, & in homines. *Num.* 6. *tametsi de absolutione*. Auget etiam à causa finali, quòd videatur Verres non damnationem solùm, sed insigne avaritiæ supplicium quærere. *Num.* 8. *neque iste mihi*. Quod amplificat à consequentibus. Nam si nocentissimus Verres, Diis hominibusque invitis, absolvetur aliquorum Iudicum sententiis; nunquam tamen ex manibus populi Rom. eripi potest, hoc est, vivus à populo discerpetur propter repetundas. *Num.* 9. *nam quis hoc*. Quatuor autem caussas repetundarum enumerat: peculatum, crimen majestatis, jus libertatis, testes. *Num.* 10. *his ego Iudicibus*. Post hæc deflectit Cicero, & reddit rationem primæ actionis in Verrem: 1. quare nomen Verris detulerit. *Num.* 15. *mea quidem*. 2. quare profectus sit in Siciliam. *Num.* 16. *in Siciliam*. 3. quare Iudices rejecerit. *Num.* 17. *Romam ut*. Quâ in actione quidem Cicero non solùm duplex accusatoris onus, fidei scilicet & diligentiæ sustinet; sed etiam consilii fructum retulit, victo Verre, ad existimationem populi Rom. *Nu.* 19. *itaque Iudicibus*. Iam & ipsi judices onus suum, quod est de homine improbissimo severè iudicare, probare debent. *Num.* 22. *vos quod ad!*

Ad prolepsim Hortensii querentis oppressum esse Verrem, Cicero respondet ironicè, se jam morem illi gerere, id est, uti oratione perpetua: priore autem actione sibi eo tempore uti licuisse, quod lex dabat: *Num.* 24. *nunc ne novo*. 2. respondet se ademisse Hortensio comperendinatum, id est, causæ iterùm agendæ molestiam; quare non esse quod queri Hortensius debeat, si Cicero veterem legem Aciliam omnium mitissimam restituit, quæ Iudicibus vel citò absolvendi, vel tardè condemnandi potestatem dabat. *Num.* 25. *causam enim*. 3. respondet causam Verris esse satis cognitam, quia testes sunt auditi, & prolatæ tabulæ. *Num.* 27. *verùm si causam*. Denique respondet Hortensio se idcircò priore actione, non perpetua oratione, sed testibus, tabulis, litteris, auctoritatibus accusasse Verrem, ne interposito accusatore, & binis ludis, dum Cicero sui legitimis horis in dicendo uteretur, in annum sequen-

quentem integra res ad Metellum Prætorem, aliosque judices veniret. *Num. 30. interposuistis accusatorem.*

ANNOTATIO.

Accommodatè ad contentionem incipit Cicero ab impudentia C. Verris, eiusque causas amplificat: quia maximorum scelerum ac furtorum (quæ postea explicabuntur) comes fit impudentia. Variorum ipsi, præter odium spem absolutionis omnem præscindit propter repetundas, si vivus ex manibus populi Rom. eripitur. Confirmat etiam consilium prima actionis sua & prolepsim Hortensii dissolvit, quo proclivius indices adducat ad furta, scelera que Verris audienda, & severè plectenda. Denique hoc exordium continet aliquos affectus, & amplificationes reliqua orationis, captatque Orator benevolentiam à fide, diligentia, & studio liberandi senatus ista iudiciorum infamia.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

CONtentionis propositio est hæc: Verres non est absolvendus crimine repetundarum.

Distributio seu argumenta sunt hæc: quia Verres in iis magistratibus, quos gessit, fur, & sceleratus fuit.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis Argum. *Verres in iis magistratibus quos gessit fur & sceleratus fuit.* Hæc inductione exponitur: Verres in quæstura; legatione Asiatica, prætura urbana, & Siciliensi fur, & sceleratus fuit: igitur Verres in iis magistratibus quos gessit fur, & sceleratus fuit.

Præmissa elegante præteritione, per insinuationem in re turpi, tam ipsa contentionis distributio, quam argumentatio expressa est. *Num. 32. nunc mihi temporis.*

Prima Pars inductionis, *Verres in quæstura fur & sceleratus fuit*, amplificatur indè, quòd quæstor Verres, aversâ publicâ pecuniâ. Consulem Carbonem, & exercitum, furti causa, non defendendæ nobilitatis, deseruerit. *Num. 34. Quæstor ex S. C.* Quod istius pecuniæ rationes non retulerit, nec minutim, & articulosè probarit, *Num. 36. videamus rationes.* Quòd prodito Consule suo (qui si aliis malus fuit, at non Verri) relicta sorte, ad Syllanas partes transfugerit.

Hæc

Hac perfidia ex communi periculo obiter exageratur odio, & exclamatione, cùm transitione ad alteram partem, *Num. 37. quòd si illinc*.

Secunda pars inductionis, *Verres in legatione Asiatica fur & sceleratus fuit*, primùm perstringitur præteritione multorum furtorum, & nefariæ proditionis Cn. Dolabellæ, contra quem falsum testimonium dixit. *Num. 41. itaque idem iste.* Deinde amplificatur distributione sex criminum legati Verris. 1. Crimen in itinere circa exactiones fuit, quando magistratum Siconium (adverte amplificationem per incrementum) nummos poposcit, & amicum hominem fumo excruciavit. *Num. 44. Num ut iste.*

Secundum crimen est furtorum, & sacrilegiorum. Nam Athenis ex æde Minervæ grande auri pondus abstulit; & Deli, ex fano Apollinis multa signa: quod crimen Orator ab adiunctis, loci præsertim, & comparatione Persarum, & apostropha ad improbissimum Verrem amplificat. *Num. 45. iam qua ista.* Chio signa pulcherrima, Tenedo ipsum Tenem Deum, Samio Junonem Samiam sustulit in ædes suas, multis testibus. *Num. 49. Chio per vim.* Aspendi non aliqua item signa, sed omnia asportavit(ubi est jocus de Aspendio Cytharista) & pergæ fanum Dianæ spoliavit. *Num 53. Aspendium vetus*. E his furtis & sacrilegiis prorumpit Cicero in affectum odii comparatione majorum, ac dissimili exemplo olim M. Marcelli, L. Scipionis, Flaminii, L. Pauli, L. Mummii, & hodie P. Servilii, qui omnia spolia ex istis partibus vi, exercitu, imperio capta, & signa Romam in publicum reportarunt: quantò magis id facere debuit Verres, qui sociorum atque amicorum urbes adiit legationis jure & nomine? *Num. 54. qua malum est ista.* Affectui subiuncta est duplex prolepsis: 1. solvitur inversione: signa Verris, & tabulæ pictæ non ornamento fuerunt urbi foroque Rom. sed acerbo & lugubri spectaculo: quia socii populi Rom. sua viderunt turpi furto ablata, & palam exposita ad corrumpendos Judices. *Num. 58. dicet tuaquoque* Altera prolepsis (quòd Verres ea signa emerit) refellitur ex eo, quòd nusquam in tabulis Verris, aut ejus patris, istiusmodi emptio inveniatur. *Num. 60. hic ego non*.

3. Crimen in libidinibus & cupiditatibus versatur; cæterisque prætermissis, uno selecto Verris facto amplificatur, quòd Lampsaci Filiam Philodami per vim rapere voluerit, & quòd Philodamum ipsum, quia ipsius libidinibus obstitisset, cum filio capite mulctandum curaverit. Est insignis hæc narratio oratoria; habetque eas partes: 1. Verres venit Lampsacum (nobile oppidum, cives quieti)

ad janitorem quendam hospitem. *Nu.62.at credo in hisce.* 2. Audiens ex suo comite Rubrio, esse Philodami filiam eximia pulchritudine, cùm ipse hospitis relinquendi causam reperire non posset, migrare Rubrius, & ad Philodamnm deduci jussit. *Num. 63. ut mos erat.* 3. Philodamus vi, & contra jus recipere talem hospitem coactus, tamen splendidè & humaniter apparat convivium. *Num.65. quod ubi est.* 4. Calente convivio (est hic elegans dialogismus, & hypotiposis) vis affertur filiæ Philodami, fitque domi pugna, & cædes. *Num. 66. Tum Rubrius istius.* 5. Lampsaceni Cives postridie mane consilium capiunt expugnandi domum Verris, huncque occidendi (simili exemplo Adriani) nisi civium Rom. auctoritas intercessisset. *Num. 68. postridie manè.* Hic digreditur Cicero, & comparatione Adriani Prætoris miratur Verrem evasisse, cùm ipse, multis testibus, causam illius tumultus, neque veram dicere, neque falsam confingere audeat. *Num. 70. sic ipse multò sceleratior.* Ad prolepsim Verris & Hortensii respondet, Verrem à C. Nerone non absolutum esse improbitatis, sed quia cædes facta esset, Philodamum & ejus filium esse damnatos: verum ista damnatio cujusmodi fuerit, jam videbitur. *n. 71. nisi verò illud.* 6. Duplex fuit actio ad damnationem Philodami: in prima actione, Iudice Dolabella extra provinciam suam, apposito accusatore, nullo defensore, amplificata est causa Philodami. *nu. 72. audite quæso.* In secunda actione, nimis timido atque demisso Nerone, urgente Dolabella, Philodamus cum filio condemnatus est: Mox Orator commiserationem movet ab adjunctis, maximè personarum Philodami, & ejus filii, Neronis, Lampsacenorum, Dolabellæ, Verris. *75. quid ego nunc.* Præcipuè hujus damnationis causam insectatur, nempe libidinem Verris confirmatque testimonio. *n. 77. Verres ne tibi.* Tum apostropha ad Iudices, & iterum ad Verrem nullum ipsi perfugium in hoc judicio futurum; sed Lampsacenorũ, qui sunt lenissimi, & populo Rom. amicissimi, causam probatum iri denuntiat. *nu. 81. huic homini,* Neque rursus Verres ad Neronis judicium confugiat: cùm enim publicas sibi legato injurias à Lampsacenis factas ulcisci Romæ debeat exemplo M. Scauri, privatas suæ libidinis solùm persequitur, mirabili cæde Philodami, & ejus filii. *n.83. quid si doceo.*

4. Crimen fuit avaritia erga Milesios, à quibus publicam è classe navem accepit & vendidit: quod exclamatione, & numero testium (licet tabulæ non extent) Cicero exagerat. *n. 86. magnum hoc Lampsacenum.*

5. Crimen fuit in tutela Malleoli, quem perfidus Verres, corrupto codice, fortunis patris evertit. Hoc crimen

men prosopopeja Malleoli defuncti amplificatur, *Num. 90. C. Malleolo quæstore.*

6. Crimen Miliades tangit: nam civitatem afflixit, imperando frumentum, & iniquissimè æstimando, & rationes ad ærarium non referendo. N. 95. *pro quæstore verò.* Hinc illæ pecuniæ extraordinariæ, quas unde habeat, non constat, ex tabulis: cùm tamen eas tractent Posthumii. Nu. 100. *Hinc illa extraordinaria.*

Tertia pars inductionis, *Verres in prætura urbana fur, & sceleratus fuit*, faceta transitione, & præteritione dividitur in iniqua edicta, & in sarta tecta exigenda: Jurisdictio, & iniqua edicta Prætoris Verris amplificantur quadruplici ex capite seu narratione.

1. Narratio est de P. Annio: is non census fecit testamentum, & filiam scripsit hæredem, lege nullâ prohibente: lege enim Voconia vetabatur tantum, qui census esset mulierem suis bonis hæredem instituere. N. 104. *P. Annius Asellus.* Eam hæreditatem Verres designatus Prætor, ut Annii filiæ adimeret, atque in hæredem substitutum transferret, edicto denunciavit, se mulierculis, quæ hæredes sive à censis, sive à non censis factæ essent, non daturum possessionem. Ubi iterùm est jocus in Verrem à Chelidone, & cupiditate. Num. 105. *iste Prætor* 4. illi quidem jure prætorio hoc licebat: verùm in eo peccatum est, quòd etiam in tempus præteritum edictum valere voluit, cùm satis constet, leges in futurum, non in præteritum valere. *Num. 106. dic quæso cætera.* Confirmatur inductione aliarum legum, in quibus præteritum tempus reprehenditur. *Num. 108. in lege Voconia.* Deinde differt edictum, quod est annuum à lege, quæ est perpetua. *Num. 109. qui plurimùm.* Tum illud edictum Verris parùm cautum unius tantum hominis causa, & in posterum, & cupiditate pecuniæ scriptum est: quod nemo est imitatus. *Num. 110. ac si hoc iuris.* Concludit narrationem Cicero pathetico affectu naturæ erga liberos. *Nu. 112. atque ego non dubito.*

2. Narratio est de testamento Minucii: cujus hæreditas lege ad gentem Minuciam veniebat: verùm correcto edicto Verres, & unius hominis causa conscripto, effecit, ut possideret is, qui occupaverat hæreditatem, cùm ad eum lege non veniret, *Num. 115. cognoscite aliud.* Quod facinus Cicero variè exagitat ex tabulis, & communi jure Romæ, & in Sicilia, & postremo facetiis in edicta Verris. *Num. 117. iam hoc ridiculum est.*

3. Narratio (factâ commemoratione crudelitatis, & superbiæ C. Verris) est de hæredibus P. Trebonii: nam Verres liberto, qui juraverat ex mortui voluntate, hære-

dita-

ditatem ademit: iis, qui propter legem Corneliam (hæc lex vetabat proscriptum iuvari) noluerant iurare, hæreditatem dedit. Hoc est quidem Prætoris officium, quod est æquum decernere; non de Cornelia lege (quæsitorum hoc est munus) cogitare, quæ pœnas irrogat; non ei, qui ius dicit, sed ei qui proscriptum iuvat *Num. 122. in plebem verò.*

4. Narratio est de M. Octavio Ligure, à quo iniquissimè Verres pecuniam canibus suis, id est, circùm se servis, petiit; cùm illi pridem hæreditas, & ante Verris edictum iure venisset *num. 125. verùm ut ex uno.*

Alterum crimen in sartis tectis exigendis constat longâ narratione de cede Castoris, ad damnum pupilli Junii: Hoc crimen ingreditur Orator testimonio multorum. *Num. 128. in sartu tectis.* Atque impudens Verres latrocinia incepit ab æde Castoris: de qua æde cùm cognoscendi & iudicandi potestatem haberet, statim pupillum Junium prædam esse voluit, accersito Q. Rabonio. *Num. 133. venit ipse.* Parentes Pupilli, & eius tutor M. Marcellus, improvisâ calamitate nunciata, frustrà conveniunt; hic Verrem, illi Chelidonem: de qua muliere est indignatio, confirmato testimonio etiam Domitii adolescentis. *Num. 125. nova res atque.* Interim Rabonius grandem affert pecuniam Verri, ut pupillus ab ea controversiæ molestia liberetur: at Verres (adverte prosopopeiam) spe maioris pecuniæ, locat opus, neque illud à pupillo redimi finit. *Num. 140. reiecti à Chelidone.* Quàm iniuriam Cicero amplificat à persona pupilli, & eius tutorum, & Prætoris Verris, qui iniquè locavit opus non tanti pretii. *Num. 144. hic te si res ipsa.* Ad prolepsim Verris (qui negare poterat locationis utilitatem ad se pervenire, quia poterat aliquis de populo ad redimendum opus accedere) respondet Cicero omnes, uti pupillum, occisos esse; ac neminem propter præstitutum diem operi absolvendo, ad id negotium accessisse: Itaque locus factus est soli Rabonio, quem Verres apposuit qui tamen ista die opus non absolvit; neque Verres pecuniam à Rabonio pro opere acceptam in suas tabulas retulit, ne suum furtum patefaceret. *Num. 148. at enim pupillo.* Denique Verres remisit D. Bruto CX. millia, ne hic rem sermonibus dissiparet; igitur Verri proposita fuit hæc præda, seu pecunia huius operis. *Num. 150. nam quid argumentamur.*

Post narrationem excitat Orator misericordiam, producto in conspectum (querente Hortensio) attato Junii filio, sensuque matris, & tutorum. *Num. 151. hic etiam priore.* Comparatione verò eorum, quæ Verres gessit in Phrygia, Pamphilia, Sicilia, & hic in æde Castoris, magnam ipsi com-

comparat invidiam. *Num.* 154 *quaremus etiam* - Postremò insectatur Verrem, quòd iudicium in prætura publicum exercuerit: publica enim iudicia ad Prætorem urbanum non attinebant, sed eius erat in privatis causis iurisdictio. *Num.* 155. *atque etiam* Præsertim quod in subsortitione Juniana corruperit tabulas suas, & sustulerit Iudicium non nomina, quæ scripserat anteà ex ista subsortitione, alios autem Iudices reposuerit, ut omnis ad Iunium pertinere culpa videretur, qui propterea tanquam auctor corrupti judicii damnatus est. *Num.* 157, *nam de subsortitione*.

ANNOTATIO.

Orator inductione recenset C. Verris furta, & scelera in quæstura, legatione, & pratura urbana, qua narrationibus oratoriis, & interiectis motibus indignationis, atque odii amplificat. Magna est porrò suavitas in his narrationibus, & simplex perspicuitas, quæ sine satietate delectet: nam quando res est longior, facetia ac varius sermo effugit tædium.

Non est peroratio: nam hac oratio videtur connexa cum sequenti.

IV· VERRINA

Seu

LIB. I. ACT. II.

IN C. VERREM:

Argumentum, Quæstio, Stylus.

TOta Praturę Siciliensis accusatio quatuor criminum genera complectitur: de iurisdictione, de frumento, de signis, de suppliciis; quę quatuor sequentibus distributa libris argumento non indigent.

Quæstio est in genere iudiciali. an C. Verri Siciliæ Pratori sit parcendum.

Stylus est ferè tenuis.

SYNOPSYS.

EXORDIUM.

Cicero probat diligentiam ac fidem suam erga Siculos, civesque Rom. quando illorum causam contra sceleratum Verrem, ejusque fautores suscipit.
Digreditur etiam in laudem Siciliæ à dignitate, utilitate, amicitia istius insulæ.

PROPOSITIO.

C. Verris Siciliæ prætori non est parcendum.

ARGUMENTA.

Quia C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini, aut rei pepercit; sed omnium communis hostis; prædoque fuit.

ARGUMENTATIO.

1. Argument. Verres iniquissimè ob pecuniam rogavit, & judicavit, de Dione, Sosippo, & Epicrate fratribus, Heraclio, Epicrate Bidino, Sopatro, Sthenio: igitur C. Verres Siciliæ prætor, nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis; prædoque fuit.

2. Argum, Verres jurisdictionem, & honores senatorios, sacros, censorios, venales habuit; statuas extorsit; in furtis collusit cum publicanis: ergo C. Verres Siciliæ prætor nulli rei pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit.

1. ARGUMENTAT.
AMPLIFICATIO, & AFFECTUS.

Verres Dionem, Halesinum, duos fratres Sosippum & Epicratem Agyrinenses hæreditate spoliavit, Veneris nomine, & impudente calumnia.

Hæraclium Syracusanum & Epicratem Bidinum, per subornatos palæstritas, operâ administri cujusdam Volcatii non tantum legitima hæreditate, sed bonis etiam patriis evertit.

Sopatrum Heracliensem, sine consilio, & rei patrono, neglecto etiam C. Sacerdotis judicio, rei capitalis condemnavit.

Sthenium Thermitanum hospitem suum summa cupiditate, stupro, crudelitate, absentem, sine argumento, teste, accusatore, exemplo damnavit.

2. ARGUMENTAT.

Verres Halesinis, & Agrigentinis honores senatorios vendidit: sacros item honores vendidit Theomnesto Syracusano, & Climachiæ Cephaleditano: Censorios verò passim; nam turpissimo mercatu indicto, sine comitiis, domi Verris censura omnium civitatum emebatur, Timarchide administro.

Aversâ pecuniâ, sine modo, ab invitis per vim, ac metum extorsit statuas: & statuarum nomine magnas pecunias, in omnibus ferè Civitatibus Siciliæ: ipsi aûtem postea Syracusani, Taurominitani, Tyndaritani, Centuripini istas statuas dejecerunt in odium Verris.

Iniit societatem cum L. Carpinatio, Publicanorum Magistro: hic furtorum socius, litteras Decumanorum (quæ condemnassent Verrem) & decreta, & tabulas removit: quæ Cicero magna fide, ac diligentia investigavit, & tandem ex duobus libellis omnes Verris fraudes manifestè cognovit.

Peroratio.

Apostropha ad Hortensium quòd sine pudore, ac dissimili exemplo oratorum, defendat Verrem.

EXORDIUM.

Cicero causam Siciliæ, & populi Rom. suscepit accusando Verrem, præmissis multis ejus furtis & flagitiis. *Num.* 1. *Multa mihi*. Digreditur in laudem Siciliæ, 1. à dignitate, & vetustate amicitiæ cum Romanis. *Num.* 2. *atque adeò*. Confirmatur ea laus testimonio P. Africani, & M. Marcelli. *Num.* 3. *itaque maioribus*. 2. Ab utilitate istius insulæ, quæ populum Rom. frumento, pecunia, mercatura, vectigalibus semper juvit. *Num.* 5. *quandoilla*. 3. Ab incolarum fide, & amore erga Romanos & tolerantia injuriarum. *Num.* 7. *iam verò*. Atque iidem Siculi pertulissent etiam Verrem, si is humano modo peccasset. verùm ipsi contra hunc sceleratum Prætorem Romæ auxilium, & (est reditus ex digressione) accusatorem Ciceronem postularunt. *Num.* 9. *hunc denique ipsum*. Tanto animo omnes Siculi (exceptis Mamertinis, quorum laudatio discutietur quartò libro) instituerunt accusationem adversus Verrem, ut non reformidarint fautores Verris, ac L. Metellum Prætorem, qui ipsi successit. *Num.* 12. *Hi porrò qui*. Neque Verrem soli Siculi persequuntur, sed etiam cives Rom. qui in Sicilia negotiantur. *Num.* 15. *at enim istum*.

ANNOTATIO.

Orator istius diligentia, ac fidei suæ erga Siculos, Civesque Rom. commendatione utitur, & digressione in laudem Siciliæ, ut & apud Iudices Siculi plus auctoritatis habeant in sua causa, & ipse orator plus attentionis & benevolentiæ in reliqua contentione.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc, C. Verri Siciliæ Prætori non est parcendum.

Distributio, seu argumenta: quia C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini, aut rei pepercit: sed omnium communis hostis prædoque fuit. *Num.* 17. *quapropter istius*.

CON-

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, C. *Verres Siciliæ Prætor nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit*, exponitur hoc Enthymemate: C. Verres Siciliæ Prætor iniquissimè ob pecuniam cognovit, & judicavit de Dione, Sosippo & Epicrate fratribus, Heraclio, Epicrate Bidino, Sopatro, Sthenio: igitur C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis, prædoque fuit.

Antecedentis 1. Pars, *de Dione*, præmisso joco in nomen Verris, 1. hac narratione exponitur: Verres audiens à quadruplatoribus magnam Dioni obvenisse hæreditatem, quæ Ericinæ Veneri deberetur; apposito ad hoc negotium Turpione, condemnat Dionem, sed hæreditatem illam ad se transfert, Veneri nihil tribuit, ut eum Veneri absolvisse, sibi condemnasse videretur. Num. 19. *quo die Siciliam*. Fraus Verris testimonio multorum confirmatur. Num. 23. *quid ego nunc*.

Antecedentis 2. pars, de Sosippo, & Epicrate fratribus, 2. narratione constat: Verres impudente calumnia, duobus & viginti annis post mortem patris, ab his fratribus Veneris nomine pecuniam petiit, & judicio rapuit. Num. 25. *accipite aliam*. Prolepsis seu defensio Verris rejicitur ex eo, quòd licet ad Volcatium pecunia ista pervenerit, Verres tamen causa sit imperans ac moralis numeratæ, seu raptæ pecuniæ: quæcumque igitur Verris comites faciunt, censeri debet Verres fecisse; alias istam defensionis rationem multi pariter tentarent. Num. 26. *at enim ad Verrem*. Amplificat Cicero, quàm periculosa sit ista per comites defensionis ratio, ex communi officio Præsidum, & exemplo Africani. Num. 28. *qua de re Judices*. Amplificat etiam ex Prætoris potestate, qui Judices quos vult, jurisque formulam dat: quod fecit improbus prætor Verres, pluribus judiciis, utens judicibus (inter hos Cicero fingit Balbum, qui in hac Verris causa Judex etiam sedebat) Romanis (cum dari Siculos oporteret) qui à voluntate Verris, ejusque præscripta formula discedere sine capitis periculo non possent. Num. 30. *Dubium nemini est*.

Antecedens 3. pars, *de Heraclio*, 3. hac narratione ostenditur: audiens item Verres à Cleomene & Æschrione magnam Heraclio pecuniam venisse ex testamento propinqui sui, ut statuas in palæstra deberet ponere, subornavit

qui negarent id ex testamento fecisse. *n.* 35. *Heraclius est.* Vocatur Heraclius in judicium; cumque Siculorum jure Judices sortiri vellet ex lege Rupilia, negavit Verres se Judices ex lege Rupilia sortiturum: quinque Judices, quos ei libuit, dedit: quod amplificat affectu odii Cicero. *n.* 37. *scribitur Heraclio.* Postero die cum Heraclius non adesset amens Verres damnari absentem imperat, non jam à quinque Judicibus, sed à tribus è lege Rupilia: quod iterum odiit Cicero. *n.* 41. *verùm ut institui.* Ad prolepsim, hoc est, si dicitur ista hæreditas Syracusanis data, tamen id impunè non licet Verri Heraclio eripere, quòd tradat palæstritis: multo minùs bona patria: de quo per concessionem subiicitur tertius affectus odii. *n.* 45. *Ergo, inquiet, aliquis donavit.* Augetur affectus ab adjūctis dispertitorum bonorum miseri Heraclii, cum rumore populi & clamore in furto manifesto. *n.* 46. *qui simul ac profugit.* Rursus ad prolepsim, Cicero tabulis & testibus arguit malitiam Verris, qui spoliata urbe, & sublatis festis, ut Verrea reponeret (de quo est ironica indignatio) genero, & suis, & Syracusanis ita pecuniam dabat, ut ad se rediret; itaque à se ipso infamiam averteret. *n.* 49. *& tamen aiunt eum.*

Antecedentis 4. pars, *de Epicrate Bidino* 4. hac narratione exprimitur: obvenerat Epicrati hæreditas etiam legitima, quando hunc palæstritæ Bidenses bonis evertere cogitaverunt, numerata non Prætori Verri ad cautionem, sed cuidam Volcatio pecunia, quæ deinde, ut supra, ad ipsum perveniret. *n.* 53. *quàm facilè serpat.* Recognita Heraclius fugit, ne sibi, uti Heraclio, præsenti dica scriberetur; & Rhegii palæstritas malè accipit. *n.* 52. *per quædam eorum.* Illis spe sua frustratis, pecuniam referri jubet Verres, per Volcatium, qui Prætoris infamiam, quoniam tentatum erat pecunia judicium, cum sua ignominia liberavit: verùm Orator hæc iniqua Verris judicia, & collusiones pecuniarum, & fraudem Bidinorum, argumentis demonstrat. *n.* 56. *Redeunt illi Rhegio.* Denique nova calumnia ita rem ad extremum deduxit Verres, ut & hæreditas Heraclii, & bona patria majori lucro, & callida arte furandi, ad se pervenirent. *num.* 60. *cum omnia.* Postremo loco commemorat Cicero, quomodo biennio post L. Mettellus restituit Heraclium, & Epicratem: at Letilius legatus à Verre venit, qui ita terruit miseros Siculos, ut nisi Cicero præsens contra pugnasset, tam multos testes sceleris Verris, evocare Romam non posset. *n.* 62. *hic nunc de miseria.*

Antecedentis 5. pars, *de Sopatro*, 5. narratione effertur: Sopater ab inimicis suis, apud C. Sacerdotem Prætorem rei capitalis accusatus, & facilè eo judicio liberatus, iterum

rum restitutus est reus apud Verrem. *Num. 68. Iam vero in rerum*. Timarchides administer Verris, Sopatrum adegit ad pecuniam. *Num. 69. interea istius*. Cui secundò cum Timarchides majores pecunias peteret, negavit Sopater se daturum; atque securus ad Judicium cum suis defensoribus venit. *Num. 70. iterum ad Sopatrum*. Dimisso à Verre consilio, sola cohorte retenta. Q. Minutius, qui Sopatrum defendebat, noluit dicere, sed à subselliis discessit, adverte dialogismum. *Num. 71. cognoscite hominis*. Æstuans Verres (vide ethopejam) quid ageret, Sopatrumne pecuniosum absolveret, an innocentem reum sine patrono, atque advocatis, ipse Prætor sine consilio, & rescisso C. Sacerdotis judicio damnaret: repentè citatis testibus & breviter auditis, hominem condemnavit. *Num. 74. ipse quamquàm est*. Hic de more Orator post narrationem concessione insultat iniquo Judicii Verri. *Num. 76. retinete, retinete*. Mox ejus flagitium exaggerat amplificatione per incrementum. *Num. 78. etenim si illud*. Et comparatione Balbi & Staleni (qui cum ab Oppianico, ut absolveretur, pecuniam accepissent, eum tamen postea condemnaverunt) hunc hominem è numero judicum amandandum concludit; omniaque testibus confirmat. *Num. 79. quem mihi tu*.

Antecedentis 6. pars, *de Sthenio*. 6. narratione distribuitur. 1. Verres maxima cupiditate, contra jus hospitii, multa signa abstulit à Sthenio. *Num. 82. dixi iam antea*. Et simul cum ex civitate (quam P. Africanus ornarat) plura antiquissima & venustissima vellet auferre, Sthenius vehementissimè restitit. *Num. 85. interea cupiditate*. 2. Verres stupro conjunctior novis hospitibus, seu inimicis Sthenii, ficta accusatione de literis publicis corruptibus cum ille Romam profugisset, absentem sine ullo argumento, sine teste, sine exemplo damnavit. *Num. 89. itaque iste vehementer*. 3. idem Verres pari crudelitate, deferente Pacilio quodam homine egente & levi, Romæ de hac injuria, in Senatu facta attentione, deprecante Verris patre, & litteras ad filium mittente, tamen Sthenium rei capitalis affinem citari jubet. *Num. 94. ea postquam*. Non respondente Sthenio (interseritur hic parva digressio seu apostropha in Verrem, qui nec patris, nec salutis suæ rationem habuit) non respondente etiam accusatore; cum uterque citaretur, ausus est hominem condemnare. *Num. 98. si abs te istam*. Postea sibi timens Verres non confugit ad id, quod defendi poterat, recipi nomen absentis licere; sed in laqueos se induit, corrumpendo tabulas, & in iis tollendo, quod erat testatum omnibus, & lituris faciendo Sthe-

nium coram delatum esse. *Num.* 100. *nuntiabatur illis*. Deinde Verres alia dementia, Sthenio, homini Siculo, cognitorem adscripsit Romanum, ignobilem, inimicum Sthenio, familiarem Verri, quem Cicero describit hypotiposi, facta prius sustentatione. *Num.* 105. *vide te porrò*. Concluditur narratio affectu odii in Verrem, à persona Sthenii, 1. hujus laus & merita amplificantur testimonio Siculorum, & Cn. Pompeii, *Num.* 110 *at quem hominem*. 2. fit dissimilis comparatio flagitiosi Verris, & Sthenii. *Num.* 114. *denique nunc vide*. 3. Ea est causa Sthenii, ut hanc, vel si non esset conjuncta cum communi causa Siculorum, solùm contra Verrem, susciperet orator exemplo multorum. *Num.* 117. *hic ego si*.

Propositionis 2. Argumentum, *C. Verres Siciliæ Prætor, nulli rei pepercit, sed omnium communis hostis prædoque fuit*, hoc pariter enthymemate exponitur: C. Verres Siciliæ prætor jurisdictionem, & honores senatorios, sacros, censorios venales habuit, statuas extorsit, in furtis collusit cum publicanis: ergo C. Verres Siciliæ Prætor nulli rei pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit.

Antecedentis pars 1. *de iurisdictione, & honoribus senatoriis venditis*, patet plurium testimonio. *Num.* 119. *audistis ob ius*. Nominatim testimonio Halesinorum, quorum leges à Senatu datas evertit iste prætor. *Num.* 122. *Halesini pro multis*. Item testimonio Agrigentinorum, quorum omnia jura pretio Verres exæquavit. Idem fecit Heracliæ. *Num.* 123. *Agrigentini de Senatu*.

Antecedentis pars 2. *de venditis honoribus sacris*, narratur duplici facinore: 1. Syracusis Verres falsa sortitione, Theomnasto Jovis sacerdotium dedit. *Num.* 126. *hoc idem transfero*. 2. Cephaledii exempto de fastis uno, dimidiatoque mense, Climachiam juvenem sacerdotem creavit. *Num.* 128. *Cephaledii mensis est*.

Antecedentis pars 3. *de venditis honoribus censoriis*, describitur ex eo, quòd quasi concordiæ causa, sed revera turpissimo mercatu indicto, sine comitiis, domi Verris, censura omnium civitatum emeretur. *Num.* 131. *iam vero Censores*. Fit digressio per Ethopejam in Timarchidem Verris administrum, qui in istis nundinis sua molestia consequebatur, ut ad Verrem, nulla sollicitudine, summa pecunia referretur. *Num.* 133. *iam hic Timarchides*. Deinde apostropha ad Verrem, probat alterum pecuniæ quæstum ex positis ipsi statuis. *Num.* 137. *iam hoc impudentissimè*. Probat etiam iniquos census istius provinciæ, quando Censores non legibus essent facti; nec pœ-

nam legibus constitutam metuerent: propterea Q. Metellus, licet amicus Verris, tamen hujus census magna ignominia sustulit, & Peducæanum censum observari iussit. *Num.138. itaque Censores.*

Antecedentis pars 4. *de extortis statutis*, certa est testimonio etiam Verris, qui statuarum nomine magnas pecunias abstulit: quæ quidem pecuniæ, sive sint consumptæ, sive consumendæ; tamen hoc ferendum nullo modo est tantam à sociis pecuniam auferri. *Num. 141. & quoniam de ea.* Deinde ex statuis averti pecunia domum non potest, statuarum modus quidam esse debet, il.as ab invitis exigi non oportet: quæ tria commisit Verres. Primum dilemmate probatur. *Num. 143. quòd si quem.* Alterum subjectione ostend.tur. ex numerata Timarchida pecunia. *Num.144. quòd verò modum.* Tertium affertur testimonio omnium civitatum Siciliæ, quæ vi ac metu adductæ, pecuniam statuarum nomine contulerunt. *Num.145. quòd si hoc.* Et confirmatur novis quatuor postulatis omnium Siculorum 1. propter injurias Verris, ut ne cogantur statuas Prætori ponere, antequam discesserit, sed ut ipsis ne liceat 2. ut Rom. magistratus posthac Decumas lege Hieronica vendant. 3. ne in cellam quod imperatur, æstiment. 4. ne absentis nomen recipiatur. His subjicitur dialogismus. *Num. 146. nam legationes.* Prolepsim Verris, seu eius defensionem ex odio aratorum rejicit orator, hoc dilemmate: aratores vel honoris caussa, vel metu statuam Verri posuerunt: si prius, non oderunt: si posteriùs, sunt coacti pecunias dare. *Num. 149. vide & perspice.* Clauditur dilemma exclamatione seu concessione ironica. *Num. 151. ò causam singularem.* Jam descendit Orator in specie ad civitates Siciliæ, à quibus Verres statuas extorsit: Syracusis & alibi statuas Verris quasi à communi Sicilia datas cavillatur. *Num. 154. venio nunc.* Ostendit enim multis testimoniis, & legationibus, & accusationibus omnes Siculos Verri esse inim c ssimos, nec ipsi quemquam honoris causa statuas erexisse: ubi simile est dilemma, ac prius de aratoribus. *Num. 155. quamobrem? qui hoc.* Præsertim amplificat statuas Verris nulla religione (qua maximè ducuntur Græci, ut apud Rhodium constat, ex intacta Mithridatis Regis statua) dejectas 1. à Tauromimitanis. *Num. 158. de homine* 2. Tyndaritanis, & Syracusanis. *Num. 160. Tindaritani deiecerunt.* 3. à Centuripinis publico consilio, atque auctoritate; nisi Metellus eas statuas reposuit: de quo queritur Cicero. *Num. 161. Centuripinorum senatus.* Concludit Orator quasi anacephaleosi omnibus Siculis odio

esse Verrem, nec ipsi spem ullam esse posse in istis statuis, quas extorsit. *Num.165. iam igitur est.*

Antecedentis pars 5. *de collusione in furtum Publicanis,* infertur ex familiaritate & conjunctione Verris cum L. Carpinatio, publicanorum magistro, qui cum antè sæpius de injuriis, furtisque Verris litteras ad socios misisset; postea furtorum socius favit Verri. *Num.169. nisi fortè quod.* Itaque Carpinatius apud socios, præsertim Decumanos effecit, ut litteræ, quæ condemnando Verri essent, removerentur: quod fide & religione testium confirmat Cicero. *Num.172. ad extremum verò.* Atque ex his litteris ita remotis Orator contra Hortensium assumit licere sibi plus dicere de criminibus Verris, & Judici plus suspicari: ubi dilemma est, & subjectio. *Num. 176. At vide quid.* Tum præteritione & concessione venit ad fidem, ac diligentiam suam, quâ ista Decumanorum decreta, & remotas litteras investigavit; ut jam Verres manifestis criminibus absolvi non possit. *Num. 179. quod cùm ita sit.* Primum narrat quomodo apud L. Vibium eo ipso anno magistrum, duos à L. Canuleio missos libellos invenerit, ex quibus sui prætoris furta cognorit. *Num. 181. nam quod in.* Deinde narrat, quomodo in tabulis sociorum, quæ removeri honestè non potuerunt, deprehenderit litteras circa nomen Verrutii, & qui sit iste Verrutius noluerit Carpinatius dicere; quibus apertè convincit Verrem. *Num.186. nunc ad sociorum.*

ANNOTATIO.

Contentionem Cicero variis narrationibus oratoriis confirmat, amplificatque: post narrationes autem ferè singulas digreditur in affectus contra sceleratum Verrem, atque perpetuo instat absolvi Verrem à iudicibus Rom. non posse, quem omnes Siculi oderunt & legationibus suis damnarunt.

PERORATIO.

CONvicto Verre Cicero ad Iudices, & ad defensorem Verris Hortensium se convertit, proposito dissimili exemplo veterum oratorum, Crassi, & Antonii, qui nunquam reum omni ex parte turpem, ac sceleratum defendere ausi sunt Adverte subjectionem. *Num. 191. sic habent se.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Insinuatio est in reprehendendo Hortensio; ipsique iam prolatis tabulis & testibus, & argumentis insultat. Caeterum utrum hac sit peroratio, an in Hortensium digressio, dubium est.

V. VERRINA

Seu

LIB. III. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

A*Rgumentum vide in superiore oratione. Quæstio est in genere iudiciali an in causa frumentaria improbus sit Verres. Stylus tenuis quidem, sed interdum assurgit amplificationibus, præsertim post narrationes.*

SYNOPSIS.

Quia in frumento Decumano & empto; & æstimato magnas Siculis iniurias fecit.

ARGUMENTA.

In causa frumẽtaria improbus est Verres.

PROPOSITIO.

Ab onere seu necessitate vitæ integerrimæ, quam Cicero suscipit in accusãdo consceleratissimum Verrem.

EXORDIUM.

ARGUMENTATIO,

1. ARGUMENT.

Verres exigit Decumas ad arbitrium Decumanorum ſublata lege Hieronica, & pecunias frumentario nomine maximas cepit: igitur Verres in Decumano frumento magnas Siculis iniurias fecit.

2. ARGUMENT.

Verres maximo atque impudentiſſimo furto publicam empti frumenti pecuniam in proprios quæſtus converrit: igitur Verres in empto frumento magnas Siculis iniurias fecit.

3. ARGUMENT.

Verres & imperavit maiorem tritici numerum, quàm legibus liceret, & æſtimatione auxit, ut pro ternis ſeſtertiis ternos denarios à civitatibus exigeret: igitur Verres in æſtimato frumento magnas Siculis iniurias fecit.

AMPLIFICATIO, ET AFFE-

1. ARGUMENTATIO.

Verres optimam legem Hieronicam commutare auſus eſt, & improbis tribus edictis exigere Decumas pro arbitrio Decumenorum, qui erant, æquè ut ipſe, nequam & improbi: præſertim facta colluſione inter hos & recuperatores, quos Prætor Verres dabat ex ſua cohorte. Deinde confûtatur Verres ad utilitatem ærarii Decumas vendidiſſe pluris, quàm cæteri Prætores; & accuſatur inductione, & enumeratione plu-

2. ARGUMENT.

Empti frumenti publicam pecunian. Verres feneratus eſt, avertit detraxit: quæ & multorum teſtimonio confirmantur; & in his improbitas Verris arguitur.

In æstimato frumento duplex fuit Verris quæstus, tam iniquus, ut nullius unquam Prætoris exemplo, nulla Senatus auctoritate, summo Reipubl. periculo, maxima totius Siciliæ vastatione, & luctu factus sit.

3. ARGUMENTATIONIS.

rium privatorum hominum, & civitatum, à quibus Verres frumentario nomine pecunias eripuit; tum convincitur litteris L. Metelli, testimonio Apronii, sermone Decumanorum, sponsione P. Rubrii, denique epistola Timarchidis.

NIS.

AFFECTUS.

perora-tio.

Commiseratione digni sunt aratores Siculi: acerrimè puniendus Prætor Verres.

EXORDIUM.

INtegerrimæ vitæ onus suscipit is, qui alterum accusat. *Num.* 1. *omnes qui* Confirmatur testimonio E. Crassi. *Num.* 2. *ita hoc Iudices*.

Cicero hoc onus seu necessitatem integrè vivendi amplius suscipit, quàm cæteri: quia omnis sceleris affinem hominem accusat. *Num.* 4. *atque hoc ego*. Atque hæc integritas Ciceronis facit, ut sibi dissimilem studiis & voluntatibus Verrem habeat inimicum: contra verò Hortensius, & adversarii illum ament, atque defendant, quia nec castè, nec integrè versantur. Quæ elegantissimè indignatus Cicero per enumerationem scelerum Verris, & repetitiones, & antitheses, & ethopeiam adversariorum amplificat. *Num.* 6. *& in hoc homine*.

ANNOTATIO.

Hoc exordio Cicero benevolentiam Iudicum conciliat ab integritate sua vita, & ratione accusandi Verrem, non proprio commodo, sed utilitate Reip. Auget istam benevolentiam, opposita Hortensii, & adversariorum corruptione, & incontinentia. Mox in Contentionis propositione attentionem, in partitione docilitatem comparabit.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: in causa frumentaria improbus est Verres. Num. 10. *verùm hac dicentur*.

Distributio seu argumenta sunt hæc tria: 1. quia in Decumano frumento. 2. in empto, 3. in æstimato magnas Siculis iniurias fecit, *Num.* 11. *in hac causa*.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum. *Verres in Decumano frumento magnas Siculis iniurias fecit.* hoc Enthimemate complexus est: Verres exegit Decumas ad arbitrium Decumanorum, sublata lege Hieronica; & pecunias frumentario nomine maximas cepit: igitur Verres in Decumano frumento magnas Siculis injurias fecit.

Antecedentis primam partem ingreditur descriptione

iecis

juris, & vectigalium Siciliæ, quæ Verres convellere & commutare ausus est. *Num. 12. inter Siciliam.*

Mox istam audaciam cavillatur acri ironia ab ingenio Verris, cuius est res novas excogitare, confirmatque invidiosâ enumeratione plurium eiusdem edictorum. *Num. 16. qua in re.* Deinde accusat ab adiunctis legis Heronicæ, ... diligenter scriptæ, quam Verres iniussu populi ...atus auctoritate, cum detrimento Siciliæ, ...it. *Num. 17. quamobrem novam.* Tum inse...robis & novis edictis per certos nequam De...torum princeps describitur Apronius. *Nu. 21.* ...Primùm edictum (ut arator tantum det, quan...nus ediderit) recenset dialogismo aratoris, ...s iniuria conqueritur, & Decumani. *Num. 25.* ...*um.* Ejus verò iniquitatem 1. exagitat à perso...torum, quos dabat ex sua cohorte Verres: hic ...ogismus aratorum & Verris. *Nu. 26. Negat me* ...*m.* 2. Exagitat ab istorum recuperatorum (quos ...ibit,) collusione cum Decumanis: nam in ...nmodis aratorum, iniuriisque Decumanorum, isto edicto non modo factum, sed ne postula...m judicium fuit. *Nu. 29. atque intelligatis.* Tertiò ...nia, & octuplici judicio in Decumanos, tantum ...i in aratores, quasi Verres in eos sit lenior: de...isula edicti, quâ lepidè se furari putat, cum hoc ...ecuperatorum in utriusque arbitrio relinquit; ...erat dubium, quin hos Iudices Decumani po...*u. 34. erit tamen.* Secundum edictum: ne quis ...de area tolleret, antequam cum Decumano pa...arguit quòd sit peculiare, & novum, Verrisque non cum aliis commune Prætoribus: ex quo ...rum modo, sed equitum etiam Rom. incom...queretur. *Num. 36. quid illa cuiusmodi.*

...edictum: (ut arator Decumano, quo is vellet, ...m promitteret) reprehendit ab astuto contra...ndi quæstus consilio nam arratores miseri, ne tam longè. v. g. à Leontino usque ad Lilybæum ire cogerentur, quavis etiam iniquissima conditione cum Apronio paciscebantur. *Nu. 38. Iam verò illud.*

Clauditur prima pars antecedentis parvâ subiectione. *Nu. 39. quid igitur.*

Antecedentis secunda pars, *Verres pecunias frumentario nomine maximas cepit*, constat confutatione primùm: nam Orator defensionem Verris, seu prolepsim, (dicebat se ad utilitatem ærarii Decumas magni vendidisse, & pluris quàm cæteri Prætores) refellit primò ironicâ subiectione

ab

SYNOPSYS.

EXORDIUM.

Cicero probat diligentiam ac fidem suam erga Siculos, civesque Rom. quando illorum causam contra sceleratum Verrem, ejusque fautores suscipit.
Digreditur etiam in laudem Siciliæ à dignitate, utilitate, amicitia istius insulæ.

PROPOSITIO.

C. Verris Siciliæ prætori non est parcendum.

ARGUMENTA.

Quia C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini, aut rei pepercit; sed omnium communis hostis; prædoque fuit.

ARGUMENTATIO.

1. Argument. Verres iniquissimè ob pecuniam rogavit, & judicavit, de Dione, Sosippo, & Epicrate fratribus, Heraclio, Epicrate Bidino, Sopatro, Sthenio: igitur C. Verres Siciliæ prætor, nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis; prædoque fuit.

2. Argum. Verres jurisdictionem, & honores senatorios, sacros, censorios, venales habuit; statuas extorsit; in furtis collusit cum publicanis: ergo C. Verres Siciliæ prætor nulli rei pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit.

AM-

1. ARGUMENTAT. AMPLIFICATIO, & AFFECTUS.

Verres Dionem, Halesinum, duos fratres Sosippum & Epicratem Agyrinenses hæreditate spoliavit, Veneris nomine, & impudente calumnia.

Hæraclium Syracusanum & Epicratem Bidinum, per subornatos palæstritas, operâ administri cujusdam Volcatii non tantum legitima hæreditate, sed bonis etiam patriis evertit.

Sopatrum Heracliensem, sine consilio, & rei patrono, neglecto etiam C. Sacerdotis judicio, rei capitalis condemnavit.

Sthenium Thermitanum hospitem suum summa cupiditate, stupro, crudelitate, absentem, sine argumento, teste, accusatore, exemplo damnavit.

2. ARGUMENTAT.

Verres Halesinis, & Agrigentinis honores senatorios vendidit: sacros item honores vendidit Theomnesto Syracusano, & Climachiæ Cephaleditano: Censorios verò passim; nam turpissimo mercatu indicto, sine comitiis, domi Verris censura omnium civitatum emebatur, Timarchide administro.

A versâ pecuniâ, sine modo, ab invitis per vim, ac metum extorsit statuas: & statuarum nomine magnas pecunias, in omnibus ferè Civitatibus Siciliæ: ipsi aútem postea Syracusani, Taurominitani, Tyndaritani, Centuripini istas statuas dejecerunt in odium Verris.

Iniit societatem cum L. Carpinatio, Publicanorum Magistro: hic furtorum socius, litteras Decumanorum (quæ condemnassent Verrem) & decreta, & tabulas removit: quæ Cicero magna fide, ac diligentia investigavit, & tandem ex duobus libellis omnes Verris fraudes manifestè cognovit.

Peroratio.

Apostropha ad Hortensium quòd sine pudore, ac dissimili exemplo oratorum, defendat Verrem.

EXORDIUM.

Cicero causam Siciliæ, & populi Rom. suscepit accusando Verrem, præmissis multis ejus furtis & flagitiis. *Num.1. Multa mihi.* Digreditur in laudem Siciliæ, 1. à dignitate, & vetustate amicitiæ cum Romanis. *Num. 2. atque adeò.* Confirmatur ea laus testimonio P. Africani, & M. Marcelli. *Num. 3. itaque maioribus.* 2. Ab utilitate istius insulæ, quæ populum Rom. frumento, pecunia, mercatura, vectigalibus semper juvit. *Num.5. quando illa.* 3. Ab incolarum fide, & amore erga Romanos & tolerantia injuriarum. *Num. 7. iam verò.* Atque iidem Siculi pertulissent etiam Verrem, si is humano modo peccasset. verùm ipsi contra hunc sceleratum Prætorem Romæ auxilium, & (est reditus ex digressione) accusatorem Ciceronem postularunt. *Num. 9. hunc denique ipsum.* Tanto animo omnes Siculi (exceptis Mamertinis, quorum laudatio discutietur quartò libro) instituerunt accusationem adversus Verrem, ut non reformidarint fautores Verris, ac L. Metellum Prætorem, qui ipsi successit. *Num. 12. Hi porrò qui.* Neque Verrem soli Siculi persequuntur, sed etiam cives Rom. qui in Sicilia negotiantur. *Num. 15. at enim istum.*

ANNOTATIO.

Orator istius diligentiæ, ac fidei suæ erga Siculos, Civesque Rom. commendatione utitur, & digressione in laudem Siciliæ, ut & apud Iudices Siculi plus auctoritatis habeant in sua causa, & ipse orator plus attentionis & benevolentiæ in reliqua contentione.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc, C. Verri Siciliæ Prætori non est parcendum.

Distributio, seu argumenta: quia C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini, aut rei pepercit: sed omnium communis hostis prædoque fuit. *Num.17. quapropter istius.*

CON-

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit*, exponitur hoc Enthymemate: C. Verres Siciliæ Prætor iniquissimè ob pecuniam cognovit, & judicavit de Dione, Sosippo & Epicrate fratribus, Heraclio, Epicrate Bidino, Sopatro, Sthenio: igitur C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis, prædoque fuit.

Antecedentis 1. Pars, *de Dione*, præmisso joco in nomen Verris, 1. hac narratione exponitur: Verres audiens à quadruplatoribus magnam Dioni obvenisse hæreditatem, quæ Ericinæ Veneri deberetur; apposito ad hoc negotium Turpione, condemnat Dionem, sed hæreditatem illam ad se transfert, Veneri nihil tribuit, ut eum Veneri absolvisse, sibi condemnasse videretur. Num. 19. *quo die Siciliam*. Fraus Verris testimonio multorum confirmatur. Num. 23. *quid ego nunc*.

Antecedentis 2. pars, de Sosippo, & Epicrate fratribus, 2. narratione constat: Verres impudente calumnia, duobus & viginti annis post mortem patris, ab his fratribus Veneris nomine pecuniam petiit, & judicio rapuit. Num. 25. *accipite aliam*. Prolepsis seu defensio Verris rejicitur ex eo, quòd licet ad Volcatium pecunia ista pervenerit, Verres tamen causa sit imperans ac moralis numeratæ, seu raptæ pecuniæ: quæcumque igitur Verris comites faciunt, censeri debet Verres fecisse; alias istam defensionis rationem multi pariter tentarent. Num. 26. *at enim ad Verrem*. Amplificat Cicero, quàm periculosa sit ista per comites defensionis ratio, ex communi officio Præsidum, & exemplo Africani. Num. 28. *qua de re Iudices*. Amplificat etiam ex Prætoris potestate, qui Judices quos vult, jurisque formulam dat: quod fecit improbus prætor Verres, pluribus judiciis, utens judicibus (inter hos Cicero fingit Balbum, qui in hac Verris causa Judex etiam sedebat) Romanis (cum dari Siculos oporteret) qui à voluntate Verris, ejusque præscripta formula discedere sine capitis periculo non possent. Num. 30. *Dubium nemini est*.

Antecedens 3. pars, *de Heraclio*, 3. hac narratione ostenditur: audiens item Verres à Cleomene & Æschrione magnam Heraclio pecuniam venisse ex testamento propinqui sui, ut statuas in palæstra deberet ponere, subornavit

qui negarent id ex testamento fecisse. *n.* 35. *Heraclius est.* Vocatur Heraclius in judicium; cumque Siculorum jure Judices sortiri vellet ex lege Rupilia, negavit Verres se Judices ex lege Rupilia sortiturum: quinque Judices, quos ei libuit, dedit: quod amplificat affectu odii Cicero. *n.* 37. *scribitur Heraclio.* Postero die cum Heraclius non adesset amens Verres damnari absentem imperat, non jam à quinque Judicibus, sed à tribus è lege Rupilia: quod iterum odiit Cicero. *n.* 41. *verùm ut institui.* Ad prolepsim, hoc est, si dicitur ista hæreditas Syracusanis data, tamen id impunè non licet Verri Heraclio eripere, quòd tradat palæstritis: multo minùs bona patria: de quo per concessionem subiicitur tertius affectus odii. *n.* 45. *Ergo, inquiet, aliquis donavit.* Augetur affectus ab adjūctis dispertitorum bonorum miseri Heraclii, cum rumore populi & clamore in furto manifesto. *n.* 46. *qui simul ac profugit.* Rursus ad prolepsim, Cicero tabulis & testibus arguit malitiam Verris, qui spoliata urbe, & sublatis festis, ut Verrea reponeret (de quo est ironica indignatio) genero, & suis, & Syracusanis ita pecuniam dabat, ut ad se rediret; itaque à se ipso infamiam averteret. *n.* 49. *& tamen aiunt eum.*

Antecedentis 4. pars, *de Epicrate Bidino* 4. hac narratione exprimitur: obvenerat Epicrati hæreditas etiam legitima, quando hunc palæstritæ Bidenses bonis evertere cogitaverunt, numerata non Prætori Verri ad cautionem, sed cuidam Volcatio pecunia, quæ deinde, ut supra, ad ipsum perveniret. *n.* 53. *quàm facilè serpat.* Recognita Heraclius fugit, ne sibi, uti Heraclio, præsenti dica scriberetur; & Rhegii palæstritas malè accipit. *n.* 52. *per quædam eorum.* Illis spe sua frustratis, pecuniam referri jubet Verres, per Volcatium, qui Prætoris infamiam, quoniam tentatum erat pecunia judicium, cum sua ignominia liberavit: verùm Orator hæc iniqua Verris judicia, & collusiones pecuniarum, & fraudem Bidinorum, argumentis demonstrat. *n.* 56. *Redeunt illi Rhegio.* Denique nova calumnia ita rem ad extremum deduxit Verres, ut & hæreditas Heraclii, & bona patria majori lucro, & callida arte furandi, ad se pervenirent. *num.* 60. *cum omnia.* Postremo loco commemorat Cicero, quomodo biennio post L. Metellus restituit Heraclium, & Epicratem: at Letilius legatus à Verre venit, qui ita terruit miseros Siculos, ut nisi Cicero præsens contra pugnasset, tam multos testes sceleris Verris, evocare Romam non posset. *n.* 62. *hic nunc de miseria.*

Antecedentis 5. pars, *de Sopatro*, 5. narratione effertur: Sopater ab inimicis suis, apud C. Sacerdotem Prætorem rei capitalis accusatus, & facilè eo judicio liberatus, iterum

rum

rum restitutus est reus apud Verrem. *Num. 68. Iam vero in rerum.* Timarchides administer Verris, Sopatrum adegit ad pecuniam. *Num. 69. interea istius.* Cui secundò cum Timarchides majores pecunias peteret, negavit Sopater se daturum; atque securus ad Judicium cum suis defensoribus venit. *Num. 70. iterum ad Sopatrum.* Dimisso à Verre consilio, sola cohorte retenta. Q. Minutius, qui Sopatrum defendebat, noluit dicere, sed à subselliis discessit, adverte dialogismum. *Num. 71. cognoscite hominis.* Æstuans Verres (vide ethopejam) quid ageret, Sopatrumne pecuniosum absolveret, an innocentem reum sine patrono, atque advocatis, ipse Prætor sine consilio, & rescisso C. Sacerdotis judicio damnaret: repentè citatis testibus & breviter auditis, hominem condemnavit. *Num. 74. ipse quamquàm est.* Hic de more Orator post narrationem concessione insultat iniquo Judicii Verri. *Num. 76. retinete, retinete.* Mox ejus flagitium exaggerat amplificatione per incrementum. *Num. 78. etenim si illud.* Et comparatione Balbi & Staleni (qui cum ab Oppianico, ut absolveretur, pecuniam accepissent, eum tamen postea condemnaverunt) hunc hominem è numero Iudicum amandandum concludit; omniaque testibus confirmat. *Num. 79. quem mihi tu.*

Antecedentis 6. pars, *de Sthenio.* 6. narratione distribuitur. 1. Verres maxima cupiditate, contra jus hospitii, multa signa abstulit à Sthenio. *Num. 82. dixi iam antea.* Et simul cum ex civitate (quam P. Africanus ornarat) plura antiquissima & venustissima vellet auferre, Sthenius vehementissimè restitit. *Num. 85. interea cupiditate.* 2. Verres stupro conjunctior novis hospitibus, seu inimicis Sthenii, ficta accusatione de literis publicis corruptibus cum ille Romam profugisset, absentem sine ullo argumento, sine teste, sine exemplo damnavit. *Num. 89. itaque iste vehementer.* 3. idem Verres pari crudelitate, deferente Pacilio quodam homine egente & levi, Romæ de hac injuria, in Senatu facta attentione, deprecante Verris patre, & litteras ad filium mittente, tamen Sthenium rei capitalis affinem citari jubet. *Num. 94. ea postquam.* Non respondent. Sthenio (interseritur hic parva digressio seu apostropha in Verrem, qui nec patris, nec salutis suæ rationem habuit) non respondente etiam accusatore; cum uterque citaretur, ausus est hominem condemnare. *Num. 98. si abs te istam.* Postea sibi timens Verres non confugit ad id, quod defendi poterat, recipi nomen absentis licere; sed in laqueos se induit, corrumpendo tabulas, & in iis tollendo, quod erat testatum omnibus, & lituris faciendo Sthe-

nium coram delatum esse. *Num.* 100. *nuntiabatur illis*. Deinde Verres alia dementia, Sthenio, homini Siculo, cognitorem adscripsit Romanum, ignobilem, inimicum Sthenio, familiarem Verri, quem Cicero describit hypotiposi, facta prius sustentatione. *Num.* 105. *videte porrò.* Concluditur narratio affectu odii in Verrem, à persona Sthenii, 1. hujus laus & merita amplificantur testimonio Siculorum, & Cn. Pompeii. *Num.* 110 *at quem hominem.* 2. fit dissimilis comparatio flagitiosi Verris, & Sthenii. *Num.* 114. *denique nunc vide.* 3. Ea est causa Sthenii, ut hanc, vel si non esset conjuncta cum communi causa Siculorum, solùm contra Verrem, susciperet orator exemplo multorum. *Num.* 117. *hic ego si.*

Propositionis 2. Argumentum, *C. Verres Siciliæ Prætor, nulli rei pepercit, sed omnium communis hostis prædoque fuit,* hoc pariter enthymemate exponitur: C. Verres Siciliæ prætor jurisdictionem, & honores senatorios, sacros, censorios venales habuit, statuas extorsit, in furtis collusit cum publicanis: ergo C. Verres Siciliæ Prætor nulli rei pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit.

Antecedentis pars 1. *de iurisdictione, & honoribus senatoriis venditis*, patet plurium testimonio. *Num.* 119. *audistis ob ius.* Nominatim testimonio Halesinorum, quorum leges à Senatu datas evertit iste prætor. *Num.* 122. *Halesini pro multis*. Item testimonio Agrigentinorum, quorum omnia jura pretio Verres exæquavit. Idem fecit Heracliæ. *Num.* 123. *Agrigentini de Senatu*.

Antecedentis pars 2. *de venditis honoribus sacris*, narratur duplici facinore: 1. Syracusis Verres falsa sortitione, Theomnasto Jovis sacerdotium dedit. *Num.* 126. *hoc idem transfero.* 2. Cephaledii exempto de fastis uno, dimidiatoque mense, Climachiam juvenem sacerdotem creavit. *Num.* 128. *Cephaledii mensis est.*

Antecedentis pars 3. *de venditis honoribus censoriis*, describitur ex eo, quòd quasi concordiæ causa, sed reverâ turpissimo mercatu indicto, sine comitiis, domi Verris, censura omnium civitatum emeretur. *Num.* 131. *iam verò Censores*. Fit digressio per Ethopejam in Timarchidem Verris administrum, qui in istis nundinis sua molestia consequebatur, ut ad Verrem, nulla sollicitudine, summa pecunia referretur. *Num.* 133. *iam hic Timarchides*. Deinde apostropha ad Verrem, probat alterum pecuniæ quæstum ex positis ipsi statuis. *Num.* 137. *iam hoc impudentissimè*. Probat etiam iniquos census istius provinciæ, quando Censores non legibus essent facti; nec pœnam

nam legibus constitutam metuerent: propterea Q. Metellus, licet amicus Verris, tamen hujus census magna ignominia sustulit, & Peducæanum censum observari jussit. *Num.* 138. *itaque Censores.*

Antecedentis pars 4. *de extortis statutis*, certa est testimonio etiam Verris, qui statuarum nomine magnas pecunias abstulit: quæ quidem pecuniæ, sive sint consumptæ, sive consumendæ; tamen hoc ferendum nullo modo est tantam à sociis pecuniam auferri. *Num.* 141. *& quoniam de ea.* Deinde ex statuis averti pecunia domum non potest, statuarum modus quidam esse debet, illas ab invitis exigi non oportet: quæ tria commisit Verres. Primum dilemmate probatur. *Num.* 143. *quod si quem.* Alterum subjectione ostenditur. ex numerata Timarchida pecunia. *Num.* 144. *quod verò modum.* Tertium affertur testimonio omnium civitatum Siciliæ, quæ vi ac metu adductæ, pecuniam statuarum nomine contulerunt. *Num.* 145. *quod si hoc.* Et confirmatur novis quatuor postulatis omnium Siculorum 1. propter injurias Verris, ut ne cogantur statuas Prætori ponere, antequam discesserit, sed ut ipsis ne liceat 2. ut Rom. magistratus posthac Decumas lege Hieronica vendant. 3. ne in cellam quod imperatur, æstiment. 4. ne absentis nomen recipiatur. His subjicitur dialogismus. *Num.* 146. *nam legationes.* Prolepsim Verris, seu eius defensionem ex odio aratorum rejicit orator, hoc dilemmate: aratores vel honoris caussa, vel metu statuam Verri posuerunt: si prius, non oderunt: si posteriùs, sunt coacti pecunias dare. *Num.* 149. *vide & perspice.* Clauditur dilemma exclamatione seu concessione ironica. *Num.* 151. *ò causam singularem.* Jam descendit Orator in specie ad civitates Siciliæ, à quibus Verres statuas extorsit: Syracusis & alibi statuas Verris quasi à communi Sicilia datas cavillatur. *Num.* 154. *venio nunc.* Ostendit enim multis testimoniis, & legationibus, & accusationibus omnes Siculos Verri esse inimicissimos, nec ipsi quemquam honoris causa statuas erexisse: ubi simile est dilemma, ac prius de aratoribus. *Num.* 155. *quamobrem? qui hoc.* Præsertim amplificat statuas Verris nulla religione (qua maximè ducuntur Græci, ut apud Rhodium constat, ex intacta Mithridatis Regis statua) dejectas 1. à Tauromenitanis. *Num.* 158. *de homine* 2. Tyndaritanis, & Syracusanis. *Num.* 160. *Tindaritani deiecerunt.* 3. à Centuripinis publico consilio, atque auctoritate; nisi Metellus eas statuas reposuit: de quo queritur Cicero. *Num.* 161. *Centuripinorum senatus.* Concludit Orator quasi anacephaleosi omnibus Siculis odio

esse Verrem, nec ipsi spem ullam esse posse in istis statuis, quas extorsit. *Num.165. iam igitur est*.

Antecedentis pars 5. *de collusione in furtum Publicanis*, infertur ex familiaritate & conjunctione Verris cum L. Carpinatio, publicanorum magistro, qui cum antè sæpius de injuriis, furtisque Verris litteras ad socios misisset; postea furtorum socius favit Verri. *Num.169. nisi fortè quod*. Itaque Carpinatius apud socios, præsertim Decumanos effecit, ut litteræ, quæ condemnando Verri essent, removerentur: quod fide & religione testium confirmat Cicero. *Num.172. ad extremum verò*. Atque ex his litteris ita remotis Orator contra Hortensium assumit licere sibi plus dicere de criminibus Verris, & Judici plus suspicari: ubi dilemma est, & subjectio. *Num. 176. At vide quid*. Tum præteritione & concessione venit ad fidem, ac diligentiam suam, quâ ista Decumanorum decreta, & remotas litteras investigavit; ut jam Verres manifestis criminibus absolvi non possit. *Num. 179. quod cùm ita sit*. Primum narrat quomodo apud L. Vibium eo ipso anno magistrum, duos à L. Canuleio missos libellos invenerit, ex quibus sui prætoris furta cognorit. *Num. 181. nam quod in*. Deinde narrat, quomodo in tabulis sociorum, quæ removeri honestè non potuerunt, deprehenderit litteras circa nomen Verrutii, & qui sit iste Verrutius noluerit Carpinatius dicere; quibus apertè convincit Verrem. *Num.186. nunc ad sociorum*.

ANNOTATIO.

Contentionem Cicero variis narrationibus oratoriis confirmat, amplificatque: post narrationes autem ferè singulas digreditur in affectus contra sceleratum Verrem, atque perpetuo instat absolvi Verrem à iudicibus Rom. non posse, quem omnes Siculi oderunt & legationibus suis damnarunt.

PERORATIO.

CONvicto Verre Cicero ad Iudices, & ad defensorem Verris Hortensium se convertit, proposito dissimili exemplo veterum oratorum, Crassi, & Antonii, qui nunquam reum omni ex parte turpem, ac sceleratum defendere ausi sunt. Adverte subjectionem. *Num. 191. sic habent se*.

ANNOTATIO.

Insinuatio est in reprehendendo Hortensio; ipsique iam prolatis tabulis & testibus, & argument is insultat. Caterùm utrum hac sit peroratio, an in Hortensium digressio, dubium est.

V. VERRINA

Seu

LIB. III. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

ARgumentum vide in superiore oratione. Quæstio est in generè iudiciali an in causa frumentaria improbus sit Verres. Stylus tenuis quidem, sed interdum assurgit amplificationibus, præsertim post narrationes.

SYNOPSIS.

Quia in frumento Decumano & empto; & estimato magnas Siculis injurias fecit.

ARGUMENTA.

In causa frumētaria improbus est Verres.

PROPOSITIO.

Ab onere seu necessitate vitæ integerrimæ, quam Cicero suscipit in accusãdo consceleratissimum Verrem.

EXORDIUM.

ARGUMENTATIO,

1. ARGUMENT.

Verres exigit Decumas ad arbitrium Decumanorum sublata lege Hieronica, & pecunias frumentario nomine maximas cepit: igitur Verres in Decumano frumento magnas Siculis iniurias fecit.

2. ARGUMENT.

Verres maximo atque impudentissimo furto publicam empti frumenti pecuniam in proprios quæstus convertit: igitur Verres in empto frumento magnas Siculis iniurias fecit.

3. ARGUMENT.

Verres & imperavit maiorem tritici numerum, quàm legibus liceret, & æstimatione auxit, ut pro ternis sestertiis ternos denarios à civitatibus exigeret: igitur Verres in æstimato frumento magnas Siculis iniurias fecit.

AMPLIFICATIO, ET AFFE-

1. ARGUMENTATIO.

Verres optimam legem Hieronicam commutare ausus est, & improbis tribus edictis exigere Decumas pro arbitrio Decumenorum, qui erant, æquè ut ipse, nequam & improbi: præsertim facta collusione inter hos & recuperatores, quos Prætor Verres dabat ex sua cohorte. Deinde confutatur Verres ad utilitatem ærarii Decumas vendidisse pluris, quàm cæteri Prætores; & accusatur inductione, & enumeratione plu-

2. ARGUMENT.

Empti frumenti publicam pecunian. Verres feneratus est, avertit detraxit: quæ & multorum testimonio confirmantur, & in his improbitas Verris arguitur.

AFFECTUS.

NIS.

rium privatorum hominum, & civitatum, à quibus Verres frumentario nomine pecunias eripuit; tum convincitur litteris L. Metelli, testimonio Apronii, sermone Decumanorum, sponsione P. Rubrii, denique epistola Timarchidis.

3. ARGUMENTATIONIS.

In æstimato frumento duplex fuit Verris quæstus, tam iniquus, ut nullius uuquam Prætoris exemplo, nulla Senatus auctoritate, summo Reipubl. periculo, maxima totius Siciliæ vastatione, & luctu factus sit.

peroratio.

Commiseratione digni sunt aratores Siculi: acerrimè puniendus Prætor Verres.

EXORDIUM.

INtegerrimæ vitæ onus suscipit is, qui alterum accusat. *Num.* 1. *omnes qui* Confirmatur testimonio L. Crassi. *Num.* 2. *ita hoc Iudices.*

Cicero hoc onus seu necessitatem integrè vivendi amplius suscipit, quàm cæteri: quia omnis sceleris affinem hominem accusat. *Num.* 4. *atque hoc ego.* Atque hæc integritas Ciceronis facit, ut sibi dissimilem studiis & voluntatibus Verrem habeat inimicum: contra verò Hortensius, & adversarii illum ament, atque defendant, quia nec castè, nec integrè versantur. Quæ elegantissimè indignatus Cicero per enumerationem scelerum Verris, & repetitiones, & antitheses, & ethopeiam adversariorum amplificat. *Num.* 6. *& in hoc homine.*

ANNOTATIO.

Hoc exordio Cicero benevolentiam Iudicum conciliat ab integritate sua vitæ, & ratione accusandi Verrem, non proprio commodo, sed utilitate Reip. Auget istam benevolentiam, opposita Hortensii, & adversariorum corruptione, & incontinentia. Mox in Contentionis propositione attentionem, in partitione docilitatem comparabit.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: in causa frumentaria improbus est Verres. *Num.* 10. *verùm hac dicentur.*

Distributio seu argumenta sunt hæc tria: 1. quia in Decumano frumento. 2. in empto, 3. in æstimato magnas Siculis iniurias fecit, *Num.* 11. *in hac causa.*

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum. *Verres in Decumano frumento magnas Siculis iniurias fecit.* hoc Enthimemate complexus est: Verres exegit Decumas ad arbitrium Decumanorum, sublata lege Hieronica; & pecunias frumentario nomine maximas cepit: igitur Verres in Decumano frumento magnas Siculis injurias fecit.

Antecedentis primam partem ingreditur descriptione

juris, & vectigalium Siciliæ, quæ Verres convellere & commutare ausus est. *Num. 12. inter Siciliam.*

Mox istam audaciam cavillatur acri ironia ab ingenio Verris, cuius est res novas excogitare, confirmatque invidiosâ enumeratione plurium eiusdem edictorum. *Num. 16. qua in re.* Deinde accusat ab adiunctis legis Heronicæ, acutè & diligenter scriptæ, quam Verres iniussu populi Rom. fine Senatus auctoritate, cum detrimento Siciliæ, & Reip. avertit. *Num. 17. quamobrem novam.* Tum insectatur ab improbis & novis edictis per certos nequam Decumanos, quorum princeps describitur Apronius. *Nu. 21. cum hæc essent.* Primùm edictum (ut arator tantum det, quantum Decumanus ediderit) recenset dialogismo aratoris, qui de Verris iniuria conqueritur, & Decumani. *Num. 25. primum edictum.* Ejus verò iniquitatem 1. exagitat à persona recuperatorum, quos dabat ex sua cohorte Verres: hic alter est dialogismus aratorum & Verris. *Nu. 26. Negat me recitare totum.* 2. Exagitat ab istorum recuperatorum (quos rursus describit,) collusione cum Decumanis: nam in tantis incommodis aratorum, iniuriisque Decumanorum, nullum ex isto edicto non modo factum, sed ne postulatùm quidem judicium fuit. *Nu. 29. at qui ut intelligatis.* Tertiò exagitat ironia, & octuplici judicio in Decumanos, tantum quadruplici in aratores, quasi Verres in eos sit lenior: deinde à clausula edicti, quâ lepidè se furari putat, cum hoc judicium recuperatorum in utriusque arbitrio relinquit; non enim erat dubium, quin hos Iudices Decumani postularent. *Nu. 34. erit tamen.* Secundum edictum: ne quis frumentum de area tolleret, antequam cum Decumano pactus esset) arguit quòd sit peculiare, & novum, Verrisque proprium, non cum aliis commune Prætoribus: ex quo non Siculorum modo, sed equitum etiam Rom. incommodum sequeretur. *Num. 36. quid illa cuiusmodi.*

Tertium edictum: (ut arator Decumano, quo is vellet, vadimonium promitteret) reprehendit ab astuto contrahendi quæstus consilio nam arratores miseri, ne tam longè. v. g. à Leontino usque ad Lilybæum ire cogerentur, quavis etiam iniquissima conditione cum Apronio paciscebantur. *Nu. 38. Iam verò illud.*

Clauditur prima pars antecedentis parvâ subiectione. *Nu. 39. quid igitur.*

Antecedentis secunda pars, *Verres pecunias frumentario nomine maximas cepit*, constat confutatione primùm: nam Orator defensionem Verris, seu prolepsim, (dicebat se ad utilitatem ærarii Decumas magni vendidisse, & pluris, quàm cæteri Prætores) refellit primò ironicâ subiectione;

ab

ab in innocentia, & diligentia, & ingenio Verris. *Num. 40. sed vos fortasse.*

Refellit secundò dissimili exemplo, & auctoritate superiorum prætorum, L. Hortensii, Cn. Pompeii, M. Marcelli, in exigendis Decumis. *Num. 41. quare igitur.*

Refellit tertiò dissimili exemplo Q. Metelli, qui successit, ejusque litteris ad Siciliæ civitates; neque enim is ad consequendos honores minùs, quàm Verres, locupletare ærarium studuit, sed non istâ ratione. *Num. 43. successit tibi*. Refellit quartò judicio publico Siculorum, qui Verrem absentem accusarunt, cùm adhuc Siciliæ præesset. *Num. 45. Quid? Metello.*

Refellit quintò ab agrorum solitudine, & vastatione, adjectâ indignatione seu apostropha ad Verrem. *Num. 46. non mehercule.*

Refellit denique sextò, manifesto furto Verris, qui cum suis nequam Decumanis sociis pecunias non minùs domum suam avertit, quàm ad ærarium Romanum misit insigni Siciliæ & Reip. injuria. *Nu. 49. magno tu Decumas.*

Antecedentis pars eadem constat deindè inductione, seu enumeratione plurium privatorum hominum, & civitatum, à quibus Verres frumentario nomine pecunias eripuit.

Primò à Nymphone, qui per istos optimos recuperatores condemnatus est, antequam planè constitit. *Num. 53. Etenim quoniam.*

Secundò à Xenone, qui metu virgarum magis, quàm judicii, quod ejus colonus peccasset, tantùm Decumanis, quantum Verres imperavit, exsolvit. *Nu. 55. Xenonis Meneni.*

Tertio à Polemarcho, & Eubulide, qui pugnis & calcibus concisi, tantùm frumenti promittere & dare coacti sunt, quantum libuit Prætori, & Apronio. *nu. 56. Polemarchus est.*

Quartò à Sostrato, Numerio, & Nymphodoro fratribus: Nymphodorum Apronius suspendi jussit in oleastro Ætnæ in foro. *Num. 57. Sostratus est.*

Digreditur Cicero præteritione Verris in Apronii regnum sceleràque non tantum contra Siculos, sed etiam contra Rom. *Num. 58. contempsit Siculos.*

Præsertim injurias C. Matrinio, & Q. Lollio factas commemorat. *Num. 60. qui C. Matrinium?*

Concludit hanc partem antecedentis de privatorum hominum injuriis, apostrophâ ad Verrem, & anacephalæosi criminum Apronii. *Num. 64. Iamne intelligitis.* Iam de civitatibus: primò Agyrinenses; quasi contra edictum Prætoris fecissent, quòd addere Apronio lucrum noluissent, terruit primùm, & recuperatores se de cohorte sua daturum

rum minatus est. *Nu. 67. ac primùm*. Deinde cùm illi perstarent, damnato virgas ad necem intentavit: quam ut ipsi ignominiam effugerent, rogaverunt ut sibi suos agros vacuos Apronio tradere liceret. *Num. 69. tum iste*.

Digreditur Cicero obiter in defensorem Verris Hortensium, & subjectione ista præclara Prætoris edicta, & recuperatorum judicia, & Apronii lucrum, & virgarum metum commemorat ut dicatur Verres magno Decumas vendidisse. *Num. 70. hac lege Iudices*. Tum ubi virgarum metum Agyrinenses, quod imperatum esset, facturos se esse dixerunt, tyrannicè Verres imperat Agyrinensibus, ut Decumas ipsi publicè accipiant, Apronio lucrum dent tritici medimna XXXIII. insuper ut probetur frumentum, addi imperat nummos, medimna LX. quę omnia litteris publicis, & auctoritate testium confirmantur. *n. 71. virgarũ metu*.

Secundò Herbitenses pariter coegit Verres tribus annis sibi, & Apronio, & duobus Decumanis suis Æschrioni, & Decimo (quorum uxores Pippam, & Tertiam habebat) dare lucrum & triticum, quantum vellet. De quo plures, ut solet sunt facetiæ Ciceronis, & comparatio Verris cum Regibus Persarum. *Num. 75. Etenim deinceps*.

In fine conflat Verri odium à gemitu Herbitensium civium, & fuga aratorum, tum comparatione Syllæ: quia Verres de eo, quod ex Decumis Æschrioni venditis populo Rom. debebatur, demere ausus est, amore Pippe. *Num. 79. Atque ego nunc*.

Tertiò Segestensium Decumas cùm vendidisset Docimo quinque millibus medimnûm, atque in tabulas retulisset postea, cùm tria millia de capite demeret (quæ Tertiæ Mimæ donavit) tabulas corrupit, & scripsit vendidisse duobus millibus; ita rursus minùs dedit populo Rom. quàm Mimæ. *Num. 83. Atque in hoc*

Quartò Liparenses Valentio accipere Decumas, & numerare coguntur lucri XXX. millia: quæ injuria exaggeratur ab adiunctis civitatis, & apostrophâ ad Verrem *Nu. 84. Atque Apronius est*.

Quintò idem fit Tissensibus, *Nu. 86. quid ergo à Tissensibus*.

Sextò Amestratini pecunias per Heraclium Legatum numerare coacti sunt, cum ipsis reliqui nihil fieret ex magnis Decumis. *Num. 88. quid Amestratini*.

Septimò Petrini & Halicienses etiam immunes non fuerunt ab istius Prætoris vi & injuria. *Num. 90. Petrini cum*.

Octavò ex Segestanis tres præcipuè affecit contumelia, Dioclem, Brocchum & Cassium: quam contumeliam Orator amplificat ex dignitate senatoria per incrementum. *Nu. 92. Segestani item*.

No-

Nonò Thermitani Inachatenses, Ætnenses, Calatini, Muticenses, Hiblenses vexati sunt à Verre. *Nu. 99. Thermitani miserunt*.

Cicero apostrophâ ad Judices commiserationem movet erga aratores, & multarum, præter duas, civitatum querimonias aliò reservat. *Num. 102. patiemini Iudices*.

Decimò de agro Ætnensi hoc breviter dicit. (Cætera sunt publicis & privatis litteris consignata) uno anno CCC. millia mod. tritici: & prætereà L. millia lucri esse data Apronio. Cur Verres lucri tantum dat Apronio? an quia minoris Decumæ venierint, quàm essent, id est, quàm numerus earum esset pro exarato tritico? an verò & illæ satis magno venierunt, & hic tantùm frumenti, pecuniæque tantus numerus ab aratoribus per vim ablatus est? *Nu. 104. Attendite Iudices*.

Undecimo de agro Leontino magnos quæstus fecit, quod Cicero non ex ipsa Leontina civitate quæ defecit, nec ex tabulis Apronii, qui nullas confecit, cùm tamen ad istud negotium essent necessariæ, collegit, sed ex certa ratione Decumarùm istius agri. *Nu. 109. Verùm ut dixi*.

Rationem autem ac summam Decumarum agri Leontini arithmeticè Cicero supputat, & ostendit Apronium ipsum, & sibi Verrem (qui gloriabatur magno se Decumas vendidisse) dimidio plùs ex agro Leontino abstulisse, quàm populo Rom. miserit. *Num. 112. in iugere Leontini*.

Non-solùm Verres suâ libidine contra legem Hieronicam in vendendis Decumis istos quæstus fecit: sed novum lucrum addidit ad superiora: quod ubi alicujus agri decumas venderet, â singulis Decumanis, præter Decumam, bina & terna millia nummum sibi exigeret, quo nomine pertriennium fecit fortasse ꟹ. *Num. 118. Iam iste homo*.

Ex quo vastatio Siciliæ, & imminutus aratorum numerus, *Num. 120. Vnde ergo hoc*.

Antecedentis pars eadem constat tertiò litteris L. Metelli, hancque partem Orator subjectione ingreditur. *Num. 122. quid vultus ampliùs*

Mox ex initio epistolæ, interpretatur legem Hieronicam Siculis redditam, sublata Verrea, quia nec Decumæ magno vendi posset, nec reliqui in Sicilia aratores essent; de quo est acre odium in Verrem, & in Apronium, comparatione Hasdrubalis & Pœnorum exercitus. *Num. 124. recita de epistola*.

Rursùs aratorum penuriam ex iisdem litteris confirmat, & adauget. *Num. 126. recita cætera*.

Vectigalia etiam perdita ab avaro Verre, fugam, & mortem aratorum exaggerat. *Nu. 128. Atq; ut intelligatis*.

An-

Antecedentis pars eadem constat quartò ex criminosa
ætoris Verris societate cum Decumanis: ac confirmatur
imum ex testimonio Apronii & sermone Decumanorũ;
hil interim de fama consulente sibi Verre, cujus impu-
ntiam redarguit Cicero. *Num.* 130. *attendite Iudices*.

Confirmatur deinde sponsione P. Rubrii, quam spon-
›nem Cicero multis interrogationibus urget, atque obii-
: Verri tacenti in hac re, & sui capitis periculum negli-
nti. *Num.* 132. *esto cætera negare*.

Confirmatur tertiò simili altera sponsione D. Scandilii,
æ cùm omnibus esset manifesta, & Scandilius posceret
conventu recuperatores, de cohorte Verris recusaret,
pudens Prætor non putavit plus Romæ apud lectissimos
iatores Judices valituram esse pecuniam, quàm in Sici-
apud tres negotiatores metum. Quid ergo? ipsa maxi-
ı sui invidia cogit Scandilium quinque millia num-
ım dare, atque adnumerare Apronio. Adverte in hac
ratiuncula plures ironias, & varios instandi, & susten-
ıdi modos. *Num.* 135. *Cum eodem Apronio*.

Concludit Cicero hanc narratiunculam, & præceden-
Antecedentis partes, quâdam anacephalæosi, & apo-
›ḥà ad Judices, ut severè judicent de Verre. Ubi etiam
›am Æmilium mordaciter perstringit. *Num.* 141. *omnia
ul intelligere*.

Occasione istius Albæ redit Orator ad prolepsim (de qua
tio) eamque defensionem Verris hoc argumento ever-
quod Verres agri Leonini Decumas multis potuerit
ris vendere, quàm Apronio (quod de se testatur Q.
nucius, & ipse Metellus judicavit, nisi ob præjudicium
ercit amico) at Verres nulli alii, nisi Apronio suo
:umas vendere voluit, quo majorem quæstum faceret.
n. 147. *Decumas agri*.

Antecedentis pars eadem constat quintò ex epistola Ti-
rchidis quam facere recitat Cicero ad odium Verris, &
s comitum. *Num.* 154. *venio nunc*.

Digreditur in id quod Timarchides etiam scripsit, Man
i filium puerum esse: nam hunc filio Verris opponit,
m patris luxuria, atque avaritia corrupit; agitque am-
s de educatione liberorum: posteà claudit totam hanc
:em de crimine Decumani frumenti. *Num.* 159. *nam
l scribit*.

ropositionis secundum argumentum. *Verres in empto
nento magnas Siculis injurias fecit* hoc Enthymemate
tor prosecutus est: Verres maximo, atque impudentissi-
furto, publicam empti frumenti pecuniam in proprios
stus convertit: ergo Verres in empto frumento

magnas

magnas Siculis iniurias fecit *num.*163. *sequitur ut de frumento*.

Antecedens clarè distribuitur in tres partes: primum Verres eam empti frumenti pecuniam, cum posita esset apud eas societates, unde erat attributa, binis centesimis fœneratus est: quod testimonio, & litteris P. Veltii comprobatum est. *Num.*165. *in hac pecunia*.

Amplificat & urget Verrem Orator, quod negare furtum, aut defendere non possit. *Num.*168. *quis enim hoc*.

Deinde Verres permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino; sed omnem pecuniam avertit: hoc Halesinus Æneas testatur. *Num.*170. *& quoniam de illa*.

Amplificatur hoc furtum, præsertim de improbatione frumenti Siculi, retentaque contra leges pecunia publica. *num.*172. *quid vultis esse*.

Confirmatur crimen litteris publicis, & testimoniis Halesinorum: ac male Verres ex mancipibus defensionem arripit; nam neque id, ut velit, & liceat, potest quidem, ob Volcatium & annulum, quo utitur ad obsignandas tabulas, *Num.*175. *atque hæc ita*.

Subiicitur parva digressio in Verris consuetudinem furandi, & impunitatis spem: sed jam tenentur, & manifesta furta divinitus, ob scelera ejus in Carbonem, & in Dolabellam. *Num.*177. *ò consuetudo*.

Denique novus ille Verris quæstus arguitur, quòd unum & idem frumentum ereptum aratoribus, & domi suæ conclusum, non semel, sed bis, neque uno, sed duobus pretiis vendiderit. *Num.*178. *etenim nova quoque*.

Tertiò Verres, si cui civitati solvit, tantum detraxit, quantum libuit, nulli, quod debitum est, reddidit: quod certis hominibus fieri solebat, ut pro spectatione, ut pro collybo, ut pro cerario. *Num.*180. *at enim frumentum*.

Præsertim scribæ suo de ista pecunia binas quadragesimas concessit, nulla auctoritate, nullius Prætoris, vel Hortensii, vel Ciceronis exemplo. *Num.* 18. *scriba nomine*.

Nam si viris bonis, atque honestis scribis certa est merces proposita, non tamen tanta pecuniæ partitio fieri debuit scribæ Verris, qui scenicus fuit ineptus, & nummulis corrogatis de Nepotum donis aliquam scribarum Decuriam emit. *Num.*183. *quamobrem enim*.

Annulum verò aureum ipsi donatum à Verre, uti & alia dona tribus civibus Rom. cavillatur Cicero à præliis, victoriis, spoliisque Verris. *Num.*185. *Hic ille est*.

Propositionis tertium argumentum, *Verres in æstimato frumento magnas Siculis iniurias fecit*, extremo hoc enthymemate

mate conficit Cicero: Verres & imperavit majorem tri-
numerum, quam legibus liceret, & æstimatione au-
, ut pro ternis sestertiis ternos denarios à civitatibus
geret: igitur Verres in æstimato frumento magnas Si-
is iniurias fecit. Antecedens seiunctione primùm &
ostropha ad Hortensium proponitur. *Num.* 188. *dictum*
'ices est.
Deinde eadem apostropha, & concessione factum, qua-
it expenditur. *Num.* 191. *quæro nunc, &c.*
Cum iniquitas & impudentia Verris, qui contra leges
nerum summæ tritici adiecit, & ternis sestertiis æsti-
vit, dialogismo arguitur. *Num.* 194. *Verum enim verò.*
Crescit iniquitas Verris ex subita iniquitate aratorum.
n. 198. *hæc decrat iniuria.*
Atque ipsis aratoribus teste Sositeno hoc esset tolerabi-
(non tamen æquum) frumentum in cellam gratis da-
quàm illud Prætori in cellam vendere cum æstima-
ne à Verre instituta. *Num.* 200. *quanquam hæc omitto.*
Verùm istam cellam, seu æstimationem frumenti acer-
rem omnibus iniuriis pati Sicilia non potest, referen.
ophocle. *Num.* 203. *At enim istam.*
am prolepsim Verris, quod alii idem fecerunt, ve-
nenter Orator reiicit, quia sua defensione Hortensius
assequitur, ut Verres absolvatur, sed ne solus conde-
etur, & exilii sui comites habeat, tum quia istis im-
borum exemplis laborat Resp. lugent omnes provin-
, judiciorum metus concidit. *Num.* 205. *quid ad hæc*
ensius.
His improborum Prætorum exemplis opponit vetera
mpla Africani, Catonis, Lælii; & recentia patris Ca-
, Marii, Scævolæ, Scauri, Metelli: & domestica, P.
ilii, Q. Catuli filii, quorum nullus auctor istius æsti-
tionis fuit *Num.* 209. *tametsi quæ ista.*
Nullo etiam in Sicilia exemplo Verres potest cellæ cri-
defendere: non C. Marcelli exemplo, non Lepidi:
M. Antonii; at Verri perniciosius est imitatione An-
ii factum suum tueri; non multis enim in rebus ejus
probitatem imitatus est *Num.* 211. *At in Sicilia.*
acerdos frumentum æstimavit; at dissimili consilio &
pore, quam Verres, aut Antonius; imò ille cum ara-
m commodo & voluntate. *Num.* 214. *at idem fecit.*
ex. quidem Peduceus, & C. Sentius nec in vilitate pe-
ias acceperunt, nec in caritate iniquè frumentum æsti-
runt. *Num.* 216. *nam de Sex. quidem.*
Concludit Cicero Apostrophä ad Judices, si nullus præ-
Verrem magnas pecunias ab invitis civitatibus & ara-
tori-

toribus, Cellæ nomine coegit, severè in hunc animadvertendum esse: ne cæteris, qui in eadem esse culpa possint, impunitis, & licentia dari videatur, aut certè ne posteà ipsi Judices modum & finem libidini hominum constituere non possint: quod gradatione ostenditur. *Num.* 218. *nam per Deos.*

Altera apostrophâ Hortensium insimulat, si suo & Senatorum commodo defendere Verrem, & absolvere in isto æstimationis crimine cogitet: id enim turpe genus cogendæ infinitæ pecuniæ si inter Senatores fit; non abs re Prœtor Cotta transferret judicia ad equestrem ordinem, qui ordo id nunquam commisit. *Num.* 222. *quas ob res.*

Denique sine summo periculo Judices non possunt absolvere eum reum, qui, quod commisit, negare non potest. *Num.* 224. *atque utinam.*

ANNOTATIO.

Ne prolixa hac contentio tædium pariat, Orator providet magnâ sermonis varietate, atq; ordine: nam in primis totam causam frumentariam partitur perspicuè in tres partes: quarum prima est de frumento Decumano, quod ex decumis exigitur; altera de empto quod præter Decumanum emit à Siculis Populus Rom. tertia de æstimato, pro quo pecuniam exigunt Mancipes æstimatione Prætoris. In his tribus partibus insigniter exponitur Verris fraus, & ingenium furandi: maximè descriptis per Ethopeias eius administris, & iniuriis privatorum hominum ac civitatum per narratiunculas expositis, tum convictis furtis plurium testium auctoritate, demùm accensa Iudicum severitate adversus improbum hominem, qui totam Siciliam afflixit. Atq; hic passim occurrit affectus misericordiæ in calamitosos aratores Siculos cum odio iniqui Prætoris, & invidia eorum hominum, qui defendunt Verrem, aut cogitant absolvere.

PERORATIO.

ORator anacephalæosi tres contentionis partes, seu factas à Verre Siculis injurias breviter subiicit oculis Judicum, hosque hortatur, ut Verre punito, relevati iniuria Siculi coloni, in agros, atque in ædes revertantur. *Num.* 226. *quapropter cognita.*

ANNOTATIO.

Longissima contentioni convenit hæc recapitulatio; ut sit rerum fusò dictarum, ne memoria Iudicum excidant, brevis, & summa, & artificiosa repetitio. Videtur autem Cicero cum affectum maximè colligere & prosequi, quem ubique sparsit, ut tantò maior misericordia tribuatur aratoribus Siculis, quantò severior erit improbi Prætoris damnatio.

VI. VERRINA

Seu

LIB. IV. ACT. II.

IN C. VERREM.

SYNOPSIS

PROPOSITIO,

Tota in Sicilia nihil neque privati, neque publici, neque profani, neque sacri, reliquit Verres.

EXPOSITIO SEV NARRATIO.

1. Messanæ triplex scelus contra C. Hejum commisit. Vbi orator prolepsim Verris, & laudationem Mamertinorum elevat.

2. Phaleras Philarchi Centuripini sagax Prætor cum duobus venaticis canibus prædatus est.

3. Plures Lilybætanos, Pamphilum, Dioclem, Lælium, Diodorum Calidium, Papynium, pulcherrimis vasis & celato argento spoliavit.

4. De Tyndaritanis variè varia.

5. De Haluntinis, opera Arthagati, vasa, pateras, annulos, lectos eripuit, instructa officina.

6. Syracusis Antiochum Regem Syriæ, vasis ex auro, gemmisque, & præsertim candelabro Iovi dicato privatum eiecit è civitate.

7. Segestanis Simulachrum Dianæ eripuit, dejecto p. Africani monumento: de quò & indignatio.

8. Rursus à Tyndaritanis signum Mercurii vi & minis extorsit, crudelissimè ad statuam C. Marcelli alligato & cruciato Sopatro: de quo etiam est affectus.

9. Et

9. Et 10. nocturnis furtis, templorum ac populi spretã religione, Apollinis & Herculis signa, Agrigentinis, Cybeles ornamenta, Enguinis; Cereris signum, Catinensibus; multa è Junonis templo, Melitensibus auferre conatus est.

11. Ipsis Syracusanis tabulas pictas in æde Minervæ, & valvas, & hastas, item simulachrum Pæanis, Aristæ, Iovis abstulit: amplificata Græcorum religione.

Narrationem claudit digressio.

NARRATIO.

Divisus est in undecim narrationes hic Liber.

PRima narratio incipit à Mamertina seu Messana civitate, in qua Verres tria scelera commisit contra C. Hejum.

1. ab hoc homine abstulit pulcherrima quatuor signa, Cupidinem è marmore, Herculem ex ære, duas Canephoras. Num.3. *unde igitur potiùs*.

Amplificantur hæc furta exclamatione, comparatione, interrogatione per indignationem. *Num.7. proh Deum hominumq;*

Ad prolepsim quòd Verres illa signa emerit, respondet Cicero primùm ironiâ; deinde duplici concessione: at esse contra legem(quam interpretatur & amplificat)ostendit Prætorem in provincia emere. *Num.8 sed quid ego.*

Respondet tertiò C. Hejum ea signa non vendidisse, quia nec propter æs alienum, nec propter magnitudinem pecuniæ habuerit venalia. *Num.11. quid igitur nobis.*

Respondet quarto ipsius Heii prolato testimonio. *Num. 15. quid mihi tam.*

Comparatione insultat Orator Verri à sua Messana civitate, cujus princeps Hejus, & ad laudandum Verrem missus legatus, duplex testimonium contra Verrem dixit, unum de signis à se non vendiris, alterum de Cybea nave(qua Verres exportavit) publicè coactis operis ædificata. *Num.17. quid sedes Verres?*

Alterum scelus quod commisit Verres contra C. Heium fuit, quòd legatum misit Messanam ,ut propter testimonia Hejus ignominia afficeretur: ubi rursus Orator insultat Verri ab hujus laudatoribus Mamertinis. *Num. 18. qua quia dixit.*

Prolepsim Verris, quòd commodarit, seu faverit Mamertinis, diluit ostenso duplici detrimento, & Reip. & Siciliæ, quando id quod contra jus Imperii Rom. remisit Mamertinis,in Centuripinos & Halesinos transtulit. *Num. 20. at publicè commodasti.*

Deinde mos est iste prædonum favendi quibusdam civitatibus, in quas sese ipsi recipiant :confirmaturq;exemplo Phaselis .*Num. 21. fecisti item ut prædones.*

Sic Mamertina civitas recipit Verrem, onerariam navem ei publicè ædificat; & quæ olim Catonis impedimenta retinuit propter XVIII. millia, nunc Verri non irascitur, majori sumptu sæpè facto in prandium Timarchidis, quàm

nàm quanti Catonis lis æstimata est: quia ipsa scilicet artorum conscia est; quia vacationem sumptus, laboris, nilitiæ, rerum denique omnium per triennium consecu-a. *Num. 22. Mamertina Civitas.*

Hinc digressione Mamertinos laudatores Verris remitit defectu auctoritatis & apud Senatum, cujus dignitatem omminuit, relicto Senatore; & apud populum, quem ffendit, acto in crucem P. Gavio Cive Rom. *Num. 24. udatum etiam.*

Tertium scelus quod commisit Verres contra C. Hejum iit, quòd Attalica peripetasmata abstulerit, idque omibus testatum est. *Num. 27. quid illa Attalica.*

Secunda Narratio subjungitur de Philarcho Centuripio, à quo Verres sagaciter & gratis phaleras abstulit, ope Cybiratarum fratrum, quos cavillatur Cicero à furtis similitudine. *Num. 29. quid? à Philarcho.*

Tertia Narratio complectitur plures Lilybætanos. A amphilo hydriam prætor abstulit, ablaturus etiam scyhos sigillatos, nisi fratribus Cybiratis pecunia fuisset ata. Adverte dialogismum. *Num. 32. verè me hercules.*

Fit parva digressio in nuperam cupiditatem Verris, iam comperendinati in domo Sisennæ. *Num. 33. at ita udiosus.*

A Diocle Pamphyli genero abstulit abaci vasa omnia: eque argenti quidquam Verres se in Sicilia coemisse litris aut tabulis probare potest. *Num. 35. Diocles est.*

A Cœlio vasa argentea, à Cacurio supellectilem, à Lutio mensam, ab Apollonio argentum, à Lisone Apollis signum abstulit. *Num. 37. Tu à M. Cœlio.*

A Diodoro Melitensi toreumata, seu cælatum argenm cùm statim auferre non posset, propterea quòd ille m dissimulasset, & Romam fugisset, cœpit furere Vers, (ut in fabulis Eriphyla) & Diodorum rei capitalis um velle facere, & condemnare, nisi miser per trienum absens fuisset. *Num. 38. sed quid ego.*

A Cn. Calidio equuleos argenteos abstulit; quos cùm è emptos fingit Verres, nec tabulas potest ostendere, rit Cicero hominem, & simul indignans reprehendit, òd nullius Prætoris exemplo ab Equite Rom. vasa argen eripuerit, aut vendenda postularit. *Num. 42. Tum iste.*

A L. Papyrio turibulum hac ratione abstulit, ut emblea & artificium remiserit, argentum retinuerit. Vide oniam. Sic Verres (est parva digressio) pateras, & vasacra ubique in singulis domibus Siciliæ prædatus est, igno fletu muliercularum. Vide & hic allegoriam, *m. 46. num etiam de L. Papyrio.*

Quarta Narratio ſequitur de Tyndaritanis, quorum quatuor recenſet; de Eupolemo, Calactino, de Catinenſibus, de Agyrinenſibus, à quibus variè varia rapuit idem Verres. *Num.48. hic nolite expectare.*

Quinta Narratio eſt de Haluntinis, à quibus Tyrannus Verres per Archagathum, omne argentum cælatum ſibi deferri juſſit, magnâ perturbatione totius civitatis. N. 51. *Illa verò optima.*

Præcipuè Cicero officinam Verris deſcribit, & exaggerat diſſimili exemplo L. Piſonis. *Num.54. poſteaquam tantam.*

Huic narrationi ex occaſione adjungit aliam Orator de L. Titio, cui Verres annulum aureum detraxit è digitis. Item multas alias prætermittit, non de annulis ſolùm, ſed etiam de lectis. *Num.57. nullo modo poſſum.*

Sexta Narratio inſtituitur de Antiocho Rege Syriæ, quem fraudulentus Prætor vaſis ex auro & gemmis ſpoliavit in convivio. *Num.60. venio nunc.*

Deinde cùm audiſſet ei eſſe candelabrum exquiſitiſſimum, eadem fraude ſibi ad conſiderandum petiit, nec poſteà reddidit; ſed vi ac minis juſſit Regem excedere è Sicilia. *Num.64. nunc reliquum Iudices.*

Facinus amplificat Orator. 1. à perſona Regis Antiochi, & fama exterarum nationum. *Num. 67. quæ uxor? quæ latera?*

2. Apoſtrophâ ad Q. Catulum. *N.69. hoc loco Q. Catule.*

3. Alterâ Apoſtrophâ ad Judices, ab adjunctis candelabri, quod eſt donatum Jovi in Capitolio. *Num. 71. vobis autem Iudices.*

Septima Narratio exponit ſimulachrum Dianæ à Segeſtanis ablatum. Hoc ſignum partâ victoriâ, Segeſtanis reſtituerat P. Scipio, uti alia multa aliis civitatibus Siciliæ. *Num.72. Segeſta eſt oppidum.*

Cùmque admodum eſſet pulchrum (eſt parva ejus deſcriptio) ardentiſſimè illud Verres à Segeſtanis petiit, ac tandem extorſit. *Num.75. Erat admodum.*

Orator exaggerat hujus ablationem ſigni oppoſitâ religione ac fletu Segeſtanorum. *N.77. videte quanta religione.*

Exaggerat etiam ab hujus baſi ſublata, quæ P. Africani nomen inciſum ferebat. *Num. 78. quo quidem ſcelere.*

Quare Apoſtrophâ objurgat P. Scipionem adoleſcentem, quòd Verrem defendat. *Num. 79. Te nunc P. Scipio.*

Scipionem Segeſtani orant, ut generis ſui gloriam tueri velit. *Num. 80. adſunt Segeſtani.*

Suo etiam nomine Cicero illum admonet officii. *Ibid. quid aut his.*

Imò

Imò ſuſcepta in cauſa Siculorum, & maximè in cauſa civitatis repetit à Verre monumentum P. Africani. *Nu.* 81. *eſt aliqua mea pars.*

Octava Narratio ſimiliter exponit ſignum Mercurii à Tyndaritanis vi & minis extortum, crudeliſſimè ad ſtatuam C. Marcelli alligato, & cruciato Sopatro. *Num.* 83. *At hoc ſolùm.*

Excipit Narrationem pulcherrima amplificatio per incrementum & dubitationem ab adjunctis facinoris. *Num.* 88. *non poſſum diſpoſitè.*

Præcipuè ab adiunctis ſtatuæ C. Marcelli Siculorum patroni. *Num.* 89. *quid eſt hoc?*

In fine confirmatur facinus multis teſtibus contra deſenſionem Verris. *Num.* 91. *ac primò Iudices.*

Nona Narratio recenſet nocturna Verris furta in templis: Apud Agrigentinos, præter ſignum Apollinis, ſimulachrum ipſius Herculis demoliri, ac rapere conatus eſt: ſed accurrens tota civitas prædonem egit in fugam. Num. 93. *quid Agrigentino nonne.*

Sic apud Allorinos nocturnus prædo fugatur. *Num.* 96. *hanc virtutem.*

Apud Enguinos, templum Cybeles ſpoliavit iis ornamentis, quæ intelligens ac temperans Scipio dederat religioni. *Num.* 97 *Matris magna.*

Apud Catinenſes in ſacrario Cereris ſignum ſurripit, & ſcitè crimen in ſervum coniicit. Eſt hic indignatio ſeu apoſtropha ad flagitioſum Verrem. *Num.* 99. *audite etiam ſingu.*

Apud Melitenſes, publicè ſpoliavit templum Iunonis, quod facere nullus pirata quidem, nec ipſe Rex Maſſiniſſa auſus fuit. Quare Orator rurſus indignatur, & exclamatione inſurgit in reum Verrem, facta quaſi parva Anacephalæoſi ipſius ſcelerum. *Num.* 103. *Inſula eſt Melita.*

Decima Narratio commemorat Cereris ſignum Ennenſibus ablatum. Sed priùs facta tranſitione, repetitur altiùs fabula Cereris & Liberæ: quanta in religione hæ Deæ fuerint non ſolùm apud Ennenſes, & Siculos, ſed etiam apud Athenienſes, & Romanos. *Num.* 105. *nimium mihi diu.*

Tum narratur, qualia Cereris ſigna, & quanto luctu Sacerdotum Verres aſportarit. *Num.* 109. *non obtundam diutiùs.*

Amplificat Cicero hoc ſcelus apoſtropha ad Verrem, & comparatione. *Num.* 112. *Enna tu ſimulachrum.*

Rurſus altera apoſtropha, & teſtimonio Ennenſium obte-

obtestatur Judices, ut tam insignem injuriam religiosis Siculis factam ulciscantur. *Num.*113. *audistis Theodorum*.

Undecima narratio complectitur furta Syracusana: quibus præmittit Orator descriptionem urbis Syracusanorum: & dissimilem M. Marcelli comparationem, qui hanc urbem bello cepit ditavitque: at C. Verres pace eam vexavit, spoliavitque. *Num.*115. *unius etiam urbis*.

Deinde ipsâ eadem comparatione enumerat Cicero rapinas Verris: 1. in æde Minervæ tabulas abstulit, in quibus pugna Agathoclis, & imagines Regum Siciliæ, erant pulcherrimè pictæ. *Num.*122. *ædes Minervæ*.

2. Magnificas ex auro atque ebore valvas illius templi abstulit. *Num.* 124. *Jam verò quid*.

3. Gramineas hastas, & pulcherrimum saphonem (quod signum acri ironiâ Orator concedit Verri) pariter sustulit: *Num.*125. *Etiamne gramineas*.

4. Signum Pæanis, simulachrum Aristæi, & Jovis, & deinde ejus caput ex æde Liberi non dubitavit tollere: quæ religiosissima istic signa fuisse ostendit Cicero; præsertim Jovis signum, quia tria tantùm Jovis signa pulcherrimè facta toto orbe erant. *Num.* 128. *quid signum Pæanis*.

Digreditur Cicero, & hujuscemodi spoliationes fuisse Græcis hominibus acerbiores alia quavis calamitate probat, tum religione, & ingenio istius nationis, tum exemplo majorum Romanorum, quia ea ipsis reliquerunt. Eò autem nunc est acerbior ista etiam spoliatio, quò magis est falsa, & simulata istorum signorum emptio, aut venditio. *Num.*131. *Jam illa quia*.

Addit Narrationem, quo pacto Syracusas veniens conquerendi causâ de Verre, omnia hujus furta cognoverit, ex senatus, populique Syracusani testimonio. *Num.* 136. *atque ut cæteros*.

Narrat etiam quo pacto à senatu laudatio Verris facta est, ad ridendum potiùs illum Prætorem; quia illo senatus consulto ea affinguntur Verri, quæ planissimè sunt falsa. *Num.*141. *de laudatione autem*.

Deinde quo pacto idem Senatus decretam Verri laudationem sustulerit, frustra ac ridiculè ad Metellum Prœtorem appellante Cælio. *Num.*145. *quæ postquam*.

Denique narrat quo pacto Metellum Prætorem increpans ac terrens, Theomnasti autem insaniam perferens, potestatem habuerit, tabulas omnes litterasque deportandi Romam. *Num.*147. *Cum ad prætorem*.

Extremum insultat impudenti atque arroganti Verri, comparatione hujus laudationis Syracusanæ, Mamertinæ, quam ironicè concedit ipsi. *Num.*150. *laudent te sanè*.

ANNO-

ANNOTATIO.

Cicero narratione sua oratione peragrat Siciliam, & prolatis testimoniis partitur in singulas civitates furta Verris.

Atque de harum Verrinarum narrationum probabilitate, brevitate, perspicuitate, suavitate diximus supra.

VII. VERRINA

Seu

LIBER V. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Magnus defensor, & amicus Verris fuit Q. Hortensius, quem Cicero præsertim invento genere agendi novo, sic compressit, ut obmutuerit. Hac autem oratione, cum Hortensius ille Verrem esse absolvendum contenderet, propterea quod bonus esset Imperator, & in dubia Reip. tempora reservandus: Cicero ostendit C. Verrem non modò non habuisse in bello fugitivorum, ac prædonum ullam Imperatoris virtutem, sed contrà in utroque bello libidinosè, avarè, crudeliter versatum esse. Quare severitatem iudiciorum adversus hunc hominem esse exercendam.

Est hac oratio in genere demonstrativo uam ironia ferè perpetua C. Verris Imperatoris virtutes, hoc est, quatuor flagitia, avaritia, Maiestas diminuta, libido, crudelitas vituperantur.

Status seu Quæstio est, an C. Verres sit bonus Imperator.

Dicendi character copiosus, atque amplus passim amplificationibus, affectibusque.

ARGUMENTATIO AMPLI-

EXORD. Cicero ridet Hortensium, qui contendere audeat Verrem esse bonum Imperatorem, ac propterea judicio esse absolvendum.

propositio. C. Verres non est bonus Imperator.

argumenta.
1. Quia in bello fugitivorum.
2. In bello prædonum nullam exercuit Imperatoris virtutem.

1. ARGUMENT. 1. C. Verres Siciliam adversus fugitivos non modò non defendit; verum etiam commovit sua avaritia, & neglexit sua luxuria: igitur Verres in bello fugitivorum nullam exercuit Imperatoris virtutem.

ARGUMENT. Quando prædones vexarunt Siciliam, C. Verres maxima admisit crimina avaritiæ, Majestatis diminutæ, libidinis, crudelitatis: igitur Verres in bello prædonum nullam exercuit Imperatoris virtutem.

2. ARGUMENT. Si quod bellum fuit fugitivorum in Sicilia (satis tuta ipso situ, & institutis, & fide) illud extinxit M. Crassus, non Verres: qui Prætor ut quæstus faceret, plures conjuratos servos, dominosque absolvit. Deinde negligens & mollis in obeundâ provinciâ, totus fuit in conviviis, & turpi amore mulierculalarum.

2. ARGUMENT. Jam in bello prædonum, 1. sordidus Verres rapinis ac fraudibus undique pecuniam coegit; præsertim ex illa nave Cybea, quam furtis onustam deportavit è Sicilia: cum antea Mamertinis potiùs, quàm aliis populi Rom. fœderatis sociis magnas immunitates dedisset, cupiditate pecuniæ.

CATIO, & AFFECTUS.

2. Reus est majestatis, quia captum fortè Archipiratam, quem statim publicè oportuit securi percussum esse, non populo spectandum dedit, neque in latomias, sed procul ad Centuripinos amandavit: post, hujus aliorumqne piratarum loco Cives Rom. obvoluto capite necavit. Denique nullo Prætoris exemplo, privatus ac sine imperio illum populi Rom. hostem domi suæ servavit; qui si aufugisset, aut fuisset mortuus, quanta trepidatio civitatibus Siciliæ restabat?

3. Libidinosus Prætor amisit classem populi Rom. nam poculis intentus, hanc remige, milite, victu non instruxit, huicque præfecit Cleomenem hominem ebriosum, & Syracusanum, cujus uxorem amabat; itaque hæc classis inops & infirma brevi in piratas incidit, capta, subversa, incensa est, in ipso portu Syracusano, maxima populi clade atque opprobrio.

4. Crudelis in Navarchos, Civesque Rom. fuit, illos comprehendi innocentes jussit, impunè relicto Cleomene: ac parentes quidem frustra Verrem deprecati, celerem filiorum necem ac sepulturam redimere à crudelissimo lictore debent. Cives Rom. virgis cæcidit nullo discrimine: plures conjecit in latomias, atque in crucem egit, contra jus, dignitatem, fiduciam populi Rom. quin ipsam crucem Mamertinorum movit, & in conspectu Italiæ fixit.

PERORATIO.

1. Enumeratio criminum Verris.

2. Affectus seu obtestatio Deorum ac Dearum, quos impius Verres læsit.

EXOR-

EXORDIUM.

STatim principio exordii proponit Cicero ironicè defensionem Imperatoris Verris ab Hortensio susceptam. *Num.1. Nemini video*.

Mox ironiam lepidè auget dubitatione. *Num. 2. quid agam Iudices*.

Et facto M. Antonii Oratoris. *Num. 3. non possum*.

ANNOTATIO.

Illa est insinuatio oratoris, dum statim principio exordii utitur ironia ad fiduciam suæ causæ ostendendam, debilitandumque adversarium.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: C. Verres non est bonus Imperator. Effertur per concessionem. N.4. *non agam*.

Distributio seu argumenta propositionis sunt: quia C. Verres, neque in bello fugitivorum (quæ est prima pars contentionis) neque in bello prædonum (quæ est altera) nullam exercuit Imperatoris virtutem.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimam Contentionis partem, seu de bello fugitivorum hoc enthymemate Cicero complexus est: C.Verres Siciliam adversus fugitivos non defendit, sed commovit suâ avaritia, neglexit sua luxuria: igitur C. Verres in hoc fugitivorum bello nullam exercuit Imperatoris virtutem.

Antecedentis pars prima, *C. Verres Siciliam adversus fugitivos non defendit*, probatur subjectione ab adjunctis.

1. Quia fugitivorum bellum non fuit in Sicilia à C. Verre, sed in Italia à M. Crasso, & Cn. Pompejo confectum. *Num.5. quid dices*.

2. Quia Sicilia consilio & virtute M. Crassi, non Verris, tuta fuit à fugitivis. *Ibid. obstitisti videlicet*.

3. Tuta fuit situ & natura loci. *Num.6. At cum in Italia*.

4. Tum

4. Tum maximè tuta fuit institutis & decretis Prætorum, qui istic ante Verrem fuerunt, ac præsertim securitate. L. Domitii. *Num. 7. contagio autem ista.*

5. Etiam tuta fuit fide, & animo Siculorum erga Romanos. *Num. 8. Ergo his institutis.*

Antecedentis 2. pars, C. *Verres Siciliam commovit sua avaritia*, probatur 1. quia Leonidæ conjuratos servos pecunia absolvit. *Num. 9. quid igitur.*

Hanc Verris avaritiam Cicero amplificat 1. sustentatione. *Num. 10. quid deinde.*

2. Apostrophâ, præteritione, concessione. *Num. 11. quid hoc loco.*

3. A communi metu civitatum. *numer. 12. quid ais bone custos.*

4. Exclamatione ironicâ, & festiva comparatione Verris cum summis Imperatoribus. *Num. 14. ó præclarum imperatorem.*

Neque solùm servos pecunia absolvit, sed dominos etiam sine culpa comprehendit, ut vel inde quæstũ faceret: quod plurium exemplis compertum est. *Numer. 15. quid hoc.*

Maximè exemplo Apollonii, quem tam diu Verres torsit in carcere, dum se homo dives pecuniis redemisset. *nu. 16. quid de Apollonio.*

Præclara est hæc narratio, quam de more exprimit orator ab adiunctis pulchrâ hypotyposi. Deinde concessionem, seu præteritionem elegantem adiungit. *nu. 19. quod si ab Apollonio.*

Tum Hortensii prolepsim manifestâ Verris (qui Apollonium numerata pecunia dimisit) avaritiâ refellit, & apostropha ad Judices capitalem huiusmodi quæstum condemnat. *Num. 22. pravideo enim.*

Consequens Enthymematis. *igitur in hoc fugitivorum bello nullam exercuit Imperatoris virtutem*, ironia & anacephalæosi interseritur, addita dubitatione, quæ fit transitio ad tertiam partem. *Num. 25. cupio mihi Iudices.*

Antecedentis tertia pars, *C. Verres Siciliam neglexit sua luxuria* probatur ab itineribus luxuriosis, per tria tempora, hyemis, veris, & æstatis. *Num. 26. itinerum primum.*

Nam hyeme Syracusis, urbe commodâ, ferè perpetuò in conviviis, nunquam extra tectum visus est. *Ibid. primùm temporibus.*

Vere autem Verres non in equo, sed in lecticâ mollissimè rosis coronatus breve iter faciebat, & tantisper auditis magistratibus veneri, & libero reliquum tempus tradebat. *Num. 27. Cum autem.*

Hic pulchrâ hypotyposi, & facetâ similitudine pugnæ Cannensis, recenset convivia Imperatoris Verris, non sobria, non pudica. *Num. 28. quo loco.*

Æstate verò quando prætoris est obire provinciam, iste Hannibal estiva castra amœno in loco ad Syracusas figebat. *Num. 29. cum verò æstas.*

Ubi non cum hoste prælia, sed cum muliere. Tertia, & nequam asseclis, & adulto filio, convivia instituebat. *Ibid. in eum autem.*

Cum interim inter muliercularum voces, & cantus jus sileret in foro. *Num. 30. ut per eos dies.*

Ad hæc digreditur Cicero in affectus, ridetque Hortensium, qui ejusmodi Imperatorem defendit, addito rursus exemplo M. Antonii oratoris. *Num. 32. hunc tu igitur.*

Obiectâ etiam totâ Verris militiâ, qui cum adolescens in aleatoris Placentini castris militaret, sæpe ære dirutus, hoc est, omnia stipendia aleâ perdidit. *Num. 33. Dij faciant ut.*

Postea vir factus & Prætor populi Rom. audax & impudicus miles fuit: quod duplici facinore per præteritionem probatur. *Num. 34. Iam verò cum.*

Deinde exclamando, & digrediendo rursus assurgit contra Verrem, proposita sui & illius comparatione: nam Cicero in obeundis magistratibus sibi à populo Rom. mandatis, se accuratum, & temperantem, & pium erga Deos exhibuit. *Num. 35. ò Dij immortales.*

Contra, Verres in suo Prætoris munere negligens, libidinosus, impius extitit. *Num. 37. tu cum esses.*

Postremò Verres cum ex urbe Templa fugitivorum reliquias expellere posset, nullum responsum Valentinis dedit, intentus suæ Tertiæ. Itaque tunc omnes Verrem voce damnabant, quem postea tabellis iudicialibus damnaturi erant. *Num. 28. nisi fortè Italici.*

Secundam Contentionis partem, seu de bello prædonum, pari Cicero, ut primam, enthymemate complexus est: C. Verres in bello prædonum maxima admisit scelera, avaritiæ, Maiestatis diminutæ, libidinis, crudelitatis: ergo neque in hoc prædonum bello ullam exercuit Imperatoris virtutem.

Antecedens prolepsi, distributione, attentionis renovatione proponitur. *Num. 41. Esto nihil.*

1. Quod non imperavit Mamertinis (quia clam ipsi pecunias dederant) certum numerum navium, nautarum, & militum, more cæterorum Prætorum. *Num. 42. Rem navalem.*

Deinde quòd Cybea nave maxima, donata ipsi à Mamerti-

mertinis, & publico sumptu ædificata, privatim usus sit, ad furta,& prædas è Sicilia deportandas. *n.* 43. *navem veri.*

Digreditur prolixius Cicero triplici prolepsi; priore, (inserta per apostropham ad Verrem & Hortensium concessione tam insolentis, & contra famam, legesque ædificationis navium. *Num.* 44. *quid mihi.*)

Refellit, negatque Verrem quidquam è suo expendisse ad Cybeam navim ædificandam, quia neque id testimonio Heii Principis Mamertini, neque publicis usquam tabulis proditur. Num. 46. *Verùm hac omnia.*

Altera prolepsi reprehendit Verrem comparatione parium, quare potiùs Mamertinis, (imminuta populi Rom. auctoritate) quàm Tauromantinis, qui pariter fœderati erant, navem non imperavit. *Num.* 48. *at enim idcirco.*

Deinde quare alias immunitates Mamertinis dederit, præsertim frumentum non emendi *Num.* 51. *Denique cum ex senatus consulto.*

Cum tamen frumentum non solùm à Tauromantinis, sed etiam à Netinis, quia pecunias non dederant, exegerit. Num. 55. *Age porrò tu.*

Posteriore prolepsi negat Verrem meritò laudari à solis ex tota Sicilia Mamertinis, quorum quidem laudatio ex utilitate proficiscitur. *Num.* 56. *hic mihi etiam.*

Confutato Verre, ex digressione redit ad eam navem, quam à Mamertinis Verres acceperat ad prædas, contra leges, & quam navem ipsis remiserat contra fœdera: hancque improbitatem geminam accusat. *Num.* 58. *Verùm ut ad classem.*

Addit & alias fraudes, seu prædandi rationes, quibus iste quæstum, & pecuniam faciebat. *num.* 59. *habetis unius.*

Exclamatio hanc partem antecedentis concludit. *num.* 61. *hunccine hominem.*

Majestas diminuta inde censetur, quòd adducta prædonum nave, & avidissimè exinanita (adverte hypotyposim) Piratas, & ipsum Archipiratam dimiserit, acceptâ pecuniâ. *Num.* 62. *cum propter istius.*

Dimissum autem Archipiratam esse patet, quia illum nemo vidit Syracusis, tametsi omnis populus illum cernere victum cupiisset. *Num.* 64. *Conjectura bona est.*

Quare dissimili exemplo P. Servilii Verres in odium adducitur, quia jucundissimo spectaculo privaverit populum. *Num.* 65. *unus plures.*

Quia anxius, (quod sustentatio exprimit) ubi hunc prædonem suum custodiret, non in latomias Syracusana (quarum brevis est descriptio) neque Lylibæum, neque Panor-

mum sed ad Centuripinos homines rerum imperitos amandavit. *Num.* 67. *Age porrò.*

Quia Syracusanis animadvertentibus non omnes piratas, neque Archipiratam ipsum interfeci, Verres horum loco cives Rom. supposuit obvolutis capitibus, ne cognoscerentur. Hic est præteritio cum doloris sensu, & parva anacephalæosi. *Num.* 70. *Interea Syracusani.*

Quia teste M. Fannio(quod Cicero exclamatione & subjectione exagerar) metuente conscientia, civem Rom. non Archipiratam securi percussum esse passus est. *Num.* 72. *At quemadmodum.*

Quia hunc Archipiratam nullo Prætoris exemplo, tamdiu apud se servavit. *Num.* 94. *Verum si crimen.*

Augetur crimen, & audacia, quia vel privatus ac fine Imperio, istum Populi Rom. hostem domi suæ retinuit. *Num.* 75. *Verùm esto.*

Crimen amplificatur magis subjectione, & comparatione à consequentibus, si ille prædo profugisset, aut fuisset mortuus. *Num.* 76. *Quid si pridie.*

Libido Verris fuit ejusmodi, ut ab illa Romanorum classis amissa sit. *Num.* 79. *Hac tanta præda.*

Nam ab illa libidine, Verris negligentia in paranda classe, & convivia quotidie luxuriosa,& impudicus amor mulierculatum profluxit. *Ibid. nam æstate.*

Ab illa libidine præfectura classis Rom. collata est Cleomeni, cujus uxorem amabat. Verres. *Num.* 81. *Erat Nice.*

Hanc classis præfecturam exclamatione expostulat orator mandatam, præ aliis, homini Siculo, & quidem Syracusano. *Num.* 82. *Accipit navem.*

Indignationem per antitheses auget dissimili exemplo M. Marcelli, & Maiorum, quibus Syracusanorum fides semper suspecta fuit. *Num.* 83. *Itaque vir ille.*

Ab illa libidine classis Romana propugnatoribus, & remigibus inops, infirmaque soluit ex portu, spectante & molliter vestito Verre. *Num.* 85. *egreditur.*

Hæc classis præfecto Cleomene ebriofo, brevi esuriit, & ad se piratas allexit. *Num.* 86. *Postea quam.*

Tum Cleomenes per avaritiam præsidio, etiam terrestri destitutus, Centuripinâ nave, celerrimâ & fortissima fugam cœpit. *Ibid. Cleomenes autem.*

Reliquæ naves ducem secutæ, partim in fuga captæ sunt, partim submersæ,partim noctu incensæ. *n.* 89. *pelori versus.*

Quare in exclamationes, & affectus prorumpit Cicero, deploratque hanc populi Rom. cladem. *Num.* 91. *ò tempus miserum.*

Mirificè etiam describit istius cladis nuncium ab adjun-

junctis temporis, & loci, & personarum, Cleomenis(in quem iocatur ab uxore & disciplina militari) & Verris, & Syracusanorum, qui tantum non Verrem, sicut Uticenses Adrianum, prætorem occiderunt, *Ibid. atque eadem nox*.

Præterea cladem amplificat ex eo, quod jam victores piratæ paucis navibus intrarint in portum Syracusanum, seu intimam urbis partem, quò hostium nullus, ne Carthaginensium quidem, penetrare hactenus potuit. *Num. 94. Confirmant ipsi se*.

Denique quòd in eo ipso portu, in quo Atheniensium classis victa est, insultat hostis classi Rom. frugibus, milite, remigibus destitutæ: hoc urbis ludibrium exclamatione rursus deploratur. *Num. 97. hic te Prætore*.

Crudelitas Verris primùm in navarchos, deinde in cives Rom. sæviit: in navarchos quidem, quia cum videret varios de sua libidine, atque avaritia sermones haberi (mirare in his & sequentibus hypotyposes; nam est rerum gestarum talis expressio, ut adhuc geri, & ante oculos esse videantur) consilium cepit navarchos convocandi, à quibus testimonium favens extorqueret, quod statim in tabulas publicas referri curaret. *Num. 99. posteaquam è portu*.

Verùm cum hoc sibi nihil profuturum cognosceret, statim omnes suæ avaritiæ testes de medio tollere statuit. *Num. 102. derisum credo*.

Excepto tamen Cleomene, de quo est elegans per prosopopœiam deliberatio. *Num. 103. occurrebat*.

Et dialogismus. *Num. 104. Cleomenem vocat*.

Igitur repentè comprehendi navarchos iubet, quasi classem prodidissent, *Num. 105. hac posteaquam*.

Spectat ista Cleomenes, familiariter Prætori adstans; atque accusator decernitur Nævius Turpis, vir Verri appositus. *Num. 106. cùm hæc fierent*.

Interim lugere parentes, & deprecari filiorum sortem, & vincula; nominatim duo hospites Verris, Dexio & Sthenius; sed frustra. *Num. 107. veniunt Syracusas*.

Quam inhumanitatem orator amplificat à parentis utriusque lachrymis, & senectute, & iure hospitii. *Ibid. pater aderat*. Subiecta Correctione per comparationem. *Num. 108. sed quid ego*. Et paulò post dialogismo. *Num. 109. catenas habebat*.

Heraclius homo innocens in simili calamitate, & causa fuit. *Num. 110. dicit etiam*.

Heracliensis item Furius, qui magna cum libertate, tum integritate accusans, minitansque Verri, necatus est. *Num. 111. Fuit in illis*.

Hic

Hic Cicero Verris crudelitatem erga Siculos oppositâ populi Rom. clementia redarguit. *Num.* 113. *Ne multa, Judices.*

Philargi etiam Centuripini supplicium modò attollit incremento, modò extenuatione deprimit, ut miseris navarchis & parentibus misericordiam imploret apud Judices. *Num.* 114. *Nihil addi.*

Nam commiserationem elicit primò proposita ianitoris carceris seu lictoris crudeli prosopopæjâ. *Num.* 117. *Aderat ianitor.*

2. Subjectâ ad motum exclamatione, quòd parentes non jam celerem filiorum necem, sed ipsam sepulturam redimere oportuerit. *Num.* 118. *O magnum.*

3. Geminâ, & vehementi prosopopœia: una ad Verrem, quem numero testium adhuc superstitum magnæ crudelitatis, & avaritiæ convincit. *Nu.* 120. *Quis tum fuit.* Altera ad Judices per communicationem. *Num.* 122. *per Deos immortales.* 4. Pathetica prosopopœja Tyndaritanorum civium. *Num.* 123. *Cum mihi Tyndaritani.*

Hæc prosopopeja gravior fit tum dissimili P. Africani, & Verris animo erga Tyndaritanos, tum cognatione, & privilegiis istius civitatis. *Num.* 124. *Vestros quondam.* Crescit etiam prosopopœiæ vis dubitatione per subjectionem bonorumque omnium concessione, quæ Verres nefariè ex hac urbe, & tota Sicilia abstulit. *Num.* 125. *quo confugient.*

5. Proposito Siculorum præsertim duorum parentum, Dexionis, & Sthenii squallore, ac luctu, tum uxorum liberorumque gemitu, necnon totius Siciliæ quærimonia, quæ Ciceroni est delata, *Num.* 127. *hoc iam ornatu.*

Quod reliquum est, affert Cicero aliquot prolepses, ne ullo pacto defendi possit Verres in hac erga navarchos crudelitate, non enim incertos fortunæ aut belli exitus Cicero obiicit Verri, sed avaritiam in instruenda Rom. classe. *Num.* 130. *quapropter.*

Nec ipse obiicit Verri (utique prætori) supplicium securis usurpatum; verùm arguit illud supplicium sine causa cum crudelitate, probis navarchis, spectante maximè reo Cleomene inflictum esse. *Num.* 132. *etiam illud.* Tertiò non negat à familiari, & paterno amico Hortensio Verrem defendi, sed vel à patre quidem suo defendi negat: quod per elegante certè prosopopœia per anacephaleosim expressum est. *Num.* 135. *Hic tu etiam.*

Crudelitas Verris in cives Rom. Tria suppliciorum genera exercuit, virgarum, carceris, crucis. Hunc locum magno animi sensu aggreditur Cicero. *Num.* 138. *satis est fatum.*

Vir-

Virgis cædis jussit multos, nulla, aut levi ex causâ præsertim C. Servilium, de quo est pulchra hypotyposis *Num.* 139. *Virgis quàm multos.*

In carcerem seu in latomias coniecit plures: cujus sceleris indignitas petitur à jure, ac libertate civium Rom. cum apostrophâ ad Judices, & repetitione ad Verrem. *Num.* 142. *Nam quid ego.*

Augetur indignatio seu avaritia Verris, cum odiosa comparatione ejusdem cum piratis Siciliæ (quos poetæ finxerunt) Dionysio, Phalari, Charybdi, Scylla, Cyclope. *Num.* 144. *Atque erat ista libido.*

Commovetur magis affectus voce ac imploratione miserorum Civium Rom. qui ferè omnes) ut Syracusanorum litteræ testantur, & convincunt Verrem, necati sunt. *Num.* 146. *His institutis.*

Inflammatur idem maximè motus exemplo Maiorum, qui accerrimè injurias nominâ Rom. factas ulti sunt, & comparatione Scytharum. *Num.* 148. *si quis Rex.*

Concludit Cicero gemina prolepsi Verrem tot criminibus implicatum pœnas non evasurum. *Num.* 150. *si mehercules.*

1. Prolepsis est: etsi illi fuerint Sartoriani milites, quos necavit Verres, tamen clementia Senatus, Populique Rom. reditum in patriam impetrarant; atque Pompeius ipse illos in fidem suam receperat, *Ibid. quid enim defendit.*

2. Prolepsis est: non tantùm Sertorianos milites, sed liberos etiam mercatores (quod testantur Puteoli, P. Gavius. L. Flavius, alique) coniecit in carcerem, & occidit obvolutis capitibus. *Num.* 152. *malo mehercules.*

Hanc mercatorum sortem miseram amplificat Cicero à benignitate populi Romani erga socios, & à periculis quę illi mercatores subeunt in mari. *Numer.* 156. *post hanc illorum.*

In Crucem egit P. Gavium Consanum Civem Rom. cujus supplicium narrare incipit orator, pathetica dubitatione. *Num.* 157. *Nam quid ego.* Prosequitur elegante in paucis hypotyposi. *Num.* 59. *Gravius hic.* Post exclamationem narrationem subiicit ad motum de libertate Civis Rom. *Num.* 161. *O nomen dulce,*

Subiicit & prolepsim, quæ Verrem plurium, & sua ipsius confessione convincit, atque iugulat, istum Gavium Consanum non speculatorem fugitivorum, sed civem Rom. fuisse, istumque in tormentis clamitasse, se civem esse Rom. *Num.* 163. *Nunc quoniam.*

Quare communicatione multa rursus amplificat, de jure, ac dignitate, ac fiducia civis Rom. quem tamen

Ver-

Verres tollere in crucem ausus est. *Num.* 165. *Si tu apud Persas*..

Sed vehementiùs assurgit amplificatio altero Verris facinore: quo crucem Mamertinorum loco movit, & in conspectu Italiæ fixit, ut se non jam P. Gavii; sed communis libertatis infestissimum hostem exhiberet. *Nu.* 168. *sed quid ego*. Gradatio amplificationem istam graviorem reddit. *Num.* 169. *facinus est*. Altera item gradatio & comparatio per apostropham penè lachrymas & commiseratio. nem erga navarchos, severitatem verò judiciorum erga Verrem elicit. *Nu.* 170. *si hac non ad cives*. Cæterùm si fortè absolvatur Verres (adverte insinuationem:) quòd non est probabile, Cicero fidem suam studiumque erga Remp. istâ accusatione probavit. *Num.* 172. *A me tametsi*. Hortensium monet per existimationem suam, per susceptos in Republ. honores; per cætera ornamenta, desistat ulteriùs Verrem defendere. *Num.* 173. *Quamobrem te*. Denique promulgata iam lege, ut equites Rom. judicent; si quid à novis Judicibus committetur in hoc Verris judicio contra Rempubl. comminatur. Cicero (adverte repetitionem) se ad populum Rom. causam esse acturum. *Num.* 176. *ego mei*. Nec propterea dubitat nobilium virorum invidiam, atque inimicitias suscipere, exemplo M. Catonis, Pompeii, Fimbriæ, Marii, Cælii, *Num.* 179. *Quæret aliquis*.

ANNOTATIO.

Contentionis propositio est perspicua. Argumentatio autem duplici Enthymemate constat.

Prioris Enthymematis tripartitum antecedens continent ironiam Imperatoris Verris, & confutationem Hortensii: Nam Cicero primò negat C. Verrem defendisse Siciliam. 2. Demonstrat capitalem avaritiæ quæstum exercuisse quod indignando, sustentando, concedendo & irridendo ostendit 3. Verris luxuriam facetiis, & argutis similitudinibus describit; insultans & aspergens crebrâ digressione Hortensium istius præclari Imperatoris defensorem. Posterioris Enthymematis quadripartitum antecedens habet insignes affectus, atque amplificationes quatuor criminum Verris; avaritiæ, majestatis diminutæ, libidinis, crudelitatis; propter quæ Cicero vocat C. Verrem in invidiam & in odium. Primùm avaritiam insectatur ex immunitatibus, quas dedit Mamertinis, & ex dimisso Archipirata. quem tandiu domi suæ servavit. Deinde libidinem, & negligentiam Prætoris in instruenda classe, eiusque præfecturam homini Syracusano traditam indignatur, accu[illegible] [illegible]ritur, exclamat sæpius,

dissi-

Assimilia maiorum exempla affert: turpem verò fugam navium, ac illarum incendium multis exclamationibus, & adiunctis deplorat: sed præcipuè affectum odii tractat obiecta commiseratione navarchorum (fit enim ut flexi ad misericordiam animi, gravioris odii flammam concipiant contra sævum hominem) hæ sunt autem commiserationis causæ comprehensio, & carcer innocentum navarchorum; contra, impunitas Cleomenis, luctus, ac deprecatio parentum senum, & amicorum, & hospitum Verris, feritas atque avaritia Lictoris, vexatio, atque inhumatio corporum, querimonia Tyndaritanorum, totiusq; Siciliæ quæ tantis amplificationibus figurisq; sententiarum, præsertim prosopopœiis, narrationibus, exclamationibus, apostrophis, dubitationibus efferuntur, ut nihil videatur ad has concitandæ miserationis industrias addi posse. Verùm adauget Orator, atque accumulat odium Verris, maiore misericordia erga cives Rom. quos ille virgit plurimos cadere, conijcere in lato mias ferè innumeros, agere in crucem honestissimos, quosq; contrarius, & dignitatem, & fiduciam urbis, imo crucem in conspectu Italiæ figere non dubitavit. Hanc crudelitatem novis hypotyposibus exclamationibus, apostrophis comparationibus gradationibus, sic etiam exaggerat, ut lachrymas civibus Rom. & sibi metipsi & vel ipsis saxis propemodum moveat. Ita profectò magnus Orator apicem duorum horum affectuum, misericordiæ, & odij, attigisse crederetur, nisi restaret peroratio.

PERORATIO.

HÆc peroratio est illustris; fitque anacephalæosi hujus, & aliarum Verrinarum, recensendo illius crimina per obtestationem Deorum, ac Dearum, quos ipse læsit aut quorum templa spoliavit. *Num.* 183. *Nunc te Iupiter.*

In fine breviter se commendat Cicero à fide sua in Remp. quod alibi sæpius facit.

ANNOTATIO.

Maius quoddam reperit Orator humano odio: Deos præterea, Deasq; vehementi apostropha obtestatur, per Verris furta, libidinem avaritiam, & omnia flagitia, ut impium hominem terris invisum perdant. Atque ita factum est: nam C. Verres à populo Rom. in exilium missus, postea socius Deorum, ac Dearum Dæmonum fuit.

PRO M. FONTEIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. *Fonteius, Gallia per triennium post præturam administrata, Romam reversus, postulantibus Gallis repetundarum accusatur à M. Platorio, defenditur à Cicerone actione secunda, consulatum gerentibus, quantum consequi coniectura liceat Q. Hortensio, & Q. Metello, cum iudicia per tres ordines Aurelia lege administrarentur.*

Quæstio est in genere iudiciali: an M. Fonteio Pratore oppressa fuerit ære alieno Gallia.

Stylus partim subtilis, partim mediocris, propter laudem M. Fonteii.

SYNOP-

SYNOPSYS.

PROPOSITIO.

M. Fontejo prætore non oppressa fuit ære alieno Gallia.

CONFUTATIONIS 1. PARS.

M. Fonteio Prætore nulla pecuniæ versura facta est, quia probari non potest pecuniam Fonteio esse datam: imò honestissimi quique laudant Fonteium ob res gestas in provincia, quæ difficulter paret; pauci, iique hostes vituperant.

2. PARS.

M. Fonteius ex munitione viarum non fecit quæstum; quia omnes coegit ad muniendas vias, & multorum operam improbavit: deinde non solus præfuit muniendis viis.

3. PARS.

M. Fontejus novum vini portorium non instituit. *Probatio desideratur in Cicerone.*

DIGRESSIO.

Sapientis est autem judicis Romani non credere Gallis testibus, inimicis, cupidis, à religione remotis; potiùs testimonio civium Rom. credendum est, & integritati virtutique M. Fonteii, quæ duabus accusationibus lædi non potuit.

PERORATIO.

Misericordiæ affectus erga M. Fontejum, propter integritatem vitæ, nobilitatem generis, virtutem militarem, amicas provincias, matrem, ac sororem Vestalem, quæ pro ipso supplicant.

CON-

CONTENTIO.

Ex hac mutila oratione sola superest contentionis illa pars, quæ confutatio dicitur; habetque tres partes: 1. M. Fonteio Prætore, nulla pecuniæ versura facta est. 2. Fontejus ex munitione viarum non fecit quæstum 3. Novum vini portorium non instituit.

Confutationis 1. pars, *M. Fonteio Prætore nulla pecunia versura facta est*, concessione urgetur, quia nullo teste, aut tabulâ probari potest, pecuniam Fonteio datam, sive à Gallis, sive à civibus Rom. Num. 1. *Hoc Prætore.*

Deinde amplificatur rebus gestis M. Fonteii in ea provincia, cui difficile est imperare. Num. 2. *proh Dij immortales.*

Tertiò confirmatur testimoniis eorum, qui amici sunt Fonteio, quique legatos ad eum in judicio laudandum miserunt (ut sunt Massilienses, & Narbonenses;) non verò audiendi qui sunt inimici Num. 4. *Hac qui gessit.*

Adde; major est hominum honestissimorum copia, qui M. Fonteium Prætorem defendunt, & laudant, quàm inimicorum, qui oppugnant. Num. 6. *Quid si maiorem.*

Confutationis 2. pars, *M. Fonteius ex munitione viarum non fecit quæstum*, brevi conficitur ex eo, quòd coacti sunt munire omnes, & multorum opera improbata sunt: deinde quòd alii præfuerunt isti munitioni. Num. 7. *obiectum est etiam.*

Confutationis 3. pars, *M. Fonteius novum vini portorium non instituit*, desideratur in Cic. Tantùm dicitur eò majorem injuriam affingi Fonteio, quo graviùs est crimen in singulas amphoras quaternos denarios portorii nomine exegisse. Num. 9. *cognoscite nunc.*

Sequitur elevatio testimonii Gallorum amplificata hoc syllogismo: sapientis est Judicis non credere inimicis, & cupidis, & à religione remotis testibus: tales sunt Galli: igitur non his credendum.

Major explicatur officio Judicis, qui vult esse prudens & rectus; præsertim in dubia causa. Num. 11. *At hoc Galli.*

Confirmatur exemplo eorum judicum, qui clarissimis etiam viris, ut Cæpionibus, Metellis, Scauro, Crasso, testibus non crediderunt. Num. 13. *An verò vos.*

Assumptionis 1. pars, *testes Galli sunt inimici Fonteio*, comparatione infertur ex causis inimicitiæ.

2. Pars, *testes Galli sunt cupidi* eadem comparatione ostenditur, opposita, vel collata accusatoris Induciomari temeritate, atque audacia, cum consideratione & pudore Judicum. Num. 17. *Genus aliquod.*

3. Pars,

3. Pars, *Galli sunt à religione remoti*, probatur ab effectibus bellorum, & hostiarium, quas immolant. *Num.20. an verò istas nationes*.

Complexio syllogismi amplificatur comparatione, & contraposito, & Ethopeia. *Num. 22. Cum his vos testibus*.

2. Amplificatur integritate causæ, ac virtute M. Fonteii, quæ pluris apud Judices esse debet, quàm inanes minæ Gallorum testium. *Num.24. si M. Fonteium*.

3. Amplificatur à consequentibus, si Gallorum minæ pro fuerint contra civem Rom., eluditque Cicero has minas, excitando Imperatores, qui rursus contra istas nationes dimicent. *Num.26. magna mehercule*.

4. Amplificatur honestate, & innocentia vitæ M. Fonteii, quæ duabus accusationibus lædi non potuit: proposito dissimili exemplo Scauri, Aquilii, Cottæ, Rutilii, Pisonis. *Num.27. quia si in turpi*.

ANNOTATIO.

Maximè causam hanc tuetur Cicero rebus gestis & integritate vitæ M. Fonteij; ac ne Gallorum testimonia Fonteium urgere videantur, ea Orator infringit, partim in specie afferendo ex ipsa etiam Gallia Massiliensium, & Narbonensium testimonia pro Fonteio, partim in genere Gallorum fidem reijciendo, ab adiunctis testium, qui non debent esse inimici, cupidi, à religione remoti; quales esse Gallos demonstrat.

PERORATIO.

Cicero multis conglobatis rebus, quæ pro Fonteio supplicant, excitat Judices ad misericordiam: primùm præter integritatem vitæ supplicat generis antiquitas, continua prætura in ista familia, recens memoria patris interfecti. *Num.30. frugi igitur hominem*.

Deinde virtus militaris M. Fonteii, propter quam reservandus est in dubia Reip. tempora tot Jam Imperatoribus amissis. *Num. 32. quare si*.

3. Amicæ M. Fonteio duæ provinciæ Macedonia, & Hispania; duæ urbes Massilia, & Narbonensis colonia, omnes item cives Rom. qui contra impetus terroresque Gallorum defendunt M. Fonteium, & Rem. *Num. 34. ac infestis prope*.

4. Lacrimæ ac complexus Matris, & sororis Sacerdotis Vestæ. *Num.36. quod si tantas*.

5. Perturbatus animus fortis viri, cui potiùs fuisset Gallorum telis, quàm iniuriis interire cum ignominia. *Num.38. videtisne subitò*.

Con-

Concludit M. Fontejum civitati, & suis amicis, non hostibus Gallis dedendum. *Num. 39. & quo periculo.*

ANNOTATIO.

Adiuncta uti ad exordium sæpissimè, sic interdùm etiam ad perorationem magnam vim habent, concitantq; affectus, si conglobantur. Eo artificio Orator captat misericordiam M. Fonteio, collectis omnibus propè adiunctis huius judicii, seu causæ. Addit prætereà actionem (qua nihil est potentius admovendos animos) vel mulierum parentum, vel amicorum, vel ipsius etiam Fonteii, qui omnes supplicant.

PRO A. CÆCINNA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

HÆres uxoris suæ Cæsenniæ. A Licinius Cæcinna Volaterranus. fundum repetit à Sex. Æbutio, qui viva Cæsennia, cùm ejus cognitor esset, in actione fundum illum emerat, nec tamen ante obitum Cæsenniæ possederat: eà verò mortua, statim in eum, tanquam suum venerat. Cæcinna cùm in rem præsentem ex conventu cum amicis venisset, ut de fundo moribus deduceretur, vi, hominibus armatis repulsus, ac prohibitus, impetrat à prætore interdictum, de vi hominibus armatis, ut, unde dejectus esset, eò restitueretur. Æbutius contrà dejectum esse negat, rejectum ait indè oritur quæstio de verbis interdicti, aliter ea Cicerone, aliter Æbutio interpretante: in eo facta sponsio est. Verùm hac ampliùs in Narratione Manut.

Quæstio est in genere judiciali, an Cæcinna ex interdicto debeat restitui in fundum quem occupavit Æbusius.

Stylus subtilis, excepto exordio.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Cæcinna considerate in agro cessit audaciæ Æbutii, & nunc constanter in judicio resistit improbitati. Atq; hanc audaciam, ac improbitatem, quando impudenter fatetur Æbutius, quid tardant recuperatores judicare? an propter jus civile? non est hoc proprium uni Cęcinnæ. An propter ęstimationem Æbutii? eò maturius est judicandum, quo turpius est factum. An Cęcinna debet confligere leviore actione? non est alia ratio, nisi interdicto possessionem repetere; neq; porro est judicis actionem pręscribere.

NARRATIO.

Ca sennia mandatum dedit Æbutio fundum emendi, eumque ex sextula hæredem fecit, illa mortuā & hærede Marito relicto, Æbutius, vi, armatis militibus, Cæcinnam fundo prohibet: hic interdictum à prætore impetrat, ut unde dejectus esset, eò restitueretur. Ille restituisse se dixit; in eamque rem sponsio facta est.

PROPOSITIO.

Cæcinna ex interdicto debet restitui in fundum, quem occupavit Æbutius.

ARGUMENTA.

1. Quia Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio.

2. Quia Cæcinna eum fundum possedit.

ARGV-

ARGVMENT. AMPLIFICAT. & AFFECTUS.

1. ARGVM. ARGVMENTATION.

Æbutius homines armavit, qui Cæcinnam deiicerent de fundo: igitur Cæcinna vi de fundo est deiectus ab Æbutio.

Ridiculus est, ac stultus cum testibus suis Æbutius, qui dicat se non deiecisse Cæcinnam de fundo; sed prohibuisse armatis hominibus ne accederet, ac propterea Cæcinnam non debuisse ad interdictum confugere: quasi vero alia sit actio, aut re ipsa non sit idem, vi prohibere & deiicere. Quod si quis in verbo latere velit callidè, aut ad verba rem deflectere, nulla lex, nullum fœdus, nullum etiam interdictum erit, quin infirmari, ac convelli possit. Itaque non verba, sed res, nec futilia verborum tendicula sunt admittenda, sed iuris civilis ratio in caussis retinenda.

2. argumen.

Cæcinna fuit Cæsenniæ hæres, & pro hærede se gessit; item denuntiavit Æbutius Cęcinnæ, & Cæcinna moribus se deduci noluit: denique jus Civitatis non est Cæcinnæ ademptum; igitur Cæcinna eum fundum possedit.

2. argument.

Nec lex Syllæ obstat in hac causa Cæcinnæ, nec ipsi (quia Volaterranus esset) potuit adimere libertatem aut Civitatem.

peroratio.

Judices spectare debent virtutem Cæcinnæ, non istam Syllanorum temporum rationem, quæ est extra causam.

EXOR.

EXORDIUM.

Cicero statim initio comparat invidiam Æbutio, qui magnâ audaciâ Cæcinnam vi, hominibus armatis de fundo dejecit: & nunc pari impudentia, seu malitia, quasi bonam causam habere videatur, in judicium venit. Judicum autem gratiam conciliat Cæcinnæ, qui considerate in agris cessit audaciæ; & nunc constanter in judicio restitit improbitati. *Num. 1. si quantum.*

Auget Cicero causæ suæ fiduciam ex Æbutii confessione, & testibus. *Num. 3. itaque longè alia.*

Deinde non minùs callidum, quàm impudens consilium Æbutii executit, quando hic de jure civili (quod est commune omnibus) an Cæcinna sit illis quibus ex Sylla civitatem ademit, causam deliberandi, judicandi moram ac religionem movit. *Num. 4. Verùm tamen.*

Nam reverà Judices non de civili jure isto dubitant, sed de existimatione Æbutii: qua in re Cicero notat Recuperatores, qui seriùs ideò judicent, bis jam ampliata causa, quia ex eo judicio turpem Æbutii existimationem sequi videant. Illa enim neglecta eò maturius est judicandum, quò turpius est factum. *Num. 6. quanquam ego mihi.* Ad id quod obiici potest à Recuperatoribus, posse confligi leviore actione, quàm sit hæc de vi armata, unde turpis existimatio sequitur, respondet Cicero comparatione Prætoris, non esse Judicis præscribere orationem; deinde se non posse aliâ ratione, nisi possessionem per interdictum repetere. *Num. 8. at si quis.*

ANNOTATIO.

Cùm tertiò hac causa Cæcinnæ ageretur (iam enim bis recuperatores non liquere iudicaverant) Orator callidè Iudices admonet officii, ut maturiùs iudicent de re turpi, seu armata vi, quam fatetur etiam ipse adversarius. Quòd si sequetur periculum existimationis, non propterea Iudices debent moveri & tardare; imo eò citiùs pœnam statuere: quò audaciùs Cæcinnam de fundo, vi deiecit Æbutius, & nunc impudentiùs venit in iudicium.

NARRATIO.

M. Fulcinius Tarquiniensis Cæsenniæ uxori moriens, usum fructuum omnium bonorum suorum legavit, ut frueretur una cum filio hærede instituto. *Num. 10. M. Fulcinius fuit.*

Filio mortuo, & auctione bonorum constituta, Cæsennia fundum ex iis bonis emere de sententia amicorum constituit: idque negotium Sex. Æbutio (hic describitur à Cicerone) dedit, cui fundus pecunia Cæsenniæ emptus, fuit addictus. *Num. 12. sed hunc fructuum.*

Cæsennia cùm non multò post A. Cæcinnæ nupsisset, eumque hæredem fecisset, decessit. Tum Æbutius fundum istum, quem mandato Cæsenniæ emerat, cujusque ex sextula hæres erat malitiosè suum esse dixit. *Num. 17. cùm omnia ista.*

Itaque constitutum fuit, quo die in rem præsentem veniretur, ut cum Cæcinna de fundo esset dejectus, interdictum à Prætore postularet. Verùm Æbutius fundo occupato, Cæcinnam in eum ingredi (minus considerarè) conantem coactis, armatisque hominibus per vim aditu, ingressuque prohibuit, *Num. 20. cum hæc nova litis.* Repulsus Cæcinna interdictum de armatis hominibus à Dolabella Prætore impetravit, ut, unde dejectus esset, eò restitueretur. Æbutius restituisse se dixit: in eamque rem sponsio facta est. *Num. 23. his rebus ita gestis.*

ANNOTATIO.

Huius Narrationis synopsim refert Fabricius, ex Hotomano, ut annotat Freigius. Artificium in probandis adiunctis, & ad suam causam attrahendis, & describenda qualibet persona, præsertim Æbutii apparet.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Cæcinna ex interdicto debet restitui in fundum, quem occupavit Æbutius.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio, 2. quia Cæcinna eum fundum possedit.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio, hoc Enthymemate tractatur, Æbutius homines armavit, qui Cæcinnam deiice-

terent de fundo; igitur Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio.

Antecedens amplificatur confessione Æbutii, quem Cicero contemnit hominem stultum ac improbum, & enumeratione testium, quos facetè ridet, præsertim decimo loco Falculam. *Ibid. maximè fuit optandum.*

Defensio Æbutii, quòd Cæcinna non sit dejectus, sed prohibitus accedere primò, re ipsa refellitur. 1. quia contra hujusmodi vim, & prohibitionem qua actione alia, si datur actio, Cæcinna potuit uti, nisi interdicto, & quidem ex instituto Majorum? *Num. 31. an verò illa.* Confirmatur communicatione ad C. Pisonem Æbutii defensorem, adducto simili ædium suarum, & servorum exemplo, propter quod confugere debet pariter ad interdictum: habebit enim hanc actionem, aut non aliam quampiam, aut omninò nullam. *Num. 35. Nondum de Cæcinna.*

Deinde defensio Æbutii iniquè latet in littera & verbo, sententia interdicti diminuta contra auctoritatem, mentemque majorum. *Num. 38. et enim perspicuum est.*

Tertio si dixerit Æbutius se hoc interdicto non teneri, quia vis Cæcinnæ facta non sit, quòd nemo sit occisus, neque sauciatus; respondet Cicero comparatione à majori, si exercitus maximos vi pulsos dicimus, quòd his metus sit injectus, nullo millite, aut cæso, aut sauciato: quanto majorem Cæcinna, & hujus advocati vim passi sunt, quos armatorum hominum terror in fugam, & periculum conjecit, licèt nemo vulnus accepit. *Num. 41. queramur, inquit licèt.* Adde scire esse armatos satis est, ut vim factam probes: Cæcinnam in manus Æbutii incidisse non est satis? de periculo neglecti hujus juris Judices monentur. *Num. 45. at verò hoc.*

Quartò communicatione ostendit Cicero Cæcinnam, qui cùm vellet ad fundum accedere, prohibitus est, rectè dejectum dici, etsi non fuerit in eo loco: sicuti detrusus rectè dicitur, qui non attingitur. *Num. 48. Age verò de vi.*

Denique si ad verba rem deflectere velimus, nulla lex, nullum fœdus erit, quin infirmari & convelli possit. *Num. 51. an hoc dubium.*

Hoc Cicero exemplis demonstrat L. Crassi (qui contra verba ius hæreditatis tribuit Curio) & fundi, & viæ, & formularum pupilli. *Num. 52. Exemplis nunc uti.*

Imò verba sæpè non expendenda, sed rem, ostendit etiam Cicero testimonio ipsius interdicti: nam primo vocabulo (familiæ) teneris restituere eum, quem vel villi-

tus, vel servus tuus dejecerit, non quod hic familia tua sit (quis hoc latinè non intelligat) sed è familia sic non minùs teneris, si unus servus, aut plures, aut universa familia, si procurator, aut libertus minimè negotio præpositus, si quivis externus, aut è tuis, tuo nomine aliquem expulerit: quia non verba, sed res quæritur. *Num.* 55. *veniunt in mentem*. Alterum interdicti vocabulum (hominibus coactis) ipsa æquitatis causa explicari debet. *Num.*59. *Perge porrò*.

Tertium vocabulum (armatis) similiter de re, sive de vi armatorum facta, quomodocumque vel saxis, vel armis, vel ab uno, vel à pluribus, vel ab armatis, vel ab inermibus, intelligi debet. *Num.*60. *Armatisve quid*.

Concluditur testimonium interdicti parva anacephalæosi. *Num.*63. *verùm in his*.

Cicero venit ad defensionem Æbutii, cui faciliùs ostendet armatos non dici, qui sine scutis, & ferro fuerunt, quàm eum non esse dejectum, qui pulsus fugatusque sit. *Num.*64. *venio nunc*.

Et simul adversarium Pisonem arguit, quòd iure Consultos accuset, seu iis non obtemperet, cùm ipse in verborum tendiculis latet, nec bonum & æquum defendit. *Num.*65. *Atque illud*.

Reiicit etiam exemplum Scævolæ, ut alienum à causa. *Num.* 67. *In ista defensione*.

Deinde excurrit in laudem juris civilis, æquitatem in causis valere. *Num.* 70. *Nam qui ius civile*.

Pergit exclamatione efferre jus civile, ac necessario retinendum in Rep. ostendit; præsertim in causa Cæcinnæ. *Num.*73. *O rem præclaram*. Ex occasione digreditur in laudem C. Aquilii. cujus testimonio utitur Cicero pro Cæcinna contra adversarios, subjecto dialogismo. *Num.* 77. *hoc loco percommodè*.

Tum apostrophâ reversus, Pisonem verbis pugnantem (quanquam id recusavit sæpius) hoc dilemmate captat: si tu, Piso, ad interdicti sententiam fugis, nostro gladio; si ad verba, tuo conficieris. *Num.*81. *quid est Piso*.

Altera ad Recuperatores apostrophâ subtiliùs ostendit, multis similibus, & exemplis, vim interdicti distingui. *Num.* 85. *velim Recuperatores*. Denique contendit, quòd etiam priùs dixit, C. Pisonem pariter interdicto usurum, si quis ipsum ædibus vi prohiberet. *Num.*89. *etenim Piso*.

Propositionis secundum argumentum, *Cæcinna eum fundum possedit, quem occupavit Æbutius*, etiam hoc Enthymemate tractatur: Cæcinna fuit Cæsenniæ hæres, & pro hærede se gessit. Item denuntiavit Aebutius Cæcinnæ, &

Cæcin-

Cæcinna moribus se deduci voluit; denique ius civit tis non est Cæcinnæ ademptum: ergo Cæcinna eum fun lum possedit, quem occupavit Aebutius.

Antecedenti præmittitur hæc propositio etsi Cæcinna non possedit eum fundum, debuisset tamen eò restitui, unde vi est dejectus: idque probatur ex verbis edicti, tam in vi privata, quàm in publica. *Num.90. Vt verò iam.*

Tum Antecedens affertur. *Num.94. Atque ego in hac.* Non fuisse verò jus civitatis Cæcinnæ Volaterrano ademptum ostendit Cicero ex lege Syllæ; non enim populus potest cuiquam libertatem, aut civitatem adimere: quod etiam præjudicio seu exemplo Arretinæ mulieris probat. *Num.95. At enim Sylla.*

Quibus autem modis, aut causis adimi, vel non adimi jus civitatis possit, pluribus explicatur. *Num. 98. Certè quæri hoc.*

Verùm hæc esse extra causam, nec legem illam Syllæ quidquam obstare Cæcinnæ concludit Cicero, *Num. 101. non me præterit.*

ANNOTATIO.

Dubia est, ut videtur, causa Cæcinnæ: nam utrumque firmamentum adversarii dissimulat Cicero, non omninò evertit: defendebat enim (iuxta sententiam Hotomanni) Æbutius se ob eam causam armasse, ne vis sibi afferretur, ac de suo fundo vi à Cæcinna deiiceretur. Quin etiam non modò id confitebatur, sed etiam profitebatur, ac præseferebat. Testes etiam eos sumpserat, quemadmodum Cæcinna in ipsius fundum per vim armatis hominibus ingredi conatus fuisset. At cum Prohibuisset, non deiecisset. Itaque id Cicero transfert ad commodum suæ causæ: quasi confessione Æbutii, & eius testibus probare posset Cæcinnam esse deiectum: cùm tamen iis uteretur Æbutius, ut prohibitum esse, non deiectum probaret. Quæ sunt planè controversa. Deinde alia defensio Æbutii, eaque firmissima erat, quòd Cæcinna fundum non possedisset, ideoque Æbutius restituisse se diceret. Nam cùm peregrinis Civium Rom. hæreditates adire legibus non liceret, Cæcinna autem esset peregrinus, quia Volaterranus (Volaterrani autem per legem Syllæ cives Rom. non erant) hæres Cæsenniæ esse non potuit. De his omnibus callidè Orator disputat, atque extra causam esse ostendit. Cæterùm extat Ciceronis de hac contentione iudicium in Bruto: tota mihi causa (ait) pro Cæcinna de verbis interdicti fuit: res involutas definiendo explicavimus, ius civile laudavimus, verba ambigua distinximus.

PERORATIO.

Cicero commendat Judicibus causam Cæcinnæ, tum spectata ejus virtute, tum non consideratâ Syllanorum temporum ratione, seu possessione fundi, quæ extra causam sit. *Num.* 103. *qui quoniam.*

ANNOTATIO.

Cicero resumit in orationis exitu, quod est pro ratione temporis præcipuum, nempe ista fundi possessio: & quod est pro causa Cæcinnæ favorabile; nempe probabilitas, contra adversarios, qui verborum insidiis, & malitiosè, non æquitate jure litigant.

ANA-

ANALYSIS RHETHORICA ORATIONUM M. T. CICERONIS.

VOLUMEN II.

CONTENTIO.

Ex hac mutila oratione sola superest contentionis illa pars, quæ confutatio dicitur; habetque tres partes: 1. M. Fonteio Prætore, nulla pecuniæ versura facta est. 2. Fontejus ex munitione viarum non fecit quæstum 3. Novum vini portorium non instituit.

Confutationis 1. pars, *M. Fonteio Pratore nulla pecunia versura facta est*, concessione urgetur, quia nullo teste, aut tabulâ probari potest, pecuniam Fonteio datam, sive à Gallis, sive à civibus Rom. *Num. 1. Hoc Pratore.*

Deinde amplificatur rebus gestis M. Fonteii in ea provincia, cui difficile est imperare. *Num. 2. proh Dij immortales.*

Tertiò confirmatur testimoniis eorum, qui amici sunt Fonteio, quique legatos ad eum in judicio laudandum miserunt (ut sunt Massilienses, & Narbonenses;) non verò audiendi qui sunt inimici *Num. 4. Hac qui gessit.*

Adde; major est hominum honestissimorum copia, qui M. Fonteium Prætorem defendunt, & laudant, quàm inimicorum, qui oppugnant. *Num. 6. Quid si maiorem.*

Confutationis 2. pars, *M. Fonteius ex munitione viarum non fecit quaestum*, brevi conficitur ex eo, quòd coacti sunt munire omnes, & multorum opera improbata sunt: deinde quòd alii præfuerunt isti munitioni. *Num. 7. obiectum est etiam.*

Confutationis 3. pars, *M. Fonteius novum vini portorium non instituit*, desideratur in Cic. Tantùm dicitur eò majorem injuriam affingi Fonteio, quo graviùs est crimen in singulas amphoras quaternos denarios portorii nomine exegisse. *Num. 9. cognoscite nunc.*

Sequitur elevatio testimonii Gallorum amplificata hoc syllogismo: sapientis est Judicis non credere inimicis, & cupidis, & à religione remotis testibus: tales sunt Galli: igitur non his credendum.

Major explicatur officio Judicis, qui vult esse prudens & rectus; præsertim in dubia causa. *Num. 11. At hoc Galli.*

Confirmatur exemplo eorum judicum, qui clarissimis etiam viris, ut Cæpionibus, Metellis, Scauro, Crasso, testibus non crediderunt. *Num. 13. An verò vos.*

Assumptionis 1. pars, *testes Galli sunt inimici Fonteio*, comparatione infertur ex causis inimicitiæ.

2. Pars, *testes Galli sunt cupidi* eadem comparatione ostenditur, opposita, vel collata accusatoris Induciomari temeritate, atque audacia, cum consideratione & pudore Judicum. *Num. 17. si quis aliquod.*

3. Pars, *Galli sunt à religione remoti*, probatur ab effectibus bellorum, & hostiarium, quas immolant. *Num. 20. an verò istas nationes.*

Complexio syllogismi amplificatur comparatione, & contraposito, & Ethopeia. *Num. 22. Cum his vos testibus.*

2. Amplificatur integritate causæ, ac virtute M. Fonteii, quæ pluris apud Judices esse debet, quàm inanes minæ Gallorum testium. *Num. 24. si M. Fonteium.*

3. Amplificatur à consequentibus, si Gallorum minæ pro fuerint contra civem Rom., eluditque Cicero has minas, excitando Imperatores, qui rursus contra istas nationes dimicent. *Num. 26. magna mehercule.*

4. Amplificatur honestate, & innocentia vitæ M. Fonteii, quæ duabus accusationibus lædi non potuit: proposito dissimili exemplo Scauri, Aquilii, Cottæ, Rutilii, Pisonis. *Num. 27. quia si in turpi.*

ANNOTATIO.

Maximè causam hanc tuetur Cicero rebus gestis & integritate vitæ M. Fonteij; ac ne Gallorum testimonia Fonteium urgere videantur, ea Orator infringit, partim in specie afferendo ex ipsa etiam Gallia Massiliensium, & Narbonensium testimonia pro Fonteio, partim in genere Gallorum fidem reijciendo, ab adiunctis testium, qui non debent esse inimici, cupidi, à religione remoti; quales esse Gallos demonstrat.

PERORATIO.

Cicero multis conglobatis rebus, quæ pro Fonteio supplicant, excitat Judices ad misericordiam: primùm præter integritatem vitæ supplicat generis antiquitas, continua prætura in ista familia, recens memoria patris interfecti. *Num. 30. frugi igitur hominem.*

Deinde virtus militaris M. Fonteii, propter quam reservandus est in dubia Reip. tempora tot Jam Imperatoribus amissis. *Num. 32. quare si.*

3. Amicæ M. Fonteio duæ provinciæ Macedonia, & Hispania; duæ urbes Massilia, & Narbonensis colonia, omnes item cives Rom. qui contra impetus terroresque Gallorum defendunt M. Fonteium, & Rem. *Num. 34. ao infestis prope.*

4. Lacrimæ ac complexus Matris, & sororis Sacerdotis Vestæ. *Num. 36. quod si tantas.*

5. Perturbatus animus fortis viri, cui potiùs fuisset Gallorum telis, quàm iniuriis interire cum ignominia. *Num. 38. videtisne subitò.*

Con-

Concludit M. Fontejum civitati, & suis amicis, non hostibus Gallis dedendum. *Num.39. & quo periculo.*

ANNOTATIO.

Adiuncta uti ad exordium sæpissimè, sic interdùm etiam ad perorationem magnam vim habent, concitantq; affectus, si conglobantur. Eo artificio Orator captat misericordiam M. Fonteio, collectis omnibus propè adiunctis huius judicii, seu causæ. Addit præterea actionem (qua nihil est potentius admovendos animos) vel mulierum parentum, vel amicorum, vel ipsius etiam Fonteii, qui omnes supplicant.

PRO A. CÆCINNA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

HÆres uxoris suæ Cæsenniæ. A Licinius Cæcinna Volaterranus. fundum repetit à Sex. Æbutio, qui viva Cæsennia, cùm ejus cognitor esset, in actione fundum illum emerat, nec tamen ante obitum Cæsenniæ possederat: eà verò mortua, statim in eum, tanquam suum venerat. Cæcinna cùm in rem præsentem ex conventu cum amicis venisset, ut de fundo moribus deduceretur, vi, hominibus armatis repulsus, ac prohibitus, impetrat à prætore interdictum, de vi hominibus armatis, ut, unde dejectus esset, eò restitueretur. Æbutius contrà dejectum esse negat, rejectum ait indè oritur quæstio de verbis interdicti, aliter ea Cicerone, aliter Æbutio interpretante in eo facta sponsio est. Verùm hæc ampliùs in Narratione Manut.

Quæstio est in genere judiciali, an Cæcinna ex interdicto debeat restitui in fundum quem occupavit Æbusius.

Stylus subtilis, excepto exordio.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Cæcinna considerate in agro cessit audaciæ Æbutii, & nunc constanter in judicio resistit improbitati. Atq; hanc audaciam, ac improbitatem, quando impudenter fatetur Æbutius, quid tardant recuperatores judicare? an propter jus civile? non est hoc proprium uni Cęcinnæ. An propter ęstimationem Æbutii? eò maturius est judicandum, quo turpiùs est factum. An Cęcinna debet confligere leviore actione? non est alia ratio, nisi interdicto possessionem repetere; neq; porro est judicis actionem pręscribere.

NARRATIO.

Ca sennia mandatum dedit Æbutio fundum emendi, eumque ex sextula hæredem fecit, illa mortuâ & hærede Marito relicto, Æbutius, vi, armatis militibus, Cæcinnam fundo prohibet: hic interdictum à prætore impetrat, ut unde dejectus esset, eò restitueretur. Ille restituisse se dixit; in eamque rem sponsio facta est.

PROPOSITIO

Cæcinna ex interdicto debet restitui in fundum, quem occupavit Æbutius.

ARGUMENTA.

1. Quia Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio.
2. Quia Cæcinna eum fundum possedit.

ARGV-

ARGVMENT. AMPLIFICAT. & AFFECTUS.

1. ARGVM. ARGVMENTATION.

Æbutius homines armavit, qui Cæcinnam deiicerent de fundo: igitur Cæcinna vi de fundo est deiectus ab Æbutio.

Ridiculus est, ac stultus cum testibus suis Æbutius, qui dicat se non deiecisse Cæcinnam de fundo; sed prohibuisse armatis hominibus ne accederet, ac propterea Cæcinnam non debuisse ad interdictum confugere: quasi vero alia sit actio, aut re ipsa non sit idem, vi prohibere & deiicere. Quod si quis in verbo latere velit callidè, aut ad verba rem deflectere, nulla lex, nullum fœdus, nullum etiam interdictum erit, quin infirmari, ac convelli possit. Itaque non verba, sed res, nec futilia verborum tendicula sunt admittenda, sed iuris civilis ratio in caussis retinenda.

2. argumen.

Cæcinna fuit Cæsenniæ hæres, & pro hærede se gessit; item denuntiavit Æbutius Cęcinnæ, & Cæcinna moribus se deduci noluit: denique jus Civitatis non est Cæcinnæ ademptum; igitur Cæcinna cum fundum possedit.

2. argument.

Nec lex Syllæ obstat in hac causa Cæcinnæ, nec ipsi (quia Volaterranus esset) potuit adimere libertatem aut Civitatem.

peroratio.

Judices spectare debent virtutem Cæcinnæ, non istam Syllanorum temporum rationem, quæ est extra causam.

EXOR.

EXORDIUM.

Cicero statim initio comparat invidiam Æbutio, qui magnâ audaciâ Cæcinnam vi, hominibus armatis de fundo dejecit: & nunc pari impudentia, seu malitia, quasi bonam causam habere videatur, in judicium venit. Judicum autem gratiam conciliat Cæcinnæ, qui considerate in agris cessit audaciæ; & nunc constanter in judicio resistit improbitati. *Num.* 1. *si quantum*.

Auget Cicero causæ suæ fiduciam ex Æbutii confessione, & testibus. *Num.* 3. *itaque longè alia*.

Deinde non minùs callidum, quàm impudens consilium Æbutii excutit, quando hic de jure civili (quod est commune omnibus) an Cæcinna sit illis quibus ex Sylla civitatem ademit, causam deliberandi, judicandi moram ac religionem movit. *Num.* 4. *Verùm tamen*.

Nam reverà Judices non de civili jure isto dubitant, sed de existimatione Æbutii: qua in re Cicero notat Recuperatores, qui seriùs ideò judicent, bis jam ampliata causa, quia ex eo judicio turpem Æbutii existimationem sequi videant. Illa enim neglecta eò maturius est judicandum, quò turpius est factum. *Num.* 6. *quanquam ego mihi*. Ad id quod obiici potest à Recuperatoribus, posse confligi leviore actione, quàm sit hæc de vi armata, unde turpis existimatio sequitur, respondet Cicero comparatione Prætoris, non esse Judicis præscribere orationem; deinde se non posse aliâ ratione, nisi possessionem per interdictum repetere. *Num.* 8. *at si quis*.

ANNOTATIO.

Cùm tertiò hæc causa Cæcinnæ ageretur (iam enim bis recuperatores non liquere iudicaverant) Orator callidè Iudices admonet officii, ut maturiùs iudicent de re turpi, seu armata vi, quam fatetur etiam ipse adversarius. Quòd si sequetur periculum existimationis, non propterea Iudices debent moveri & tardare; imo eò citiùs pœnam statuere: quò audaciùs Cæcinnam de fundo, vi deiecit Æbutius, & nunc impudentiùs venit in iudicium.

NARRATIO.

M. Fulcinius Tarquiniensis Cæsenniæ uxori moriens, usum fructuum omnium bonorum suorum legavit, ut frueretur una cum filio hærede instituto. *Num.* 10. *M. Fulcinius fuit*.

Filio mortuo, & auctione bonorum constituta, Cæsennia fundum ex iis bonis emere de sententia amicorum constituit: idque negotium Sex. Æbutio (hic describitur à Cicerone) dedit, cui fundus pecunia Cæsenniæ emptus, fuit addictus. *Num. 12. sed hunc fructuum.*

Cæsennia cùm non multò post A. Cæcinnæ nupsisset, eumque hæredem fecisset, decessit. Tum Æbutius fundum istum, quem mandato Cæsenniæ emerat, cujusque ex sextula hæres erat malitiosè suum esse dixit. *Num. 17. cùm omnia ista.*

Itaque constitutum fuit, quo die in rem præsentem veniretur, ut cum Cæcinna de fundo esset dejectus, interdictum à Prætore postularet. Verùm Æbutius fundo occupato, Cæcinnam in eum ingredi (minus considerarè) conantem coactis, armatisque hominibus per vim aditu, ingressuque prohibuit, *Num. 20. cum hæc nova litis.* Repulsus Cæcinna interdictum de armatis hominibus à Dolabella Prætore impetravit, ut, unde dejectus esset, eò restitueretur. Æbutius restituisse se dixit: in eamque rem sponsio facta est. *Num. 23. his rebus ita gestis.*

ANNOTATIO.

Huius Narrationis synopsim refert Fabricius, ex Hotomano, ut annotat Freigius. Artificium in probandis adiunctis, & ad suam causam attrahendis, & describenda qualibet persona, præsertim Æbutii apparet.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

CONtentionis propositio est hæc: Cæcinna ex interdicto debet restitui in fundum, quem occupavit Æbutius.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio, 2. quia Cæcinna eum fundum possedit.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio, hoc Enthymemate tractatur, Æbutius homines armavit, qui Cæcinnam deiice-

ce-

cerent de fundo; igitur Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio.

Antecedens amplificatur confessione Æbutii, quem Cicero contemnit hominem stultum ac improbum, & enumeratione testium, quos facetè ridet, præsertim decimo loco Falculam. *Ibid. maximè fuit optandum.*

Defensio Æbutii, quòd Cæcinna non sit dejectus, sed prohibitus accedere primò, re ipsa refellitur. 1. quia contra hujusmodi vim, & prohibitionem qua actione alia, si datur actio, Cæcinna potuit uti, nisi interdicto, & quidem ex instituto Majorum? *Num.* 31. *an verò illa.* Confirmatur communicatione ad C. Pisonem Æbutii defensorem, adducto simili ædium suarum, & servorum exemplo, propter quod confugere debet pariter ad interdictum: habebit enim hanc actionem, aut non aliam quampiam, aut omninò nullam. *Num.* 35. *Nondum de Cæcinna.*

Deinde defensio Æbutii iniquè latet in littera & verbo, sententia interdicti diminuta contra auctoritatem, mentemque majorum. *Num.* 38. *etenim perspicuum est.*

Tertio si dixerit Æbutius se hoc interdicto non teneri, quia vis Cæcinnæ facta non sit, quòd nemo sit occisus, neque sauciatus; respondet Cicero comparatione à majori, si exercitus maximos vi pulsos dicimus, quòd his metus sit injectus, nullo millite, aut cæso, aut sauciato: quanto majorem Cæcinna, & hujus advocati vim passi sunt, quos armatorum hominum terror in fugam, & periculum conjecit, licèt nemo vulnus accepit. *Num.* 41. *queramur, inquit licèt.* Adde scire esse armatos satis est, ut vim factam probes: Cæcinnam in manus Æbutii incidisse non est satis? de periculo neglecti hujus juris Judices monentur. *Num.* 45. *at verò hoc.*

Quartò communicatione ostendit Cicero Cæcinnam, qui cùm vellet ad fundum accedere, prohibitus est, rectè dejectum dici, etsi non fuerit in eo loco: sicuti detrusus rectè dicitur, qui non attingitur. *Num.* 48. *Age verò de vi.*

Denique si ad verba rem deflectere velimus, nulla lex, nullum fœdus erit, quin infirmari & convelli possit. *Num.* 51. *an hoc dubium.*

Hoc Cicero exemplis demonstrat L. Crassi (qui contra verba ius hæreditatis tribuit Curio) & fundi, & viæ, & formularum pupilli. *Num.* 52. *Exemplis nunc uti.*

Imò verba sæpè non expendenda, sed rem, ostendit etiam Cicero testimonio ipsius interdicti: nam primo vocabulo (familiæ) teneris restituere eum, quem vel villi-

eus, vel servus tuus dejecerit, non quod hic familia tua sit (quis hoc latinè non intelligat) sed è familia sic non minùs teneris, si unus servus, aut plures, aut universa familia, si procurator, aut libertus minimè negotio præpositus, si quivis externus, aut è tuis, tuo nomine aliquem expulerit: quia non verba, sed res quæritur. *Num.* 55. *veniunt in mentem*. Alterum interdicti vocabulum (hominibus coactis) ipsa æquitatis causa explicari debet. *Num.* 59. *Perge porrò*.

Tertium vocabulum (armatis) similiter de re, sive de vi armatorum facta, quomodocumque vel saxis, vel armis, vel ab uno, vel à pluribus, vel ab armatis, vel ab inermibus, intelligi debet. *Num.* 60. *Armatisve quid*.

Concluditur testimonium interdicti parva anacephalæosi. *Num.* 63. *verùm in his*.

Cicero venit ad defensionem Æbutii, cui faciliùs ostendet armatos non dici, qui sine scutis, & ferro fuerunt, quàm eum non esse dejectum, qui pulsus fugatusque sit. *Num.* 64. *venio nunc*.

Et simul adversarium Pisonem arguit, quòd iure Consultos accuset, seu iis non obtemperet, cùm ipse in verborum tendiculis latet, nec bonum & æquum defendit. *Num.* 65. *Atque illud*.

Reiicit etiam exemplum Scævolæ, ut alienum à causa. *Num.* 67. *In ista defensione*.

Deinde excurrit in laudem juris civilis, æquitatem in causis valere. *Num.* 70. *Nam qui ius civile*.

Pergit exclamatione efferre jus civile, ac necessario retinendum in Rep. ostendit; præsertim in causa Cæcinnæ. *Num.* 73. *O rem præclaram*. Ex occasione digreditur in laudem C. Aquilii. cujus testimonio utitur Cicero pro Cæcinna contra adversarios, subjecto dialogismo. *Num.* 77. *hoc loco percommodè*.

Tum apostrophâ reversus, Pisonem verbis pugnantem (quanquam id recusavit sæpius) hoc dilemmate captat: si tu, Piso, ad interdicti sententiam fugis, nostro gladio; si ad verba, tuo conficieris. *Num.* 81. *quid est Piso*.

Altera ad Recuperatores apostrophâ subtiliùs ostendit, multis similibus, & exemplis, vim interdicti distingui. *Num.* 85. *velim Recuperatores*. Denique contendit, quòd etiam priùs dixit, C. Pisonem pariter interdicto usurum, si quis ipsum ædibus vi prohiberet. *Num.* 89. *et enim Piso*.

Propositionis secundum argumentum, *Cæcinna eum fundum possedit, quem occupavit Æbutius*, etiam hoc Enthymemate tractatur: Cæcinna fuit Cæsenniæ hæres, & pro hærede se gessit. Item denuntiavit Aebutius Cæcinnæ, &

Cæcin-

Cæcinna moribus se deduci voluit; denique ius civit.tis nòn est Cæcinnæ ademptum: ergo Cæcinna cum fun lum possedit, quem occupavit Aebutius.

Antecedenti præmittitur hæc propositio etsi Cæcinna non possedit eum fundum, debuisset tamen eò restitui, unde vi est dejectus: idque probatur ex verbis edicti, tam in vi privata, quàm in publica. *Num.90. Vt verò iam.*

Tum Antecedens affertur. *Num.94. Atque ego in hac.* Non fuisse verò jus civitatis Cæcinnæ Volaterrano ademptum ostendit Cicero ex lege Syllæ; non enim populus potest cuiquam libertatem, aut civitatem adimere: quod etiam præjudicio seu exemplo Arretinæ mulieris probat. *Num.95. At enim Sylla.*

Quibus autem modis, aut causis adimi, vel non adimi jus civitatis possit, pluribus explicatur. *Num. 98. Certè quæri hoc.*

Verùm hæc esse extra causam, nec legem illam Syllæ quidquam obstare Cæcinnæ concludit Cicero, *Num. 101. non me præterit.*

ANNOTATIO.

Dubia est, ut videtur, causa Cæcinnæ: nam utrumque firmamentum adversarii dissimulat Cicero, non omninò evertit: defendebat enim (iuxta sententiam Hotomanni) Æbutius se ob eam causam armasse, ne vis sibi afferretur, ac de suo fundo vi à Cæcinna deiiceretur. Quin etiam non modò id confitebatur, sed etiam profitebatur, ac præseferebat. Testes etiam eos sumpserat, quemadmodum Cæcinna in ipsius fundum per vim armatis hominibus ingredi conatus fuisset. At cum Prohibuisset, non deiecisset. Itaque id Cicero transfert ad commodum suæ causæ: quasi confessione Æbutii, & eius testibus probare posset Cæcinnam esse deiectum: cùm tamen iis uteretur Æbutius, ut prohibitum esse, non deiectum probaret. Quæ sunt planè controversa. Deinde alia defensio Æbutii, eaque firmissima erat, quòd Cæcinna fundum non possedisset, ideoque Æbutius restituisse se diceret. Nam cùm peregrinis Civium Rom. hæreditates adire legibus non liceret, Cæcinna autem esset peregrinus, quia Volaterranus (Volaterrani autem per legem Syllæ cives Rom. non erant) hæres Cæsenniæ esse non potuit. De his omnibus callidè Orator disputat, atque extra causam esse ostendit. Caterùm extat Ciceronis de hac contentione iudicium in Bruto: tota mihi causa (ait) pro Cæcinna de verbis interdicti fuit: res involuntas definiendo explicavimus, ius civile laudavimus, verba ambigua distinximus.

PERORATIO.

Cicero commendat Judicibus causam Cæcinnæ, tum spectata ejus virtute, tum non considerata Syllanorum temporum ratione, seu possessione fundi, quæ extra causam fit. *Num.103. qui quoniam.*

ANNOTATIO.

Cicero resumit in orationis exitu, quod est pro ratione temporis præcipuum, nempe ista fundi possessio: & quod est pro causa Cæcinnæ favorabile; nempe probabilitas, contra adversarios, qui verborum insidiis, & malitiosè, non æquitate juris litigant.

ANA-

ANALYSIS
RHETHORICA
ORATIONUM
M. T.
CICERONIS.
VOLUMEN II.

PRO LEGE MANILIA;

Seu

DE IMPERATORE POMPEJO DELLIGENDO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

L. *Manilius Tribunus plebis promulgarat legem, qua omnes populi Rom. copiæ in Asia contra Mithridatem & Tigranem uni Pompeio Imperatori optimo committerentur: huic legi reclamarunt plures viri consulares præsertim Q. Hortensius, & Q. Catulus: ille negans uni deferenda esse omnia, hic affirmans esse contra Maiorum institutum. At Cicero valere legem pronuntiat, & annuente plebe evincit.*

Quæstio seu statushuius orationis est in genere deliberativo, an bellum in Asia contra duos Reges Mithridatem, & Tigranem sit à populo Rom. gerendum, & an istius belli Imperator Pompeius sit diligendus.

Genus dicendi est mediocre, ac temperatum, quod non solùm in probando & flectendo versatur, sed etiam in delectando quare permixtum censeri debet deliberativo genus demonstrativum ob laudes Pompeii.

SYNOPSIS

EXORDIUM. Ab adjunctis Rostrorum: è quibus primum licet Ciceroni dicere.

NARRATIO. Grave bellum inferunt Romanis Mithridates, & Tigranes Reges: ab hoc bello discedit Lucullus: ad id deposcitur Pompeius.

PROPOSITIO. Gerendum est à populo Rom. bellum in Asia, & huic bello præficiendus est Cn. Pompeius.

ARGUMENTA.
1. Quia hoc bellum est genere suo grave & necessarium.
2. Est magnitudine periculosum.
3. Cn. Pompejus est bonus imperator.

ARGUMENTATIO.

1. ARGUMENT. In hoc bello Asiatico agitur gloria populi Rom. agitur salus sociorum, aguntur vectigalia maxima, aguntur fortunæ multorum civium: igitur hoc bellum est genere suo grave & necessarium.

2. ARGUMENT. Hoc bellum coniungunt duo reges potentissimi, suscipiunt agitatæ nationes, victo Luculo: igitur est magnitudine periculosum.

3. ARGUMENT. In Pompeio est scientia rei militaris, virtus, auctoritas, felicitas: igitur Pompœius est bunus Imoprator.

AM-

AMPLIFICATIO, ET AFFECTUS,

1. ARGUMENTAT. Populus Rom. qui semper gloriæ appetens fuit, & minimas iniurias nomini Romano factas persecutus est, non ulciscetur belló Mithridatem, qui maximâ iniuriâ affecit Italos, & jam tribus & viginti annis regnat impunè? non defendet, exemplo Majorum, socios, qui hoc bello periclitantur? sinet non pendi vectigalia fertilis Asiæ? fortunis evertentur multi cives Rom. & simul opibus ruet Resp.?

2. ARGUMENTAT. Rex Mithridates novis est copiis auctus, & secundo prælio L. Lucullum, lapso exercitu fortissimo, fugavit. Quis hunc Regem debellet?

3. ARGUMENTAT. Nullum est bellum in quo à pueritia non sit versatus Cn. Pompeius summa virtute, & innocentia, & temperantia: huic accedit incredibilis authoritas, ac divinitus data felicitas: non huic tanto Imperatori bellum Asiaticum cõmittetur?

CONFUTATIO. Q. Hortensius malè nunc improbat uni Pompeio committi bellum Asiaticum; quia alias in prædonum bello lex Gabinia Prævaluit, simul secuta felicitate Populi Rom. Q. Catulus malè etiam dissensit sententiæ, ac auctoritati populi Rom. qui sapienter pro ratione temporum mutavit consilium, multaque extra ordinem dedit uni Pompeio.

PERORAT. 1. Laus C. Manilii ob promulgatam legem. 2. Studium Ciceronis in tuenda lege, commodoque Reip.

EXORDIUM.

Exorditur Cicero ab adjunctis Rostrorum, è quibus, quia nondum licuit sibi per authoritatem, ac facultatem concionem ad populum habere, omne tempus suum amicorum causis transmisit. *Num.* 1. *quamquam mihi*.

Nunc cum ista authoritas ab ætate, & mandatis honoribus, facultas etiam longo usu accesserit, lætatur isto munere defungi. *Num.* 2. *Nam eum propter*. Præsertim lætatur in ejusmodi causa dicere, quæ cum laudibus Cn. Pompeii est conjuncta. *Num.* 3. *Atque illud*.

ANNOTATIO.

Hoc exordium petitur ex visceribus causæ, seu adjunctis. Nam gaudet Cicero se primùm è Rostris, ac de Pompeio dicere, eâ que populi Rom. gratiam, acceptos illi honores, & authoritatem, & dicendi facultatem referendo. Præterea ad inserviendum istius populi Rom. auribus, continuò numeros & periodos concinnat, tanquam, in re belli ampla, & copiosa Cn. Pompeji laude.

NARRATIO.

Exordio subnexa est parva narratio, qua Cicero denuntiat bellum grave & periculosum Romanis inferri à duobus Asiæ potentissimis regibus, Mithridate, & Tigrane; Lucullum ab eo bello discedere; Cn. Pompeium ad id bellum deposci. *Num.* 4. *Atque, ut inde*.

ANNOTATIO.

In exornatione, & deliberatione non adhibetur narratio, ut diximus in Rhetoricâ, sed tamen in variis locis quædam narratiuncula inseri queunt quæ pertinent ad causam; qualis est hæc, quæ viam sternit ad contentionem.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est duplex, seu composita: gerendum est à populo Rom. bellum in Asia; atque isti bello præficiendus est Cn. Pompeius.

Distributio seu argumenta sunt hæc: gerendum est à popu-

pulo Rom. bellum in Asiâ. 1. Quia hoc bellum est genere suo grave & necessarium 2. Quia est magnitudine periculosum. Huic autem bello præficiendus est Cn. Pompejus, quia est bonus Imperator. *Num. 5. primùm mihi.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimum Argumentum, *Bellum Asiaticum est genere suo grave, & necessarium*, explicatur hoc enthymemate: in hoc bello Asiatico agitur gloria populi Rom. agitur salus sociorum, aguntur vectigalia maxima, aguntur fortunæ multorum civium: ergo bellum Asiaticum est genere suo grave & necessarium. *Num. 9. genus est enim.* Antecedens enthimematis clarè, ut patet, destribuitur in quatuor partes, ac singulæ habent complexionem consequentis, & adhortationem, ut populus id bellum gerat.

Antecedentis prima pars, *in hoc bello Asiatico agitur gloria populi Rom.* probatur à contrario, quia summum est dedecus populi Rom. non ulcisci bello & persequi regem Mithridatem, qui maximo nominis Rom. probro, unâ die tota Asia, omnes Italos impunè trucidavit. *Num. 7. & quoniam.* Augetur istud dedecus ex eo, quod Mithridates neque à L. Sylla, neque à L. Murænâ superatus, societatem belli contraxerit in Hispania cum Q. Sertorio. *Num. 8. Etenim adhuc ita.* Et quanquam Cn. Pompeius celerrimè in Hispaniâ Sertorium vicerit, L. tamen Lucullus belli reliquias in Asia non confecit. *Num. 9. sed tamen.* Maximè verò amplificatur dedecus populi Rom. exemplo majorum; qui bello ulti sunt minores iniurias, quàm hæc sit à Mithridate allatâ. Itaque concludit orator, & ad bellum hortatur populum à minore ad majus per repetitionem, & antitheses *Num. 10. sed pro vestri.*

Antecedentis 2. pars, *agitur salus sociorum*, probatur, quia Ariobatzanes rex, civitatesque Asiæ (quæ idcirco Cn. Pompeium summa virtute imperatorem deposcunt) hoc bello periclitantur. *Num. 12. quid quòd salus.* Concludit orator hanc partem, uti præcedentem pari adhortatione, & exemplo Majorum. *Num, 14. quare si.*

Antecedentis 3. pars, *aguntur vectigalia maxima*, probatur ex fertilitate Asiæ, cujus provinciæ vectigalia plurimum ad belli utilitatem & pacis dignitatem conferunt. *Ibid. præsertim cum de vestris.* Nullum autem vectigal adventante bello, aut ejus rumore, aut metu penditur:

quod Cicero brevi enumeratione, & adhortatione subiicit. Num. 14. *Nam cæteris in rebus*.

Antecedentis 4. pars, *aguntur fortunæ multorum civium*, probatur, quia multi cives Rom. vectigalia Asiæ conduxerunt, vel istic negotiantur, vel collocatas habent pecunias: qui si bello afflicti, ac fortunis eversi sunt, necesse est simul evertatur, ac opibus ruat Resp. quare huic, & istis consulendum esse monet Cicero. *Num. 17. ac ne illud quidem.* In fine fit brevis & clara complexio enthimematis. *Num. 19. quare videte*.

Secundum argumentum, *bellum Asiaticum est magnitudine periculosum*, hoc (quod infra. *Num. 26.* clarum est) constat enthimemate: hoc bellum conjungunt duo reges potentissimi, suscipiunt agitatæ nationes, victo L. Lucullo imperatore; & vetere expulso exercitu: ergo bellum Asiaticum est magnitudine periculosum. Antecedens explicat narratio oratoria: 1. per prolepsim: quomodo L. Lucullus magna quidem laude Mithridatem copiis suis, & urbibus, ac Sertoriano subsidio, & regno spoliavit: non tamen illum cepit, aut extremo bello confecit. *Num. 20. atque ut omnes.* Nam Mithridates stratagemate (simili fabuloso Medeæ exemplo) persequentem hostem remoratus evasit ad Tigranem. *Num. 22. cognoscite Quirites*.

Tigranes hunc excepit & confirmavit. *Nu. 23. hunc illæ timore*.

Exteræ verò nationes contra Lucullum concitatæ, & metu territæ, se his regibus adjunxerunt. *Ibid. plures etiam gentes*. Itaque Mithridates novis multorum, qui misericordia erga Regem movebantur, copiis auctus, exercitu autem Romano sensim ad propria dilabente, de integro regnum recepit, & L. Luculum (quod exemplo poetarum dicere orator præterit) prælio fugavit. *Num. 24. noster autem exercitus*.

Conclusio enthimematis clara est cum anacephaleosi, & transitione ad sequens argumentum. *Num. 26. Multa prætereo*.

Tertium argumentum, *Cn. Pompeus est bonus imperator*, 3. Enthimema explicat: in Pompœio quatuor hæres sunt: scientia rei militaris, virtus, authoritas, felicitas; ergo Cn. Pompeius est bonus Imperator. Consequens antecedenti præmittitur comparatione paucorum virorum fortium, quibus præferri debet Cn. Pompeius, & huic bello præfici. *Num. 27. utinam Quirites*. Antecedens pulchra distributione ornatur. *Ibid. ego etiam*.

Antecedentis 1. pars, *scientia rei militaris*, describitur enumeratione ætatis, ac bellorum Cn. Pompeii: quòd ille

à pue-

à pueritia, omni genere belli, summa cum laude sit versatus. *Num.28. ego enim sic.*

Hic locus habet antitheses, & repetitiones, & hyperbolas ad augendum.

Antecedentis pars 2. *virtus militaris*, probatur rebus gestis Pompeii per distributionem; confirmatur testimoniis provinciarum; amplificatur adjunctis bellorum. Nam orator enumerando recenset bellicas virtutes Pompeii, ac testimonia Italiæ, Siciliæ, Africæ, Galliæ, Hispaniæ. Adverte repetitionem. *Num. 29. Iam verò.*

Deinde rursus per antitheses describit pericula, damnaque populi Rom. ex bello prædonum & turpi, & antiquo. *Num.31. quis enim toto mari.* Clades etiam sigillatim multas exponit ad majorem significationis vim. *Num. 32. sed quid ego.* Tandem exclamando admiratur Cn. Pompejum tot bella. tam latè infesta populo Rom. tamque diuturna, incredibili virtute, ac celeritate confecisse. *Num. 33. prò Dii immortales.* Huic virtuti militari alias quasi socias & administras distributione adjungit. *Num. 36. quid cætera.* 1. Innocentiam Pompeii extollit comparatione quorundam imperatorum, qui dignitates ad quæstum, atque avaritiam vendiderunt, qui in hybernis vim & cladem civitatibus intulerunt, cupiditate pecuniæ: quorum nihil unquam in Pompejo fuit. *Nu.37. summa enim omnia.* 2. Temperantiam ex celeritate confecti belli prædicat. Quæ enim res cæteros imperatores remorantur, ut avaritia, libido, amœnitas regionum; hæc nihil istum abstinentem, seu potius divinum hominem moverunt. *Num.40. Age verò cæteris.* 3. Reliquas imperatoris virtutes breviter enumerat; concluditque tantum Imperatorem huic bello præficiendum. *Num.41. Iam verò ita faciles.*

Antecedentis 3. pars, *Cn. Pompeii auctoritas*, quæ in administrandis bellis multum valet, magna est non solùm apud Rom. verum etiam apud hostes. *Num.43. & quoniam.*

Nam tanta fuit Cn. Pompeii opinio apud populum Rom. ut illum communi suffragio ad hoc bellum depoposcerit. *Num.44. an verò ullam.* Tanta vero fuit ejusdem opinio ac nomen apud exteros, hostesque, ut ipsius adventu caritas annonæ diminuta sit, & hostis retardatus. *Num.44. itaque ut plura.* Plurimæ etiam urbes deditione: vel missa legatione receptæ. *Num.46. At verò illa.*

Antecedentis 4. pars, *felicitas Pompeii*, amplificatur comparationes fortunæ magnorum imperatorum, & præteritione rerum feliciter gestarum; tum maximè singulari benevolentia Deorum, qui in potestate Pompeii fortunam posuerunt. *Num.47. reliquum est.*

Con-

Concluditur perspicua anacephalæosi universa contentio *Num.* 49. *Quare cum & bellum*.

Explicata contentione Cicero confutat Q. Catulum & Q. Hortensium (hic negabat uni omnia tribuenda) refellit præjudicio Caii Gabinii tribuni plebis, qui de uno imperatore Cn. Pompeio contra prædones constituendo legem promulgavit, frustra reclamante Hortensio. *Num.* 52. *quid igitur ait*.

Deinde exclamando & interrogando præclarè enumerat clades, ac damna populi Rom. ex isto prædonum bello, nisi lex Gabinia, & non Hortensii sententia valuisset. *Nu.* 53. *quid tum per*. Amplificat magis istas clades duplici comparatione: 1. Earum civitatum, quæ olim semper portus suos, & mare apertum tenuerunt: populus Rom. ante legem Gabiniam non potuit. *Num.* 54. *quæ civitas*.

2. Comparatione Majorum, qui toto mari semper dominati, Reges & Carthaginenses vicerunt: populus Rom. ante legem Gabiniam par prædonibus esse non potuit. *Num.* 55. *nos quorum Maiores*. Quare approbat legem Gabiniam, populique Rom. sententiam contra Q. Hortensium. *Num.* 56. *bono te animo*.

Digrediens conqueritur A. Gabinium non missum esse Cn. Pompeio Legatum, quando id expetebat Pompeius; ac ipse Gabinius exemplo aliorum Tribunorum legatus esse poterat, & jure esse debebat. De qua iniuria Cicero ad Senatum se relaturum profitetur. *Num.* 57. *quo mihi etiam*.

Contra Q. Catulum (hic dicebat Cn. Pompeio niti totam spem Populi Rom. propterea ad bellum mitti non debere; deinde esse contra exempla atque instituta Maiorum, ut ad Pompeium omnia deferrentur) respondet Cicero ad primum, summi hominis vita, dum licet, populo Rom. esse fruendum. *Num.* 59. *reliquum est ut*.

Ad secundum respondet, Maiores pro ratione temporum nova consilia cepisse, multaque uni viro contulisse: quod exemplis plurium imperatorum ostendit præteritione. *Num.* 60. *Etenim nihil*. Imò hoc sæpiùs ipsi Pompeio factum à Senatu pulcherrima subiectione, & repetitione, ac rerum gestarum enumeratione demonstrat. *Num.* 91. *in ipso C. Pompeio*. Quare adversarios reprehendit, qui sapienti iudicio populi Rom. atque authoritati dissentiunt. *Num.* 63. *quare videant*.

Adiungit contra adversarios, & rursus prædicat Cn. Pompeii continentiam, huic Asiatico bello necessariam obiecta aliorum imperatorum cupiditate & avaritia, parendi etiam difficultate, & odio exterarum nationum, à quibus tamen Cn. Pompeius expetitur. *Nu.* 65. *difficile est in Asia*.

Ad

Ad extremum propositâ auctoritate ac sententiâ clarissimorum virorum, Servilii, Curionis, L. Lentuli, Cassii, concludit adhortando Quirites, ut contraquam sentiunt Q. Catulus, & Q. Hortensius, uni Pompeio omnia committant. *Num. 68. quare nolite dubitare:*

ANNOTATIO.

Contentio est accommodata ad populum: nam est partitio clara, argumentatio brevis, & Enthimematica copiosa amplificationes, suaves figuræ, transitiones passim venustæ, quæ maiores ac minores argumentationum partes colligant. Deinde orator frequenter distribuit ad vulgi captum, & concludit per anacephaleoses.

Affectus etiam ubique sunt lenes, ut Populum Rom. ad bellum gerendum, & deligendum Imperatorem Pompeium, non tam acriter impulisse, quàm sua sponte propensum inflexisse videatur.

Confutat adversarios cum insinuatione, & sine invidia: callidè etiam L. Luculli virtutem, non felicitatem laudat.

Postremò illud animadvertendum, cum proprium sit generis demonstrativi res amplificare, & delectando ornare, ita Cicero Cn. Pompeii virtutes effert per antitheses, interrogationes, hyperbolas, repetitiones, exclamationes, subiectiones, comparationes, (quæ figuræ habent plurimum ornatus, & suavitatis) ut quandam laudandæ personæ ideam effingere, ac posteris tradere voluerit. Præsertim utitur amplificatione per ratiocinationem & comparationem, quando in prima, & secunda contentionis parte auget gravitatem & periculum belli Asiatici, ut crescat imperatoris deligendi virtus: quam demum virtutem Cn. Pompeio præ cæteris imperatoribus Rom. longè maximam attollit, tertia contentionis parte.

PERORATIO.

IN peroratione Cicero laudat C. Manilii legem, ac sententiam; illumque hortatur, ut in eâ permaneat. *Nu. 69. quæ cum ita sint.*

Deinde suam omnem operam pro hac lege pollicitus, testatur se non Cn. Pompeii gratiâ, neque privato commodo, sed publico suadere, ita etiamsi cum invidia multorum. *Ibid. ego autem quidquid.*

ANNOTATIO.

Hæc peroratio est brevis & simplex, non ornata figuris, & affectibus; quia orator securus obtinendæ causæ, plura quàm

dixit in contentione, non putat necesse esse dicere, aut de integro amplificare. Maniliam solummodo legem laudat ac praefert utilitatem Reip. in delectu Imperatoris.

PRO A. CLUENTIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

SAssia quadam, Cluentij Mater improbi mulier ingenij, libidinis effrenata, post binas nuptias, unas Patris Cluentij, Alteras A. Aurij Melini, generi sui, quem cum filia divortium facere coegit, postremò nupsit Statio Albio Oppianico, qui Melinum, eius virum occiderat. Hic cum intelligeret, Cluentium nondum testamentum fecisse, eoque mortuo bona eius omnia ad matrem esse ventura: incensus avaritia, veneno eum tollere decrevit. Ea re cognita, duobusque praiudicijs iam probata, primum Scamandri damnatione, cuius in manibus venenum deprehensum fuerat, deinde C. Fabritij, qui Cleophanti, quo Cluentius medico utebatur, servum Diogenem ad venenum dandum, spe & pramio sollicitaverat: Oppianicum Cluentius de veneno accusavit: qui cum damnatus esset, defensor Oppianici L. Quintius tribunus plebis quotidianis concionibus rem in invidiam adduxit, cum diceret pecuniam in iudicio versatam: & cum incertum esset, ex qua parte esset profecta, populus Romanus non credidit ab Oppianico datam: quia damnatus erat, & errore multorum in falso crimine Cluentius fuit: cum Oppianicus C. AElio Staleno DC. millia HS. pro numero iudicum, qui corrumpendi essent, dedisset. Quo postea crimine, & Stalenus ipse, & cum eo Bulbus, Gutta, Popilius, alijq; eiusdem affines culpa iudices damnati sunt. Annis quinque post damnationem cum Oppianicus in exilio perijsset, uxor Sassia moliri cepit insidias filio, quod eius consilio diceret per M. Asellium quendam viro suo venenum in pane datum. Et cum de servis quastione habita, nihil esset repertum: rursus eadem, triennio post, adolescenti Oppianico filia collocatâ, impulit eum ad filium de veneficio accusandum. Is actores usus est L. Actio Pisaurensi, contra quem Prator Cicero Cluentium defendit. Acta causa est ad Q. Vocenium Nasonem, *qui de veneficijs Prator quasivit, Lepido & Tullo Cos.* Manut.

Quastio huius Orationis, in genere iudiciali, est composita, seu duplex: 1. utrum Cluentius ab annis octo corruperit iudicium pecunia, quò Oppianicum vitricum suum condemnaret. 2. Vtrum idem Cluentius veneficia commiserit. Dicendi stylus est subtilis & acutus: nisi in plerisq; narrationibus, Exordio & Peroratione; ubi figuris & amplificationibus est plenus.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. Is erit ordo Ciceronis in refellendo, quem adversarius in obiiciendo tenuit. Id etiam erit officium Ciceronis de veneficio Clientium purgare; at falsam invidiam & inveteratam tollere erit iudicum.

propositio. Non Cluentius sed Oppianicus corrupit judicium pecunia. Cluentius veneficia non commisit.

ARGVMENTA

Quia non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi judicii.

Quia Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

ARGVMENT.

1. Argum. Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus; huncque Judices necessariò duobus præiudiciis condemnarunt; ergo non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam committendi veneficii.

2. Argum. Triplex crimen veneficii, quod affingunt adversarii, nulli bono fuit Cluentio: ergo Cluentius non habuit causam committendi Veneficii.

AMPLI-

Vibius inteſtatus eſt mortuus, Oppianicus adoleſcens ex intemperantia, vitricus febri in exilio, damnatus: quo veneno, quo metu, qua ſpe illos peremit: Cluentius? nullum eſt adjunctum probabile: ſed omnia ſunt ficta ab impia & crudeli matre Saſſia.

2. ARGUMENTAT.

Oppianicus octo ſcelera commiſit; præſertim ſpe bonorum, & odio adductus Cluentium veneno tollere conatus eſt: num igitur & juſtè & neceſſariò Cluentius accuſavit Oppianicum? deinde deprehenſo manifeſtè veneno, & Scamandro, Fabricioque (qui operam contulerant ad maleficium) damnatis, num ipſe ſceleris auctor atque architectus Oppianicus fuiſſet abſolutus, maxima judicium infamia? uter jam habuit cauſam corrumpendi judicii, an hic qui graviſſimè accuſatus, & ob præjudicia damnatus eſt? an ille qui accuſat juſtè, & in re bis iudicata nihil timet? quid ſi conſtat Oppianicum Staleno pecuniam dediſſe, & ab hoc judice poſtea circumventum? quid? ſi judicia, quæ jactat adverſarius T. Actius, aut non ſunt judicia, aut non contra Cluentium? certè judicium Iunianum, propter vim tribunitiam non eſt legitimum, neque obeſt Cluentio. Bulbus verò, & Popilius, & Gutta, & Stalenus ambitus, & maieſtatis, & aliorum criminum damnati ſunt.

ARGUMENTAT.
AMPLIFICATIO,

ET

Judices debent tribuere misericordiam Cluentio, falsa jam tot annos invidia laboranti propter impietatem, matris.

PERORATIO.

Solus Falcula legitime accusatus de corrupto judicio, tamen ipse absolutus est. Præterea animadversio atque authoritas non est judicium: non igitur Junianum judicium propter Censorias, & falsas quidem causa incognitâ subscriptiones, est judicium. Jam cætera objecta T. Actii, & ut de moribus Cluentii, levia sunt; ut de legibus à quibus recessit Cluentius, regeri possunt in adversarium.

ET AFFECTUS.

EXORDIUM.

EXorditur Cicero eàdem, qua accusator usus, est distributione criminum, invidiæ &, veneficii, quæ Cluentio affinguntur. *Num. 1. animadverti*. Mox sese insinuans Orator, ac causam distribuens, quale sit suum in veneficio purgando, judicum verò in tollenda invidia officium declarat. *Num. 2. sed cum considero*.

Nam dubitatione judices officii commonet, ne falsa invidia in judiciis locum habeat. *Num. 4. equidem quod ad me*. Postulat etiam ne præjudicia veritatem rei labefactent. *Num. 6. quamobrem à vobis*. De se autem securitatem, & causæ fiduciam præfert, licet inveterata jam invidia. *Num. 7. ego me indices*. Subiecta iterum deprecatione, & attentionis petitione. *Num. 8. tametsi permulta*.

ANNOTATIO.

Orator in hoc exordio distributione docilitatem parat, quippe in obscura ac inveterata causa: deprecatione benevolentiam iudicum captat ab officio & aquitate: labefactata praiudiciis veritate, attentionem petit, in communibus invidia periculis.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio, uti quæstio, est duplex; prior, eaque bipartita: non Cluentius, sed Oppianicus corrupit judicium pecunia. Posterior: Cluentius veneficia non commisit.

Distributio seu propositionis argumentum est: quia non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi judicii.

Posterioris propositionis argumentum est: quia Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRioris propositionis argumentum, *non Cluentius. sed Oppianicus habuit causam corrumpendi iudicis*, hoc Enthymema late fundit: Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus; huncque judices necessariò duo-

duobus præjudiciis condemnarunt: ergo non Cluentius, qui juste accusavit; sed Oppianicus qui necessario condemnatus fuit, habuit causam corrumpendi judicii. *Num. 9. corrupisse dicitur.*

Antecedentis 1. pars, *Cluentius iuste accusavit Oppianicum de maximis criminibus*, amplificatur expositione, seu enumeratione criminum Oppianici. Num. 10. *primum igitur.*

Præmissa brevi apostropha ad Oppianicum adolescentem Oppianici filium, de justa accusatione patris sui, & defensione Cluentii. *Ibid. abs te peto.* Deinde præmissa narratione, qua paulò longiùs exordia criminum Oppianici repetuntur. Num. 11. *atque ut intelligatis.*

1. Cicero exponit mortem patris Cluentii, relictis duobus liberis, Cluentio & Cluentia. *Ibid. A. Cluentius.*

2. Exponit nuptias Cluentiæ cum A. Aurio Melino. *Ibidem grandem autem.*

3. Nefarium amorem matris (si quidem mater est appellanda) Sassiæ in generum. *Num. 12. cum essent hæ nuptiæ.*

4. Cluentiæ divortium à Melino. Num. 13. *filia quæ.*

5. Nuptias Socrus cum genero: quod scelus Orator amplificat adiunctis, & exclamationibus. *Num. 14. tum verò illa.*

6. Simultatem Cluentii filii cum matre Sassia. *Num. 16. tulit hoc commune.* Hic parva est digressio de parentum iniuriis vel reticendis, vel æquo animo ferendis: quas sanè reticeret, vel ferret Cluentius, nisi nefaria & crudelis mater (adverte hypotyposim) palam filio intentaret mortem. *Num. 17. Nam illud me.*

His præmissis descendit ad enumerationem criminum, propter quæ Cluentius causam habuit accusandi Oppianici. *Num. 19. Nunc iam summatim.* 1. Crimen Oppianicus M. Aurium Dineæ matris testamento creatum hæredem cum aliis curavit interficiendum, ut solus ipse pecunia potiretur. Num. 21. *Larinas quidam.*

2. Crimen: (ad quod transit per incrementum.) Oppianicus his interfectis non horruit Sassiam uxorem ducere, occisis etiam duobus liberis. Num. 25. *Itaque illis.* Hanc liberorum cædem ab adiunctis, ac præsenti matris luctu Orator prosequitur. Num. 28. *atque hunc tantum.* Et comparatione majorum commovet ad odium Oppianici, concluditque (uti adhuc sæpius) justè sceleratum hominem esse accusatum & damnatum. *Num. 29. Sentio iudices.* 3. Crimen: Oppianicus Cluentii uxorem propinato veneno peremit. *Num. 30. acervatim iam reliqua.* Eodem veneno C. Oppianicum fratrem, & ejus gravidam uxorem simul cum partu necavit. *Num. 31. Eodemque veneno.*

Quod crimen comparatione majorum amplificatur. *Num.* 32. *memoria teneo*. 4. Crimen: Cn. Magii prægnantem uxorem abortione facti duxit. *Num.* 33. *itaque cum hanc*. 5. Asinium adolescentem Ajulii opera & fraude in condendo testamento (nam Ajulius assimulata familiaritate eum Asinio fecit testamentum quasi esset Asinius) interfecit, & oblata pecunia rem cum trium viro Manilio transegit. *Num.* 36. *quid? illa cædes*. 6. Dineam socrum sustulit, ejusque testamentum adulteravit, *Num.* 40. *quid aviam*. 7. Lavini tabulas publicas corrupit, fuitque ea re in invidia apud omnes. *Num.* 41. *illum tabulas*. 8. (Quod maximè in causa est, & propter quòd accusare Oppianicum vitricum & hunc condemnari necesse fuit) Oppianicus Cluentium veneno tollere conatus est. *Num.* 42. *hunc tamen*.

Quo autem pacto id conatus sit Oppianicus, narrat Cicero ex causis & adiunctis, unde facti probabilitas penditur: nam una causa occidendi Cluentii Oppianico fuit, hujus odium in illum, qui Martiales defenderet. *Num.* 43. *Martiales quedam*.

Altera causa fuit, spes bonorum Cluentii, quia hoc mortuo, qui testamentum non fecerat, hæres futura erat mater. *Num.* 44. *fuberat etiam*. Adiuncta autem, seu facultates fuerunt Fabricii, quorum fratrum consuetudine primùm, deinde improbitate usus est Oppianicus, ut per Diogenem Cleophanti medici servum Cluentio infirmo venenum daretur: *Num.* 46. *Itaque his rebus*. Jam modus, quo factum liquet, fuit ipsius servi non incallidi consilium, & emptio, & veneni deprehensio in manibus Scamandri. *Num.* 47. *Servus non incallidus*.

Concludit Orator exclamatione, & interrogatione per indignationem, sceleratum Oppianicum non solùm justè, sed necessario etiam fuisse accusatum à Cluentio. *Num.* 48. *Proh Dii immortals*.

Antecedentis 2. pars, *Oppianicum judices necessario duobus præjudiciis condemnarunt* expolitur pari narratione Oratoria; nam primùm Scamandri præjudicium his exponitur: 1. Cluenrius Scamandrum detulit deprehensi in manibus veneni. *Num.* 49. *satis esse arbitror*.

2. Rogatus ab Aletrinatibus Cicero, patronus Scamandri accessit, *Num.* 49. *hic tum Fabricius*. 3. P. Canutius variè, & graviter accusabat Scamandrum criminis jam manifesti. *Num.* 50. *Res agi capta est*. 4. Cicero cum metu incipit, verùm post aliquando fortius dicere. *Num.* 51. *hic ego cum*. 5. Prosopopœia seu dialogismo, quidquid Cicero ad defendendum Scamandrum proferet, confutabat

Canu-

Canutius. *Num.* 52. *sed ut quidquid*. 6. Scamander conuictus testibus, & ipsa Oppianici perturbatione (quam hypotyposi Orator oculis subiicit) omnibus sententiis, præter unam, quam suam Stalenus esse dicebat, condemnatus est. *Num.* 53. *Denique hoc loco*. Alterum Fabricii præiudicium his exponitur: 1. Cluentius damnato Scamandro, non statim Oppianicum (tacitè condemnatum) sed Fabricium Oppianici familiarem reum facit, *Num.* 55. *quis tum erat*. 2. Fabricius causæ suæ Patronos (nam Cicero, & Alterinates patroni esse impudentes nolebant in re iam iudicata) Cepasios fratres quærit adiuncta similitudine. *Num.* 56. *Hic tum Fabricius*. 3. Breviter accusatio Canutii, ut in re iudicata, affertur; deprehensio verò Cepasii faceta ironia subiicitur. *Num.* 58. *Citatur reus*. 4. Fabricius qui iam à subselliis, demisso capite, seu causæ diffidens discesserat, legis vi, & sententiis iudicum est condemnatus. *Num.* 59. *iam tum*. Concludit Cicero Oppianicum tot criminibus accusatum, his iam duobus præiudiciis damnatum absolvi non potuisse. *Ibid. quid est quod iam*. Conclusionem 1. Amplificat comparatione maiorum: iudices enim Scamandrum & Fabricios sceleris administros damnarunt, ipsum principem atque architectum Oppianicum absolvent? *Num.* 60. *unum per Deos*. Conclusionem 2. amplificat infamiã, ac turpitudine Judicum, si id commisissent, & secum ipsi pugnassent: quod dialogismo ostendit. *Num.* 61. *quid enim tandem*.

Consequens Enthymematis. *Ergo non Cluentius. at Oppianicus habuit causam corrumpendi iudicii*. 1. Infertur summatim Apostrophã ad accusat. rem T. Actium, quod Cluentius non corruperit iudicia Scamandri & Fabriciorum; neque igitur istud iudicium, quo damnatus est Oppianicus. *Num.* 62. *quòd si hoc videtis*.

Prolepsi quidem ac dialogismo fatetur Cicero iudicium fuisse corruptum: sed affirmat verosimilius ab Oppianico (qui ob maxima scelera accusatus, & ob præiudicia damnatus, habuit causam tentandi iudicium pecuniã) quam à Cluentio, qui iustè accusans, & in re bis iudicata non habuit causam corrumpendi iudicii. *Nu.* 63. *Multa dici*. 2. Infertur consequens Enthymematis sigillatim argumento (aliis prætermissis) quòd Oppianicus, non Cluentius, grandem Staleno Judici pecuniam dederit; ubi Apostrophã adversarios urget. *Num.* 64. *atque ego illa*. Mox quomodo res sit gesta, narratur petitã attentione. *Num.* 66. *quoniam igitur*. 1. Oppianicus sibi metuens ad Staleni Judicis, qui Scamandro faverat, familiaritatem se applicavit. *Ibid. nam ut primum*.

E 2. Sta-

2. Stalenus (qui homo probè describitur, præsertim similitudine) suam Oppianico pollicetur operam, acceptâ pecuniâ. *Num.* 67. *Tum à Staleno.* 3. Stalenus fallere & condemnare Oppianicum deliberat; hancque deliberationem Orator prosopopæiâ, & adjunctis exornat. *Num.* 69. *quæ pecunia.* 4. Capit consilium Stalenus plenum fraudis ac mendacii, pollicendi iudicibus, nominatim Bulbo & Guttæ pecuniam, quam posteà sppprimeret, quando hi destitutione irati Oppianicum damnarent: quod consilium faceto & elegante dialogismo, & Ethopæiâ exprimitur. *Num.*71. *Capit hoc consilium.* 5. Canutius audiens pecuniæ mentionem inter judices fieri repente judicium fieri curat, absente tum Staleno, & conviciante L. Quinctio. *Num.*73. *manarat sermo.*

6. Oppianicum nummarii judices irati condemnant, additâ similitudine: alii severiores non liquere judicium, quia corruptum, pronuntiant: alii condemnationem in re bis judicata confirmant. *Num.* 75. *consurgitur in consilium.* 7. L. Quinctius unâ atque alterâ vehementi concione Senatum vocat in invidiam judicii corrupti. *Nu.* 77. *Condemnato.*

8. Interim Oppianicus cum Staleno expostulat, agitque de repetunda pecunia. *Num.* 78. *atque illo ipso.* 9. Tum suspicatur populus de Staleno, Bulbo, & Gutta; quasi innocens Oppianicus sit circumventus. *Ibid. huius Staleni.*

Suspicio etiam ad C. Junium præsidem judicii pervenit iniquitate temporum, *Num.* 79. *atque in hanc.* Verùm hanc iniquitatem temporum, atque invidiam esse sublatam gaudet Orator. *Num.*30. *neque me pœnitet.*

3. Infertur consequens Enthymematis, & amplificatur prosopopæia Cluentii, & Oppianici, quòd hic causas multas, illa nullam haberet corrumpendi judicii. *Num.* 81. *quid est prætereà.*

Confirmatur consequens, quia nusquam in tabulis videtur ista pecunia esse à Cluentio profecta, sed ab Oppianico. *Num.* 82. *Age quoniam.*

Ad prolepsim respondetur Stalenum fuisse ab Oppianico, non à Cluentio constitutum ad corrumpendum judicium; quia illum Cluentius & Canutius facilè passim sunt abesse à judicio, non Oppianicus & Quinctius, *Num.* 83. *At enim Stalenus.* Iterùm consequens subjicitur complexione & dissimili comparatione. *Ibid. quare si istinc.*

Demùm altera prolepsi arguitur T. Actius stultitiæ, qui stultitius comprobavit, quod stultè venit in mentem Staleno,

leno, vel Cethego. *Num.* 84. *At enim pecuniam.* Deinde gratia inter Oppianicum & Cluentium conciliari non potuit istâ pecunia, tum ex allatis causis, tum præsertim quòd ista pecunia planè numero Judicum responderet. *Num.* 86. *Verùm alia.*

Confirmationem prioris partis contentionis sequitur longa confutatio T. Actii, qui tria obiiciebat: 1. Judicia facta permulta esse, à Cluentio judicium esse corruptum. At Cicero distributione probat ea judicia non esse legitima; deinde non esse contra Cluentium, sed esse pro Cluentio. 3. Non esse judicia. *Num.* 88. *at enim iudicia.*

1. Judicium Junianum non esse legitimum, quia C. Junius propter seditionem & turbam, sine disceptatione damnatus est, quòd in legem non jurasset, & quòd non esset ex lege subsortitus. Adverte dialogismum. *Num.* 89. *condemnatus est.*

Ista verò Junii damnatio obesse seu præjudicium esse Cluentio non potest, quia C. Junius, etsi peccavit contra legem Corneliam damnando veneficiis Oppianicum judicio corrupto, nihil tamen contra alias leges, seu contra jusjurandum, aut sortitionem judicium commisit, quod solùm obesset Cluentio. *Num.* 92. *Hoc vos Cluentio.* Confirmatur ex eo, quòd sit eadem ipsa causa Cluentii, quæ nunc avidè, & cum silentio, at tunc seditiosè, & vi tribunitiâ dicebatur. *Num.* 92. *Ergo idcircò.*

Hæc iniquitas temporum, ac summæ potestatis, amplificatur dissimili comparatione Syllæ cum Junio, & Orchinii cum Quintio. *Num.* 94. *nuper apud.* Amplificatur etiam alterâ comparatione Majorum, quòd nec à C. Popitio, nec à Q. Metello optimis temporibus vis tribunitia sustineri potuit, nedum his temporibus. *Num.* 95. *Optimis herculè.* Concluditur Junianum judicium non fuisse legitimum, propter vim illam, nec fuisse cum causa Cluentii conjunctum. *Num.* 96. *non fuit igitur.*

2. Judicium Bulbi, P. Popilii, & Guttæ, nec fuit contra Cluentium, quia hi duo ambitus, ille majestatis damnatus est. *Num.* 97. *at etiam Bulbus.*

Deinde judicium Staleni fuit pro Cluentio, quia Stalenum accusantibus comitiis, quòd ab Oppianico pecuniam accepisset, ut judicium corrumperet, derisâ illius reconciliatione gratiæ, damnatus est; quod ipsum est, quod jam Cicero contra Oppianicum, & pro Cluentio contra Actium contendit iudicari. *Num.* 99. *quid quòd Stalenus.*

Brevi anacephalæosi prædicta judicia recoluntur. *Num.* 103. *Ergo adhuc*.

Judicium etiam Falculæ pro Cluentio fuit, quia ille bis accusatus à Tribuno Quinctio: semel quòd non decuriæ munere, neque ex lege sedisset: iterùm, quòd accepta à Cluentio pecunia Oppianicum condemnasset, jure absolutus est. *Num.* 103. *videamus ecquod*.

Imò absolutus est Falcula ab iis quinque judicibus, qui Oppianicum, sive imprudentiâ, sive misericordiâ, sive aliqua suspicione, sive ambitione adducti absolverunt: Fabricium verò, & Scamandrum, condemnarunt. *N.* 105 *Tum etiam illi*. Hic digressus Cicero, laudat nominatim judices eos, qui Oppianicum non absolverunt. *Nu.* 107. *Ac ne ex facto*.

Quinctium verò Tribunum perturbatorem judiciorum, ignobilem patronum, arrogantem, novum hominem vituperat Ethopæia. *Num.* 108. *hac tu agitante*. Ex digressione revertitur Cicero dialogismo cum T. Actio, cui ostendit nullum isto judicio fuisse accusatum præter Falculam, qui tamen sit absolutus; alii si de corrupto judicio & non de aliis criminibus damnati essent, damnatus esset & Falcula, cum eadem sit causa ejus, & cæterorum. *Num.* 113. *sed ut illuc revertar*.

Igitur hi non fuerunt de pecuniis repetundis accusati (quod unum facit ad rem) neque etiam rei facti. *Nu.* 114. *Quid enim mihi*.

Neque consuetudine id judicium appellari oportet: nam si judicium esset, idem Scævola ab inimicis suis lege de captis pecuniis postulatus esset. *Num.* 115. *Hic profertur id*.

4. Non sunt judicia, quia animadversio, atque authoritas censoria non est judicium.

Hanc confutationis partem Cicero ingreditur quodam procemio de suo officio, seu insinuatione, ne duorum censorum dignitatem, aut amicitiam lædat. *Num.* 117. *sequitur id*.

Ac primùm in genere probat partim argumentis, populi suffragiis sæpe numero censorias subscriptiones esse deletas, partim exemplis C. Getæ & aliorum, in quos Metellus, & Domitius Censores animadverterunt, qui tamen nulla notâ, aut honore in perpetuum laudati sunt. *Num.* 119. *video igitur*.

Argumenta sunt hæc expressa: sæpè censoria animadversio à populo Romano rescissa est, à juratis judicibus repudiata, à magistratibus neglecta, à successoribus commu-

mutata, inter collegas discrepare solita: non est igitu judicium. *Num. 121. Itaque non solùm.*

Deinde in specie probat Iunianum judicium propter censorias subscriptiones non esse judicium; agitque dilemmate: vel enim illud est verum, vel falsum; si verum, ergo censoria subscriptio non minùs urbi timenda est, quàm proscriptio, & regia potestas, & dictatura. *Num. 123. Quæ cùm ita sint.* Si falsum ergo Cluentius pecuniam non dedit, sed nocens, & damnatus Oppianicus, quod recapitulatione ejus criminum ostendit Cicero. *Num. 124. Sin autem quod.*

Confirmat esse falsum illud judicium, seu potiùs falsam subscriptionem Censorum, quia hi & sermone atque fama sine testibus, tabulis, argumento, causa incognita statuerunt. *Num. 126. Quid igitur.*

Imò etsi (digreditur Cic.) statuissent secùs, hoc est causa cognita: tamen res convelli poterat exemplo Matrinii. *Ibid. quòd si ista.*

Deinde si in duos tantùm pecunia corruptos subscriptum est, cæteri ergo gratis Oppianicum condemnarunt. *Num. 27. nam hac quidem.*

Nec dicas parem esse, & probatam censoriam sortitionem, uti militarem; quia magna sunt incommoda istius censoriæ sortitionis. *Num. 128. nam ut illud.*

Redit ad falsam illam subscriptionem, atque huius caussam refert in plausum popularem, & Tribunum Quinctium, & temporis invidiam. *Num. 130. Verùm omnes.* Denique falsas esse, nec fixas esse debere horum Censorum subscriptiones, concluditur argumento, quòd uterque Censor discrepans, nihilque comperti habens, alter alterius opinione standum non putavit. *Num. 131. Quòd si hanc.* Addit & prolepsim, quam dissolvit probitate Cluentii, & errore potiùs temporum, quàm Censorum, exemplo P. Africani. *Num. 133. At in ipsum.*

Cætera obiecta T. Actii (de illo iudicio) breviter & ironicè confutat: 1. Egnatii elogium propter levitatem, & inconstantiam. *Num. 135. unum etiam est.* 2. Senatusconsultum propter importunitatem Tribuni plebis, & concitationem multitudinis, adiunctâ similitudine. *Nu. 36. At enim Senatus.* 3. Orationem Ciceronis, quæ serviit tempori, & causæ, non authoritati. *Num. 138. Est etiam reliqua.*

Exemplo M. Antonii, vel potiùs L. Crassi. *Num. 14?. hominem ingeniosum.* Alterum T. Actii obiectum de legibus, quibus Cicero Cluentium non defendit, prolixiùs confutat.

 1. Le-

1. Lepidâ irrisione Actii à voluntate Cluentii, cui ipse defensor paruit. *Num.143. nunc quoniam.*

2. Retorquens argumentum; nam non Cicero aut Cluentius recessit à lege, quà soli Senatores tenentur (Cluentius autem Senator non est) sed Actius: quod esse indignum ostendit Orator pulcherrima amplificatione legum, quarum vi civitas ac iudicia omnia continentur. *Num.145. neque me illa.*

Actium verò recessisse à legibus probatur, quia eam tum legem, quæ de solis Senatoribus loquitur, ad Equites, & ad populum vult transferre. *Num. 149. Itaque alii eo legem.*

Ac Senatus quidem non recusat se illâ lege teneri. *Num. 150. Deinde quis.* Verùm equester ordo & plebs præter alias non vult huic legi subiici. *Ibid. converte nunc.* Quare meritò Equites Romani M. Druso apertissimè repugnarunt, ne sicut iam Cluentius, nova lege alligarentur: quia denique dissimilis est ratio status Senatoris & equitis; quod exclamatione & prosopopæia approbatur. *Num.153. O viros fortes.* Postremò Cicero obtestatur Iudices, ne Cluentius aliter quàm eques Rom. defendatur; hoc est, ne in populum lex ista Senatorum transferatur. *Num.155. qua si vobis.*

Polliceturque suum officium. *Num.157. hic nunc est.*

Iudices pariter commonet, esse ipsis ex officio iuxta statutas leges iudicandum. *Num. 158. non enim.* Tertium obiectum T. Actii de moribus Cluentii, quasi infirmum brevissimè diluit: ut de iniuria Decii, de vi illata pastoribus Anscharii & Pachemii, de testamento Ælii Florii legato, Cælii uxore; bonis Ennii, Bennii læsione. *Num. 160. atque ut existimetis.* Post hæc concluditur confutatio T. Actii de moribus Cluentii, transitione ad secundam partem contentionis. *Num. 164. Habetis Iudices.*

Posterioris propositionis argumentum, *Cluentius non habuit causam committendi veneficii*, hoc enthymema conficit: triplex illud crimen veneficii: quod affingunt adversarii, nulli bono fuit Cluentio: ergo Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

Primum veneficii crimen, de C. Vibio Capace refellitur ex eo, quòd L. Vibius teste L. Pletorio, intestatus sit mortuus: cui igitur bono illum veneno sustulisset Cluentius? *Num. 165. Obiectum est.*

Secundum crimen de Oppianico adolescente reiicitur brevissime 1. ex adiunctis propinati veneni. *Num. 166. Alterum veneficii.*

2. Ex adolescentis Oppianici morte cuius causa fuit cruditas

ditas & intemperantia. *Num.* 168. *nego illum.* 3. Ex testimonio ipsius patris. *Ibid. quis huic rei.*

Tertium crimen de Oppianico ferè similiter corruit. 1. per subjectionem ex ipsa causa veneficii; quia Cluentius neque Oppianicum metuebat ut exulem & damnatum, neque oderat ut miserum, quippe cui mors potiùs, quàm vita esset solatio. *Num.* 169. *unum etiam.*

2. Ex persona Asellii; quia cùm hic Oppianico familiarissimus esset, & Cluentio offensior, certè Cluentius non illo usus est ad hoc crimen: Deinde si Asellius venenum dedit, cur non accusatur ab Actio? *Num.* 172. *age verò venenum.* 3. Ex absurdis; quia non pane, sed poculo venenum confundi solet. *Num.* 173. *Iam verò illud.* 4. Ex adjunctis mortis Oppianici; quia non repentè, sed posteà febri, cùm cecidisset ex equo (quod à servulo est scitum) est mortuus. *Num.* 174. *At repentina.* 5. Ex consequentibus; quia Sassia post viri mortem, insimulare ac perdere scelesta filium aggressa est. *Num.* 176. *Post mortem eius.*

Eo consilio emit servum Stratonem, & Nicostratum, quem crudelissima & iterata quæstione diu torsit, ut fictam saltem (quam nunquam potuit) criminis suspicionem extorqueret. *Ibid. Emit de A. Rupilio.* Eodem consilio Stratoni dedit tabernam, & filio Cluentio filiam despondit. *Num.* 178. *Larinum postquam.*

Deinde cum Strato furtum, & cædem fecisset (est narratiuncula) furiosa mulier hunc, ac de integro Nicostratum triennio post mortem Oppianici postulavit in quæstionem. *Num.* 179. *hoc ipso ferè tempore.* Quin mater audax, non callida fictam quæstionem in caput filii intentare conata est. *Num.* 183. *post triennium.*

Ficta autem fuisse ipsa quæstio ostenditur, 1. Subjectione, quia nulla furti, de quo nunc agitur, fuit mentio, sed tantùm veneni, cujus quidem criminis confessionem dolor expressit. *Num.* 183. *Vtrum furtum factum.* 2. Apostropha ad T. Actium, quia quæstio obsignata non fuit. *Num.* 185. *atque istam.* 3. Apostropha ad Oppianicum, quia ista quæstio non est reservata huic iudicio, sed exsecta lingua in crucem actus est Strato. *Num.* 186. *esto in tabellis.*

ANNOTATIO.

Quoniam tota Contentio narrationibus præsertim, confutatione, & argumentatione magis subtili, quàm copiosa & vehementi constat, de his tribus hæc annotabimus.

Ac ne parùm attentus Lector varietate narrationum perturbetur in hac oratione, intelligat (quod hic doctè admonet Paulus Manutius, & nos in Rhetorica docuimus) esse narrationum duo genera, unum in causa alterum extra causam, quod tamen ad causam pertineat. Extra causam possunt esse narrationes multæ: in causa, si crimen unum obiicitur, una tantùm requiritur; si plura, pluribus uti licet. Conferuntur in Cluentium tria veneficii crimina: unum de C. Vibio Capace, alterum de Oppianico adolescente, tertium de Oppianico sene; de quibus criminibus iurati Iudices sedent: tres igitur in causa narrationes necessariæ sunt. Extra causam autem, totidem tres; 1. de vita & criminibus Oppianici. 2. de Scamandri, & Fabricii præiudiciis. 3. de Staleno aliisque corruptoribus iudicii, ut his tanquam antecedentibus, & præmunitione, iusta causa Cluentii & innocentia probetur, ac suspicio veneficii tollatur. Singula autem narratione sunt oratoria & probabiles circumstantiis rerum, & adiunctis personarum eleganter expositis; perspicuæ & breves verbis simplicibus, cum ornatu quodam, & concinno ad aures concursu numerorum, quem plerique annotant in hac præsertim oratione. Suaves sunt varietate figurarum, & motuum, & styli: nam crimina Oppianici invidiosè, mulieris Sassiæ libidinem ac sævitiam atrociter, innocentiam Cluentii miserabiliter, acutè, & facetè Scamandri & Fabricii præiudicia, callidè condemnationem Staleni effert Orator.

Prolixa actio T. Actii, & refutatio (primùm de Iuniano iudicio, quod corruptum fuit) deinde de legibus, à quibus recessit Cicero in defendendo Cluentio; tertiò de moribus Cluentii, pressè & subtiliter confecta est à numero 88. usque ad numerum 165. quæ ad certam iuris formam & iudiciorum rationem magis, quàm ad Rhetorica praxim pertinet.

Argumentatio duplex est enthymematica. Amplificatio partim ex causis & adiunctis per distributionem, hypotyposes, subiectiones, prolepses, ironias ducta est. Affectus primus est invidia, quam in accusatores retorquet Cicero; secundus odii in nefarium Oppianicum, & crudelem Sassiam; tertius misericordia, in Cluentium innocentem. Sed pro his iam vide Perorationem, ubi sedes affectuum.

PERORATIO.

IN hac parte Orator Sassiæ odium, & misericordiam Cluentio concitat apud Judices. Odium concitat exclamatione, præteritione, & anacephalæosi flagitiorum impiæ mulieris. *Num.* 188. *quod hoc portentum*. Novumque crimen ipsi affingit, hoc est non sine ejus consilio venenum esse Oppianico datum. *Num.* 189. *illud primum queror*. Confirmat & amplificat hanc impietatem Sassiæ in filium 1. à comparato atque instructo accusatore. *Num.* 190. *non modò id non*. 2. Ab itinere sceleratæ huius matris, sollicitatione pecuniosa, nocturnis precibus: quæ omnia ab adiunctis mirificè describit. *Num.* 192. *atque his rebus*. Cluentio misericordiam concitat deprecatione, benevolentiä, & laudatione Larinatium. *Num.* 195. *vos Judices*. A pari item studio & affectu vicinorum, quorum aliquot recenset. *Num.* 197. *age verò*. Deinde ab ipsa nefariæ matris persona, cuius scelera acriter & acervatim rursus congerit ad odium. *Num.* 199. *horum omnium*.

Ad extremum à persona Cluentii, cujus falsam iam tot annos invidiam, & veneficii crimen deprecatur anacephalæosi superiorum argumentorum. *Num.* 200. *Sin autem id*.

ANNOTATIO.

Vsurum se Cicero æquioribus Judicibus sperat, si Oppianico infamiam adducto, flagitia sceleratæ matris agitantur in Peroratione; sic fiet (quod factum est) ut subiecta oculis iudicum & amplificata impietate Sassia, tandem Cluentius suspicione culpa liberetur.

I. AGRARIA

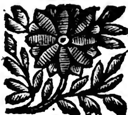
IN SENATV.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Valdè imperfecta est hæc Oratio, vixque continet tria capita legis Agrariæ, nempe de venditione vectigalium, emptione agrorum, deductione coloniarum. Quare pro argumento, & ampliore notitia recurrendum est ad II. Agrariam, in qua Cicero ipsa eadem omnia explicat populo, quæ hic strictim in Senatu proponit.

Quæstio est in genere deliberativo, an iniqua & inutili lege Agraria, quam tulit Rullus, permittendum sit Decemviris vendere vectigalia emere agros, deducere colonias.

Stylus est tenuis & acutus.

SYNOPSIS.

PROPOSITIO. Iniqua, & inutili lege Agraria, quam tulit Rullus, permittendum non est Decemviris vendere vectigalia, emere agros, deducere colonias.

ARGUM. Quia hæc fient in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decem virorum.

ARGUM.

1. PARTIS. Illa vectigalia populi Rom. sunt & semper fuerunt in magno pretio, quæ vendita infinitas pecunias afferent Decemviris: igitur venditio vectigalium fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decem virorum.

2. PARTIS. Ement Decemviri agros, quos, & à quibus, & quanti volenti igitur emptio agrorum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publiei, & in privatum commodum Decem virorum.

3. PARTIS. Quò, & quos volent Colonos Decemviri, vel per Italiam, vel Capuam deducent. Igitur deductio agrorum fiet &c.

AMPL. ET AFFEC. Hanc indignitatem ferat Populus Rom. ut Rullus, seu Decemviri vendant optima vectigalia ad fraudem & ad quæstum? ut emant agros, quos, & à quibus, & quanti velint? ut nova bella, seu novam Capuam, superbam quidem illam ac crudelem, novis colonis excitent ad tyrannidem?

PERORATIO. Rullus non est popularis, qui legem agrariam fert, sed Cicero est popularis Consul, qui ei legi resistit; & resistet porrò nisi resipiscant Decemviri.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: iniqua & inutili lege Agraria, quam tulit Rullus, permittendum non est Decemviris vendere vectigalia, emere agros, deducere colonias.

Distributio seu argumentum: quia ista fient in fraudem Populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Prima pars argumenti, *venditio vectigalium fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum*, hoc enthymemate demonstratur: illa vectigalia Populi Rom. sunt & semper fuerunt in magno pretio, quæ vendita infinitas pecunias afferent Decemviris: igitur venditio vectigalium fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

Antecedens ingreditur Cicero exclamatione, sustentatione, prosopopœia. *Num.* 1. *hac per Deos immortales.* Mox indignatione exaggeratur, & Apostropha ad Rullum 1. Ex adiunctis Sylvæ Scantiæ, & consulatus Ciceronis, *Num.* 3. *utrum tandem.* 2. Ex multitudine possessionum, quas Decemviri deinceps vendent. *Num.* 4. *vendit Italia.* 3. Ex nullo loco definito, ubi vectigalia vendantur. *Num.* 7. *hoc verò eiusmodi.* 4. Ex futura concursatione Decemvirorum per provincias, eorumque regia potestate vendendi, publicandi, liberandi; ingenti illorum quæstu, ac terrore populorum. *Num.* 8. *Iam illa omnibus.*

Tres autem hujus Agrariæ legis exceptiones, ut acerbas multis, etiam Pompeio, & quæstuosas Decemviris reprehendit Cicero, præsertim Apostropha ad Imperatores. *Num.* 10. *Sunt tamen.*

Secunda pars argumenti, *emptio agrorum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum*, hoc brevi enthymemate perstringitur: ement Decemviri agros, quos, & à quibus, & quanti volent; igitur emptio agrorum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

An-

Antecedens invidiosa hypothesi contrahitur ad Rullum, quem urget variis adjunctis suæ legis, & irridet à persona soceri. *Num.* 14. *videtis iam*.

Tertia pars argumenti, *deductio coloniarum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum*, hoc enthymemate exponitur, quo, & quos volent colonos Decemviri vel per Italiâm, vel Capuam deducent: igitur deductio coloniarum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

Antecedens superiorum concessione, & dialogismo Orator invidiosè coniicit ex fine legis Agrariæ, quæ est tyrannis; vel in Italia, si hanc colonis suis Decemviri compleant. *Num.* 15. *Verum esto, nihil*. Vel Capuæ, quam apertè Decemviri occupant, ad sedem suæ tyrannidis atque imperii. Hoc vero tyrannicum consilium Decemvirorum probabile facit Cicero ab adiunctis loci; quòd Capua ferriles & abundantes habeat agros ad exercitus alendos; quòd hæc urbs sit opposita Imperio Rom. quòd Maiores hanc delere voluerunt, ne novus Annibal crudelis ac superbus exsurgeret. *Num.* 18. *Iam omnis omnium*. Amplificat ex adiectis Capuæ oppidis denominationem Decemvirorum. *Num.* 20. *at quemadmodum*.

Denique concludit, & prætermissione queritur non jam vectigal optimum, sed Remp. ista lege Agraria periclitari. *Num.* 21. *non queror*.

ANNOTATIO.

Legis Agrariæ iniquitatem, damnumque explicat Cicero ex triplici capite. Præcipuè Decemvirorum seu Rulli fraudes: & quæstus, & tyrannidem Reip. periculosam amplificat. Ex his invidiam in Agrarios confert, & consul cavet Reip. qui affectus melius patebunt in Peroratione.

PERORATIO.

Cicero licentia se acrem & popularem in Remp. tuendâ Consulem profitetur, contra Agrarios, qui eius pacem fraudulentis legibus perturbant. *Num.* 22. *his ego rebus*.

Deinde hortatur Rullum & cæteros collegas, ad concordiam intestinam; ut posito errore, meliores Reip. partes sequantur ad honorem dignitatemque. *Num.* 26. *quamobrem per Deos*.

ANNOTATIO.

Facit hoc strenui consulis professio mirificè ad gratiam Senatus, populique Rom. colligendam, & praetereà ad perterrendos Agrarios quos Plutarchus ait hac oratione ita perculsos fuisse, ut nihil contradixerint. Mitigavit tamen Cicero adhortatione, si ipsi velint verè populares videri.

II. AGARRIA AD POPULUM.

Argumentum, Quaestio, Stylus.

L*Egem Agrariam (lex fuit de agris à popul Rom. captis in Cives distribuendis) P. Servilius, Rullus, tribunus pleb. promulgavit, ut largitionis specie populi gratiam aucuparetur. Verùm Consul Cicero eam legem, iniquam atque inutilem, sic in Senatu & apud populum dissuasit ac reprehendit, ut eam Rullus prospecta Senatus ac populi voluntate ferre non sit ausus. Huius legis octo capita vide in Plutarcho P. Manutio Freigio: qua nos in contentione recensebimus.*

Quaestio est in genere deliberativo an sit tollenda lex Agraria.

Stylus est passim subtili disputatione tenuis & acutus: nisi quòd Tyrannidem Decem virorum & agros, aut vectigalia, qua cogitat Rullus vendere, amplificet. Temperatus est item in Exordio, & Peroratione.

SY-

SYNOPSIS

EXORDIUM

A persona Ciceronis, qui initio Consultus non laudat majores suos vetere instituto; sed ad gratiam populi magis promerendam, commemorat se novum hominem, suo tempore, una omnium voce factum esse Consulem. Quare popularis vult esse Consul contra Agrarios, qui lege sua Remp. & populum perturbant.

PROPOSITIO.

Lex Agraria est tollenda.

ARGUMENTA. AMPLIFICAT. ET AFFECT.

1. Quia est lex iniqua quæ in creandis Decemviris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit.

2. Est lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione, & coloniarum deductione, privatorum seu Decemvirorum pecunias auget, publicas exhaurit.

ARGUMENT.

1. Argum. Lex Agraria privat suffragiis populum Rom. in creand is Decemviris ergo lex Agraria est iniqua, quæ &c.

2. Argum. infinitum est, quoddam regnum legis Agrariæ, & infinita Decemvirorum potestas vendendi, emendi, colonias deducendi; ergo lex Agraria est lex inutilis, quæ &c.

1. Argumentationis.

Magna fraude ac malitia Rullus sancit, ut per XVII. tribus Decemviri creentur, & more Pontificis maximi: tum ut lege curiata ornentur: nam si rectè discutis hæc quatuor prima legis Agrariæ capita; & regiam creationem Decemvirorum, & formam tyrannidis invenies, contra Majorum exempla, & leges, & populi Rom. libertatem.

EXORDIUM.

EXorditur Cicero dissimili comparatione sui, & nobilium: nam hi adepto magistratu, ita solent agere gratias populo, ut se ac maiores laudent: Cicero, novus homo, dicere de maioribus non potest, de se autem arroganter loqui, aut de maximis populi beneficiis liberè veretur. *Num.1. Est hoc in.*

Quare ad laudem populi modestè hæc tria commemorat, & altera comparatione dissimilium amplificat; se novum hominem, suo tempore, una populi voce factum esse Consulem. *Num.2. quare adhibetur.* Et quamquam sibi erit difficultas gerendi magistratus 1. quòd auxilio nobilium destituetur. 2. quòd existimatio unâ voce cum populi judicio, in erratis periclitabitur, 3. quòd popularis erit Consul, tamen ea sibi fortiter perpetienda esse dicit. *Num.5. hoc ego tam insigne.* Præsertim (à coniugatis) popularem se futurum Consulem profitetur, quia à populo factus est Consul. Contra, Agrarios non esse populares ostendit, quia populum oppugnant,& Remp. perturbant. *Num.7. neque enim illo modo.*

Confirmat ab effectis, & repetitione amplificat se esse popularem Consulem qui pacem, qui libertatem, qui otium toto suo Consulatu spectat. Num. 9. *quid enim est.*

Contra Agrarios non esse populares contendit, qui ostentatione quadam ac simulatione largitionis Rem. & populum perturbant. Num.10. *neque enim Quirites.* Addit prolepsim ut non videatur Gracchos vituperare, qui Agrariæ legis authores, & maximè populares fuerunt. *Ibid. nam verè dicam.*

ANNOTATIO.

Insignis est insinuatio huius Exordii, quà non statim Orator (in re fortasse populo minus grata) legem Agrariam oppugnat: sed à sua persona, & mandati sibi honoribus incipit, ut sensim comparata populi gratia delabatur ad Agrarios, quos non esse populares affirmat, sed simulata largitione perturbatores Reip. eosq; vocat in invidiam.

ORA-

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Contentionis propositioni callidè etiam Orator præmittit narratiunculam, in qua signis quatuor externis, coniicit Agrarios aliquid contra Remp. molitos esse. 1. quod sua consilia Ciceronem Consulem celarint: 2. quod clam & nocte convenerint. 3. quod Rullus initio magistratus severiùs se gessit (ubi vide Ethopœiam) 4. quòd hic obscurè (præterquam indisertè) de hac lege Agraria concionem habuerit. *Num.* 11. *Itaque ut initio.*

Præmissa hac narratiuncula, seu insinuatione, iterum se præmunit studio suo, erga populum & Remp. defendendam; & prolepsi dissidium sæpè inter Consules & Tribunos plebis extortum eluit. *Num.* 14. *omni hoc vobis.*

Tandem vehementer hanc contentionis propositionem subiicit Lex agraria est tollenda.

Distributio atque argumenta sunt: 1. quia est lex iniqua, quæ in creandis Decemviris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit. 2. quia est lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione, & coloniarum deductione, privatorum seu Decemvirorum pecunias auget, publicas exhaurit. *Num.* 15. *Atque ego,*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum. *Lex Agraria est lex iniqua, quæ in creandis Decemviris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit*; hoc enthymemate Orator contendit: lex Agraria privat suffragiis populum Rom. in creandis Decemviris: ergò lex Agraria est lex iniqua, quæ in creandis Decemviris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit.

Antecedens demonstratur ex quadruplici capite legis Agrariæ: nam 1. capite sancit ut tribunus plebis, qui eam legem tulerit, non per XXXV. tribus sed per XVII. tantum, Decemviros creet, relictis aliarum tribuum suffragiis: de qua queritur Orator communicatione, & dissimili exemplo superiorum temporum. *Num.* 16. *Primum caput.*

2. Capite sancit, ut Decemviri more Pontificis maximi creenrur non ab universo populo, sed tantùm ab istis tribubus septemdecim. Atqui negat Cicero parem esse

esse causam creandi Pontificis & Decemviri. *Num.* 18 *idem inquit*.

Quod si Domitius cooptandorum sacerdotum potestatem à collegiis ad populum transtulit, id ratione fecit, quia aliter non potuit, id est ab universo populo fieri. At Rullus, cum Decemviros ab universo populo creari liceat, creari potiùs à populi parte vult. *Num.* 19. *videte quid intersit*. Tum prolepsi detegit fraudulentum Rulli consilium, qui pro suo commodo & libidine, legem feret & comitia habebit, populo denuntiabit quos volet cives, sortietur etiam & educet tribus: quos volet denique seipsum Decemvirum faciet. *Num.* 20. *quæret quispiam*. Hoc consilium Rulli Cicero amplificans, præsertim complexione esse contra leges arguit. *Num.* 21. *qui licet*. Detegit & aliam fraudem Rulli, qui lege sua præsentem idcirco profiteri jubet, ut absens Pompeius excludatur; quem tamen universus populus, si liber esset, pro meritis & rebus gestis Decemvirum eligeret. *Num.* 23. *at videte*.

Quare acrius commovet populum, & concludit ex isto 2. capite legis Agrariæ libertatem populi Rom. imminui. *Num.* 24. *hic quoniam*.

3. & 4. Capit sancit, ut lege curiata Decemviri ornentur, eam legem Prætor ferat, qui primus factus sit; si is ferre non possit, qui postremus sit: quòd si legem neque Prætor primus, neque postremus ferat, exempli causa aliquo tribuno plebis intercedente, aliove magistratu auspiciis comitia impediente, Decemviri tamen eodem jure sint, quo qui optima lege. 1. Orator dicit hoc esse inauditum, & planè præter morem, *Num.* 26. *cognoscit nunc*.

Affertque dissimile exemplum Majorum, qui bina comitia populo dederunt. Rullus ea tollit. *Num.* 26. *Atque hic perspicuum*. 2. (notata Rulli vel malitia, vel ignorantia, qui jubet id quod fieri non potest, ut ipse Tribunus imperet Prætori legem curiatam ferre) eius religionem irridet. *Num.* 28. *sed videte*. Quòd autem 4. capite sancit, ut Decemviri eodem jure sint, quo qui optima lege; ex hoc Orator arguit præcedens caput, id est, frustra in liberrima civitate legem curiatam ferre jubere, quandoquidem jam ipse Decemviris potestatem det sine lege curiata. *Num.* 29. *quid postea*.

Adde, ius Tribunitiæ potestatis imminuit hic Tribunus plebis Rullus: nam Tribunitia intercessio sæpe curiatam legem sustulit, Rullus curiata lege Tribunitiam intercessionem tollit. *Num.* 30. *At videte*.

Denique anacephalæosi, seu invidiosa permissione supe-

superiorum, rejecta similitudine legis Semproniæ, & comparatione Rulli cum Graccho, legem Agrariam esse regiam, ac tyrannicam concludit ab adiunctis pullaliorum, apparitorum &c. *Num.* 31. *Sint igitur*.

Propositionis secundum argumentum, *lex Agraria e lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione, & coloniarum deductione privatorum, seu Decem virorum pecunias auget, publicas exhaurit*, deducitur hac argumentatione: infinitum est quoddam regnum legis Agrariæ, & infinita Decem virorum potestas vendendi, emendi, colonias deducendi: ergo lex Agraria est lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione,& coloniarum deductione, privatorum seu Decemvirorum pecunias auget, publicas exhaurit.

Antecedens primò summatim proponitur. *Num.* 33. *perspicite quanta*. Effertur deinde, simul cum consequente, distributione. Ac 1. pars de venditione sic amplificatur: impudenti & fraudulento, ac nihil definienti Rullo licèt vendere omnia bona (hæc sunt, loca publica, sacella, mons Gaurus, Salicta, via Herculanea) de quibus vendendis Senatus consulta facta sunt M. Tullio & Cn. Cornelio Coss. *Num.* 35. *datur igitur eis*.

Imò ex insaturabili cupiditate tabulas corrumpet Rullus, & nova finget Senatus consulta, ut plura possit vendere. *Num*, 37. *Sed illud magnis*.

Deinde licet Decevitis atque eidem Rullo (qui iterum generali propositione omnia subdole involuit, quæ Cicero assumit, exprimitque) vendere agros, loca, ædificia, aliudve extra Italiam, quod publicum populi Rom. factum sit L. Sylla & Q. Pompeio Coss. aut postea, *Num.* 38. *habetis unum*. Hæc autem extra Italiam sunt regna: minor Asia, Bythynia, Mytilenæ, Ægyptus, quæ Decemviri pro sua infinita potestate judicabunt esse publica populi Rom. facta. *Ibid. quidquid ergo sit*.

Præcipuè Ægyptum (quæ testamento Ptolemæi Alexandri cessit populo Rom. occultè & furtim tradi Decemuiris vendendam indignatur Cicero; ac venustè disceptans dialogismo, negat judicandi potestatem esse concedendam Rullo, aut, quod judicabit, ferendum: nam si regnum illud adiudicabit populo, sine dubio vendet, ea ratione, quod post Syllam & Pompeium Consules publicum factum sit. *Num.* 41. *quid Alexandria*.

Adde, Centumviri de privatorum hæreditatibus judicant, de regno Ægypti Decemviri judicabunt? *Num.* 43. *primum populi*.

Amplificat Orator à consequentibus hujus regni vendi-

venditionem quando Decemvir suo imperio & absoluta judicãdi potestate adventans, istas nationes miseras terrebit tyrannicè opprimet, sumptibus exhauriet. *Nu.44.atq; illud.*

Tertio licet Decemviris vectigalia vendere quæ magno populi commodo Majores reliquerunt. *Num. 46. Non est satis.* Ipsa etiam recentibus Pompeii victoriis parta vectigalia Rullus vendet contra tanti viri opes ac dignitatem, quam Cicero ubique defendendam suscepit. *Num. 48. hic mihi parumper.*

Imò regios agros Mithridatis judicio Cn.Pompei Imperatoris relictos: nondum confecto bello, venditum iri à Rullo Orator indignatur, *Num. 50. verùm inter hos.*

Fingit & epistolam arrogantis Rulli, jam Decemviri, ad Cn. Pompejum, ad majorem indignationem. *Num. 52. is videlicet.* Et hypotyposi sub hasta vendi ostendit bona Cn. Pompeii. *Ibid. an Pompeium.* Quin insidias ipsi, & toti exercitui paratas dicit ista Decemviri potestate. *Num. 53. plus spectant.*

Exclamat Orator, & comparatione minorum, id est Syllæ, conqueritur non Romæ, sed quibuscumque in locis vendi à Decemviris posse vectigalia ista, & ædificia, & agros aut his prægrande vectigal imponi. *Nu. 54. atque in omnibus.*

Quanquam excipit Rullus agrum Recentoricum, sed iniquè, & quæstuosè, ut dilemmate arguitur. *Num. 56. Excipitur hoc capite.*

Excipit etiam alios agros, de quibus fœdere cautum sit: sed pari fraude & quæstu. *Num. 57. atque etiam est.*

4. Licet Decemviris vendere prædas, & manubias, & quidquid auri aut argenti neque consumptum in monumento, neque in ærarium relatum fit: quæ omnia jubetur, quicumque discedit è patria, profiteri & referre ad Decemviros, uno excepto Cn. Pompejo, *Num. 58. vix iam videtur.* At Orator à repugnantibus ridet Rullum: nam si optimus Vir est Rullus, & amoris causâ excipit manubias Imperatoris Pompeii, cur hunc Decemviratu excludit, multaque ipsi eripit contra jus & potestatem Imperatoriam? *Num. 59. hic tamen.*

Mox captat hoc dilemmate: lex Rulli vel est æqua, vel iniqua, si æqua, cur Pompejum excipit, qui id non desiderat? si iniqua, ergo non honoris causa Pompejum excipit, sed metu, ne vindex populi Rom. fit adversus Decemviralem dominationem. *Ibidem utrum tandem.*

2. Pars antecedentis de emptione, sic exponitur: lex sancit ut quam pecuniam ex rebus venditis Decemviri coegerint, ea pecunia agros quo plebs deducatur, ab iis, qui vendere voluerint, emant, ab invitis nihil tangant:

eos autem agros in Italia emant, qui arari & coli possint.

At Orator præmissa transitione per invidiosam anacephalæosim præcedentis partis; facta etiam insinuatione de iis, qui favent legi Agrariæ, & turpissimo quæstui, affert dissimile exemplum plurium Majorum, quibus nunquam commissa est ista potestas emendi; quique temperantia ac patientia paupertatis solebant publicis agris privatos deducere, non emere à privatis, quæ publicè deducerent. *Num.61. parta sit pecunia.* Mox quærit qui, & ubi sint agri, quos emi jubet lex. Nimirum obscurè & fraudulenter definit Rullus, *Num.65. Libet agros emi.* Si in Italia, qui arari, & coli possint, at quales sunt, fertiles, an steriles? multum interest definire, ut arbitratu suo Decemviri non possint, quoq; velint in Italia (in qua multæ sunt regiones & partes vel steriles vel desertæ, ut in Aquilia Mastici montis radices) plebem deducere. Quod Orator ironia, & dialogismo excutit. *Ibid. definio, inquit.*

Si ab invito non ementur agri: ergo conversa ratione, quod ante pertimescebant multi nunc sine metu invidiosas possessiones & Syllanas retinebunt: vel publicorum agrorum possessores, quanti volent, eos Decemviris vendent, quasi mercatura quadam inter eos constituta. *Num. 66. idcirco inquit.*

Concludit has emptiones excogitatas esse à Rullo & ejus socero, ad quæstum, & ad sublevandam Syllæ invidiam, qui istos omnes agros proscripsit. *Num. 68. Atque hoc carmen.*

Quare hortatur, plebem, ne suasu Rulli, qui suis & Syllanorum commodis legem condit, vendat sua vectigalia Majorum sanguine & sudore quæsita; neve ostentatos agros steriles & pestilentes eligat præ sua possessione, seu urbe Rom. *Num.68. & vos non dubitatis.*

Addit quasi Epiphonema, si populus legem Rulli accipit, Decemviros infinitam retenturos esse pecuniam: nec enim illa referri in ærarium, poterit, quia lex vetat: nec etiam exigi, quia venditor deerit. *Num.71. deinde en i.*

3. Pars antecedentis de coloniarum deductione sic tractatur; lex sancit ut emptis agris Decemviri quæ in municipia, quasque in colonias velint, colonos, quos velint, deducant, iisque agros assignent, quibus in locis velint: & ut Capuam in coloniam deducant quinque coloniarum millia, iisque agrum Campanum, & Stellatem agrum dividant. Contra Cicero indignans istis coloniis, in quæ loca (quippe non definita) & agros velint Decemviri, deductis, tyrannidem ac regnum constitui, non propugnari imperium seu Remp. contendit. *Num.72. atque in hos agros.*

Dein-

Deinde Campanum agrum plebi Rom. dividi, & coloniã deduci Capuam, est contra commodum ac dignitatem populi Rom. Nam arbitratu suo Decemviri, permittente lege, deligent singuli quingenos, ut quinque coloniarum millia sint. Quo primùm beneficio sibi devinctos habebunt: deinde quos in agrum Campanum dedûci lex iubet, eorum nomine agrum ipsi tenebunt, & fruentur, ut suam familiam & sumptus sustentent. *Num.* 75. *At enim ager.*

Confirmatur ipso Rulli testimonio seu facto, qui nec coràm disputare, nec agros tributim describere audet, quia hos non populi Rom. commodis, sed suis parat. *Num.*78. *quòd si vestrum*. Agrum verò Campanum non dividi oportere, aut alienari, probat Orator quinque argumentis: 1. quòd bello aut metu belli, amissis cæteris vectigalibus, tamen agri Campani vectigal magnos exercitus aluerit. *Num.* 79. *unumne fundum*. 2. Quod hic ager Campanus iure Maiorum, & ab Gracchorum largitione, & Syllæ dominatione integer fuerit. *Num.* 80. *Maiores nostri*. 3. Quod hunc agrum, qui semper populi Rom. ager dictus sit, seditiosi homines tenebunt. *Num.* 81. *Atqui homines?* 4. Quòd sit turpe populo Rom. privatis agrum publicum gratis tradere, quem privatus homo noluit vendere; quia ex illo fundo & vectigali nunquam malus nuntius auditus sit, id est, semper idem sit, non bellis infestus, non cœlo ac loco calamitosus: cum è cæteris vectigalibus malus nuntius nonnumquam audiatur. *Ibidem, ac tantum intererit*.

5. Quòd ager Campanus non sit desertus ut assignetur, sed totus colatur: qui si dividitur, optima plebs expelletur, improbi Decemvirum coloni constituentur, sicque agrum sibi paratum populo Rom. eripient. *Num.*83. *deinde in hac*. Adjungit Rullus Stellatem campum agro Campano: quasi verò Maiores ad securitatem imperii Rom. non sapientissimè Carthaginem, Corinthum, cæteraque oppida Capuæ vicina destruxerint: demens Rullus hæc loca complere suis colonis ad regnum & tyrannidem exercendam cogitat. *Num.* 85. *quasi verò paullum*. Capua autem idcirco à Maioribus fuit conservata (quod ex tabulis patet) ut esset una saltem urbs commoda & necessaria agro Campano. *Num.* 87. *de Capua*.

Amplificat Orator dissimile consilium Maiorum, & Bruti, vel etiam Rulli quibus si existimasset Senatus similes futuros, urbem Capuam non reliquisset. *Num.* 88. *videte quantum*.

Verùm divinitus Maiores censuerunt, quod postea eventis multorum bellorum patuit, ut Corintho, & Carthagi-

imagine destructis, Capua non noceret imperio Rom. sed prodesset; propterea quòd ab ea omnes turbæ, & contentiones, & arrogantiæ sublatæ essent. Num. 89. *Verùm arbitrabantur*.

Digreditur Cicero ad notandam Campanorum superbiam: 1. ab euentis, quòd isthuc deducti Romani protinus superba nomina, & insignia Prætoriæ potestatis sumpserint. Ubi etiam Prætor Considius, & studium Campanorum in suos Prætores describitur. Num. 91. *& quoniam Bruti* 2. A natura loci, & consuetudine victus, quæ arrogantiam, & luxuriam ingenerant. Num. 94. *quid enim viderunt*.

3. A consequentibus, quòd Campani & horum Coloni, Romam, & Romanorum agros, oppidaque despecturi sint præ sua jam Capua, & agro Campano, & fortasse conquisituri sint aliquid sceleris, & flagitii. Num. 95. *Huc isti Decemviri*.

ANNOTATIO.

Tota Contentione Orator finem Agrariæ legis scrutatur; ex qua certam tyrannidem, ac ingens incommodum populi Rom. futurum ostendit. Dissuasio autem istius legis sapienter dicitur apud populum 1. *Ab imminuta eius libertate, iacturaq; bonorum, & vectigalium, & agrorum, quæ longè sunt ipsi carissima* 2. *A persona Rulli Tribuni, & Decemvirorum, qui fraudulenter divitias, & superbè regnum affectant, in populo Rom. invisum.* 3. *(quod in perorationem reservatur) à persona Ciceronis Consulis, vigilantis, fortis, popularis, qui Senatum & bonos omnes iniquæ legis metu liberabit.*

PERORATIO.

ORator apostropha ad P. Rullum recenset, atque anacephalæosi subiicit oculis populi, quæ tota contentione dixit. Num. 97. *Hæc tu P. Rulle*.

Deinde affectum exhibet Consulis, & vigilantis pro defendenda Remp. Num, 99. *hæc ego vos*.

Et fortis contra Agrarios. Num. 100. *Ego is Consul*.

Et popularis pro pace, tranquillitate, otio populi: quæ improbi, ac Decemuiri perturbare conantur. Num. 101. *ex hoc intelligi*.

ANNOTATIO.

Constat, uti patet, hac peroratio enumeratione, & affectu. Enumeratio colligit præcipua contentionis argumenta, quò melius populi memoriæ fixa hæreant. Affectus charitatem Ciceronis ergà populum Rom. cuius beneficio ipse novus homo Consul est factus, vehementer commendat. Verùm & hic idem affectus inchoatus est in Exordio.

III.

III. AGARRIA

AD POPULUM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cicero in hac Oratione non disputat contra legem Agrariam, sed tribunis plebis, qui eum tanquam Syllanarum assignationum defensorem, in concione absentem accusaverant, ita respondet, non modò ut se purget, verùm etiam in ipsos, & in principem legis Rullum culpam transferat: cum dicat ea lege Syllanos agros confirmari atque sanciri: idque fieri eo consilio, ut Rulli socer Valgius aut retineat quos agros habet, nullo invidiæ metu: aut Decemviris, quanti ipse voluerit, vendat: utrumque lege permittente, quæ tangi quidquam ab invito vetat. Manut.

Quæstio est in genere demonstrativo, an Cicero sit defensor Syllanarum possessionum.

Stylus mixtus.

SYNOPSIS

EXORDIUM. A persona adversariorum, qui Ciceronem absentem criminantur; coram ipsi adesse non audent: interim Orator reclamantem populum deprecatione, & promissione mitigat.

PROPOSITIO. Cicero non est defensor Syllanarum possessionum, sed Rullus, & adversarii.

ARGUMENTA.

1. Quia Rullus, & adversarii sua lege Syllanas possessiones confirmant, atque sanciunt.
2. Rullus plures, quam Sylla, & novas possessiones donat.

1. ARGUM. Caput legis XL. cavet ut quæ post C. Marium Cn. Carbonem Consules publicè data, assignata, vendita, concessa sunt; ea omnia eo iure sint, ut quæ optimo iure privata: Ergo Rullus, & adversarii sua lege Syllanas possessiones confirmant, atque sanciunt.

2. AR-

2. ARGUM.

Quæ post Marium, & Carbonem Consules, data donata, concessa, vendita, possessa, vi, clam, precario, omnia optimo iure sunto: atqui sunt quidam agri à Sylla publicati quidem, sed nec cuiquam assignati, neque venditi, quos tamen assignat, & vendit Rullus: ergo Rullus plures, quam Sylla, & novas possessiones donat.

Amplif. & Affect. Peroratio.

Ubique impudens Rullus lege sua, & occultans fraudes, ne videatur, id quod facit, Syllanos agros magis quam liberos, confirmare. Omnes etiam Syllanas possessiones, & novas donabit, prout libebit, in primis socero.

Ab effectis: non est Cicero fautor Syllanarum possessionum: sed adversarii.

EXORDIUM.

Cicero Tribunos plebis arguit, quòd se absentem criminentur; hosque provocat in præsens certamen. *Num.* 1. *commodius fecissent*.

Deinde quorundam benevolentiam postulat; adversam verò acclamationem quorundam mitigat deprecatione, & promissa facti sui probatione. *Num.* 2. *video quosdam*.

ANNOTATIO.

Statim proœmio Orator debilitat adversarios, & causæ suæ fiduciam ostendit. Hi enim, cum multa de absente retulerunt, ius suæ potestatis imminuere, & quodammodo præsentem Ciceronem timere visi sunt. Iam cum quatuor causæ sint acclamati nis adversæ, ut est in lib. 2. de Oratore: Oratio, Orator, causa, auditor: quatuor remedia, obiurgatio, admonitio, promissio, deprecatio. Hic deprecatione quadam utitur, & promissione. Vide Freigium.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Cicero non est defensor Syllanarum possessionum, sed Rullus, & adversarii. *Num.* 3. *completi sunt*.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia Rullus & adversarii sua lege Syllanas possessiones confirmant atque sanciunt. 2. quia Rullus plures quam Sylla, & novas possessiones donat. *Ibid.*

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *Rullus, & adversarii sua lege Syllanas possessiones confirmant atque sanciunt*, hoc enthymemate disputatur: Caput legis XL. cavet, ut post C. Marium Cn. Carbonem Consules publicè data, assignata, vendita concessa sunt; ea omnia eo iure sint, ut quæ optimo iure privata: ergo Rullus, & adversarii sua lege Syllanas possessiones confirmant atque sanciunt.

Ante-

Antecedens 1. defensionis metu, & invidiosa comparatione legis Valeriæ cum hac iniquissima lege proponitur. *Num.4. Caput legis est.*

Mox amplificatur singulorum verborum interpretatione contra Rullum; qui occultandæ fraudis causa, ne quis ab eo Syllanos agros confirmari, & sanciri putaret; non dixit post Syllam dictatorem, sed post Marium, & Carbonem Consules, adversarios Syllæ, qui uno dumtaxat anno Syllæ dictaturam præcedunt. *Num. 6. Rulli cautio.*

Postremùm comparatione sui fundi, seu liberi, cum fundis Valgii seu Syllani, & servi, Cicero impudentiam Rulli convincit. *Num.8. Tu verò Rulle.*

Propositionis secundum argumentum, *Rullus plures quam Sylla, & novas possessiones donat*: hoc syllogismo infertur ex superioribus verbis legis: quæ post Marium, & Carbonem Consules data, donata, concessa, vendita, possessa, vi, clam, precario (nihil enim definit, & distinguit fraudulentus Rullus) omnia optimo jure sunto: atqui sunt quidam agri, à Sylla publicati quidem, sed nec cuiquam assignati, neque venditi, quos tamen assignat, & vendit Rullus: ergo Rullus plures, quam Sylla, & novas possessiones donat.

Major est expressa, & Minor, & primo loco Complexio. *Num. 10. At si illa solùm.*

Præcipue Orator fraudem Rulli, seu causam finalem gratificandi socero, invidiosè excutit dialogismo. *Num. 13. nam socer huius.*

ANNOTATIO.

Accusatus Cicero à Rullo, & aliis Tribunis plebis, quod Syllanarum assignationum possessoribus gratificaretur, eallidè in adversarios retorquet crimen, probatque ex capite legis XL. non solùm Syllanas possessiones sanciri, sed novas etiam donari, & quidem occulta fraude Rulli, ut non Syllam, sed Marium, & Carbonem Consules nominet: neque possessa definiat aut distinguat, sed omnia vendere, & assignare pro arbitrio, & commodo possit.

PERORATIO.

Cicero se non fautorem Syllanarum possessionum probat ab effectis per subjectionem; contra, in adversarios (quos iterum in concionem vocat) criminis invidiam confert; præsertim ab agro Campano, quem sibi constituunt. *Num. 15. & quoniam.*

ANNOTATIO.

Cicero paulò vehementius concludit eodem affectu, quo exorsus est; & contendit, se non Syllanæ Tyrannidis patronum esse, sed Rullum, cæterosque eius collegas.

PRO C. RABIRIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

L. Apulcius Saturninus tertio Tribunus plebis factus, ut Glauciam satellitem suum Prætorem, vel potiùs Consulem faceret, Memmium consularem candidatum interemit. Consules igitur ex Senatus-consulto armati, Saturninum aggrediuntur, & in Capitolium cum Glaucia, Saufeio, L. Æquitio & Labieno fugientem persequuntur, unde cum fide publica descendisset in curiam, ut civili more causa tractaretur, ipse lapidibus obrutus est, Glauciæ fracta est cervix, Labienus casus, caput Saturnini Rabirius in ludibrium per convivia circumtulit. Annis circiter quadraginta post, T. Attius Labienus Tribunus plebis diem dixit C. Rabirio, quòd Saturninum interfecisset. Defenderunt eum Q. Hortensius, & Consul Cicero. Acta primum causa est apud Decemviros ex antiquo more: quos fuisse C. Cæsarem & L. Cæsarem auctor est Dio. Deinde reo condemnato, & ad populum provocante, in campo Martio, comitiis Centuriatis, de quo iudicatum non esse propter militare signum à Metello Celere Prætore de Ianiculo ablatum, quòd cùm accideret, dissolvi comitia vetere instituto necesse erat; nec voluisse iterum Labienum habere comitia; & ea ratione Rabirium esse servatum, Dio narrat. Freig. Manut.

Quæstio est in genere Iudiciali, an C. Rabirius, perduellionis reus, sit absolvendus.

Stylus est tenuis, & acutus.

SYNO-

SYNOPSIS.

- **EXORDIUM PROPOSITIO.**
  - A causis, propter quas Cicero C. Rabirium defendit, & hunc Iudices debent absolvere: harum causarum præcipua est salus Reip.
    - **Confutatio extra causam.**
      - 1. Levia sunt quinque crimina à Labieno obiecta C. Rabirio, nec probata.
      - 2. Cum laude Cicero (utinam primus ac solus sustulit perduellionis iudicium, quod Labienus (minimè popularis) crudeliter restituit Civibus Romanis.
  - C. Rabirius, perduellionis reus est absolvendus.
    - **ARGUMEN.**
      - 1. Quia non occidit Saturninum.
      - 2. Arma contra Saturninum iure sumpsit.
        - **ARGUMENT.**
          - 1. Argum. Id crimen falso est affictuum Rabirio, igitur Rabirius non occidit Saturninum.
          - 2. Argum. Rabirius cum omnibus bonis civibus, auctoritate publica, in seditione, & tumultu, contra Saturninum arma sumpsit: ergo iure, &c.
  - **AMPLIF. & AFFECTUS.**
    - **1. ARGUMEN.**
      - Orator etiam reclamante populo fateretur Saturninum à Rabirio esse occisum, nisi id iam negasset Hortensius.
    - **2. ARGUMENT.**
      - Imprudens est Labienus, qui dum iusta arma Rabirii accusat, simul in pari causa omnes bonos cives, & clarissimos viros condemnat; contra præiudicia, & sensum vel ipsiusmet Labieni, qui in tali ac idem fecisset.

EXORDIUM.

Cicero reddens rationem defensionis C. Rabirii, contendit iisdem causis absolvendum esse à populo, quibus illum defendit. *Num. 1. Etsi Quirites.*

Præcipua autem causa illum defendendi est, salus Reip. seu majestas populi Rom. quæ Rabirii damnatione violatur: quia damnatur is, qui Senatus imperio paruerit. *Num. 2. Tum verò ut id.* Ex his infert C. Rabirium communi officio, & à se defendendum, & à populo absolvendum. *Num. 3. quamobrem si.*

Mox præclara insinuatione, hujus causæ gravitatem auget duplici deprecatione, una ad Deos, altera ad populum. *Num. 4. Sic enim existimare.*

ANNOTATIO.

Est accuratum hoc Exordium insinuatione, & primis seminibus reliquæ orationis: nam Orator quadraginta annis inte. positam Senatus auctoritatem sustinere aggreditur contra invidiam, atque defendere: quare insignem comparat benevolentiam à sua in Remp. & Rabirium officio; docilitatem verò, & attentionem, ab insolentia causæ.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Ante contentionem præmittit Orator confutationem criminum Rabirii extra causam, & digressionem de perduellionis judicio à se sublato.

Confutationem ingreditur querela, seu Apostropha ad Labienum, qui ad defendendum Ciceroni semihoram præscripsit: objecta verò ab ipso quinque crimina, de lucis violatis, de peculatu, de filio sororis necato, de plagio, de impudicitia. Cicero leviter dissolvit. *Num. 6. nunc quoniam.* Digressionem opportunè etiam ad causam præmittit, ne sibi populum instigante Labieno, iratum habeat. Nam ipse nec primus, nec solus judicium perduellionis sustulit, sed ante ipsum cum laude M. Porcius Cato, & C. Gracchus. *Num. 10. nam perduellionis..*

Deinde dissimili comparatione Labieni, qui crudeliter perduellionis judicium constituit civibus Rom. & Ciceronis, qui leniter cum Porcio, & Graccho illud tollit dispu-

disputatur uter magis popularis debeat videri. *Num.* 11. *quamobrem uter*.

4. Altera comparatione popularis T. Gracchi, qui perduellionis actionem omisit, Labienus in maius odium adducitur. *Num.* 14. *An verò si actio*.

Perduellionis verò judicium, quàm sit acerbum, & servile supplicium civibus Rom. exaggerat. *Num.* 16. *misera est ignominia*.

Postremò gloriando profitetur, exemplo Maiorum, se isto regio perduellionis iudicio Labienum depulisse. *N.* 17. *quamobrem fateor*. His ita præmissis ad causam, sequitur hæc contentionis propositio: Caius Rabir, perduellionis reus, est absolvendus.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia Rabirius non occidit Saturninum: 2. quia arma contra Saturninum jure sumpsit.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Rabirus non occidit Saturninum*, brevi enthymemate conficitur, id crimen falsò est afflictum Rabirio: ergo Rabirius non occidit Saturninum.

Antecedens multorum testimoniis, & Q. Hortensii copiosissima defensione probatum est: verùm Orator subtiliori insinuatione, ut causæ fiduciam ostentet, ipsum fictum crimen, etiam bis reclamante populo, fateretur, si sibi integrum foret, *Num.* 18. *nunc de Saturnini*.

Propositionis secundum argumentum, *Rabirius contra Saturninum arma iure sumpsit*. hoc enthymemate contenditur: Rabirius cum omnibus bonis civibus auctoritate publica, in seditione & tumultu, contra Saturninum arma sumpsit: ergo Rabirius arma contra Saturninum iure sumpsit.

Antecedens amplificatur 1. confessione, 2. narratione, (quæ est imperfecta) de seditione Saturnini, & tumultu populi. 3. insigni communicatione. 4. inductione seu enumeratione bonorum civium, qui contra Saturninum arma ceperunt. *Num.* 19. *confiteor interficiendi*.

Tum invidiosa prolepsi, & concessione Orator fingens Labienum Saturnini, & patrui sui sectam sequi, magis ex adverso purgat Rabirium: cui aut delitescendum domi turpiter; aut fugiendum cum Saturnino sceleratè, aut standum honestè cum bonis fuit. *n.* 22 *patruus*, *inquit*. Verùm ulte-

ulterius confirmat Cicero iusta arma Rabirii ex duobus præiudiciis, Deciani, & Titii, contra Saturnini necem factis : ubi imprudentiam Labieni redarguit. *Num.* 24. *At C. Decianus* Confirmat etiam ex pari causa, exemploquè clarissimorum virorum, quos nefas est condemnare. *Nu.* 26. *an ne intelligitis*. Posteà cautè ad præcipuam criminationem delabitur, quod contra fidem publicam Rabirius Saturninum necaverit. At Orator facti culpam (si qua est) non in Rabirium, sed in Marium confert, quia Marius Saturnino fidem dederit; quam tamen sine Senatus consulto, aut speciali alio mandato dare non potuerit. *Num.* 28. *at si fides*. Mox digreditur in immortalitatem Marii, & aliorum, qui pro Rep. arma ceperunt, ne ipsos præpostera damnatione infestare tentet Labienus, *Num.* 26. *quid iam istam*.

Concludit iterum confitendo factum, si posset, exemplo Scævolæ, Marii, &c. *Nu.* 31. *at occidit*.

ANNOTATIO.

Accusator Labienus, nepos illius qui cum Saturnino fuit cæsus tres partes complectitur: unam quæ Rabirio multam propter quinque crimina irroget: alteram, quæ Ciceronis invidiam apud populum pariat, quòd perduellionis iudicium collat, tertiam, quæ Rabirio mortem intentet, quòd Saturninum occiderit, aut saltem contra fidem publicam arma ceperit. Cicero primam partem, ut levioris momenti paucis refellit. Secundam callidè sibi laudi vertit, quòd cum homine maximè populari T. Graccho, & Porcio Catone, regium perduellionis iudicium sustulerit, interim ipsam invidiam retorquet in adversarium. Tertiam primùm inficiatur ex copiosissima Hortensii defensione; mox insinuatione fateri audet, fretus communi causa & exemplo clarissimorum virorum, qui auctoritate publica contra Saturninum dimicarunt, nec sunt condemnati. Nam quòd contra fidem necatus sit Saturninus, ea culpa pertinet ad Marium: quanquam Cicero hunc etiam excusat, quia sine Senatus consulto fidem non potuerit dare; atque ita publica fides non fuerit violata. Denique Orator ita ubique attemperat Orationem, & sapiùs abstrahit à causa, seu Hypothesi, ut gratia Rabirio concedenda videatur.

Deest Peroratio.

I. CA-

I. CATILINARIA
IN SENATV.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

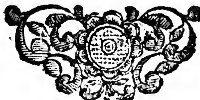
Catilinam luxuria primùm, tum hinc conflata egestas rei familiaris, simul occasio, quòd in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur, in nefaria consilia opprimenda sua patria compulere; Senatum confodere, Consules trucidare, distinguere incendiis urbem, diripere ærarium, totam denique Rempublicam funditùs tollere, & quidquid nec Hannibal videretur optasse. Quibus id nefas sociis aggressus est! ipse Patricius, sed hoc minus est: Curii, Porcii, Sylla, Cethegi, Antonii, Varguntei, atque Longini: quæ familiæ! quæ Senatus insignia! Lentulus quoque tunc maxime Prætor hos omnes immanissimi sceleris satellites habuit. Additum est pignus coniurationis, sanguis humanus quem circumlatum pateris bibere. Summum nefas, nisi ampliùs esset propter quod biberunt. Actum erat de pulcherrimo imperio, nisi illa coniuratio in Ciceronem & Antonium Consules incidisset, quorum alter rem industria patefecit, alter manu oppressit. Tanti sceleris indicium per Fulviam emersit, vilissimum scortum sed tamen parricidii innocens; tum Consul habito Senatu in præsentem parricidam, in præsentem reum Cicero peroravit. Sed non ampliùs profectum, quam ut hostis evaderet. seque palàm professo incendium suum restincturum, ruina minaretur, & illa quidem ad præparatum à Manlio in Etruria exercitum proficiscitur, signa illaturus urbi. Lentulus destinatum familiæ suæ Sybillinis versibus regnum sibi vaticinans, ad præstitutum à Catilina diem, urbe tota, viros, faces, arma disponit, nec civili conspiratione contentus, Legatis Allobrogum, qui fortè tùm aderant in arma sollicitat is: & iisset ultra alpes furor, nisi altera proditione Vulturcii Prætoris litteræ tenerentur: statim Ciceronis imperio iniecta est barbaris manus. Palàm Prætor in Senatu convincitur. De supplicio agentibus Cæsar parcendum dignitatis, Cato animadvertendum pro scelere censebat. Quam sententiam secutis omnibus, in carcere parricidæ strangulantur. Quamvis parte coniurationis oppressa, tamen ab incœpto Catilina non destitit, sed infestis ab Etruria signis patriam petens obvio Antonii exarcitu opprimitur. Quàm atrociter dimicatum sit, exitus docuit. Nemo ostium bello superfuit, quem quisque in pugnando cœperat locum, eum, amissa ani-

anima corpore tegebat. Catilina longè à ſuis inter hoſtium cadavera repertus eſt pulcherrima morte, ſi pro patria ſic cecidiſſet. Florus lib. 4. c. 1.

Quæſtio huius orationis eſt, utrum Catilina diſcedere, an iam interfici debeat: Nam Senatus, ut ſuprà ex argumento colliges in duas ſententias erat diviſus, alii ſeveritate in coniuratum Catilinam, lenitate alii utendum cenſebant, dum tantiſper tota coniuratio pateſieret. M. Tullius Conſul lenitatem videtur amplecti permittendo Catilinæ diſcedere ex urbe, vel in exilium, vel in caſtra Manlii: Senatui verò perſuadendo, ut non iam Catilinam interficiat ad maius bonum Reipublicæ.

Igitur hæc Oratio in genere deliberativo verſatur.

Dicendi character eſt vehemens, & copioſus.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Ex abrupto, à culpâ Catilinæ, & pœna isti culpæ debita

PROPOSITIO. Catilina debet discedere ex urbe, vel in exilium, vel in castra Manlii, non iam interfici.

ARGUMENT. 1. Quia urbi patet sua coniuratio, totiusque anteactæ vitæ ratio.

ARGUMENT. 2 Ipsi Catilinæ optandum ac iucundum est proficisci ad castra Manlii.
3. Utile est Reip. non iam interfici Catilinam.

1. ARGUM. 2. ARGUM. 3. ARGUM.
AMPLIFFIC. ET AFEECT. PERORATIO.

1. Refcit Conful quo die, qua nocte, cujus in domo, quorum cædes, quæ incendia cogitarit Catilina; tum privata, & publica ejus vita eſt in odio, & timore omnium. Quid hujuſmodi nefarium hominem delectare, ac remorari in urbe poteſt?

Non dolorem, ſed voluptatem etiam capit furioſus Catilina in ipſo patriæ excidio: expleat animum, & bacchari pergat cum ſuis.

Si utile eſſet patriæ, ſtatim interfici Catilinam, id Cicero Conſul non faceret? ſed nimirum ille diſcedat, ac purget urbem cum ſuis, ne diutiùs inteſtinum ſit malum, & multò magis timendum.

Conſul omnem Reip. diligentiam præſtat, dum Jupiter impium Catilinam mactet.

1. ARGUM. 2. ARGUM. 3. ARGUM.
ARGUMENTATIO.

Adiuncta coniurationis Catilinæ, & anteactæ vitæ tenentur luce clariora: ergo urbi patet ſua coniuratio, totiuſque anteactæ vitæ ratio.

Natus eſt Catilina, & comparatus ad bellum patriæ inferendum: ergo ipſi Catilinæ optandum, ac iucundum eſt proficiſci ad caſtra Manilii.

Interfecto Catilina reſidebit in urbe tota coniuratorum manus; illo non interfecto, hæc diſcedet ex urbe: ergo utile eſt Reipublicæ non iam interfici Catilinam.

EXORDIUM.

Exorditur Tullis ex abrupto propter rei insolentiam ardenti dicendi genere, & incenso; atque ab adjunctis amplificat apostropha, interrogatione, repetitione. exclamatione, conduplicatione culpam Catilinæ. *Num. 1. Quousque tandem*. Deinde amplificat severitatem, ac pœnam isti culpæ debitam, comparatione minorum & exemplis: quòd multi cives, non tam perniciosi, quàm Catilina, statim à Consulibus, & privatis hominibus fuerint interfecti. N*um. 2. nos autem viri*,

Amplificatâ pœnâ, & culpâ Catilinæ, Cicero quasi accusat suam Consulis clementiam. *Num. 4. Cupio P. C. me esse*. Illius tamen clementiæ certam causam insinuat. *Num. 5. Verùm ego*.

ANNOTATIO.

Vehemens est hoc exordium; propositaq; attroci culpa Consul severitatem quærit, atque intentat; nisi lenitatem, tantisper mavult, ad maius Reip. bonum; quòd callidè, & seipsum quasi accusans inertiæ, significat, ut à se crudelitatis invidiam amoveat.

CONTENTIONIS.

Propositio. & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Catilina debet discedere ex urbe, vel in exilium, vel in castra Manlii, non jam interfici.

Propositionis argumenta sunt tria: 1. quia urbi patet sua coniuratio, totiusque anteactæ vitæ ratio. 2. quia ipsi Catilinæ optandum, ac iucundum est proficisci ad castra Manlii. 3. quia est utile Reip. non iam interfici Catilinam.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Primum argumentum. *Vrbi patet coniuratio Catilina*, fit inductione: nam Orator enumeratione adiunctorum ostendit, quo die, & qua nocte, cuius in domo, quorum cædes, quæ incendia cogitarit Catilina. *n. 6. etenim quid est*.

In primis renuntiat diem, quo Manlius futurus erat in

in armis; quo Cicero occidendus, & multi optimates, quo occupandum Præneste. *Nu.* 7. *Meministi ne me*. Noctem etiam indicat, qua Catilina in M. Leccæ domo incendium urbis, ac cædem civium descripsit. *Nu.* 8. *Recognosce tandem*. Quod facinus amplificat exclamatione. *Num.* 9. *O Dii immortales*.

Digreditur in suam provisionem, & cautionem. *Num.* 10. *hac ego omnia*. Concludit, multisque synonimis hortatur nefarium Catilinam, abeat ex urbe. *Ibid. quæ cùm ita*.

Neque Cicero Catilinam hortatur privato periculo, aut commodo (nam se hactenus defendit) sed communi salute, & utilitate patriæ. *Numer.* 11. *Magna Diis immortalibus*.

Mox totius anteactæ vitæ scelera replicat Orator, ut fugam suadeat ex urbe, in qua nihil Catilinam delectare, aut remorari potest.

Ac primùm privatam vitam ignominia vitiorum infectam obiectat, & præteritione domesticam difficultatem perstringit. *Nu.* 13. *quid enim Catilina est*. Publicam verò vitam manifesta conjuratione in patriam, atque crebris insidiis in Ciceronem Consulem, sceleratam accusat. *Nu.* 15. *Potestne tibi*. Addit his commune odium, & metum patriæ, Senatus etiam tacitam condemnationem: quod ipse Catilina intellexit, quando in Senatum venit. *Num.* 16. *nunc verò quæ*,

Quare rursus concludit, & suadet Catilinæ discedat ex urbe, proposita triplici comparatione minorum. *Num.* 17. *quæ tandem animo*.

Proposita etiam Prosopopœia patriæ obiicientis ipsi flagitia, ut à se discedat. *Num.* 18. *quæ tecum Catilina*.

Proposito prætereà ipsius Catilinæ proprio judicio, qui se dignum custodia condemnavit. *Num.* 19. *quid quòd tu*. Denique proposita Senatus nova authoritate, qui, postulatione Catilinæ reiecta, eum condemnat, & tacitè suadet ut tandem abeat. *Num.* 20. *quæ cùm ita*.

Huic Senatus authoritati addit judicium equestris ordinis, & civium reliquorum, ut ex totius civitatis sententia proficisci possit Catilina. *Num.* 21. *neque hi solùm*.

Adjungit demùm venusta correctione suum Cicero (vel proposita multorum invidia) votum, si Catilina abeat salvâ Rep. *Num.* 22. *quamquam quid*.

Secundum argumentum. *Optandum, ac iucundum est Catilinæ proficisci ad castra Manlii*. pari adhortatione, & inductione prosequitur ab adiunctis castrorum Manliorum. *Numer.* 23. *quamobrem ut sæpè*, Pergit correctione, & acri ironia exprimere futuram voluptatem Catilinæ

in

In his castris, seu nefario bello contra patriam. *Num.24. quanquam quid ego.*

Tertium argumentum, *utile est Reip. non iam interfici Catilinam*, breviter hoc enthymemate exponit: interfecto Catilina residebit in urbe tota coniuratorum manus; illo non interfecto, hæc discedet ex urbe :igitur utile est Reip. non jam interfici Catilinam.

Antecedens ingreditur eleganti prosopopœia, & subiectione, & attentionis petitione. *Num. 27. nuncut à me.* Deinde reddit rationem suæ sententiæ, sine ullo metu invidiæ, exemplo summorum virorum. *Num.29. his ego sanctissimis.*

Similitudine claudit antecedens. Num.31. *ut sæpè homines*. Et adhortatione ad Catilinæ socios, ut ipsi discedant ex urbe. *Num.32. quare P. C. secedant.*

Observa consequens enthymematis esse sæpiùs implexum cum antecedente.

ANNOTATIO.

Præcipua ars Oratoris versatur in illo affectu & adhortatione, ut Catilina discedat ex urbe: nam perpetua communicatione & apostropha totam ipsi coniurationem suam ostendit urbi manifestam: addit & totius vitæ scelera, propter quæ ipsa patria Senatus, Equester ordo Cives, Consul Cicero, & ipse Catilina se dignum exilio iudicat, tum futuram eius voluptatem in castris Manlianis, & in nefario contra patriam bello concessione & ironia proponit, ut Catilina non iussus ab armato Consule, sed à togato viro impulsus discedat, maiori bono Reipublicæ quàm si interficeretur. Atq; ea est laus Ciceronis, non aliis, quàm eloquentia sua armis Catilinam terruisse, ac sine ullius cæde, ac sanguine urbe expulisse.

Amplificationes fiunt præsertim Synonimis, congerie adiunctorum, distributionibus, prosopopœijs, comparationibus.

Digreditur in suam provisionem etiam sæpiùs Cicero, tum in hac, tum in aliis Catilinariis. Nam hic homo nunquam obliviscitur, quo loco possit se laudare.

PERORATIO.

Peroratio constat M. Tullii Apostropha 1.ad P. C. quibus omne studium pollicetur in extinguendo Catilina 2. ad Catilinam, quem adhortatur ad bellum impium contra patriam 3. ad Jovem in cujus templo habet orationem, ut hic patriam contra istos cives nefarios tueatur. *Num. 32. polliceor vobis hoc.*

AN-

ANNOTATIO.

Brevis est hæc Peroratio, caretq; affectibus, qui in Exordio & Contentione vehementes fuerunt : solummodo Consul Tullius suam erga patriam, ac Deos pietatem exhibet contra impium Catilinam, & eius socios.

II. CATILINARIA AD QVIRITES.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

QVæstio huius Orationis est in genere deliberativo, an sit utile Reip. non interfectum Catilinam, eiusq; socios discessisse ex urbe.

Dicendi Stylus est temperatus.

SY-

SYNOPSIS

EXORD.

A communi urbis lætitia, & Ciceronis, & Reip. quod Catilina decesserit.

ARGUM. AMPLIF. AFFEC.

- **PROPOS.** Utile est Catilinam cum suis discessisse ex urbe.
- **RATION. CONF.** Fuerunt enim in urbe maximè flagitiosi, audaces, luxuriosi, obærati.
- **CONFIR. EXOR.** In campo verò non subsistet ista militum colluvies contra firmissimum robur ac præsidium.
- **PROPOS. RATIO. PERORAT.**
  - Quia singuli Catilinæ socii magis in urbe erant timendi propter insidias, & cędes, quàm foris.
  - Accedit ad robur Italiæ, vigilantia severitasque Consulis cum auxilio Deorum coniuncta, ut jam egresso Catilina nihil sit timendum.

EXORDIUM.

M. Tullius applaudit sibi, & Reip. discessisse ex urbe furiosum, & insidiatorem, & victum Catilinam *Num.1. Tandem aliquando.*

Communem verò urbis lætitiam exprimit, opposito mœrore Catilinæ. *Num.2. quod verò non.*

ANNOTATIO.

Hoc Exordium fit ex abrupto per repentinum lætitiç motum, magna amplificatione verborum, per plura synonima & sententias eiusdem significationis.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio, *utile est Reip. non interfectum Catilinam, eiusq; socios discessisse ex urbe*, exprimitur prolepsi. *Num.3. At si quis est talis.*

Propositionis ratio, *quia Catilina, eiusq; socii magis sunt timendi in urbe, quàm foris* affertur 1. enumeratione, & descriptione personarum. *Num.4. quem quidem ego.* 2. Industria, ac providentia severi Consulis. *Num.6. atq; hoc etiam magis.*

Rationis confirmatio, *nam Catilina, eiusq; socii fuerunt in urbe flagitiosi, audaces, luxuriosi, intemperantes, obærati*, constat exclamatione, ethopœiâ, frequenti & concisa repetitione per enumerationem flagitiorum Catilinæ. *Num. 7. O fortunatam Remp.* Optat Orator rursus exclamando, ut isti libidinosi, audaces, facinorosi, & obærati socii Catilinam ducem sequantur. *Num.10. hunc verò si fui.*

Tum indignando ipsorum flagitia amplificat incremento, & conglobatione contrariorum. *Ibid. non enim.* Denique his pœnas, & bellum domesticum denuntiat, ni proficiscantur ex urbe, & resipiscant. *Num.11. quibus confido ego.* Ad extremum digreditur, & ironia refellit aliquorum prolepsim: quasi verò à Cicerone crudeliter in exilium ejectus sit Catilina, vir 1. audax & insidiator. *Num.12. At etiam sunt. 2do.* Tacitè condemnatus à Senatu, & sceleris convictus. *Ibid. quid quòd hesterno.*

3. Accingens se non ad exilium, sed ad nefarium bellum contra patriam. *Num.14. in exilium eiiciebam.* Quare exclamando conqueritur Tullius de præpostera, & perversa aliquorum opinione, *Ibid. O conditionem miseram.*

Quin

Quin retorquet argumentum: atque istam patriæ causā invidiam non timeret, si Catilina (quod non faciet) iret in exilium, nam ibi esset minùs urbi timendus, quàm in castris Manlii. *Num.15. non est mihi tanti.*

Quanquam nec in castris Manlii jam profectum ex urbe Catilinam timet: magis hos timet(si quidem timendi)qui in urbe remanent. *Num.17. sed cur tam diu.*

Confirmationis exornatio, *eiusmodi autem Catilinæ milites in castris Manlii non subsistent contra virtutem ac robur Italiæ*, eluceslit insigni comparatione copiarum Catilinæ & populi Rom. *Ibid. exponam enim vobis.*

Distribuiio hunc locum venustat recenset enim Tullius cuiusmodi sint milites Catilinæ.

1. Obærati, divites, qui spe dissolvendi æris alieni per novas tabulas à Catilina propositas, huic se comites adiunxerunt, quos subjectione errare, nec esse pertimescendos monet. *Num.18. primum genus est.* 2. Obærati, ambitiosi, qui frustrà ac nefariè honores, consequi se posse arbitrantur in Rep. quam tuentur vigil Consul, boni cives, magnæ militum copiæ, ac Dii ipsi. *Num. 19. alterum genus est.*

3. Obærati, propter profusiones, coloni Fæsulis Syllæ, cum aliquot egentibus rusticis, quos Cicero à rapinis deterret præsidio civitatis. *Num.20. tertium genus est* 4. Obærati item varii, & mixti, & turbulenti; quorum motus obesse non potest; quorum turpem vitam mors turpis consequentur. *Num.21. Quartum genus est* 5. Parricidæ, sicarii, facinorosi; quibus omnibus, uti Catilinæ, Cicero in latrocinio exitium imprecatur. *Num.22. quintum genus.*

6. Intimi Catilinæ, compti, delicati, libidinosi; quos hypotyposi cavillatur, & jocatur Cicero à tolerantia, &c. castitate castrensi. *Ibid. postremum autem genus.*

Tum confert Orator copias populi Rom. cum istis Catilinæ copiis: ubi observa Duces cum Ducibus, milites urbes, facultates utriusque partis comparari; belli etiam causas utrimque contrarias acervatim, & per antitheta confligere. *Num.24. instruite nunc.*

ANNOTATIO.

Collectionis, quâ Contentio constat, expressæ sunt suo loco omnes partes; præter complexionem, quæ ceteris commiscetur.

Amplificatio conficitur varia distributione, hypotyposi, ethopœia, contrapositis, comparatione.

Affectus, qui tractatur, est fiducia, ac securitas populi Rom. quā Orator erigit, confirmat, iubetq; non timere Catilinam 1. *quia iam discessit ex urbe vir insidiosus audax, flagitiosus, intemperans,*

quem

quem sui similes socii sequentur. 2. quia infirmus Catilinæ exercitus conflatur ex colluvie variorum militum flagitiosorum, intemperantium, obæratorum in quibus nullus est belli nervus 3. quia Romanorum copiæ magnæ sunt, & fortes, in quibus spes certa ponenda est: quare comparatione dissimilium contemnit, minatur, ridet Catilinæ copias; præfefert, gloriatur, prædicat Romanorum exercitus. Deniq; (ut amplius in Peroratione videbimus) à præsidio civitatis, vigilantia Consulis, Deorum benevolentia omnem populo Rom. fiduciam ac securitatem præstat.

PERORATIO.

IN peroratione Marcus Tullius adhortatur cives ad privatam ædium suarum custodiam, quandoquidem à se urbi consultum sit. *Num. 26. quæ cum ita sint.* Rursus residuis in urbe conjuratoribus lenitatem, vel severitatem proponit. *Num. 27. nunc illos qui.* Tum populo Rom. officii sui severitatem, ac diligentiam pollicetur. *Num. 28. atq; hæc omnia.*

Postremò Deorum (quos idcircò numerandos esse dicit) erga se ac populum Rom. significationes, auxilia, beneficia commemorat. *Num. 29. quæ quidem ego.*

ANNOTATIO.

Amplificat & perficit eum, quem in exordio, & contentione prosecutus est affectum fiducia, ac securitatis, egresso iam ex urbe Catilina: suamq; vigilantis Consulis diligentiam in bene custodienda urbe, ac benevolentiam Romanis pollicetur.

III. CA-

III. CATILINARIA
AD QVIRITES.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Qvæstio huius Orationis est in genere deliberativo, utrum hic dies supplicatione Deorum sit celebrandus.
Genus dicendi est mediocre.

SYNOPSIS

Hic dies supplicatione Deorum est celebrandus.

PROPOS.

Quia hodie Cicero Remp. servavit.

PROP. RAT. CONFIR. EXOR.

Nam consilio ac diligentia coniurationem Catilinariam manifestè comperit, & extinxit.

RATION. CONFIR.

Fuit hæc singularis ac divina Cõsulis industria, ut longè omnium maxima, crudelissimaque coniuratio, sine sanguine civium extingueretur.

Quare hic dies tum æterna Consulis Ciceronis memoria, tum supplicatione Deorum est celebrandus.

COMPLEX.

EXORDIUM.

GLoriatur Cicero conservatam à se hodie Remp. *Num. 1. Rempublicam*. Hunc diem comparatione minorum prædicat. *Num. 2. etsi non minus.*

Se cum Romulo dignum quoque honore censet. *Ibid. profectò quoniam.*

ANNOTATIO.

Non est legitimum huius Catilinariæ exordium, ut nec præcedentium: quippe in causa iam notissima statim principio agreditur Cicero ad contentionem, quæ collectione constat.

Propositio, *hic dies supplicatione Deorum est, celebrandus*, num. 2. expressa est.

Propositionis ratio, *quia hodie Cicero Remp. servavit*, num. 1. & mox iterum num. 2. synonimis sententiis, magna verborum amplificatione affertur.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

RAtionis confirmatio, *consilio, ac diligentia sua Cicero Catilinariam coniurationem manifestè comperit, & extinxit*, narratione oratoriâ exprimitur. *Num. 3. quæ quoniam.*

Narratio autem, ut solet, ex adiunctis tota contexitur.

1. Quanta vigilantia Cicero coniuratorum consilia exploravit, *Ibid. principio ut.*

2. Quorum operâ, & qua loci, ac temporis opportunitate fuit usus, ut manifestam coniurationem haberet, *Num. 5. Itaque hesterno die.*

3. Qua cautione singulos coniuratores deprehendit, ac Senatum convocavit. *Num. 6. ipsi comprehensi.*

4. Quibus testimoniis tota conjuratio convicta est; nempe partim Vulturcii, & Legatorum Gallorum dictis. *Num. 8. introduxit Vulturcium.*

Partim obsignatis litteris coniuratorum Cethegi, Servilii, Lentuli, & ipsorum confessione. *Num. 10. ac ne longum.*

Partim etiam exterioribus signis. *Num. 13. ac mihi quidem,*

5. Quæ à Senatu gratiæ Ciceroni, & duobus Prætoribus, & collegæ Antonio habitæ fuerunt. *Num. 14. primùm mihi.*

6. Quod supplicium in novem conjuratos statutum. *Ibid atque ita censuerunt.*

7. Quàm honorifica à Senatu supplicatio Ciceroni tanquam Reip. conservatori est decreta. Num.15. *atque etiam supplicatio*.

8. Quomodo P. Lentulus amisso Prætoris, & civis iure, fuerit in custodiam traditus. *Ibid. atque illud*.

Confirmationis exornatio. *Non sine singulari Consulis prudentia, ac Deorum beneficio, longè omnium maxima, crudelissimaque coniuratio, sine civium internecione, extincta est.* Efflorescit primum ex provido consilio Ciceronis in emittendo ex urbe Catilina; quo quidem emisso, cæteri conjuratores facilè comprehensi sunt, & omnis conjuratio manifesta. Num.16. *nunc quoniam*.

Quæ consularis prudentia magis cernitur ex opposita, & descripta per Ethopœjam calliditate Catilinæ. *Ibid. ille erat unus*. Deinde efflorescit ex significationibus variis, ac portentis divinis. 1. Per præteritionem ex physicis meteorologorum ostentis, & terræ motu. *Num. 18. quanquam hæc*. 2. Ex Haruspicum divinationibus de simulachro Jovis, eo demùm die ad Orientem converso, quo deprehensa est conjuratio. Num. 19. *profectò*. 3. Ex divina adversus urbis ac templorum incendiarios animadversione, quorum stulta consilia magis etiam Dii infatuarunt. N.22. *quo etiam maiore*.

Tum maximè efflorescit ex dissimili comparatione minorum, seu quinque bellorum civilium, quæ civium sanguine redundarunt: hoc bellum multò gravissimum sine cæde, uno Cicerone, togato Duce, & imperatore confectum est. *Num.23. Quamobrem Quir.*

ANNOTATIO.

Collectio, est argumentatio, quæ quasi per gradus atque incrementum rem aliquam stabilit, & explicat. Ita peritus Orator primùm proponit, deinde probat, tertiò confirmat; postea exornat res à se gestas, ut sensim, & amplius sua erga Remp. merita explicet, efferatque. Nam *simpliciter proponit hunc diem supplicatione Deorum esse celebrandum: mox maiore verborum amplificatione affert rationem: hanc conglobatione ac serie adiunctorum confirmat: confirmationem tribus splendidioribus argumentis, & amplificationibus, & figuris expolit: postremò in peroratione subiicit complexionem, quæ eadem est ac propositio.*

Affectus, est in Cicerone cupiditas humanæ gloriæ, quam vir ignarus veræ & cœlestis, undique colligit: populo vendicat supplicationem sibi à Senatu decretam, à quo togatu, non (ut multi) bene gestæ, sed (ut nemo) conservata Reip. testi-

monium accepit: suum laudat non singulare, sed propè divinum (allaborantibus Diis) in manifestanda periculosissima coniuratione consilium: in extinguenda verò eadem post hominum memoriam crudelissima coniuratione clementiam suam iactat: Hinc sibi magnos cum Romulo honores in exordio, pares cum Cn. Pompeio vendicat in peroratione: nihil omittit ad sui commendationem peritus laudis artifex.

PERORATIO.

M. Tullius pro suo tam insigni erga Remp. beneficio nihil à Quiritibus desiderat, præterquam æternam sui, & hujus diei memoriam. *Num. 26. quibus pro tantis.*

Requirit etiam contra invidos præsidium ipsorum, quos fortiter Consul defendit; & privatus defendet. *Num. 27. sed quoniam earum.*

In fine, collectionis complexionem, *hic dies supplicatione Deorum est celebrandus*; quam supra inseruit. Nu. 28. brevi adhortatione, & pollicitatione sui officii Cicero absolvit. N*um.*29. *vos Quirites quoniam.*

ANNOTATIO.

Affectus huius Perorationis iam supra explanatus est in Contentionis tabula. Denique Tullius effertur desiderio gloriæ. At iure merito par sibi à Quiritibus contra invidos, exigit præsidium, quod ipsis contra coniuratos præstitit.

IV. CA-

IV. CATILINARIA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

QUæstio est in genere deliberativo (nam arg. ex superioribus notum est) stylo temperato, an coniurati perpetuò carcere, & publicatis bonis, an morte sint mulctandi.

SYNOPSIS

EXORDIUM. A charitate Consulis Ciceronis erga patriam, & fortitudine contra conjuratos.

PROPOSIT. Conjurati morte sunt mulctandi.

ARGUMEN. Quia Cives improbi ob summum crimen debent interfici.

ARGUMENTAT. Immanis sceleris punitio non est crudelitas; sed potiùs est lenitas: ergo cives improbi ob summum crimen debent interfici.

Amplificat. & Affect. Periculosissima, & crudelissima futura erat conjuratio Catilinæ: num igitur est jam verendum Ciceroni, ne crudelitatis invidiam subeat, si tantum crimen severè vindicet? Verùm eam invidiam paratus est adire fortis Consul; & Reip. causâ, quam secum omnes conservatam volunt, conjuratos conficere.

PERORATIO. Hortatio ad Senatum, ut fortiter decernat extremum supplicium cōjuratis.

EXORDIUM.

HOrtatur M. Tullius Senatum, ut patriæ potiùs quàm saluti Consulis prospiciat. *Num.* 1. *video P. C.* Mox pathetica insinuatione caritatem erga Remp. ostentans, nullum pro illius salute periculum (enumeratione, & adjunctis locorum) nullum fatum (dissimili exemplo P. Lentuli) nullam mortem (quippe gloriosam) perferre dubitat. *Ibid. mihi quidem.*

Movetur tamen orbitate fratris sui, & uxoris, & filioli: quos commendat Senatui, si mors sibi à conjuratis accidat. *Num.* 3. *nec tamen ego.* Postremò impendens Reip. periculum, nisi Senatus provideat, comparatione Majorum, & adjunctis huius coniurationis iam ferè extinctæ exponit. *Num.* 4. *quare P. C.*

ANNOTATIO.

Præfert caritatem Reip. & fortitudinem Cicero, ut maiori cum pondere, & fide, sine improborum invidia, adversus coniuratos sententiam pronuntiet.

Itaque ex visceribus causa maximè petitur hoc exordium, continetque prima semina sententiæ istius, in quam vehementer inclinat Cicero.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio, *coniurati morte sunt mulctandi.* Primùm ambiguè, & pro Consulis instituto problematicè affertur, celeriter deliberanda, propter adiunctam periculi magnitudinem. *Num.* 6. *sed ego institui.*

Mox duas in Senatu sententias, unam severiorem (quæ erat D. Syllani) de extremo supplicio in coniuratos decernendo: alteram: (Cæsaris) mitiorem de perpetuo carcere, ac publicandis bonis, Consul Tullius proponit, disceptatque ultra argumentis præstet. *Num.* 7. *video duas adhuc.* Cæsaris sententiam laudat quidem ut popularem, & ex lege Sempronia. *Num.* 9. *Nunc P. C. ego.* Verùm D. Syllani sententiam (in quam inclinat, estque propositio contentionis) latiùs explicandam suscipit. *Num.* 11 *quamobrem sive.*

Huius D. Syllani sententiæ, *coniurati sunt morte mulctandi.*

di. Argumentum eſt hoc: improbi cives ob ſummum crimen debent interfici. Supra. *Num*.7.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopoſitionis argumentum, *improbi cives ob ſummum crimen debent interfici*, hoc enthymema exponit immanis ſceleris punitio non eſt crudelitas, ſed potius eſt lenitas: ergo improbi cives ob ſummum crimen debent interfici.

Antecedens exornatur per hypotypoſim, argumento à conſequentibus conglobatis, ſi coniuratio horum improborum civium habuiſſet exitum. *Ibid. quanquam Patres conſcripti*.

Exornatur etiam comparatione patris-familias, qui de ſervo improbiſſimo ſummum ſupplicium ſumit ſine crudelitatis invidia. *Nu*. 12. *etenim quaro*. Confirmatur authoritate L. Cæſaris, ac diſſimili exemplo duorum Lentulorum, avi & nepotis. *Num*.13. *Niſi verò*.

Brevi concluditur antecedens. *Ibid. vereamini cenſeo*. Explicato antecedente bis digreditur Tullius 1. in prolepſim, quâ ſatis eſſe ſibi præſidii ad ea, quæ Senatus ſtatuerit, tranſigenda, probat cum à cura ſua, & diligentia: tum à populi Rom. ſtudio conſervandi Remp. *Nu*. 14. *ſed qua exaudio*.

Iſtud populi Romani ſtudium demonſtrat elegans inductio per enumerationem Equitum, & Senatorum (ſi improbo, excipias) Tribunorum, ſcribarum, ingenuorum, libertinorum, ſervorum (ſi iterum ſervum Lentuli excipias) cuius ſollicitationem fruſtra ſuſceptam oſtendit à tabernarum quæſtu ac otio. *Ibid. omnes adſunt*.

Concludit prolepſim recenſendo facultatem, & cauſas tranſigendi contra coniuratos: & hortando Senatum; ut fortiter iudicet, atque urbi proſpiciat. *Num*. 18. *quę cum ita ſint*.

Secundò digreditur in ſuam fortitudinem laudandam, quam amplificat contemptu mortis, gloria rerum geſtarum, & comparatione cum virtute Scipionum, Pauli, Marii, Pompeii. *Num*. 20. *nunc antequam*. Amplificat præterea ab adiunctis victoriæ diſparibus. *Num*. 22. *quanquam eſt in*. Ad extremum pro mercede iſtius fortitudinis, & diligentiæ poſtulat æternam Conſulatus

 ſui

sui memoriam, suumque parvum filium commendat. *Num. 23. qua cum ita sint.*

ANNOTATIO.

Tametsi integrè videatur utrimque Cicero Cæsaris, & D. Syllani sententias agitare, tamen manifestum est ecquam alteri præferat, quidve ista contentione velit: idcircò crebra insinuatione elicit à Senatu fortitudinem, quam ipse Consul in immanis sceleris animadversione de se præstat, & pollicetur. Atque hunc affectum in exordio satis vehementer inchoans; deinde enthymemate, & gemina digressione amplificans paucis; absolvit in Peroratione.

PERORATIO.

Peroratio est brevissima, & consequens propositi enthymematis: nam Cicero hortatur Senatum, ut fortiter (est hæc D. Syllani sententia) decernat, quando se parentem ipsi Consul offert. Num. 24. *quapropter de summa.*

ANNOTATIO.

Hac peroratione contentionis propositio, & argumentatio, & affectus concluditur, nempe coniuratos extremo supplicio mulctandos esse, quod postea in carcere est factum.

PRO

PRO L. MURÆNA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

CVm L. Murana in sequentem annum Consul designatus esset cum D. Sylano, de ambitu) ambire autem erat petere magistratum studiosius, impensiusque, quàm mores, legesque civitatis ferebant) accusarunt Sex. Sulpitius, M. Porcius Cato, & Cn. Posthumius. Sulpitius competitor Murana fuerat & repulsam tulerat. Catonem Plutarchus in eius vita scribit iurasse, accusaturum se quemcumque pecuniam populo dare cognovisset, ideoque nomen Murana ab eo delatum esse, quod is pecunia effecisset, ut Consul cum Sylano designaretur. Defenderunt cum Q. Hortensius, M. Crassus & Cicero, qui cum Hortensium, eloquentia laude tum florentem, superare contendere, & nullam partem noctis conquievit; usque eo ut nimiis curis, & vigiliis afflictus inferior, quàm ille actione visus fuerit. Caterum ut apparet ex Consulatu quem sequente anno Murana gessit, periculo accusationis liberatus est.

Quastio huius orationis est in genere iudiciali, an L. Murana sit in vita reprehendendus, aut dignitate inferior Sex. Sulpitio, aut reus ambitus.

Dicendi character est temperatus, magis, quàm tenuis.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Consul Cicero Murænam, amicum suum, & Consulem designatum, Diis antea commendarat, nunc accusatum judicibus commendat tum officii, sui seu defensionis rationem contra accusatores probat.

PROPOSITIO. Muræna non est in vita reprehendendus, nec est dignitate inferior Sulpitio; nec reus ambitus.

ARGUMENTA.
1. Quia non fuit in Asia luxuriosus.
2. Est Sulpitio par genere, & quæstura, arte autem superior.
3. Nihil commisit contra legem ambitus.

ARGU-MEN-

1. Argum. Muræna, patre suo Imperatore, meruit in Asia cum labore, & pietate, stipendia consecutus est cum laude, triumphi paterni particeps fuit cum felicitate: ergo Muræna non fuit in Asia luxuriosus,

2. Argum. pares sunt genere novus homo, & patricius; nam Q. Pompejus, & Cicero pares sunt patriciis, sed Sulpitius, etsi genere patricius, tamen virtute ac industria novus est homo, uti Muræna: probatur à Majoribus utriusque & rebus gestis igitur Muræna est genere par Sulpitio, Sulpitius factus

3. Argum. licuit Murænæ habere obviam prodeuntes, & sectatores, & offerre tum spectacula tum prandia: Muræna

MENTATIO.

Deinde nullus ſaltat ſobrius ; quia intempeſtivi convivii, & multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio: atqui Muræna eſt ſobrius ; quia nullum ejus intempeſtivum convivium. nullæ deliciæ oſtendi poſſunt: non eſt igitur ſaltator.

eſt primus quæſtor ordine renuntiationis, non dignitatis: ergo Muræna eſt par quæſtura cum Sulpitio. Ad obtinendum conſulatum ars militaris, qua excedit Muræna, præſtat iuri civili, cuius cognitione clarius eſt Sulpitius: ergo Muræna eſt par arte, aut ſuperior Sulpitio.

igitur nihil commiſit contra legem ambitus.

1. ARGU.
AMPLIFICATIO.

Imprudens accuſator Cato, qui L. Murænæ Aſiam obiecit, ſegetem virtuti, & gloriæ; vel maledicus conviciator, ſi

2. ARGU.

Non eſt, quod Sulpitius contemnat L. Murænæ genus, efferat ſuum: nam nobilitas patricii eſt hiſtoriis notior, quam populo, apud quem modo valet novi hominis virtus, ac induſtria, qua ille non ſuperat Murænam. Non eſt etiam quòd idem Sulpitius iactet ſuam iuris-prudentiam, in qua nulla eſt dignitas aut utili-

3. ARGU.

Auctoritas accuſantis Catonis, præiudicio eſſe non debet L. Murænæ. Stoicus eſt enim vero Cato, & nimium auſterus, qui contra conſuetudinem urbis, & Lacedæmoniorum, & ſummorum virorum exemplum improbat ſpectacula, conviviaque candidatorum.

Quòd si Cato pro salute Reip. accusat Murænam, Cicero maiore in Remp. officio eundem defendit, cujus Consulatus ad comprimendum Catilimam & confirmandum ipsum Catonem tribunum permagni interest.

MENTATIONIS.

tas, præsertim ad obtinendum Consulatum: sola ars militaris, & oratoria efficit Consules: Deinde Sulpitius suffragatione militari destitutus, & ludorum magnificentia, sorte, & administratione provinciæ, nesciit Consulatum petere, magis intentus minis, & accusationi, quam officiosis populi blanditiis. Prudentior fuit L, Muræna, qui ista sibi ad Consulatum præsidia didiligenter adiunxit.

MEMTATIONIS.

saltatorem appellat sobrium Consulem.

MENTAT.
ET AFFECTUS.

Cicero movet Judices ad misericordiam L. Murenę tribuendam.

PERORATIO.

MOR-

EXORDIUM.

Cicero pro salute L. Murænæ præcatur Judices, qui paulo antè pro ejusdem felici Consulatu Deos solemniter erat præcatus. *Num. 1. qua precatus.*

Ubi etiam potestatis comparatione, pro se & Muræna benevolentiam Judicum captat. *Num. 2. quæ cum ita sint.* Deinde affert rationem suæ defensionis seu officii contra duos L. Murænæ accusatores M. Catonem, & Sex. Sulpitium. *Ibid. & quoniam.*

M. Catoni; (qui rectum esse negat Ciceronem, & Consulem, & legis ambitus latorem, & tam severè gesto Consulatu, caussam L. Murænæ attingere) respondet ad primum inductione trium similium: nimirum venditoris, patroni, & navigantium æquum esse Consulem defendi à Consule. *Num. 3. & primum.* Respondet ad secundum se ita legem de ambitu tulisse, ut quemvis non ambitus reum possit defendere. *Num. 5. nam quod.* Respondet ad tertium se contra Catilinam fuisse severum, quia id erat necesse pro salute Reip. nunc & natura sua, & quia id causa postulat, esse lenem. *Num. 6. negat esse.*

Servio autem Sulpitio (graviter querenti quare Cicero oblitus amicitiæ L. Murænam contra se defendat) officiosè respondet, se nihil Sulpitio debere contra salutem Murænæ. *Num. 7. sed me Iudices.* Declaratque ipsi causas defensionis Murænæ, quia hic sibi sit amicus, & in summa dignitate, & in periculo, quem deserere esset inhumanitatis, & superbiæ, & crudelitatis. *Num. 8. atque hæc non.*

Addit argumentum ad hominem, seu simile exemplum Ser. Sulpitii, qui contra amicos consulentibus de iure respondet. *Nu. 9. atque huiusce rei.* Addit exemplum Q. Hortensii, & M. Crassi amicorum Sulpitii, qui L. Murænam defendunt. *Num. 10. etenim si me.*

Concludit, & Sulpitio probat rectam esse defensionem suam, neque eam esse contra amicitiam. *Ibid. ego verò.*

ANNOTATIO.

Et ab adiunctis hoc exordium, præsertim personarum. Pietate etiam sua orator conciliat animos Iudicum; & aliquot prolepsibus infringit auctoritatem accusatorum, & certè hæc est oratoris insinuatio passim in multis exordiis prolepses præmittere, quæ viam sternant ad faciliorem adversariorum confutationem. Nam istis prolepsibus non fortia adversariorum argumenta refel-

in hac enim in contentione miscet (sed plerumque infirma .

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc L. Muræna non est in vita reprehendendus, nec dignitate inferior Ser. Sulpitio, nec reus ambitus. *Num.* 11. *Intelligo Iudices.*

Distributio seu propositionis argumenta sunt ejusmodi: 1. L. Muræna non est in vita reprehendendus, quia non fuit in Asia luxuriosus, aut saltator. 2. Non est dignitate inferior Ser. Sulpitio, quia est ipsi par genere, & quæstura, arte autem superior. 3. Non est reus ambitus, quia nihil commisit contra legem ambitus.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Propositionis 1. argumenti. 1. pars, *L. Murena non fuit in Asia luxuriosus,* hoc brevi enthymemate constat: L. Muræna, patre suo Imperatore, meruit in Asia cum labore & pietate; stipendia consecutus est cum laude; triumphi paterni particeps fuit cum felicitate: igitur L. Muræna non fuit in Asia luxuriosus.

Antecedens repetitione quandam maiorum comparationem habet. *Ibid. atque harum trium.*

Consequens repetitione Accedentis ornatur. *Num.* 12. *quamobrem non Asia.*

Propositionis primi argumenti 2. pars, *L. murana non est saltator*, brevi etiam ratiocinatione constat, contra maledicentem Catonem.

Major. Nullus saltat sobrius. Proba. 1. Quia intempestivi convivii, & multarum deliciarum comes est extrema saltatio. Minor, Atqui Muræna est sobrius. Probatio. Quia nullum eius intempestivum convivium, nullæ delitiæ ostendi possunt. Conclusio Igitur Muræna non est saltator. *Num.* 13. *Saltatorem appellat.*

Nota venustam transitionem. *Num.* 14. *nihil igitur.*

Propositionis 2. Argumenti 1. pars, *L. Murana est par genere cum Ser. Sulpitio*, quinque-partita argumentatione explicatur; Maior Pares sunt genere patricius, & novus homo. *Numer.* 15. *que loce.* Probatur exemplo plurium, præsertim. Q. Pompeii, & Ciceronis, qui homines

nes novi, pares sunt patriciis in Rep. *N.16.nec mihi unquam.*

Assumptio. Sed Ser. Sulpitius, etsi patricius (quam nobilitatem vetustam, & paucis notam elevat Cicero) tamen virtute, & industria novus est homo, uti L. Muræna. *Ibid, tua verò nobilitas.* Probatur à Maioribus utriusque, & horum rebus gestis. *Num. 15. & pravus L. Murena.* Complexio igitur Muræna est par genere cum Ser. Sulpitio. *Num. 18. omittamus igitur.*

Propositionis 2. Argumenti, 2. pars *L. Muræna est par quæstura cum Ser. Sulpitio.* perstringitur hoc enthymemate. Ser. Sulpitius est primus quæstor ordine renuntiationis non dignitatis: igitur L. Muræna est par quæstura Ser. Sulpitio.

Antecedens confirmatur ex utriusque pari provincia sorte data, & pari in rebus gestis nomine. *Ibid. quæsturam unà.*

Propositionis 2. Argumenti 3. pars, *L. Muræna est arte superior Ser. Sulpitio*, hoc enthymemate latiùs patet: ad obtinendum Consulatum ars militaris, qua excellit L. Muræna, præstat iuri civili, cuius cognitione clarus est Ser. Sulpitius: ergo L. Muræna est par arte, aut superior Ser. Sulpitio.

Antecedens, primùm dispari utriusque labore (pari tamen dignitate) seu in Remp. studio exponitur: nam hic Romæ Juris-consultus, ille Legatus Imperatori L. Lucullo fuit. *Num. 19. reliqui temporis.* Deinde parva per dialogismum excursione facta in Sulpitium, qui assiduitatem forensem præferri vult legationi Murænæ. *Num. 21. sed non* Idem antecedens ornatur dissimilitudine Juris-consulti, & Imperatoris. *Num. 22. sed & hoc.* Mox artem militarem apertè amplificat Cicero. præfertque cæteris, præsertim isti juris scientiæ, quam unicè fovet. Sulpitius. *Ibidem ac nimirum.*

Quanquam ad obtinendum Consulatum, militari arti parem facit dignitate, & utilitate facultatem dicendi. *Num. 24. gravis etiam illa.*

Rerum autem dignitatem negat esse in iuris civilis scientia, quæ in litteris, & interpunctionibus, & fastis, occultisque verbis, & formulis versatur. *Num. 25. primùm dignitas.* Negat præterea esse gratiam, & difficultatem addiscendi istam scientiam: secus est de facultate oratoria hinc plures iurif-consulti, quam oratores fiunt. *Num. 28. difficilis autem.* Concludit Cicero solummodo esse dignitatem in arte militari, & oratoria; imò hanc isti cedere belli tempore. N. 30. *duæ sunt.* Post hæc digreditur in duas prolepses contra adversarios, priore prolepsi respondet Catoni bellum Asiaticum, in quo L. Muræna dignitatem obtinuit, non

non cum mulierculis esse gestum, sed fuisse gravissimum: quod ex maximis summorum Imperatorum triumphis probat inductione per enumerationem. *Nu.* 31. *verum hac cato*. Amplificat etiam magnitudinem huius belli, ex opibus, & fortitudine Regis Mithridatis, quem magni Imperatores, præter unum Pompeium, debellare non potuerunt. *Num.* 32. *atqui si* Posteriore prolepsi respondet Sulpitio, ipsum in Præturæ petitione priorem renunciatum, quia ratione comitiorum nihil incertius: quod allegoria, & exemplis, & similitudine ostendit. *Num.* 35. *at enim in*.

Ex digressione redit ad antecedens, confirmatque Murænam esse superiorem Sulpitio ad obtinendum Consulatum; plures enim res ad obtinendum Consulatum in Sulpitio desiderat, quæ Murænæ profuerunt: prima est suffragatio militaris, quam Cicero interrogatione, ac prosopopœia amplificat. *Num.* 37. *sed tamen*.

Secunda est ludorum magnificentia, quam populo jucundam, & pro Consulatu utilem Cicero ostendit suo, & aliorum exemplo. *Num.* 39. *sed hac leviora*. Tertia est, ad quam concessione transit, dispar Ser. Sulpitii, & L. Murænæ sors provinciæ, & administratio. *Num.* 41. *sed hac sane*. Quarta res, quæ Murænæ profuit ad Consulatum, obfuit Sulpitio, est ratio petendi Consulatum: nam ut sæpe hunc familiariter monuit Cicero, accusare aliquem, & simul petere Consulatum est per difficile. *Num.* 43. *& quoniam*. Non enim minis, aut timidi inquisitione candidatus populum sibi adiungit, sed blanditiis ac fiducia; quod ornatè exprimitur dialogismo. *Num.* 44. *quid ergo? acceptam*.

Deinde candidatus accusatione operosa distractus ægre attendit ad officiosam Consulatus petitionem: quod Cicero exemplo suo, & experiētia confirmat. *n.* 45. *accedit eodem*.

Atque hoc ipsum, scilicet accusare, & Consulatum petere, esse per difficile ostendit per hypotyposim in persona Sulpitii, quia à Senatu multa postulavit de ambitu, plures offendit, & sibi viam ad Consulatum clausit. *Num.* 46. *tu cum de curriculo*. Ista etiam accusatione distentus Sulpitius, cœpit remissiùs Consulatum petere, ut jam Catilinæ spem faceret Consulatus adipiscendi. Vide hic ethopœias. *Num.* 48. *sed tamen Servi*. Digreditur Cicero cum præteritione eorum, quæ facturus fuisset Catilina: si Consul fuisset, tum narratione eorum quæ in ipsius comprehensione sunt gesta. *Num.* 50. *quibus rebus*. Redit ad Sulpitium, & parva anacephalæosi concludit ea Murænæ ad obtinendum Consulatum contulisse, quæ Sulpitium & Catilinam removissent. *Num.* 52. *itaque cum te*.

Propositionis tertium argumentum, *L. Muræna nihil commisit contra legem ambitus*, ingreditur partitione, & querela de tribus L. Murænæ accusatoribus. *Num.* 54. *nunc mihi tertius*.

Quamquam ea omnia, quæ Cn. Posthumio, & Sulpitio adolescenti responsa sunt, desiderantur.

Ad ea autem, quæ obiecit M. Cato, respondet Cicero cum præmunitione, & deprecatione (exemplo P. Africani & M. Catonis huius avunculi (ne L. Murænæ obsit personæ accusantis, 1. dignitas atque gravitas. *Num.* 58. *venio nunc*. 2. Iudicium, quod ab asperitate doctrinæ ac vitæ præiudicium esse non debet. *Num.* 60. *Nam si quis*. Nam præmissa) quæ est clara insinuatio) laude M. Catonis, Stoicæ doctrinæ sententias ac præcepta paulò severiora commemorat. *Ibid. ego tuum consilium*.

Conformem verò huic asperiori doctrinæ vitam Catonis quam ridiculè cavillatur dialogismo, seu persona inducta supplicis Publicani, & Stoici Catonis, *Num.* 62. *hæc homo ingeniosissimus*. Deinde isti Stoicorum doctrinæ opponit, præfertque humaniorem Academicorum doctrinam, quam ipse Cicero sectatur. *Num.* 63. *nostri autem illi*. Hanc quoquè mitiorem doctrinam ipsi Catoni sectandam prosopopœia, & exemplo Scipionis, C. Lælii, L. Philippi, C. Galli, ac ipsius avunculi Catonis proponit. *Num.* 65. *ac teipsum*. Igitur præmissa deprecatione, & præmunitione adversus accusantis Catonis auctoritatem atque iudicium.

Tertium argumentum, *L. Muræna nihil commisit contra legem ambitus*, Cicero tractat hoc enthymemate Licuit L. Murænæ habere obviam prodeuntes, & sectatores, & offerre spectacula, & prandia: ergo L. Muræna nihil commisit contra legem ambitus. *Num.* 67. *quare ad id, quod*. Antecedens, ut patet, quadruplici capite constat: ac primò ostendit Cicero non esse novum, aut mirum, multos, præsertim rogatos, obviam prodiisse candidato Consulari. *Num.* 68. *Multi obviam*. 2. Ostendit sectatores fuisse multos, qui bonis viris ac beneficis non desunt ex officio; at nullum ex iis sectatoribus mercede conductum fuisse. *Numer.* 70. *at sectabantur*. 3. Ostendit spectacula, & 4. Prandia, more institutoque Maiorum, vel à L. Muræna, vel ab eius amicis tributum data esse. *Num.* 72. *at spectacula*. Concludit antecedens anacephalæosi per dialogismum adducto exemplo L. Mattæ, virginisque Vestalis. *Nu.* 73. *hac omnia*.

Confirmato antecedenti duas prolepses adiungit. 1. Est austeri, ac Stoici Catonis, qui dialogismo negat benevolentiam, ac iudicium populi Rom. istis spectaculis, ac con-

conviviis allici oportere: hunc Cicero iterùm cavillans refellit 1. auctoritate ipsius civitatis. *Num. 74. at enim agit.* 2. Comparatione Lacædemoniorum, & Cretùm. *Ibid. neque tamen.* 3. Exemplo Q. Tuberonis. *Num. 75. fuit eodem.* 4. Ipsiusmet Catonis exemplo, qui habet nomen-clatorem, ut cives nomine appellet, salutet, sibi conciliet. *Nu. 76. nam quòd.*

Concluditur prima prolepsis brevi recapitulatione. *Nu. 77. quare nec plebi*, Alteram prolepsim Catonis, qui Reip. caussâ accusat Murænam pari Cicero in Remp. officio refellit, Murænam defendendo. *Num. 78. at enim te.*

Nam vehementiore apostrophâ ad Judices ostendit, quantum intersit L. Murænam isto anno Consulem fieri, ad extinguendas Catilinæ copias,& consilia. *Ib. audite. audite*, Simili verò ad M. Catonem exemplo,& apostrophâ, tribunatùs sui periculum, ac tempestatem futuram significat, nisi strenum defensorem habeat Consulem. *Num. 81. atque ad hæc mala.*

Rursus Judices de nefario Catilinæ in Remp. consilio admonet, si L. Murænam à consulatu removeant. *Num. 83. quamquam huiusce*,

Denique magis amplificat à consequentibus, & hypotyposi, hoc Reip. periculum, si Catilina deesse Consulem viderit. *Num. 85. sed quid tandem fiet.*

ANNOTATIO.

Vis, ac robur contentionis est insignis confutatio duorum gravissimorum virorum, quos Cicero scita arte, & salva amicitia, & lege ambitus integra redarguit.

Nam in primis M. Catonis (cùm illi in Exordio rationem dedisset defensionis Murænæ) nunc in contentione levem, ac maledicta infirmam accusandi rationem Enthymemate, ac ratiocinatione dissolvit; quòd L. Murænam luxuriosum, & saltatorem appellarit. Deinde infra. (secundi argumenti parte secunda) digrediens ad prolepsim, eundem Catonem ostendit malè quidem contempsisse bellum Asiaticum tot, tantisque Imperatorum triumphis clarum. Verùm tertio argumento, M. Catonis nomen, atque auctoritatem in iudiciis insectatur ab asperitate vitæ & doctrinæ. Quam tanti viri reprehensionem, etsi præmissa ubique ampla eius laude, mitiorem reddit; tamen ita liberè cavillationibus, & lesis aspergit, ut totum iudicium risu compleverit, dicaturque exclamasse, gravis Cato: Dii boni quàm ridiculum Consulem habemus.

Contra Ser. Sulpitium ita se gerit, ut modò ipsi in exordio omnia amici officia deferat, salvo Murænæ Consulatu; modò secum-

secundi argumenti parte prima, eius nobilitatem carpat à vetustate; modò eius quæsturam, parte secunda, non laudet, neq; renuntiationem dignitati adscribat; modò parte tertia, iuris civilis artem dignitate & utilitate extenuet, amplificet autem præ illa artem militarem atq; oratoriam, modò apertè in ipso Sulpitio quatuor res desideret ad obtinendum Consulatum: suffragationem militarem, ludorum magnificentiam, sortem & administrationem provinciæ, deniq; modum petendi Consulatum. In his verò omnibus Cicero Ser. Sulpitium, & M. Catonem, pro virtute ac eruditione laudat ubiq; sæpè admonet pro amicitia, reprehendit pro Rep. Est ad calliditatem, & insinuationem insigniter facta hac duplex refutatio.

Contentionis affectus est misericordia in L. Murænam: sed ferè totus reservatus est in perorationem ubi Cicero solet Orator videri. Inchoatus est in Exordio quidem hic affectus: pietatis enim sua atq; officii exemplo, pios quosq; Iudices esse vult erga Murænam, amicum suum, & Consulem designatum: tum in contentione purgat omni criminatione, dignitatem generis, & quæstura, & militaris artis extollit; rectam commendat petendi Consulatus rationem. Denique momentum, ac pondus expendit futuri Consulatus Murenæ contra Catilinæ terrores, atq; consilia; quæ omnia sternunt viam ad affectum perorationis.

PERORATIO.

PEroratio constat magno commiserationis affectus quem Cicero in Iudicibus excitat, 1. per deprecationem à periculo Reip. Num. 86. *quæ cùm ita sint* 2. Ab adjunctis personæ L. Murænæ tam externi, quàm internis: quòd Consul designatus sit, & ante hac florente fortunâ usus; quòd jam corpore, & animo æger; quòd nullum læserit, quod domi, ac militiæ clarus in nullius unquam invidia, aut odio fuerit. *Ibid. deinde ego* 3. Auget commiserationem pathetica dubitatione, & subjectione, ab adjunctis exilii, tum præsertim ab adjunctis matris suæ, & patris mortui, & fratris, & mancipii Lanuvii. Num. 88. *si quod Iuppiter.*

Ad extremum Consulem strenuum futurum Murænam Consul Cicero pollicetur, commendatque Judicibus. Num. 90. *quem ego.*

ANNOTATIO.

Iste affectus propè omnis conficitur ex adiunctis personarum vel L. Murænæ supplicis, & in periculo exilij, vel eius parentum, vel defensoris Ciceronis, vel Iudicum. Amplificatio autem tribus figuris assurgit, exclamatione, dubitatione, subiectione.

PRO

PRO L. FLACCO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

ACcusatum à D. Lælio L. Flaccum de repetundis ex Asia, cui triennium præfuerat, Cicero defendit. Repetundæ autem pecuniæ sunt dictæ, quas socii, sive cives privati à Magistratibus, aut Iudicibus aut publicis curatoribus iudicio repetere-runt: quas illi aut in provincia, aut in urbe, aut ob ius dicendum, aut ob iudicandum, aut ob aliud aliquid publicè curandum cœpissent.

Quæstio est in genere iudiciali, an L. Flaccus repetundarum sit reus.

Genus dicendi est subtile, & acutum, quod perpetuò in confutatione, atq; ironia versatur: nisi in Exordio, & peroratione, ubi sedes affectuum.

SYNO-

SYNOPSIS

EXORDIUM. Miratur Cicero L. Flaccum de Rep. bene meritum, accusari à D. Lælio; neque id fore putarat: itaque nunc opinione falsus, confugit ad Judices, & hos deprecatur, in accusatione tam gravi.

PROPOSIT. L. Flaccus repetundarum non est reus.

ARGUMENT. 1. Quia testes Asiatici, 2. Judæi, 3. Romani sunt reiiciendi.

ARGUMENTAT. In testibus Asiaticis non est religio, nec veritas; sed spes pecuniæ, levitas, perfidia, audacia: igitur testes Asiatici sunt reiiciendi.

2. PARTIS. Edictum, quo sanxit Flaccus, ne aurum ex Asia Hierosolymam exportaretur, Senatus auctoritate, non Iudæorum superstitione nititur: ergo Iudæi testes, qui id reprehendunt, sunt reiiciendi.

3. PARTIS. Et Decianus, & Sextilius, & Falcidius, & alii sunt reiiciendi: ergo testes Romani sunt reiiciendi.

AM-

1. ARGUMENTATIONIc. 2. ARGUM.
AMPLIFICATIO ET AFFECTUS.

Quid? Græca fides sine religione, vehementia adolescentis Lælii concitati psephismate Græcorum, falsæ litteræ, testes cum accusatore sociati, ad accusandum virum integrum valebunt? at quæ Græcorum criminationes singulæ. 1. Laudi etiam vertitur Prætori Flacco, quod decreto Senatus, & exemplo Pompeii classem appararit 2. Criminatio elevatur ipso turpi Asclepiade legato, & laudatione Æmonensium data Flacco 3. litteris perditis supponit Phrygem sine fide. 4. profert tres Legatos viles, perfidos, infensos Flacco 5. infirmatur à persona Mæandrii sordidi, ac levis Legati, & odio Trallianorum adversus Flaccum propter pecuniam justè ab ipsis ablatam: deniq; testes Asiatici non modò leves, sed etiam crudeles, & infesti Romanis, dispares verisGræcis sunt.

Plures urbes Asiæ testantur objectum Flacco aurum, integrè, casteque deprehensum, & in ærarium relatum esse: non ergo barbaræ Judæorum superstitioni credendum.

ARGUMENTAT.

Nullum est pondus testimonii in Deciano homine quidem ridiculo ob negotiationem, & agrorum emptionem; tum improbo in Amyntam; & glorioso. Sextilius malè arguit Prætorem Flaccum; nam hic hæreditatem Valeriæ adiit sine impressione, facta decisione, secundum leges. Falcidii ficta epistola, & à mulierculis prolata nihil nocere potest Flacco.

PERORATIO.

Commiserationis affectus erga L. Flaccum, propter merita seu amorem in patriam, & ejus filiorum.

EXOR-

EXORDIUM.

PRæter opinionem Cicero defendit L. Flaccum, quem propter dignitatem ac merita in Remp. à nullo, nisi à Reipub. & virtutis hoste, putabat unquam accusatum iri, nedum à D. Lælio. *Num.* 1. *cùm in maximis*. Quare confugit ad Judices, & eos deprecatur in accusatione tam gravi. *Num.* 3. *sed quoniam*.

Perfugium amplificat dubitatione, & à persona Flacci, qui liberavit patriam. *Num.* 4. *quem enim alium*.

ANNOTATIO.

Præclarè ad benevolentiam Orator iacit prima semina affectuum, cùm à persona Flacci, cuius dignitatem, ac merita in Remp. commemorat; tum à persona Judicum, quorum potestatem, & æquitatem deprecatione conciliat, tum à persona adversariorum, quorum insperatam accusationem miratur.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: L. Flaccus repetundarum non est reus.

Distributio, seu Argum. quia testes Asiatici, Judæi, Romani sunt reiiciendi.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimam Contentionis partem, *testes Asiatici sunt reyciendi*, hoc Enthymema aperit: In testibus Asiaticis, non est religio, nec veritas; sed spes pecuniæ, levitas, perfidia, audacia: igitur testes Asiatici sunt reiiciendi.

Antecedens paucis affertur, præmissa integritate Flacci in tribunatu, quæstura, & Prætura: cujus rei testes sunt ipsi Judices. *Num.* 6. *Hunc igitur virum*. Deinde præmissa thesi, seu fide Græcorum in genere; quam Cicero elevat 1. prolepsi. *Num.* 9. *at quos testes* 2. Dissimili religione trium Romanorum testium, qui Flaccum accusarunt. *Num.* 10. *iratus Flacco*.

3. Dissimili religione Rom. Judicum, & Græcorum. *Num.* 12. *vos autem in privatis*. 4. Vehementia accusatoris, Læli.

Lælii ab adiunctis, seu vi, & apparatu accusationis. *Num.* 13. *vehementem accusatorem*. Sparsò præsertim in Asia sermone, qui psephisma conciliavit. *Num.* 14. *sed ut hanc vim*. Ista autem Græcorum psephismata, seu temerarios motus clamosæ concionis insectatur per exclamationem dissimili exemplo Majorum. *Num.* 15. *ò morem præclarum.* Effecta etiam quædam, & exempla græcarum concionum recenset. *Num.* 16. *Græcorum autem*.

Concludit hujusmodi psephisma Græcorum, non esse testimonium, quod L. Flacco noceat. *Num.* 18. *quare iam non est.* 5. Elevat fidem Græcorum, litteris falsis *Num.* 20. *quam verò facile.* 6. Testibus cum accusatore sociatis, qui certè (adverte dialogismum) nec ab accusatore Lælio, nec à defensore Cicerone interrogari possunt. *Num.* 21. *quod si tertium*.

Anacephalæosi repetit, nec religione testium Græcorum, nec psephismatibus, nec litteris, & consociatis testibus istam Flacci accusationem valere. *Num.* 23. *quærendum ergo est*.

Subdit comparatione periculum, si tantus vir L. Flaccus condemnetur. *Num.* 24. *utrum hic tandem*. Tum obtestatione resumit Antecedens Enthymematis. *Num.* 26. *quod quidem ego*. Et jam in specie ad singulas testium Græcorum criminationes accedit.

Prima criminatio seu querela est totius Asiæ, quòd Flaccus classis nomine pecuniam civitatibus imperârit. Hanc Cicero distributione refellit. 1. quia licuit Flacco pecuniam imperare; 2. quia opus fuit navibus; 3. quia ista classis navigavit. *Num.* 27. *etenim iam universa*.

Licuisse Flacco pecuniam imperare constat decreto Senatûs. *Ibid. licuisse ut intelligas*.

Opus fuisse navibus probatur ab adjunctis provinciæ, in qua præsidium, ac splendor navium necessarius fuit. *Ibid. proximum est*. Probatur etiam exemplo Pompeii, qui etsi omnia jam bella, prædonesque sustulisset, classem tamen Asiæ imperavit, quantò magis Flaccus. *Num.* 29. *nulli erant*. Tum probatur Senatus exemplo. *Num.* 30. *quid nos hic*. Denique laudanda est diligentia Prætoris Flacci in apparanda classe, vel si nullus prædo inventus, aut captus fuisset. *Num.* 31. *quòd si Flacco*. Jam navigasse eam classem probatur testimoniis. *Num.* 32. *reliquum est*. Ubi iterùm diligentia Flacci in describendo numero navium, & iis sumptibus non faciendis, qui anteà non erant instituti, laudatur geminâ prolepsi. *Num.* 33. *qui igitur*.

Secunda criminatio seu querela fuit civitatis Æmonensis, cujus legatus Asclepiades ridetur propter turpem vitam,

tam, ac levitatem testimonii. *Num.* 34. *sed quoniam*. De laudatione autem Æmonensium data Flacco, subtilius Cicero arguit Aschlepiadis responsum, qui fatetur suos cives(adeoque Græcos) ex tempore, quòd opus esset obsignasse. *Num.* 36. *idem laudationem*. Adde laudatio illa Æmonensium data Flacco, obsignata fuit creta: testimonii verò formula Lælio data, obsignata fuit cera, quod est falsitatis signum. *Ibid. nisi verò*.

Tertia criminatio Dorylensium eluditur litteris perditis, ac deinde supposito Phryge teste, qui nuper in liberali causa creditum non est. *Num.* 39. *venio nunc*. Istius testis mortem, ex intemperanti esuficotum, confert in negligentiam Lælii, non invidiam Flacci. *Num.* 41. *atq; hic Dorylensis*.

Quartam criminationem Temnitarum infirmat Cicero à persona, & dictis trium legatorum, Heraclidis, Nicomedis, & Lysaniæ. Nam 1. singulorum utilitatem ostendit. *Num.* 42. *caput est omnium* 2. Quæ dixerunt de pecunia Flacco data (adverte soritem) & circumventis hominibus clarissimis nusquam probari contendit, *Num.* 44. *dicunt se Flacco*. Magis in specie ac nominatim deprimit personam, & fidem Heraclidis, ab odio in Flaccum, propter fundum Cymæum, cujus emptionem, mutationem, judicium, addictionem prosequitur narratione satis venusta. *Num.* 49. *atq; ut eius impudentiam*. Aliam narratiunculam subjungit Lysaniæ cum apostropha ad Decianum. *Num.* 51. *venio nunc ad Lysaniam*.

Sequitur 5. criminatio Trallianorum dupliciter elevata, 1. persona Meandrii, sordidi, ac levis legati. *Num.* 52. *Venio nunc* 2. Odio Trallianorum adversus Flaccum, propter ablatam ab ipsis pecuniam. *Num.* 54. *sed exponam quid*. Justè autem ablata fuit pecunia, quia Flaccus pecuniam in honores patris collocatam, & posteà translatam in quæstum, & fœnerationem recuperavit: quod dialogismo exprimitur. *Num.* 55. *quæ pecunia fuerit*. Adde non tam accusat Flaccum gravis civitas, quàm imperiti homines à Meandro concitati: quare comparatione Majorum, si istarum concionum etiam Romæ magni sunt fluctus, quanti igitur Trallibus? *Num.* 57. *non civitas sed*. Tum si licuit patri Flacci istam pecuniam capere, licuit pariter filio. *Num.* 59. *at enim istam*. Hic digreditur Orator in Asiaticos testes (à quibus dicebat Lelius pecuniam abstulisse Mithridatem) atque eorum hominum non modò levitatem, sed etiam crudelitatem, & odium in Romanos amplificat. *Num.* 60. *quæ quidem à me*.

His etiàm hominibus comparatione opponit Athenien-

ses, Lacedæmonios, cunctosque ex Achaia, Bœotia, Thessalia, Massilia: quorum civitates laudat à vetustate, situ, doctrina, legibus, humanitate. *Num. 62. aspiciant hunc florem*. Demùm distinguit Græciam ab Asia; hanc quibusdam proverbiis deprimit, illam publicâ laude, & doctrinâ attollit. *Num. quamquam quis*.

Concludit primam contentionis partem de Asiaticis testibus. *Num. 66. Equidem mihi iam satis*.

Secunda pars contentionis, *Iudæi testes sunt reiiciendi*, brevi hoc Enthymemate absolvitur: Edictum, quo sancit Flaccus, ne aurum ex Asia Hierosolymam exportaretur, Senatus authoritate, non Judæorum superstitione nititur: ergo Iudæi testes sunt reiiciendi, qui id repræhendunt.

Antecedens patet. *Num 67. sequitur auri*.

Adjectâ prolepsi de Cn. Pompeii abstinentia. *Num. 68. At Cn. Pompeius*. Consequens subiicitur distributione urbium Asiæ, Apameæ Laodiceæ, Adrymeti, Pergami: in quibus aurum, quod exportabatur, integrè, casteque deprehensum, & in ærarium relatū est. *Num. 69. Vbi ergo crimen est*.

Tertia pars contentionis, *Romani testes sunt reijciendi* constat inductione per enumerationem testium, Deciani, Sextili, Falcidii. Deciani querelam ac testimonium perpetuo joco, ac facetia cavillatur Cicero per dialogismum, præsertim ejus negotiationem Pergami, & agrorum emptionem remoto in loco. *Num. 70. quamobrem quoniam*. Mox à Deciano erepta Amyntæ prædia, & uxorem, quam circumvenit, & filium, quem malè tractavit, restitui lepidè petit. *Num. 72. sed concedo id quoque*.

Pergamorum autem laudationem, quâ gloriatur Decianus, deridet comparatione Smyrnæorum, qui Castricium mortuum ita laudarunt, ut eum derisisse videantur, non honorem attulisse. *Num. 74. ita enim mihi*.

Deinde proscriptiones, & emptiones Deciani repudiarunt ipsi Pergameni; nominatim tres Asiæ prætores, Orbius, Glebulus, Flaccus. *Num. 76. isti igitur*. Interseritur prolepsis, quâ Flacci iracundia in decernendo, seu inimicitiæ purgantur. *Num. 77. veridicas adiungis*.

At concessione Orator de glorioso Deciano jocatur, qui ut ditior appareret, Apollonide, & Romæ in censum retulerat plures facultates, quàm reverà haberet. *Num. 79. at hæc prædia*. Concludit apostrophâ ad Decianum, sine suspicione corruptionis, aut auaritiæ Flaccum rectè decrevisse. *Num. 81. siccine tu author*.

Andronis Sextilii querelam, (quòd cùm esset uxor eius Valeria intestata mortua, sic egit eam rem Flaccus, quasi ad ipsum hæreditas pertineret) refellit 1. exclamatione

iro-

ironicè: quasi vero ab ingenuis mulieribus hæreditates non obveniant. 48. *at verò Androni*.

2. Licèt hæreditas jure coemptionis ad Andronem, Valeriæ maritum, devoluta esset, non tamen peracta est coemptio cum consensu Flacci, qui tutor erat. *Ibid. in manum*.

3. Flaccus suum egit negotium, exemplo Judicis Luculli, & Vectii. Adverte communicationem. *Nu.* 85. *relinquitur illud*.

4. Non impressione, aut vi istam hæreditatem addiit, quia iam Globulo Prætore petita fuit, *Ibid. at istius*. Digreditur Cicero in Lurconem (qui negabat à privato pecuniam in provincia Prætorem petere oportere) eiusque testimonium elevat ab iracundia, & offensione in Flaccum. *Nu.* 86. *itaque eodem*.

Addit exclamationem de misera conditione magistratuum. *Nu.* 88. *O conditiones miseras*.

5. Flaccus decisionem cum Androne fecit; non igitur vis, aut circumscriptio fuit. Deinde Flaccus istam hæreditatem liberaliter suo propinquo donavit; non igitur avarus censendus est, aut contra leges cœpisse pecunias. *Nu.* 89. *at iste Andro*.

Falcidii querelam de quinquaginta talentis Flacco datis, pulchrè eludit Orator à persona ipsius Flacidii, qui ne videatur patrimonium satis lautum pergræcandò confecisse, fingit epistola se eam Flacco pecuniam dedisse. *Nu.* 90. *at Falcidianum*. Excutit etiam muliercularum testimonium Apostrophâ ad Lælium, & Decianum. *Nu.* 92. *sed tamen quis*.

ANNOTATIO.

Tota ferè contentio, vel defensio ex confutatione testium Asiaticorum, & Iudæorum, & Romanorum, (qui Flaccum oppugnabant,) & ex ipsius Flacci superiore vita, magnisque erga Remp. meritis constat, præsertim in Exordio, & peroratione. Hic verò in contentione quàm callidè Orator quoties potest, abstrahit orationem à persona, & criminibus Flacci, ut eam ad istos testes Asiaticos, & Iudæos, & Romanos transferat, quos perpetuo risu, ac facetiis cavillans contemnit. Et verò satis constat, non alia re, quàm iocorum opportunitate, in manifestissimis criminibus L. Flaccum severitati Iudicum à Cicerone esse ereptum.

PERORATIO.

OMissa longiore contentione perorat. Cicero ad commiserationem L. Flacci, quem Apostrophâ ad Judices, & concessione, & exclamatione indignatur oppugnari ab iis de quibus optimè meritus fuit (Flaccus enim socios Catilinæ, præsertim Lentulum conjurationis principem oppresserat in urbe.) Num. 94. *sed quid ego*. Deinde exempla affert plurium civium, qui de repetundis aliisque criminibus absoluti sunt, propter merita in patriam. Num. 98. *M. Aquilium*. Accusationi etiam adversariorum testium, & provinciarum rationi opponit majorem authoritatem, & amicorum, & provinciarum, quæ Flaccum defendunt. Num. 100. *quòd si provinciarum*. Iterum amplificat res gestas Flacci in conjuratione Catilinæ, pathetica Apostrophâ, & frequenti exclamatione. Num. 101. *& si prodesse*. Sed maximè laudibus effert ipsius charitatem erga Rempub. ex qua Cicero dignitatem, ac salutem certam pollicebatur Flacco, nunc se falsum esse dolet. Num. 103. *qui tum animus*. Præsertim eo tempore, quo tam pauci sunt amici Reipub. Num. 105. *quotus enim quisque*. Ad extremum à persona filioli Flacci commiserationem finit. Num. 106. *praclara illi*.

ANNOTATIO.

Superiùs dixi perorationem, & exordium constare magnis in Rempub. meritis L. Flacci: ex his enim Orator misericordiam captat, præsertim periculoso Reip. tempore. Commiseratio autem fit apostropha Ciceronis ad Iudices, & ad Flaccum à cuius res gestas commemorat eò ampliùs, quòd sint cum sua laude coniuncta: semper enim Cicero nonas Decembris in ore habuit, quemadmodum omnes, qui tunc temporis vel ipsi, vel Reip. officium præstiterunt, magna charitate defendit. Notando etiam in fine illa commiserationis industria, qua Orator filiolum Flacci Iudicibus exhibet.

PRO

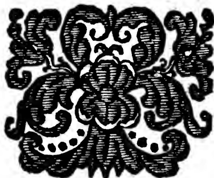
PRO P. SYLLA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

P. *Syllam Consulatu deiecit L. Torquatus, eumque duplici coniuratione accusavit: verùm de prima coniuratione iam à biennio purgarat Hortensius: huius posterioris reum negat quoque Cicero esse P. Syllam.*

Quæstio est in genere iudiciali, an P. Sylla coniurarit cum Catilina.

Dicendi character ferè est tenuis.

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Cicero reprehensus à L. Torquato, quòd idem nunc pro Sylla diceret, qui antea Autronium, Vergunteium, cæterosque coniuratos accusarat, reddit rationem sui officii: nam istos coniurationis reos comperit, de Sylla ne suspicio quidem fuit: cur igitur Ciceroni erga hunc misericordi esse non liceat, exemplo Hortensii, & aliorum? tum adolescentis Torquati maledicentiam, de regio, ac peregrino nomine castigat.

1. ARGUM. ARGUMENT.

Crimen de Allobrogum testimonio, de tabulis publicis, de indicio Cornelii, de Clucio, de Pompeianis, de Cæcilio, de epistola Ciceronis facilè refellitur: ergo obiecta P. Syllæ Crimina facilè dissolvuntur.

PROPOSIT.

P. Sylla non coniuravit.

ARGUMENT.

1. Quia obiecta P. Syllæ crimina facilè dissolvuntur.

2. Mores, & vitam habet P. Sylla repugnantem coniurationi.

2. ARGUMENT.

Qui coniurant in patriam, habent mores, & vitam isti crimini non repugnantem; ut patet exemplis coniuratorum: sed Sylla habet mores, & vitam coniurationi repugnantem; est enim dissimilis his, qui coniurarunt: non ergo coniuravit.

A M-

1. ARGUMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, & AFFECTUS.

Testimonio Allobrogum rectè opponitur testimonium Cassii. Tabulas publicas fide sua, & Consulis auctoritate Cicero incorruptas tuetur: ubi digrediens deterret ab accusatione Torquatum: cui offenso iterum reddit rationem officii, Cornelii indicium infirmatur absentia Syllæ, gladiatoribusque emptis à filio pro munere. Cincium adjuncta temporis, & causæ, & prædiorum, & personæ refellunt Pompeiani, & Coloni cum laude testantur de Sylla: Cæcilium excitat fraternus amor; tum rogatio non longè progressi, quàm reprehendit Sylla: Denique de Epistola Ciceronis, aut de Consulatu per vim recuperando nihil liquet.

2. ARGUMENTATIONIS.

Catilina, Lentulus, Cethegus. Autronius, cæterique conjuratores fuerunt libidinosi, audaces, impii. Nihil horum in P. Sylla: at contra mitis animus, vitæ constantia, amor in Remp. quis hunc judicet, tanti sceleris affinem esse?

Propositio

P. Sylla Consulatu, & magno florentis fortunæ splendore dejectus nova coniurationis infamia laborare non debet: sed Judices erga hunc esse mansuetos oportet, quem adversarii crudeliter affligunt.

EXORDIUM.

QUanquam Cicero doleat afflictum Syllam bis accusatum esse, partim invidiâ, partim odio: tamen in ierret leniter, nisi reprehensus à L. Torquato cogitur rationem sui officii ac defensionis reddere. *Num. 1. maximè vellem*. Digrediens se purgat ante contentionem: nam Apostrophâ ad L. Torquatum contendit se pari exemplo ac jure Hortensii posse Syllam defendere. *Num. 3. ac primùm*.

Pari etiam causâ, & ratione summorum virorum, qui P. Syllæ adsunt. *Num. 4. quæro illud*.

Subjectione ac prolepsi ostendit dissimilem esse in his viris rationem defendendi innocentem Syllam, quàm Verguntejum, Autronium, cæterosque conjuratos. *Num. 5. Quis nostrum*.

Quare iterum, iterumque concludit se non reprehendi debere, si cum his viris, & Reip. causa defendat P. Syllam. *Num. 7. quamobrem quid est*.

Deinde obiicienti Torquato, quòd inconstans Cicero in Autronium testimonium dixerit, Syllam autem defendat: respondet se ratione Reip. in illum testimonium dixisse, & hunc religione privati officii defendere. *Nu. 10. in Autronium*. Nam duplex ab accusatore constituitur Syllæ coniuratio: prioris Cicero testis esse non potuit, testes fuerunt Hortensius, aliique Consulares viri, qui omnes Syllam defenderunt, nullus adfuit Autronio. *N. 11. duæ coniurationes*.

Posterioris conjurationis nullum indicium, nullas litteras, nullam suspicionem fuisse de Sylla testatur Consul Cicero. *Num. 14. & quoniam*. Aliam verò fuisse causam, & suspicionem Autronii, quàm Syllæ, patet ex dissimilitudine personarum, & adjunctis conjurationis. *Num. 15. quid enim*. Digreditur Cicero, & commendat suam lenitatem, quâ usus in supplicem Autronium fuisset, si de uno tantùm Cicerone occidendo cogitasset. *Num. 18. veniebat enim*.

Nunc eâdem lenitate ipse Cicero Syllæ causam suscipit. *Num. 20. atque idem ego*.

Tertiò Torquatum refellit, ac se non esse Regem ostendit, quia paruit Senatui, nec se in judiciis regnare, quia apud iratos Judices pro innocente viro nihil affert præter fidem defensionis. *Num. 21. hic ait se*.

Quartò secretum dicit esse Torquatum, qui maledicto peregrinum Ciceronem vocet potiùs, quam Catonem, Corun-

Coruncanum, Curionem, Marium: cum hi pariter ex mancipiis veniant. *Num. 22. at hic etiam.*

Quare admonet Torquatum ne peregrinorum hominum subeat invidiam, aut horum suffragiis obruatur, dum suam patricii nobilitatem iactat non industria ac virtute, sed vetustate, atque otio comparatam. *Num. 23. sed tamen te.* Concludit convitium Torquati multa verborum amplificatione, & repetitione, definiendo se eum esse Regem, quem non otium, & dominatio, sed lab r, ac parendi cura, ac Reip. conservatio inter pericula improborum detinuit. *Num. 25. quare neque me.*

Rursus immoderationem verborum Cicero obiicit Torquato adhuc adolescenti, & Reip. ignaro, qui, quod non debet, reprehendit, conjnratos à Cicerone in dicta causa esse necatos. *Num. 30. at verò quid.* Tum parrhisiâ res à se gestas (sæpe, ut solet; nam, ut rectè dicebat Seneca, Cicero laudat se non absque causa, sed absque modo) plena voce, parata attentione recitat. *Num. 32. itaque attende.* Altera parrhisia L. Torquatum, & eius patrem omni improbitate consilii purgat. *Num. 34. atque etiam illud.* Confutato L. Torquato, à quo erat reprehensus Cicero, quòd Syllam defenderet, redit ex digressione ad causam P. Syllæ. *Num. 35. sed iam redeo.*

ANNOTATIO.

Insinuatione utitur orator, captatque benevolentiam à suo dolore, & lenitate, & officio se, ac Syllam defendendi. Itaque accusatus à Torquato, quare Syllam defendat, prius confutat obiecta adversarii, quàm ad contentionem, seu ad causam Syllæ accedat: sed hoc sæpius fecit in exordiis, ut vel prolepses adversariorum, vel quadam præiudicia, vel obiecta præmittat contentioni Confutatio autem L. Torquati constat primum auctoritate, ac fide Ciceronis Consulis, qui P. Syllam coniurationis reum non comperit. Deinde regium nomen à se removet sedula parendi cura, & labore conservandi Remp. Tum L. Torquato maledicentiam, ac immoderationem verborum obiicit, facetum appellat: admonet adolescentem adhuc Reip. ignarum, ne peregrinos homines offendat; dum plus æquo nobilitatem suam æstimat.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: P. Sylla non coniuravit.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia objecta Syllæ crimina facilè dissolvuntur 2. quia mores, & vitam habet Sylla repugnantem coniurationi.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *objecta P. Syllæ crimina facilè dissolvuntur*, inductione per enumerationem probatur.

Primum crimen de Allobrogum testimonio refellitur subiectione, & dialogismo, ex verbis Cassi, qui nec Syllam inter coniuratos nominavit, nec scire se an coniurarit Sylla, cum cæteros sciret, dixit. *Num. 36. ab Allobrogibus nominatum.*

Secundum crimen de tabulis publicis refellitur ex fide, atque animo Ciceronis Consulis, qui non aliter, ac indicatum fuit de coniuratis, & per Senatores cognitum, proscribi tabulas celerrimè, & publicari, & toti imperio dividi curavit. *Nu. 40. exclusus hæc.* Deinde si tabulas à Cicerone corruptas criminatur Torquatus, cur tamdiu nihil dixit? *Num. 44. sed tamen abs te.* Cur mendacio, & turpi hoc facto Cicero ipse sibi dissentiat? *Nu. 45. mihi cuiusquam salus.* Digreditur atque acri reprehensione adolescentem Torquatum perstringit; terret imparem adversarium. *Nu. 47. fero ego te.*

Mox dialogismo eundem sibi offensum placat, allata ratione officii, ac defensionis Syllæ. *Nu. 48. neque verò.* Allato etiam dissimili exemplo parentis Torquati, qui competitoribus suis non solebat irasci. *Nu. 49. at verò.*

Tertium crimen de indicio Cornelii statim infirmatur exclamatione ironica. *Nu. 51. at accusat.*

Nam neque Sylla comitatus fuit Catilinam (nam erat Neapoli) in campo Martio seu Consularibus comitiis, aut illa nocte, qua coniuratio fuit acerrima. *Ibid. sed quid est tandem,*

Neque Sylla ad cædem, ac tumultum emit gladiatores,

res, quos eius filius,ut patet ex litteris, sibi comperavit, ut in honorem parentis munus gladiatorum daret populo Rom. N.54.*sed quid ergo indicat*?

Quartum crimen de Cincio in Hispaniam misso ad eam perturbandam, refutatur. 1. A tempore quo profectus est Nu. 56. *at enim Cincius*.2. A causa propter quam profectus est, *Ibid. ac profectus est*. 3. A venditione suorum prædiorum. *Ibid. tum autem*. 4. Ab re absurda, adiunctisque personæ Cincii. Nu. 57. *iam verò illud*.

Quintum crimen de Pompeianis ad coniurationem impulsis à Sylla, dirimitur ipso testimonio Colonorum, & Pompeianorum; nam ita carus utriusque est, atque iucundus Sylla, ut non alteros dimovisse sed constituisse videatur. *Nu. 60. iam verò quid*.

Sextum crimen de Cæcilio, qui rogationem promulgavit de fratre suo Sylla in Consulatum restituendo, elevatur ex ipsa causa promulgandi, quòd Cæcilius amore fraterno impulsus non res à Senatu iudicatas rescindere, sed mitigare legem, seu fratris calamitatem voluerit. *Nu. 62. at enim &*. Deinde Sylla promulgationem illam reprehendit, & rogationem de se noluit ferri. *Nu. 64. sed quid ego*.

Adde, hæc rogatio sine vi, aut seditionis timore fuit: quod ex persona L. Cæcilii,& P. Syllæ probatur. *Nu. 65. in illo tempore*.

Septimum crimen de epistola Ciceronis,quòd Sylla biennio ante coniurarit cum aliis, ironicà responsione eluditur. Nu. 67. *hic tu epistolam*. Nec est probabile hoc argumento: nam si Sylla manum comparavit, ut Catilinam Consulem efficeret, non igitur de Consulatu per vim recuperando cogitavit. *Num. 68. de quo etiam*.

Propositionis secundum argumentum, *Mores, & vitam habet P. Sylla repugnantem coniurationi*, quinque partita argumentatione fusiùs tractatur. Major propositio est, qui coniurat in patriam, habet mores, & vitam isti crimini non repugnantem. *Num. 69. neque enim istorum*.

Probatio Maioris constat exemplis coniuratorum Catilinæ, Lentuli,Cethegi,Autronii. *Nu. 70. circumspicite*.

Minor propositio,seu assumptio est hæc, sed mores, & vitam habet Sylla repugnantem coniurationi: effertur dissimili P. Syllæ comparatione cum his, qui coniurarunt *Nu. 72. agendum conferte*.

Probatio Minoris exornatur 1. consideratò miti animo Syllæ erga omnes,præsertim in L. Syllæ victoria. *Ib. ecquod huius*.

2. A virtutum, & vitæ constantia tam in prospera, quàm in adversa fortuna. *Nu. 73. quid reliquum* 3. Charitate erga Remp. *Nu. 75. mitto Remp.*

I 5 Com-

Complexio totius argumentationis præclarâ quadam amplificatione subiicitur. *Ibid. non inquam cadit*. Post complexionem digreditur Cicero in duas prolepses: 1. est de quæstionibus, ac tormentis servorum, quæ accusator minitatur: verùm harum quæstionum veritatem elevat orator 1. ab adiunctis. *Num. 78. quæstiones nobis*, 2. A vita honesta P. Syllæ. *Ibid. vita P. Syllæ* 3. auctoritate Ciceronis Syllam defendentis. *Num. 80. quid verò hæc*. Altera prolepsis de accusatis uno nomine Consularibus, quòd Catilinæ adfuerint, elevatur etiam.

1. Exemplo patris Torquati, qui Catilinam absolvit. *Num. 81. accusati sunt*. 2. Gravitate, & fortitudine horum virorum, & charitate in Remp. *Num. 82. atque ut de* 3. Absurdo alias Ciceronis consilio, qui accerrimè cum periculo vitæ, & æterna rerum gestarum gloria coniuratum Catilinam extinxisset; nunc turpiter eius coniurationis socium P. Syllam defenderet. *Num. 83. sed quid ego*.

ANNOTATIO.

Contentionis propositio, ac distributio clarè patet ex argumentatione: argumentatio autem inductione, & ratiocinatione constat. Inductio recenset, & confutat crimina P. Syllæ obiecta: nam Orator testimonio Allobrogum opponit testimonium Cassii. Tabulas publicas fide sua, & Consulis authoritate incorruptas tuetur: ubi digrediens deterret ab accusatione Torquatum, cui offenso reddit rationem sui officii. Cornelii indicium infirmat absentia Syllæ, gladiatoribusque emptis à Sylla pro munere. Cinctum adiuncta temporis, & causæ, & prædiorum, & personæ refellunt. Pompeiani, & Coloni cum laude testantur de Sylla. Cæcilium excusat fraternus amor, tum rogatio non longè progressa, hanc reprehendente Sylla. Denique de epistola Ciceronis, aut de Consulatu per vim recuperando nihil liquet. Ratiocinatio amplificat integritatem P. Syllæ ex vita, & moribus per dissimilem cum aliis coniuratoribus comparationem. In fine est digressio in duas prolepses.

Affectus reservantur in perorationem.

PERORATIO.

MIsericordiam movet Cicero erga P. Syllam 1. A sua persona, Deos testando se nihil de coniuratione P. Syllæ unquam comperisse: idcirco se erga hunc lenem esse, qui erga alios coniuratos vehemens fuit. *Num. 86. quamobrem vos* 2. A persona P. Syllæ, & eius parvi filii deprecantis indices, ne iam Consulatu, seu primo familiæ

hæ,

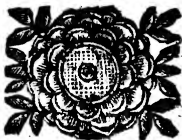
fiæ, ac dignitatis splendore deturbatus P. Sylla, hac nova tanti criminis infamia laboret. *Num.*88. *m veos esse*.

3. Per apostropham à persona Torquati seu adversariorum, qui non contenti se Consulatum P. Syllæ eripuisse, crudeliter quoque famam, & honorem detrahunt. *Num.* 90. *te ipsum iam*.

Exclamando auget affectum excom mutatione florentis fortunæ P. Syllæ in adversam. *Num.* 91. *O miserum & infelicem*. 4. A persona iudicum, in quorum mansuetudine atque officio totam miseri Syllæ causam reponit. *Num.* 92. *sed iam impedior*.

ANNOTATIO.

Insignis est illa industria concitandi affectus commiserationis erga P. Syllam à persona defendentis Ciceronis, & rei Syllæ, & adversariorum, & iudicium. Nam Cicero de innocentia Syllæ Deos testatur, præsentem P. Syllæ calamitatem amplificat à pristina eius fortuna: tum adversariorum accusat crudelitatem & invidiam contra quam mansuetos iudices suscitat.

PRO ARCHIA POETA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

VRbem Romam eximia primorum regum primorumq; Consulum virtus, quam posteritas imitata est, ab humili principio ad summam amplitudinem, gloriamque perduxit. Ac mihi quidem in eas causas unde opes tantæ manarunt, intendenti, cum alia nequaquam leves occurrunt, tum illa non sanè minimi videtur esse ponderis quòd gentibus bello victis non modò locus in civitate, verùm etiam paria cum cæteris civitatibus iura concedebantur. Transiit ea benignitas in singulos cives: & primùm ii, qui strenuam in præliis operam navassent; mox etiam si qui doctrina præstantes ad ornandas populi Romani res gestas ingenium contulissent, civitatis iura consequebantur. Atque alii quidem aliis temporibus Archias autem Antiochiæ in Syria natus, Ciceronis ætate hunc honorem singulari principum civium studio est adeptus. Qui cum Poetica laude floreret, ubique iam in Italia clarus ab omnibus ferè populis expetitus, primùm à Tarentinis, Rheginis, Locrensibus, Neapolit*anis, deinde ab Heracliensibus civitate donatus, postremò in civium etiam Romanorum numerum adscitus est. Verùm, ut multi sæpè reperiuntur non modo artium, optimarum expertes, verùm etiam inimici extitit quidam Gracchus, qui, quod Archiæ beneficium virtus pepererat, in dubium revocaret, eique litem de civitate, ex lege, quam Sylvanus, & Carbo Tribuni tulerant, intenderet. Respondit ei Cicero: causam probavit: merita hominis extulit: dignum ostendit non modò qui civitatem non amitteret, quam iure optimo teneret, verùm etiam, qui, nisi eam haberet, consequeretur.* Manut.

Quæstio est in genere iudiciali, an Archias Poeta sit civis Romanus.

Stylus, veluti in demonstrativo genere, est temperatus, & delectans, propter laudes Archiæ.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIUM. Cicero debet potiſſimum defendere Archiam, præceptorem ſuum, à quo eloquentiam, & facultatem tam multos defendendi, accepit.

PROPOSITIO. Archias eſt civis Romanus.

ARGUMENTA.
1. Quia nihil obeſt Archiæ, quo minùs ſit civis Romanus.
2. Etiamſi non eſſet, aſciſcendus fuit.

1. ARGUMET. Archias eſt adſcriptus Heracliæ, quæ eſt Civitas fœderata; Romæ domicilium habuit, quo tempore lex eſt lata; ſexaginta diebus apud Prætorem eſt profeſſus; nihil igitur obeſt Archiæ, quo minus ſit civi Romanus.

2. ARGUMENT. Poetæ docti, & ingenioſi propter doctrinæ ſuæ fructum, & delectationem, & dignitatem, ſunt in numerum Romanorum civium aſciſcendi: Archias eſt poeta doctus, & ingenioſus: ergo etiamſi Archias non eſſet civis Romanus, fuit aſciſcendus.

ARGUMET.

AMPLI-

1. ARGUMENTAT. AMPL. ET AFFECT.

Ridiculæ accuſator Gracchus negat Archiam eſſe civem Romanum, qui publico Heraclienſium teſtimonio, & quatuor civitatum Italiæ, & Metelli tabulis, magna ingenii laude, & familiaritate ſummorum virorum, jus civitatis Romanæ obtinuit.

2. ARGUMENT.

Maxima eſt laus poeticæ facultatis à fructu, delectatione, ſanctitate, & præmiis multorum poetarum, qui Græcè, & Latinè res geſtas Imperatorum, populique Romani gloriam verſibus prodiderunt: inter quos Archias non mediocrem ſibi locum vendicat.

peroratio

Judicibus commendat Cicero ſalutem Archiæ, propter hujus poetæ merita erga ſe, & erga patriam.

EXOR-

EXORDIUM.

Cicero incipit à suo erga præceptorem Archiam officio *Num. 1. si quid est.*

Officium amplificat comparatione minorum. *Ibid. si quòd hæc vox.*

Ad prolepsim de facultatis oratoriæ, & poeticæ dissimilitudine, respondet Cicero, omnes artes inter se coniungi, & iuvare. *Num. 2. ac ne quis.* Altera prolepsi deprecatur in iudicio publico novum dicendi genus, seu sermonem, qui in foro esse non solet de studiis humanioribus. *Ibid. sed ne cui.*

ANNOTATIO.

Iudices Orator conciliat grato in professorem suum animo; callidè autem præter iudiciorum consuetudinem, amplectitur laudem litterarum, ut, quasi causa fideret, videatur Archias laudatione potiùs quam defensione egere.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Archias Poeta est civis Romanus.

Distributio seu argumenta sunt hæc. 1. Quia nihil obest Archiæ, quo minùs sit civis.

2. Quia etiamsi non esset, asciendus fuit.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *nihil obest Archiæ, quo minus sit civis Romanus*, hoc enthymemate explicatur: Archias est adscriptus Heracliæ, quæ est civitas fœderata; Romæ domicilium habuit, quo tempore lex est lata, sexaginta diebus apud Prætorem est professus; nihil igitur obest Archiæ, quo minus sit civis Romanus.

Antecedens summatim narratione stabilitur, & qui fama ingenii in Asia, Græcia, Italia, Romæ multis præmiis, & familiaritate summorum virorum, obtento iure civitatis Heracliensis, ad Romanæ civitatis honorem tanquam gradibus Archias ascenderit. *Num. 4. Nam ut primum*

mum. Tùm antecedentis singulæ partes confirmantur, confutato per apostropham accusatore Gracchο : nam prima pars (de adscriptione) fide L. Luculli, & testimonio Heracliensi publico constat : at ridiculè tabulas desiderat Gracchus, quas incendio belli Italici periisse sciunt omnes. *Nu.* 8. *si nihil aliud*.

Secunda pars de domicilio in Italia atque adeò Romæ, & tertia pars de professione, pariter constat Metelli tabulis. *Nu.* 9. *at domicilium*. Consequens enthymematis effertur comparatione quatuor civitatum Italiæ, & municipiorum, quæ Archiam poetam receperunt. *Numer.* 10. *qua cum ita*.

Quod obiicit Gracchus Archiam non esse censum, eludit Cicero censu non fieri, sed indicari civem, deinde Archiam procive se gessisse, testamenta fecisse, adiisse hæreditates, ad ærarium detulisse. *Nu.* 11. *census nostros*.

Propositionis secundum argumentum, *etiamsi Archias civis Romanus non esset, asciscendus fuit*. tractatur hoc syllogismo : poetæ docti, & ingeniosi propter suæ doctrinæ fructum, & delectationem, & dignitatem sunt in numerum Romanorum civium asciscendi : Archias est poeta doctus, & ingeniosus : igitur etiamsi Archias civis Rom. non esset, asciscendus fuit.

Maior propositio per repetitiones, & desiunctionem, & apostrophim ad Gracchum, amplificatur testimonio, & gloriatione Ciceronis, qui non mediocrem doctrinæ fructum, ac delectationem, ac vitæ conformationem à poetis hausit. *Nu.* 12. *Quares à nobis*. Id confirmat monumentis librorum & exemplorum, quæ posteris poetæ reliquerunt. *Nu.* 14. *sed pleni omnes*.

Digreditur in prolepsim seu quæstionem, an summi viri, quorum virtutes poetæ scripserunt, natura, duce, an ista humanitatis doctrina res magnas gesserint : concludit exemplo Africani, Lælii, Furii, Catonis, utramque, & naturam, & doctrinam debere conjungi. *Num.* 15. *quæret quispiam*.

Redit ad delectationem poetices, hancque pulchrè amplificat effectis conglobatis, & dissolutione, & exemplo Roscii poetæ. *Nu.* 6. *quòd si non*.

Minor, seu assumptio syllogismi breviter subiicitur ex versibus, quos vel ex tempore, vel meditato doctus, & ingeniosus Archias protulit. *Nu.* 18. *Quoties ego*.

Complexio syllogismi variè amplificatur : 1. A persona Ciceronis, quasi per epiphonema, aut exclamationem. *Ibid. hunc ego*.

2. A sanctitate poetarum, quasi non arte, & præceptis,

ptis, sed natura, & munere Deorum sint poetæ. *Ibid. at qui sic.* 3. Duplici comparatione minorum, quæ ducitur à saxis, & bestiis, & ab exemplo eorum, qui alienum poetam Homerum, & mortuum experierunt. *Num.* 19. *saxa, & solitudines.* 4. Exemplo multorum imperatorum, Marii, Themistoclis, Luculli, Africani, qui charum Archiam, aliosque poetas habuerunt; quod ab his suas res gestas, & gloriam populi Rom. versibus illustratam viderent. *Ibid. præsertim cum omnes.* Quòd si Archias Græcè scripserit, non tamen minori laude poetæ Græci, imò, & majore, quàm Latini, sunt afficiendi: ut constat plurium Imperatorum exemplis, Alexandri, Pompeii, Syllæ, Metelli, Bruti, Fulvii, qui laudis studio poetas coluerunt, præmiis, & civitatibus donarunt. *Num.* 23. *Nam si quis.* Maximè Cicero pari rerum gestarum gloria tractus amat Archiam, ut versibus Consulatum suum perficiat: excurritque ampliùs in istud laudis studium, quo ipse, & optimus quisque seu Imperator, seu Philosophus ducitur. *Num.* 28. *atque ut id.*

ANNOTATIO.

Contentionis clara est distributio, & argumentatio per anthymema, & syllogismum. Enthymemate refellitur Gracchus, narraturque quo pacto Archias civitate sit donatus. Syllogismo explicantur laudes Poeseos. Et quamquam Orator ab hypothesi seu persona Archiæ sæpiùs abstrahit orationem, & hanc transfert ad thesim, sed ad laudandos Poetas, id eo artificio fit, ut tanto charior salus Archiæ, ac dignitas sit quòd summos poetas adæquet. Deinde ut in exordio cœpimus dicere, cùm Cicero in hac tam nova causa novi, & insoliti rei, novo docendi genere utatur; liberius digreditur, & amplificat multa ad fiduciam causæ ostentandam. ut magis delectare laudando, quam probare docendo, aut inflectere movendo possit videri.

PERORATIO.

Peroratio constat anacephalæosi argumentorum, & deprecatione (uti in exordio) ad Iudices in tali causa, genereque dicendi. *Num.* 31. *Quare conservate.*

ANNOTATIO.

Est idem affectus, qui in exordio, ac contentione, nimirum officij, & charitatis erga eximium virum, & professorem suum.

POST

POST REDITUM SVVM
AD QVIRITES.
Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cicero usque ad 46. ætatis annum virtutis, & ingenii, imò etiam felicitatis cuiusdam laude floruit: initia deinde calamitatis illi inciderunt, quæ Plutarchus repetit non ab ullo turpi, vel indigno facinore, sed ab illa Atticis odiosa dicacitate atque iactantia. Enim verò Tullius mortales multos antea lepore dicendi, & venustate sibi conciliaverat, multos eloquentia præsidio defenderat. Neminem (excepto Verre) læserat: ea res ad honoris ascensum facilem, tam multis comparatis adiutoribus præbuit. In coniurationis verò animadversione, quia civitatis propugnatio, potius erat quàm civium improborum oppugnatio omnes ordines consentientes habuit. At postea prosperis rerum eventis, nescio quomodo insolentior factus, plerosque civitatis principes, pro loco sua cuiusque dignitatis, ac familia negligentius observare, vel potiùs aspernari, & nonnunquam asperius cavillari visus est. Deinde cum locis omnibus de coniuratione tanquam triumpharet, & Non. Decembris semper in ore haberet, invidiam summam sibi conflavit; quosque coniurati propinquos, familiares, amicos habuere, tot adversarios, & invidos habuit. Ex illa igitur levitatis origine procacitas, & iactantia derivata molestias graves attulerunt. Totius autem invidiæ sanguis Clodiano iudicio primùm missus est. Clodius patricià, & summis opibus fundatà familià maximeque popularis adolescens fuit, Ciceroni adeò familiaris ut Clodiæ sororis nuptias Terentia Ciceronis uxor inde metueret. Itaque cum de violatis religionibus Clodius reus ageretur. Tullius à Terentia leniter (ut Plutarchus putat) impulsus, & Consulatus potentia elatus testimonio suo Clodium acriter primò perculit deinde civitatis consensum dissolutum id esse, potentiam suam debiliorem animadvertens, vela contraxit, Clodiusq; magna quidem iudicum turpitudine, sed tamen contra testimonium Ciceronis absolvitur. Ita res initio severius acta, deinde neglecta quadriennio post exilii causa Ciceroni fuit, dum Clodius Crassum, Pompeium, Cæsarem, & reliquos illius invidia principes sibi conciliat, Tullius negligentius retinet, imò Clodium quotidie magis ac magis in perniciem suam irritat. Clodius igitur factus Tribunus plebis iam audacia insultabat, cumque Tullius legationi, quam Cæsar offere-

ferebat, effugere potuit, sed avebat dimicare modicèque minis, & contentionibus Clodii movebatur: quin velut iterum contra Catilinam contenderet, sperabat se studia omnium ordinum habiturum, & cum summa gloria, aut certè sine molestia discessurum. Pompeius divinitus loquebatur se prius occisum iri à Clodio, quàm Tullius violaretur: Clodius tamen (ait Plutarchus) metuens ne Cicero Cæsari legaretur, reconciliationem gratiæ simulat. Itaque seductus Cicero, legationem missam facit: quo Cæsar incitatus Clodium sua sponte incensum vehementius inflammat Pompeiumque disiungit. Tullius itaque reus agitur à Clodio, quòd Cives Rom. indicta causa necavisset. Iam cupiditas illa dimicandi, ostentatioq; summum in periculum adducta est, ac prorsus incredibile dictu est, quàm repentè ventus ille dicacitatis, & iactantia hominem defecerit: atra veste profluente coma, reatuque misero, & miserabili plebis misericordia suppliciter, & humiliter imploratur: sed contra Clodianæ factionis arma nihil Ciceroni suæ lachryma, nihil viginti millium luctus, nihil quòd Senatus vestis etiam mutatione consimilem dolorem declarandum censuisset, nihil, inquam, ista profuere. Clodij rogatione ultra quadraginta ab urbe millia exulare iussus est anno ætatis suæ 49. anno V.C. 695. L. Calpurnio Pisone, & A. Gabinio Coss. Thessalonica autem in Macedonia ad miseriæ locum propter Plancium Quæstorem amicissimum delecta est. Non fuit autem Clodius exilio Ciceronis contentus, domum, & villas eius incendit, in area domus libertatis atrium erexit: omniaq; Ciceronis bona publicavit. Sed vis illa diuturna non fuit. Decimo post mense enim Clodius in Pompeium, & optimates reliquos impotentius invehitur omnium ordinum animis ad Ciceronem conversis, Clodiana lex abrogata est, reditusq; Ciceroni & omnium bonorum restitutio decreta est. Anno V. C. 696. P. Cornelio, Lentulo, & Q. Cæcilio Metello Coss. Freigius.

Quæstio est in genere demonstrativo, an singulari beneficio populus Rom. revocarit Ciceronem ab exilio.

Dicendi genus est temperatum.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Gaudet Cicero se devovisse pro salute Reip. & eo magis gaudet, quo nunc post exilium omnia ipsi jucundiora videntur.

Propositio. Singulari beneficio populus Rom. revocavit Ciceronem ab exilio.

argumentum. Quia populus Rom. non solum calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit.

ARGUMENTAT. Cicero incredibili Senatus populique Rom. consensu, maximisque amicorum officiis rediit in patriam: ergo populus Rom. non solùm calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit.

AMPLIFICATIO, ET AFFECTUS. Multis adiunctis est clarior Ciceronis reditus, ipso Popili, Metelli, Marii reditu-pluresque amici præsertim Lentulus, Milo, Sextius, Pompeius, &c. plura pro ipso restituendo fecerunt. Quare tanto beneficio ornatus Cicero gratum se præbet.

peroratio Cicero iterum gratus est populo Rom.

EXOR-

EXORDIUM.

Cicero sumit exordium à sua devotione pro salute patriæ, quando discessit in exilium. *Num.*1. *Quod precatus*. Nunc quando singulari populi Rom. beneficio rediit ab exilio, ejus devotionis se esse convictum lætatur. *Ibid. eius devotionis*. Hanc reditus sui lætitiam, ac singulare populi Rom. beneficium, amplificat eleganti inductione à fortuna, liberis, fratre, re familiari, amicis, honore, patria: quæ nunc ipsi jucundiora videntur, quàm antè. *Num.*2. *& si homini*. Adiungit simile. *Num.*4. *sed tanquam*.

ANNOTATIO.

Multis synonimis Cicero amplificat 1. *devotionem suam seu charitatem erga patriam* 2. *gaudium ex reditu perceptum* 3. *singulare beneficium populi Rom. atque hic est triplex affectus, quem Orator tota oratione prosequitur. Hunc in exordio quàm blandè, & suaviter inchoat, ut sint prima semina callida insinuationis, & grati animi erga populum Rom. qui illum revocavit ab exilio.*

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: singulari beneficio populus Rom. revocavit Ciceronem ab exilio. Hæc propositio amplificata est comparatione. *Num.*5. *quorsum igitur hæc?*

Distributio seu argumentum: quia populus Rom. non solùm calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit. *Num.*6. *Nam in ipso*.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumentum, *populus Rom. non solùm calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit*, effert hoc enthymema: Cicero Senatus Populique Rom. consensu, maximisque amicorum officiis rediit in patriam: igitur populus Rom. non solùm calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit. Antecedens ampli-

amplificatur dissimili comparatione reditus P. Popilii. Q. Metelli, C. Marii. *Ibid. Non enim pro.* Amplificatur deinde oratoria narratione eorum, quæ amici, in primis Lentulus, Milo, Sextius, Pompejus, Servilius, Gellius fecerunt, ut restitueretur Cicero. *Num.* 11. *Calend. verò.* Amplificationi Orator affectum subiungit, pollicendo pro tam insigni beneficio pietatem. *Num.*18. *En ego tot testimoniis.*

Pollicetur etiam fortitudinem exemplo C. Marii, contra malos cives, perfidos, amicos, invidos, mercatores provinciarum. *Num.* 19. *quòd si vis.* Postremò magnam referendæ gratiæ curam, seu remunerationem quod ipsi difficiliùs erit, quàm non ulcisci inimicos, aut debitas pecunias dissolvere. *Num.*22. *quamquam mihi.*

ANNOTATIO.

Comparatione amplificando beneficium populi, simul auget Cicero, & dignitatem suam, & gaudium, & grati animi testificationem, Præcipuè Orator narrat officia amicorum, illos, & se commendat.

PERORATIO.

ITerum Cicero habet gratias Senatui, populoque Rom. polliceturque æternam beneficii memoriam. *Num.*24. *quapropter.*

ANNOTATIO.

Rursus multa verborum amplificatione repetit, quod antè sæpius dixit in Exordio, & contentione se gratum fore; ut pietate sua erga patriam maiores deinceps labores perferat, & honores assequatur.

POST

POST REDITUM IN SENATV.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Argumentum vide in superiore oratione.

Quæstio est in genere demonstrativo, an Senatus maximo beneficio ornarit Ciceronem, quando illum revocavit ab exilio.

Dicendi genus est temperatum, uti in superiore oratione; sed & utriusque ferè simile argumentum & similis contentio.

Putant multi Ciceronem priùs egisse gratias Senatui, quàm populo: hancque orationem post reditum in Senatu præcedere eam, quam habuit ad Quirites.

SYNO-

SYNOPSIS

EXORDIUM. Cicero agit gratias Senatui pro maximo beneficio.

PROPOS. Senatus maximo beneficio ornavit Ciceronem, quando illum revocavit ab exilio.

ARGUM. Quia Cicero immortalitatem quandam per Senatum adeptus videtur.

ARGUMENTAT. Consules, Tribuni, Prætores, aliique multi Consulares viri, uno consensu, inaudito quodam triumpho, reditum Ciceronis postularunt, decreverunt, ornarunt: igitur Cicero immortalitatem quādam per Senatum adeptus videtur.

AMPLIFICATIO, ET AFFECTUS. Quam gloriosum est Ciceroni, octo Tribunos studiosè pro salute ipsius retulisse? duos Consules Lentulum, & Metellum fortiter inimicis Ciceronis, præsertim duobus conscelerati ssimis, libidinosissimis, crudelissimis isto anno Consulibus Gabinio, & Pisoni restitisse: duos Tribunos, Annium, & Sextium; multos item Prætores; imò & ipsum Pompeium, magna virtute, fide, animo, Ciceroni favisse: quorum virorum beneficio recolendo, gratiisque referendis par esse vita non potest.

peroratio Gloriosissimè restitutus Cicero promittit se strenuè, ac fortiter facturum omnia Reip. causâ.

EXOR.

EXORDIUM.

Cicero quantas potest, agit gratias Senatui pro accepto beneficio immortali. Nu. 1. *Si Patres conscripti*. Hoc beneficium amplificat ab effectis per comparationem, & distributionem parentum, Deorum, populi, Senatusque Rom. *Ibid qui mihi fratrem*.

ANNOTATIO.

Grati animi est primum estimare beneficium, & pro accepto gratias agere; deinde illud prædicare, extollere, omni tempore, & loco præseferre; tum par polliceri, ac præstare. Quod hac oratione non omittit gratus Orator: nam hunc grati animi affectum ita tractat, ut statim in exordio beneficium æstimet ab effectis, & comparatione, agatque maximas gratias; in contentione verò illud prædicet, extollat præseferat; in peroratione denique polliceatur: ut videbitur. Atque hac ratione mirè benevolentiam captat.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Senatus maximo beneficio ornavit Ciceronem, quando illum revocavit ab exilio.

Distributio seu argumentum quia Cicero immortalitatem quandam per Senatum adeptus videtur.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumentum, *Cicero immortalitatem quandam per Senatum adeptus videtur*, exponit hæc inductio: Consules, Tribuni, Prætores, aliique multi Consulares viri, uno consensu inaudito quodam triumpho, reditum Ciceronis postularunt, decreverunt, ornarunt: Igitur immortalitatem, quandam per Senatum adeptus videtur.

Antecedens primò amplificatur studio L. Mummii, & octo Tribunorum pro salute Ciceronis referentium. *Nú. 3. Itaque P. C.*

2. Amplificatur rebus gestis duorum Consulum

P. Lentuli, & Q. Metelli, etiam Cn. Pompeii; præsertim fortitudine Lentuli contra inimicos Ciceronis, qui urbem afflixerant. *Nu. 5. Postea vero quam.* Exclamatione effert beneficium Consulis Lentuli, & dictum Q. Metelli commemorat. Nu. 8. *Dii immortales.*

Digreditur acriter in duos consceleratos isto anno Consules, Gabinum, & Pisonem, quorum invidia Cicero pulsus fuit in exilium. *Nu. 9. sed fuerunt.* Gabinii libidinem, tribunatum, latas leges, conciones, aliaque facta contra Ciceronem vehementissimè insectatur Ethopœia. *Nu. 10. quis enim ullam.*

Pari stylo, & Ethopœia Pisonem describit, vituperatque agrestem, mœstum, tardum, libidinosum, Epicuri discipulum. *Num. 12. nam ille alter.* Aspera deinde apostrophā improbum, & crudelem redarguit, qui affinem suum, & consulem virum Ciceronem, junctus Gabinio, prodiderit, urbe, domo, bonis dejecerit. Nu. 15. *L. Pisotune,* Confectā digressione Antecedens 3. amplificatur virtute, animo, fide duorum tribunorum T. Annii, & P. Sextii. Adverte Antitheta; & frequentes verborum repetitiones. *Nu. 18. quid ego de,*

Cæterorum tribunorum officia, studiaque Orator prætereit. *Nu. 20. iam ceterorum.*

4. Amplificatur officioso animo Prætorum, Cæcilii, Septimii, Valerii, Crassi, Quintilii, Cornuti. *Nu. 21. Iam verò prætores,*

Horum Prætorum commemorandis beneficiis, & referendis gratiis mavult Cicero reliquum vitæ tempus impendere, quàm ulciscendis inimicis. *Ibid. qua cùm libenter.* Sed, & iterum, & nominatim Consuli Lentulo gratias habet, & gloriatur pro insigni beneficio. *Nu. 22. quando enim.* Iterum, & Q. Metello, quem P. Servilius gravi oratione reconciliavit Ciceroni. *Nu. 24. nam Q. Metellus.* Et rursus Lentulo. *Nu. 27. quid denique.*

Pari etiam ratione Cn. Pompeio, qui salutis suæ, & dignitatis author fuit, gratias habet. *Num. 28. possum ego satis.* Denique adhuc T. Annio, & P. Sextio, singulis, & universis, præsertim iis, qui mutarunt vestem, sæpiùs agit gratias; eosque tanquam Deos colere, & venerari vult. *Nu. 29. quibus autem officiis.* Ad extremum causas affert, cur maluerit in exilium ire, quàm se vi defendere: ubi etiam obiter Cn. Plancii hospitis sui charitatem commendat. *Nu. 31. quibus ego rebus.*

A N-

ANNOTATIO.

Iucunda est illa testificatio grati animi in Cicerone, quando iterum itetumque ac sapius singulis, ac universis, magna orationis copia, & suavitate, agit, habetque gratias pro beneficio, quod mirificè amplificat, & gloriatur, & tota vita recolet. Sed, & singulos benefactores, quot Epithetis exornat, quanto affectu prosequitur, quanto honore veneratur, ut officium officio, fidem fide, pietatem pietate possit colere! maximè Lentulum, & Metellum Consules compellat, & amplificatione per ratiocinationem horum voluntatem, studiumque opponit perfidię, flagitio, crudelitati duorum improborum Consulum, Gabinii, & Pisonis, à quibus desertus est.

PERORATIO.

Cicero promittit se maiori fide, quàm antè, ac virtute defensurum Remp. cui est gloriosè restitutus. Nu. 35. *quapropter P. C.*

Atque istius restitutionis gloriam, (quod adhuc fecit superiore oratione) auget dissimili reditu P. Popilii, P. Metelli, C. Marii, prædicatque summum amorem fratris sui, & generi Pisonis. Nu. 36. *pro me non.*

ANNOTATIO.

Is demum est apex & cumulus grati animi, par officium polliceri, & praestare. Et hoc Ciceronem stimulat nova dignitas, ac gloria restitutionis suę, quam amplificat, studio totius Italia charitate fratris, & generi, dispari ratione reditus clarissimorum virorum, Sic Orator concludit affectum, quem orsus est.

PRO DOMO SUA,

Argumentum, Quæstio, Stylus.

C *Lodius pulso in exilium Cicerone contentus non fuit: insuper eius domum, quasi perduellis civis, evertit, ac libertati dedicavit. Contrà Cicero summa omnium ordinum voluntate restitutus, suam domum propter Clodii consecrationem sacram non esse sed ab omni religione vacuam atque puram contendit, quia nihil ab eo Tribuno plebis iure fieri potuit, qui ipse contra omne ius è patricio plebeius factus esset. Itaque Pontificibus persuasit, ut sibi aream, ac postea domum sumptu publico reædificandam censuerint.*

Quæstio est in genere iudiciali, an cum iure, ac religione Clodius civitate deiecerit Ciceronem. Domum everterit, & dedicarit.

Dicendi character est subtilis, digressione copiosus, ubique ferè ardens in Clodium: nam ut ipsemet Cicero ad Atticum scribit Ep. 2. lib. 4. Diximus apud Pontifices prid. Kal. Oct. accurate est accuratè à nobis: & si unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam si nunquàm aliàs fuimus, tum profectò doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit: Itaque oratio iuventuti nostræ deberi non potest, quàm tibi etiamsi non desideres, tamen mittam citò.

SYNO-

SYNOPSIS.

- **EXORDIUM** — Quæ sit dignitas, & officium Pontificum contra improbos cives; præsertim contra Clodium, cuius quinque convicia refellit Cicero.
- **PROPOS.** — Sine iure, & religione Clodius, civitate deiecit Ciceronem; huiusque domun evertit, & dedicavit.
- **ARGUM.** — Quia Tribunatus Clodii fuit nullus quare, & irritæ omnes eius actiones.
- **ARGUMENT. AMPLIFICAT. ET**
  - **1. ARGUM.** — Clodii adoptatio contra ius sacrorum, & Auspiciorum, & legum facta est: ergo Tribunatus Clodii fuit nullus.
  - **2. ARGUM.** — Lex Clodia de exilio Ciceronis est irrita, domus eversio est irrita: igitur actiones Clodii Tribuni sunt irritæ.
- **2. ARGUMENTAT.**
  - Clodius Tribunus plebis esse non potuit: quomodo enim, cum Patricius esset, tran sivit ad plebem? adoptione? at ea nulla est iure sacrorum, Auspiciorum, legum, quæ ipse violavit.
  - **2. ARGV.** — Ponamus Tribunum plebis fuisse Clodium: fieri tamen ab eo lex de exilio, ac domo Ciceronis non potuit; quia privilegio lata est, quia contra formam iudiciorum, quia imperitè, & simul de pluribus rebus, quia per vim, quia de exilio. Neque enim Cicero vel ex peccato, vel ex iudicio subiit exilium. Quod peccatum in eo, qui bis Remp. conservavit? quod iudicium de eo, qui indemnatus discessit? qui nec liberta-

AFFECTUS.

MENT.

tem invitus, nec civitatem amittere potuit) præsertim eo tempore, quo Romæ nulla fuit civitas: eius igitur, & optimi, & indemnati civis domus evertetur ab improbo Tribuno, & libertati dedicabitur, sine religione, sine voluntate Deorum, sine collegio Pontificum, sine apprehensione postis, sine verbis solemnibus, denique sine iure, & lege vel Papiria, vel Clodia?

PEROR.

Dolor est, ac probrum Ciceroni, qui Deos, & patriam, & Pontifices conservavit, domum suam dirutam ferre, & consecratam ab insolente Clodio: quare hos, & illos rogat, ut gloriosè in urbem reportatus novo gaudio suas ædes recuperet,

EXOR-

EXORDIUM.

Exordium sumit Cicero à dignitate, & officio Pontificum. *Nu.* 1. *cum multa*.

Quæ amplificat à consequentibus in hac causa, contra improbum Clodium. *Nu.* 2. *vobis hodierno*.

Mox digreditur prolixius ante contentionem in convicia Clodii. *Nu.* 3. *sed quoniam*.

1. Convicio (de abalienatione Pontificum à se propter gratiam Pompeii) respondet apostrophâ, Pontifices non esse inconstantes. *Ibid. primùm illud*.

Secundum convicium, quod Ironia vibrat, indignatio retorquet. *Nu.* 4. *tunc es ille*.

Tertium confutatur Ciceronis cautione, & officio. *Nu.* 6. *at enim in Senatum*.

Quartum pari officio boni, ac non timidi Senatoris refellitur. *Nu.* 7. *hic tu me*.

Quintum propulsatur defensione ejus sententiæ, quam liberè, & officiosè, & cum acclamatione omnium dixit Cicero in Senatu, esse Pompeio deferendam rei frumentariæ potestatem. *Nu.* 9. *an quia non condemnavi*. Istius ferendæ sententiæ causa fuit imminens fames, & seditio Clodiana, quam amplificat Cicero ab effectis L. Sergii, & M. Lollii. *Nu.* 10. *sed quæro*. Istius etiam ferendæ sententiæ partes fuerunt Ciceronis, qui à Senatu sententiam, & à populo frumentum flagitabatur, vilitatem interim annonæ subitò consecutam non tam adscribit virtuti Pompeii, quàm felicitati reditus sui. *Nu.* 14. *videte nunc*. Nec refert istam potestatem esse extra ordinem Pompeio delatam; nam idem extra ordinem Asiatico bello præfectus est. *Nu.* 18. *negat oportuisse*.

Et ipse Clodius (licet iniquè, & sibi ipse pugnans) extra ordinem Catoni bellum detulit adversus Ptolomeum regem. *Nu.* 20. *sed cum illis*. Improbis verò Consulibus Gabinio, & Pisoni (quos, uti paulò antè Sergium, & Lollium, epithetis ornat) liberas provincias decrevit, dissimili exemplo Gracchi. *Nu.* 23. *quis provinciam*. Ex quo Cicero conjicit futurum Clodii imperium, ac furorem pulchrâ allegoriâ, nisi Pompeius rei frumentariæ præfectus fuisset, rejecto Sex. Clodio. *Nu.* 24. *quid tandem si*. Tertiò idem Clodius multa nefariè extra ordinem tulit de Cicerone. *Nu.* 26. *quid de me*.

Quare Cicero suam de Pompeio sententiam, & cum illo amicitiam, licet invidiâ diremptam prædicat, & vehementer amplificat multis utriumque præstitis officiis. *N.* 27. *qua quidem*.

ANNOTATIO.

Est hæc captatio benevolentiæ, seu insinuatio Oratoris; ita Pontificum dignitatem, ac potestatem laudare, ut etiam contra improbos requirat officium in hac causa.

Digressio autem illa prolixior in convitia Clodii, idcirco post Exordium præmittitur Contentioni quia ab hanc multum facit: nam auctoritate Clodii infractâ, fortius stabilit Contentionem, hoc est, vocato in invidiam adversario certiùs sibi Pontifices consilia, ut domum suam re ædificent.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hujusmodi fine iure, & religione Clodius civitate deiecit Ciceronem; huiusque domum evertit, & dedicavit.

Distributio seu argumenta; quia Tribunatus Clodii fuit nullus, quare, & irritæ omnes eius actiones. Tam propositio quam distributio clarè expressa est, prius excusata digressione prolixâ, & prætermissa religionis parte, cujus cognitio ad solos Pontifices pertinet. Nu. 32. *intelligo Pontifices*.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Primum argumentum, *Tribunatus Clodii fuit nullus*; hoc enthymemate contenditur: Clodii adoptio contra ius sacrorum, & auspiciorum, & legum facta est: ergo Tribunatus Clodii fuit nullus.

1. Pars antecedentis seu adoptio contra ius sacrorum, facetè probatur à persona, & ætate, causa, & genere Patricii Clodii. Nu. 34. *quod est Pontifices*. Amplificat à consequentibus, si sine causa, aut cum perversa, quivis è Patricio Plebeus fieret. Num. 37. *probate genus*.

2. Pars seu adoptio contra ius auspiciorum, patet ex eo, quod Clodius cum populo egit, postquam servavit è cœlo: quod plures testantur. Num. 39. *venio ad augures*.

3. Pars seu adoptio contra ius legum, plana est; quia pro adoptione Clodii spatium promulgationis trinundinum non fuit. Nu. 41. *si & sacrorum*.

Secundum argumentum, *actiones Tribuni Clodii sunt irritæ* con-

constat hac inductione, lex Clodia de exilio Ciceronis est irrita, Domus eversio est irrita, dedicatio est irrita: igitur actiones Clodii Tribuni sunt irritæ.

1. Pars inductionis, *lex Clodia de exilio Ciceronis est irrita* affertur distributione, 1. quia privilegio lata est homini privato: cujus rei indignitas exaggeratur concessione, & apostrophà ad Pontifices. *Num.43. fueris sane.*

2. Lata est contra formam judiciorum, seu lata est nominatim de capite civis indemnati: quod pariter indignum esse, & periculosum Pontificibus, & perniciosum urbi, ostenditur à consequentibus. *Num. 45. vobismet ipsis.*

3. Quia lata est imperite, seu ut interdictum esset aquà & igni, cui nondum Interdictum esset crescitque indignatio exclamatione, & mordace apostrophà ad Clodium, & ad scriptorem legis suæ. *Num.47. Ad quid tulit?*

4. Quia ata est simul de pluribus rebus, exemplo legum Drusi, Scauri, Crassi. *Num. 50. quid si etiam.* Eadem ratione negat Cicero legem fuisse de Ciprio Rege, & exulibus. *Num.52. tam Hercule.* 5. Quia lata est per vim: nam repetitione ab adiunctis, lapidatio, & hominum conscriptio, & comportatio armorum in ædem Castoris, & provinciarum venditio improbis Consulibus, vim probant. Nu. 53. *quid non per vim.* Imò timor (inopia amicorum, aut eloquentiæ,) & ipse discessus Siceronis vim, furorem, crudelitatem aduersariorum declarat. *Num.56. quid igitur ego.* Magis istam rem crudelitatemque amplificat comparatione minorum, scilicet suæ absentiæ, uxoris, filiæ, parui filii, fratris, & (digressione) domus *Num.58. an si ego præsens.* Prosequitur comparatione avaritiam Clodii, & furorem, & odium in domo sua exoidenda. *Num. 60. non enim te.*

Describit etiam ædium suarum eversionem, atque triste incendium opposita inimicorum lætitia, & gratulatione. *Nu. 62. nihil erat.*

Redit ad suum timorem, ac discessum Cicero, quo non scelus, ac tale improborum, (quæ unus ceruicibus excepit in coniuratione Catilinæ) sed vim, & internecionem civium Romanorum declinavit. *Num. 63. hanc ego vim.*

Aliàs exemplo Decij lubens se devovisset Reip. *Num.64. videbam vivo.* Præsertim cum ipse Cato proximè Ciceronem secutus fuisset, vi, & lege Clodii. *Num.65. cato fuerit.*

Imò nec Pompejus ipse insidias, & vim, & furores Clodii subterfugere domi potuit. *Num. 66. Atque ut sciatis.* Quare Cottæ testimonio confirmat vim Clodii, ac propterea nullam fuisse ejus legem. *Num.68. hoc vidit.* Huc accessit par sententia Pompeii, Pontificum, Bibuli, Lentuli-

Ac Lentulus, quidem Consul cum collega Metello vim sentiens, nihil veritus hanc Clodii legem, quam Gabinius, & Piso improbè metuebant, de reditu Ciceronis tulit; nec tulit, ut ei venire Romam liceret, sed ut veniret. *Nu.* 70. *Atque hanc rem. 6.* Lex Clodii est irrita, quia lata est de exilio, nam Cicero neque peccato, neque iudicio meritus est exulis nomen, quo Clodius etiam illum appellavit. Non peccato, quia testimonio Senatus, totiusque populi Rom. (quod ipse præco suarum laudum magnificè amplificat inductione) bis Remp. conservavit, & Consul cum Catilinam vicit; & privatus, cum cessit Clodio, quo nunc furente reportatur in patriam. *Nu.* 72. *hunc tu etiam*. Non iudicio: 1. quia indemnatus. *Nu.* 77. *Ego non fuit*. 2. Quia libertatem amittere invitus non potuit, *Ibid. scilicet cum hoc*.

3. Quia nec civitatem amittere potuit, argumento à maiori: nam si Coloniis, & exulibus, & Volaterranis civitas à Sylla adimi non potuit, multò minùs à Clodio Ciceroni Consulari. *Nu.* 78. *quin etiam*. Frustra præsente, (qui certè præsens non fuit, & suffragium ferente Sedulio. *Nu.* 80. *Sedulio principe*.

4. Quia in ipsa rogatione Clodius nihil tulit, quo minùs Cicero esset non modò in civium, sed etiam in Senatorum numero. *Nu.* 82. *sed tametsi nihil*. Hic brevi excursione pungit scribam legis. *Nu.* 83. *quare hoc*.

Argumentum amplificat primùm dissimili casu, sed pari exemplo patris Clodii. *Ibid. sed si patrem tuum*. Deinde testimonio universi Senatus, qui M. Tullium semper civem optimum appellavit. *Nu.* 85. *denique universus*.

3. Exemplis Quinctii, Camilli, Halæ, Popilii, Metelli, quibus non civium, ac Senatorum nomen ademit exilium, ac calamitas, sed ne gloriam quidem. *Nu.* 86. *ut verò, at annales*. 5. Quia in lege illa Clodia suffragium tulit non populus Rom.) quem eleganter definit) sed multitudo hominum è servis conductis, & facinorosis, & egentibus congregata. *Nu.* 88. *ac si me*. Digreditur, & iterum reddit causam sui discessus. *Nu.* 91. *hoc ego populo*.

Cætera maledicta Clodii: videlicet Ciceronem esse Jovem, refellit acerbè pungens Clodium à sorore. *Nu.* 92. *Hic tu me*. Obiecta autem sibi furta, libidines, crudelitatem, tyrannidem publico testimonio diluit. *N.* 93. *nam si cum*. Redit ad causam, quæ obiicitur sui discessus è patria, non peccati conscientia, aut metu iudicii, aut penuria amicorum, aut timore mortis; sed quia noluit pugnare cum periculo Reip. Adverte venustam subiectionem, & licentiam. *N.* 95. *aliud exortum est*. Hanc patriæ salutem anteposuit charita-

ti suorum omnium, coniugis, liberorum, fratris, familiæ, vitæ: quæ non sine pathetico doloris sensu commemorat. *n.96. quod cum judicassem.*

Concludit epiphonemate, & licentia, cum sui gloriatione. *n.99. quare Remp.*

2. Pars inductionis, *Ciceronis domus eversio est irrita*, petitur ex institutis, ac legibus civitatis, in qua juste eorum civium domus evertebantur, qui scelerati, & perduelles fuissent: Cicero non sceleratus civis fuit, sed conservator patriæ, Hæc pars magno restituti Ciceronis probro, & indignatione in eversorem Clodium, & apostropha ad Pontifices, & exemplo sceleratorum quinque civium, Melii, Cassii, Vacci, Manlii, Flacci amplificata est. *Nu.100. Sed si hic meus.*

3. Pars inductionis, *Ciceronis domus dedicatio est irrita*, ostenditur ex eo, quòd Clodius sine religione, & jure illam dedicarit. Nam in genere religionem Clodii (qui præsertim sacra Bonæ Deæ polluit) deridet Cicero. Frequenti exclamatione, & apostropha. N.104. *nisi quem fortè.* Tum sine religione dedicasse domum suam probat. 1. quia sine Deorum voluntate dedicavit. N.107. *Equidem sic accepi.*

Confirmatur à consequentibus, & comparatione minorum: nullus enim hominum domum illam, aut ex ejus bonis rem ullam attingere voluit, multò minùs Dii. *Ib. hominem invenire.* Quòd verò in ea domo Clodius libertatis signum collocarit, id Cicero elevat à privilegio, sanctitate, ac libertate domus uniuscujusque civium. *Num.109. quid est sanctius.*

Mox Clodium arguit, enumeratione flagitiorum, eam domi suæ libertatem collocasse, quam in urbe tota sustulit. Num.110. *At qua Dea.*

Signum etiam quale illud sit, aut ubi inventum, exponit ironia, & indignatione. N.111. *at unde inventa.*

Exclamatione, & apostropha ad duos Catulos, ut ædium suarum ruinam spectent, dominantibus in urbe duobus improbis Consulibus, & furioso Tribuno. N.113. *O. Q. Catule.*

Denique Clodius domum Ciceronis diruit non religionis, aut monumenti gratia, sed laxæ habitationis causa quo etiam sine Posthumum veneno sustulit; Statonem emendis ædibus supposuit. N.115. *at videte* 2. Probat Clodium sine religione dedicasse domum suam quia non affuit Collegiū Pontificum, sed unus tantùm Pontifex; isque frater uxoris Clodii, adolescens imperitus, novus Sacerdos, sororis precibus, matris minis adductus. Adverte subiectionem. *N.117. Pontifex inquit.* 3. Sine religione dedicavit, quia sine apprehensione postis: hoc autem maximè interest ad bonum cō-

mune civium *Num.* 119. *videte igitur*. 4. Sine religione, quia sine verbis solemnibus. Verùm hoc argumento, (quod postea resumet) tantisper relicto, duo alia interponit, scilicet Clodium sine jure, & lege domum suam dedicasse: dedicavit sine jure, quia non est Tribuni, sed Pontificis, consecraret quod Cicero concessione, & correctione, & à consequentibus aggreditur probare. *Num.* 122. *quamquam quid.* Ad prolepsim seu exenplum C. Atinii, quo se munit Clodius, respondet ejusmodi consecrationem Tribunorum non fuisse fraudi Metello; additque tria alia exempla Lentuli, Clodii, Mummii. *Num.* 123. *Atqui C. Atinius*. Imò, omissa consecratione Gabinii à Clodio facta, consecrationem domus Clodii esse irritam, ac pollutam dicit Cicero, *Num.* 125. *quid ergo* Deinde dedicavit sine lege vel Papiria, vel Clodia: lex enim Papiria agit de publicorum locorum, non privatorum dedicationibus: Clodius autem pro suo arbittio, iniussu populi dedicavit domum Ciceronis. Ingreditur hoc argumentum ironiâ, & auget frequenti interrogatione. *Num.* 127. *dedicatio magnam.*

In lege autem Clodia, consecratio omissa est à scriba: cujus oblivionis inuidiosæ causas affert per similiter desinentia. *Nu.* 129. *unum ostende verbo.*

Atque eleganter vim Papiriæ legis, & Clodii amplificat dissimili exemplo C. Cassii censoris, & Clodii *Num.* 130. *At videte.* Vrget à majori præcipuè dissimilitudinem, nam si quid privati Clodius in religione tentasset, Pontificem consuluisset; quanto magis in Rep. *Num.* 132. *si quid deliberares.* Lepidè hanc impudentiam Clodii auget communicatione ab ipsius persona, tum Pontificum, P. Seruilii, & M. Luculli tum affinis seu fratris uxoris Clodii, qui mente, & linguâ titubante affuit dedicationi. *Ib. At si Collegium.* Absoluit dissimili exemplo Cassii, & Vestalis Liciniæ vehementiùs urgere exemplum à minori: nam si virgini, & censori non licuit inaugurato dedicare; multò minùs licuit Clodio. *Num.* 136. *Sed ut revertatur.*

Quartum argumentum resumit, quod intermisit, *sine religione domum Ciceroni dedicavit Clodius, quia sine verbis solemnibus* præteritione, & concessione prosequitur. *Nu.* 138. *At si Pontifex.* Amplificat præsertim ab adiunctis personarum Coruncanii, & M. Horatii, & fratris uxoris Clodii, qui ineptus erat Pontifex *Num.* 139. *quæ si omnia.*

Hujus sacerdotis, uti, & Clodii, perturbationem, ac in dedicando terrorem pulchrè Cicero coniicit in conscientiam, metumque Deorum, ut nullum solemne verbum potuerit effari. *Num.* 140. *quod quidem.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Contentionis argumentatio 1. est enthymema; 2. Inductio, Amplificatio enthymematis versatur in adiunctis adoptionis Clodii. Amplificatio, partium inductionis fit distributione, apostropha fere perpetua ad Clodium vel ad Pontifices, comparationibus & exemplis, frequenti digressione & prolepsi. Affectus est indignatio in Clodium, qui Ciceronem sine jure ejecit in exilium, ejusque dirutam domum dedicavit. Nascitur hic affectus ex insolentia Clodii, qui tribunatum contra jus sacrorum, & auspiciorum, & legum tenuit, ut perturbaret Rempub. ut iniquissima vel nulla lege civem Rom. ac Senatorem urbe & domo sua pelleret. Assurgit vero affectus maximè in 2. 3. & 4. Inductionis parte, quando Orator vim ac crudelitatem Clodii amplificat opposito timore suo ac tristi discessu, suarumque ædium incendio. Rursus hunc affectum in 5. parte adauget pathetico doloris sensu erga suos, à quibus patria causa divellitur. Passim permiscetur etiam affectui ironia, qua acriter Clodium pungit & asseclas, ejusque uxoris fratrem Pontificem, & scribam legum suarum. Ita scilicet maledicta Clodii maledictis Cicero superat: neque enim hic vir mediocriter mordet, præsertim cum jam publico Senatus testimonio, & honore revocatus in patriam, insultat inimico Clodio.

PERORATIO.

PEroratio conficitur duplici apostrophâ; una ad Deos, Deasque ad Pontifices altera. Hos primùm sibi conciliat (uti fecit in exordio) à potestate, & dignitate, tum etiam Deorum numine, ut per Pontifices Cicero in domum suam restituatur. *Num.* 142. *Quæ cùm ita sint.*

Deinde Jovem, Junonem, Minervam, patrios Penates, & familiares, & Vestam precatur, ut si nefariam flammam ab eorum templis, ac delubris depulerit, si suum caput pro eorum ceremoniis, atque templis perditissimorum civium furori, ferroque objecerit; si nihil unquam magis quàm de Reip. salute laboraverit; hunc fructum ferat, ut sibi redire in suas sedes liceat. *Num.* 144. *Quocirca te.* Iisdem precibus conversus ad Pontifices utitur, ut ab ipsis jam in patriam restitutus, nunc auctore Senatu, manibus eorum in suis sedibus collocetur. *Num.* 146. *nam nunc quidem.* Interserit contemptum bonorum fortunæ, ne videatur magis domum petere ad luxum aut divitias, quàm ad gloriam, dedecusque ex illa eversione, & dedicatione domus suæ fugiendum. *Ibid. non me bonorum.*

ANNOTATIO.

Ista peroratio Ciceronis pietatem spirat erga Deos, & Pontifices, & amicos; atque hos affectus tota oratione sparsit Orator, quos hic artificiosè colligit ad causam obtinendam: nam Deorum sanctitatem, & contra improbum Clodium potestatem Pontificum pro sua domo reedificanda maximè implorat: enim verò domum suam, si restituitur, veluti triumphum, aut trophaeum putat esse de Clodio. Quare nihil omittit industriae precando, dolendo, indignando, insinuando, ut hic sit restitutionis suae & gloriae cumulus.

DE HARUSPICUM RESPONSIS.

Argumentum, Quaestio, Stylus.

Pluribus prodigijs in agro Latiniensi factis, Senatus Haruspices consuluit, qui responderunt iratos esse Deos, 1. quòd loca sacra, & religiosa profana haberentur 2. quòd ludi minus diligenter facti pollutiq; 3. quòd Oratores contra ius, fasq; interfecti. 4. Quòd fides, & iusiurandum neglecta. 5. quòd sacrificia vetusta, occultaque minus diligenter facta pollutaq; 6. Monere Deos immortales, ne per Optimatum discordiam, dissensionemq; Patribus, Principibusq; caedes periculaq; creentur, auxilioque diminuti deficiantur: quare ad unum imperium provinciae redeant, exercitusq; pulsus, diminutioq; accedat 7. ne deterioribus, repulsisq; honos augeatur. Hanc occasionem accipiens Clodius adilis habuit concionem de sacris, & religionibus, atque Ciceronis domum inter ea loca esse dixit, quae sacra, & religiosa, profana haberentur. Verùm Cicero, ut domum suam defenderet, invidiaq; liberaret, postridie hanc Orationem habuit in Senatu, ubi post expiatam aedium suarum religionem, ita in ipsum Clodium est invectus, ut omnia ferè Haruspicum Responsa ad ipsum pertinere ostenderit: quòd si quid calamitatis Reip. impendeat, eius sceleri, furori tribuendum. Freigius.

Quaestio est in genere iudiciali, utrum Haruspicum Responsa pertineant ad Ciceronem, an ad Clodium. Quia verò Orator passim vituperat Clodium, mixtum est iudiciali genus demonstrativum.

Genus dicendi est subtile, & acutum: nonnunquam etiam vehemens in vituperatione Clodij.

SYNOPSIS

EXORDIUM.

Cicero excusat suam in Senatu iracundiam adversus Clodium, quem uti Gabinium, & Pisonem, non tam suâ, quàm Reip. & Deorum causâ odit, eum porrò de stupro non accusat, ne huius rei laudem præripiat Miloni.

PROPOSITIO.

Haruspicum Responsa non pertinent ad Ciceronem, sed omnia ad Clodium.

ARGUMENTA.

1. Quia domus Ciceronis sacra, & religiosa, non est profana, sed domus Clodii.
2. Ludos minùs diligenter fecit Clodius, polluitq;
3. Oratores contra jus fasque interfecit Clodius.
4. Fides, & iusiurandum neglectum operâ Clodii.
5. Sacrificia vetusta, occultaque minùs diligenter facta, pollutaque à Clodio.
6. Optimatum discordiam molitus est Clodius, unde Patribus, Principibusq; cædes, & pericula creantur.
7. Deterior, & repulsus est Clodius, cui honos augeri non debet, uti monent Dii.

1. ARGUM. ARGUMENTATIO.

Domus Ciceronis omni religione est liberata, ex lege Clodia, & ex populi Rom. & Pontificum, & Senatus iudicio; quam verò domum Clodius, vetere Domino Q. Seiò interfecto, tenet, in ea sacellum, & aræ fuerunt: igitur domus Ciceronis sacra, & religiosa, non est profana; sed domus Clodii.

2. ARGUM.

Deorum monitis, non possunt ludi ulli, nisi Megalesia, significati, quæ Clodius Ædilis fecit, polluitq; servorum multitudine in scenam immissa: igitur minus diligenter ludos fecit Clodius, polluitque.

3. ARGUM.

Clodius Theodosium Chium, legatum à libera civitate missum, sica percutiendum curavit. Piso autem amicus Clodii, Platonem Orestide libera Macedonis parte, cum ad se legatus venisset, crudelissima nece affecit: ergò Oratores contra ius fasq; interfecit Clodius.

4. ARGUM. TATIO.

Iudiees, qui manifesto incestus crimine Clodium contra fidem, & jusiurandum absolverunt, pecuniâ corrupit Clodius: ergo fides, & jusiurandum neglectum opera Clodii.

5. ARGUM.

Sacra Bonæ Deæ omnium vetustissima, & occultissima stupro nefario polluit Clodius: ergo &c.

6. ARGUM.

Clodius in adolescentia, in virili ætate, seu bello piratico, in quæstura, in Tribunatu, fax, & turbo Reip. abalienavit Ciceronem, Pompeium, aliosque non sine periculo, & horum cæde: ergo, &c.

7. ARGUM.

Vitia habet maxima. Clodius, propter quæ repulsus est, atque deterior, ergo, &c.

AMPLI-

AMPLIFICATIO, ET AFFEC.

Religiosus sanè Clodius eam domum profanam habet, quæ præ cæteris in urbe, singulari jure, auctoritate Senatus, ab omnibus propè Pontificibus, religione est liberata: Quando, aut qui unquam ludi magis polluti, quàm Megalesia, ista servorum colluvie nullo Romæ exemplo? Quid sanctius Legatorum jure? eos interfecit Clodius. Quid vetustius, occultiusve sacris Bonæ Deæ? hæc Clodius, quamquam ab hominibus corruptis, absolutus; tamen à Diis furore animi, ac cæcitate perculsus, polluit. Quis adolescens, quis Quæstor, quis Tribunus magis seditiosus, quàm Clodius? qui, non ut duo Gracchi, Saturninus, Sulpitius, florente, ac stante Rep. sed afflicta discordiis Principum, cum periculo, ac cæde, Tribunatum invasit, Ciceronem ab alienavit, Pompeium domi obsedit? Denique deterrimus est Clodius in parentes, in Deos, in patriam, in seipsum. Ad hunc igitur pertinent Haruspicum responsa.

PERORAT.

Obsecrandum esse Deos monet Cicero, placandasque discordias, punito Clodio.

EXOR-

EXORDIUM.

Cicero suam pridie adversus Clodium iracundiam excusat. *Num. 1. hesterno die.*

Nam licet suâ, & Reip. causâ, maximè inimicus Pisoni, & Gabinio, non tamen magis hodie odit Clodium, quàm illo die, cum stuprum commisit; vidit enim tum Cicero Clodium, & Diis, & patriæ perniciosum fore. *Num. 3. Ego enim P.C.* Neque adeò odit P. Clodium Cicero stipitem, ac belluam, ut accusandum putarit, quem à T. Annio brevi accusandum aut cum laude interficiendum cognoscit. *Num. 5. Itaque eum.*

ANNOTATIO.

Insinuatione Orator suum, & Reip. & Deorum hostem despicit, quasi ob stuporem, ac flagitium, ira & accusatione suâ indignum: verum ipsi aperte accusationem Milonis, tacitè cædem denunciat. Facit hoc Exordium mirificè ad Contentionem, in qua Haruspicum responsa detorquet in despectum, ac sceleratum Clodium.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Haruspicum responsa, non pertinent ad Ciceronem, sed omnia ad Clodium.

Distributio, seu argumenta sunt hæc: 1. quia domus Ciceronis sacra, & religiosa, non est profana, sed domus Clodii. 2. ludos minùs diligenter fecit, polluitq; Clodius 3. Oratores contra jus, fasque interfecit Clodius 4. fides, & jusjurandum neglectum operâ Clodii.

5. Sacrificia vetusta, occultaque minùs diligenter facta, pollutaq; à Clodio 6. Optimatum discordiam molitus est Clodius, cui honos augeri non debet, uti monent Dii.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Primum argumentum, *domus Ciceronis sacra & religiosa, non est profana* tractatur enthymemate: domus Ciceronis omni religione est liberata, ex lege Clodia, & ex

& ex populi Rom. & Pontificum, & Senatus judicio: ergo &c.

Antecedentis primam partem ingreditur Orator festivâ ironia in religiosum Clodium, qui de sacris, ac ceremoniis concionatur. *Num.8. de religionibus*. Deinde domum suam præ cæteris, quæ sunt in urbe liberæ, solam esse religione liberam probat testimonio Lentuli, & Philippi Consulum. *Num.10. gaudeo mihi*.

Antecedentis 2. & 3. pars certa est, quia suffragante populo Romano non duo, aut tres Pontifices(quod omnibus sanctum habetur) sed plures, maximâ post conditam urbem frequentia, domum liberarunt. *Num. 11. Deinde eandem*.

4. Pars patet ex singulari jure, quo frequentissimus item Senatus domum Ciceronis ex ærario ædificandam, à Pontificibus liberandam, à Magistratibus defendendam, à Iudicibus muniendam voluit. *Num.13. Postero die*.

Auget Orator beneficium comparatione domus P. Valerii. Tum parvâ digressione gloriatur apud populum Rom. contra invidos, se istius esse civitatis, quæ carere se non potuit. *Num.16. P.Valerio*.

Secundo argumento, *ludos minùs diligenter fecit, polluitq; Clodius*, præmittit, laudatq; Haruspicum scientiam, religionemque auctoritate Maiorum, ac Philosophorum: quam confirmat ex variis prædictionibus; & effectis seu numine Deorum immortalium. *Num.18. sed quoniam*.

Mox Haruspicum responsa discutiens hoc enthymemate explicat; non possunt ludi ulli, nisi Megalesia, significari, quæ Clodius ædilis fecit, polluitq; servorum multitudine in scenam immissa; cum ad eos ludos liberi tantum homines accedere solerent: ergo &c.

Antecedens apostropha ad Lentulum, probatur eleganter ab adiunctis istorum ludorum. *Num.20. quare ne plura*. Amplificatur exclamatione ad Deos, & comparatione, & indignatione contra immissam horum servorum colluviem. *Num.25. proh Dij immortales*.

Amplificatur magis dispari exemplo parentum Clodii, qui ludos religiosè fecerunt. *Num.26. Istiusmodi*. Digreditur Cicero in alterum Clodii facinus, quo templum Magnæ Matris vastavit, & illud Brogitaro Gallo Græcorum Regi vendidit. *Num.28. sed quid ego*.

Hoc facinus amplificat à persona, & religione Deiotari, cuius gener erat Brogitarus. *Num.29 Atque hunc tamen*. Reversus ex digressione concludit argumentum. *Num. 30. sed ut ad hæc*. Transit ad loca sacra, seu ad secundam partem primi argumenti, *domus Clodij sacra, & religiosa, est profana,*

hoc

hoc enthymemate: quam domum Clodius, vetere Domino Q. Seio interfecto, tenet, in ea facellum, & aræ fuerunt: ergo domus Clodii sacra, & religiosa, est profana.

Antecedens exclamatione, & apostropha ad Clodium constat. *Ibid. O impudentiam.* In eadem religione ponit amicos Clodii, L. Pisonem, qui Dianæ sacellum in Cæliculo sustulit; & Sex. Serranum, qui sacella suffodit, incendit, inædificavit, oppressit. *Num.32. veruntamen.*

Subiectione concludit primum argumentum, præsertim de domo sua, quæ à Clodio sacra tribus judiciis liberata est: *Num.33, tu meam domum.*

Tertium argumentum, *Oratores contra jus, fasque interfecit Clodius*, etiam hoc enthymemate stringitur: Clodius Theodosium Chium, legatum à libera civitate missum, sica percutiendum curavit; Piso autem amicus Clodii, Platonem Orestide, libera Macedoniæ parte, cum ad se Legatus venisset, crudelissima nece affecit: ergo Oratores contra jus fasque interfecit Clodius.

Antecedens jure ac sanctitate Legatorum, & inuidia Clodii ac Pisonis effertur. *Num. 34. sed jam Haruspicum.*

Consequens est conjunctum antecedenti.

Quartum argumentum, *fides & jusiurandum neglectum operâ Clodij*, hoc enthymemate conficitur: Judices, qui manifesto incestus crimine Clodium contra fidem & jusiurandum absolverunt, pecunia corrupit Clodius; ergo, &c. *Num. 36. sed recitemus.*

Quintum argumentum, *sacrificia vetusta, occultaque minùs diligenter facta, pollutaque à Clodio*, hoc enthymemate patet: sacra Bonæ Deæ omnium vetustissima & occultissima stupro nefariò polluit Clodius: ergo &c.

Antecedens subiectione, & Lentuli Oratione, cæterisque adiunctis sacrorum amplificatur. *Nu. 37. & video in.* Hujus sceleris Cicero pœnas denuntiat cæco ex libidine Clodio, si non ab hominibus, qui hunc absoluerunt, verum à Diis. *Ibid. non ignovit.* Quamquam jam Dii furore atque dementia percusserunt Clodium: quæ pœna seu furor animi miserior est quovis dolore corporis; ut probatur exemplo Philoctetæ, & Athamantis. *Num. 38. Adiis quidem.*

Sextum argumentum, *Optimatum discordiam molitus est Clodius, unde Patribus, Principibusque cædes & pericula creentur*, dilatat hæc argumentatio: in adolescentia Clodius, in virili ætate seu bello piratico, in quæsturâ, in tribunali, fax & turbo Reip. abalienavit Ciceronem, Pompejum, aliosque non sine periculo & horum cæde: ergo Optimatum discordiam molitus est Clodius, unde Patribus Principibusque pericula & cædes creentur.

Antecedens ingreditur Orator dissimili comparatione Clodii, & duorum Gracchorum, Saturnini & Sulpitii, qui seditiones & arma concitaverunt. *Num.* 40. *sed quoniam*. Porrò adolescentiam & virilem ætatem Clodii libidinosam, insedatam, nefariam describit. *Num.* 42. *hic verò de quo*. Ironia autem flagitiosam quæsturam, &, ut popularis fieret, maximè turbulentam fuisse ostendit dissimili comparatione superiorum quatuor virorum. *Num.* 43. *Exorta est illa*. Deinde Tribunatus, quem per discordias Principum obtinuit Clodius, Reip. luctuosus fuit. *Num.*44. *Hanc ob amentiam*.

Cui Tribuno restitit Cicero, sed frustra desertus à suis, quos abalienarat Clodius. Ubi animadverte quomodo Orator desertores suos Pompeium, Cæsarem, Crassum, Hortensium insinuatione redarguat, & simul placet, totam huius rei invidiam conferendo in turbulentum, & venditantem se Clodium. *Num.*45. *excepi & pro patria*. Imò ista fax & turbo Reip. Clodius est insidiatus Pompeio, eumque domi obsedit. *Num.*49. *Tum verò*. Prosequitur Cicero ea, quæ in fine Tribunatus gessit Clodius; increpatque digressione illos, qui Clodium defendunt, quasi in sua concione Clodius magis laudarit Pompeium, quàm vituperarit. *Num.*50. *reliqua iam*. Monet ne plus doloris accipiat ex reconciliatione Clodii cum Pompeio, quam antè acceperat gaudii ex inimicitiis. *Num.*52. *videant ij*.

Consequens enthymematis affertur tum adhortatione ad cives, ut sibi prospiciant, tollendo discordias, & Clodium; tum propositis exemplis Marii, Syllæ, Octavii, Cinnæ. *Num.*53. *Quare cum Dij*.

Septimum argumentum, *deterior, repulsusque Clodius, cui honos augeri non debet, uti monent Dij*, sic conficitur: vilia habet maxima Clodius, propter quæ repulsus est, atque deterior: ergo honos augeri non debet.

1. Pars antecedentis de repulso Clodio constat definitione & exemplo repulsorum. *Num.*56. *Sequitur illud*.

2. Pars de deteriore Clodio constat insigni distributione ac enumeratione vitiorum Clodii in parentes, in Deos, in patriam, & comparatione in seipsum. *Num.* 57. *Deteriores cavete*.

3. Pars antecedentis, de non augendo honore Clodio, constat adhortatione ad concordiam afflicto Reip. tempore. *Num.* 60. *quare id quod*.

ANNO.

ANNOTATIO.

Argumentatio huius Orationis fit frequenti enthymemate, quia hæc argumentatio, brevis, & efficax, perstringit acriter, & retorquet in Clodium argumenta. Amplificatio, & affectus fiunt frequenti ironia, & comparatione Clodii, quibus acriter Orator conflat suo hosti invidiam.

PERORATIO.

Cicero excusat gravitatem hujus Orationis, cujus causa fuit publica religio. *Num.61. atque ego.* Monetque velle Deos significare istis prodigiis, ut procurationes, & obsecratio constituatur placatis discordiis *Num. 62. quòd si cætera.*

ANNOTATIO.

Brevis hæc Peroratio religionem Ciceronis commendat: quà quidem obsecrationem Deorum petit, & civium concordiam.

PRO CN. PLANCIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cum Ædilitatem simul peterent Cn. Plancius, & M. Iuventius Laterensis, creatus Ædilis est Plancius, Laterensis præteritus. Quâ ille commotus ignominia Plancium de sodalitiis accusavit quod inter ambitus crimina gravissimum est patrocinium Cicero suscepit, egitque causam diligenter, memor ejus temporis quo Quæstor in Macedonia Plancius ejectum lege Clodia complexus est fovitque omni genere officii. Manut.

Quæstio hujus Orationis est in genere Iudiciali, an Cn. Plancius reus sit ambitus, seu, an largitione populum Rom. corruperit, ut præ Laterensi ædilis fieret?

Stylus ubique est subtilis, ut solet in hoc genere.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIVM. ARGVMENT.
Fide, ac integritate Plancii fretus, fidit Orator suę causæ apud amicos Judices.

PROPOSIT.
Plancius non est reus ambitus, seu largitione populum Rom. non corrupit ut præ Laterensi Ædilis fieret.

ARGVM.
1. Quia etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi comitia favere potuerunt.
2. Rectè creaverunt comitia ipsum Ædilem. 3. Aduersarius crimen ambitus probare non potest.

1. ARGVM.
In comitiis nō semper dignitas, sed sæpius favor, aut inuidia, aut arbitratus populi spectatur: ergo etsi Plācius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi Comitia favere potuerunt.

2. ARGVM.
Plancius est Equestris Ordinis, & suffragiis superior, & virtute singulari: ergo rectè crearunt Comitia Ædilem Plancium.

3. ARGVM.
Perverse Laterensis lege Licinia accusat Plancium de sodalitiis, neque ulla decuriatio, aut coitio facta constat: ergo adversarius crimen ambitus probare non potest.

1. ARGVMENTAT. AMPLIFICAT., ET AFFECT.

Cum hæc sit comitiorum seu populi liberi conditio (ferenda sapienti) ut sæpiùs digniores prætereat, non iudicio, sed temeritate, sed invidia, sed gratia; non est quòd Laterensis miretur aut irascatur Plancio, aut quidquam de existimatione sua detractum putet, si repulsam tulerit.

2. ARGVMENTAT.

Si dignitas Equestris Plancii, quæ sæpè plus confert ad munia, quàm summa nobilitas Laterensis; si Municipium seu Atinates magis quam Tusculani faveant suis; si Cicero, parens Plancii, si modestia, prudentia, pietas maximè commendarint Plancium, quin rectè crearunt comitia ipsum Ædilem?

3. ARGVMENTAT.

Laterensis accusat Plancium non de sodalitiis, sed de universo ambitu: hoc est, cum non habeat crimen, quod Plancio lege Licinia obiiciat, accusat tamen ea lege gravissima; ut edere quos vult iudices possit, ut ex quibus velit Tribubus, etiam largitione non corruptis. Quòd si decuriatio vera est, edat accusator tribum Plancii, aut nominet quam ille corruperit: aliàs decuriatio, uti pariter coitio, ficta est, & sine argumento; præsertim cum Plancius binis comitiis, & magno honore ædilis factus est.

peroratio.

Cicero exsolvit fidem amico Plancio, ac pro eius salute deprecatur Iudices.

EXOR-

EXORDIUM.

COmmemorat Cicero Plancii fidem erga se; hancque apud amicos Iudices sperat magis profuturam reo Plancio, quàm obesse potuerit accusatio, & invidia. *Nu. 1. cum propter*. Nec sola ista fide Plancium esse defundendum putat, sed maximè integritate vitæ. *Num. 3. quamquam mihi*. Et quia non tantùm de Plancio, verùm etiam de Cicerone plura dixerunt adversarii, ipse utrumque defenderet: Plancium primùm, deinde se. *Ibid. equidem ad reliquos*.

ANNOTATIO.

Elegans est hæc insinuatio, cum Orator fiducia Iudicum, quos ipsimet adversarii elegerant, utitur ad Plancium, & se defendendum: ita enim illorum benevolentiam captat à suis, & Plancii meritis, ut causa suæ nihil metuat.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est Cn. Plancius non est reus ambitus, seu largitione populum Rom. non corrupit, ut præ Laterensi Ædilis fieret.

Distributio seu argumenta propositionis sunt, 1. quia etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi comitia favere potuerunt. 2. quia rectè crearunt comitia ipsum Ædilem. 3. quia adversarius crimen ambitus probare non potest.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primo argumento: *etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi tamen ipsi comitia favere potuerunt* præmittit Cicero difficultatem defendendi Plancii, salva

Laterensis amicitia, & contentione dignitatis. *Nu. 5. sed mihi in causa.*

Sed discedet ab ista comparatione Plancii, & Laterensis. *Nu. 6. sed ego.* Atque orditur argumentum hoc modo: in comitiis non semper dignitas, sed sæpius favor, aut invidia, aut arbitratus populi Rom. spectatur: ergo etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi comitia favere potuerunt.

Antecedens perpetua apostropha seu communicatione ad Laterensem urgetur ab ipsa populi conditione, qui non semper est æquus dignitatis Judex. *Nu. 7. quid tu ne.*

Propterea non est condemnandus, cui comitia faverunt; nec læsus, qui præteritus. *Ibid. quamquam nihil.* Hoc confirmatur, nam si sapientes tantùm decem judicassent Laterensem indignum esse ædilitate, graviter de illo judicatum putaretur, cùm verò multitudo populi ipsum præteriit, non est imminuta Laterensis existimatio. *Nu. 8. Itaque quamquam.*

Adde ista multitudo populi plerumque gratia, vel precibus, vel temeritate, & studio movetur, non iudicio: quod dialogismo ostendit Cicero ferendum esse sapienti. *Nu 9. non enim comitiis.* Denique venustà populi prosopopœia Cicero insinuat, quare præteritus sit Laterensis, quod Ædilitatem scilicet negligenter, nec satis submissè peteret. *Nu. 12. venio nunc.*

Concludit non posse gradus dignitatum, nec debere servari in tanta varietate, & æstu comitiorum; quare populum Rom. in creando Ædili Plancio fecisse, si non quod debuit, at id quod voluit. *Num. 14. hac populi oratio est.*

Propositionis secundnm argumentum, *rectè crearunt comitia Ædilem Plancium*, hac argumentatione Orator contendit: Plancius est Equestris Ordinis, & suffragiis superior, & virtute singulari; ergo rectè crearunt comitia Ædilem Plancium.

Probatur primum, quia Equestri Ordini, ex quo est Plancius semper patuit ædilitas; quare non est causa, cur Laterensis irascatur magis Plancio, quàm cæteris equitibus, qui cum ipso tametsi Consulari viro, competitores fuerunt. *Nu. 17. quid si populi.*

Probatur secundum, quia sit nobilitate inferior Laterensi Plancius, idcirco fortasse plura suffragia retulit, quod pauci nobilitati favent. *Nu. 18. sed vide ne.* Confirmatur ab diverso municipium studio nam Tusculani, ex quo municipio est Laterensis, quia Consularibus viris [illegible], non admodum suis favent, at contra, Atinates,

tes, ex quo municipio est Plancius uti, & Arpinates maximè honore suorum moventur: quod patet exemplis. *Nu.* 19. *Etenim ad caput*. Adde, Atinates multo plures sunt, & frequentiores, quàm Tusculani: ex quo Plancius plura habuit suffragia. *Nu.* 21. *Deinde tui*. Ad hæc vicini Atinatibus multi Igens officiosa, & fautrix suorum) suffragati sunt etiam Plancio. *Num.* 22. *iam municipia*.

Præterea pater ipse Plancii publicanorum studium, ac favorem comparavit filio. *Num.* 23. *adiungam si vis*. Ipse insuper Cicero rogatione sua apud amicos non parum contulit. *Nu.* 24. *Aliquid praterea*. Præsertim cum causa rogationis esset gratiosa: quod comparatione Majorum seu exemplo Minturnensium ostendit. *Num.* 25. *nam ut omittam*.

Probatur tertium quia magna laude, ac modestia adolescens in bello contubernalis fuit Torquati, & Saturnini. *Nu.* 27. *vitia me hercule*.

Postea in Macedonia Tribunus, & quæstor charus. *Nu.* 28. *in Macedonia*. Deinde in urbe moderatur, ac prudens Tribunus plebis, *Ibid. Tribunus plebis*. Domi erga patrem pius, & cum necessariis coniunctus. *Num.* 29. *omitto illa*. Concludit Orator per anacephalæosim rectè creatum esse Ædilem Plancium. *Nu.* 30. *omnibus igitur*.

Obiicit Laterensis 1. vitia anteactæ vitæ, 2. patris asperius dictum; propter quæ non debeat creari ædilis Plancius. Ea breviter Cicero refellit: ac primum esse maledictum, & mendacium respondet, subiecta exclamatione. *Ibid. hunc tu vita*. Secundum negat obesse filio debere: nec enim si pater quidem esset turpissimus, & sordidissimus (quod longè abest) huius delictum non noceret filio. *Nu.* 31. *Pater veró inquit*.

Deinde i asperè Cesari, ac liberè locutus est; quod Equiti Rom. licet multò magis quàm præconi Granio, aliisque qui summos viros perstrinxerunt. *Num.* 33. *asperius inquit*,

Imò non contumeliosè, sed significandi communis doloris causâ locutus est. *Nu.* 34. *qua enim unquam*. Plura etiam fingitur dixisse, quàm dixit; quod exemplo Ciceronis confirmatur. *Nu.* 35. *quamquam iudices*.

Propositionis tertium argumentum, *ad versarius crimẽ ambitus probare non potest*, hoc enthymemate exponitur; perversè Laterensis lege Licinia accusat Plancium de sodalitis, neque ulla decuriatio aut coitio facta constat: ergo adversarius crimen ambitus probare non potest.

Antecedens patet; nam Laterensis lege Licinia (quæ lex de sodalitiis propriè lata est, non de universo ambitu;

permittitque accusatori edere judices quos vult; sine reiectione, ex tribubus largitione, corruptis) accusat Plancium non de sodalitis, sed de universo ambitu: sicque, cum non habeat crimen, quod Plancio lege Licinia obiiciat, accusat tamen ea lege gravissima, ut edere, quos vult, Judices possit, & ex quibus velit Tribubus, etiam largitione non corruptis. Hæc est summa, & amplificatio argumenti, ut ostendi in Synopsi. Resolvamus partes. Laterensis contra sententiam legis, ac Senatus Judices edit non in Tribunaria re, id est, in crimine sodalitii, sed in reliquis de ambitu legibus. Nu. 36. *sed aliquando*.

Imo, quod est acerbius, non edit reo Plancio Iudices è Tribu Terentina, aut Voltinia, de quibus criminatur: sed de tribu Lemonia, Veientina, Crustumina, Mœcia, quibuscum Plancio nihil fuit. Nu. 37. *acerbum omnino*.

Quare Cicero tacitè Judices admonet de consilio Laterensis, eos Judices edentis, quos putaret aut amicos suos, aut inimicos Plancii, aut inexorabiles, crudeles, iniquos Nu. 39. *Dubitatis igitur*, comparatione auget querelam, & acerbitatem, quando Laterensis prohibet Plancio reiicere constitutos Judices. Nu. 41. *an verò nuper*. Neque ita quereretur Cicero, si quemadmodum in Senatus-consulto, & lege scriptum est, ita Laterensis fecisset, ut in Plancium, & suam tribum Terentinam, & ab eo observatas ederet: editis enim Judicibus iis, quibus Plancii inregritas nota esset, absolutum Plancium putaret. Nu. 42. *neque ego nunc legis*. Denique Laterensem arguit, qui non consilium seu mentem Senatus servavit in edendis Judicibus ex ea tribu, cui reus notus esset: vidit scilicet Plancium apud Tribules suos gratiosum esse, quod Senatus non vetat. Nu. 44. *neque ego nunc consilium*.

Jam verò Decuriatio, quam obiicit Laterensis Plancio (decuriare, inquit, Sylvius, est tribus in decurias dividere, ut iis vel prandia fierent, vel pecunia faciliùs quàm viritim divideretur) probari non potest. Ideò accusator tribum Plancii, & ab eo observatas, quibus notissimus esse debebat, edere noluit. Num. 45. *Decuratio tribulium*.

Exinde gratiam Plancii, & officia erga Tribules suos prædicans, interrogatione, & concessione urget eleganter Laterensem Cicero, nominet eam tribum, quam largitione corruperit Plancius. Nu. 46. *Ego Plancium*.

Confirmat correctione non corruptas à Plancio tribus fuisse, quia binis comitiis magno honore ædilis factus est. Nu. 49. *sed cur ego*.

Digreditur, & reddit causam Laterensi, quare ædilitatem non sit assecutus, quòd populo supplex nolue-

fuerit esse exemplo Maiorum. *Nu.* 50. *quo quidem tempore*. Nec propterea, ut superiùs dixit, quidquam de dignitate Laterensis est detractum; ut patet exemplo plurium clarissimorum virorum. *Nu.* 51. *quaeris etiam*.

Coitio autem facta probari item non potest ex eo, quòd Plancius cum Plotio easdem tribus iisdem ferè punctis tulerit; quia hi duo prioribus comitiis erant propè facti, declaratique ædiles: non igitur posterioribus comitiis veriti sunt augustias, seu discrimen, ut à Laterensi tribus avellerent, aut nummos dividerent. *Nu.* 53. *at te illa*. Adde illud crimen de nummis est sine capite, & quodam rumore, & invidiâ, aut Laterensis, aliorumque gratia confictum: contra quæ pugnaturum se pro salute Plancii dicit Cicero apostropha ad Judices. *Nu.* 55. *sed neque tu*.

Obiicit alter accusator Cassius contra Plancium, 1. Juventium, qui è familia Laterensis erat, fuisse primum de plebe factum ædilem curulem; qua ratione Laterensis dignior Plancio videretur. Id Cicero negat unquam à se antiquitatis studioso auditum, aut scitum à Senatu, quis sit ille Juventius: qua ratione modestè refellit Cassium, ut mendacem. *Nu.* 58. *sed venio iam* 2. Contendit Cassius faciliorem esse viam ad honores iis, qui familia essent Consulari, quàm equitum Rom. filiis: confirmatque exemplo filii Ciceronis. Respondet Cicero ex Poetæ testimonio, sibi, & filio comparandos esse honores labore, & industria, non majorum dignitate. *Nu.* 59. *quæsisti utrum*.

Exemplis addit honorum gradus summis hominibus, & infimis esse pares, non gloriæ, & virtutis. *Nu.* 60. *quaeris quid*. 3. Reliqua, quæ obiicit Cassius: ut triumphos, & militiam Plancii, eloquentiam, & iuris scientiam; Cicero leviter transit, partim illa ut falsa, partim hæc ut non necessaria ad consequendos honores Reip. & hoc similitudine, exemploque multorum civium confirmat. *Num* 61. *profers triumphos*. Postremò laudes Laterensis ipse etiam approbat Cicero: verùm quia ille multa non Romæ, sed in provincia gessit, probat suo exemplo, & narratiuncula (per digressionem) magis nota esse populo, & honorifica, quæ in urbe geruntur, quamquæ foris fiunt. *Nu.* 63. *idem effers*. Plancius verò nunquam ex urbe abfuit. *Nu.* 67. *sed ut redeam*.

Obiicit Cassius deinde contra Ciceronem, 1. non plus Ciceronem Plancio debere, quàm bonis omnibus. Respondet Cicero se omnibus bonis velle suo tempore, sed nunc non posse simul, & semel gratiam referre; & istud similitudine exornat. *Nu.* 58. *Nam quod ais*.

2. Obiicit Cassius Ciceronem nimis esse studiosum

 Plan-

Plancii. Respondet Cicero meritò sibi Plancium, ut fratrem, & filium esse charum. *Nu. 69. quaris à me*.

3. Obiicit Cassius, etsi Plancii magna merita in Ciceronem exstent, non ideo tamen absolvi debere: cum nec Opimius Reip. servator, nec restitutor Metelli Callidius, absoluti iudicio sint. Respondet Cicero Metellum, & eius patrem, si Romæ fuissent, id facturos fuisse in Calidii iudicio, quod nunc in Plancii causa facit. *Ibid. Opimium damnatum*.

4. Obiicit Cassius non ita vehemens fuisse odium inimicorum contra Ciceronem. Respondet hic, & id refutat ex effectis. *Nu. 71. quo quidem tu loco*.

Obiicit etiam Laterensis contra Ciceronem, 1. esse mentitum, & temporis causa finxisse se obligatum Plancio. Respondet sapientem, cum liber est, non fingere se obstrictum; at multas esse causas, quæ se obstringant Plancio, non esse opus novas fingeret: quæ confirmat exemplo gregariorum militum, & testimonio Laterensis, & ipsius Orationis Ciceronis. *Numer. 72. respondebo tibi*.

2. Obiicit Laterensis nihil iam valere apud Judices preces Ciceronis, quia hic defendit Cispium, qui damnatus est. Respondet se non desperare pro Plancio, & posse se aliquando aliquid à Judicibus impetrare: duo autem hæc verba. *Quousque & lachrymulam* invidiosè, & inconstanter carpi à Laterensi, quo authore defendit bene meritum de se Cispium. *Num. 75. Atque etiam*. 3. Obiicit Laterensis tribunatum Racilii plus adiumenti attulisse dignitati Ciceronis, quàm Tribunatus Plancii; adeòque magis illi, quàm huic obstrictum esse. Respondet Cicero se non minus Racilio, & Laterensi, & aliis, quam Plancio velle obstrictum videri & gratias referre sine ullius offensione: hoc vero tempore Plancium egere sua opera, & defensione, ubi insignis est locus seu digressio de grato animo. *Nu. 77. negas Tribunatum*.

4. Obiicit Laterensis Ciceroni suos communes locos seu amplificationes, item epilogos ad commiserationem compositos, defensionem multorum, & dicteria: Ad quæ respondet leviter, & ferè eludendo singula. *Num. 83. sed hac nescio*.

5. Obiicit Laterensis Ciceroni discessum suum, quasi non auxilium ipsi, sed ipse auxilio defuisset. Respondet Cicero sibi isto auxilio pugnandum fuisse contra duos improbos Consules, ac Tribunum Clodium, cum periculo, & cæde multorum bonorum civium: quare se maluisse exemplo Metelli (est comparatio minorum) vi, & iniuriæ

riæ cedere, quam summo Reip. periculo decertare. *Num. 85. sed sunt hæc leviora.*

6. Obiicit Laterensis Ciceroni mortis timorem. Respondet honestum quidem fuisse tunc mori, sed honestius patriæ consulere: se verò pro Rep. sæpius vitam obiecisse. Nu. 91. *Mortem me timuisse.*

7. Obiicit Laterensis Ciceronem non esse in Rep. liberum, quia nunc sentit cum Pompeio, & Cæsare, à quibus ante dissentiebat. Respondet semper se in moderandis consiliis suis Reip. utilitatem, & salutem spectasse: in quo (similitudine à navigantibus sumpta) sita est laus, & libertas sapientissimorum virorum. Numer. 92. *nam quòd te.*

8. Obiicit Laterensis Ciceronem verbis extulisse meritum Plancii. Respondet ea esse merita Plancii, ut nemo alius, præter illum solum, Ciceronem in exilio receperit: quod beneficium comparatione, & itineris narratione, & periculo insidiarum, & exclamatione amplificat. *Num. 95. nunc venio ad illud.*

ANNOTATIO.

Tota Contentio partim confirmatione, partim confutatione eorum constat, quæ contra Plancium, & Ciceronem obiecta sunt à Laterensi, & à Cassio: quibus Plancii accusatoribus eiusmodi insinuatione respondet Cicero, ut Laterensem sibi amicum, & eloquentem virum, & dignitate Consularem, perquam honorificè, & molliter, & amicè refellat: nam hunc cum equite Plancio non comparat, neque huius dignitati detractum esse ait, quando Comitia præterierunt: verùm lege Licinia abusum esse ad edendos Iudices, quos vellet contra Plancium, nec satis gratiosè aditatem petiisse, nec probasse crimen Plancii, multa etiam leviter obiicere Ciceroni callidè Orator redarguit. Adolescentem Cassium pariter reiicit, eluditque in iis præsertim, quæ affert contra Plancium: quæ verò contra Ciceronem affert Cassius, uti Laterensis, videntur arrepta, ut, extra causam Plancii de se loquatur Cicero. Porrò Plancium tuetur integritate vitæ, gratia apud populum Rom. meritis erga se.

PERORATIO.

PErgit Orator rursus exclamando, & beneficium augendo, velle fidem præstare, quam pollicitus est Plancio. Nu. 101. *O excubias.*

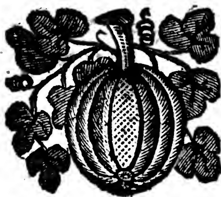
Illum cum sua salute complectitur. Nu. 102. *quid enim*

 pos-

possum. Lachrymans cum liberis, ac parente Plancii deprecatur Judices. *Ibid. nam ego meis*. Quæsitorem Flavium per salutem suam, & merita obtestatur; cuius, & Judicum benevolentiam lachrymæ exprimunt Nn. 104. *Teque C. Flavii*.

ANNOTATIO.

Est pathetica hac Peroratio, & mirifice permovet animos Iudicum, tum fide Ciceronis in Plancium, tum complexu, tum deprecatione, & lachrymis.

ANA-

ANALYSIS RHETORICA ORATIONUM M. T. CICERONIS.

VOLUMEN III.

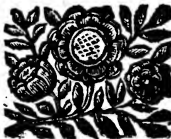
PRO P. SEXTIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

POsteaquam ad Senatum est rolatum, & à Tribunis plebis lex lata de reditu Ciceronis, Clodius operas, & gladiatores in forum immisit, qui vi, & armis, si legem non possent, reditum Ciceronis impedirent. Occisi sunt in foro multi, & vulnerati Tribuni plebis, & Q. Frater pene interemptus P. autem Sextius Tribunus plebis, & Milo, comparatis gladiatorum familiis, furenti Clodio obstiterunt, & vim vi repulerunt. Atque de ista vi facta postulatus apud M. Æmilium Scaurum Pratorem P. Sextius accusante M. Tullio Albinovano. Patroni fuerunt Hortensius, & Cicero.

Quæstio est in genere iudiciali, an P. Sextius vim commiserit, quando armatorum multitudine contra legem in publico usus fuit?

Dicendi character est subtilis: vehemens quandoque insectandis adversariorum sceleribus, adhortationibus, & Peroratione.

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

A causis, quibus adductus Cicero P. Sextium defendit: pietate scilicet in Remp. in qua pauci audent esse fortes viri; & querelà contra improbos cives, qui nunc impunè regnant; & dolore casu P. Sextii, qui, ut cæteri cives boni, affligitur ab improbis.

PROPOSITIO.

P. Sextius vim non commisit, quando armatorum multitudine contra legem in publico usus fuit.

ARGUMENTAT.

1. Quia ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.

2. Non minori iure ac laude quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit.

ARGUMENT. 1. ARGUM.

Venerat à Clodianis in summum discrimen salus Reip. & vita P. Sextii; nisi hic se armatorum præsidio munivisset: ergo P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret,

2. ARGUM.

Milo iure laudatur, quòd in periculo Reip. & vitæ suæ arma sumpserit: atqui Sextius in eodem ipso, & Reip. & vitæ suæ periculo pariter arma sumpsit: igitur non minori iure, ac laude, quàm Milo se contra furentem Clodium armavit.

1. ARGUMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, & AFFECTUS.

P. Clodius superiore anno tribunatum nactus, & duos Consules insigniter improbos, suis legibus ita perturbavit atque afflixit Remp. ut Cicero cesserit; qui tamen exilio non mortem fugit, sed bis conservavit Remp. sine cæde civium. Deinde idem Clodius aliä lege iniustâ, Regis Ptolomæi bona publiavit; hocque negotium M. Catoni dedit. Verùm inuentus est unus post Pompejum Sextius, qui, ut Remp. ad meliorem statum revocaret, de reditu Ciceronis egit apud Senatum; quare exortâ Clodianorum seditione, tantùm non cum multis aliis viris optimis occisus est P. Sextius. Quis est jam (nisi subornati adversarii) qui de vi accusare Sextium possit? præsertim cum ipsius innocentia, & judicum, & aduersariorum testimonio confirmata est? maximè tum neque privatus P. Sextius, neque quæstor vim ullam unquam commiserit?

2. ARGUMENTAT.

Milonis, & Sextii consilium, ac virtus elucescit oppositis latrociniis seditionibusque Clodii: nam uterque cum è Rep. leges, ac judicia sublata videret, ipso jure naturali hoc est, contra vim vi, & armis usus est. Quo facto Sextius, & Milo sanè optimates dicendi sunt, qui nunc, sublatis omnibus seditionum occasionibus, gratiores, sunt populo Rom. quam olim populares: atque hæc populi erga optimates voluntas tribus dignoscitur, concionibus, comitiis, spectaculis.

PERORAT.

1. Adhortatur adolescentes Cicero ad sequendas optimatum partes.

2. Commovet judices ad misericordiam tum à persona P. Sextii optimatis viri, tum à sua, quia per hunc amicissimum virum restitutus est in patriam.

EXORDIVM.

Cicero affert causam cur nunc magis quàm antea, tam pauci sunt fortes viri: quia scilicet boni affliguntur, improbi regnant. Num.1. *si quis*. De qua indigni tate queritur apud judices. N.2. *In quo cum multa* Præsertim in caussa P.Sextii, quem cogitur defendere. *Ibid. ego autem*.

Hujus defensionis cum insinuatione tres causa subiungit, pietatem, querelam, dolorem. *Nu.3. & quamquam*.

ANNOTATIO.

Hoc exordium est maximè è visceribus causi, cur nunc affectus cum bonis P. Sextius debeat à Cicerone contra improbos cives defendi. Itaque se insinuans Orator statim ipso exordio indignatur, vocatque ad versarios in odium dolore autem, & querelâ, & pietate captat sibi, ac reo benevolentiam.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est; P. Sextius vim non commisit, quando armatorum multitudine contra leges in publico usus fuit.

Propositionis distributio, seu argumenta sunt. 1. Quia ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret. 2. Quia non minori jure, & laude, quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret*, hoc enthymemate explicatur: venerat à Clodianis in summum discrimen salus Reip. & vita P. Sextii, nisi hic se armatorum præsidio munivisset: ergo P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.

Antecedens fusè amplificatur oratoriâ narratione eorum quæ in tribunatu gessit P.Sextius, Verùm Orator narrationem altiùs repetit ab iis, quæ privatus antea, & quæstor gessit: quomodo auctore parente sancto, ac sapiente viro honestas nuptias contraxerit; ac deinde utrique socero se

se probarit omni pietate atque officio. *Nu.* 5. *sed quoniam*. Præterit Cicero reliquas ejus virtutes. *Nu.* 7. *possum multa*.

Quæstor verò P. Sextius 1. multa retulit de Antonio, & hunc obseruantiâ (quem indulgentiâ Cicero) adduxit ad partes Reip. magna cum laude. *Nu.* 8. *Quæstor his*.

2. Conjuratione detecta venit cum exercitu Capuam, quâ urbe ejecit duos coniuratos M. Aulanium, & C. Marcellum. *Nu.* 9. *Idem cum illa* 3. Ciceroni Consuli obtemperans, Capuâ venit Romam *Nu.* 11. *Atque illis*.

4. Cum civitas non ampliùs egeret præsidio, P. Sextius se ad Antonium contulit, eique homini tardo, ac metuenti stimulos admovit, ut cum Catilina confligeret. *Num.* 12. *Ac posteaquam*. Concludit moderatam fuisse quæsturam P. Sextii, & allegoriâ transit ad tribunatum. *Nu.* 13. *Hunc igitur animum*. Sed priùs insinuatione se præmunit contra inimicos. *Nu.* 14. *Sed tamen*. Tum narrare aggreditur, & fusè prosequi à quibus superiore anno perturbata sit Resp. primùm à Clodio Tribuno plebis facto: quem fœdere devinxerat Pompejus, ne quid contra Ciceronem faceret; at Cæsar belluam soluit. *Nu.* 15. *sed necesse est*. Altera causa perturbationis Reip. fuerunt duo Consules improbi, Gabinius, & Piso: quos depingit elegans ethopœia. *Num.* 17. *sed fuit profectò*. Hi duo Consulatu, iste tribunatu; tanquam gladio abusi, fœdus ineunt rogationes promulgandi de expellendo Cicerone, & de provinciis, quas volebant, obtinendis. *Nu.* 24. *Sed ita est*. Senatum verò, populumque Rom. mutatâ veste pro Cicerone supplicantem superbè repudiavit Gabinius *Nu.* 26. *hic subitò cum*. Evolansque è Senatu seditiosam aduocat concionem: L. Lamiam pro Cicerone supplicantem relegat in exilium. *Nu.* 28. *ex animatus*. Hoc Gabinii factum comparatione exaggeratur. *Num.* 30. *nihil acerbius*.

Digreditur Cicero in ea, quæ se, ac discessum suum propius attingunt, atque ad causam etiam P. Sextii pertinent. *Nu.* 31. *etsi me*.

Mox accusat comparatione, & apostrophâ indignitatem edicti Consulum: quo edicto jubebatur Senatus mutare vestem, quam pro Cicerone squallidam acceperat. *Nu.* 32. *erat igitur*.

Deinde repetitione insectatur leges Clodias his improbis Consulibus probatas. *Nu.* 33. *Idem Consules*.

Ex quibus (adverte similiter desinentia) secutus est Ciceronis discessus ex oppressa urbe. *Num.* 35. *quæ cùm essent*. Porrò antequam discessus sui rationem exponat, ostendit dissimilem fuisse sibi, & Q. Metello causam discedendi ex patria. *Num.* 36. *Exponam enim*.

Præ-

Præmittit etiam alias tres sui discessus causas: nempe dubiam Cn. Pompeii voluntatem, M. Crassi conniventiam taciturnitatem C.Cæsaris. *Num. 39. sed me illa.*

His præmissis causis, atque aliis velut dubitatione, subiectione conglobatis, dicit se cessisse, ne magnâ civium cæde semel cadendum fuisset, aut iterum pugnandum contra Pompejum, Crassum, Cæsarem, qui ultores futuri istorum Consulum dicebantur. *Num. 42. Hæc ego cum.* Mox prolepsi affirmat, & obtestatione, & comparatione istam se dimicationem civium, non mortem fugisse. *Num. 45. unum enim mihi.* Mortem verò probat sibi non fuisse fugiendam, quam multò ante optavit, prævidítque in tanta rerum acerbitate: huic adde brevitatem vitæ, æternitatem gloriæ, communem moriendi necessitatem, statum animæ post hanc vitam. *Num. 47. an mihi ipse.*

Nec sibi mortem fuisse fugiendam probat exemplis Virginum Atticarum, & fortium Rom. civium Q. Mutii, P. Decii.M.Crassi. *N.48. denique cum omnia.* Itaque mortẽ non declinavit exilio: sed Remp. conseruare voluit. *Num. 49. hæc ego.* Nam vita Ciceronis, multò magis quàm vitâ C. Marii, nititur salus, ac defensio Reip. non iam contra externos Reges, sed contra improbos cives. *Num. 50. memineram iudices.*

Ad extremum hortatur adolescentes Romanos ad tuendam exemplo suo Rem. pollicens meliora tempora,& magis æqua ipsis, quàm sibi acciderunt. *Nu.51. Quare moneo.*

Claudit digressionem, seu rationem discessus sui insigni per exclamationem, & anacephalæosim affectu indignationis contra Gabinium, & Pisonem. *Num. 53. sed, ut revertar.* Redit ad sceleratas leges, quas isto anno, istis Consulibus, tulit Tribunus plebis Clodius, fax, ac turbo Reipub. *Num.55. sed ut à mea*

Præsertim in eam Clodii legem inuehitur, qui Regis Ptolomæi bona publicata sunt: cujus atrocitatem iniuriæ variè amplificat Orator, 1. Adiunctis personæ ipsius Regis. *Num.57. Rex Ptolomæus.* 3. Dissimili Majorum exemplo erga Antiochum, & Tigranem. *Num.58. multa acerba* 3. A persona M. Catonis (viri magna virtute præditi (cui inuidiosum istud negotium fuit impositum. *Num. 60. At etiam eo.*

Amplificat Cicero laudem Catonis, & affert causas, quare prudens Cato sceleratissimæ rogationi Cypriæ,& legibus Clodii paruit. *Num. 61. cur igitur rogationi.* Deinde invehitur in illam Clodiam legem, quâ expulsus est, tacente Senatu, nec queri audente. *Nu.64. His tde tot.* Inuentus est unus Pompejus (& hic fuit causa melioris status Reip.

Reip.) qui virtute sua, & rebus gestis opponeret se Clodio, improbisque Consulibus: atque, illo auctore, decretum fieret in Senatu de reditu Ciceronis: de quo est narratiuncula. *Num.67. Hic aliquando.* Quo etiam tempore designatus Tribunus plebis P. Sextius (hic altera fuit causa melioris status Reip.) mox ad Cæsarem profectus est pro salute Ciceronis. *Num.71. Hoc interim*, Deinde cæteri Tribuni plebis, & Consules magistratum ineuntes, se omnes de Cicerone (præter duos perfidos plebis Tribunos, Gracchum, & Serranum, quos facetè irridet) promulgaturos confirmarunt. *Num.72. ineunt magistratum.* Hoc loco commendat Orator honorificas de suo reditu sententias in Senatu, nominatim L. Cottæ. *Num.73. Tunc princeps.* Et Cn. Pompeii. *Num.74. sed post eum.*

Uno reclamante Serrano, qui intercedere cum non auderet, noctem sibi ad deliberandum postulavit. *Ibid. Cùm omnes.* Tum adversarii P. Sextii, ne lex ferretur de reditu Ciceronis, seditiones, & vim totâ urbe concitarunt, Fabricio, & Cispio depulsis. Q. Fratre penè interempto. *Num.75. Quod illi quorum.*

Amplificat Orator eam vim, ac cædem adversariorum, non subitò factam, sed diu ante, non ab alia causa, quàm à Clodio, eiusque gladiatoribus subornatum, ut postea de vi accusaretur P. Sextius. *Num.77. Meministis tum.*

Magis eam vim, & tantùm non mortem P. Sextio illatam describit hypotyposi. *Num.79. Atqui ne ex eo.*

Quare consequens enthymematis subiicit, indignaturque P. Sextium de vi accusari, qui nullo crimine, sed necessitate defendendæ vitæ suæ, ac saluti Reip. vim, & penè mortem passus est. *Num.80. & causam dicit.* Confirmat à posteriori innocentiam P. Sextii, quia eius mortem iudices fuissent ulturi. *Num.81. hic quæro.*

Confirmat etiam ipsa adversariorum conscientia cædis invidiam restinguere morte Numerii cogitarunt. *Num. 82. At verò ipsi.*

Iterum confirmat ipso iudicum testimonio, quia P. Sextii statuam pro Rostris posuissent, si pro Rep. occubuisset. *Num.83. Ac si tunc.*

Prolepsim verò de emptis gladiatoribus eluit dissimili P. Sextii, & Clodianorum consilio, in quos regerit invidiam gladiatorum, & Sextium excusat, atque elevat, cum dicit hunc necessariò muniisse vitam suam in tantis Clodii seditionibus. *Num.84. Homines inquit.*

Denique in his seditionibus commemorat populi Rom. patientiam, ut inde elucescat Milonis virtus, qui seditioso Clodio obstitit. Ubi adverte hanc esse transi-

tio-

tionem ad sequens argumentum. *Num.*85.*Captum erat.forum.*

Propositionis secundum argumentum, *P. Sextius non minori iure, & laude, quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit*, hoc syllogismo contenditur: Milo jure laudatur, quòd in periculo Reip. & vitæ suæ, arma sumpserit: atqui Sextius in ipso eodem Reip. & vitæ suæ periculo, pariter arma sumpsit: igitur P. Sextius non minori iure, & laude, quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit.

Maior amplificatur ipso Albinovani testimonio, & proposito fine Milonis,& epiphonemate. *Num.*86.*& in hoc loco.* Magis amplificatur finis Milonis, quia idcircò adiit ad Remp.ut publicum bonum ageret. *Nu.*87.*Adijt ad Remp.*

Tum eius moderatio, & virtus ostenditur opposita Clodii seditione. *Num.*88. *Huic gravitatis*. Eius denique laus ex eo conficitur, quòd cum iudiciis, ac legibus accusare Clodium, & opprimere non posset, id vi, & armis fecerit. *Num.*89. *descendit ad accusandum.*

Minor seu assumptio apostropha ad Albinovanum, & repetitione, & pluribus verbis idem significantibus infertur. *Num.* 90. *quomodo igitur*. Deinde quando leges, ac iudicia sublata sunt, confirmatur ipso jure naturali, cuius est elegans descriptio. *Num.*91. *Quis enim nostrûm.*

Complexio syllogismi patet. *Num.*92. *Hæc vident omnes.* Præsertim amplificatur exclamatione, Sextii, & Milonis ius, & laus, in tanta Clodianorum impunitate, ut duo Consules maximis sceleribus,& latrociniis vexent Remp. *Num.*93. *Odij immortales?*

Pergit Orator indignari in hac malorum impunitate Milonem, & Sextium, bonos, & innocentes viros accusari, neque interim facinorosum Clodium iudiciis comprimi. *Num.*95. *Hos sic illudere.*

Hac occasione Cicero ne Senatum offendat, qui non permiserat Clodium accusari à Milone, digreditur callidè ad obiectionem Albinovani de optimatibus, & popularibus. *Num.*96. *nimirum hoc illud*. Primùm eleganter definit per negationem, & affirmationem quinam optimates sint habendi. *Num.*97. *Quis ergo optimus.* Difficilè verò ostendit optimatem esse,hoc est dignitatem,ac otium tueri in tanto improborum civium numero, & Reip. oppugnatione. *Num.*99. *Harum rerum.*

Quod tamen fecerunt Scaurus, Metellus, Catulus. *Num.* 101. *Permanent illi.* Atque ad horum virorum seu optimatium sectam sequendam adolescentes hortatur. *Num.* 102. *Hæc immutamini*. Præsertim cum hoc tempore, non sit tam diffi-

difficile aut pertimescendum optimas Reip.partes tueri, quàm olim fuit, quando populus à consilio principum diffidebat; ut patet ex lege Tabellaria L. Cassii, Agraria T. Gracchi, frumentaria C. Gracchi. Num. 103. *Sed tamen hæc*. Amplius id confirmat exemplo Gracchi, Saturnini, & aliorum olim popularium, qui populi gratiâ florebant, non item optimates. *Num.* 105. *Num vos existimatis*. Nunc verò sublatis omnibus dissensionis occasionibus, populi Rom. iudicium, ac voluntas tribus maximè cum optimatibus consentit; concionibus, comitiis, spectaculis. Num.106. *Nunc nisi me*. Nam conciones, quas P. Lentulus, & Cn. Pompeius aliique optimates de revocando Cicerone habuerunt, magno silentio, & approbatione auditæ sunt: concio verò turbulenti, ac popularis Clodii repudiata. *Ibid. Quæ concio fuit*. Sic legum Comitia quibus de reditu Ciceronis ex Senatus consulto latum est, toti populo iucunda, honesta fuerunt; lex verò de eius exilio lata est à paucis istis popularibus, & seditiosis. Num.109. *Nunc venio*. Digreditur Orator in Gellium, qui legibus Clodianis præfuit, huncque Ethopoeia describit. Num.110. *An, sicubi aderit* Redit ad comitia, quibus ipse magna dignitate, & concordia revocatus est in patriam, ferentibus frustrà leges suas Clodianis. *Num.* 112. *illuc revertor*. Sic comitia magistratuum favent optimatibus, non popularibus: cum enim quatuor præturam peterent, Cn. Domitius. Q. Ancharius, P. Vatinius, & alter quidam; duo priores, quippe optimates, præturam adepti sunt, posteriores duo, quia populares, repulsam tulerunt. *Num.* 113. *Videamus nunc*. Iam spectacula, ac primum theatralia seu Scenica ostendunt certius, & gravius à populo applaudi optimatibus, quàm popularibus. *Num.* 115. *Veniamus ad ludos*. Probat illud Orator testimonio, aut potius conscientia Clodianorum, qui non ausi sunt ad M. Scauri Optimatis viri, ludos, accedere. Ubi Clodium facetè ludium facit. Num.116. *Ex te igitur*.

Confirmat exemplo P. Lentuli, & P. Clodii; hic namque sibilis, & maledictis spectantis vulgi exceptus est; ille, plausu, & gratulatione, quod Ciceronem revocaret. *Ibid. Semel, inquam*.

Imò non populus tantùm suis sibilis Clodium, sed histriones etiam suis canticis proscinderunt. *Num.* 118. *Sed quid ego*. At iidem histriones (quamquam excusat hanc ad histriones digressionem) reditum Ciceronis celebrarunt. *Num.* 119. *Et quæso*. Nominatim Æsopi, nobilis tragœdi actionem, & gestum, & plausum populi sæpius hunc revocantis amplificat. *Num.* 122. *Pro Dij immortales*.

Spe-

Spectacula deinde gladiatoria, quæ præsertim Scipio isi de mortui Q. Metelli honorem dedit, spectante innumerâ multitudine populi assidente P.Sextio Ciceronis amico, latente Clodio, declarant consensionem populi cum optimatibus contra inuisos populares, *Num*, 124. *Maximum verò*.

Delabitur hic etiam Orator ad alteram objectionem Albi novani, qui negabat per istam P.Sextij vim Ciceroni in patriam redeundum fuisse, exemplo M.Attilii Reguli. *Num.*127. *Tu mihi etiam*. Respondet se non vi, sed incredibili populi Rom. plausu, ac voluntate rediisse. *Ibid. Vim scilicet ego.* Quam sui reditus celebritatem multis prosequitur. 1. commendatione Ciceronis apud exteras nationes, & hujus salutis custodia. *Num.*128. *Quem enim unquam*. 2. Duobus alijs Senatus consultis; altero in templo Iovis, ubi Pompejus magnificè sensit de Cicerone. *Nu.*129. *Nam quid ego*.

Altero in curia, ubi Q. Metellus gravissima oratione P. Seruilii reconciliatus est absenti Ciceroni. *Ibid. Vel quod est postridie*. 3. Cæteris adiunctis istius reditus, ut frequentiâ occurrentis populi, ut Natali Brundusinæ Coloniæ, & filiæ, ut festo die quâ transiret, ut missis obuiam legatis, ut maximâ hominum multitudine ad capitolium deducent. *Nu.* 131. *Reditus verò*. Concludit Cicero locum de optimatibus, & simul Vatinium insectatur, tum quòd ad delendam optimatium nationem impulerit Cæsarem, tum quòd eundem Cæsarem, & Pompejum à Cicerone alienarit, factus adjutor Clodii, *Num.*132. *Habes igitur*. Præterea Vatinii temeritatem arguit, quòd contra legem Tulliam apertissimè fecerit. *Num.* 133. *Acta mea*.

Ejus verò defensionem irridet, præsertim cum alias etiam leges violarit. *Num.* 135. *Se habet defensiones*.

ANNOTATIO.

Quoniam Hortensius de singulis criminibus P.Sextii dixerat, Cicero hac contentione non solum dicit de rei Sextii criminibus, sed etiam de rebus ejus gestis in vita privata, in Quæstura; in Tribunatu: verùm & dicit de suo discessus ex patria, ac deinde reditu: dicit de eversa, & afflicta a Clodianis Republica: dicit de amicorum studio erga se, ac Remp. dicit de optimatum, & popularium secta. Quæ Contentionis materia etsi confusa videatur atque universa; tamen sapientissimè ad unum scopum seu defensionem P.Sextii collimat: nam sic totam ejus vitam, mores, quæsturam, tribunatum describit, ut non vim unquam in illo homine fuisse, sed necessitatem tuendæ vitæ, & studium conseruanda

de Reip. demonstret, sic suum ipse Orator ex urbe discessum sine vi, & armis; & postea summo Senatus populique Rom. consensu reditum laudibus exornat, ut in bonam harum laudum partem P.Sextium vocet: sic Clodium, Gabinium, Pisonem, Vatinium, aliosque seditiosos homines insectatur, ut meritò P.Sextius horum nefariis legibus, ac improbis conatibus obstiterit: sic de Cn. Pompei, Lentuli, Milonis, & aliorum bonorum virtute commemorat, ut P.Sextius non minori jure, ac laude, quàm isti, Ciceronem, & Remp. & vitam suam defenderit: sic optimates laudat. vituperat populares, ut inter illos facilè principem existimet P.Sextium his verò acerrimum semper fuisse adversarium contendat.

Iam Argumentatio permixta est frequenti digressione, narratione, confutatione prolepsi cum cauta ubique insinuatione.

Affectus est misericordia erga P.Sextium ab innocentia morum, necessitate tuendæ vitæ, incredibili amore Reip. & bonorum civium. Contra, adversarii vocantur in odium ab improbitate vitæ, vexatione Reip. & optimatium per iniquas leges, per vim, per seditiones.

PERORATIO.

Peroratio habet duas partes, cohortationem, & commiserationem.

Primùm hortatur. Cicero adolescentes ad imitanda optimatium exempla, propositis etiam difficultatibus defendendi Remp. 136. *Sed ut extremum*. Quin exemplis ostendit plures semper fuisse difficultates, & pericula objecta istis popularibus, & seditiosis hominibus, quàm optimatibus, & defensoribus Reip. *Num.*140. *Ac ne quis*. Maximè exemplo Atheniensium virorum, & Carthaginiensis Annibalis erigit adolescentes. Romanos ad resistendum fortiter seditionibus concitati populi, & ad optimates sectandos. *Num.*141. *Quòd si apud*.

Denique domesticis exemplis optimatium virorum eosdem accendit ad similem immortalem gloriam, *Num.*143. *Quare imitemur*.

Ex hac cohortatione transit ad alteram Perorationis partem, & Iudices commovet ad misericordiam à persona P. Sextii, Milonis, & Lentuli, qui sunt optimates viri. *Num.* 144. *Sed me repente*. Tum à sua persona Cicero, quasi esset causa calamitatis Sextii, & aliorum civium, à quibus ipse cum Rep. defensus est, commiserationem auget. *Num.*145. *Atque hic, & tot*. Se fore comitem exilii, & fortunæ suorum amicorum pollicetur, si non absolvitur Sextius. *Num.* 146. *Si hoc non* Postremò committit totam hanc causam judicibus, ut ad Reip. bonum, ac salutem Ciceronis, & bonorum, conservent P.Sextium, *Num.*147. *Sed hac Dii.*

ANNO.

Plancii. Respondet Cicero meritò sibi Plancium, ut fratrem, & filium esse charum. *Nu. 69. quaeris à me.*

3. Obiicit Cassius, etsi Plancii magna merita in Ciceronem exstent, non ideo tamen absolvi debere: cum nec Opimius Reip. servator, nec restitutor Metelli Callidius, absoluti iudicio sint. Respondet Cicero Metellum, & eius patrem, si Romæ fuissent, id facturos fuisse in Calidii iudicio, quod nunc in Plancii causa facit. *Ibid. Opimium damnatum.*

4. Obiicit Cassius non ita vehemens fuisse odium inimicorum contra Ciceronem. Respondet hic, & id refutat ex effectis. *Nu. 71. quo quidem tu loco.*

Obiicit etiam Laterensis contra Ciceronem, 1. esse mentitum, & temporis causa finxisse se obligatum Plancio. Respondet sapientem, cum liber est, non fingere se obstrictum; at multas esse causas, quæ se obstringant Plancio, non esse opus novas fingeret: quæ confirmat exemplo gregariorum militum, & testimonio Laterensis, & ipsius Orationis Ciceronis. *Numer. 72. respondeba tibi.*

2. Obiicit Laterensis nihil iam valere apud Judices preces Ciceronis, quia hic defendit Cispium, qui damnatus est. Respondet se non desperare pro Plancio, & posse se aliquando aliquid à Judicibus impetrare: duo autem hæc verba. *Quousque & lachrymulam* invidiosè, & inconstanter carpi à Laterensi, quo authore defendit bene meritum de se Cispium. *Num. 75. Atque etiam.* 3. Obiicit Laterensis tribunatum Racilii plus adiumenti attulisse dignitati Ciceronis, quàm Tribunatus Plancii; adeòque magis illi, quàm huic obstrictum esse. Respondet Cicero se non minus Racilio, & Laterensi, & aliis, quam Plancio velle obstrictum videri & gratias referre sine ullius offensione: hoc vero tempore Plancium egere sua opera, & defensione, ubi insignis est locus seu digressio de grato animo. *Nu. 77. negas Tribunatum.*

4. Obiicit Laterensis Ciceroni suos communes locos seu amplificationes, item epilogos ad commiserationem compositos, defensionem multorum, & dicteria: Ad quæ respondet leviter, & ferè eludendo singula. *Num. 83. sed hac nescio.*

5. Obiicit Laterensis Ciceroni discessum suum, quasi non auxilium ipsi, sed ipse auxilio defuisset. Respondet Cicero sibi isto auxilio pugnandum fuisse contra duos improbos Consules, ac Tribunum Clodium, cum periculo, & cæde multorum bonorum civium: quare se maluisse exemplo Metelli (est comparatio minorum) vi, & iniu-

riæ

riæ cedere, quam summo Reip. periculo decertare. *Num. 85. sed sunt hac leviora.*

6. Obiicit Laterensis Ciceroni mortis timorem. Respondet honestum quidem fuisse tunc mori, sed honestius patriæ consulere: se verò pro Rep. sæpius vitam obiecisse. *Nu. 91. Mortem me timuisse.*

7. Obiicit Laterensis Ciceronem non esse in Rep. liberum, quia nunc sentit cum Pompeio, & Cæsare, à quibus ante dissentiebat. Respondet semper se in moderandis consiliis suis Reip. utilitatem, & salutem spectasse: in quo (similitudine à navigantibus sumpta) sita est laus, & libertas sapientissimorum virorum. Numer. 92. *nam quòd te.*

8. Obiicit Laterensis Ciceronem verbis extulisse meritum Plancii. Respondet ea esse merita Plancii, ut nemo alius, præter illum solum, Ciceronem in exilio receperit: quod beneficium comparatione, & itineris narratione, & periculo insidiarum, & exclamatione amplificat. *Num. 95. nunc venio ad illud.*

ANNOTATIO.

Tota Contentio partim confirmatione, partim confutatione eorum constat, quæ contra Plancium, & Ciceronem obiecta sunt à Laterensi, & à Cassio: quibus Plancii accusatoribus eiusmodi insinuatione respondet Cicero, ut Laterensem sibi amicum, & eloquentem virum, & dignitate Consularem, perquam honorifice, & molliter, & amicè refellat: nam hunc cum equite Plancio non comparat, neque huius dignitati detractum esse ait, quando Comitia præterierunt: verùm lege Licinia abusum esse ad edendos Iudices, quos vellet contra Plancium, nec satis gratiosè adilitatem petiisse, nec probasse crimen Plancii, multa etiam leviter obiicere Ciceroni callide Orator redarguit. Adolescentem Cassium pariter reiicit, eluditque in iis præsertim, quæ affert contra Plancium: quæ verò contra Ciceronem affert Cassius, uti Laterensis, videntur arrepta, ut, extra causam Plancii de se loquatur Cicero. Porrò Plancium tuetur integritate vitæ, gratia apud populum Rom. meritis erga se.

PERORATIO.

Pergit Orator rursus exclamando, & beneficium augendo, velle fidem præstare, quam pollicitus est Plancio. *Nu. 101. O excubias.*

Illum cum sua salute complectitur. Nu. 102. *quid enim*

possum. Lachrymans cum liberis, ac parente Plancii deprecatur Judices. *Ibid. nam ego meis*. Quæsitorem Flavium per salutem suam, & merita obtestatur; cuius, & Judicum benevolentiam lachrymæ exprimunt Nn. 104. *Teque C. Flavii*.

ANNOTATIO.

Est pathetica hac Peroratio, & mirifice permovet animos Iudicum, tum fide Ciceronis in Plancium, tum complexu, tum depreca tione, & lachrymis.

ANA-

ANALYSIS RHETORICA ORATIONUM M. T. CICERONIS

VOLUMEN III.

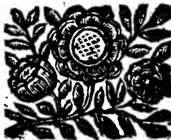
PRO P. SEXTIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Posteaquam ad Senatum est rolatum, & à Tribunis plebis lex lata de reditu Ciceronis, Clodius operas, & gladiatores in forum immisit, qui vi, & armis, si legem non possent, reditum Ciceronis impedirent. Occisi sunt in foro multi, & vulnerati Tribuni plebis, & Q. Frater penè interemptus P. autem Sextius Tribunus plebis, & Milo, comparatis gladiatorum familiis, furenti Clodio obstiterunt, & vim vi repulerunt. Atque de ista vi facta postulatus apud M. Æmilium Scaurum Pratorem P. Sextius accusante M. Tullio Albinovano. Patroni fuerunt Hortensius, & Cicero.

Quæstio est in genere iudiciali, an P. Sextius vim commiserit, quando armatorum multitudine contra legem in publico usus fuit.

Dicendi character est subtilis: vehemens quandoque insectandis adversariorum sceleribus, adhortationibus, & Peroratione.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. A causis, quibus adductus Cicero P. Sextium defendit: pietate scilicet in Remp. in qua pauci audent esse fortes viri; & querelà contra improbos cives, qui nunc impunè regnant; & dolore casu P. Sextii, qui, ut cæteri cives boni, affligitur ab improbis.

PROPOSITIO. P. Sextius vim non commisit, quando armatorum multitudine contra legem in publico usus fuit.

ARGUMENTAT. 1. Quia ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.

2. Non minori iure ac laude quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit.

ARGUMENT. 1. ARGUM. Venerat à Clodianis in summum discrimen salus Reip. & vita P. Sextii; nisi hic se armatorum præsidio munivisset: ergo P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.

2. ARGUM. Milo iure laudatur, quòd in periculo Reip. & vitæ suæ arma sumpserit: atqui Sextius in eodem ipso, & Reip. & vitæ suæ periculo pariter arma sumpsit: igitur non minori iure, ac laude, quàm Milo se contra furentem Clodium armavit.

1. ARGUMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, & AFFECTUS.

P. Clodius superiore anno tribunatum nactus, & duos Consules insigniter improbos, suis legibus ita perturbavit atque afflixit Remp. ut Cicero cesserit; qui tamen exilio n on mortem fugit, sed bis conseruavit Remp. sine cæde civium. Deinde idem Clodius aliä lege iniustâ, Regis Ptolomæi bona publiavit; hocque negotium M. Catoni dedit. Verùm inuentus est unus post Pompejum Sextius, qui, ut Remp. ad meliorem statum revocaret, de reditu Ciceronis egit apud Senatum; quare exortâ Clodianorum seditione, tantùm non cum multis aliis viris optimis occisus est P. Sextius. Quis est jam (nisi subornati adversarii) qui de vi accusare Sextium possit? præsertim cum ipsius innocentia, & judicum, & aduersariorum testimonio confirmata est? maximè tum neque privatus P. Sextius, neque quæstor vim ullam unquam commiserit?

2. ARGUMENTAT.

Milonis, & Sextii consilium, ac virtus eluceścit oppositis latrociniis seditionibusque Clodii: nam uterque cum è Rep. leges, ac judicia sublata videret, ipso jure naturali hoc est, contra vim vi, &armis usus est. Quo facto Sextius, & Milo sanè optimates dicendi sunt, qui nunc, sublatis omnibus seditionum occasionibus, gratiores, sunt populo Rom. quam olim populares: atque hæc populi erga optimates voluntas tribus dignoscitur, concionibus, comitiis, spectaculis.

PERORAT.

1. Adhortatur adolescentes Cicero ad sequendas optimatum partes.

2. Commovet judices ad misericordiam tum à persona P. Sextii optimatis viri, tum à sua, quia per hunc amicissimum virum restitutus est in patriam.

FLOR.

EXORDIVM.

CIcero affert causam cur nunc magis quàm antea, tam pauci sunt fortes viri: quia scilicet boni affliguntur, improbi regnant. *Num.1. si quis*. De qua indignitate queritur apud judices. N.2. *In quo cum multa* Præsertim in causa P.Sextii, quem cogitur defendere. *Ibid. ego autem*.

Hujus defensionis cum insinuatione tres causa subiungit, pietatem, querelam, dolorem. *Nu.3. & quamquam*.

ANNOTATIO.

Hoc exordium est maximè è visceribus causæ, cur nunc afflictus cum bonis P. Sextius debeat à Cicerone contra improbos cives defendi. Itaque se insinuans Orator statim ipso exordio indignatur, vocatque ad versarios in odium dolore autem, & querela, & pietate captat sibi, ac reo benevolentiam.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est; P. Sextius vim non commisit, quando armatorum multitudine contra leges in publico usus fuit.

Propositionis distributio, seu argumenta sunt. 1. Quia ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret. 2. Quia non minori jure, & laude, quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, P. *Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret*, hoc enthymemate explicatur: venerat à Clodianis in summum discrimen salus Reip. & vita P. Sextii, nisi hic se armatorum præsidio munivisset: ergo P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.

Antecedens fusè amplificatur oratoriâ narratione eorum quæ in tribunatu gessit P.Sextius, Verùm Orator narrationem altiùs repetit ab iis, quæ privatus antea, & quæstor gessit: quomodo auctore parente sancto, ac sapiente viro honestas nuptias contraxerit; ac deinde utrique socero

se

se probarit omni pietate atque officio. *Nu.* 5. *sed quoniam*. Præterit Cicero reliquas ejus virtutes. *Nu.* 7. *possum multa*.

Quæstor verò P. Sextius 1. multa retulit de Antonio, & hunc obseruantiâ (quem indulgentiâ Cicero) adduxit ad partes Reip. magna cum laude. *Nu.* 8. *Quæstor his*.

2. Conjuratione detecta venit cum exercitu Capuam, quâ urbe ejecit duos coniuratos M. Aulanium, & C. Marcellum. *Nu.* 9. *Idem cum illa* 3. Ciceroni Consuli obtemperans, Capuâ venit Romam *Nu.* 11. *Atque illis*.

4. Cum civitas non ampliùs egeret præsidio, P. Sextius se ad Antonium contulit, eique homini tardo, ac metuenti stimulos admovit, ut cum Catilina confligeret. *Num.* 12. *At posteaquam*. Concludit moderatam fuisse quæsturam P. Sextii, & allegoriâ transit ad tribunatum. *Nu.* 13. *Hunc igitur animum*. Sed priùs insinuatione se præmunit contra inimicos. *Nu.* 14. *Sed tamen*. Tum narrare aggreditur, & fusè prosequi à quibus superiore anno perturbata sit Resp. primùm à Clodio Tribuno plebis facto: quem fœdere devinxerat Pompejus, ne quid contra Ciceronem faceret; at Cæsar belluam soluit. *Nu.* 15. *sed necesse est*. Altera causa perturbationis Reip. fuerunt duo Consules improbi, Gabinius, & Piso: quos depingit elegans ethopœia. *Num.* 17. *sed fuit profectò*. Hi duo Consulatu, iste tribunatu; tanquam gladio abusi, fœdus ineunt rogationes promulgandi de expellendo Cicerone, & de provinciis, quas volebant, obtinendis. *Nu.* 24. *Sed ita est*. Senatum verò, populumque Rom. mutatâ veste pro Cicerone supplicantem superbè repudiavit Gabinius *Nu.* 26. *hic subitò cum*. Evolansque è Senatu seditiosam aduocat concionem: L. Lamiam pro Cicerone supplicantem relegat in exilium. *Nu.* 28. *ex animatus*. Hoc Gabinii factum comparatione exaggeratur. *Num.* 30. *nihil acerbius*.

Digreditur Cicero in ea, quæ se, ac discessum suum propius attingunt, atque ad causam etiam P. Sextii pertinent. *Nu.* 31. *etsi me*.

Mox accusat comparatione, & apostrophâ indignitatem edicti Consulum: quo edicto jubebatur Senatus mutare vestem, quam pro Cicerone squallidam acceperat. *Nu.* 32. *erat igitur*.

Deinde repetitione insectatur leges Clodias his improbis Consulibus probatas. *Nu.* 33. *Idem Consules*.

Ex quibus (adverte similiter desinentia) secutus est Ciceronis discessus ex oppressa urbe. *Num.* 35. *quæ cùm essent*. Porrò antequam discessus sui rationem exponat, ostendit dissimilem fuisse sibi, & Q. Metello causam discedendi ex patria. *Num.* 36. *Exponam enim*.

Præ-

Præmittit etiam alias tres sui discessus causas: nempe dubiam Cn. Pompeii voluntatem, M. Crassi conniventiam taciturnitatem C. Cæsaris. *Num. 39. sed me illa.*

His præmissis causis, atque aliis velut dubitatione, subiectione conglobatis, dicit se cessisse, ne magnâ civium cæde semel cadendum fuisset, aut iterum pugnandum contra Pompejum, Crassum, Cæsarem, qui ultores futuri istorum Consulum dicebantur. *Num. 42. Hæc ego cum.* Mox prolepsi affirmat, & obtestatione, & comparatione istam se dimicationem civium, non mortem fugisse. *Num. 45. unum enim mihi.* Mortem verò probat sibi non fuisse fugiendam, quam multò ante optavit, prævidítque in tanta rerum acerbitate: huic adde brevitatem vitæ, æternitatem gloriæ, communem moriendi necessitatem, statum animæ post hanc vitam. *Num. 47. an mihi ipse.*

Nec sibi mortem fuisse fugiendam probat exemplis Virginum Atticarum, & fortium Rom. civium Q. Mutii, P. Decii. M. Crassi. *N. 48. denique cum omnia.* Itaque mortē non declinavit exilio: sed Remp. conseruare voluit. *Num. 49. hæc ego.* Nam vita Ciceronis, multò magis quàm vitâ C. Marii, nititur salus, ac defensio Reip. non iam contra externos Reges, sed contra improbos cives. *Num. 50. memineram iudices.*

Ad extremum hortatur adolescentes Romanos ad tuendam exemplo suo Rem. pollicens meliora tempora, & magis æqua ipsis, quàm sibi acciderunt. *Nu. 51. Quare moneo.*

Claudit digressionem, seu rationem discessus sui insigni per exclamationem, & anacephalæosim affectu indignationis contra Gabinium, & Pisonem. *Num. 53. sed, ut revertar.* Redit ad sceleratas leges, quas isto anno, istis Consulibus, tulit Tribunus plebis Clodius, fax, ac turbo Reipub. *Num. 55. sed ut à mea*

Præsertim in eam Clodii legem inuehitur, qui Regis Ptolomæi bona publicata sunt: cujus atrocitatem iniuriæ variè amplificat Orator, 1. Adiunctis personæ ipsius Regis. *Num. 57. Rex Ptolomæus.* 3. Dissimili Majorum exemplo erga Antiochum, & Tigranem. *Num. 58. multa acerba* 3. A persona M. Catonis (viri magna virtute præditi (cui inuidiosum istud negotium fuit impositum. *Num. 60. At etiam eo.*

Amplificat Cicero laudem Catonis, & affert causas, quare prudens Cato sceleratissimæ rogationi Cypriæ, & legibus Clodii paruit. *Num. 61. cur igitur rogationi.* Deinde invehitur in illam Clodiam legem, quâ expulsus est, tacente Senatu, nec queri audente. *Nu. 64. His de tot.* Inuentus est unus Pompejus (& hic fuit causa melioris status

Reip.

Reip.) qui virtute sua, & rebus gestis opponeret se Clodio, improbisque Consulibus: atque, illo auctore, decretum fieret in Senatu de reditu Ciceronis: de quo est narratiuncula. *Num.67. Hic aliquando.* Quo etiam tempore designatus Tribunus plebis P. Sextius (hic altera fuit causa melioris status Reip.) mox ad Cæsarem profectus est pro salute Ciceronis. *Num.71. Hoc interim*, Deinde cæteri Tribuni plebis, & Consules magistratum ineuntes, se omnes de Cicerone (præter duos perfidos plebis Tribunos, Gracchum, & Serranum, quos facetè irridet) promulgaturos confirmarunt. *Num.72. ineunt magistratum.* Hoc loco commendat Orator honorificas de suo reditu sententias in Senatu, nominatim L. Cottæ. *Num.73. Tunc princeps.* Et Cn. Pompeii. *Num.74. sed post eum.*

Uno reclamante Serrano, qui intercedere cum non auderet, noctem sibi ad deliberandum postulavit. *Ibid. Cùm omnes.* Tum adversarii P. Sextii, ne lex ferretur de reditu Ciceronis, seditiones, & vim totâ urbe concitarunt, Fabricio, & Cispio depulsis. Q. Fratre penè interempto. *Num.75. Quod illi quorum.*

Amplificat Orator eam vim, ac cædem adversariorum, non subitò factam, sed diu ante, non ab alia causa, quàm à Clodio, eiusque gladiatoribus subornatum, ut postea de vi accusaretur P. Sextius. *Num.77. Meministis tum.*

Magis eam vim, & tantùm non mortem P. Sextio illatam describit hypotyposi. *Num.79. Atqui ne ex eo.*

Quare consequens enthymematis subiicit, indignaturque P. Sextium de vi accusari, qui nullo crimine, sed necessitate defendendæ vitæ suæ, ac saluti Reip. vim, & penè mortem passus est. *Num.80. & causam dicit.* Confirmat à posteriori innocentiam P. Sextii, quia eius mortem iudices fuissent ulturi. *Num.81. hic quæro.*

Confirmat etiam ipsa adversariorum conscientia cædis invidiam restinguere morte Numerii cogitarunt. *Num. 82. At verò ipsi.*

Iterum confirmat ipso iudicum testimonio, quia P. Sextii statuam pro Rostris posuissent, si pro Rep. occubuisset. *Num.83. Ac si tunc.*

Prolepsim verò de emptis gladiatoribus eluit dissimili P. Sextii, & Clodianorum consilio, in quos regerit invidiam gladiatorum, & Sextium excusat, atque elevat, cum dicit hunc necessariò muniisse vitam suam in tantis Clodii seditionibus. *Num.84. Homines inquit.*

Denique in his seditionibus commemorat populi Rom. patientiam, ut inde elucescat Milonis virtus, qui seditioso Clodio obstitit. Ubi adverte hanc esse transitio-

rionem ad ſequens argumentum. *Num.85.Captum erat fo-rum.*

Propoſitionis ſecundum argumentum, *P. Sextius non minori iure, & laude, quàm Milo, ſe contra furentem Clodium armavit*, hoc ſyllogiſmo contenditur: Milo jure laudatur, quòd in periculo Reip. & vitæ ſuæ, arma ſumpſerit: atqui Sextius in ipſo eodem Reip. & vitæ ſuæ periculo, pariter arma ſumpſit: igitur P. Sextius non minori jure, & laude, quàm Milo, ſe contra furentem Clodium armavit.

Maior amplificatur ipſo Albinovani teſtimonio, & propoſito fine Milonis,& epiphonemate.*Num.86.& in hoc loco.* Magis amplificatur finis Milonis, quia idcircò adiit ad Remp.ut publicum bonum ageret. *Nu.87.Adijt ad Remp.*

Tum eius moderatio, & virtus oſtenditur oppoſitâ Clodii ſeditione. *Num.88. Huic gravitatis.* Eius denique laus ex eo conficitur, quòd cum iudiciis, ac legibus accuſare Clodium, & opprimere non poſſet, id vi, & armis fecerit. *Num.89. deſcendit ad accuſandum.*

Minor ſeu aſſumptio apoſtrophâ ad Albinovanum, & repetitione, & pluribus verbis idem ſignificantibus infertur. *Num. 90. quomodo igitur.* Deinde quando leges, ac iudicia ſublata ſunt, confirmatur ipſo jure naturali, cuius eſt elegans deſcriptio. *Num.91. Quis enim noſtrùm.*

Complexio ſyllogiſmi patet. *Num.92. Hæc vident omnes.* Præſertim amplificatur exclamatione, Sextii, & Milonis ius, & laus, in tanta Clodianorum impunitate, ut duo Conſules maximis ſceleribus,& latrociniis vexent Remp. *Num.93. Odij immortales?*

Pergit Orator indignari in hac malorum impunitate Milonem, & Sextium, bonos, & innocentes viros accuſari, neque interim facinoroſum Clodium iudiciis comprimi. *Num.95. Hos ſic illudere.*

Hac occaſione Cicero ne Senatum offendat, qui non permiſerat Clodium accuſari à Milone, digreditur callidè ad obiectionem Albinovani de optimatibus, & popularibus. *Num.96. nimirum hoc illud.* Primùm eleganter definit per negationem, & affirmationem quinam optimates ſint habendi. *Num.97. Quis ergo optimus.* Difficilè verò oſtendit optimatem eſſe, hoc eſt dignitatem,ac otium tueri in tanto improborum civium numero, & Reip. oppugnatione. *Num.99. Harum rerum.*

Quod tamen fecerunt Scaurus, Metellus, Catulus. *Num. 101. Permanent illi.* Atque ad horum virorum ſeu optimatium ſectam ſequendam adoleſcentes hortatur. *Num. 102. Hac immutamini.* Præſertim cum hoc tempore, non ſit tam diffi-

difficile aut pertimescendum optimas Reip. partes tueri, quàm olim fuit, quando populus à consilio principum diffidebat; ut patet ex lege Tabellaria L. Cassii, Agraria T. Gracchi, frumentaria C. Gracchi. *Num.* 103. *Sed tamen hac.* Amplius id confirmat exemplo Gracchi, Saturnini, & aliorum olim popularium, qui populi gratiâ florebant, non item optimates. *Num.* 105. *Num vos existimatis.* Nunc verò sublatis omnibus dissensionis occasionibus, populi Rom. iudicium, ac voluntas tribus maximè cum optimatibus consentit; concionibus, comitiis, spectaculis. *Num.* 106. *Nunc nisi me.* Nam conciones, quas P. Lentulus, & Cn. Pompeius aliique optimates de revocando Cicerone habuerunt, magno silentio, & approbatione auditæ sunt: concio verò turbulenti, ac popularis Clodii repudiata. *Ibid. Quæ concio fuit.* Sic legum Comitia quibus de reditu Ciceronis ex Senatus consulto latum est, toti populo iucunda, honesta fuerunt; lex verò de eius exilio lata est à paucis istis popularibus, & seditiosis. *Num.* 109. *Nunc venio.* Digreditur Orator in Gellium, qui legibus Clodianis præfuit, huncque Ethopoeia describit. *Num.* 110. *An, sicubi aderit* Redit ad comitia, quibus ipse magna dignitate, & concordia revocatus est in patriam, ferentibus frustrà leges suas Clodianis. *Num.* 112. *illuc revertor.* Sic comitia magistratuum favent optimatibus, non popularibus: cum enim quatuor præturam peterent, Cn. Domitius, Q. Ancharius, P. Vatinius, & alter quidam; duo priores, quippe optimates, præturam adepti sunt, posteriores duo, quia populares, repulsam tulerunt. *Num.* 113. *Videamus nunc.* Iam spectacula, ac primum theatralia seu Scenica ostendunt certius, & gravius à populo applaudi optimatibus, quàm popularibus. *Num.* 115. *Veniamus ad ludos.* Probat illud Orator testimonio, aut potius conscientia Clodianorum, qui non ausi sunt ad M. Scauri Optimatis viri, ludos, accedere. Ubi Clodium facetè ludium facit. *Num.* 116. *Ex te igitur.*

Confirmat exemplo P. Lentuli, & P. Clodii; hic namque sibilis, & maledictis spectantis vulgi exceptus est; ille, plausu, & gratulatione, quod Ciceronem revocaret. *Ibid. Semel, inquam.*

Imò non populus tantùm suis sibilis Clodium, sed histriones etiam suis canticis proſciderunt. *Num.* 118. *Sed quid ego.* At iidem histriones (quanquam excusat hanc ad histriones digressionem) reditum Ciceronis celebrarunt. *Num.* 119. *Et quæso.* Nominatim Æsopi, nobilis tragœdi actionem, & gestum, & plausum populi sæpius hunc revocantis amplificat. *Num.* 122. *Pro Dij immortales.*

Spe-

Spectacula deinde gladiatoria, quæ præsertim Scipio in de mortui Q. Metelli honorem dedit, spectante innumera multitudine populi assidente P.Sextio Ciceronis amico, latente Clodio, declarant consensionem populi cum optimatibus contra inuisos populares, *Num*, 124. *Maximum verò*.

Delabitur hic etiam Orator ad alteram objectionem Albi nouani, qui negabat per istam P.Sextij vim Ciceroni in patriam redeundum fuisse, exemplo M.Attilii Reguli. *Num.* 127. *Tu mihi etiam*. Respondet se non vi, sed incredibili populi Rom. plausu, ac voluntate rediisse. *Ibid. Vim scilicet ego.* Quam sui reditus celebritatem multis prosequitur. 1. commendatione Ciceronis apud exteras nationes, & hujus salutis custodia. *Num.* 128. *Quem enim unquam.* 2. Duobus alijs Senatus consultis; altero in templo Iovis, ubi Pompejus magnificè sensit de Cicerone. *Nu.* 129. *Nam quid ego*.

Altero in curia, ubi Q. Metellus grauissima oratione P. Seruilii reconciliatus est absenti Ciceroni. *Ibid. Vel quod est postridiè.* 3. Cæteris adiunctis istius reditus, ut frequentiâ occurrentis populi, ut Natali Brundusinæ Coloniæ, & filiæ, ut festo die quâ transiret, ut missis obuiam legatis, ut maximâ hominum multitudine ad capitolium deducent. *Nu.* 131. *Reditus verò.* Concludit Cicero locum de optimatibus, & simul Vatinium insectatur, tum quòd ad delendam optimatium nationem impulerit Cæsarem, tum quòd eundem Cæsarem, & Pompejum à Cicerone alienarit, factus adjutor Clodii, *Num.* 132. *Habes igitur*. Præterea Vatinii temeritatem arguit, quòd contra legem Tulliam apertissimè fecerit. *Num.* 133. *Acta mea*.

Ejus verò defensionem irridet, præsertim cum alias etiam leges violarit. *Num.* 135. *Se habet defensiones*.

ANNOTATIO.

Quoniam Hortensius de singulis criminibus P.Sextii dixerat, Cicero hac contentione non solum dicit de rei Sextii criminibus, sed etiam de rebus ejus gestis in vita privata, in Quæstura; in Tribunatu: verùm & dicit de suo discessus ex patria, ac deinde reditu: dicit de eversa, & afflicta à Clodianis Republica: dicit de amicorum studio erga se, ac Remp. dicit de optimatum, & popularium secta. Quæ Contentionis materia etsi confusa videatur atque universa; tamen sapientissimè ad unum scopum seu defensionem P.Sextii collimat: nam sic totam ejus vitam, mores, quæsturam, tribunatum describit, ut non vim unquam in illo homine fuisse, sed necessitatem tuendæ vitæ, & studium conseruandæ

da

de Reip. demonstret, sic suum ipse Orator ex urbe discessum sine vi, & armis, & postea summo Senatus populique Rom. consensu reditum laudibus exornat, ut in bonam harum laudum partem P. Sextium vocet: sic Clodium, Gabinium, Pisonem, Vatinium, aliosque seditiosos homines insectatur, ut meritò P. Sextius horum nefariis legibus, ac improbis conatibus obstiterit: sic de Cn. Pompei, Lentuli, Milonis, & aliorum bonorum virtute commemorat, ut P. Sextius non minori jure, ac laude, quàm isti, Ciceronem, & Remp. & vitam suam defenderit: sic optimates laudat, vituperat populares, ut inter illos facilè principem existimet P. Sextium his verò acerrimum semper fuisse adversarium contendat.

Iam Argumentatio permixta est frequenti digressione, narratione, confutatione prolepsi cum cauta ubique insinuatione.

Affectus est misericordia erga P. Sextium ab innocentia morum, necessitate tuendæ vitæ, incredibili amore Reip. & bonorum civium. Contra, adversarii vocantur in odium ab improbitate vitæ, vexatione Reip. & optimatium per iniquas leges, per vim, per seditiones.

PERORATIO.

Peroratio habet duas partes, cohortationem, & commiserationem.

Primùm hortatur. Cicero adolescentes ad imitanda optimatium exempla, propositis etiam difficultatibus defendendi Remp. 136. *Sed ut extremum*. Quin exemplis ostendit plures semper fuisse difficultates, & pericula objecta istis popularibus, & seditiosis hominibus, quàm optimatibus, & defensoribus Reip. *Num.* 140. *Ac ne quis*. Maximè exemplo Atheniensium virorum, & Carthaginiensis Annibalis erigit adolescentes. Romanos ad resistendum fortiter seditionibus concitati populi, & ad optimates sectandos. *Num.* 141. *Quòd si apud*.

Denique domesticis exemplis optimatium virorum eosdem accendit ad similem immortalem gloriam, Num. 143. *Quare imitemur*.

Ex hac cohortatione transit ad alteram Perorationis partem, & Iudices commovet ad misericordiam à persona P. Sextii, Milonis, & Lentuli, qui sunt optimates viri. *Num.* 144. *Sed me repente*. Tum à sua persona Cicero, quasi esset causa calamitatis Sextii, & aliorum civium, à quibus ipse cum Rep. defensus est, commiserationem auget. Num. 145. *Atque hic, & tot*. Se fore comitem exilii, & fortunæ suorum amicorum pollicetur, si non absoluitur Sextius. *Num.* 146. *Si hoc non* Postremò comittit totam hanc causam judicibus, ut ad Reip. bonum, ac salutem Ciceronis, & bonorum, conseruent P. Sextium, *Num.* 147. *Sed hac Dii.*

ANNO.

ANNOTATIO.

Absolvit Orator affectum quem Exordio, & Contentione movit, de absolvendo Sextio optimate viro, propter merita in Remp. tum etiam in Ciceronem. Ista autem iuventutis adbortatio vehementer huc pertinet, quia Orator callida insinuatione (ut diximus) sic adolescentibus imitandum P. Sextium proponit ut etiam quasi aliud agens, eundem Senatui: ac iudicibus commendet.

IN VATINIVM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

CVm in P. Sextium de vi reum P. Vatinius testimonium dixisset Sextij patronus Cicero invectus est in eum acerbissime: & maxime quidem totum eius tribunatum, in quo, Cæsare Consule, leges Reip. exitiosas contra auspicia tulerat, sed quasturamquoque, & legationem exagitavit, non ut accusator, sed ut reprehensor. Qua de re sic in Ep. ad Lentulum: tota interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus, in quo omnia dicta sunt libertate, animoq; maximo de vi, de auspicijs, de donatione agrorum. A veteribus etiam interrogationis nomine appellatur hæc oratio: interrogatione enim utitur ad singula, quæ reprehendit, & accusatorem quidem Vatinij brevi se futurum minatur: interim autem rogare ait tantum velle. Manut.

Quæstio est in genere demonstrativo, an Vatinio testi sit credendum.

Stylus est amplus, & vehemens.

SYNOP.

SYNOPSIS

EXORDIUM. A causis, cur Cicero interroget Vatinium; quem vehementer odit, & despicit.

Propositio. Testi Vatinio non est credendum.

argumenta. 1. Quia Vatinius secum ipse pugnat in dicendo testimonio. 2. Sceleratus est vir.

1. ARGUMEN, ARGUMENT. Vatinius accusat defensionem Cornelii, & discessum Ciceronis, & Milonem, & Sextium: ergo Vatinius secum ipse pugnat in dicendo testimonio.

2. ARGUMEN. Vatinius ante tribunatum, in adolescentia, & quæstura, & legatione; in tribunatu, neglectis auspiciis; & læsis civibus; post tribunatum, disturbatis iudiciis, contemptis legibus, est infamis, ergo sceleratus est vir.

AMPLI-

2. ARGVMENTA.

Turpior est Vatinii adolescentia, quàm ut de ea dici oporteat: ejus quæstura, & legatio pari scelere certant: in Tribunatu Vatinius. 1. Auspicia contemsit dissimili Cæsaris, & novem collegarum, & omnium tribunorum exemplo; imò impudentissimè augur fieri voluit in Q. Metelli locum. 2. M. Bibulum Consulem rapuit ad necem; principes civitatis, Lucullum, Ciceronem, Domitium, Lentulum, Paulum, Curionem, Pisonem, Laterensem, tollere ac delere conatus est, præmiis corrupto L. Vettio; crudelis fuit in C. Antonium, in epulo Q. Arii atratus accubuit, contra morem Majorum. Post tribunatum, postquam leges tulerat sine legitimo promulgationis tempore, & legationem arripuerat sine Senatus consulto, ausus est non jure legationis, sed improbè judicium de fugere. Denique reus est legis Tulliæ.

peroratio

Tam leui & scelerato testi quis credat?

5. ARGVMENTAT. AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

Vsque adeò impudens est Vatinius, ut ipse nocens, & egens patrono, tamen reprehendat patronum innocentis Cornelii: usque adeò est stultus, ut eum discessum, per quem ipse cum Rep. seruatus est, & maximè gloriosum, Ciceroni obiiciat: usque adeò levis, & inconstans (quod seruit Perorationi) ut modò Milonem laudet, quem vituperavit; modo Milonem, & Sextium disiungat testimonio, quos crimine coniungit, modò eâ lege Sextium esse accusandum neget, quâ testimonium dicit.

EXOR.

EXORDIVM.

INsinuatione se excusat Cicero, quòd malit oratione Vatinium vexare, quàm hunc ptopter turpitudinem vitæ, sordesque domesticas ab omnibus contemptum dimittere. *Num.* 1. *Si tua.* Atque hujus orationis seu interrogationis causa est 1. Vatinii convitium in Ciceronem, quod hic P. Sextium defenderit. *Num.* 2. *Quare ne tibi.* 2. Ejusdem Vatinii mendacium contra Sextium, seu inconstantia, levitate, & perjurio, implicata. *Num.* 3. *Sed hesterno.*

Addit hypotyposim Vatinii, quando exarsit in Ciceronem. *Num.* 4. *Nimium es vehemens.*

ANNOTATIO.

Principium hujus interrogationis à contemptu Vatinii sumptum est, & excusatione Ciceronis: quòd odio Vatinii incitatus contineri minimè potuerit, quin acerbiùs in eum inveheretur, quem tamen admodum contemneret. Fingit, & judices communi odio ferri in Vatinium, quæ omnia maximè faciunt ad Contentionem, & ad testimonium Vatinii elevandum.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Vatinio testi non est credendum.

Distributio seu argumenta sunt hæc 1. Quia secum ipse pugnat in dicendo testimonio 2. Quia sceleratus est vir.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Vatinius secum ipse pugnat in dicendo testimonio*, hac argumentatione seu inductione tractatur. Vatinius accusat defensionem Cornelii; & discessum Ciceronis, & Milonem, & Sextium: ergo Vatinius secum ipse pugnat in dicendo testimonio.

1. Pars inductionis. *Vatinium defensionem Cornelii accusat* demonstrat imprudentiam Vatinii, qui cum nocens sit omnium, quæ obiicit innocenti Cornelio; ipseque egeat defensore, non Cornelius: tamen patronum Cornelii

Ciceronem accuset, ut ipse sibi spem defensoris eripiat. *Num. 5. Sed quaero à te*. Deinde adeò non bonis viris displicuit (uti argumentatur Vatinius) defensio Cornelii ut etiam post illam defensionem Cicero à bonis omnibus magno studio factus sit Consul. *Num. 6. attamen hoc*.

2. Pars inductionis, *Vatinius accusat discessum Ciceronis* arguit, & ridet stultitiam Vatinii, qui eum discessum accuset, per quem ipse cum Repub. servatus est: nam idcirco ait se discessisse Cicero, ut improbis cedendo Remp. servaret. *Ibid. Nam quod mihi*. Quod dixit deinde Vatinius Ciceronem non suâ, sed Reip. causa rediisse, est pariter insulsum: obiicit enim Ciceroni quod fuit longè gloriosissimum, Reip. causa, à suis civibus, magno desiderio renocari. *Num. 7. At enim dixisti*.

Ad extremum obiectionem facetè regerit in Vatinium Cicero, se non tam suâ causa, quàm Reip. sic charum esse Senatui, populoque Romano; quemadmodum Vatinius, non tam suo quàm Reip. nomine, est odio civitati. *Num. 9. quod quidem ego*. Atqui hanc sui cum Vatinio dissimilem comparationem judicio, ac opinione bonorum civium metiendam relinquit. *Ibid. Atque ut aliquando*.

Propositionis secundum argumentum, *Vatinius sceleratus est vir*, alterâ inductione tractatur: Vatinius ante tribunatum in adolescentia, & quæstura, & legatione; in tribunatu, neglectis auspiciis, & læsis civibus; post tribunatum, disturbatis judiciis, contemptis legibus est infamis: ergo Vatinius sceleratus est vir.

1. Pars inductionis, *Vatinius ante tribunatum, in adolescentia est infamis*, stringitur præteritione, & inuidiosa concessione. *Num. 11. Atque illud*. 2. Pars inductionis. *Vatinius quæstura est infamis*, constat dissimili comparatione Vatinii, & Pub. Sextii in obtenta quæstura, & Provincia, & rebus in ea gestis. *Ibid. Quæsturam petisti*. 3. Pars inductionis, *Vatinius legatione est infamis*. petitur à non servata navigandi certa ratione, à cursu, & evagatione per regna, sine Senatus consulto, à flagitiis, & furtis. *Num. 12. Post quæsturam*. 4. Pars inductionis: *Vatinius in tribunatu neglectis auspiciis, est infamis*, amplificatur 1. (saluâ Cesaris gratiâ, quod ubique cavet Cicero) improbitate Vatinii, qui mentitus se Pythagoram imitari in crudelibus, & barbaris sacrificiis, & auspicia, & augurum responsa contempsit, *Num. 13. Quæro abs te*.

Affert verò Orator callide, ne Cæsarem offendat, triplicem dissimilitudinis causam inter Cæsarem, & Vatinium, quare illi, (si videatur obnuntiationes, & auspicia contempsisse) sit ignoscendum, non huic. *N. 15. Secundum ea*.

Ampli-

Amplificatur 2. Dissimili novem collegarum exemplò, quorum nullus contra auspicia legem ferre ausus est: unus audax Vatinius, cæterorum obnuntiationibus, & auspiciis pro nihilo habitis, leges tulit, quas voluit. *Num. 16. Sic enim ex te.*

Amplificatur 3. Dissimili exemplo omnium tribunorum plebis, ex quibus nullus unquam, præter Vatinium, est inventus, quantumvis seditiosus, qui legem Æliam aut Fusiam violarit, aut contra has consilium convocarit. *Num. 18. Simul etiam.* Amplificatur 4. impudentia Vatinii, qui cum improbissimè omnia auspicia leges, religionem neglexerit, irriserit, calcarit, tamen velit augur fieri in Q. Metelli locum. *Nu. 19. Quare illud.* Amplificatur 5. à consequentibus, quòd omnia auspicia fuerit dissoluturus, si augur factus esset. *Num. 20. hoc loco.*

5. Pars inductionis, *Vatinius in tribunatu læsis civibus est infamis*, factâ transitione, 1. exaggerat ab adjunctis miserabilem Marci Bibuli Consulis sortem, qui, homo moderatissimus, nihil in Rep. moliens, tantum ab actionibus Vatinii dissentiens, raptus est indignissimè, sublato auxilio, in carcerem, ad necem: & postea nefarius idem Vatinius misit Viatorem, qui Bibulum domo vi extraheret, prætexto Cæsaris nomine. *Num:21. Ac nec diutius.* 2. Exaggerat facinus Vatinii, qui principes civitatis tollere, & delere conatus est, producto in concionem, & Rostra L. Vettio, præmiis corrupto, ut ibi ipse ad arbitrium Vatinii viros indicaret à quibus impulsus esset ad afferendam Cn. Pompeio necem. *Num. 24. Cum L. Vettium.*

Dignitatem verò horum virorum (Bibuli, Luculli, Curionis Domitii, Lentuli, Pauli, Ciceronis, Pisonis generi, Laterensis) Orator vehementer commendat, augetque ut insignem invidiam pariat Vatinio. *Ibid. M. Bibulum.*

3. Exaggerat Vatinii crudelitatem in C. Antonium, quòd cum Vatinius legem promulgasset, qua dabatur reo alterna rejectio judicum: expectasset donec Antonius (quem rectè accusavit Q. Maximus) de conjuratione, & de pecuniis repetundis reus fieret: deinde in lege adiecisset, qui post legem suam reus factus esset: ut hac exceptione Antonium à beneficio legis excluderet. Num. 27. *Et quoniam crebrò.*

4. Exaggerat avaritiam Vatinii, & divitias ex rapinis civium, & Reip. acquisitas. *Num.29. Et quoniam pecunias.*

5 Exaggerat iniuriam Q. Ario civi honesto factam, quando in ejus epulo publico, & dignitatis pleno, ipse Vatinius cum toga pulla accubuit, contra morem Majorum, cum stomacho totius civitatis, & læsâ auctoritate Q. Arii. *Num. 30. Atque illud etiam.*

6. Pars inductionis, *Vatinius post tribunatum disturbatis judiciis est infamis*, amplificatur ex eo, quod Vatinius, qui non servato promulgationis legitimo tempore (id erat trinundinum) suas leges tulerat, eo crimine accusatus appellarit Tribunos, ipsum adeò Clodium: & cum jure, more, potestate non posset, judicium vi sustulerit. Nu. 33. *Quare illud etiam*.

Crescit amplificatio, quòd tum Vatinius, cum accusaretur, legatus cum Cæsare in Galliam ivisset, (quem propterea non licebat in judicium vocare) ipse tamen improbè rediit in urbem, ne judicium jure legationis defugisse videretur, Num. 34. *Atque illud etiam*.

Digreditur Cicero, & data occasione, istam legationem Vatinii non Senatus-consulto, sed suà ipsius lege (quam tulit inuito Senatu, ut legatos non Senatus more Majorum, sed populus deligeret) arreptam insectatur ab adiunctis. *Num*. 35. *Et quoniam*.

7. Pars inductionis, *Vatinius legibus contemptis est infamis*. Perspicuè Vatinium legis Tulliæ reum ostendit, quod in ipsa petitione præturæ gladiatores det. *Num*. 37. *Atque illud etiam*. Quare minatur Cicero se proximè accusaturum Vatinium; neque illi spem esse in gratia Cæsaris, qui nuper respondit Vatinium omnia divitiis, non dignitate fecisse. *Num* .38. *Ac si hæc omnia*.

Concludit Orator inductionem recapitulatione in odium scelerati Vatinii. *Num*.39. *Quòd si ipse*.

ANNOTATIO.

Contentio duas habet partes, levitatem testis Vatinii, & improbitatem: utrumque explicat inductio per enumerationem. Ac primum, seu levitatem demonstrat, Orator in reprehensa defensione Cornelii. & discessu Ciceronis, & postea (quod mox in peroratione videbimus) in dicto testimonio de Milone, & Sextio: ex quibus Vatinii auctoritatem vehementer elevat irridet, vocat in odium publicum. Alterum, seu improbitatem exagitat ab ipsa Vatinii adolescentia, quæstura legatione tribunatu, sceleribus: præsertim in eius tribunatu amplificata, neglecta auspicia contra exemplum novem Collegiorum & omnium tribunorum, & Majorum: 2. leges latas Reip. exitiosas, ut legationem, ut donationem agrorum, ut rapinas: ubi (& passim alibi) tam callidè, & sapienter vitat orator Cæsaris offensionem (quo Consule, & cujus auxilio, & commodo ista nefarie gessit Vatinius) ut hunc communione sceleris seiungat, aut excuset, Vatinium unum insectetur, & in odium apud omnes adducat. 3. Amplificat læsos cives, eosque principes civitatis, subornato L. Vestio, ac deinde

C. Ante-

C. Antonium, & Q. Arium 4. Denique post tribunatum discussum ab ipso iudicium improbissima appellatione, nec non contemptam legem Tulliam. Quæ crimina uti testimonia, modò conglobatim vel ab adiunctis mirifice auget Orator, modò concisim vibrat, vel acute retorquet in Vatinium. eumque suæ ipsius argumentatione iugulat. modò cavillans præterit, modò seriò explicans redarguit pungit, increpat minatur, præturæ spem, & Cæsaris gratiam præcludit, commune iudicium bonorum intentat: nihil non perpetuà interrogatione affert ad invidiam, & odium Vatinii.

PERORATIO.

IN peroratione resumit Cicero (ut hîc denique labefactet testimonium Vatinii) quod 1. inductione Contentionis explicuit, Vatinium secum pugnare, in dicendo testimonio: qui spe qui vanè, & leviter Milonem laudarit, in iudicio, quem paulò antè vituperaverat in concione. Num. 40. *Sed ut aliquando.*

Imò levius Milonem, & Sextium testimonio disiungit, quos crimine coniungit. Num. 41. *Sed cum T. Annium.*

Vanissimè, qua lege Sextium de vi accusandum omninò fuisse negat, ea lege in eum de vi testimonium dicit. Num. 42. *Extremum illud est.*

ANNOTATIO.

Opportunè distulit Orator in perorationem contraria, & pugnantia Vatinii testimonia de Milone, & Sextio ut quasi novo argumento, aut fortissimo telo ad finem reservato, (quod aliquando fieri diximus in Rhetorica) adversarii fidem expugnat, & infringat.

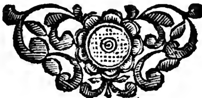
PRO M. CÆLIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. *Cælius equestri loco natus, ingenio, ac forma liberali, cùm adolescentiam in domo, ac familiaritate Ciceronis egisset, postea vixit liberiùs: & illatus in familiaritatem Catilinæ, eidem iam iterum petenti Consulatum cùm cæteris æqualibus favit. Deinde aliquot annis interiectis venit in familiaritatem Clodiæ, uxoris Q. Metelli, quæ soror erat P. Clodii, & mulier parum pudica habebatur. Cumque illâ familiarius uteretur, & forte auri certum numerum ab ea mutuò accepisset, posteà indicatum est Clodiæ, venenum sibi parari à Cælio, per Licinium quendam familiarem illius, qui etiam pecuniâ servum ejus ad perficiendam rem aggressus esset. Itaque accusatur à Clodiæ amicis Cælius, ac potissimum à L. Atratino adolescente, cuius patrem Cælius de ambitu accusaverat.* Freig.

Quæstio est in genere iudiciali, aut M. Cælius venenum Clodiæ pararit, ne aurum, quod mutuò acceperat, reddere cogeretur.

Stylus est tenuis, & acutus: nisi voluptates excuset adolescentis Cælii, aut Clodiam insectetur, aut in peroratione commiserationem excitet.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Die festo (quod alicui legum ignaro mirum videretur) opibus meretricis Clodiæ, ab Atratino adolescente, accusatur innocens Cælius.

PROPOSIT. M. Cælius venenum non paravit Clodiæ, ne aurum quod mutuo acceperat, reddere cogeretur.

ARGUMEN. 1. Quia scelera seu argumenta, propter quæ aduersarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.
2. Totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem sprevit Cælius.

ARGUMENTATIO.

1. ARGUMENT. M. Cælius, uti objiciunt aduersarii, patrem non habet obscurum, nec cum parum piè tractavit: est municipibus suis probatus: tametsi formosus, non est impudicus: non fuit familiaris Catilinæ, nec adeò ejus impudicitiæ, & coniurationis particeps: non sumptuosè habitavit, aut cum ære alieno, ut à patre in viciniam Clodiæ migraret: Senatorem non pulsavit: non attrectavit matronas: non est seditiosus: non denique luxuriosus. Igitur scelera seu argumenta propter quæ adversarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.

2. ARGUMENT. Persona Clodiæ, & Celii, & testium, cæteraque adiuncta, declarant commentitium esse crimen: igitur totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem sprevit Cælius.

1. ARGVMENTAT.
AMPLIFICATIO, ET AF-

1. Pater Cælii est equestris dignitatis; quomodo obscurus? supplicat pro filio; quomodo malè tractatus? 2. Puteolani magnos honores detulerunt Cælio; num igitur hunc probant? 3. Forma non continuò adolescentem impudicum arguit; Itaque obiectio Atratini non est accusatio, sed maledictum. 4. Constat de Cælii adolescentia sub patre, Crasso, Cicerone, pudicè traducta: si hunc postea (quod commune est multis, etiam fortibus, & bonis viris) Catilina specie quadam assimulatæ virtutis tenuit, hoc crimen esse non debet unius Cælii; deinde qua ratione conjurauit, aut ambitum commisit is, qui coniurationis, & ambitus crimine alterum accusavit? 5. Pupillus Cælius tabulas non conficit; unde expensis sumptus? auctore patre, & commodè domum conduxit? ergo non semigravit a patre 6. Iste Senator solus est testis, nec per se, & statim instituit actionem in Cælium.

2. ARGVMENTAT.

Plura sunt obiecta Cælio maledicta, quam crimina; auctore quidem meretrice Clodia, cujus scelera Cicero, & familiaritatem cum Cælio objurgat, & severè per Appium abauum, & urbanè per minimum fratrem. Quamquam etiam Cælium obiurgat inductus ex comico parens severus; sed mox se excusat Cælius, atque hunc alter parens lenis: ipse quoque indulgens Cicero continentiam esse raram in adolescentibus contendit exemplo Romanorum, & Græcorum, tum ex ipsa natura; id verò repugnare ait, ut studiis, ac labori deditus Cælius sit libididinosus. Iam crimen auri non est probabile: vel enim Clodia scivit causam, quare à se aurum peteret Cælius, vel non, si scivit, eodem se crimine obstrinxit; si non scivit, cur tam familiaris Cælio fuit, ut aurum commoda-

FE-

ret? ait si, Balbo teste, non fuit familiaris, certè aurum non dedit; Deinde mores Cælii, ingenium, prudentia, facultas servorum, cæteraq; adiuncta loci, temporis, & signorum, longè removent crimen huc accedit L. Lucceii gravis, & sancti viri testimonium. Alterum crimen veneni pariter ex causis finalibus, & coefficientibus, & ratione dati veneni, & loco minùs apto, & subornatis levi fide testibus servis, refellitur.

Cicero misericordiam deprecatur adolescenti Cælio tum propter integritatem causæ, & industriæ, virtutisque futuræ in Rep. obiecta dissimili comparatione Sext. Clodii: tum propter senectutem, ac lacrymas parentis, & communem pietatis sensum, & merita Ciceronis.

PERORATIO.

7. nocturnis testibus levi, & corruptâ fide, Cælii causa non est expendenda, sed argumentis ex causa, & ratione. 8. de seditione purgavit Cælium graviter, & ornate M. Crassus: Dionem qui occidit, tenetur, & absolutus est; multò magis absolvetur Cælius, 9. Herreni aspera, etsi diserta oratio est, ex eo præsertim non probanda, quod in genere vitia adolescentiæ, in specie luxuriam M. Cælii accusarit.

FECTVS.

EXORDIUM.

SUmit Cicero exordium à tempore seu festo die, quo M. Cælii iudicium exercetur, quasi atrox crimen commiserit; verùm hæc dicit fieri opibus Clodiæ, quæ Atratinum adolescentem pium impulit ad accusandum innocentem Cælium. *Nu.* 1. *Si quis*.

Atque Atratinum excusat Cicero, vel pietate in patrem (quem accusarat Cælius) vel necessitate, vel ætate *Numer.* 2. *Etenim si*.

ANNOTATIO.

Captat Orator benevolentiam M. Cælio 1. à persona iudicum, qui leges observant, 2. à persona ipsius Cælii innocentis, & ingeniosi adolescentis. 3. à persona Clodiæ quam vocat in invidiam; 4. persona accusatoris Atratini, qui pietate adductus, vel voluntate Clodiæ, vel spe ætatis, hanc causam suscepit.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: M. Cælius venenum Clodiæ non paravit, ne aurum, quod mutuo acceperat, reddere cogeretur.

Distributio seu argumenta sunt hæc duo: primùm quia scelera, & argumenta, propter quæ adversarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa. Secundùm, quia totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere cuius familiaritatem sprevit Cælius.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *scelera, & argumenta propter quæ adversarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.* amplè deducit inductio per enumerationem singulorum: nam M. Cælius, uti obiiciunt adversarii, patrem non habet obscurum; nec eum tractavit parum piè: est municipibus suis probatus: tametsi formosus, non est impudicus: non fuit familiaris Catilinæ nec adeò impudicitiæ eius, & coniurationis particeps: non sumptuosè habitavit, aut cum ære alieno, ut à patre in vici-

viciniam Clodiæ migraret: Senatorem non pulsavit: non attrectavit matronas: non est seditiosus: non denique luxuriosus. Ergo scelera, & argumenta, propter quæ adversarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.

Antecedentis 1. pars, *Cælius patrem habet non obscurum, nec eum tractavit parum piè*, brevi probatur à persona patris, qui equestrem dignitatem semper retinuit, & testimonio omnium, qui illum norunt: quam piè fuerit tractatus, declarat luctus, & lacrymæ, quibus supplicat pro filio. *Num.3. Obiectus est pater.*

Antecedentis 2. pars, *Cælius est municipibus suis probatus*, patet ex honoribus, quos Puteolani habuerunt absenti Cælio, & ex legatis, quos iidem ad hoc iudicium cum magna eius laudatione miserunt. *Num.5. Nam quod est obiectum.* Cicero concludit hanc, & primam antecedentis, partem æpiphonemate, & exemplo. *Ibid. videor mihi.*

Antecedentis 3. pars, *Cælius tametsi formosus, non est impudicus*, elevat obiectionem adversariorum, ut pervulgatam, & omnibus formosis adolescentibus communem: Adde, hæc obiectio pulchritudinis vel est accusatio, vel maledictum: si accusatio, ubi crimen, ubi probatio, ubi testes? si maledictum, contemnet Cælius. *Nu.6. Nam quod obiectum est.*

Porrò præclarâ insinuatione dolet Cicero Atratinum Adolescentem pudicum de impudicitia locutum esse, non suâ, sed Clodiæ culpâ monetque amicè, ne quid in posterum huiusmodi à se alienum proferat. *Num.7. Quam quidem partem.* Cæterùm pudicitiam Cælii confirmat disciplinâ patris, Crassi, Ciceronis. *Num.9. Verùm ad istam.*

Antecedentis 4. pars, *Cælius non fuit familiaris Catilinæ, nec adeò impudicitiæ, & eius coniurationis particeps*, 1. constat ex prima Cælii adolescentia, quia nunquam à Cicerone decesserit, aut pudicitiam violarit. *Num.10. nam quòd Catilina.* In virili ætate familiaris fuit quidem Catilinæ Cælius: verùm & alii multi, non continuò impudici. Atque idcircò magis excusandus est Cælius, quòd Catilinæ natura (quàm describit Orator ethopœia) versatilis, & multiplex specie assimulatæ virtutis multos tenuerit. *Num. 12. Studuit Catilina.* Imò etiam fortes, & bonos viros, & ipsum pene Ciceronem decepit Catilina: non igitur ista familiaritas Catilinæ crimen esse debet Cælio, quod commune est multis. *Num.14. Hac ille tam varia.*

2. Constat ex persona, & moribus, & fortuna Cælii; nec enim is coniuravit, aut ambitu se commaculavit, qui coniurationis, & ambitus crimine alterum (Antonium) accusavit. *Num.15. Itaq; à maledictis.*

Antecedentis 5. pars, *Cælius non sumptuosè habitavit*,

aut cum ære alieno, ut à patre in viciniam Clodiæ migraret, brevi dissolvit argumenta adversariorum: nec enim Cælius, adhuc pupillus, tabulas confecit, ex quibus expensi sumptus appareant: nec tanti emit ædiculam Clodii, quanti fingunt adversarii: nec semigravit à patre in viciniam Clodiæ, quo suadente apud forum & patronos commodè domum conduxit. *Nu.* 17. *Nam quòd æs alienum.*

Antecedentis 6. pars, *Cælius Senatorem pulsavit*, elevat fidem istius Senatoris, qui est solus à Clodia inventus testis; qui revera si pulsatus fuisset, statim, & per se actionem in Cælium instituisset. *Nu.* 19. *quamobrem illa.*

Antecedentis 7. pars. *Cælius non atrectavit matronas*, pariter elevat nocturnorum testium levium, à Clodia subornatorum fidem. *Nu.* 20. *Nec tamen illud*. Quamquam prolepsi accusatores Cælii excusat; solùm istos testes reiicit; *Nu.* 21. *Neque id ego.* Neque vult iudices hujusmodi testium cupiditate, ac fide corrupta causam Cælii expendere, sed argumentis ex ipsa causa, & ratione perspicuis. *Nu.* 22. *Hoc ex genere.*

Antecedentis 8. pars, *Cęlius non est seditiosus*, quia graviter & ornatè à M. Crasso perorata est, de seditionibus Neapolitanis, de Alexandrinorum pulsatione Puteolanâ, & de bonis Pallæ; Cicero vellet dictum esset ab eodem etiam de Dione: verùm de huius Dionis nece non laborat, quam qui commisit (P. Ascitius) non negavit, & absolutus est; multò igitur magis Cælius absolvetur, qui istius necis non modò non suspicione, sed ne infamiâ quidem est aspersus. *Num.* 23. *Itaque illam partem*. Respondet ad prolepsim. Ascitii causam, cujusmodi sit, à causa Cælii esse seiunctam, maximè ipso Coponiorum testimonio, qui ex omnibus intimè Dionis mortem doluerunt. *Num.* 24. *At prævaricatione.*

Antecedentis 9. pars. *Cęlius non est luxuriosus*, primum infirmat tristem, & asperam L. Herennii orationem, subtiliter ad criminandum, & severè ad obiurgandum inductam. *Num.* 25. *Ergo hęc removeantur.*

Mox primam eius accusationis partem, ut falsam; alteram, ut non criminosam; utramque ut extra causam, reiicit. *Nu.* 26. *Ac prima pars.*

Arripit Orator tertiam accusationis partem, quæ est objurgatio luxuriæ M. Cælii: atque apostrophâ deprecatus accusatorem Balbum, ut sibi fas sit eum adolescentem defendere, qui exemplo multorum postea ex voluptatibus emerget ad bonam frugem. *Num*, 27. *Sed hęc omittam.* Istum verò auditum attentè accusatorem eludit, propterea quod in genere vitia adolescentiæ, non in specie luxuriam

M. Cæ-

M. Cælii accusarit. *Num. 29. Sed tu mihi* . Quamobrem, admonet judices, & iterum deprecatur, ut quæ sunt adolescentibus vitia communia, hæc in Cælium non conferantur. *Ibid. Sed vestræ sapientiæ*.

Propositionis 2. argumentum, *totum istud crimen veneni & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem sprevit Cęlius*, hoc Enthymema contexit: persona Clodiæ, & Cælii, & testium, cæteraque adiuncta declarant commentitium esse crimen: ergo totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem sprevit Cælius.

Verùm Orator 1. præmittit argumentationi, ac proponit statum quæstionis seu causam Cœlii, quæque ipsi ab adversariis obiecta sint maledicta, & crimina. *Num. 30. Atque ego idem*. 2, premittit huius falsæ criminationis authorem Clodiam, quam) apostropha ad prętorem Cn. Domitium) cogitur perstringere, & insectari. *n. 31. Horum duorum*,

3. Præmittit festivas, & acres duas obiurgationes Clodiæ. 1. est, (inducto per prosopopœiam cæco Aspio abavo Clodiæ) qui in eius vitia severè invehitur. *Nu. 33. Sed tamen ex ipsa*. At correctione dilemma interserit Cicero, & ipse postulat à Clodia rationem familiaritatis suæ cum Cælio: cuius rationem afferre debet, si vult ipsa audiri in iudicio; si verò affert, quoniam necesse est se meretricem fateatur, eius testimonio non credetur. *Num. 35. Sed quid ego*. Altera prosopopœia est urbanè obiurgantis P. Clodii (minimi fratris Clodiæ) qui eam removet ab amore Cælii. *Nu. 36. Sine autem urbanius*. 4. Præmittit similes duas obiurgationes Cælii: una est severi patris Comici, qui Cęlium reprehendit; apud quem se excusat Cælius ab adiunctis, & maledicâ civitate. *Num. 37. Redeo nunc ad te.* Secunda est lenis, & elementis patris, qui Cælium excusat. *Nu. 38. Leni verò*. 5. Præmittit prolepsim, qua ipse non excuset aut defendat voluptates adolescentum: sed in ista ætate continentiam esse virtutem divinam, ac raram demonstret, primùm exemplo antiquorum Romanorum, *Nu. 39. Dicet aliquis*. Deinde auctoritate scriptorum Græcorum, & Philosophorum, quorum pauci fuerunt, qui non in voluptatibus corporis dignitatem posuerint. *Num. 40. Verum hæc genera*. Tum blandimentis ipsius naturæ, & multis viis adolescentiæ lubricis. *Nu. 41. Multa enim nobis.* Postea exemplo multorum, quibus, uti Cælio, licuit adolescentiam (modo sine crimin) in luxu, & voluptate traducere. *Nu. 42. quamobrem si quem*. Exemplo item in specie non paucorum, qui post adolescentiam libidinosè transactā, fortes atque illustres viri fuerunt. *n. 43. Ac multi*.

At

At verò negat Orator adolescentem Cælium voluptatibus fuisse occupatum. Num. 44. *At verò in M. Cœlio.* Quia studiis eloquentiæ, & labori forensi deditus fuit. Vbi aduerte syllogismum ex repugnantibus: studia enim eloquentiæ, & voluptates sibi repugnant. Num. 45. *Audistis cum pro se.* Quod amplificat à causis, cur tam pauci sint studiosi, & eloquentes. Num. 46. *An vos aliam.* Concludit nullum libidinis crimen esse in Celio, sed illud totum regerit in Clodiam. Nu. 47. *Nihil igitur illa.* Imò addit non reprehendendum esse adolescentem Cælium, si meretriciis amoribus implicatus fuisset. Nu. 48. *Verùm si quis est.* Denique apostrophà ad Clodiam, & hoc dilemmate excusat Cælium: Clodia vel est meretrix, vel non: si est, nihil pertimescet Cælius; si non, quid obiici potest Cælio Num. 50. *Oblivifcor iam.*

His præmissis, quæ partim ad præcedentem argumentationem confirmandam pertinent, partim ad sequentem premuniendam (nam ex cupiditatibus Cælii cæterisque sceleribus, aduersarii maximè crimen veneni, & auri inferebant) his, inquam, præmissis, facta per allegoriam transitione, & brevi distributione duorum criminum, quæ restant.

Prima pars Enthymematis, *de auro*, exponitur 1. à persona Clodiæ, quam acri iterum apostrophà Cicero, & hoc dilemmate stringit. Clodia vel scivit causam, quare à se aurum peteret Cælius, vel non scivit: si scivit, eodem se crimine obstrinxit; si non scivit, cur tam familiaris Cælio fuit, ut aurum commodaret? Num. 51. *Sed quoniam emersisse.* Quod si ut Balbus dicit, fuit cælata causam mulier, rursus hoc altero dilemmate captat: si Clodia fuit familiaris Cælio, non fuit celata, & est ejusdem criminis conscia; si non fuit familiaris, sanè aurum non dedit, Num. 53. *Vidit hoc Balbus.*

Exponitur 2. Prima pars Enthymematis à persona Cælii, cujus mores, ingenium, prudentia, facultas seruorum, cæteraque adiuncta loci, temporis, signorum (quæ non elaboratè Orator profert) longissimè absunt ab hoc crimine. *Ibid. Quid ergo nunc.*

Exponitur 3. à persona jurati testis L. Lucceii, qui propter sanctitatem falsò testari non vellet innocentem esse Celium; nec committi homicidium ferret sua in domo, per suos seruos, aduersus hospitem Dionem, quem ipse diligebat. Num. 54. *Habeo enim, judices.*

Amplificat Orator testimonium Lucceii, gravis, sapientis, moderati, viri, & ejus domum plenam integritatis, officii, religionis: opposito Clodiæ testimonio, temerariæ, proca-

procacis, iratæ mulieris; & ejus domo inimica, infami, crudeli, facinorosa, libidinosa. *Num.*55. *Sed cur diutius*,

Secunda pars Enthymematis, *de veneno*, exponitur 1. à causis finalibus, quæ afferri non possunt, cur Cælius venenum pararit Clodiæ; An ideo ne aurum redderet? nemo illud petit. Ne crimen hæreret? nemo etiam illud obiecit. *Num.*56. *Reliquum est igitur*.

Exponitur 2. à causis efficientibus, seu adiutoribus servis Clodiæ, quibus temerè, & amenter tantum facinus credidisset Cælius, quia hos noverat sibi alienos, & familiares suæ dominæ. *Num.* 57. *Cui denique*.

Exponitur 3. à ratione dati veneni: quæ ratio ex facultate, loco, tempore non constat, *Num.*58. *Ipsius autem veneni*. Digreditur hic Cicero maximo commiserationis affectu in mortem Q. Metelli, quem veneno sublatum dicit ab ista uxore improba Clodiæ, quæ nunc de veneficio accusare audet Cælium. *Num.*59. *Pro Dii immortales*.

Exponitur 4. à persona Licinii, & loco Balnearum mitiùs apto ad dandum venenum. *Num.*61. *Sed revertor ad crimen*.

Exponitur 5. à persona testium; quos Orator ab insidiis & levitate fidei, & familiaritate cum Clodia, & ficta narratione ridet. *Num.*63. *Atque equidem*. Deinde fabulæ artificem facit Clodiam, cui ostendit narrationem istorum, qui Licinium emiserint, servorum non cohærere; ac Licinium fugientem facilè potuisse comprehendi, aut alio certiore modo deprehendi ex signis exterioribus. *Nu.* 64. *Verùm hæc tota*. Demum istos testes facetâ allegoriâ, quasi fortes viros, & milites in convivijs, pro Clodia imperatrice pugnantes, uti olim Græcos ad Troiam pro Helena, deridet, expectat in judicio, minatur, terret à dicendo testimonio. *Num.*67. *Quos quidem ego*.

Adiungit prolepsim adversariorum de manumissione servorum, quam idcirco factam dicit Cicero, ut jam liberi servi vocari in quæstionem non possint, & detegere insidias aut impudicitias Clodiæ, de qua est, fabula, & adagium pervagatum. *Num.* 68. *At sunt servi*.

ANNOTATIO.

Conjectura seu argumentum adversariorum est duplex: 1. Cælius patrem habet obscurum, & eum malè tractavit: non est probatus suis municipibus: est formosulus, adeoque impudicus est familiaris Catilinæ: sumptuosè habitavit, & cum ære alieno, ut à patre migraret in viciniam Clodiæ: Senatorem pulsavit: est seditiosus: luxuriosus Ergo hic tot sceleribus affinis, non est alienus, ut mutuo aurum accipiat, ac, ne illud reddere debeat, venenum comparet. 2. Deprehensum est à multis testibus venenum in manibus

bus Licinii, qui era familiaris Cælio. Ergo &c. At singula Cicero refellit partim ut maledicta in Cælium, partim ut ficta crimina ab impudica muliere. Maledicta artificiosè colligit, & explicat inductio: Enthymema perstringit falsum crimen auri, & veneni.

Præcipuè luxuriam Cælii excusat Orator, vel ab adolescentia; cui ætati debeat aliquid voluptatis indulgeri, vel ab impudica & scelerata muliere, quæ adolescentem familiaritate sua pellexit; vel à persona Catilinæ, qui multos non solùm adolescentes, sed etiam viros fictâ virtute decepit; vel à studiis eloquentiæ & labore forensi, quibus valdè deditus fuit Cælius, vel subtili elusione accusatorum, Atratini, Herenii, Balbi. Iam verò crimen veneni quàm callidè removet à Cælio, quem iam luxuriâ purgavit? ut argute excutit personas, & testes, cæteraque adiuncta facultatis loci temporis, signorum, & causarum? facetè quidem, sed acriter Clodiam obiurgat, quæ tam familiaris fuit, ut aurum commodaret adolescentulo, præsertim ad flagitium; quando proinde vel eodem cum Cælio crimine obstrictam redarguit. vel aurum non commodasse. Huius præterea mulieris impudentiam exagitat, quæ accusare veneficii audeat Cælium, quæ maritum ipsa suum veneno sustulit meretricis autem fidem labefactat, quæ machinatrix, & architecta scelerum & fabulæ servos subornavit ut in judicio adolescentem perderet à quo erat spreta.

L. Lucceium vehementer Orator laudat, & magnam hujus testimonio auctoritatem affert, ne sua in domo plena integritatis, officii, religionis permisisse occidi hospitem Dionem putetur. Pariter adolescentis Licinii mores crimine alienos probat. Testium verò servorum, & familiarium Clodiæ fidem quàm acutè proscindit, ridendo, interrogando, terrendo. Denique apta ubique & conveninte oratione defendit Cælium, & totam huius iudicii invidiam, sceleraque obiecta retorque in Clodiam.

PERORATIO.

PEroratio constat apostrophâ, & deprecatione ad Iudices ut absolvant Cælium duabus ex causis: 1. Quia malè accusatur ab aduersariis gravissima lege Plautia seu de vi; cum vim non commiserit. Nu. 70. *Dicta est à me causa.* Nec M. Camurti, & Ceserni damnatio (quæ fuit infamis Clodiæ) esse debet præiudicium Cælio, quia hi lege Plautia nec tenebantur, nec damnati sunt: sed omnino maleficium eorum erat hujusmodi, ut damnari eos necesse videretur, quacumque lege essent accusati. Num. 71. *Atque hoc etiam.* At Cælio nulla vis potest obiici, nec aliud maleficium, quod puniri à judicibus possit: nam pueritiam, (est quædam quasi anacephalæôsis Contentionis) & primam adolescen-

lescentiam honestè coluit studiis eloquentiæ disciplinis summorum virorum, contubernio Q. Pompeii, illustri accusatione C. Antonii. *Nu. 72. M. verò Cælius*, Nisi in hoc flexu quasi ætatis paullum hæsit fama Celii ex familiaritate Clodiæ. N*u. 75. in hoc flexu*. Sed celeriter voluptatibus emersit, ac innato mentis ardore ad gloriam, meliora sectatus est; itaque iam violentia, & ferocitate ingenii depositâ, spem facit virtutis, ac industriæ futuræ, quam pro Rep. probavit duabus accusationibus. N*um. 76. Atque ut iste.*

Quare adducta dissimili comparatione Sext. Clodii, & M. Cælii iudices obtestatur Orator, ne turpiter mulieris libidinose gratiâ hunc innocentem, & optimæ spei adolescentem condemnent, qui paucis his diebus istum nefarium hominem eiusdem Clodiæ opibus absolverunt. N*u. 78. Quare oro 2.* Quia Senectus, ac lachrymæ parentis, & communis omnium parentum, adeoque Judicum sensus erga adolescentes liberos, & spes Reip. & merita Ciceronis postulant tribui misericordiam M. Celio. *Num. 79. quod cum huius.*

ANNOTATIO.

In hac peroratione artificiosè Orator colligit, quod tota oratione etiam exordio, attulit, ut Iudices moveret ad commiserationem Cælii, & invidiam Clodiæ. Itaque hic absolutus est, & paulopost factus ædilis.

PRO

PRO L. CORNELIO BALBO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Balbus Gadibus in Hispania natus, propter operam, ac fidem in bello Sertoriano probatam, civitate Romana à Cn. Pompeio donatus fuit quo tempore L. Gellius, & Cn. Cornelius Consules legem ex Senatus sententia tulerunt ut cives Romani essentii, quos Cn. Pompeius Imperator magnis in Hispania rebus gestis de consilii sententia sigillatim civitate donarat. At cum postea Balbus amicitia Principum, & divitiis floreret, invidus Accusator negavit Balbum iure civitatis potuisse donari: quia ex fœderato populo nemo posset, nisi is populus fundus factus esset, in civitatem Romanam venire; Gaditanum autem populum, cum Balbus civitate donaretur, fundum factum non esse. Contra hunc Accusatorem Cicero Balbum tuetur, asseritque iure, & rectè factum esse civem Romanum.

Quæstio est in genere iudiciali, an Balbus iure, & rectè civitate Romana sit donatus.

Character est subtilis, præterquam in exordio, & Peroratione, & laudatione Cn. Pompeii, vel iuris Rom.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIUM.

Difficile est Ciceroni post M. Crassum, & Cn. Pompeium perorare; qui maxima auctoritate; & usu, & ingenio, & studio Balbum defenderunt: sed mos gerendus, & Cn. Pompeio, & C. Balbo, cui Cicero multum debet.

PROPOSITO.

Balbus iure, & rectè civitate Romana est donatus.

ARGUMENTA.

1. Quia ex lege Gellia, & Cornelia licuit Cn. Pompeio civitate Balbum donare. 2. Fœdera non impediunt Balbum potuisse fieri civem Rom. 3. summi Imperatores numquam dubitarunt fœderatos civitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiam si is populus fundus non esset factus. 4. est consuetudo civitatis, liberos, & fœderatos asciscere, nulla mentione fœderis aut fundi populi.

ARGUMENTATIO.

1. ARGUM.

Etiam ex lege Gellia, & Cornelia non licuisset Cn. Pompeio civitate Balbũ donare; tamen tanti viri auctoritas non esset reprehendẽda: sed hoc ipsi licuit: quis igitur hunc accuset?

2. ARGUM.

Accusator Balbi malè interpretatur fœderatos populos fieri fundos oportere, ut quis ex iis civitate donetur; cùm id non magis proprium sit fœderatorum, quàm omnium liberorum: igitur fœdera non impediũt Balbum fieri civẽ Rom.

3. ARGUM.

C. Marius, Cn. Pompeius pater, P. Crassus, L. Sylla, Q. Metellus, M. Crassus, hic Cn. Pompeius nunquam dubitarunt fœderatos civitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus: igitur summi Imperatores, &c.

4. ARGUM.

Judices, populus, Senatus nõ solent de fœndere, aut de fundo populo quærere igitur est cõsuetudo &c.

Extant multis exemplis expressa facta judicum, & populi, & Senatus: quæ nemo potest reprehēdere.

4. AGUMENT.

An accusator Balbi est sapiētior istis tot, tantisque Imperatoribus, qui fœderatos Civitate donarunt sine fundo populo?

1. Vocat in odium Orator invidos accusatores Balbi.

2. Pro Balbo deprecatur judices tum à persona Cæsaris, & Pompeii tum judicio Imperatorum, judicum, populi, Senatus.

PERORAT.

3. ARGUM.

Imperitus est accusator Balbi, qui contra Majorum exempla, & prodita jura, negat fœderatos civitate, iisque afficiendos præmiis, quæ hostibus, ac servis deferuntur. Deinde idem magis imperite jus mutandæ civitatis oppugnat, obiecto Gaditanorum fędere commentitio: nam ipsi Gaditani gloriantur Balbum suum, esse civem Rom.

2. ARGUMENT.

Auctoritas Metelli Numidici, & Xenocratis Atheniensis tanta fuit, ut non quæreretur, quid ipsis liceret. An minor erit authoritas Cn. Pompeii, summis virtutibus, ac gestis rebus eximii? Quid? ipse contra fœdera fecerit? quæro an sciens! nefas est id dicere, an nesciens? quis illo homine scientior? nullus igitur sit obtrectatori locus.

1. ARGUMENT.
AMPLIFICATIO, ET AFFECTUS.

EXOR.

EXORDIUM.

ET si duo patroni (M. Crassus, & Cn. Pompeius) maiori auctoritate, usu, ingenio, studio, quàm Cicero, defenderint Balbum : tamen eum à se quoque defendendum putat Orator, quia ipsi plurimum debet. N*um.* 1. *Si auctoritates.* Ac Pompeium laudans, quòd ornatè, graviter, & copiosè Balbum defenderit, sibi difficilius esse ait post tantum Oratorem dicere; nisi hoc à se officium non modò Balbus, sed ipse etiam Pompeius exigeret. N*u.* 2. *quæ fuerit.*

ANNOTATIO.

Cicero benevolentiam comparat grato suo animo in Balbum, & officio in Cn. Pompeium; attentionem magnitudine causæ, quam præstantes viri susceperunt, docilitatem propositione, qua subiungit) uti iam videbimus) quid non sit controversum, & constituit, quid versetur in quæstione.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio (post se iunctionem, quam explicat narratiuncula de rebus gestis Balbi, & donatione civitatis, quæ adversarius non negat) est hæc; Balbus iure; & rectè Civitate Romana est donatus. N*u.* 5. *Ac mihi quidem.*

Distributio seu argumenta sunt hæc quatuor; primum, quia ex lege Gallia, & Cornelia licuit Cn. Pompeio civitate Balbum donare. Secundum, quia fœdera non impediunt Balbum potuisse fieri civem Romanum. Tertium, quia summi Imperatores Rom. nunquam dubitarunt fœderatos civitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus. Quartum, quia est consuetudo civitatis, liberos, & fœderatos asciscere, nulla mentione fœderis, aut fundi populi.

CON-

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *ex Lege Gellia & Cornelia licuit Cn. Pompeio civitate Balbum donare*, hoc effertur syllogismo: etiamsi ex lege Gellia, & Cornelia non licuisset Cn. Pompeio civitate Balbum donare, tamen tanti viri auctoritas non esset reprehendenda: sed hoc ipsi licuit: quis igitur eum accuset?

Major amplificatur 1. summis virtutibus, & rebus gestis Cn. Pompeii, Nu. 7. *ubi igitur est crimen*. Amplificatur 2. Metelli Numi dicti, & Xenocratis Atheniensis exemplo. *Nu.* 11. *Audivi hic*. Minor illustratur hoc dilemmate: si quid obstitit, quominus hoc Pompeio licuit, fuerunt fœdera, quæ vel scivit, vel nescivit: si scivit, nefas est dicere Cn. Pompejum contra fœdera civitate Balbum donasse; cuius rei testem Orator invocat totam rerum naturam per exclamationem, & prosopopœiam, *Nu.* 13. *Utrùm enim inscientem*.

Si nescivit, ergo Cn. Pompeius tota rerum scientiâ, & bellorum usu clarus, est ignorantior homine mediocri, & librariolo, qui istud fœdus Gaditanum novit? *Nu.* 14. *Gratificatur mihi*.

Concludit invideri virtuti præsenti sæpius, quàm præteritæ; at magni Pompeii auctoritatem nulla obtrectatoris voce lædendam esse. *Nu.* 15. *Atque ut ego sentio*.

Post hæc inserta est propositionis distributio (sejunctio allata est supra) seu ordo earum rerum, de quibus post Pompeium, & Crassum dicturus est Cicero. *Nu.* 17. *omittam igitur*.

Etiam subiungitur quædam per deprecationem insinuatio, seu præmunitio pro sequentibus, ne lex tam gravis constituta videatur, ut viris bonis, & Balbo non liceat virtute, & industria emergere ex infimo genere. *Nu.* 18. *At prisquam*.

Propositionis secundum argumentum, *fœdera non impediunt Balbum potuisse fieri civem Rom.* Hoc Enthymemate (subtiliùs fortasse, aut malitiosiùs ad præsentem causam) contorquetur: Accusator Balbi malè interpretatur fœderatos populos fieri fundos oportere, ut quis ex iis civitate donetur; cum id non magis proprium sit fœderatorum, quàm omnium liberorum: ergo federa non impediunt Balbum potuisse fieri civem Romanum.

Antecedens exclamatione ironicâ arguit imperitiam Ac-

Accusatoris, qui omnium præmiorum, beneficiorumque populi Romani expertes faciat fœderatos, contra exempla Maiorum. *Nu. 20. Sed negat ex fœderato.*

Amplificat Orator à consequentibus, hoc fore gravissimum & iniuriosissimum non modò populo Rom. sed etiam fœderatis populis, si qu s post defensum imperium non possit iis affici præmiis, quæ deferuntur stipendiariis, hostibus, servis. *Nu. 22. Atqui si Imperatoribus.*

Deinde hoc, quod asserit de fundis populi Accusator, est contra ius mutandæ civitatis: quæ mutatio debet esse liberrima, ut civi Romano (vel exilio, vel postliminio, vel rejectione) liceat donari civitate à Gaditanis, sicut & Gaditano liceat à Romanis donari civitate: quod patet exemplis. *Num. 27. Sed cum est illud.* Quamquam est hoc discrimen inter Græcos & Romanos, quòd his non liceat transire de civitate in civitatem, hoc est esse civitatis Romanæ, & cujusvis præterea, sed unius. *Num. 29. Quod si civi.*

Atque hæc divina à Maioribus prodita iura Orator prædicat, quibus licet cuilibet (id exempla confirmant) donari Civitate, nulli eam amittere, nisi ipse auctor factus sit. *Nu. 31. O iura præclara.* Obiicit Accusator exstare quædam fœdera nonnullorum populorum, quorum in fœderibus exceptum est, ne quis eorum recipiatur civis Romanus. Respondet Cicero nihil huiusmodi exceptum esse in fœdere Gaditano; &, si esset, sublatum lege Gellia, & Cornelia: neque illud fœdus esse sacrosanctum, propterea quod populus plebsve illud non sanxit aut obtestatione legis, aut pœna seu consecratione capitis. *Num. 32. At enim quædam.*

Non tamen his infirmat Cicero fœdus Gaditanorum, sed illo nihil exceptum fuisse, nec civitatis factam esse mentionem, denique nihil aliud cautum consensu populi, quàm pacem, & conservationem maiestatis populi Rom. (hic obiter ridetur accusatoris interpretatio) narratione exponit à tempore, & formula, quibus hoc fœdus sancitum, & renovatum est. *Num. 34. Nec verò hæc ratio.* Concludit parva & elegante anacephalæosi Balbum esse civem Romanum, etiamsi hoc iure fœderis negarent Gaditani, aut eum repeterent. *Nu. 38. Sed quid ego.* Verùm id non negant Gaditani, aut jure fœderis repetunt Balbum, quem maximè volunt esse civem Romanum; quod constat ex ipsorum benevolentia in cives Romanos, & Balbum. *Num. 39. Nunc verò quid ego.*

Benevolentia Gaditanorum in cives Romanos amplificata est conglobatis effectis amicitiæ, & probata multis

Imperatoribus. *Nu.* 40. *Testantur & mortuos*. Benevolentia in Balbum his argumentis patet, quòd Gaditani hospitium cum Balbo faciant publicè, quod legatos mittant, qui deprecentur ne Balbus jus civitatis amittat; quod Senatus consulta faciant contra accusatorem Balbi. *Num.* 41. *Atque hanc, iudices*. Confirmatur Gaditanorum benevolentia in Balbum ex emolumento non mediocri commendationis, & gratiæ, & multorum beneficiorum, quæ quotidie accipiunt à Balbo cive Romano. Et in fine additur iterum anacephaleosis. *Num.* 43. *etenim quis est*.

Propositionis tertium argumentum, *Summi Imperatores Romani nunquam dubitarunt fœderatos civitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus*, inductione ostenditur: C. Marius, Cn. Pompeius pater, P. Crassus, L. Sylla, Q. Metellus, M. Crassus, hic Cn. Pompeius nunquam dubitarunt fœderatos civitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus: ergo &c.

Antecedens illustratur exemplo C. Marii tot bellis, ac magistratibus clari, qui M. Annium Oppium, & alios plures fœderatos, & fortes viros, civitate donavit. *Nu.* 45. *Quos igitur prudentissimos*. Deinde Cn. Pompeius pater, P. Cæsium & cohortes duas Camertium: Heracliensium legionem, P. Crassus; L. Sylla, Massiliensem Aristonem, & sexaginta Gaditanos; Q. Metellus, Fabium Saguntinum; Aletrinensem, M. Crassus, Asdrubalem Gaditanum, Mamertinos Ovios, quosdam Vticenses, Saguntinos Fabios Cn. Pompeius civitate donavit. *Num.* 50. *quid Cn. Pompeius*.

Propositionis quartum argumentum, *est consuetudo civitatis liberos & fœderatos ascifcere, nulla mentione fœderis, aut fundi populi*, etiam inductione ostenditur: Judices, populus, Senatus non solent de fœdere, aut de fundo populo quærere; ergo &c.

1. Pars antecedentis constat: nam apud Iudices nemo unquam ex liberis, fœderatisque populis est de civitate accusatus aut condemnatus, quod aut populus fundus factus non esset, aut quod fœdere civitatis mutandæ ius impediretur. *Nu.* 52. *Habetis Imperatorem*.

2. Pars item constat: nam populus Romanus duos Oratores L. Cassium Tiburtem damnato Cælio (licet populus Tiburtinus fundus factus non esset) & Titum Coponium pariter Gaditanum) damnato C. Masone, donavit civitate: idem populus Rom. civitate Balbum, fortem virum, non donabit, quia fundus populus Gaditanus factus non sit? *Num.* 53. *Cognoscite nunc populi*.

Doni-

Denique Senatus è fœderatis fere civitatibus multos Sacerdotes Cereris delegit, & ascivit, nulla mentione fundi populi factâ, aut violati fœderis. Num. 55. *Cognoscite nunc judicium.*

ANNOTATIO.

Tota causa, inquit, Manutius, pendet à fœdere, id est ab interpretatione eorum verborum, ut populus fundus fieret. Aliter enim accusator, aliter ea Cicero interpretabatur: accusator sic, fundum fieri populum, cum auctor esset eius rei, quam alienaret: Cicero, cùm acciperet unam; pluresve leges Romæ latas, ut iis legibus inposterum, æque, ac populus Rom. uteretur, & in populo fœderato, tanquam in aliquo fundo, leges eæ residerent. Verior est accusatoris interpretatio; Cicero serviens causæ, sensum pervertit.

Itaque Orator contendit Cornelium Balbum iure, & rectè civitate donatum esse. 1. ex lege lata à Gellio & Lentulo: ut Pompejus cui vellet, civitatem dare posset. 2. ex fœdere, quia si ex fœderatis populis negatur, aliquem fieri civem Romanum, idem negabitur ex omnibus populis liberis: quandoquidem illud de populis liberis fundis commune est liberorum populorum, non proprium fœderatorum: & tamen ex populis liberis multi donati civitate sunt; nec quæsitum est quod accusator nunc in Balbo quærit, utrum ii populi fundi facti essent, an non. Deinde si accusator dicit fœdera esse sacrosancta adeoque non violanda sine populi consensu: non consensisse autem populum Gaditanum, ut Balbus civitatem mutare posset. Respondet Cicero fœdus Gaditanum non esse sacrosanctum, quia de eo neque ad populum neque ad plebem latum sit: sacrosanctum autem esse nihil posse nisi quod populus plebsve sanxerit consecratione capitis & obtestatione legis. 3. Exemplo summorum Imperatorum qui tam fœderatos quàm liberos civitate donarunt, sine populi consensu. 4. Perpetua consuetudine civitatis Romanæ, in quam asciti sunt tam multi, sine mentione fœderis, aut populi fundi.

Artificium seu insinuatio oratoris est, ut aptè ad causam definiat fundum populum, suamque definitionem stabiliat lege, fœdere, auctoritate, consuetudine: quam etiam definitionem ut ratam habeant iudices, deprecatur 1. à persona Cornelii Balbi, ejusque rebus integrè & fortiter gestis. 2. A persona Cn. Pompeii, & C. Cæsaris quibus Balbus est admodum charus. 3. Ab invidia adversariorum, qui non tantum Balbum, sed huius etiam amicos oppugnant in hac causa.

PERORATIO.

IN causa jam aperta, & satis probata, 1. respondet Cicero invidis accusatoribus Cornelii Balbi: quorum maledicta quidem de pecuniis, de luxuria, de Tusculana villa, de Tribu Crustumina facilè refellit. *Num.* 56. *Intelligo judices*. Magis Orator pertimescendos putat Balbo eos, qui inimici sunt, aut invident suis amicis: nam inimicitias removet à persona Balbi, qui semper omnes bonos coluit, omnium fortunæ, dignitatique cessit, neminem in communibus discordiis læsit, Ciceronem sublevavit. *Nu.* 58. *Qui amicis L. Cornelii*.

Verum istiusmodi inimicos amicorum Balbi, jubet Orator eum ipsis Ducibus, id est, Pompeio, & Cæsare, non cum comitatu, assectatoribusque, id est Baldo confligere; suadetque eas inimicitias aut deponere, aut eas non retinere, nisi quamdiu aut proficiunt, aut certè non obsunt civitati. *Num.* 59. *Non igitur à suis*.

2. Deprecatur Cicero judices à persona C. Cæsaris, qui familiarem habet Balbum; cujus proinde damatio isti gloriosissimo viro absenti erit gravissima. *Num.* 63. *Quid enim est*,

Subjectâ anacephalæosi totius contentionis hoc est, judicio Imperatorum, judicum, populi, Senatus de Balbo cive Romano. *Num.* 64. *Misereminiejus*. Concludit judices in hac causa non de maleficio Cornelii Balbi, sed de beneficio Cn. Pompeii judicaturos. *Nu.* 66. *Postremò illud*.

ANNOTATIO.

Ista peroratio est perfecta recapitulatio insinuationis, & argumentorum, propter quæ Balbus censeri debeat iure, & rectè civis Romanus.

DE PROVINCIIS CONSVLARIBVS.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

C. Sempronius Gracchus in tribunatu legem tulit, ut provinciæ Consulares à Senatu quotannis decernerentur, & annua tantum esset earum administratio. Ex ea lege Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus, L. Philippus Marcius Consules, retulerunt ad Senatum de Provinciis Consularibus decernendis. Ea tum quatuor erant, de quibus variæ sententiæ dictæ sunt, Macedonia, cui L. Piso; Syria, cui A. Gabinius; Galliæ duæ, quibus uno imperio coniunctis præerat C. Cæsar. Qui ante Ciceronem sententiam dixere, id omnes, excepto P. Servilio spectabant, ut Cæsari, quem pessimè oderant, vel omnino totum auferretur imperium, adempta utraque Gallia, vel certè ulteriore, aut citeriore detracta, minueretur. Contradixit Cicero, sententiam rogatus: de Cæsare, magnas res gerente, proposita Reip. utilitate, nihil mutandum censuit, Pisonem autem, & Gabinium quandoquidem non modò laude dignum nihil gererent sed etiam provincias avarè, crudeliter, superbè administrarent esse revocandos. Itum est in ejus & P. Servilii sententiam: revocati Piso, & Gabinius, & Cæsar retentus. Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Piso, & Gabinius sint revocandi è provinciis Consularibus, ille è Macedonia, hic è Syria; Cæsar autem retinendus in Galliis.

Stylus est mediocris seu temperatus.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Cicero non affectu vindictæ, sed Reip. post P. Servilium, dicit sententiam contra Gabinium, & Pisonem.

propositio. Piso, & Gabinius sunt revocandi è provinciis Consularibus, ille è Macedonia, hic è Syria; Cęsar autem retinendus in Galliis.

argument. 1. Qnia Piso, & Gabinius malè administrant provincias.

2. Cæsar in Galliis magnas res gerit, utilitate solius Reip.

ARGUMENTAT.

1. ARGUM. Piso & Gabinius modò coniunctim, modò separatim improbè, avarè crudeliter provincias vexant: igitur Piso & Gabinius malè admistrant provincias.

2. ARGUM. Cæsar utramque Galliam affecto iam bello perdomuit: igitur Cæsar in Galliis magnas res gerit.

AMPLI-

1. ARGUMENT. AMPLIFICATIO, ET AFFECT.

Piso Macedoniam permisit excursionibus Thraciis vexari: exercitum Romanum passus est fame & morbo consumi: expilavit Achajam, Dyrrhachium, Bizantium.

Gabinius avaritiâ afflixit Syriam, exercitumque Romanum; magnas Publicanis injurias fecit: supplicationem à Senatu non obtinuit magnâ ignominiâ. Piso autem de suis rebus certiorem facere Senatum non est ausus.

2. ARGUMENT.

Cùm priùs ipse Cicero dècreverit Cæsari honores propter hominis ornamenta, cur non eidem nunc quoque Gallias decernat? nam hic vir non privato commodo, sed solius Reip. felicissimè subiugat Gallias à nullo adhuc Imperatore Rom. domitas. Quare sententia eorum, qui volunt Cæsari imperium minui, periculosa est Reip.

peroratio

Cicero decernit Gallias Cæsari, spectatâ utilitate unius Reipub.

EXORDIUM.

ETsi nemo dubitat, quid Ciceroni conveniat, & necesse sit de provinciis sentire: non tamen suam sententiam dicit aut primus, aut solus, aut ex affectu doloris & vindictæ in Pisonem, & Gabinium, à quibus vehementer est læsus: sed dicit ex utilitate Reip. cum justo sensu omnium, post P. Servilium, qui istos Consules duos notavit. Num. 1. *si quis vestrum*.

ANNOTATIO.

Insinuatione Orator præmittit sententiam suam auctoritate P. Servilii, ac utilitate Reip. ne videatur ex affectu odii (qui pessimus est consultor) sentire.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est, Piso & Gabinius sunt revocandi è provinciis Consularibus, ille è Macedonia, hic è Syria; Cæsar autem retinendus in Galliis,

Distributio seu argumenta sunt, 1. quia Piso, & Gabinius malè administrant provincias. 2. quia Cęsar in Galliis magnas res gerit utilitate solius Reip.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Piso & Gabinius male administrant provincias*, hoc enthymemate Orator dilatat: Piso & Gabinius modò conjunctim, modò separatim improbè, avarè, crudeliter provincias vexant: ergo Piso & Gabiniùs malè administrant provincias.

Antecedens 1. amplificatur præteritione eorum, quæ ante obtentas provincias conjunctim isti Consules improbi fecerunt. Num. 3. *Decernenda nobis*. 2. amplificatur triplici crimine, quod Piso separatim in Macedonia commisit: istam enim provinciam permisit excursionibus Thraciis vexari. *Num. 4. Ad ipsas venio*.

Exercitum verò Romanum passus est injuriâ, fame, morbo, vastitate consumi. Num. 5. *Iam verò exercitus*.

Tum expilavit Achaiam, Dyrrhachium, præcipuè Bizan-

Bizantium avaritiâ, libidine, sacrilegiis, crudelitate afflixit, quod præteritione auget Orator. *Ibi. quis ign a Achæos.* 3. amplificatur itinere, & aduentu Gabinii in Syriam seu cæde exercitus Romani; item ejus avaritia, & latrociniis in administratione istius provinciæ. *Num.9. An verò in Syria.* Maximè persequitur Cicero iniurias Publicanis factas à Gabinio; namque hic istorum hominum honestorum, & parcorum vectigalia evertit, quibus, in his angustiis ærarii, subveniat Senatus necesse est. *Num. 10. Iam verò Publicanos.*

. Concludit utrumque de provinciis diripiendum esse tum judicio Senatus (qui superiore anno istos Consules reuocasset, si liber fuisset) tum injustâ Gabinio ignominiâ (quanquam hæc est cum Albucio communis, sed dissimili ratione) quando idem Senatus litteris Gabinii supplicationem denegavit: Piso autem de suis rebus certiorem facere Senatum non est ausus. *Num. 13. Hos verò de provinciis.*

Propositionis secundum argumentum, *Cæsar in Galliis magnas res gerit utilitate solius Reip.* hoc enthymemate conficitur: Cæsar utramque Galliam affecto jam bello perdomuit: ergo Cæsar in Galliis magnas res gerit utilitate solius Reip.

Sed ante hanc argumentationem refellit Cicero aliquos, qui censent Pisoni, & Gabinio prorogandas esse provincias. *Num.17. Atqui duas.* Refellit etiam quemdam Senatorem, qui negat Ciceronem inimicitiorem Gabinio debere esse, quàm Cæsari; quia hic impulsor atque adiutor fuit tempestatis in Ciceronem excitatæ. Cui respondet Cicero se exempla clarorum virorum sequi, Scauri, L. Crassi, Metellorum, qui Marium tametsi inimicum, non detraxerunt è provincia. *Nu.18. qua de re dicam 2.* Respondet item exemplo M Lepidi, T.Gracchi, L. Philippi, Servilii, Luculli, Metelli, se cum Cæsare inimicitias deponere bono Reip. *Num.20. Ergo ego Senator. 3.* Respondet se Cæsari, propter ejus merita in Remp. non posse non amicum esse; inimicissimum verò hostibus Reip. *Nu.22. An ego possum.* 4. Respondet exemplo Senatus redire in gratiam cum Cæsare, ipsique honores decernerere, *Nu.25. Cur igitur expectem.*

5. Respondet comparatione, se antea sine reprehensione Cęsari quindecim dierum supplicationem, & stipendium exercitus, & decem legatos decrevisse: cur iam eidem non possit magna Reip. utilitate utramque Galliam decernere? *Num.26. Sed quid est.*

His præmissis.

Antecedens Enthymematis amplificatur 1. subjectione, & distributione, quod nullà causa alia, velit Cæsar commorari in Galliis, nisi ut bellum perficiat, magno Reip. bono, non suo privato affectu. *Num.29. Nam ipse Cæsar.*

Amplificatur 2. proposita difficultate Galliam domandi, cæteris etiam domitis. *Num.30. Ego verò sic intelligo.* At Cæsar (felicior C. Mario) totam fore Galliam subjugat, ut Germanos, Helvetios; cæteras nationes, Romano imperio timendas, una aut alterâ æstate subjugare solus potest. *Num.33. Itaque cum acerrimis.*

Concludit Cicero retinendum esse Cæsarem in Galliis, magna Reip. utilitate, non privato commodo. *Num.35. Quare sit in ejus.*

Absoluta argumentatione, confutat eorum sententiam, qui Cæsari volunt imperium minui, si non ademptâ utrâque Galliâ, certe altera, vel ulteriore, & citeriore. Nam is, qui Cæsari ulteriorem tantum Galliam cum Syria decernit, imprudenter perturbat spem belli Gallici; approbat legem Vatiniam, quam Senatus esse legem negat; decernit Cæsari provinciam, cui possit intercedi, adeoque beneficium Senatus violat. *Num. 36. Nam illa sententia.*

Alter sapientius quidem Cæsari citeriorem Galliam decernit: at si ante calendas Martias (ut ipse est auctor) revocetur Cæsar è citeriore Gallia, offendetur populus, qui ad id tempus eam provinciam Cæsari concessit; si post calendas, designatus Consul carebit provincia. *Nu.37. Alter belli.* Accedit hoc incommodi ad has sententias, quòd Piso remanebit in provincia, ac Cæsar ægrè feret contumeliam seu diminutionem provinciæ: quare provideri debet, ne hunc fortem, ac summum virum offendat, & à se alienet Senatus, quem eximiis honoribus affecit, & optimatibus reconciliavit: quod est absurdum, & Reip. periculosum. *Num. 38. Attamen his sententiis.*

Atque eodem argumento Cicero, aut potius Cæsaris virtute fretus, respondet Marcellino Consuli, timenti ne si Cæsari citerior Gallia non aufertur, postea populus uti rogatione Vatiniâ fecit) alteri quem volet, & quem Senatus non volet, eam provinciam tradat. *Num. 39. Monemur à fortissimo.*

Digreditur Cicero seu iterum dilabitur ad eos qui dicebant ipsum cum Cæsare non Reip. causa, sed illius felicitate commotum, sibique privatim consulentem, rediisse in gratiam. Quibus ostendit prætermissione sibi amicitiam constitisse cum Cæsare ab adolescentia. *Num.40. Sed non alienum.* Deinde in Consulatu Ciceroni Cæsar amico animo quinqueviratum, & legationem obtulit; quan-

quanquam hæc illæ fortiter pro Rep. repudiavit. *Num.* 41. *Posteaquam sum*. Clodio quidem;ut is tribunus fieret, Cæsar favit: at hunc facilè Cicero excusat, præsertim oblatâ legatione, quâ Cicero Clodii impetum vitare potuit; aliisque beneficiis à Cæsare acceptis pro suo reditu, quæ omnem penitùs iniuriam delere possunt. *Nu.* 42. *traduxit ad plebem*.

Quare concludit se per adversarios posse, si non gloriari de amicitia Cæsaris, at grato, animo eius acta defendere. *Num.* 44. *Ego verò*.

Aut si inimici Cæsarls acta impugnant, certè ipsi tribunatum Clodii, omnesque huius leges ratas habere non debent. *Num.* 45. *Nam Summi Civitatis*.

ANNOTATIO.

Quia Ciceroni detrahendi sunt è provincia Piso & Gabinius, retinendus Cæsar, sapienter cavet, ne odio adversus illos, aut erga hunc gratiâ adductus, sententiam suam proferre videatur. Quamobrem longe à sua & Cæsaris persona omnem privatum affectum removet, proposito unico Reip. bono: profitetur enim summorum virorum exemplo, secum Cæsare inimicitias, Reip. causa deponere; sed cum inimicitiæ nunquam fuerint, opinionem iniuriæ beneficio esse extinctam: ad hac spectare sed dignitatem Cæsaris. Senatus concordiam, auctoritatem, constantiam, & perpetuam Gallici belli rationem. Cæsari verò, contra inimicos, fic censet prorogandam esse utramque Galliam, ut multa commoda Reip. ex hac prorogatione; ex diminutione autem imperii, ignominia, & alienatio Cæsaris à Senatu sequi possit. Denique rebus gestis, ac virtute Cæsaris amplificata, ostendit nihil aliud tam à Cæsare quàm à se, expeti, nisi publicam utilitatem imperii Romani. De Pisone & Gabinio non laborat, quos conglobatis effectis vocat in invidiam, quod non modo laude dignum nihil gerant, sed etiam Provincias improbe, avare, crudeliter vexent.

PERORATIO.

Repetit Cicero summatim, quod in contentione dixit. scilicet cæsarem (quidquid inimici reclament, aut reprehendant) in Galiis retinendum, non privato Ciceronis, aut ipsius cæsaris bono; sed unius Reip. & Senatus utilitate. *Nu.*47. *Extremum illud*.

ANNOTATIO.

Sola anacephaleosi argumentorum utitur Orator, quia forte superfluum esse apud Senatores putat pluribus moveri affectibus voluntatem, quando rationum pondere convicta est intelligentia.

IN L. PISONEM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

CVm revocati essent (ut loquitur Pedianus) ex provinciis Piso & Gabinius sententia Ciceronis quam dixerat de provinciis Consularibus. Lentulo & Philippo Coss. reversus in civitatem Piso de insectatione Ciceronis conquestus est, & in eum invectus. Pisoni Cicero respondit hac oratione quæ vehementem continet vituperationem Pisonis tum ab eius publicis flagitiis in Consulatu & Provincia Consulari, tum privatis luxuria, nequitia, crudelitatis avaritia.

Quæstio est in genere demonstrativo, an L. Piso sit homo sceleratus.

Genus dicendi est vehemens, & amplum.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Ex abrupto per indignationem, quòd Piso, nulla virtute factus est Consul.

PROPOS. Piso est homo sceleratus.

ARGUM. 1. Quia impiè Consulatum gessit. 2. Turpiter, ac nefariè provinciam Consularem administravit. 3. Privatim multa egit nequiter, luxuriosè, crudeliter, avarè.

ARGUMENT.

1. ARGUM. Piso Consul sceleribus Remp. & cives vexavit: igitur Piso impiè Consulatum gessit.

2. ARGUM. Profectio Pisonis in provinciam Consularem, & res in ea gestæ & reditus in patriam, sunt cum dedecore, & scelere coniuncta; igitur Piso turpiter, ac nefariè provinciam Consularem gessit.

3. ARGUM. Piso omnibus est odio propter privata scelera, & sordidas libidines, & crudelitatem, & avaritiam: igitur Piso privatim multa egit nequiter luxuriosè, crudeliter, avarè.

EXOR.

1. ARGUM.
AMPLIFFICATIO, ET AFFECTUS.

Cicero propria virtute, Piſo nullâ corporis, & animi dignitate magiſtratus eſt aſſecutus: imò ſceleratus hic Conſul ludos compitalitios renovavit; Æliam, & Fuſiam legem, & cenſuram evertit? Ciceronem prodidit, & crudeliter in exilium ejecit. Quare non eſt Piſo Conſul, aut dignus conſulis nomine, qui tam impiè patriam & cives vexavit.

2. ARGUM.

Diſcedentem Ciceronem omnes ſunt honore, & precationibus proſecuti; nullus Piſonem. Iam in exilio, frequentiſſimus Senatus, ſplendidiſſimis decretis Ciceronem revocavit, Piſo in provincia, amiſſo exercitu, exercitis latrociniis; nunquam auſus de ſuis rebus geſtis Senatum monere, non triumphavit. Atque inſignis eſt hæc Piſonis, & Gabinii infamia, pœnaque ſcelerum(nam exilium Ciceronis,aut mors, aut alius caſus non eſt ſupplicium bono, fortique viro) turpiſſimè provincias Conſulares adminiſtrare. Tum reditus Ciceronis maximè glorioſus fuit; Piſonis obſcurus, & ſine triumpho: niſi fortè homo, Epicureus Piſo, diſſimili ſummorum virorum exemplo, triumphum non cupit: epulari, ac prædari mavult; quâ quidem re quid abiectius.

3. ARGUM.

Piſo egregius Epicuri diſcipulus, ſordidiſſimis conviviis honeſtos ludos poſtponit; denique imperitè grammaticus verſum Ciceronis reprehendit, ac illo verſu præpoſterè Cæſarem & Pompeium Ciceroni offenſos dicit. Crudelitas verò Piſonis ex nece platoris, & Robocenti, & direptione fani Jovis conſtat. Denique avaritia variis latrociniis, violatis legibus, provinciis vexatis, non ſoluto militibus ſtipendio, inviſa eſt omnibus.

PEROR.

Cicero terret Piſonem non tam ſeveritate imminentis judicii, quàm conſcientia ſcelerum: atque hanc ipſi aſſiduam eſſe furiam gaudet.

EXORDIVM.

INdignatur Cicero Pisonem nullâ virtute factum esse Consulem, sed sola commendatione nobilitatis, & simulata fronte, quâ vitia sua texit. Nu. 1. *Iam ne vides*.

ANNOTATIO.

Deest procul dubio principium huic orationi: coniici tamen potest Oratorem dolore, & iracundia abreptum dicere incepisse contra Pisonem quem vitiis corporis, & animi servilem atque abiectum Consulem notat, multis synonimis, & enumeratione partium.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis Propositio est, Piso est homo sceleratus. Distributio seu argumenta sunt. 1. Quia impiè Consulatum gessit. 2. Quia turpiter, ac nefariè provinciam Consularem administravit. 3. Quia privatim multa egit nequiter, luxuriosè, crudeliter, avarè.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Piso impie Consulatum gessit*, hoc Enthymemate Orator explicat: L. Piso Consul sceleribus Remp. & cives vexavit: ergo L. Piso impiè Consulatum gessit.

Antecedens 1. assurgit dissimili gloriatione Pisonis, & Tulli, quod ille non suâ, sed maiorum virtute, hic sola propriâ omnes magistratus sine repulsa sit assecutus. Nu. 2. *Is mihi etiam*. 2. Assurgit dissimili utriusque parto, & gesto Consulatu: nam de parto Consulatu, à tempore, & modo indignatur Tullius dicere. *Numer.* 3. *Nam quid ego*.

De gesto primùm fusâ repetitione recenset sua præclarè gesta, & acceptos honores. *Num.* 4. *Ego Calendis*. Deinde Scelera Pisonis Consulis in Remp. & Ciceronem civem enumerat: 1. Quòd ludos compitalitios renovari per Sex. Clodium passus sit, contra Senatus consultum. *Numer.* 8. *Aude nunc, ò furia*. 2. Quòd lege Æliam, & Fusiam everti, severitatem Censoriam tolli sinuerit: quod exaggerat præ-

præsertim ab istarum legum, & Censuræ antiquitate. *Nu.* 9. *Ergo his fundamentis*. 3. Quòd servorum delectus haberi, arma in templo Castoris à Clodio constitui, Ciceronem ab eodem opprimi perfidus Piso consul tulerit. *Num.* 11. *Pro Aurelio*. Atque istius proditoris fictam excusationem reiicit; quippe temulentus postea, improbissimè respondendo, & turpissimè ructando, Ciceronem domo eiecit. *Num.* 12, *Mihi verò ipsi*. 4, Quòd in concione non tam Ciceronem, quàm ipsum Senatum crudelitatis crimine condemnavit. *Nu.* 14. *Item illo fere*. Ex hoc Orator digreditur, & Pisonem, & collegam Gabinium, & Clodium, Catilinæ simili mos ostendit ab effectis, aut ipso crudeliores; quia insuper Ciceronem domo sua expulerunt, & Cn. Pompeium domum suam compulerunt. *Nu.* 15. *Quid enim interfuit*. 5. Quod in eadem concione Senatum dolere vetuit, & mutare vestem: quod crudele factum acri primùm ironiâ, dein comparatione barbarorum amplificat Tullius. *Nu.* 17. *Sed iam redeo*.

Occasione istius concionis delabitur ad id quod oratione sua Piso dixerat. Ciceronem suum auxilium non flagitasse contra Clodium, atque ita discessisse. Cui respondet se Consulis, non stolidi Pisonis auxilio, eguisse. *Num.* 18. *At quærebat etiam*. Discessisse autem, non quod (longè alia est causa Metelli, cui confligendum fuit cum fortissimo viro, & Consule Mario) sibi certamen esset cum ignavis hominibus, & Epicureiis, quos non pertimescebat; *N.* 19. *Attamen si consilium*.

Sed quòd sibi alia pericula seu certamina (nota allegoriam) impenderent (a Cæsare Pompeio, Crasso) quibus cessit cum luctu omnium, at gratulantibus, & epulantibus istis Consulibus. *Num.* 21. *Alio ego vidi*. Post hæc ulterius assurgens, ac progrediens Orator negat L. Pisonem propter sua scelera Consulem fuisse, aut dignum Consulis nomine: quod insigni amplificatione, & Consulis definitione per negationem, & affirmationem demonstrat. Neque enim Piso est Consul, qui lictores, & togam habet, qui tollit Senatum, qui Remp. vexat, cives prodit. *Nu.* 23. *Tum etiam mentionē*. Neque Piso est Consul, qui ne ad magistratum quidem ullam habet animi, aut corporis dignitatem ipsa teste Seplasia sive Capua. *Nu.* 24. *Magnum nomen est*.

Hic subiicitur brevis, ac lepida excursio in comptum Gabinium, unguentarios Capuanos, quos ridet Cicero, salvâ tamen ex his aliquorum gratiâ, quos sibi amicos habet. *Nu.* 25. *Gabinium denique*. Neque Piso est consul, qui incendit domos civium, cui nemo paret, nemo assurgit, nemo respondet, *Nu.* 26. *An tu eras*. Qui improbior Gabinio, se col-

colligere gratiâ Pompeii,& Clodium suum nunquam deserere voluit. *N.* 27. *At ne tum.* Qui referre iussus ad Senatum de revocando Cicerone, ea se lege Clodiâ impediri dicebat, quam noverat esse iniustam. *Nu.* 29. *An tum erat is.*

Propositionis secundum argumentum, *L. Piso turpiter, ac nefariè provinciam Consularem administravit.* Cicero Enthymemate prosequitur. Profectio L. Pisonis in provinciam Consularem, & res in ea gestæ, & reditus in patriam sunt cum dedecore & scelere coniuncta: ergo L. Piso turpiter, ac nefariè provinciam Consularem administravit.

Antecedentis 1. pars, *de profectione*, amplificatur opposito Ciceronis discessu in exilium, quem honore & precationibus omnes sunt prosecuti. *Num.* 31. *An cum proficiscebamini.*

Antecedentis 2. pars, *de rebus gestis* amplificatur dissimili populi Rom. affectu erga absentem Ciceronem & Pisonem: nam Ciceronem, tametsi exulem, frequentissimus Senatus, una voce, summo honore, splendidissimis decretis, comitiisque revocavit. *Nu.* 34. *Me calendis Iam.*

Piso tanto imperio, exercitu, provincia nihil gessit, quod populi studium allexit: sed contra, provinciam afflixit exercitu, & rapinis, nihil ausus de suis rebus gestis ad Senatum scribere, ex provincia Consulari non triumphavit. *Nu.* 37. *Confer nunc.* Atque refellit Cicero, & acutè irridet Pisonis responsum, qui se aiebat de victoriis suis ad Senatum scripsisse: cum interim provinciam vexasset, & oppida, & exercitum amisisset, eius impudentiam amici litteris suppressis condemnassent, denique ut in urbe nequior, sic in provincia paulò demissior fuisset, quàm Gabinius, qui à Senatu supplicationem per litteras postularat. *Nu.* 39. *Ne tum quidem.*

Quare exclamatione concludit Cicero, & indignatur suam exulis fortunam deprimi, istorum verò pro consulum res gestas, ac scelera extolli. *Nu.* 41. *O Dii immortales.* Mox fusissimè excurrens, negat auctoritate ipsorum Epicureòrum, exilium, aut mortem, aut naufragium, aut aliquod esse supplicium putandum, quo affici casu ex aliquo, etiam boni viri, fortesque possunt *N.* 42. *An ego, si te.*

Confirmat exemplis M. Reguli, C. Marii, M. Marcelli. *Nu.* 43. *Nec mihi ille.* At supplicium esse ait nocenti, & conscio scelerum & fraudum Pisoni quidem, qui famam & dignitatem amisit, qui scribere ad Senatum non est ausus, qui ex provincia non triumphavit, uti imperatores alii. *Nu.* 44. *Quæ est igitur pœna.*

Et Gabinio, cuius litteris Senatus non credidit, cuius Consulatus est odio omnibus, cuius furor, & insania

ut

Ista porrò luxuriosi Pisonis sordidissima convivia lepidè Orator describit hypotyposi. *Num.67. Luxuriam autem.* Confirmatque testimonio Menedemi, qui versibus libidines Pisonis scripsit: quamquam ab hoc erudito poeta; & honesto Epicureo omnem Cicero impudicitiæ invidiam removet, quam in Pisonem, nequam discipulum confert. *Num.68. Dicet aliquis.* Occasione versuum Menedemi prolixè digreditur Cicero in hunc versum à se scriptum *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ*: quo versu dixerat Piso offensos esse Pompeium & Cæsarem. Primùm iocoso dialogismo Orator explicat Pisoni sensum huius versus, *Num.72. Sed idem casus.* Deinde tantum abest, ut propter hunc versum iratus fuerit Ciceroni Pompeius, à quo hic fuerat tot voluminibus laudatus; quin potiùs Ciceronem Pompeius semper dilexit, & ipsi opem ferre voluit, crudeliter obsistentibus improbis, & nefariè hunc à Cicerone alienantibus. *Num.75. Omitto nihil.*

Tum Cæsar, licet aliquando sententiâ, tamen voluntate nunquam fuit alienus à Cicerone, quem toto tempore Consulatus participem fecit consiliorum, quemque simul cum Pompeio revocavit ab exilio. *Num.79. Ego C. Cæsarem.*

Imo fac, id quod non fuit, Ciceroni iratum fuisse Cæsarem; certè ipsa virtus, quæ communiter Cæsarem, & Ciceronem coniungit Reip. hos inter se copularet, & contentionem omnem, vel dissensionem componeret. *Num. 81. Deinde hoc ita.*

Concludit Cicero, & comminatur se propter hanc Cæsaris amicitiam non parciturum esse Pisoni, qui id sperat, & requirit. *Num.82. Quod quidem tu.*

Crudelitas Pisonis conglobatis effectis, & adiunctis exaggeratur 1. Nece Platoris *Num.83. An verò tu parum.* 2. Nece Robocenti, & cæterorum legatorum, & bello Denseletis illato, ex quo multa mala provinciæ contigerunt. *Num.84. Idemq; tu* 3. Direptione fani Jovis Vesluri, qui hoc scelus in milites Romanos expiavit. *Num.85. At te Iovis.*

Auaritia Pisonis similiter coacervatis criminibus, & frequenti repetitione, vel præteritione exagitatur: 1. grandi pecunia Romæ in quæstu relicta, prætextu vasarii: Fusidio item, equite Rom. ad instar servi, debitoribus Pisonis addicto: tum exhaustis provinciæ civitatibus per triennium exacto omni frumento. *Num.86. quid avaritia.* 2. iudiciis ad turpe lucrum conversis, & armorum officina ad quæstum. *Num.87. quid ego rerum.* 3. impositis vectigalibus, venditis officii, aliisque militiæ criminibus, ac mærore Pisonis ad destinatum successorem provinciæ, quã nondum penitus exhauserat. Nu.88. *quid vectigalem.*

4. Vio-

4. Violata lege Julia. *Num.90. mitto aurum.*

5. Vastatione Ætoliæ, atque urbibus captis, dimissoque exercitu. *Num.91. Ætoliam, quæ* 6. Præpostero Pisonis (exemplo Albucii) trophæo: cuius summum decus fuit, (odio suorum militum, quibus non persolverat stipendium) quæri ad necem, ni fugisset nocte, comminuta interim eius statua. *Num.82. Atque ut duorum.*

ANNOTATIO.

Cicero Pisonem insectatur acerrimè, tum à publicis eius criminibus in Consulatu, & provincia Consulari; tum privatis nequitiæ libidinum crudelitatis, avaritiæ. Itaque vexatam impie Remp. & afflictos cives ab isto Consule perfido, ac stolido indignatur: 1. amplificatis eius nefariis consiliis, ac conatibus eum Gabinio, & Clodio: 2. comparatione eius Consulatus cum rebus gestis Ciceronis; 3. coacervatis eius sceleribus, propter quæ Consulis nomen nunquam meruit. Turpitudinem autem Pisonis, & dedecus ex provincia Consulari, perpetuò ioco, ac mordacibus facetiis Orator prosequitur: modò eius discessum è patria, vel absentiam, vel reditum carpit ut obscurum sine laude & populi studio sine triumpho, hisque splendidè opponit suos honores, quando abiit in exilium, quando absens fuit, quando in urbem rediit: modò falsè ridet Pisonis responsa, & litteras ad Senatum de suis victoriis: modò pungit acute cupiditatem provinciæ, non triumphi causâ sed prædæ; istiusque Epicurei stultam philosophandi rationem lepidâ prosopopœia condit: modò seriò eius insaniam, ac furorem, auctoribus Diis exponit: Iam privata scelera partim ioco partim seriò redarguit. Primùm nequitiam Pisonis ex odio omnium probat, & sordidas libidines festivâ hypotyposi, ac testimonio Menedemi Epicurei; tum hoc loco interserit digressionem de suo versu callide, ut non modò Pompeium placare, sed etiam Cæsarem conciliare sibi possit, adversus Pisonem: Piso enim invectus erat in Ciceronem fiducia Cæsaris generi qui tum Gallias obtinebat. Deinde crudelitatem Pisonis triplici ex capite strictim complectitur. Postremò avaritiam conglobatis undiq; argumentis, acerrimâ interrogatione, repetitione, præteritione urget, excutit, amplificat, indignatur, increpat. In fine ut acerbitatem reprehensionis mitiget, aut tædium auditorum alleviet, iucundum apparat triumphum Pisoni imperatori ex provincia Consulari redeunti.

PERO-

PERORATIO.

Cicero Pisonem terret metu severioris legis, ac iudicii, quod ipsi imminet ob provinciam malè tractatam. Num. 94. *Quæ cum ita sint*. Quamquam non adeò Pisonem terrere vult Cicero ista judiciorum damnatione, quæ potest, ut exemplis patet, accidere etiam innocenti. *Num. 95. equidem, ut paulo*.

Sed maximè terret odio omnium mortalium, & conscientiâ scelerum, quæ præclara anacephalæosi obiicit in os miseri & damnati Pisonis. *Num. 96. An ego exp ctem*. Confirmat Cicero non euentis judiciorum, sed factis, Pisonis fortunam ponderari, ac damnari. *Num. 98. An tu mihi*.

Denique amarus Orator non tam optat, & euenisse gaudet inimico suo Pisoni hanc judiciorum pœnam (quod potest esse improbis, & probis commune supplicium) quam illam carnificem, & assiduam furiam, viri scelerati, & omnia pertimescentis conscientiam. Num. 99. *Nunquam ego sanguinem*,

ANNOTATIO.

Conficitur hæc Peroratio insigni enumeratione seu recapitulatione omnium, quæ per totam orationem sunt sparsa, tum affectu odii in Pisonem, non tantùm publici, sed & privati Ciceronis qui lætatur evenisse isti, sceleratissimo viro, & sibi inimicissimo, longè gravius supplicium, quàm esse possit ista judiciorum, ac severæ legis damnatio, & pœna quæ ipsi imminet.

PRO

PRO T. ANNIO MILONE.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

T. *Annius Milo, & P. Plautius Hypsæus, & Q. Metellus Scipio Consulatum petierunt, non solùm largitione palàm profusa, sed etiam factionibus armatorum succincti. Miloni, & Clodio summæ erant inimicitiæ: quòd & Milo Ciceronis erat amicissimus, in reducendoq; eo enixè operam Reip. dederat: & P. Clodius restituto Ciceroni erat infestissimus, ideoq; summè studebat Hypsæo, & Scipioni contra Milonem: ac sæpè inter se Milo, & Clodius cum suis factionibus Romæ depugnaverant. Præterea in eundem annum Consulatum Milo, Clodius Præturam petebat, quam debilem futuram Consule Milone intelligebat. Deinde cum diu tracta essent comitia Consularia, perficique ob ipsas candidatorum contentiones non possent, Milo Lanuvium, ex quo erat Municipio, & ibi tum Dictator, profectus est ad flaminem prodendum. Postero die occurrit ei circa horam nonam Clodius paulò ultra Bovillas, rediens ab Aricia, prope eum locum, in quo bonæ Deæ sacellum est. Vehebatur Clodius equo, Milo rheda: Clodio erant servi XXX. ferè expediti, Miloni multo plures inter quos gladiatores quoque erant, qui cum in ultimo agmine tardius irent, cum servis P. Clodii rixam commiserunt: ad quem tumultum cum respexisset Clodius minitabundus, humerum eius gladiator romphea traiecit, inde cum orta esset pugna plures Miloniani accurrerunt Clodius vulneratus in tabernam proximam Bovillano delatus est. Milo ut cognovit vulneratum Clodium, cum sibi periculosius illud etiam vivo eo futurum intelligeret, occiso autem magnum solatium esset habiturus, etiamsi subeunda esset pœna, exturbari tabernam iussit: atque ita Clodius latens extractus est, multisque vulneribus confectus. Cadaver eius in via relictum, postea ante primam noctis horam lectio Romam perlatum deinde ab uxore Fulvia, & Sext. Clodio cum concione, in rostris, denudatis vulneribus toti populo expositum ad commiserationem, & ad Curiam concrematum fuit. Quo igne, & ipsa quoque curia flagravit. Incendium Curiæ maiorem aliquanto indignationem civitatis moverat, quàm interfectio Clodii. Itaque Milo, quem opinio fuerat ivisse in voluntarium exilium, invidia adversariorum recreatus. Nocte ea*

redie-

rediérat Romam, qua incensa erat curia: petebatque nihilo deterius Consulatum. Aperte quoque tributim in singulos millia assium dederat, ad defendendos de se rumores. Interea Roma, quoniam propter eos tumultus comitia consularia fieri non poterant, alij ex alijs inter reges fiebant, Senatus consultum factum est, ut Cn. Pompeius delectus tota Italia haberet, videretque ne quid detrimenti Resp. caperet. Postea quando factus est Consul, accusatus est Milo, nova Pompeij lege, de vi, ab Appio maiore. M. Antonio & Q. Valerio nepote. Respondit eis unus Cicero, non ea quà solitus erat, constantia. Clodianorum clamore deterritus. Excepta est eius oratio, qua hodie non exstat; scripsit verò hanc ita diligenter, ut Pedianus iure primam putet, Quintilianus pulcherrimam, & nobilissimam appellet. Imò scribit Hermolaus, cum quidam Miloni Massiliæ hanc Ciceronis orationem recitasset, tum eum dixisse. O. M. Tulli, si sic dixisses, non ederet Massiliæ barbatos pisces Millo. Cæterum causam damnationi ipsi Milo præbuit: qui huic de se iudicio magno animo affuit: & nec comam, nec vestem reorum more mutavit: quam ob causam iudices in se non parum commovit.

Quæstio huius orationis est in iure iudiciali, an iure Milo occiderit Clodium.

Stylus est gravis, & copiosus.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORD. Ab adiunctis iudicii, quæ Ciceroni, ac Miloni plus afferunt fiduciæ, quàm timoris.

PROPOS. Iure, & cum laude Milo occidit Clodium.

ARGUM.
1. Quia Clodius fuit insidiator Milonis.
2. Clodius sceleratus vir, & perniciosus Reip. fuit.

CONFVTATIO. Præjudicia, quæ iactant adversarii, non sunt contra Milonem. Nam plures qui occisum à se hominem fatebantur, absoluti sunt vel à populo Romano, vel à Senatu, vel à Diis ipsis: quin ipse XII. tabulæ, & lex naturæ, & Cornelia, non vetant sicarium, seu insidiatorem iure interfici. Deinde Senatus quid iudicavit? vim esse factam; sed non contra fas à Milone. Tum Pompeius sapienter novam quæstionem tulit, non propter controversiam facti, aut dignitatem mortui, aut propter locum in quo cæsus est Clodius; sed propter disceptationem iuris, temporisque rationem ut integra causa iudicibus selectis traderetur.

NARRATIO. Luce clariores sunt insidiæ Clodii, à propositio eius fine, & suscepto itinere, & loco pugnæ, cæterisque adiunctis.

AMPLIFICATIO, ET 1. ARGUMENTAT.

ARGUMENT 1. ARGUM.

Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni; Milo nullam habuit causam insidiandi Clodio: igitur Clodius fuit insidiator Milonis.

2. ARGUM.

Laus est sceleratum virum, & perniciosum Reipub. civem occidere: eiusmodi fuit Clodius: igitur cum laude Milo occidit Clodium.

Utilitas, odium, violentia, impunitas, magnæ sunt insidiandi causæ: quæ non in Milone, sed in Clodio fuerunt. Nam Clodius sperabat, Milone interfecto, se Prætorem esse futurum, & legibus improbis Remp. vexaturum: Milo, vivo Clodio, Consul fuisset, & istius furorem Prætoris frænasset magna cum laude. Clodius oderat Milonem defensorem Ciceronis, repressorem scelerum, accusatorem suum: odium Milonis in Clodium, commune fuit omnibus viris bonis Clodius sæpè vim fecit, in Ciceronem, in Hortensium, Vibienum, Pompeium, Papirium: Milo nemini violentus fuit, neque adeò ipsi Clodio; quem multis occasionibus, opportuno tempore, & loco, & omnium bonorum voto potuit occidere. Clodius ex impunitate, sæpè iudicia, pœnasque contempsit, & palam dixit, triduo, ad summum quatriduo periturum Milonem; & verò profectus ex urbe est tertio ipso die, nulla causa alia, expeditus, in equo, lecta servorum manu; & cognito Milonis reditu, hunc vesperi, ante fundum, locum pugnæ aptum, subitò adortus est; Milo nunc reus facti, ex neces-

AFFEC.

AFFECTUS.

sitate ivit Lanuvium, multis impedimentis, rheda, uxore, & cùm nihil coniicere posset de itinere Clodii, debuit iniquo loco, & tempore, & comitatu pugnare. Quòd si imparatus Milo occidit Clodium: ita evenit feliciter. Si Milo servos manu misit nihil quæstione opus, ubi facti confessio. Si Appius quæstiones habuit; at non legitimè. Huc adde conscientiæ vim, ac fiduciam, qua imperterritus rediit Milo; & fortitudinem, qua sparsos de se rumores contempsit.

2. ARGUMENTAT.

Iterum, iterumque gloriatur Milo se, clarorum virorum exemplo, occidisse perniciosum, ac sceleratum Clodium; cuius quidem cædis mercedem exspectat ingrata civitate. Nam fuit hæc insignis populi Rom. fælicitas, ut Clodius, qui sequenti anno Prætor evertere Remp. statuisset, à forti viro Milone necaretur. Quamquam non tam singulari Milonis virtute, quàm Deorum providentia, & æquitate necatus est Clodius, etiam ante sacras aras, quas polluit; & sine honore sepulturæ.

PEROR.

Cicero misericordiam judicum exposcit tum à persona Milonis, qui vir est fortis, & amans Reip. tum à sua; quia per Milonem revocatus est in patriam. Ipsi verò Miloni Cicero amorem suum testatur omni dolore, & officio, atque etiam casu proposito.

EXOR.

EXORDIUM.

DIcere incipit Cicero ab adiunctis hujus judicii, quæ sibi, & Miloni plus afferunt fiduciæ, quàm timoris. Timoris quidem causæ sunt duæ: 1. est ille timor, quem ipsi natura attribuit initio dicendi, quique obiecta Milonis fortitudine videri possit turpior. 2. est nova judicii forma, ac præsidium militum: utramque timoris causam prolepsis elevat. Num. 1. *Etsi vereor*. At fiduciæ quinque sunt causæ, quas distributione subiicit: 1. est, Cn. Pompeii sapientia, ac justitia. *Num. 2. Sed me recreat*. 2. Est multitudo, & accursus civium ad hoc judicium. *Num. 3. Reliqua verò*.

3. Aduersariorum clamor, & furor, & incendium curiæ. *Ib. Vnum genus*. 4. Est (quæ apostrophâ, & cohortatione effertur) studium judicum erga fortes, & bonos cives. *Num. 4. Quamobrem*. 5. Est (quam allegoria ornat) Milonis fortitudo contra improbos. *Num. 5. Quid enim nobis*.

ANNOTATIO.

Hoc exordio nihil callidius, nihil elaboratius. Arripit undique fiduciam Orator in ea causa, in qua ipse timorem suum tegere non potest: ac modò se insinuans in benevolentiam Cn. Pompeii (quem isto fortasse præsidio Miloni adversum videbat) modò frequentem populum concilians, ac iudices, vel à sua vel Milonis, vel adversariorum persona, certam expectati judicii spem concipit.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: jure Milo occidit Clodium.

Distributio seu argumenta sunt hæc duo: primùm, quia Clodius fuit insidiator Milonis. Secundum, quia Clodius sceleratus vir, & perniciosus Reip. civis fuit. Nu. 6. *Quamquam in hac causa*.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Clodius fuit insidiator Milonis*. deducitur hoc enthymemate: Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni; nullam habuit causam Milo: igitur Clodius fuit insidiator Milonis.

Verùm Orator ante argumentationem præmisit, confutatque tria hæc præjudicia: primùm, nefas esse eum vivere, qui hominem à se occisum esse fateatur, Secundum, Milonem iam esse damnatum judicio Senatus. Tertium, eundem Milonem esse damnatum etiam sententia Cn. Pompeii.

Primum preiudicium refellitur inductione seu exemplis plurium, qui jure homines occiderunt: nam populus Rom. absolvit Horatium, qui interfectam à se sororem fatebatur. Num. 7. *sed antequam*; P. Africanus non condemnavit interfectorem T. Gracchi: neque Senatus Ahalam, Nasicam, Opimium, Marium. *Num. 8. nisi verò existimatis*. Poetarum fabulæ Orestem, qui patris ulciscendi causa matrem necavit, à Dea absolutum ferunt. *Ibid. Itaque hoc*.

Leges etiam seu 12. tabulæ furem eumve qui nobis vim affert noctu vel diu, occidi non vetant: ut patet exemplo Clusii, qui ab adolescente milite, cui vim afferebat, jure interfectus est. *Num. 9. Quod si duodecim*.

Imò lex est ista naturæ vim vi repellere: & lex est Cornelia, sicarium seu insidiatorem jure interfici posse. Antitheton. compar, repetitio hunc locum exornant. *Num. 10. insidiatori verò*.

Secundum præiudicium convellitur contradictione, quia Senatus testimonio etiam Munatii, qui invidiosè auctoritatem Ciceronis criminatur non sententiis suis solum, sed etiam studiis comprobavit causam Milonis; id est, Senatus judicavit quidem hanc cædem quia vis facta est) esse contra Remp. sed vim à Milone factam, aut Clodio (quem è Rep. esse sublatum approbat) contra fas necem esse illatã non judicavit, *Nu. 12. Sequitur illud*. Quod si Senatus quæstionem nouam haberi voluit de hac cæde, id propter vim factam necessariò (uti aliàs in causa Opimii, Nasicæ, Marii) contigit, & propter intercessionem tribuni Munatii. *Num. 13. Hanc verò quæstionem*.

Tertium præiudicium ruit contra aduersarios ipso Pompeii consilio, qui quæstionem hanc novam tulit non propter controversiam facti, sed propter disceptationem juris,

id est, quæstionem instituit non de cæde quam fatetur Milo; sed de jure, quo Milo defendi possit rectè occidisse Clodium. *Num.* 15. *At enim Cn. Pompejus*. Neque porrò quæstionem hanc instituit Pompejus sua sponte propter dignitatem occisi Clodii: quia (comparatio est majorum) nulla fuit nova quæstio instituta de cæde clarissimorum virorum, P. Africani, & M. Drusi. *Num.* 16. *Nam illud dicit.* Neque quæstionem instituit propter locum, ubi cæsus est Clodius: quia hic in eadem ista Appia via ornatissimum equitem Rom. M. Papirium interfecit. *Nu.* 17. *Nisi fortè magis*. Quin idem Clodius (qui Ciceroni tam sæpe & ubique locorum insidiatus est) in vestibulo ipso Senatus servum collocavit ad interficiendum Pompeium: nulla interim nova quæstione de eis factis decreta. *Num.*18. *Sed quid ego*. Concludit parua anacephalæosi, & ironica inductione Pompejum hanc quæstionem non tulisse propter necem Clodii, quam nemo luget. *Num.* 20. *Sed stulti sumus*. Sed sapienter tulisse (nota insinuationem) temporis ratione, & pluribus ex causis; maximè prospecta fortitudine, & æquitate selectorum iudicum in hac causa, in primis L. Domitii, quem præesse voluit huic quæstioni contra populares furores. *Num.* 21. *Non fuit ea causa*.

Confutatis præiudiciis transit Orator anacephalæosi, & præponit argumentationi etiam narrationem, quæ sit sedes, ac fundamentum constituendæ fidei. *Num.* 23. *Quamobrem iudices*.

Atque insignis narratio probabiles exponit insidias Clodii ab proposito eius fine, & itinere, & loco pugnæ. Clodius enim cum statuisset omni scelere in prætura vexare Remp. nec posset pleno anno atque integro propter tracta comitia, nec vellet cum L. Paullo collega viro singulari virtute, aut cum Consule Milone præturam gerere, hanc in annum proximum transtulit. *Num.* 24. *P. Clodius cum statuisset*. At cum isto anno Milonem certissimum Consulem intelligeret, neque id magno conatu impedire potuisset, statuit Milonem occidere; illudque consilium non semel professus est palam, *Num.* 25. *Occurrabat manceam*.

Interim cum Miloni inter solemne, legitimum, necessarium esset Lanuvium ad prodendum flaminem se ad illud iter tardè apparavit cum uxore, & pueris, in rheda, multis impedimentis: Clodius subitò, pridie, relicta concione, in equo, & expedito comitatu profectus est ad insidias loco, & tempore collocandas. *Num.* 27. *Interim cum sciret*. Fit pugna & cædes in loco Clodianis aptiore: se acriter defendit Milo, quem cum serui interfectum putarent,

Idque ex ipso Clodio audirent, hunc nec imperante, nec sciente, nec præsente domino occiderunt. *Num.29. Fit obviam Clodio.*

Narratio concluditur epiphonemate, & recapitulatione superius dictorum, cum disiunctione eorum, quæ ad quæstionem, & statum causæ minus pertinent, subiecto etiam ad judices levi motu. *Num.30. Hæc sicut exposui.*

His præmissis, quæ miro artificio seruiunt argumentationi.

Antecedens enthimematis. *Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni, nullam habuit causam Milo*, amplificatur aperta enumeratione ipsarum causarum, & dissimili collatione utriusque personæ.

Prima causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni fuit utilitas: quia Clodius Milone interfecto pretor fuisset; & legibus, quas tota jam urbe sparserat, nihil non audacter, scelerate, impune, conniventibus aut adiuvantibus Consulibus, contra Remp. egisset Num.32. *Quonam igitur pacto.* Interseritur falsa excursio in Sext. Clodium, qui liberarium istarum legum domo Clodii extulit, & incendii curiæ author fuit, & cruentum cadaver P.Clodii noctu crudeliter expositum reliquit. Num.33. *Exhibe quæso.* Contra; ab insidiis nulla utilitas Milonis fuit: quia vivo Clodio Consul fuisset, & istius Prætoris furores summa cum gloria fregisset: quæ quidem gloria, quoniam iam istius morte sublata est, non modò nihil prodest, sed obest etiam P. Clodii mors Miloni, Num. 35. *P. Clodii præturam.*

Secunda causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni, fuit maximum odium P. Clodii in Milonem; nullum Milonis in P. Clodium unquam odium fuit, nisi commune: quid enim odisset Clodium Milo, segetem (ut jam dictum est,) ac materiam suæ gloriæ: Milonem oderat Clodius, defensorem Ciceronis, represforem scelerum, accusatorem suum, Num.36. *Ac valuit odium.*

Tertia causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni, fuit consueta violentia: nam Clodius sæpe vim fecit, nunquam Milo. Clodius vim fecit, quando Ciceronem vi, non justa causa, ejecit: quando penè Hortensium, ipsum verò Vibienum, qui Ciceroni aderant, interfecit: quando socius Catilinæ fuit: quando insidiatus Pompejo, & Ciceroni est: quando Papirium necavit, & nuper rursus penè Ciceronem. Atque incisim hæc Orator congerit, ut majorem argumento vim addat. Num.37. *Reliquum est.*

Milo adeò vim nunquam fecit, ut multas occasiones (quas repetitio enumerat) occidendi Clodii prætermiserit. Nam Milo potuit impunè occidere Clodium, quando revo-

revocanti Ciceronem toti Italiæ, & clarissimis viris, Lentulo, Pompejo, de reditu Ciceronis legem ferentibus, restitit Clodius, crudelissima in foro cæde facta. *Num.* 39. *Quid simile Milonis.*

Potuit occidere opportuno tempore & loco, & omnium bonorum voto; quando Clodius impetum fecit in Pompeium, & à M. Antonio penè confectus est, aut in comitiis ab ipso Milone fugatus ad Tiberim. *Num.* 41. *quid? privato Milone.*

Concludit Cicero pulcherrimè à majori ad minus, Milonem non attulisse vim aut necem Clodio. *Num.* 42. *quem igitur.* Confirmatur Conclusio ab imminente comitiorum die: quo quidem tempore Milo, & omnes qui sapienter Consulatum petunt, offendere fragilem populum metuunt, aliqua vi aut cæde relata, *Ibid. præsertim iudices.*

4. Causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni, fuit impunitas quam Clodius sperabat, quippe qui sæpè judicia pœnasque contempserat: Milo hanc non sperabat, qui etiam nunc reus est facti aut præclari (si perniciosum civem, sustulit) aut certè necessarii si vitam suam defendit. *Num.* 44. *quid? quod caput.*

Hæc impunitatis spes confirmatur verbis, ac confessione ipsius Clodii, per præteritionem, & apostropham ad iudices. *Num.* 45. *sed quid ego.* Ipsa verò confessio convicta est duobus adiunctis: temporis, & loci. Ac temporis quidem: quia tertio ipso die, quo dixerat Clodius periturum Milonem, ipse ex urbe profectus est, sine causa, cum causa etiam remanendi, nempe ut concitatam concionem suam sedaret. At Miloni proficiscendi isto die Lanuvium non solùm causa, sed etiam necessitas fuit, ob statuta sacrificia. *Ibid. quemadmodum igitur.* Deinde scivit Clodius facillimè ex Patina, aliisque permultis, Milonem fore eo die in via: cum de reditu Clodii nihil suspicari potuit Milo; quantumuis quæsierit. *Num.* 47. *quid si ut ille.*

Nam quod Arrius, & Cassinius dicunt corruptos à Milone, ut id sciret, servos Clodii; id quidem licentiâ concedit Cicero: verùm istorum hominum testimonia, quia comites sunt Clodii, & antea etiam falsum dixerunt, eleuat. *Ibid. Milo de Clodii.*

Quin horum testimonia pro se Cicero, ac pro Milone interpretatur: quia si Clodius in Albano fuit isto die mansurus propter Cyri mortem; igitur Miloni, & Ciceroni (quem auctorem cædis faciunt adversarii, estque parva digressio) reditus Clodii fuit ignotus. *Num.* 48. *Videte iudices.* Igitur Clodius, quandoquidem non mansit in Albano, reverà rediit Romam non propter mortem Cyri, quem

pridie morientem reliquerat; sed ad insidiandum Miloni, quem appropinquare audiebat. Nu.49. *nunc persequar.* Confirmatur, & patet ipsa res (etiam concessione) ex festinatione Clodii. Nu.50. *sit ita factum*. Contra absolvitur Milo omni suspicione insidiarum à loco, & tempore.quia hic si de insidiis cogitasset, noctu substitisset ad monumentum Basilii (invidioso scilicet loco, & tempore suspicioso ad cædem Clodii) neque illi ante fundum occurrisset, *Num.51. noctu invidioso*. Itaque perspicua repetitione argumentorum superiùs allatorum concludit Orator probabiles esse insidias Clodii, non Milonis. *Num. 52. Video adhuc constare*. Iam verò superior confessio Clodii convicta est altero adiuncto loci seu pugnæ, qui aptior fuit Clodio, quàm Miloni. Mirificè exprimit hunc locum Cicero per hypotyposim, & conparationem ab adiunctis, comitatu, facultate, & tempore. Nu. 54. *Videamus nunc*.

Digreditur Cicero, & respondet ad tres prolepses: ad primam, victus est Clodius; quia effæminatus, & inscitus dux: vicit Milo, quia vir providus, nec imparatus ab insidiis. Adde incertos exitus pugnarum. Num.57. *Cur igitur victus est*. Ad secundam, Milo seruos manu misit; quia ab his defensus: quamquam libertas, quod fortiter dixit Cato, non est præmium his servis satis magnum. Porrò non metuit Milo,nè hi servi in quæstionem darentur,quia tormentis, & quæstione non est, opus, ubi facti confessio est. *Nu.58. Cur igitur eos*. Ad tertiam, quæstiones habitę ab Appio de servis Clodii nihil urgent Milonem: quia non licet contra dominum quæri de servo (in quo verum inueniri non potest) multo minus licet quæri de servo contra domini inimicum:deinde quæstiones has faceta ironia, complexione,prosopopęia Cicero refellit à persona Appii, & ejus modo quærendi non legitimo, N.60. *Sed quæstiones.*

Redit ex digressione: postquam scita arte opposuit insidiatorem Miloni Clodium ab adiunctis temporis, & loci; nunc amplius à consequentibus, & signis exterior bus(quę sunt quædam facti vestigia) purgat Milonem. In primis ejus fiduciam prædicat, qua se in urbem reddidit, & conscientiæ vim callidè Orator auctoritate Senatus munit. Nu. 62. *Quod si nondum*.

Deinde effert Milonis fortitudinem, quâ sparsos de se rumores inimicorum, & imperitorum sustinuit, contempsitque Num. 64. *An vero obliti*. Atque ex his rumoribus opportunè iterum digreditur in suspiciones Cn. Pompeii (hunc virum operosè emollit, & conciliare studet Miloni) quas suspiciones elevat. 1. à persona Licinii, & furiosorum servorum. Num.66. *Laudabam equidem*. 2. Falsitate plurium

eius

ejusmodi rumorum de Milone *Num.67. Oppugnata domus* 3. Consilio, ac testimonio ipsius Ponpeii, qui arma non contra Milonis insidias, sed contra aduersariorum vim paravit, ad conservadam Remp. *Num.68. Quod si tamen.* 4. Probata toties, & postea etiam profutura fortasse in civili metu, fortis Milonis fide, atque animo erga Pompeium, *Num. 69. Quod si Miloni.* 5. Præiudicio Pompeii, qui quandoquidem potuit ante judicium, aut etiam sine judicio in Milonem animaduertere, sanè non censendus est nunc contra eum collocasse præsidium in foro; sed contra concionem Clodianorum, ut judices liberè judicare possint in hac causa, quid sentiant. *Nu.71. Quamquam quis hoc.*

Propositionis secundum argumentum. *Miloni est gloriosum occidisse sceleratum virum, & perniciosum civem. Reip.* Hoc syllogismo exponitur; gloriosum est virùm sceleratum occidere: sed Clodius fuit vir sceleratus & perniciosus civis Reip. igitur Miloni est gloriosum, occidisse sceleratum virum, & perniciosum civem Reip.

Syllogismi Major amplificatur insigni prosopopœia Milonis, qui gloriatur se exemplo clarorum virorum occidisse perniciosiorem civem, quàm fuerit Sp. Melius, aut T. Gracchus. *Num.73. Nec verò me.*

Minor multa scelera Clodii, stupra, ac violationes legum, injuriasque civium Romanorum, coacervatim, & frequenti repetitione recenset. *Ibid. Sed cum auderet.* Præsertim amplificatione per incrementum, & hypotyposim ostendit patientiam populi Romani, ex iis, quæ nefariè facturus fuerit Clodius, si prætor fuisset. *Nu. 77. Quamquam hæc quidem.* Complexio constat iterata prosopopœia Milonis, qui præsefert mortem Clodii non modo sibi gloriosam, sed etiam toti Reip. salutarem & jucundam. *Nu. 78. Quamobrem si.* Auget, & accumulat Orator Milonis laudem comparatione futuri Consulatus Milonis, quem jam omnes optant; & Præturæ Clodii, quam metuebat civitas, & boni oderant. *Num.79. Mandate hæc.* Istum verò metum atque odium civitatis exprimit prosopopœia: nam si ab inferis revocari posset Clodius, ut esset prætor, nullus omnino, nec ipse Pompejus id faceret. *Num.80. Quin hoc attendite.* Hinc ad judices se convertit Cicero, ac bene sperare Milonem jubet ab iis, quos conservavit, vel qui Clodium sublatum gaudent præmia etiam, exemplo Græcorum, expectare jubet in grata civitate. *Num. 81. Eius ergo mortis.* Sin ista merces accidet, ipsum jubet nunquam pœnitere facti: quia fortis viri est, proposita invidia, morte, pœna, nihilo segnius Remp. defendere. *Num. 82. Quamquam hoc animo.* Verùm altius effert Orator gloriam

Milonis, & magno artificio divinum efficit huius facinus, perinde quasi non singulari Milonis virtute, ac manu, sed Deorum numine, ac vi interfectus sit Clodius; ad summam populi Rom. felicitatem. *Num.84. Sed huius beneficii.* Cælestem enim esse vim demonstrat Cicero, quæ Romano imperio provideat, ac in scelera animaduertat. *Num.85. Hæc est profectò.*

Testes appellat hujus rei tumulos, & sacras aras Deorum quia Clodius in conspectu montis Albani, ubi lucos exciderat, ante oculos Iovis Latialis, ante sacrarium bonæ Deæ, quam violarat, occisus est. *Nu. 86. Non est humana.*

Confirmat illam vim divinam à consequentibus: quod negatus sit Clodio post mortem honor sepulturæ. *Nu. 87. Nec verò non.*

Confirmat etiam ex misera populi Rom. fortuna isto anno futura (quam ex aggerat enumeratione seu anacephalæosi scelerum Clodii (nisi hoc consilium Deorum fuisset, ut Milo Clodium necaret. *Num.88. Dura mihi.* Augetur ista divina providentia, seu populi Rom. felicitas, quòd nullus, præter Milonem, satis fortis Consul fuisset, qui Prætorem istum coerceret. *Num. 90. An Consules.* Sed maximè augetur hac comparatione Minorum:si mortuus Clodius incendit curiam (de qua est definitio, & affectus doloris,) & omnia permiscet; quanto magis si viuus esset Prætor. *Num. 91. An ille prætor.*

ANNOTATIO.

Contentio vult non tantùm jure occisum esse Clodium à Milone, sed magna etiam hujus gloria. Quod ut persuadeat Orator, argumenta subtilius excogitat, eaque miro artificio disponit: sollicitè primùm emoliens præiudicia, & rem narrans, callidè, tum quæ sunt adversa Miloni vel cautè supprimens, vel emoliens sapienter (præsertim suspiciones Cn. Pompeii) vel etiam fidenter pro sua causa interpretans, ad invidiam adversariorum. Sic verò sua confirmat, ut sententiarum pondere, & amplificationum vi, sensim se insinuet in benevolentiam judicum, & Consulis Pompeii vel opportuna digressione prolepses elevet, vel à persona Milonis abstrahens orationem, excurrat in thesim, quæ faveat: denique ingeniosa est hujus contentionis machina quam iuvat fortasse enucleatiùs expendere. Hujus igitur causæ status cum sit coniecturalis, an Miloni insidiatus sit Clodius, rectè Orator veritatem indagat ex proposito fine Clodii, seu concepta utilitatis spe ex Milonis cæde: contra, ostendit nullum fuisse Miloni propositum finem occidendi Clodii, ut ex negatione causæ finalis, negatio effectus colligatur. Deinde ad causam finalem addit odium Clodii

in

in Milonem violationem impunitatis spem convictumipso tempore & loco testimonium: quæ longè à Milone removet Cicero: nam Milo Clodium non odit materiam, ac segetem suæ gloriæ: à vi semper abhorruit: prætermissis tot occasionibus occidendi Clodii: impunitatem nunquam speravit iam reus iudicii: tempore, & loco iniquiore pugnavit. His accedit Milonis securitas, ac imperterrita revertendi in urbem fiducia, ex fortitudine, & magna vi conscientiæ suæ concepta: quibus maximè coniectura cædis tollitur, Itaque tota hæc de insidiis quæstio (quæ propria est huius causæ) ex triplici capite ducta, & tractata est: 1. ex causis finalibus utriusque personæ, Clodii, & Milonis, 2. Ex facultate insidiarum, atque adiunctis, præsertim loci & temporis. 3. Ex consequentibus, seu certa Milonis conscientia. Verùm maior artifex Orator non est contentus probasse ius Milonis in occidendo insidiatore Clodio, sed forti Miloni insuper vertit gloriæ, quòd sceleratum virum & perniciosum e Rep. civem sustulerit. Cuius gloriæ, ac fortitudinis prima semina iecit passim in priore argumentatione, nunc amplè, & apertè Milonem inducit prosopopœia gloriantem hoc facinus, & coniectis in cumulum sceleribus Clodii, hanc cædem ostendit approbari communi sensu civium, & Senatus & Cn. Pompeii, & ipsorum Deorum, qui Romano imperio, ac felicitati Reip. provident.

PERORATIO.

PEroratio est insigniter ad commiserationem Milonis composita 1. Apostropha ad iudices seu deprecatione, ut forti viro misericordiam tribuant: subiecta comparatione gladiatorum, quorum timidos, & supplices odisse solemus, fortes, & generosos servare cupimus. *Nu.* 93. *Sed iam satis*. 2. Prosopopœia Milonis, qui commemorat non ingratæ Reip. & Ciceroni, sua merita, & susceptos labores, nulla spe, aut mercede alia sibi proposita, præter hanc laudis atque gloriæ, sublato Clodio. *Nu.* 94. *Me quidem iudices*. 3. Altera prosopopœia Ciceronis, qui testatur Miloni amorem suum, in primis dolore, si per eos iudices, quos semper habuit amicissimos, & quibus non poterit irasci, fortis vir Milo à se divelletur. *Nu.* 100. *Hactu mecum*. Quamquam se solabitur Cicero recordatione nullius officii, vel periculi, vel mortis Milonis causâ prætermissæ; aut iam prætermittendæ, quando sibi mori satius est quàm Milonem perire. *Numer.* 101. *Nunc me una*. Iterum commendata Milonis fortitudine, qui nec lacrymis Ciceronis movetur, iudices obtestatur, atque adstantes in foro milites appellat, ut tam fortem virum servent in patria. *Nu.* 102. *His lacrymis*. Deinde exclamat,

dolet, queritur, dubitat quid responsurus sit liberis, & Q. Fratri, si Milonem, à quo per iudices revocatus est in patriam, retinere in patria per eosdem iudices sibi amicissimos non possit. Nu. 103. *O me miserum*. Exaggerat dolorem suum Orator à suo reditu, extincta coniuratione Catilinæ; instans apud Iudices, ne suus ille in patriam reditus acerbior sit ipso discessu, aut etiam voto, ut vivat P. Clodius, Prætor, Consul, Dictator. Nu. 104. *Quodnam concepi*.

Redit ad Milonis fortitudinem, quam iterum, iterumque admiratur, ac feliciter in grata patria conservandam exclamat. Nu. 105. *O Dii immortales*. Denique dolorem lacrymis abrumpit, & postremò iudices orat à persona Cn. Pompeii. *Nu. 106. Sed finis sit*.

ANNOTATIO.

Maximè artificiosus est huius orationis exitus. Videbat Orator contumaciam Milonis qui huic de se iudicio non reorum more affuit mutata veste, & coma, sed infracto vultu, unde iudices erant offensi igitur callidè Cicero hanc Milonis contumaciam, virtute fortitudinis prætexit, & aperta insinuatione commendavit apud Iudices, & milites, qui præsidebant. Atque Milo ista animi magnitudine misericordiam non implorat, ut multò magis dignus illa videri possit: sed res suas pro patria fortiter gestas, meritaque recensent, pro quibus nullum desiderat præmium, nisi gloriam toto iam orbe sibi partam ex cæde Clodii: quæ quidem merces virorum est fortium, quidquid adversi contigerit. Cicero istum animum Milonis satis laudare non potest, & quo est ista magis divina virtus, eo maiore dolore ab ipso divellitur: gaudet nullum à se amoris, aut studii officium forti viro defuisse; paratus suo capite quamcumque fortunam Milonis levare. Iam verò Iudices quos habet amicissimos, & milites etiam, atque etiam obsecrat, ne magnanimum virum, & patria natum expellant è patria. Sed hoc etiam fortasse artis fuit, ut Orator teneriores doloris sensus exprimat lacrymis, exclamationibus, prosopopœiis, deprecationibus, ut magis ex opposito constet Milonis fortitudo, qui his mollibus amicitiæ affectibus non moveatur. Et quia præcipuè hæc gloria Milonis passim tota oratione, etiam exordio, proposita est Ciceroni; ita illam in peroratione prosequi maximè voluit, ut demum fortissimus vir, qui toties Ciceronem, qui patriam, qui se contra insidiatorem, ac sceleratum virum defendisset, & perniciosissimo cive Remp. liberasset, indicio absolveretur.

PRO C. RABIRIO POSTHUMO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

PTolomæus Auletes Alexandriæ Rex ob crudelitatem, & avaritiam regno pulsus à civibus Romam venit, & auxilium petit à Senatu. Ictum cum eo fœdus, reductioque Lentulo Ciliciæ pro-Consuli Senatus auctoritate mandata est. Verùm consultis Sibyllæ oraculis invenerunt Decemviri Regem Ægypti dolosis artibus aliquando Romam esse venturum: si auxilium peteret, fœdus cum eo facerent, ne tamen eum reducerent cum exercitu. Quare Lentulus Regis reducendi provinciam, quam & auctoritate Senatus, & sorte habebat, interposita religione sine ulla dubitatione deposuit. Nihilo secius Rex instabat multique Senatores, incertum, an eius pecuniâ corrupti eò propendebant, ut sine armis per legatos reduceretur; sed obsistentibus partim Alexandriæ legatis, partim principibus civitatis Pompeio, Crasso Lentulo eam legationem per amicos magna ambitione captantibus, cum nihil impetraret à C. Rabirio Posthumo equitte Romano pecunias mutuas accepit, sive ut quod iactabatur corrumperet Senatum, sive ut subornaret sicarios qui legatos Alexandrinorum, & Dionem principem legationis occiderent, sive ut, quod postea docuit eventus, Gabinium Syriæ proconsulem magnis præmiis ad opem sibi ferendam alliceret. Gabinius tribuit se mercenarium commitem Regi, signa contulit cum Alexandrinis, cepit Alexandriam, Ptolomæum restituit in regnum Ægypti, reiecto Archelao, quem sibi Regem acciverant. Revocatus è provincia Gabinius, accusante C. Memmio, defendente Cicerone, qui sequestre Pompeio paucis ante diebus in gratiam redierat lege Iulia repetundarum damnatus est. Eaque lis decem talentùm millibus (quam summam à Rege accepisse dicebatur) est æstimata. Sed cùm is nec prædes dedisset, nec tantum ex eius bonis, quanta summa litis fuerat, redigi potuisset, diem dixit Memmius accusator C. Rabirio Posthumo eo nomine, quòd quodam legis Iuliæ capite cautum esset ut si nec prædes dedisset is cui lis fuisset æstimata, nec summa litis ex eius bonis publicatis colligi potuisset, tum demum inquireretur in eum,

O 6 *ad*

ad quem ea pecunia pervenerat. C. Rabirius autem promissa pecuniæ, qua Gabinius Regem Ptolomæum in regnum restitui t, particeps credebatur, eaque causa non erat separata à priore, sed quasi quadam appendicula causa iudicata atque damnata s Abrah.

Quæstio est in genere iudiciali an C. Rabirius Posthumus teneatur eo capite legis Iuliæ, quò ea pecunia pervenerit. Stylus tenuis subinde amplior.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Lapsus est imprudentia Posthumus, at misericordia erigendus à iudicibus: quia istius erroris causa sit partim fortuna, seu incerta Regis perfidia, partim studium imitandi patrem suum.

NARRATIO. Exponitur pluribus quàm in exordio, error Posthumi, in credenda Regi pecunia.

PROPOSITIO. Posthumus non tenetur eo capite legis Juliæ, quò ea pecunia pervenerit.

ARGUMENT.
1. Quia Posthumi causa est seiuncta à Senatu, qui corruptus ea pecunia dicitur.
2. Est seiunctu à Gabinio, qui condemnatus est.

ARGUMENTATIO.

1. ARGUM. Fuerit ea pecunia corruptus Senatus, quid ad Posthumum (nec enim hic Senatoribus dedit pecuniam; sed Rex ipse, qui hos corrupit; ergo Posthumi causa est seiuncta à Senatu, qui corruptus ea pecunia dicitur.

2. ARGUM. Est hoc novum & præter judiciorum morem, accusari equitem Romanum eò capite legis Juliæ, quò ea pecunia pervenerit; quando in æstimandis litibus appellatus non est, neque à teste, neque ab accusatore, neque ullo denique modo: ergo Posthumi causa est seiuncta à Gabinio, qui condemnatus est.

AM-

1. AGUMENTATIONIS. AMPLIFFICATIO, ET AFFECT.

Infirma ratione nititur accusator Memmius, cum Posthumi, Senatusque causam eandem facit, quæ diversa maximè est. Nam ponamus (quod est dubium) Senatum fuisse corruptum; non tamen ipse Posthumus corrupit; sed solummodò pecuniam Regi amico dedit, nesciens, an istâ pecuniâ hic corrumperet Senatum: sicuti qui alicui pecuniam dat, non quærit, in quam rem is, qui accepit, erogaturus illam pecuniam sit.

2. ARGUMENTATIONIS.

O insolentem, ac novam accusationem Memmii? neque enim quemquam vidit unquam Cicero (versatus in usu judiciorum,) accusari sine appellatione, sine teste, sine accusatore. Adde, Posthumus est eques Romanus, ista, de repetundis, lege liber: pro quo jure, seu libertate tuenda semper equites Romani fortes fuerunt, & iam esse debent in hac causa Posthumi, ne quidquam de jure decedat. Præterea quæ obiicit accusator Memmius, ut de pecunia quæ à Gabinio ad Posthumum pervenit, ut de procuratore, ut de pallio, ut de pecunia ex Decumis coacta, ut de testibus Alexandrinis, levia sunt argumenta: illud maximè iniquum accusari Posthumum proprio judicio, non communi cum Gabinio.

PEROR.

Inops e Posthumus, nisi maxima Cæsaris liberalitate conservatur: quis igitur judicum, neglecto Cæsare, cui Posthumus est charus, ab eo egente viro pecuniam etiam adventitiam petat, cui sua non redditur? propterea Cicero commovetur vehementer misera sorte Posthumi viri de se, ac de Cæsare optimè meriti; eumque iudicibus commendat.

EXOR.

EXORDIUM.

ERrorem fatetur Cicero cum Posthumo: excusat tamen ab eventu seu incerta Regis perfidia, cui ille pecunias commisit. *Num.* 1. *si quis est*. Excusat etiam communi filiorum studio, ut patres suos imitentur in qua arte illi præstiterunt: adiuncta deprecatione ad iudices, ne gravius affligant errore lapsum hominem. *Nu.* 2. *sed tametsi*.

ANNOTATIO.

In proemio operam dat Cicero, ut Posthumo, suam in credenda Regis pecunia temeritatem confitenti, iudices accusatoris acerba criminatione alienos reconciliet. Eius quoque temeritatis excusationem aliquam elicit ex imitatione communi: patrum enim, certis præsertim in studiis, omnes filii fere vestigia sequuntur. Itaque in hoc exordio lenes sunt etiam motus, seu primum inflectuntur iudices ad commiserationem Posthumi.

NARRATIO.

EXponit 1. quo pacto, natura duce, Posthumus non solum in re mercaturis augenda, sed in amicis quoque locupletandis cum magnitudine animi, tum liberalitate, vitam patris, & consuetudinem expresserit. *Nu.* 3. *fuit enim pueris*. Exponit 2. quibus causis pecunias suas Regi expulso crediderit: nempe nihil blandius Rege, posthumo nihil benignius fuit; & iam hic longius processerat dare, quàm ut desisteret. *Num.* 4. *Pulsus interea regno*.

ANNOTATIO.

Narratio confirmat insinuationem Exordii: nam ut supra Orator excusavit Posthumum à fortuna, cum dixit nos plerumque facere, ut consilia eventis ponderemus: sic hoc loco eundem excusat ab imitatione patrum, in quam nos ducit ipsa natura. Addit quædam etiam adiuncta, propter quæ Posthumus non potuit non pecunias credere.

CON-

est. *Num.* 11. *Hic iam, iudices*. Amplificatur 3. apostropha seu cohortatione ad Senatores, ut magna fide, & constantia jus Equitum servent: ipsi enim Senatores, Pompeio iterum Consule, cum essent in Senatu, qui Equestrem ordinem lege Iulia, de repetundis teneri vellent, æquitate adducti, quò minus quidquam novaretur, obstiterunt. *Num.* 13. *Hic ego nunc*.

Amplificatur 4. simili apostropha seu cohortatione ad equites Romanos ut tueri velint ius suum, id est, ne quis illos lege, de repetundis, accusare possit: hoc enim jam jus tentatur, uno Equite Romano, in judicium vocato; qui si damnatur, erit, cur eandem sibi quisque calamitatem pertimescat. Addit pro sua in hunc ordinem charitate. Cicero testimonium Glauciæ, & Majórum Equitum exemplum, qui M. Druso, Equestrem ordinem nova lege, de acceptis ob rem judicatam pecuniis, alligare conanti, summa constantia restitere. *Num.* 14. *Quid vos Equites*.

Digreditur Orator ad confutandum extra causam accusatorem Memmium. 1. Hic obiicit pecuniam ad Posthumúm à Gabinio pervenisse, quia Gabinium, ut Regem reduceret, Posthumus impulit. Refellit Cicero: quid opus fuit impulsore, aut suasore ullo, cum auaro homini Gabinio ut dixit, & judicibus persuasit Memmius) decem millia talentorum, ut regem reduceret, promissa sint? Adde Gabinii confessionem, qui se reduxisse Ptolomæum dicebat utilitate Reip. & legis permissione & cupiditate gloriæ. *Num.* 19. *Tu, inquit Gabinium*. 2. Obiicit Memmius Diæcetem fuisse Posthumum, id est, procuratorem, & dispensatorem regium: quo in munere, cum ex decumis pecuniam Gabinio colligeret, sibi quoque ipse collegit. Contra, ostendit Cicero (& pluribus infra) Posthumum in hac procuratione, carcerem, molestias, egestatem pertulisse; tantum abest ut sibi lucrum collegerit. Nunc fatetur, atque arguit Cicero stultitiam Posthumi, qui cum Eques esset Romanus, se, ac libertatem tradidit Regi Ægyptio; verumtamen hanc stultitiam tum exemplo doctorum virorum, Platonis, Callisthenis, Demetrii, tum alia majore imprudentia, qua pecunias Ptolomæo credidit, eluendam putat. *Nu.* 22. *At Diœcetes*. 3. Memmius pallium obiicit Posthumo, non alia ratione quàm lucri, & pecuniæ. Est eadem semper, inquit Cicero, temeritas Posthumi; imo jam necessitas mutandi vestitus, tum ut isto munere suscepto Diœcetis fungeretur Alexandriæ, tum ut imperanti Regi pareret. Cæterum quotidiano exemplo multorum, (quod etiam

in sta-

in statuis videtur)& P. Rutilii potuit Rabirius pallium sumere pro tempore, & spe aliquando ad fortunas suas perveniendi. *Num.26. Itaque obijcias.*

4. Obiicit Memmius, dum Gabinio pecuniam Posthumus cogeret, ex decumis Imperatorum pecuniam sibi coegisse. Refellit Cicero hoc dilemmate: si, ut vult Memmius, pecuniam sibi collegit Posthumus; utrum eam sumpsit ex decem millibus talentis Gabinio promissis, an præter illa decem millia, novam sibi pecuniam collegit? Si ex Gabinii pecunia, id est ex decumis eam sumpsit; at homo, ut ipse ait Memmius, auarissimus non tulisset. Sin præter decumas, centesimam exegit; ut, quæ decem millia esse debebant, fierent, addita centesima, undecim millia talentorum: quis credat, tam gravi onere tributorum, tantum præterea oneris imponi suis, Regem esse passum? *Num.30. At ex hoc ipso.* 5. Pecuniam ad Posthumum pervenisse, testibus Alexandrinis legatis probavit Memmius. At hi non dixerunt in Gabinium, cuius ea nomine redacta pecunia est; cur iis dicere liceat in Posthumum, qui redegit? Non patitur id judiciorum consuetudo. Testium autem istorum fidem dialogismo reiicit Cicero; tum quia Græci sunt, tum quia semel jam mentiti sunt. Ubi parva digressione causam interserit, cur in gratiam redierit cum Gabinio *Num.31. Aderunt testes legati.*

Confutato Memmio redit Cicero ad antecedens propositi Enthymematis, scilicet non posse accusari aut damnari Posthumum, eo capite legis Iuliæ, quo pecunia pervenerit. Atque amplificatur 5. idem antecedens ex perverso hoc judicio: nec enim Posthumus aliorum more, rei Gabinii (qui pecuniam à Rege accepit, & justè damnatus est) judicio accusatur; sed proprio judicio accusatur, quòd crediderit pecuniam Regi, nec eam receperit. *Num. 37. Lites quo.*

Quo dicit Memmius, recepisse Posthumum pecuniam, sed abscondisse, deinde eâ pecuniâ dominatum esse Alexandriæ; tum permutasse illam pecuniam cum aliis mercibus. Cicero refellit primum à causa, quæ Posthumo fuit nulla dissimulandi pecuniam; secundum refellit ex carcere, molestiis, egestate, quam pertulit Alexandriæ; tertium refellit ex levitate rumorum, sermonibusq; malevolorum, cum revera Posthumus egens sit, ut mox dicetur in peroratione. *Num.39. At habet, & celat.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Memmius (uti tradit Manutius) duo crimina Rabirio obijciebat; unum, quòd Senatum corrupisset; alterum, quòd eius pecuniæ pars quam Gabinius ob restitutionem Ptolomæi regis acceperat ad ipsum pervenisset, quo nomine in iudicium ex lege Iulia de repetundis vocabatur. Quod ad Senatum attinet, obiectionem illam Cicero refellit, causam Rabirij à Senatu seiunctam ostendens. Et hoc maximè utitur argumento, quòd quamquam Senatus corruptus esset (id quod non concedit) tamen eo nomine in crimen vocari Rabirius non debuit: quia pecuniam illam Regi dederit, non Senatoribus, ut eos corrumperet. Iam contra alterum crimen sic Cicero disputat. Sit hac lex Iulia ut, (quandoquidem damnatus Gabinius nec prædes dederit, nec ex eius bonis quanta summa litium litium fuerit, populus receperit,) inquirere oporteat in eum ad quem ea pecunia pervenerit; non tamen illico potest Memmius accusare Posthumum, quasi ad neminem magis ea suspicio pecunia pervenerit: nemo enim unquam propterea legis verba, quò pecunia pervenisset, causam dixit, qui in æstimandis litibus appellatus non esset; Posthumus autem appellatus non est, neq; à teste, neq; ab accusatore neque ullo deniq; modo. An igitur novo iudicandi more primus accusabitur Eques Romanus, Quando equitum Romanorum istud est ius, ne quis eos, lege de repetundis, accusare possit? Quare gemina apostropha Orator tum iudices, ac Senatores, tum Equites Romanos accendit contra accusatorem Memmium, atq; hac occasione alia illius argumenta levissima diluit. Deniq; Cicero queritur accusari Posthumum non communibus factis, & iudicijs cum reo Gabinio (ut sit quasi quadam appendicula causæ iudicatæ atq; damnatæ) sed proprio iudicio accusari levissimè & ex coniecturis. Ex his patet hanc contentionem magis niti confutatione adversarij, quàm confirmatione argumentorum: cum enim accusator levissimis probaret argumentis, magnam à Gabinio pecuniam pervenisse ad Posthumum; Cicero totus est in refellendis. Pergit interim iacere semina duorum affectuum (quos in proœmio inchoavit, absolvet in peroratione) invidiæ in Memmium accusatorem iniquum, & misericordiæ in calamitosum Posthumum, Equitem Rom.

PERORATIO.

Cicero primùm inopiam Posthumi summam Iudicibus commendat à persona Cæsaris, qui maximâ liberalitate Equestrem Posthumo dignitatem conservat. *Num.* 41. *Verùm autem, Iudices.*

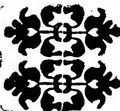
Amplificat Orator, ac eximiè prædicat hanc C. Cæsaris liberalitatem præcæteris virtutibus: ut Cæsaris laus, & sa-

& salus Posthumi Iudicibus carior sit, quod hic à tanto viro foveatur. *Num.42. Multa equidem*. Prosequitur Orator contra adversarios maiori affectu inopiam Posthumi, quæ tanta est, ut nemo ejus bona nummo Sestertio sibi addici velit. *Num.45. Satis multa*. Deinde à persona, seu probitate, ac fide Posthumi vehementer Iudices obsecrat, ne adventitia pecunia petatur ab eo, cui sua non redditur. *Num.46. ò miserum me*.

Tertio à persona sua Cicero Iudices ad misericordiam adducit, exhibendo non solùm lacrymas suas, ac dolorem ex calamitate, & miseria optimi viri, sed commemorando etiam merita Posthumi erga se. Num. 47. *Sed iam quoniam*.

ANNOTATIO.

Quod à principio expetijt Orator, maiore vehementia evincit, & obtinet in hoc artificioso orationis exitu, nam suspicionem magna pecuniæ, quam à Gabinio pervenisse ad Posthumum dicebat iniquus accusator Memmius, maximè removet, proposita egestate Posthumi: quę etiam egestas magis ostenditur opposita, ac descripta C. Cæsaris liberalitate. Affectum verò misericordiæ in Posthumum aptè conficit à persona Cæsaris, & Posthumi, & sua; gratiam Cæsaris, probitatem Posthumi, dolorem suum Iudicibus probando.

PRO

PRO M. MARCELLO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

*M*Arcellus gesto Consulatu, & virtute clarus, civili bello Pompeium secutus est: victusq; Pharsalica pugna neq; cum ijs, qui bellum in Africa renovandum putarunt sua consilia coniunxit, neq; ad Cæsarem victorem impetrandæ veniæ causà, supplex ire voluit. Mitylenas, urbem à bello, & à belli suspicione remotam, se contulit: ibi satis diu, nullo revertendi in patriam studio, commoratus, cùm in publica calamitate conscientià se mentis optimæ consolaretur, & in litteris viveret, reditum ei Senatus à Cæsare impetravit, hac ratione: cùm in Senatu à L. Pisone mentio facta esset de Marcello, & cùm C. Marcellus, eius frater, se ad Cæsaris pedes abiecisset, cunctus Senatus consurrexit, & ad Cæsarem supplex accessit. Tum Cæsar repentè præter spem dixit, se Senatui roganti de Marcello non esse negaturum, tametsi dolores, & acerbitates tulisset ab isto viro, & jam, parta pace, aliquorum insidias timeret. Cæterùm adiecit se sibi & gloriæ satis vixisse. Cicero, qui statuerat in perpetuum tacere, non potuit non gratias agere Cæsari pro tanta magnitudine animi, & clementia: & quamquam propter Marcellum habita oratio sit, ad conciliandam tamen, & colligendam Cæsaris benevolentiam digreditur in eam partem ut de querela Cæsaris, & suspicione insidiarum, dictisq; acuratè disputet.* Manut. Frig.

Quæstio huius orationis est in genere demonstrativo, an maximè Cæsaris clementia laudanda sit ob restitutum Marcellum.

Stylus elegans, concinnus, temperatus aureo, quod mirè, lectet Cæsarem, orationis flumine.

SINOPS

SYNOPSIS

EXORDIVM.

A Clementia Cæsaris, qui cum Ciceronem diutius silere non patitur, tum, M. Marcello summa gloria restituto, simul Remp. ac Senatum maxima omnium lætitia restituit.

PROPOSITIO.

Laudanda est maximè Cæsaris clementia, ob restitutum hodie Marcellum, simulque Senatum.

ARGUMENT.

Quia maximè gloriosum est Cæsari restituisse eum hominem, simulque Senatum; à quibus offensus fuit.

ARGUMENTAT.

Cæsar majorem ex restituto Marcello, simulque Senatu, quàm ex omnibus victoriis, laudem est consecutus: igitur maximè gloriosum, est Cæsari, restituisse eum hominem, simulque Senatum; à quibus offensus fuit.

AMPLI-

AMPLIFICATIO & AFFECTVS.

1. Magnæ ſunt victoriæ, ac bellicæ laudes Cæſaris; at hæ ſunt communicandæ multis adiuvantibus cauſis, præſertim fortunæ: ſola laus, ac virtus hodiernæ clementiæ, propria eſt unius Cæſaris. 2. Non fuit difficile Cæſari innumeras gentes vincere, hoſti verò parcere, & iracundiam cohibere, hæc laus, hæc virtus, hæc merita, & res geſtæ Cæſaris 3. Cæſar hactenus victores vicit, at hodie (quod eſt incredibile) ſeipſum, ſeu ipſam victoriam. 4. ſapientiſſimè Cæſar hodie ſeipſum, ſeu victoriam vicit, pacis ſtudio, & moderatione victoriæ; quando pacis authores, & bonos viros, errorem magis quàm culpa lapſos, victor non ferox, conſervavit.

CONF. QVERELÆ, AC DICT. CÆSARIS.

Quas, aut à quibus Cæſar timeat inſidias? ſuis, quibus dux ad ſumma fuit? an à Pompeianis, quos conſervavit? ſed ſanè Cæſar timeat inſidias, ut tantò magis caveat vitæ ſuæ, qua nititur vita omnium, ſaluſque affectæ Reip. imò Cæſar timeat caſus humanos, quem omnes dolent non eſſe immortalem.

Vixit ſatis Cæſar? ita credo, ſibi & naturæ pro rebus geſtis. Verùm hic vir cum ſibi uni nec vivit, nec eſt natus; nondum vivere cepit Reip.; nondum gloriæ, nondum ſibi. Nec enim adhuc fundavit Remp. nec eius gloria brevitate vitæ, ſed immortalitate metienda eſt, nec ipſe pacis author adhuc pace fruitus eſt.

peroratio

Cicero agit gratias Cæſari pro clementia; affertque cauſas, quare hoc ipſe munere fungitur.

EXOR-

EXORDIVM.

Cicero reddit causam Senatui, cur ad hunc diem siluerit; nunc restituto Marcello, non possit non dicere Num. 1. *diuturni silentii*.

Ac perceptum dolorem suum auget ex absentia Marcelli, ut majorem ex proximo ejus reditu lætitiam exprimat, apostropha ad Cæsarem. Num. 2. *M. enim Marcello*. Deinde authoritatem Reip. redditam, & speciem pristini Senatus, ac maximè gloriam M. Marcelli optimi viri, prædicat ex tam insigni Cæsaris beneficio. Num. 3. *intellectum est enim*.

ANNOTATIO.

Hoc exordium est ingeniose paratum ad benevolentiam Cæsaris, cujus clementia Oratori vocem, Senatui spem, M. Marcello salutem cum summa gloria, & omnium lætitia conjunctam restituit.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est: Laudanda est maximè Cæsaris clementia, ob restitutum hodie Marcellum, simulque Senatum.

Distributio, seu argumentum: quia maximè gloriosum est Cæsari restituisse eum hominem, simulque Senatum, à quibus offensus fuit.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumentum, maximè gloriosum est Cæsari, restituisse eum hominem, simulque Senatum; à quibus offensus fuit, patet fusè hoc Enthymemate: Cæsar majorem ex restituto Marcello, simulque Senatu, quàm ex omnibus victoriis, laudem est consecutus: ergo maximè gloriosum est Cæsari, restituisse eum hominem, simulque Senatum; à quibus offensus fuit. Num. 4. *nullius est tantùm*.

Antecedens quatuor habet partes, ac dissimilem comparationem victoriarum, & clementiæ; hac synopsi: 1. victoriæ

&oria non sunt propriæ Cæsari; at est propria clementia. 2. non fuit difficile Cæsari gentes vincere; at iracundiam. 3. Cæsar hactenus victores vicit, at hodie seipsum, seu ipsam victoriam. 4. sapientissimè Cæsar hodie seipsum seu victoriam vicit, pacis studio, & moderatione victoriæ.

Prima pars Antecedentis: *victoriæ non sunt propriæ Cæsari, ac est propria clementia* subtili insinuatione effertur, & amplificatione per incrementum: nam primum Cicero bellicas laudes Cæsaris, victoriasque esse magnas ostendit, quibus ille omnes Imperatores superat. *Num.* 5. *soleo sæpè.*

Sed tamen paulò post, prudente quadam extenuatione, minores esse, audet fateri; quod pluribus aliis coadjuuantibus causis, etiam fortunæ; communicari soleant. *Num.* 16. *quæ quidem ego.*

Posteà laudem clementiæ longè Orator maximam attolit, quæ cum aliis non est communis, sed propria uni Cæsari. *Num.* 7. *at verò huius.*

Secunda pars Antecedentis, *non fuit difficilè Cæsari gentes vincere at iracundiam*, effertur altera amplificatione per incrementum: nam artifex Orator pergit magnas Cæsaris victorias contra tot gentes elevare, ut augeatur hæc maxima victoria, quâ Marcello hosti pepercit. *Num.* 8. *domuisti gentes.*

Rursus extenuatione comparat bellicas laudes cum virtute clementiæ: atque ob hanc virtutem blandius gratulatur Cæsari; singulari benevolentia, ac laude præsentem virum complectitur. *Nu.* 9. *itaque C. Cæsar.* Auget à personis Marcellorum, & nobilissima familia, Cæsaris laudem, quam tertiâ imminutione (quasi quadam anacephalæosi) rerum gestarum, nunquam esse interituram pronuntiat. *Nu.* 11 *equidem cum C. Marcelli.*

Tertia pars antecedentis, *Cæsar hactenus victores vicit, at hodie seipsum, seu ipsam victoriam.* præmunitione ad insinuationem, & ex conjugatis breviter expressa est, *Num.* 12. *& cæteros quidem.*

Quarta pars antecedentis, *sapientissimè Cæsar seipsum, seu victoriam vicit pacis studio, & moderatione victoriæ*, apostropha ad Senatum (quem callidè Orator excusat, ipsoque Cæsaris judicio absolvit) confirmatur ex effectis: quia Cæsar duos maximè pacis authores, Ciceronem, & Marcellum, conservavit. *Num.* 13. *Atque hoc C. Cæsaris.*

Moderatio autem Cæsaris in victoria, & post victoriam, pariter ex effectis cernitur: quia conservavit, & conservat ex acie quos potest. *Num.* 16. *quo gratior.* Amplificat Cicero ipsam victoris Cæsaris moderationem, ac divinæ prudentiæ adscribit, opposita Pompejanorum iracundiâ,

& ferocitate, si hi victores fuissent. *Num.* 18. *alterius ve-rò*. Concludit iterum gratulando Cæsari tantam laudem, ac virtutem, quæ ipsi est propria, non fœlicitatis, ac fortunæ. *Num.* 19. *quare gaude*. Hortando etiam, ut conservare bonos viros non desistat; quorum Orator culpam (si culpa est officium, aut humanus error, aut fatum) uti antè, excusat, *Num.* 20. *noli igitur*.

Animaduerte consequens Enthymematis passim esse implexum cum antecedente. Sequitur digressio seu confutatio querelæ, ac dictorum Cæsaris; habetque duas partes: 1. est, Cæsar metuere non debet insidias. 2. Cæsar natura non vixit, vel gloriæ satis diu.

1. Pars Confutationis, *Cæsar metuere non debet insidias*. miro insinuationis artificio constat; nam contendit Orator, non esse timendum Cæsari, cùm nemo tam ingratus, tamque iniustus esse possit, qui, cujus in anima Resp. consistit, & a cujus vita omnium vita pendet, eum extinctum velit. Quibus id industriis conficit! primum extenuare non videtur suspicionem Cæsaris, sed hanc ait esse cautionem non minùs prudentem Cæsari, quàm timendam omnibus, qui ab ipso conservati sunt. *Nu.* 21. *Nunc verò venio*. Deinde rem disceptat hoc dilemmate: vel Cæsariani, vel Pompejani insidiantur Cæsari; non hi, qui acceptâ præter spem salute omnes sunt amicissimi: at nec illi, quo duce summa sunt adepti: ergo nulli. *Num.* 22. *Sed quis nam est*. Tum revertitur, & iterùm non imminuit suspicionem insidiarum, propositis hominum sensibus occultis; ut tanto diligentiùs Cæsar caveat vitæ suæ, quâ nititur salus omnium, & vita Reip. *Num.*23. *Sed tamen cum*. Mox idem artifex latentes elevat, & alio abducit suspiciones Cæsaris, ex communi non jam insidiarum metu, sed valetudinis, aut casus humani: quasi certus esset neminem Cæsaris vitæ insidiari, quem omnes dolent non esse immortalem. *Num.* 24. *Equidem de te*. Simulque amplificat Cicero vulnera profligatæ Reip. ex civili bello, ut tanto accuratiùs ipse, & omnes studeant vitæ Cæsaris, ad medelam tam utilis, tamque necessariæ. *Ibid. Omnia sunt excitanda*.

2. Pars confutationis, *Cæsar vel natura non vixit, vel gloriæ satis diu*, pari, atque prima pas, insinuationis arte certat. Primum laudat Cicero sapientissimam vocem Cæsaris, & concedit pro rebus à se gestis satis vixisse; verùm cum vulneribus Reip. (de quibus superiùs) mederi solus possit, negat Cæsarem satis vixisse patriæ. *Num.* 26. *Itaque illam tuam*.

Deinde liberiùs confutat, & evertit vocem Cæsaris, quasi

quasi Cæsar, qui sibi soli nec vivit, nec est natus, nondum vivere cœperit vel patriæ, vel gloriæ, vel sibi. *Ibid. Credo sed cum.*

Confirmat illud Orator primò ipsâ definitione gloriæ. *Num.27. Quod si rerum.* Confirmat 2. ipsa vitæ brevitate; & æternitate, cui inservire debet Cæsar. *Num. 28. Quid enim omnino.* Confirmat 3. ipso judicio posteriorum, qui dicent virtutem Cæsaris, resque gestas, nisi ille denique Remp. fundarit, plùs admirationis habere, quàm soliditatis, & gloriæ. *Num. 30. Obstupescent posteri.* Confirmat 4. ipsa jam inter cives (quos excusat, & hortatur ad concordiam) partâ pace: quâ diu, pacis author, Cæsar frui debet, non de insidiis cogitare. *Num. 31. Diversæ voluntates.* Postremùm suo, & Reip. nomine hortatur atque obsecrat Cæsarem, ut vitæ suæ consulat, non excubias modò, custodias que bonorum civium pro salute illius, verùm etiam laterùm & corporum oppositus contra vim pollicendo. *Num. 33. Quare omnes.*

ANNOTATIO.

Contentio duas habet partes; confirmationem, & confutationem, In prima Orator laudat Cæsaris clementiam, ob restitutum Marcellum; in altera, querelam, & dicta Cæsaris diluit. Utraque pars insigni prudentis insinuationis artificio est contexta. Fuit enim ingeniosum Oratori ita clementiam extollere, ut non deprimeret militarem gloriam, cujus maximè avidum Cæsarem sciebat: quare etsi virtutem bellicam Cæsaris cum ista clementia comparet, atque etiam extenuet: ita tamen ubique orationem attemperat, ita se præmunit, ita labenter sese in gratiam insinuat, ut ubique Cæsarem delectet, offendat nusquam. Extenuatio autem bellicæ virtutis præcipuè sumitur ex eo capite, quòd non sit propria Imperatoris sed tum a milite, tum ab ipsa fortuna dependeat: at virtus clementiæ solius sit imperatoris, tanto gloriosior Cæsari, quo ille fortiùs iracundiam & seipsum, & victoriam ipsam vicit sapientissima moderatione victoriæ, quæ alias solet esse ferox, & insolens. Iam verò pari prudentia confutat querelam, dictaque Cæsaris, ac suscipiones insidiarum non statim extenuat, ut cavendi curam augeat; cavere enim Orator Cæsarem vult maximè, quia sibi dum Cæsar cavet Ciceroni, & omnibus cavet, qui ab ipso conservati suam salutem in ipsius salute positam existimant: tum ubi Orator suum timorem aut cautionem probavit, in eam partem disputat, Cæsari nihil esse timendum; prospiciendum esse non solùm huic vitæ sed etiam æternitati; non solùm sibi; sed, & Reip. cui vivere incipit, & mederi solus potest: adjicit vota omnium, & preces, singularemque benevolen-

tiam civium in custodienda Cæsaris vita. Quibus omnibus Orator latenter, & quasi per cuniculos, suspiciones insidiarum elevat, & Cæsari maximè blanditur.

PERORATIO.

CÆsaris querela, dictisque confutatis, revertitur Cicero ad propositam Cæsaris clementiam, qua Marcellum patriæ reddidit, ac pro tanto beneficio agit gratias cur autem id præsertim ipse faciat, duas affert causas. Prima est, quòd rogatus fuit à Senatu, ut omnium nomine gratias ageret Cæsari; altera est, quòd sit Marcelli amantissimus, cujus restitutio majorem ipsi, quàm cæteris omnibus lætitiam afferat, & dicendi officium. *Num*. 34. *Sed ut unde*.

ANNOTATIO.

Terminat affectum Cicero, quem orsus est ab initio nempe incredibilis lætitiæ singularisque benevolentiæ in C. Cæsarem, propter restitutum Marcellum. Et quia longè gratissimus Cæsari voluit Cicero esse, sic perpetuò, ac generatim Cæsaris clementiam extulit, ut illam non ad se modò, aut ad Marcellum totamque nobilem ejus familiam pertinere contenderit, sed etiam maximè ad Senatum, populumque Romanum, apud quem tanti beneficii nulla unquam erit oblivio.

PRO

PRO Q. LIGARIO:

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Tametsi argumentum infra est perspicuum ex ipsa narratione Ciceronis, iuvat tamen apponere quæ Freigius & Manutius suppeditant. Q. Ligarius cum C. Considio legatus in Africam profectus fuerat: decedens inde Considius illum provinciæ præfecit. Ortum est mox bellum inter Pompeium, & Cæsarem; & P. Actius Varus missus cum imperio, ut Ligario succederet non statim decessit ex provincia Ligarius sed cum aliquamdiu post adventum Actii ibidem moratus esset, Q. Tuberonem fortè cum patre illuc advenientem ut eam provinciam traderet Cæsari, ab ingressu prohibuit: qua de re accusatus post finitum bellum apud Cæsarem, ea oratione defensus est. Ita Freigius.

Manutiùs verò. *Ante Vari adventum sortitus ex S.C. Africam provinciam initio belli civilis, L. Ælius Tubero, Tuberonis accusatoris pater, serius in Africam venit à Varo iam occupatam. Varo devicto cum reliquis Pompeianarum partium ducibus, qui bellum renovarant, aliquamdiu Ligarius procul à patria vixit: quo tempore Q. Tubero Cæsaris clementia simul cum patre restitutus accusavit eum de vi, eum tamen nihil aliud obiicere posset, quam eum in Africa Cæsarianis partibus inimicum fuisse: quamquam odii Tuberonis in Ligarium causam esse constaret quòd receptus in Africam non esset, vel à Ligario iussu Vari Imperatoris, vel ab ipso Varo. Defendit Ligarium Cicero tanta vi, & animi, & ingenii, ut iratus Ligutio Cæsar ei tamen eloquentia victus ignoverit.*

Quæstio huius orationis est in genere iudiciali, an criminosum sit Q. Ligario fuisse in Africa in partibus Pompeii.

Stylus est subtilis.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Ironia, & confessione Cicero elevat culpam Ligarii ; & hanc transfert ad misericordiam Cæsaris.

PROPOSITIO. Non est criminosum Q. Ligario, fuisse in Africa, in partibus Cn. Pompeii.

ARGUMENTA. Quia Q. Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens, ante & post Vari aduentum, ullam culpam contra Cæsarem admisit.

ARGUMENTAT Cicero patronus Ligarij, & ipse accusator Tubero majus signum dederunt, quàm reus Ligarius, alienæ à Cæsare voluntatis : igitur Q. Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens, ante & post Vari adventum, ullam culpam contra Cæsarem admisit.

AMPLIFICAT. ET Contra Cæsarem Cicero arma sumpsit ; & Q. Tubero in acie Pharsalica congressus est. Quanto istud his est gravius, quàm Ligario in Africa in partibus Cn. Pompeii fuisse ? & tamen Cæsar incredibili clementia pepercit Ciceroni, & Tuberoni, & aliis qui Pompejum sunt secuti : quid igitur inhumanus aut crudelis Tubero, cum ipse in pari, aut maiore culpa fuerit, non modò accusat Ligarium, sed etiam præter exilium, ejus necem postulat apud mitissimum Cæsarem ? quis tam levis Græcus, aut tam immanis barba-

AFFECTUS. rus? esto, Pompeianus fuerit Ligarius: non fuit hoc scelus, uti appellat Tubero; verùm testimonio etiam Cæsaris, divina necessitas. Adde, minor est culpa, Ligarium, exorto jam bello, in Africa restitisse, quam Tuberones, contra Cæsarem in Africam venisse nam hi (seu à Ligario, seu à Varo exclusi ab Africa) non erant provinciam tradituri Cæsari, sed contra Cæsarem inde bellum gesturi: cujus rei argumento est, quod non ad Cæsarem, sed ad Pompejum de iniuria conquestum venerint; huicque imperatori patientissime adhæserint.

PEROR. Orator vel humanitatem, vel clementiam, vel misericordiam Cæsaris implorat pro culpa Ligarri; pro quo ipse non supplicat, (cum sit in eadem culpa) sed Sabini, Brochi fratres Ligarii: commemorata breviter quæsturâ Q. Ligarii, & pari causa Marcelli, & divina Cæsaris clementia.

EXORDIUM.

Cicero ironicè fingit se apud Cæsarem laborare de culpa Q. Ligarii, quam detulit Tubero, & fassus est C. Pansa. Itaque, cum ignoratione Cæsaris abuti putaret ad salutem Ligarii, nunc ad misericordiam se transferre, & timens etiam fateri cogitur. Nu. 1. *Novum crimen*, Mox ad Tuberonem accusatorem conversus fatetur Q. Ligarium in eadem esse culpa, qua est ipse Tubero simul cum patre. Nu. 2. *Habes igitur*.

ANNOTATIO.

Mira est insinuatio hujus exordii, qua Orator reo Ligario non timet apud Cæsarem: præsertim cum culpa Ligarii (quam ironia, & confessione elevat) aut nulla est aut communis cum multis, qui Pompeium sicuti veniam meruerunt, aut maximè eadem cum Tuberone accusatore, & eius patre. Hoc exordium est ipsa facies reliqua orationis, in qua leniter signa quædam seu semina argumentorum & amplificationum, & affectuum occultantur; nam id unum ubique Cicero enititur, ut maximam huius causæ fiduciam ostentet tum à clementia Cæsaris, qui multis in Pharsalica & in Africa contra se dimicantibus perpercit; tum ab imprudentia accusatoris, in quem regeritur ipsum crimen cuius alterum accusat, tum ab ipso Ligarii facto. quod culpa non est sed erratum; aut, si culpa est, commiseratione dignum est.

NARRATIO.

Primo Ligarius, cum esset adhuc nulla belli suspicio, legatus in Africam cum Cajo Considio profectus est. Num. 2. *Q. igitur Ligarius*. 2. Sic provinciæ præfuit, ut illi pacem esse expediret. *Ibid. Itaque Q. Ligarius*.

3. Exorto bello, Ligarius nullo se implicari negotio passus est, Num. 3. *Bellum subitò exarsit*. 4. Post aduentum Vari domum spectavit, & ad suos redire cupiit. Num. 4. *Interim P. Attius*, Concludit Cicero anacephalæosi, & apostropha ad Cæsarem nullam esse culpam Ligarii. Num. 6. *Adhuc Cæsar*.

ANNOTATIO.

Brevis, perspicua probabilis est hæc narratio: habet enim, ut docet Fabius, probationis vim, & affectus: siquidem Orator singulis adiunctis demonstrat culpa vacare Ligarium, quia non modò ullum ad bellum contra Cæsarem, sed ne ad mini-

minimam quidem suspicionem belli fuit in Africa : ibidem habuit honestam necessitatem resistendi, maluisset Romę esse cum fratribus quam Vticę cum Varo.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: non est criminosum Q. Ligario fuisse in Africa in partibus Pompeii.

Distributio seu argumenta repeti debent supra ex narratione, quia Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens, ante & post Vari adventum ullam culpam contra Cæsarem admisit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumenta, *Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens ante, & post Vari adventũ ullam culpam contra Cęsarem admisit*, hoc Enthymemate tractantur: patronus Cicero, & ipse accusator Tubero (quos tamen culpa Cæsar liberavit) maius signum dederunt, quàm Ligarius alienæ à Cæsare voluntatis: ergo Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens, ante & post Vari adventum ullam culpam contra Cæsarem admisit. 1. Pars antecedentis, *de Cicerone*, amplificatur insigni licentia, & exclamatione. *Nu. 6. Nullum igitur*. 2. Pars antecedentis, *de Tuberone*. contorquetur vehementi reprehensione in accusatorem, qui Ligario impudenter obiicit crimen, quod ipse admisit; gravius contra Cæsarem congressus in àcie Pharsalica, quàm Ligarius in Africa. Quamquam mitigat reprehensionem Orator, ab ætate, ingenio, & propinquitate, sed paulò post asperius adolescentem urget congestis verbis, ac sententiis idem significantibus. *Num. 8. vide quaso Tubero*. Verùm non tantùm Tuberonis, & senioris eius patris imprudentiam Cicero redarguit, sed inhumanitatem etiam, & crudelitatem; qui cum ipsi Cæsaris clementia conservati, & cives sint Romani; tamen aut levium Græcorum more, aut immanium barbarorum qui solent odio aliquo suscepto ad (sanguinem petendum incitari) ad crudelitatem Cæsarem acuunt, id est ad Ligarium civem Romanum, non iam patria qua caret, sed vita privandum. *Nu.* 10. *Quorum impunitas*.

Auget crudelitatem Tuberonis exemplo contrario ex maiori: nemo enim impulit crudelissimum Syllam, ut inimicos suos necaret: Tubero id à mitissimo Cæsare postulat. *Nu.* 12. *At istud ne*. Atque inserta quadam prolepsi Cicero admittit humanitatem Tuberonum, sed horum maximè prudentiam desiderat: dum enim isto modo accusant Ligarium, quid petunt, nisi ut præter exilium, quod morte gravius est, miser ille necetur? *Ibid. Ego verò* Huc addit, vibratque asper Orator triplex argumentum à maiori: primum, si Tubero domi supplicantibus, obstaret, ne Cæsar Ligario ignosceret, durè faceret; quantò iam durius, in foro supplicantium preces prohibere à clementia Cæsaris, seu misericordiæ perfugio; *Num.* 14. *Hoc verò multo*. Secundum, si victus Tubero Cæsarem crudelem esse vult; quàm multi id vellent de victoribus, nisi Cæsar sua indole esset clemens? *Nu.* 15. *Dicam planè*. Tertium, si patronus Cicero mentiretur, & diceret Ligarium in Africa non fuisse, crudele esset Tuberoni pro salute Ligarii nolle Cæsarem errare; quanto crudelius est nolle Cæsarem misereri, cum ipse Tubero in eadem causa, & fortuna fuerit. *Nu.* 16. *Quòd si probare*.

Tertia pars antecedentis, *de legario*, amplificatur 1. per thesim ex communi Pompeianorum causa, quam nemo præter Tuberonem scelus appellat: Ciceroni divina necessitas visa est, qua ...ii, qui armati occiderint, miseri; qui supersunt, à victore Cæsare miseria liberati sint. *Nu.* 17. *Ac primus aditus*. Confirmatur ipso Cæsaris testimonio, qui necessitate arma sumpsit, non ut cum sceleratis civibus pace conveniret, sed ut bonos conservaret, fato quodam, & errore inter se dissidētes. *n.* 18. *Quando hoc quisquā*.

Amplificatur 2. per hypothesim ex causa Ligarii: cui difficilius fuit exorto bello ex Africa exire, quàm Tuberoni in Africam non venire: nam si Tubero paruit Senatui, & paruit Ligarius; cur ergo Tubero Senatui se paruisse glorietur, Ligarium, quia paruerit, reprehendat? *Nu.* 20. *Sed ut omittam*.

Deinde si crimen est Ligario prohibere Africa Tuberonem voluisse, non minus magnum est Tuberones Africam contra Cæsarem obtinere voluisse, quàm aliquem se imperatorem esse maluisse: is tamen Ligarius non fuit, id est, non Ligarius exclusit Africa Tuberones, sed Varus, penes quem iam erat imperium. *Nu.* 22. *Itaque in Africam*. Sed sive Varus, sive Ligarius, excluserit, aut imperium tenuerit, quid interest? Quando Tuberones provinciam non tradituri fuerint Cæsari, sed inde bellum gesturi contra Cæsarem: quod Cicero licentia indicat. *Nu.* 23.

Sed quoque modo. Id probat à consequentibus, quia Tuberones Africa exclusi non ad Cæsarem, sed ad Pompeium iniurie suæ quærelam detulerunt. *Num.24. Veniebatis igitur.* Non ergo Tuberones Cæsaris causa venerunt in Africam; & iam apud Cæsarem malè queri audent de Ligario, qui ipsos contra Cæsarem bellum gerere prohibuit, cum in Africam non recèpit. *Nu. 25. Quæ est ergo*. Postremum amplificat Cicero, & laudat Tuberonis constantiam in tuendis Pompeii partibus, quo callidius Tuberonem in eodem adducat, probetque malè iniurias persequi apud Cæsarem, cum ipse tam constanter adhæserit Pompeio, à quo tamen exceptus, non fuerit. *Nu.26. Sed vide quæso*.

ANNOTATIO.

Tota contentionis vis eò spectat, ut Cæsar pro sua singulari clementia sicut ignovit inimicis, & hostibus, ita Ligario innocenti ignoscat: aut enim crimen nullum est, in Africa fuisse, aut eiusmodi, ut exilii pœna satis sit: quod autem præter exilium Tubero quærit, & iudicio, & sententia Cæsaris consequi vult, id privati odii, summæ iniustitiæ, summæque crudelitatis argumentum esse videtur; nam clementissimus Cæsar multis, qui, & in Pharsalia, & in Africa in partibus Pompeii fuerunt vitam tamen, & patriam reddidit, aut eis præter exilium pœnam imposuit, imò ipse vehemens accusator Tubero in Pharsalica acie dimicavit contra Cæsarem, quod non fecit Legarius, qui tantum in Africa fuit: ergo si hunc (locus est ab exemplo, & vim iudicati obtinet) Cæsar culpa liberavit, cur accusator exilio Ligarii contentus non est? Cur crudelem Ligario innocenti esse eum vult, quem in proprio crimine habuit clementem? Atque illud est argumentum, quod perpetuo Orator invidiosè torquet in accusatorem, qui eum in pari, & maiori fuerit culpa, quàm Legarius, tamen adductus odio expetit à Cæsare, ut ille necetur. Mitigat tamen Cicero Tuberonis propinqui sui invidiam, quando illum imprudentia magis peccasse ait, quam inhumanitate. Interim inde captat opportunus Orator clementiam Cæsaris, & animum ita aptè commovet, ut libellos, quos manu tenebat, eiecerit, quasi se victum fateretur.

PERORATIO.

Totam Cicero Ligarii causam refert (uti tota oratione faciendum putavit) ad misericordiam Cæsaris; nec illius quidem iudicis, sed parentis, quem affectum etiam auget prosopopœia. *Nu.29. Itaque num tibi.*

Deinde Orator mirificè sè insinuans à sua persona

Fingit se pro Ligario deprecari Cæsarem non audere, quia Pompeianus fuerit; verùm quia videt apud Cæsarem causas rogantium valere plusquam preces, ipse in justissima causa rogandi pro Ligario spem ponit, non in deprecatione suæ orationis. *Nu. 31. An sperandi.* Adiungit, & parem deprecandi causam plurium, præsertim Sabinorum, Brochorum, Ligariorum fratrum, qui omnes suis erga Cæsarem meritis, ac pietate supplicant, & lugent pro uno Ligario, tempestate belli abrepto in Africam. *Nu. 34. Videsne igitur.* Denique concessione contendit Orator ignoscendum Ligario, quia, cum esset quæstor, studuit maximè Cæsari. *Nu. 36. Sed ierit ad bellum.*

Tum pari causa Marcelli, & divina misericordia Cæsaris, quam populus Romanus mirificè amat, hortatur Cæsarem, ut salutem conferat Ligario, quam longè plurimis contulit, & simul conferet. *Nu. 37. Fac igitur.*

A N N O T A T I O.

Quia nihil ita excitat commiserationis affectum, ut culpę confessio, & supplex deprecatio. Cicero, qui totam hanc controversiam Ligarii ab initio ad misericordiam Cæsaris transtulit fassus est sæpius ingenuè suam, & Ligarii culpam ut leniret Cæsarem: iam ut ipse submissiùs se insinuet, deprecari pro Ligario non audet, quia ipse pariter offendit; sed deprecatores adhibet cum luctu, & equitate causæ, quibus rebus maximè affici Cæsarem sciebat.

PRO

PRO REGE DEJOTARO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Deiotarus Rex Gallo-grecia, bello civili Pompeii partes secutus fuerat: sed victo Pompeio cum discessisset ab armis iuvit pecunia, & equitatu Cesarem, bellum gerentem Alexandrie, & Pontico etiam bello contra Pharnacem Mithridatis filium, & in exercitu ipse adfuit. Quamobrem confecto bello Cesar, cum ei regni partem ademisset quia Pompeium secutus fuerat, tamen Regem cum appellavit: & cum in partes illas venisset usus est hospitio eius & donis etiam hospitalibus ab eodem regio more donatus est Ceterum nepos erat Deiotaro ex filia Castor nomine, qui sive fraude aliqua adductus sive motus vero crimine avum detulit insidiarum apud Casarem quòd is eum, cum domi eius versaretur occidere voluisset. Addebat etiam quòd semper alieno animo fuisset à Casare: & quod tempus oppugnandi eius captasset, exercitu in id contra eum comparato. Quibus criminibus delatis per servum Deiotari Medicum Phiddippum, qui cum legatis Romam missus fuerat cum illi Casar vehementer offensus esset; delata est defensio ad Ciceronem qui presentibus legatis regiis eum & ipse Castor adesset hanc orationem privatim apud Cesarem habuit.

Questio est in genere iudiciali, an Rex Deiotarus Cesarem voluerit interficere.

Dicendi character est subtilis.

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Exorditur Cicero à timore suo, cujus causæ sunt hæ: natura, iudicii novitas de capite Regis, accusatorum indignitas, judex Cæsar in suo periculo, loci insolentia.

PROPOS.

Rex Deiotarus non voluit Cæsarem interficere.

ARGUM.

1. Quia Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari.
2. Non fuit alieno animo à Cæsare.

ARGUMENT.

1. ARGUM.

Non modò non credibiliter, sed ne suspiciosè quidem affingitur Regi Deiotaro crimen insidiarum: igitur Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari.

2. ARGUM.

Neque exercitum Deiotarus contra Cæsarem comparavit, neque ullo bello ipsi defuit, neque sinistris de ipso rumoribus gestiit: igitur Rex Deiotarus non fuit alieno animo à Cæsare.

AMPLIFICAT.

1. ARGUM.

Non fuit tam demens, aut improbus Rex Deiotarus (quis enim consideratior illo? quis rectior?) ut armis palam, non veneno occultè, Cæsarem interficeret opera Phidippi Medici. Deinde certus insidiarum locus nihil interfuit, quando Deiotarus per insideratores ubique, & quolibet tempore potuit Cæsarem tollere. Tum ipse Rex toto illo die cum domesticis moderato vultu, & quieto fuit. Denique Phidippum Romam à se dimisit, quem, si sceleris conscius fuisset, nunquam abire passus esset, neque eius fratres in carcerem dedisset.

ET

2. ARGUM. ET AFFCT.

Si Rex Deiotarus exercitum habuit, illo usus est ad fines regni tuendos, non contra Cæsarem: cui pluribus in bellis, pecunia, & equitatu semper favit. Nec ille absurdè versum protulit, aut ebrius saltavit: vir frugalis, & modestus, gravi ætate. Quare contumeliosus est adolescens Castor, & insolens, & impius, qui corrupto nefariè servo, audet in discrimen capitis adducere avum, cuius optimos mores imitari, ac senectutem tueri debet. Reliqua Castoris criminatio de tyrannide, & statua Cæsaris inter reges posita, infirma est.

PERORATIO.

Qamquam Cæsar partem regni ademerit Deiotaro, non tamen hic illi succenset; tum quia beneficio Cæsaris regium nomen retinet, cæterosque populi Romani, ac Senatus honores; tum quia litteris Cæsaris erectus, ac securus, parta iam laude, ac propria virtute contentus est, ut reliquum senectutis tranquillè, placidèque exigat. Quare misericordia maximè dignus est Deiotarus, non solùm ob clementiam Cæsaris singularem in omnes etiam privatos, verùm etiam propter regiam Deiotari dignitatem: de cuius regis fide testantur legati, contra accusatores.

EXORDIUM.

D *Ilucidè Manutius*: exorditur Cicero à timore suo, non temere, sed eo consilio ut laboranti, vel iustitia Cæsaris, vel clementia subveniat. Timoris autem causas quinque ponit, unam naturæ, cum, initio dicendi in omnibus gravioribus causis commoveri soleat. *Nu.* 1. *Cum in omnibus*. Alteram à iudicii novitate ortam, cum pro Rege dicat, quòd antea nunquam cōtigerit. *Ib. Primùm dico*.

Tertiam ab accusatorum crudelitate, & indignitate; quorum alter nepos avum in iudicium adduxerit, alter servus in dominum testimonium dicat. *Nu.* 2. *Accedit ut* Quartam ab ipso Cæsare, qui de suo periculo judex audiat. *Nu.* 4. *Perturbat me*, Quintam à loci ipsius insolentia, quod causam omnium gravissimam intra domesticos parietes dicat, non ubi antea solebat in foro, quo loco magnam dicendi alacritatem populi Romani concursus afferret. *Nu.* 5. *Moveor etiam*.

ANNOTATIO.

Cicero mirificè colligit gratiam Cæsaris suo isto timore: quem 1. *aperit ingenuè, ne fidentius vel longo usu, vel ætate videatur graviorem Deiotari causam aggredi.* 2. *Auget à persona Regis, quem, etsi amicum Reip. tamen inusitato iudicio, & cum periculo Cæsaris, cogitur defendere.* 3. *Amplificat, tum affectu doloris in reum, tum indignatione in adversarios.* 4. *Ita interdum sui periculi iudicem Cæsarem timet, ut tamen ipsius æquitate, ac sapientia penitus metum minuat.* 5. *Destitutus foro Orator (quod præsidium adiunctis amplificat) timorem omnem callidè in fiduciam vertit, dum denique ad Cæsarem dicit.*

Ex his facile est animadvertere in hoc exordio prima esse semina non solùm argumentorum, sed etiam invidiæ in falsos accusatores, & commiserationis in innocentem Deiotarum.

NARRATIO.

P Rimum Cicero accusatorum fidem oppugnat, qui suspicione, & spe inimicitiarum inter Cæsarem & Deiotarum adducti, fictum crimen detulerunt. *Nu.* 7. *Sed antiquam*.

Quare Cæsarem obsecrat, ne ullam simultatis, & iracundiæ partem adversus Deiotarum residere in se quis suspicari aut sperare possit. *Nu.* 8. *Quamobrem hoc*. Quamquam (adverte correctionem & artificium oratoris) non fuit unquam Cæsar inimicus Deiotaro, sed de ipso solùm que:

questus est, quòd amici officio parum functus esset. *Num.* 9. *Quamquam cui*. Deinde excusat culpam Deiotari, quia non odio Cæsaris, sed errore communi, & falsis rumoribus in Pompeium fuit propensior. *Num.* 10. *Neque enim*. Iterum errati veniam petit, obiecta laude Pompeii cui Rex Deiotarus cessit. *Num.* 12. *Ignosce quaso*. Aliis etiam adiunctis ante prælium Pharsalicum, præsertim auctoritate Senatus; & post prælium, officio Deiotari erga Cæsarem, Cæsaris itidem animo erga Deiotarum Regem, culpam elevat. *Num.* 13. *Ad eum igitur*.

ANNOTATIO.

Hac narratio non est causa narratio, seu expositio rei, de qua est status; nam quod rectè advertit Freigius, ubi reus factum negat, nulla ferè narratio est. Est igitur hac narratio (uti præcedens pro Ligario) rerum, qua ad causam pertinent; fitque oratoriè, propositis argumentis, & affectibus, tum ut accusatorum existimatio debilitetur, innocentiaque Deiotari præmuniatur, tum ut Cæsar ad ignoscendum sensim adduci melius possit.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est, Rex Deiotarus non voluit Cæsarem interficere.

Distributio seu argumenta: 1. Quia Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari. 2. Quia non fuit alieno animo à Cæsare.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari*, hoc Enthymemate complexus est: non probabiliter affingitur Regi Deiotaro tantum crimen insidiarum: ergo Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari.

Antecedens 1. Amplificatur repetitione, subiectione, & distributione, à persona Regis Deiotari, & prudentis, & probi. *Num.* 15. *Is igitur*. 2. Amplificatur à persona accusatoris Phidippi Medici, per quem non veneno (quod esset probabile) occultè Deiotarus Cæsarem interfi-

perficere voluit; sed armis palam, quod ne suspiciosum est quidem. *Num.17. At quam non modò*. 3. Amplificatur ab ipso loco insidiarum, in quo diutius insidiatores retinere, aut hos alio transferre Rex Dejotarus poterat, dum Cæsar interficeretur, nec enim evasisset. *Num. 19. At quam festivè*.

4. Amplificatur à signis: fuit enim Dejotarus toto illo die cum domesticis moderato vultu, & quieto. Quare Cicero accusatori nequam & fatuo imprecatur. *Num. 20. obsecro Cæsar*. 5. Amplificatur dialogismo à consequentibus, quia Rex Dejotarus non ita demens fuisset, ut Phidippum à se Romam dimitteret, quem tanti sceleris conscium habuisset, atque ejus fratres in carcerem conjecisset. *Num.21. Habes crimina*.

Propositionis secundum argumentum, *Rex Dejotarus non fuit alieno animo à Cæsare*, hoc pariter Enthymema complexum est: neque exercitum Dejotarus contra Cæsarem comparavit, neque ullo bello ipsi defuit, neque sinistris de ipso rumoribus gestiit; ergo Rex Dejotarus non fuit alieno animo à Cæsare.

Antecedens patet ex facultate, ac fine Dejotari, qui suis copiis inferre bellum populo Rom. non potuit, sed fines suos tueri voluit; deinde cur ad Cælium, Pompeii amicum, suas copias misisset, quem non nosset, vel si nosset, ducem contemneret? *Num. 22. Reliqua pars*.

Iam Regem Dejotarum nullo bello defuisse Cæsari ostenditur parva inductione: nam bello Alexandrino, & Pontico, & Africano, equitatum, & pecuniam subministravit, & ubique Cæsari ad periculum præsto fuit. *Num.24. Alieno autem*. Non gestiisse verò ex sinistris de Cæsare rumoribus, seu versum protulisse, seu ebrium saltavisse, probatur tum à repugnantibus in isto versu, tum à frugalitate (quam virtutem Orator in Rege præ cæteris laudat,) & modestis moribus, & gravi ætate Dejotari. *Ibid. At eo, inquit tempore*.

Digreditur Cicero gravissimè insectans adolescentem Castorem, 1. quia fugitivi ore contumeliosus est avo suo, optimo, & clarissimo viro, cuius mores imitari debeat. *Num.28. Imitari potius*. 2. Quia cum insolenter equitans contra Cæsarem vix arma pertinax deposuerit auctoritate Ciceronis; nunc apud Cæsarem accusare Dejotarum audeat, impunitate, ac fortuna sua non contentus. N.29. *Itaque Deiotarum*. 3. Quia cum patre est impius in eum, qui suam familiam nobilitavit, & ingratus in propinquum, cum quo non solum inimicitias gerit, sed quem nec vero crimine nec verosimili, per corruptum servum, capi-

capitis accersit. Num. 30. *Vos vestra*. Atque istam servi corruptelam amplificat Orator primum à communi periculo. *Ibid. Nam ista corruptela*.

Deinde dissimili exemplo Domitii per antitheses. Nu. 31. *Domitius ille*. Reliquam Castoris criminationem acutè Cicero evertit ironiâ, tum perspecta omnibus civibus Cæsaris clementia (quare accusatorem vocat in invidiam, quasi videatur Cæsarem tyrannidis insimulare) tum ejus statuâ claro loco, inter Reges, non ad populi invidiam, posita. Num. 33. *At quam acutè*.

ANNOTATIO.

Omnis industria contentionis contexta est adiunctis præsertim personarum, ut accusatio Regis Deiotari nec vera, nec verisimilis possit videri. Nam crudelis, & impius adolescens Castor, Phidippum Deiotari medicum, qui cum Regis legatis accesserat, mercede corrupit, & subornavit ad accusandum Deiotarum: atque ambo accusatores detulerunt crimen insidiarum; nec probabile à persona Regis Deiotari, prudentis, & probi nec suspiciosum ab adiunctis loci, & a consequentibus: alterum verò crimen, alieni à Cæsare animi, pariter fictum est, ac sine argumentis aut comparati exercitus contra Cæsarem, aut ullius belli, aut sinistræ opinionis. Quare eiusmodi accusatores Cicero in odium adduxit, &, expurgato Deiotaro, acerrimè insectatus est ab crudelitates atque amentia.

PERORATIO.

DUæ sunt partes huius perorationis: prima parte Cicero adducit Cæsarem, ne Dejotarum sibi succensere putet, quòd ipsi partem regni ademerit: 1. quia Dejotarus multis beneficiis devinctus à Cæsare, præsertim regio nomine retento, faciliùs se consolatur, exemplo Antiochi. Num. 35. *Nihil à me arbitror*.

2. Quia simul cum isto Regis nomine retinet omnia beneficia populi Romani, ac decreta Senatus, quæ sibi propriâ virtute, atque externâ laude comparavit: virtute autem ista sola contentus est ad tranquillitatem, & quietem senectutis. *Num. 36. Omnia tu Deiotaro*.

3. Quia litteris suis Cæsar Dejotarum erexit, ac securo animo esse iussit: quibus autem semel Cæsar parcit, omni in posterum hos metu liberat: amens igitur Rex Deiotarus, qui sine causa succenseat Cæsari. Num. 38. *Quo quidem animo*. Alterâ parte Orator postulat misericordiam pro Deiotaro: primùm, quia si propensè Cæsar est clemens

I. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

INterfecto idibus Mart. C. Cæsare, M. Antonius, collega eius in consulatu sibi metuens non solùm eo die latuit verum etiam texit aliquamdiu consilia sua, simulatione ad tempus accommodata. Postridie idus actum est cum eo de communi concordia per consulares viros. Post diem tertium, qui fuit XVI. Kal. April. in ædem Telluris convocato Senatus, Cicero, quantum in ipso fuit iecit fundamenta pacis, discordiarumque memoriam omnem, verere Atheniensium exemplo, oblivione sempiterna delendam censuit. Quo die præclarè de Rep. locutus Antonius, consequentibus etiam diebus non dubia suæ voluntatis argumenta dare visus est. Misso parvulo filio pacis obside in Capitolium, C. Cassium ipse M. Brutum Lepidus Pontifex Max. alii alios ex tyrannoctonis, qui post Cæsaris necem populi, & Antonii maximè Consulis metu, in Capitolium se contulerant, cœnæ adhibuerunt. Sed fictam personam sustinere diu nemo potest. Cùm Cæsarem, quamquam in libera civitate singulari potestate usum funere tamen efferri placuisset, qui fons malorum omnium fuit (sic enim tyrannum fuisse iudicabatur; nam tyrannorum corpora proiiciuntur inhumata) laudavit eum de more in foro Antonius; commemoratisque rebus ab eo gestis, maximisque erga Rempub. meritis explicata demùm cruenta veste, in qua cæsus fuerat, multis pugionum ictibus perfossa, convertit orationem ad miserationem commovendam, populumque iam dolore incensum, in eandem iracundiam doloremque impulit, ut statim à funere ad domum Bruti, & Cassii cum facibus accurrerit: unde egrè repulsus est. Brutus & Cassius vitato præsenti periculo concitatæ multitudinis vim timentes, Antoniique perfidiam iam satis experti. Antium, & Lanuvium aufugerunt, eo consilio, ut inde in provincias à Senatu decretas proficiscerentur. Decreverat autem Senatus postridie quàm è Capitolio Cæsaris interfectores descenderunt, Bruto Cretam, Cassio Africam, Trebonio Asiam, Cimbro Bithyniam, D. Bruto Galliam citeriorem, datam à Cæsare anteà confirmavit. Idem tamen, quasi ad sanitatem revocatus, reliquis diebus in Capitolio præclara S. C. fecit, primùm illud è Ser. Sulpitii sententia; ne qua post idus Mart. immunitatis tabula, ne ve cuius beneficii figeretur deindè, ut dictatura nomen in perpetuum è Repub. tolleretur. Lux quadam oblata videbatur; erecti

erant

erant spe libertatis, & otii honorum animi: constituta Resp. putabatur. Sed citò ille simulationem sustulit, suique similis visus est. Habito enim Kalendis Iun. Senatu, non eum, quem anteà, de Rep. sensum nec superiorum dierum actis consentientem voluntatem ostendit. Nihil deinde ad Senatum referebat; per populum, id est per infimam, corruptamque plebem contempta amplissimi ordinis auctoritate, agebat omnia, contra S.C. quod ipse fieri voluerat, tabulas figebat: civitatem, immunitatesque dabat: exules inducebat: eaque se facere omnia dicebat ex legibus Cæsaris, aut ex eius commentariis. Tum videns Cicero oppressam armis Antonii Remp. desperata salute statuerat in Græciam proficisci ea mente, ut rediret ad Kal. Ianuarias, quibus Hirtius, & Pansa designati Consules Magistratum inirent. Verùm Leucopetræ adversa tempestate detentus, cùm à multis audusset res conventuras, & Antonium, repudiatis malis suasoribus ad auctoritatem esse rediturum, mutata profectionis voluntate, ventis remisque in patriam omni festinatione properavit. Ad urbem accessit pridie Kalendas Septembris, magnoque concursu totius civitatis, tanquam amantissimus Reipub. civis, & publicæ libertatis assertor, exceptus est. Calendis Senatum convocavit. Antonius, & nominatim iussit adesse Ciceronem. Ille sive quòd reverà langueret de via sive quòd Antonii metueret insidias, non adfuit, absentiaque suæ causam morbi prætexuit. Enim verò sic Antonius exarsit, ut elatus ira, minatus fuerit se fabros, qui solo domum Ciceronis æquarent, esse missurum. Postridie venit Tullius, Antonius non venit, Dolabella, qui Consul à Cæsare destinatus, post eius necem consulares fasces invaserat, Senatui præsedit. Orator in summa reliquorum servitute liber unus fuit, & primum quidem exposuit consilium profectionis, & reversionis suæ: deinde de hesternâ Antonii iniuria conquestus, & ad eius in Remp. scelera delapsus, sic est in eum invectus, ut ipse non ferret, sed omnem vinolentum suum furorem in Ciceronem effunderet. Hanc porrò, cæterasque deinceps in Antonium orationes Philippicas inscripsit, ad imitationem Demosthenis, qui suas in Philippum Macedonem conciones Philippicas nominavit. Manut. Abram.

Quæstio est in genere deliberativo; an acta Cæsaris, quæ chyrographis, & legibus continentur, servanda sint; & an leges promulgatæ ab Antonio, quæ actis Cæsaris adversantur, sint abrogandæ.

Stylus est tenuis.

SYNOP.

SYNOPSIS

EXORDIUM. ARGUMENTATIO.

Cicero exponit, quo consilio fuerit profectus in Græciam, & paulò post reversus Romam. Queritur etiam ante propositionem de iniuria M. Antonii, de Senatus-consulto, de quorundam consularium metu.

Lex Julia de obtinendis ad tempus provinciis, & aliæ leges iudiciariæ, seu de legendis iudicibus, sunt utiles Reip. quas tamen Antonius contrariis, aut novis legibus perniciosè evertit: igitur acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatæ autem ab Antonio leges sunt perniciosæ.

PROPOSIT.

Acta Cæsaris (quæ exemplo multorum in legibus potiùs, quàm in Chyrographis consistere debent censeri) sunt servanda: promulgatæ autem ab Antonio leges: non sunt ferendæ.

ARGUMEN.

Quia acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatæ autem ab Antonio leges sunt perniciosæ.

Amplificatio, & affec.

Antonius, qui se dicit acta Cæsaris defendere, optimam legem Tulliam abrogat, deteriore lata, ut prætoriæ provinciæ per biennium, Consulares per sexennium possint obtineri. Deinde contra acta Cæsaris, indignissimè tertiam iudicum decuriam auxit ex manipulari milite legionis Alaudarum: quo quid turpius aut dissolutius? Quare pacis, & concordiæ causa sunt servanda Cæsaris acta: leges Antonianæ per vim latæ, & pro arbitratu, auspiciis intercessionibusque tribunorum neglectis, non sunt ferendæ.

peroratio.

Cicero utrumque Consulem, absentem Antoninm, præsentem Dolabellam hortatur, ut recordatione rerum gestarum, & maiorum exemplo veram solidamque gloriam sequantur: diligi à suis civibus malint, quàm metui; Remp. omni ratione complectantur, divitiarum, ac potentiæ cupiditate reiecta.

EXOR-

EXORDIVM.

Cicero exponit consilium professionis, & reversionis suæ, eo ferè ordine, quo expressum est suprà in argumento: quare ibi rem totam expende à numero 1. usque ad 11. frustra esset hic afferere de integro.

ANNOTATIO.

Magno artificio Orator sumit exordium, à sua professione in Graciam, paulò post reversione in patriam, cuius utriusque rei causa fuit salus Reip. cuius est amantissimus. Nam interfecto Cæsare quamdiu per Antonium, & Dolabellam spes fuit concordiæ. Cicero Romæ sibi manendum statuit, tanquam in vigilia, & cura Reip. at postquam Antonius pravis consiliis mutatus Remp. mutare cœpit, & leges iniquas ferre, urbem reliquit in Græciam iturus ea mente, ut Kalendis Ianuariis, quo die Pansa, & Hirtius Magistratum inituri erant, adesset. Audiens autem in ipso itinere à multis rediturum esse Antonium ad auctoritatem Senatus, & ipse reversus est celerrimè in urbem; ubi acceptâ iniuriâ ab Antonio, eius leges contra Rempub. iniquas reprehendit, ac liberrimè virum perstrinxit. Ex quibus id præstare videtur Orator hoc proœmio, 1. ut suam incredibilem charitatem erga Rempub. ostendat. 2. ut insignem adversario Antonio conflet invidiam, nisi mentem immutet, qui etiam duplex est cardo totius reliquæ orationis. Quod verò Orator exorditur quadam narrationis specie, id fieri potest, quando in re clara comparari non debent auditorum animi.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

Priusquam Orator contentionis propositionem afferat, queritur 1. de M. Antonii iniuria. Enimvero Cicero cùm è via langueret, nec frequens isto die Senatus esset, nec de re magni momenti ageretur, cogi non debuit tam acerbè in Senatum venire. *Num.* 11. *Quoniam utriusque*. Queritur 2. de Senatus-consulto ab Antonio facto, ut Cæsari cum parentalibus supplicationes fierent; quæ miscere est nefas inexpiabile. *Num.* 13. *An me censetis*.

Queritur 3. de Consularium quorundam metu (cuius rei totam ferè invidiam transfert in Antonium, oppresso-

pressorem Senatus) qui liberrimam atque optimam L. Pisonis sententiam non sunt secuti. *Nu.14. Quid de reliquis.*

Sequitur hæc contentionis propositio: Acta Cæsaris (quę exemplo multorum in legibus potius, quàm in chyrographis consistere censeri debent) sunt servanda; promulgatæ autem ab Antonio leges, non ferendæ. *Num. 16. Primum igitur.*

Distributio seu argumenta: quia acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatæ autem ab Antonio leges, perniciosæ.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumenta, *acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatæ autem ab Antonio leges, perniciosæ*, inductione hac demonstrantur: Lex Iulia de obtinendis ad tempus provinciis, & aliæ leges judiciariæ, seu de legendis Iudicibus sunt utiles Reip. quas Antonius contrariis, aut novis legibus perniciosè evertit: ergo acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatæ autem ab Antonio leges, perniciosæ.

1. Pars Antecedentis, *de lege Iulia*, patet 1. quia hæc cavebat, ne Prætoriæ provinciæ plusquam annum, neve plusquam biennium consulares obtinerentur. Antonius hâc optimâ lege abrogatâ per tribunos plebis aliam tulit, ut Prætoriæ provinciæ per biennium, Consulares per sexennium possent obtineri. *Num. 19. Quæ lex melior.*

2. Pars Antecedentis, *de legibus judiciariis*, conficitur dialogismo, acri indignatione, & exclamatione; quòd, cùm anteà soli Senatores, & equites judicarent, illi in prima, hi in secunda decuria; Antonius, contra acta Cæsaris, tertiam Iudicum decuriam adiecerit, non ex centurionibus solùm, sed etiam ex manipularibus militibus legionis Alaudarum collectam. *Num.20. At quæ est.* Idem Antonius alteram legem promulgavit, ut & de vi, & de majestate damnati, ad populum provocent, si velint. Qua lege quid dissolutiùs ad seditiones perniciosorum civium? aut quis audeat deinceps quemquam vel accusare, vel judicare? *Num. 21. Altera promulgata.* Adde hac Antoniana, lege rescindi acta Cæsaris, quæ damnatis de vi, & Majestate non provocationem dant ad populum, sed exilium irrogant. *Num. 23. Quid quod abrogatur.*

Concludit Cicero quæcunque acta Cæsaris, etiam illa post mortem, servanda esse concordiæ causa: verùm leges quas Antonius per vim, & pro arbitratu promulgavit:

Q negle-

neglectis auspiciis (adverte hoc loco dialogismum,) & intercessionibus Tribunorum non esse ferendas. *Ibid. Quæ quidem ego.*

ANNOTATIO.

In hac contentione Orator queritur Antonii iniuriam, & eius acta, non modò ut iniusta, sed etiam ut Cæsaris actis contraria, reprehendit: imò sæpè Antonium cum se ipso pugnare ostendit, quando in beneficiis dandi vel minima acta Cæsaris rata esse vult, in legibus ferendis eadem ipse evertit, Quamobrem Cicero acta Cæsaris, sive illa chyrographis, & commentariis, sive legibus complexa sint, defendenda esse censet, habendamque esse rationem pacis atque otii; non ferendas autem promulgatas ab Antonio leges, quæ Cæsaris actis adversantur, & nocent Reip. Ex his iterùm Cicero charitatem Reip. præsefert.

PERORATIO.

PRimùm Cicero postulat à Dolabella, & ab Antonio, ne sibi irascantur, si quid liberùs pro Rep. dixerit, modò absque contumelia Antonii. *Num. 27. Irasci te quidem mihi.*

Deinde amicissimè commonet præsentem Dolabellam, ne per avaritiam, aut vim civium, ab honestate gloriæ, & rerum gestarum dignitate aberret. *Num. 29. Sed per Deos.* Absentem verò Antonium pariter hortatur, proposita insigni gloria rerum gestarum, post necem Cæsaris, ut pergat diligi velle à civibus suis, non metui, & in odio esse, propter avaritiam aut potentiam. *Num. 31. Te autem M. Antoni.* Vehementiùs stimulat Orator Antonium, exemplo avi sui, & C. Cæsaris; quorum ille amavit unicè diligi à civibus, hic metui; quare utriusque diversus exitus fuit. *Num. 34. Vtinam Antoni.* Rursus Antonium simul, & Dolabellam hortatur, ut eorum civium partes sequantur, qui patriæ libertatem amant, suntque populo Rom. charissimi, uti Brutus, & Hirtius: quod ex ludis, & versibus, aliisque indiciis patuit. *Num. 36. Et populi quidem.*

Postremò charitatem Reip. (reversionis suæ fructum) præsefert, non periculo, aut morte, aut vita, aut re alia commovendam. *Num. 38. Cœpi P. C.*

ANNOTATIO.

Cicero ita Antonium mitigat, hortatur, laudat ut tamen liberrime tueatur Remp. contra iniquas eius leges; officiumque

civis

civis acerrimi pręstiturus sit, si hanc ille pergit opprimere. Itaque lenitatem, charitatem civium, gloriam Antonius eligat, vel contumeliam, odium, dedecus. Qui Oratoris affectus fuit à principio.

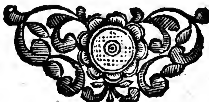
II. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

H*Abita à Cicerone oratione prima in Antonium, ille se in villam Tiburtinam contulit, ibique dies* [illegible]*decim, quod Ciceroni respondêret, commentatus est: po*[illegible] *urbem reversus, Senatum vocavit, & in absentem Ciceronem (prohibitus ab amicis non aderat, propter arma Antonii quæ manifestam vim spectabant) quę cogitaverat, evomuit. Ei Cicero hac oratione divina respondit; ac purgat se primùm adversus Antonii calumniam, & ita purgat, ut omni eum loco non leviter pungat: deindè singulas eius vitę partes, à puerili prætexta exorsus, & singulos Magistratus vehementer exagitat.* Manut.

Quæstio est in genere demonstrativo, an M. Antonius sit homo vitiosus, & hostis Reip.

Stylus est vehemens, & copiosus.

SYNOPSIS.

Post Exordium, Cicero diluit crimina contra se objecta ab Antonio, de amici-
tia violata, de Consulatu crudeliter gesto, de nece Clodii, de bello civili, de nece
Cæsaris, de alienatione Pompeii, & reliquorum amicorum, quorum hæreditates
non adivit. Crimen violatæ amicitiæ negat ab adjunctis, & causis ac enim Cicero
in Senatu de Antonio questus est, ut id causa Reip. postularet: sic quendam fami-
liarem contra rem Antonii defendit, ut jus, & amicitia illud exigerent. Impudens
verò Antonius, & inhumanus, & amens est, qui beneficia exprobrat, quæ vel Ci-
cero negare, vel concedere potest. Crimen consulatus crudeliter gesti primùm uni-
versim diluit testimonio consularium virorum, seu communi approbatione Con-
sulatus bene gesti: deinde speciatim opposito Consulatu Antonii contra Remp. ar-
mati, suum probat Cicero à Rep. fuisse quando togatus in templo Concordiæ ex-
tinxit conjurationem Catilinariam: quare contraria, & pugnantia dici ab Antonio
redarguit: hunc iterum atque iterum impudentem, ac stultum appellat, qui cum
Consulatum vituperet apud illos, quem maximè ipsi approbarunt; quinque salu-
taria Reip. Senatus-consulta reprehendit, quam ipse armis opprimit. Crimen ne-
cis Clodii regerit in Antonium. Crimen belli civilis confutat contrariis effectis
consilii ac providentiæ. Crimen necis Cæsaris primùm dissimulando elevat, & à
persona, & numero coniuratorum inficiari videtur: mox apertè crimen (si est
crimen occidisse Tyrannum) præsefert, gloriaturque: stupidum autem An-

CONFUTA.

Quodam fato nemo est hostis Reip. qui non sit Ciceroni inimicus: verùm Antonius, eo est stultior Catilina, & Clodio, & aliis, quo magis voluntariè lacessit Ciceronem, cui omnis hostis pœnas dedit.

EXORDIVM.

TIO. tonium rursus redarguit, qui Cæsaris intersectores laudat, Ciceronem necis conscium vituperat: postremò ampliùs irridens, ipsum crimen retorquet in adversarium. Crimen alienationis Pompeii, & reliquorum amicorum negat à causis. Demum confutationem concludit novis facetiis, quibus hic Orator abundat.

PROPOSITIO

M. Antonius est homo vitiosus, & hostis Reip.

ARGUMENTA.

1. Quia privatæ vitæ decoctor, audax, impurus seditiosus fuit.

2. In magistratibus oppressit Rem.

1. ARGUM. ARGUMENT.

M. Antonius in pueritia decoctor, & audax, in adolescentia impurus, in reliqua ætate seditiosus fuit: ergo M. Antonius, privatæ vitæ decoctor, audax, impurus seditiosus fuit.

2. ARGUMENT.

M. Antonius in quæstura, & tribunatu & magisterio Equitum, & Consulatu oppressit Rem. ergo M. Antonius in magistratibus oppressit Remp.

1. ARGUMEN. AMPLIFICAT.

Antonius coactus cedere bonis paternis, tamen ausus est sedere in quatuordecim ordinibus, & corruptor adolescentuli Curionis, multa stupra, ac flagitia commisit posteà deditus tribuno.

1. ARGUMEN.

Antonius quæstor factus, sine Senatus consulto, ac forte ivit ad Cæsarem: postea tribunus iniquissime intercessit, ex qua intercessione bellum civile, & clades Italiæ, quam ipse etiam lustrationibus suis vexavit, secuta est. Magister verò Equitum quot decretis, & hæreditatum rapinis, quàm robusta vinolentia, quàm turpi emptione bonorum Cn. Pompeii, quàm molli ac libidinosa defectione à Cæsare in persequendis civilis belli reliquiis, tam in Africa, quàm in Hispania, insignis Antonius fuit? Consul de-

EXOR-

TATIONIS. ET AFFECTUS.

Clodio plura contra Senatum, & religiones, & amicos egit. Quæ omnia breviter, ac invidiosè perstringit Cicero, quia festinat ad majora.

TATIONIS.

nique Consulatum gessit injustè partum, id est jussu Tyranni Cæsaris, non populi voluntate: Consulatum gessit infestum Consuli Dolabellæ, quando imperitè, & mendaciter opposuit comitiis auspicia: Consulatum gessit invisum populo Rom. quia Lupercus suasit, obtulitque Cæsari diadema regium, hoc est, tyrannidem: Consulatum gessit maximè perniciosum, ac detestabilem Reip. propterea quod dissimulatâ tantisper ex timore audaciâ, & improbitate, mox Cæsaris legibus abscissis, suis promulgatis, & ementitis Chyrographis, immunitates dedit, ingentem pecuniam rapuit, exules damnatosque restituit, acerbas patriæ peregrinationes suscepit, corrupto etiam magna vi, & cupiditate M. Varonis fundo.

PERORAT.

Major erit securitas, gloriaque Antonio, ex civium suorum charitate, rebusque honestè gestis pro Rep. quàm ex isto armorum præsidio, quo Senatum obsidet: nam non deest populo Rom. præsidium, & animus. Reges tollendi, quod patet ex Cæsaris nece, & aliorum. Quare Antonius se, ac majores suos respiciât; & cum Rep. redeat in gratiam. Ciceroni jam emerito seni nihil interest, an inimicitia Antonii, an gloriosa mors accidat, dummodo salva restet patria.

EXORDIVM.

Cicero affert causam, cur Antonium inimicum habeat, nimirùm quia ille hostis est Reip. fato enim dicit Orator fieri, ut nemo à viginti annis Reip. hostis fuerit, quin Ciceroni quoque inimicus fuerit, ipsique pœnas persolverit. *Num.* 1. *Quonam meo fato.* Quare Apostrophe, comparatione, subiectione stultitiam Antonii arguit; qui hostis esse velit, & Ciceronis, & Reip. *Ibid. Te miror Antoni.*

ANNOTATIO.

Cicero (quasi ex abrupto) terret imprudentem Antonium, suum, & Reip. hostem, simili exitu Catilinę, & Clodii, & aliorum.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Pvrgat se Cicero, & obiecta crimina confutat priùs, quàm veniat ad contentionis propositionem, & distributionem: quod sæpiùs fieri ab Oratore vidimus.

In primis crimen violatæ amicitiæ, & ingrati animi obiecit Antonius, quod Cicero quendam contra rem suam defenderit; deinde quòd, etsi Antonius se in disciplinam Ciceronis tradiderit, ipsi auguratum, & vitam cesserit, litteris Cicero beneficium agnoverit, tamen de Antonio graviter questus sit præcedenti oratione. Ad 1. respondet Cicero, se familiarem suum defendisse contra alienum Bambalionem, præsertim cùm ille opprimeretur iniustè gratia Antonii, & iniqua intercessione Tribuni plebis. *Num.* 3. *cui priusquam.* Ad 2. respondet Antonium nec se tradidisse in disciplinam Ciceronis, nec potuisse tradere: ubi obiter impudicum Antonium pungit. *Ibid. At enim te.*

Ad 3. exclamat impudentem esse Antonium, qui, cùm propter æs alienum, & absentiam Ciceronis, augur fieri non potuerit, dicere audeat se à petitione auguratus destitisse in Ciceronis gratiam, cùm hic à toto collegio expeteretur. *Num.* 4. *Auguratus petitionem.*

Ad 4. negat Cicero se (quem Cæsar salvum esse voluit) vitam accepisse ab Antonio; aut si Antonii beneficium sit vitam Ciceroni non ademisse Brundusii, cùm id non posset sine nefario scelere, Orator fatetur, ac ironicè concedit latroni. *Num.* 5. *At beneficio.* Ad 5. respondet sibi

consulari viro, in interitu Reip. de iniquis actis Antonii fuisse necessariò querendum. quamquam questus est amicè, moderatè, sine contumelia *Num.6. An de interitu.*

Ad 6. Antonium dicit esse inhumanum, & stultum; nam inhumanitatis est, propter offensionem, litteras, & colloquia absentium amicorum proferre, palamque recitare; amentiæ verò, id objicere adversario, quod ille si verbo negarit, longiùs progredi non possit qui obiecerit: quamquam nullum verbum in istis litteris est non plenum humanitatis, officii, benevolentiæ, *Num.7. At etiam litteras.*

Deinde Consulatum crudeliter gestum Ciceroni obiecit Antonius. Cui Cicero parua attentionis petitione, & modestiæ insinuatione respondet. *Nu.10. Sed cum mihi.* Mox stultum ridet Antonium, qui Consulatum apud eos, quorum consilio, auctoritate, sententia gestùs fuerit, ausus est vituperare *Num.11. Vt igitur.* Nemo enim, preter Antonium, non maximè probavit consulatum Ciceronis: quod repetitione & inductione Orator amplificat. *Num.12. Non placet M. Antonio.* Duos prætereà consulares viros adhuc superstites enumerat, L. Cottam, & L. Cæsarem, quibus vehementer etiam placuit suus consulatus. *Num. 13. Sed quoniam.* Digreditur occasione L. Cæsaris, dialogismo, & exclamatione indignatus M. Antoninm de libidine parasitos, & lenones consultare; de Rep. ad auunculum suum nihil referre. *Num. 14. Hunc tu cùm auctorem.* Speciatim objecta consulatus sui crimina diluit. 1. Impudens est Antonius, qui objicere audeat in templo Concordiæ armatos Consule Cicerone fuisse servos, cùm hi essent Equites Rom. ac nobilissimus quisque adolescens, ac ipse Senatus, duce, vel consulente Cicerone, ad extinguendam coniurationem Catilinariam, & ad Remp. conservandam: at nunc contra, dissimili exemplo, & consulatu Antonius, eodem in loco armatos homines collocat, nefaria Senatus consulta facit, libertatem Reip. opprimit. *Num. 15. Tuus videlicet.* 2. Nequiter educatus est Antonius aut excors, aut secum argumentis adversus: nam, quod ne fecit quidem Clodius, ob comprehensionem conjuratorum laudat Ciceronem, quem vituperare vult; ob sepulturam vitrico suo Lentulo negatam reprehendit Senatum, apud quem dicit. *Num. 17. Sed sepulturam.* 3. Iterum (redit ad 1. objectionem) stultus est, & secum pugnans Antonius, qui, cùm in cella Concordiæ Reip. perniciosa arma cœperit, objicit Ciceroni salutaria; nec Ciceroni solùm, sed Senatui, sed equestri ordini, sed omnibus civibus. *Num. 19. Iam illud cuius.* 4. Facetus esse vult Antonius, quando versum Ciceronis

nis (scriptum horis successivis ad libertatem populi Rom. togâ tuendam) iners ipse, & armatus oppressor libertatis ridet insulsè. *Nu. 20. at etiam quodam.*

Tertiò Cicero non dedit Miloni consilium interficiendi Clodium, quia nec Antonio dedit, etiam cùm ipsi faveret nec ipse Milo suasore egebat, ut prodesset Reip. (quamquam damnatus est, novâ quæstione non prudenter instituta) nec aliquis jam tot annis id obiecit Ciceroni. *Num 21. P. Clodius.*

Quarto, Cicero non fuit causa belli civilis imò, ne nasceretur, omni providentiâ obstitit, tum avocando Pompeium à Cæsare, ne huius opes crescerent ad tyrannidem; tum, ubi Cæsar potens fuit pacem, & concordiam suadendo. *Nu. 23. quod verò dicere.*

Quinto, Cicero non fuit auctor necis Cæsaris: quia nemo in illa coniuratione (quamquam gloriosa) nomen eius audivit: deindè percussores, Cæsaris, vel hortatore non egebant, cùm alii domesticis exemplis incitarentur ad liberandam Remp. ut Bruti ambo, ut Cassius; alii privatas odii causas haberent in Cæsarem, ut Domitius: vel ita familiares essent Cæsari, ut nemo auderet eos ad necandum Cæsarem sollicitare, ut Trebonius, Tullius Cimber. *Nu. 25. sed hæc vetera.*

Quod si M. Brutus statim cruentum altè extollens pugionem, Ciceronem nominatim exclamavit, aut si Cicero lætatus est morte Cæsaris: vanissimè indè Antonius Ciceronem auctorem neciscoarguit: quia Brutus alia causa potuit appellare Ciceronem: quia ista ratione omnes boni, qui Cæsarem esse interfectum gaudent, essent in pari culpa, & crimine. *Nu. 28. at quemadmodum.* Sed stupidior Antonius Brutum laudat, Quòd Cæsarem occiderit, Ciceronem vituperat, quod necis conscius fuerit. *Num. 30. Sed stuporem.* Tum stupidissimus Antonius ex alia rerum pugnantia non ipse Cæsaris interfectores, non parricidas, sed patriæ liberatores, non scelere, sed honore, & provinciis dignos existimavit; Ciceronem arguit qui illorum familiaris, & socius fuit. *Ibid. esto sit in verbis.* Posteà irridens Antonium Cicero retexit orationem, id est, non recusat fateri, & gloriari, quod antè negabat, se auctorem necis Cæsaris fuisse. *Num. 32. itaque iam retexo.* Imò magis irridens, ipsum crimen sibi obiectum detorquet in Antonium, tum propter societatem consilii cum Trebonio, tum propter grande æs alienum, quod morte Cæsaris dissoluit. *Num. 34. quamquam si.*

Sextò, Cicero in castris Pompeii non alia causa mæstus fuit, quàm prospectâ ruinâ Reip. *Num. 37. castra*

mihi. Nec enim Pompeium ablienarat, quo cum familiaritate, & amicitia iungebatur; sed opinione dissidebat. *Nu.* 38. *at verò Cn. Pompeii.*

Nec verò dicteriis, facetiisque Pompeii consilia reprehendit; at moderatè animos mœrore, ac curis distentos relaxavit. *Nu.* 39. *ne locis quidem* Pariter negat se hæreditatibus plurium amicorum esse privatum; quippe qui ampliùs, H. S. ducenties, acceptum hæreditatibus referat. At quod est improbum, obiicit Antonio, qui fraude hæreditates multorum, etiam ignotorum, invasit. *Nu.* 40. *hæreditates mihi.* Concludit ridens Antonium declamatorem ineptum, qui longo secessit in villam, adhibito etiam magistro magnâ mercede, nihil non amens, & vanum obiecit. *Nu.* 42. *hac ut colligeres.*

Absolutâ confutatione ingreditur insectationem Antonii. Hæcque est contentionis propositio: M. Antonius est homo vitiosus, & hostis Reip.

Distributio, seu argumenta sunt hæc; 1. quia in privata vita decoctor, audax, impurus, seditiosus fuit. 2. Quia in Magistratibus oppressit Remp. *Num.* 44. *Iam enim quoniam.*

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *M. Antonius in privata vita decoctor, audax impurus, seditiosus fuit*, explicat hæc inductio: M. Antonius in pueritia decoctor, & audax, in adolescentia impurus, in reliqua ætate seditiosus fuit: igitur M. Antonius in vita privata decoctor, audax, impurus, seditiosus fuit.

1. Pars antecedentis, *in pueritia decoctor & audax fuit*, perstringitur interrogatione, & communicatione, quòd coactus cedere bonis paternis (non tam Antonii, quàm patris perliberalis vitio) contra legem Rosciam sedere ausus sit in quatuor decim ordinibus. *Ibid. Visne igitur.*

2. Pars antecedentis, *in adolescentia impuris fuit*, arguitur præcipuè ex consuetudine Curionis, qui tam ardenter amare cœpit Antonium, ut contracto etiam ære, ab eius congressione abduci, ne patris quidem afflicti imperio potuisset, nisi Cicero remedium tulisset, *Num.* 45. *Sumpsisti virilem.* Stupra verò, & flagitia præterit Orator quadam insinuatione. *Nu.* 47. *Sed iam stupra.*

3. Pars antecedentis, *in reliqua ætate seditiosus fuit*, celeriter etiam perstringitur: quod Tribuno Clodio intimus fue-

fuerit, quòd Alexandriam iverit contra Senatus auctoritatem, & contra religiones; quòd ex Ægypto rediens, non in urbem, ubi male audiebat, non domum, quam habebat nullam, sed ad Cæsarem in Galliam iverit: quòd postea Romæ, litteris Cæsaris reconciliatus Ciceroni, prius ad hunc venerit quâm ad patrem suum; quod Clodium interficere voluerit, ut satisfaceret suis in Ciceronem injuris. *Nu.* 48. *Intimus erat*.

Propositionis secundum argumentum, *M. Antonius in magistratibus oppressit Remp.* altera explicat inductio: M. Antonius in Quæstura, & Tribunatu, & Magisterio equitum, & Consulatu oppressit Remp. igitur M. Antonius in magistratibus oppressit Remp.

1. Pars antecedentis, *in quæstura oppressit Remp.* paucis ostenditur ex eo, quòd Antonius quæstor factus, continuò sine Senatus-consulto, sine sorte, sine lege, ad Cæsarem cucurrerit; ubi cum se illius largitionibus, & suis rapinis explevisset, advolauit egens ad Tribunatum. *Nu.* 50. *Quæstor es factus*.

2. Pars antecedentis, *in Tribunatu oppressit Remp.* amplificatur 1. quòd cum Senatus fulcire vellet Remp. seu factionibus Cæsaris occurrere; factumque esset Senatus-consultum, uti ante certam diem Cæsar exercitum dimitteret. Antonius, audax adolescens, Senatus-consulto se opposuerit, & hostis Reip. judicatus fuerit. *Ibid. Accipite nunc*. Atque hæc intercessio Tribunitia mox causam dedit belli civilis cuius belli clades Orator exaggerat exclamatióne, enumeratione, duplici comparatione, conversione. *Nu.* 53. *Tu tu, inquam*.

Amplificatur 2. quòd Antonius, neglecto patruo suo, inique, ac sine causa restituerit multos exules, præcipue Licinium Lenticulam de alea condemnatum. *Nu.* 56. *Restituebat multos*. Amplificatur 3. quòd idem Antonius Italiam sibi à Cæsare traditam conculcarit: cuius itinera, & lustrationes invidiosa hypotyposi describit Cicero. *Num.* 57. *In eodem verò*.

Reliqua verò Antonii facta in isto itinere, & in bello civili caute reprehendit, (propter veteranos, quos non vult offendere Cicero) tùm beneficio accepto Brundusii opponit contumelias Antonii, Cytheridis autem, Mimulæ Antonii, occursum, & gratulationem indignatur. *Num.* 59. *Reliquorum factorum*.

3. Pars Antecedentis, *in Magisterio equitem oppressit Remp.* profertur ex decretis, rapinis, hæreditatum possessionibus datis, & ereptis, tum ut libidinosè biberet, tum ut bona Cn. Pompeii emeret. Primùm vinolentiam Antonii

insectatur amplificato per incrementum eius vomitu, *Num.* 63. *sed hæc qua*. Deinde maximo indignationis affectu bona Cn. Pompeii vendita, & empta ab uno Antonio exaggerat. *Nu.* 64. *Cæsar Alexandria*. Hæc autem tanti viri bona statim ab insolenti, & luxurioso helluone vorata, & consumpta Orator hyperbola, comparatione, hypotyposi mirificè amplificat. *Nu.* 65. *at quàm insolenter*.

Præterea domum Pompeii ab Antonio occupatam esse, quàm gravi verborum amplificatione, & exclamatione in audaciam, & furorem Antonii, quanto novæ indignationis affectu in disparem Antonii, & Cn. Pompeii habitationem Orator invehitur! *Num.* 68. *at eiusdem ædes*. Sed omissa Antonii vinolentia, & emptione bonorum Cn. Pompeii; omissa etiam superbia, qua se, & consulem, & Antonium dicit; tum omissis aliis peccatis, quibus Remp. vexavit, Cicero redit ad civile bellum, cuius cum sit causa Antonius, non tamen reliquias conficere voluit. *Nu.* 70. *at quàm crebrò*.

Nam in Africam Cæsarem non secutus est, propter timiditatem, & libidines: quamobrem appellatus ab offenso Cæsare de pecunia, quam debebat pro sectione bonorum Cn. Pompeii, quidquid accusarit, alteram bonorum suorum auctionem facere coactus est, ut æs dissolveret; Cicero autem prosopopœia, & commemoratis Cæsaris beneficiis excusationem Antonii irridet, uti eius auctionem ad maiorem invidiam; *Nu.* 71. *cui bello cum*.

Neque in Hispaniam Cæsarem secutus est nisi serò admodum, propter easdem causas: hunc Cicero 1. irridet atque arguit dissimili exemplo constantis Dolabellæ, quem non tam oportuit interesse bello Hispaniensi, quàm Antonium; quia hic sector fuerat bonorum Cn. pompeii, quæ liberi eiusdem Pompeii repetebant. *Num.* 74. *proficiscitur in Hispaniam*.

2. Ridet illum, ficto prætextu, Narbone consistentem in poculis, & inde nequiter Romam redeuntem, facta per digressionem dissimili comparatione suæ reversionis, & petitionis Consulatus. *Nu.* 76. *An tu Narbone*.

3. Ridet facetè, & dialogismo levitatem Antonii, qui ut se nec opinatò reducem ostenderet coniugi, Vrbem nocte tenuit: sed & aliæ, præter revisendam uxorem turpiores, causæ redeundi fuerunt Antonio. *Nu.* 77. *At videte*.

4. Pars Antecedentis, *Consulatu oppressit Remp.* amplificata est, & distincta in sex tempora: 1. ante Kalendas Ian. Antonius egens, & perditus ære alieno, rursus in gratiam Cæsaris receptus, huius iussu, & voluntare, non populi suffragio renuntiatus est Consul, eluso perfidè Dolabella. *Nu.* 78. *sed nimis multa*.

2. Ka-

2. Kalendis Ian cum Antonius iniret magistratum, audiretque Cæsari ad Parthos ituro Dolabellam Consulem subrogandum, impudenter restitat, & imperitè (quippe qui Consul sit, stulte ad sacerdotium suum recurrit) se auspicia oppositurum esse denuntiat. Nu. 80. *veniunt Kalendæ Ian.* 3. A Kalendis Ian. usque ad idus Martias, Antonius pari inscitia, & impudentia obnuntiavit comitiis, cum revera in iis nihil cerneret vitii; sed auspicia, religionesque fingeret. Nu. 82. *atque ex illo die.* Digreditur Cicero ad Lupercalia, quibus Antonius magna lascivia, & audacia, Cæsari diadema supplex obtulit; idque fastis inscribi iussit: quod flagitium orator maximo populi Rom. odio, & cruenta morte dignum amplificat, exemplis multorum. Numer. 84. *sed ne forte.* 4. Ipsas idus Martias, redit Cicero ad id quod ementitis auspiciis facturus erat Antonius, nisi eo ipso die Cæsar occisus fuisset: istius autem præclari auguris fugam, ac timorem adscribit Cicero conscientiæ præteritorum scelerum, & futura scelera Antonii verissimè prospexit. *Nu.* 88. *sed ad auspicia.*

5. Post idus Martias quidquid rectè è Rep. fecisse visus est Antonius, id ex timore, & simulatione fecisse; postea verò redeunte audacia nihil non esse facturum (uti fecit) improbè, Cicero constanter prævidit. *Nu.* 90. *post tertium diem.* Opinionem suam confirmat Orator primùm ex immunitatibus, quas palam vendidit, & ex septies millies sestertium, quod rapuit. *Num.* 92. *inspectantibus vobis.*

Deinde ex restituta, & vendita Regi Deiotaro parte Gallo-græciæ, & Armeniæ, quas Cæsar eripuerat. *Num.* 93. *quid ego de.* Tum ex Creta vectigalibus liberata, fictis pro libidine commentariis, & chyrographis Cæsaris. *Num.* 97. *quid ego de.* Ex lege etiam ficta, & nomine Cæsaris fixa, de restituendis exulibus, derelicto impiè patruo. *Nu.* 98. *& de exulibus.*

Parva fit digressio ad iniurias, quibus Antonius affecit patruum suum; nam, præter alia, destituit in petitione Septemviratus, & eius filiam, adulterii falsò accusans in Senatu, repudiavit: quòd per incrementum amplificat Orator. *Ibid. quem etiam ad censuram.* Redit ad Chyrographa Cæsaris, quæ adulteravit Antonius, post, contraque edictum Senatus. Et 6. mense Majo percursationem Antonii ironicè arguit, quòd ipse Capuam Coloniam deducere conatus sit. *Num.* 100. *sed ad Chyrographa.* Digreditur in alteram Antonii peregrinationem susceptam, ut agrorum Campani, & Leontini largitio militibus veteranis fieret, *Ibid. at quam nobilis.* Sed ad iter Italiæ reversus re-

reprehendit Antonium, quòd, auspiciorum iure turbato, Casilinum Coloniam deduxerit. *Num.* 102. *Sed ad iter* . Deinde quòd M. Varronis fundum sine iure, sine pudore, sine auctionis mentione, magna vi, & cupiditate occuparit. *Nu.* 103. *ab hac religionum* .

In isto autem fundo Cicero insectatur exclamatione, & hypotyposi temulentiam Antonii, opposità Varronis sapientià, ac studiorum ratione. *Nu.* 104. *at quam multos*. Exaggerat etiam in eodem fundo, & in reliquo itinere fastum Antonii, qui Aquinates, & Anagninos non resultavit, Sidecinos vero, & Puteolanos vexavit. *Num.* 206. *Cassino salutatum*. Post hæc Orator Antonii reditum in urbem amplificat tum dissimili exemplo Collegæ sui Dolabellæ, qui de Rep. bene merebatur, tum comparatione tyrannorum Cynnæ, Syllæ, Cæsaris. *Num.* 107. *interea dum tu*. Nam acta Cæsaris rescidit, & testamentum irritum fecit. *Num.* 109. *an iste*.

Imò quos honores summos vivo Cæsari diligenter accurare visus est, nunc eos illo mortuo persolvere negligit, vel ex ui constantia, vel ex proprio quæstu. *Num.* 110. *Et tu in Cæsaris*.

Concludit longam insectationem comparando, &(quod passim fecit) cavillando: sed jam quasi victor insultat adversario. *Nu.* 111. *Quid ad hæc*.

ANNOTATIO.

Contentio divisa est in duas partes; confutationem & insectationem: in confutatione Cicero perspicuè diluit crimina contra se obiecta. In insectatione ostendit Antonium tum privatà vità fuisse vitiosum, tum publica, seu magistratibus hostem, & oppressorem, Reip. quod utrumque ut clarius, & ordine demonstret, inductione recenset singulas ætates Antonii, pueritiam, adolescentiam, reliquamque vitam; & singulos magistratus, quæsturam, tribunatum, magisterium equitum, consulatum.

Insectatur autem acriter, & copiosè: quamquam enim quis putarit fortasse aculeos oratoris excussos esse, aut eloquentiæ fontes exaruisse, tot tantisque insectationibus in Verrem, in Sassiam, in Clodium, in Pisonem, Gabinium, aliosque profectò in isto genere invehendi ingeniosa semper natura facundiam auget, & senex graviore urget, & acutiore pungit stylo: sicut in aliis orationibus par sibi Orator Cicero, in hac se ipso maior, ac divinus, teste Iuvenale, viderit possit.

PERORATIO.

Cicero avocat Antonium à consilio armorum, quibus Senatum obsidet: ipsique brevi tempore interitum minatur exemplo Clodii, & Curionis, si magis uxori Fulviæ pergit obsequi, quàm populo Rom. cujus charitate, & benevolentia erit tutior, quàm isto armorum præsidio. *Num.* 112. *Præterita omitamus*. Opponit præsidium Reip. armis Antonii, & animum populi Rom. qui pacem amat, odit servitutem, regnantes sustulit: idque exemplis demonstrat. *Nu.* 113. *Habet populus Rom.* Deinde proponit Antonio, quàm sit iucundum, ac honestum, rectè, pro Rep. facere; quamque metuendum, ac turpe, libidinosè, avarè, facinorosè se gerere. *N.* 115. *Recordare igitur.* Confirmat exemplo Cæsaris, & comparatione maiorum. *Nu.* 116. *Nisi verò*. Postremò adducto maiorum exemplo, obtestatur Antonium, ut cum Rep. redeat in gratiam: sibi Cicero quidquid acciderit, inimicitiâ Antonii, aut vita, aut mors, modò populum Rom. liberum faciat, alterum liberatorem relinquat, nihil amplius optat. *Num.* 118. *Respice quæso!*

ANNOTATIO.

Adductus Cicero nulla alia causa insectandi Antonii, quàm amore patriæ, postremò (quamquam diffidens) hunc deterret à consilio armorum proposita vel honestate virtutis, vel turpitudine vitij: de se autem Tulius, insignem, qua adolescens, & senex excelluit, Reip. charitatem præstat & officium boni civis posteritati tradit. Qui affectus magnam Ciceroni affert benevolentiam: Antonio invidiam, nisi resipiscat,

III. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cum Cicero gravissimè in Antonium invectus esset, commotus ille tum factorum conscientia, tum opibus Octavii adolescentis, cui veteranorum studia adhærebant, percursavit Italiam, ut veteranis militibus sollicitatis cum exercitu ad urbem veniret; sed conatum eius repressit Octavius, qui, & ipse veteranorum præsidium privato consilio comparaverat: quam ob causam territus Antonius, abierat in Galliam, ut eam occuparet; sed cum prohiberetur à D. Bruto qui eam provinciam Consul designatus obtinebat illum Mutinæ obsedit. Quibus rebus cognitis, cum Senatus ad decimum tertium Calend. Ianuarii per tribunos plebis haberetur, dixit sententiam de Rep. Cicero, quam hac oratione complexus est: ut quæ egisset Octavius Cæsar, ea rata essent auctoritate publica: & ut præmia decernerentur legionibus, quæ illum secutæ fuerant: & Cæsar imperatoria dignitate ornaretur. Item, ut provinciam Galliam retineret Brutus in Senatus populique Rom. potestate, & ut Antonius hostis indicaretur.

Quæstio est in genere deliberativo, an res illæ quas Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus cum Gallia adversus Antonium gesserunt, sint publica Senatus auctoritate confirmandæ, & laudibus ornandæ: & Antonius contrà iudicandus hostis.

Stylus est temperatus.

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Serius omnino expectanti Ciceroni advenerunt Kalend. Januar. & jam festinatione est opus, ut propulsetur Antonius, qui Reip. bellum gerit.

PROPOSITIO.

Res illæ, quas Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cum Gallia adversus Antonium gesserunt, sunt publica Senatus auctoritate confirmandæ, laudibusque ornandæ: contrà, Antonius est judicandus hostis Reip.

ARGUMENTA.

Quia Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cum Gallia, sunt optimè de Rep. meriti: jamque ipsi Antonium non Consulem, sed Reip. hostem iudicarunt.

ARGUMENTATIO.

Octavius cum veteranis, Antonium urbe Roma prohibuit; Brutus cum suis, Antonium prouincia Gallia exclusit; igitur Octavius Cæsar

AMPLIFICAT. ET

Sapientissimo consilio adolescens Cæsar, pro Rep. effuso patrimonio, ut crudelissimum hostem Antonium urbi imminentem arceret, fortissimas, & Reip. amicissimas veteranorum militum legiones comparavit: Decius autem Brutus præstantior L. Bruto, Antonium Tarquinio Rege perniciosiorem Reip. è Gallia, quæ est flos Italiæ, firmamentum imperii, ornamentum dignitatis, repulit; atque hostem iudicavit. Quare res ab utroque, & suis gestæ, sunt auctoritate Senatus comprobandæ, ac immortali laude ornandæ. At quam contumeliosus in edictis Antonius? quam amens? Cælari ignobilitatem

TIO.

cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cum Gallia, sunt optimè de Rep. meriti; iam que ipsi Antoniũ, non Consulem, sed Reip. hostem iudicarunt.

AFFECTUS.

obiicit ex genere materno, quo ipse gloriatur: nepotem Ciceronis carpit socium Octavii, & parricidii insimulat: Senatum convocat, in quo vel ipse abest, vel nullum de Cæsare verbum facit: graviora in optimos viros edicta, & Senatus-consultum non religiosum facit de provinciarum sortitione.

peroratio.

Cicero hortatur Senatum, ut conjunctis armis cum Octavio, & Bruto, oblata divinitus occasione, & facultate profligandi tyranni, libertatem populo Rom. innatam anteponat vel gloriosæ morti, vel turpissimæ servituti.

EXOR-

EXORDIUM.

Cicero gaudet calendas Ian. advenisse, ut communi Senatus consensu, & designatorum Consulum opera, ocius occurratur armis Antonii, qui se ad urbem venturum esse minitatur. *Num. 1. Serius omnino.*

ANNOTATIO.

Cicero orditur à periculo Reip. vultque celeriter resisti Antonio ne maius sit in mora periculum. Ipse interim victoriæ fiduciam captat, & benevolentiam à sua Reip. cura, à Senatus, novorum Consulum concordia, ab armis profligati, & perditi Antonii. Docilitatem etiam, & attentionem comparat, explicato periculo, & magnitudine communis causæ.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: res illæ, quas Octavius Cæsar, cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cum Gallia, adversus Antonium gesserunt, sunt publica Senatus auctoritate confirmandæ, laudibusque ornandæ; contra, Antonius est judicandus hostis Reip.

Distributio seu argumenta sunt hæc: quia Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus cum Gallia sunt optimè meriti de Rep. jamque ipsi Antonium non Consulem, sed Reip. hostem judicarunt.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumenta, *Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus cum Gallia sunt optimè meriti de Rep. iamque ipsi Antonium non Consulem, sed Reip. hostem iudicarunt*, hoc Enthymemate sunt complexa. Octavius cum veteranis Antonium urbe Roma prohibuit; Brutus cum suis Antonium provincia Gallia exclusit: igitur, &c.

Antecedentis 1. Pars, *de Octavio, & veteranis*, amplificatur, A persona Octavii adolescentis sapientissimi, & amantissimi Reip. *Num. 3. C. Cæsar adolescens.* 2. A persona Antonii hostis crudelissimi. *Num. 4. Quis enim est.*

3. A legionibus veteranorum militum fortissimis, & ami-

amicissimis Reip. *Num. 6. Nec verò de legiones*. Concludit Cicero quod propofuit, res illas, quas Octavius gessit, esse publica auctoritate confirmandas, & laude ornandas, militibus autem veteranis præmia esse decernenda. *Num. 7. Faciendum est igitur*.

Antecedentis 2. Pars, *de Bruto*, *& Gallia*, amplificatur exclamatione, & duplici comparatione; una D. Bruti cum L. Bruto; altera Tarquinii Regis cum Antonio tyranno. *Num.8. Hoc verò recens*. Concludit Cicero res, quas Brutus gessit, esse publica auctoritate confirmandas. *Num. 11. Maius igitur beneficium*.

Orator interserit quare D. Brutus Antonium non Consulem, sed hostem verè judicarit; quia nimirum ille insigne regni obtulit Cæsari. *Num. 12. Nec verò. M. Antonium*.

Laudat etiam Galliam, quòd operam præstiterit Bruto pro Rep. *Num. 13. Nec verò de*.

Concludit antecedens, & profert sententiam Cicero, ut judicetur hostis Antonius, non Consul. *Nu.14. Quamobrem tribuni*.

Confirmat sententiam suam judicio non solùm Bruti, sed etiam veteranorum militum, & Cæsaris. Argumentum est à contrario. *Num. 15. Nam si ille Consul*.

Digreditur deinceps in contumeliosum, & amentem suis edictis Antonium, qui Cæsari ignobilitatem obiicit ex genere materno, cum ipse eodem materno genere soleat gloriari: quin Antonius ea parte inferior Cæsare, primam habuit uxorem Fadiam, Bambalionis filiam, qui homo libertinus, lingua impeditus, corde stupidus fuit; alteram verò auarissimam, cuius auus maternus, Sempronius Tuditanus, dementer cum palla, & cothurnis nummos populo de rostris spargere solebat. *Num.16. At quàm contumeliosus*. Deinde pari contumelia carpere, ac vituperare voluit edicto nepotem Ciceronis, quòd Octavio contra Antonium exercitum ducenti comes fuerit; & de parricidio cogitarit. *Nu.17. Idem etiam Q. Ciceronem*. Edicta autem amentia, & modum convocandi Senatum, in quo postea vel ipse non affuit, poculis impeditus; vel in quo nullum de Cæsare verbum Consul facere ausus est, irridet Orator. *Num. 19. Sed ipse quid*.

Tum sententiosas per obscuras, & magistro dignas cavillatur. *Num.21. Atque in rebus*.

Sed graviora in Cassium, Carsulenum, Canutium edicta, & Senatus-consultum celeriter, & per discessionem factum de supplicatione M. Lepidi perstringit. *Num. 23. Sed hæc leviora*.

Deni-

Denique in eodem Senatus consulto non religiosam (quippe quæ properè, & vesperi facta esset) provinciarum sortitionem ridendo arguit; quod provincias ii, quibus obtigerant, recusarunt. *Num. 24. Praclara tum fuit.*

Non recusarunt tamen suas Antoniani (quia tyrannidem optabant) atque his sortes diuinitus obtigisse ioco exclamat Cicero. *Num. 26. Qui sunt igitur.* Concludit digressionem apostropha ad Octavium, qui ferocem Antonium ab urbe repulit. *Num. 27. O C. Casar.*

ANNOTATIO.

Orator merita Casaris & Bruti amplificat, ut gratus Senatus huic provinciam Galliam confirmet, illi dignitatem imperatoriam; legiones etiam veteranorum militum laudat, hisque decernenda præmia esse censet; tum concordiam Senatus & designatorum Consulum, & fidem Galliæ prædicat ut omnium arma convertat in Antonium; quem præiudicio Casaris, & Bruti & militum & Galliæ vult Cicero iudicari hostem, & bello urgeri quam primum.

PERORATIO.

Vehementer Cicero hortatur Senatum ad libertatem Reip. tuendam. 1. comparatione: nam si Cæsaris dominatum fatalis quædam necessitas ferre coegit, hodie libera Resp. mori potiùs quàm servire debet impuro latroni Antonio. *Num. 28. Hodierno die.*

2. A consequentibus, quæ facturus sit ille victor, qui sine victoria tam multa crimina commiserit. Hæc enumeratio subiicit. *Num. 30. Quid hic faciat.* 3. Hypotyposi, à persona L. Fratris Antonii, qui scelerata arma conjunxit in Gallia. *Num. 31. Atque is ab hoc.*

4. Oblata occasione, & facultate vincendi Antonii. *Num. 32. His vos teterrimis.* Quam ut occasionem arripiat Senatus iterum Cicero hortatur, proposita servitutis ignominiâ quæ gravior sit honesta morte. *Num. 34. Hanc igitur occasionem.*

Postremo loco sententias suas concludit atque confirmat de Bruto, de Octavio Cæsare, de legionibus veteranorum: censetque provincias ab iisdem, qui eas obtinent, obtinendas esse ex lege Iulia, quoad ex Senatusconsulto cuique eorum successum sit; iisdem de rebus ad Senatum à novis Consulibus, primo quoque tempore esse referendum. *Num. 37. quas ob res.*

ANNO-

ANNOTATIO.

In peroratione est idem, at vehementior affectus, qui in exordio, & in contentione.

IV. PHILIPPICA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

HÆc Oratio est eodem argumento, quo prior: & eodem die ad populum habita, quo prior in Senatu: docet enim populum quid actum sit in Senatu, cum laudatione eorum, qui Remp. defendendam susceperint, & cum insectatione in Antonium qui hostis iudicatus sit: hortaturque populum ad libertatem recuperandam.

Quæstio est in genere deliberativo, an M. Antonius sit à populo iudicandus hostis.

Stylus est medius.

SYNOP.

SYNOPSIS.

EXORD. Frequens concio, & alacritatem Ciceroni affert Reip. defendendæ, & spem recuperandæ libertatis.

PROPOS. M. Antonius est à populo iudicandus hostis.

ARGUM. Quis omnium præiudicio est hostis.

ARGVMENTAT. M. Antonius iudicio Senatus, & Octavii Cæsaris, & veteranorum militum, & D. Bruti, & Galliæ, & ipsorum Deorum est hostis: igitur omnium præiudicio est hostis.

AMPLIFIC. & AFFEC. Senatus maximas gratias atque honores decrevit Octavio Cæsari, eiusque militibus, quòd crudelem Antonium reliquerunt, & propulsarunt: decrevit item D. Bruto, & Galliæ, qui Antonio restiterunt. Quo facto quis non perspicit Antonium hostem esse iudicatum? quem enim appellare possumus eum, contra quem qui exercitus ducunt, iis Senatus arbitratur singulares exquirendos honores? aut igitur hostis Octavius, hostis Brutus, qui contra Senatus auctoritatem resistunt Antonio; aut non Consul Antonius, sed hostis. Ad hunc Senatus, imperatorumque consensum accedit iudicium Deorum, qui portentis hosti patriæ Antonio pœnas denunciant.

Perora. Adhortatio ad populum, ut libertatem defendat contra Antonium crudelem Tyrannum; præsertim cum faciliùs hic hostis potest obrui.

EXORDIUM.

SUmit Cicero exordium à frequenti concione, quæ & alacritatem ipsi affert Reip. defendendæ, & spem recuperandæ libertatis. *Num.* 1. *Frequentia vestrum.*

ANNOTATIO.

Brevi exordio Orator benevolentiam captat à sua, & frequentis populi studio, in defendenda Rep.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio: M. Antonius est à populo judicandus hostis.

Distributio seu argumentum: quia omnium præjudicio est hostis.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis argumentum, *M. Antonius omnium præjudicio est hostis*, patet hac inductione: M. Antonius judicio Senatus, & Octavii Cæsaris, & veteranorum militum, & D. Bruti, & Galliæ, & ipsorum Deorum, est hostis: ergo M. Antonius omnium præjudicio est hostis.

1. Pars antecedentis: *de judicio Senatus, & Octavii Cæsaris & veteranorum militum*, amplificatur tum decreto Senatus, tum laudatione Octavii Cæsaris, & veteranorum militum, qui Antonium Consulem reliquerunt, ut Remp. defenderent. *Ibid. Hodierno enim die.* Cicero concludit, apostropha, ad Antonium, primam partem antecedentis. *Num.* 6. *Quæ expectas.*

2. Pars antecedentis, *de judicio Bruti, & Galliæ*, pariter amplificatur rebus gestis Brutorum, & auctoritate Senatus, & studio Galliæ. *Num.* 7. *Quid? D. Brut.* Cicero concludit etiam hanc partem adversus quosdam, qui spe latrocinii Antonium Consulem sequuntur. *Num.* 9. *Negat hoc.*

3. Pars antecedentis, *de judicio ipsorum Deorum*, conjicitur tum ex prodigiis, tum ex communi hominum con-

consensu, divinitus dato, contra Antonium. *Num.* 10. *Quod ita futurum.*

ANNOTATIO.

Agit Orator inductione, seu praeiudicio Senatus, Caesaris, Bruti, militum, Galliae, ut his populus consentiens hostem Antonium iudicet, armaque corripiat.

PERORATIO.

Cicero similitudine hortatur populum ad libertatem tuendam. 1. A persona Antonii, crudelis tyranni, qui potest obrui. *Num.* 11. *Faciam igitur.* 2. A propria virtute populi Rom. & exemplo Majorum, qui quoscumque hostes vicerunt. *Num.* 12. *Incumbite in causam.* Amplius, accendit Orator populum comparatione Antonii, & aliorum hostium, atque etiam Catilinae. *Num.* 14. *Ac maioribus quidem.* Postremò suam operam addicit populo, & init gratiam. *Num.* 1. 16. *Equidem quantum.*

ANNOTATIO.

Postquam Cicero in Contentione convicit populi intelligentiam praeiudicio Senatus, & aliorum; in Peroratione impellit voluntatem, ut ille virtutis gloria, & Maiorum exemplo, tyrannum prosequi bello non desistat.

V. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

O*Bsidente Mutinam Antonio, non modò sine Senatus auctoritate, sed invito etiam Senatu, qui Galliam citeriorem D. Bruto iam anteà à Cæsare datam post eius necem confirmaverat: novi Consules, Pansa & Hirtius Kalend. Ian. primo Consulatus die convocato de more Senatu, non solùm de Mutinæ obsidione, sed omnino de tota Rep. deque honoribus, & præmiis bene de Rep. meritorum, ac merentium, de quibus XIII. Kal. Senatus-consultum factum erat, retulerunt. Quod ad Mutinam attinuit, censuit is, qui sententiam primus rogatus est, mittendos ad Antonium legatos, qui agerent cum eo, ut ab eius urbis obsidione desisteret Cicero autem, suo loco rogatus, turpe, & indignum dicit esse Senatus, ac populi Rom. maiestate, ad eum legatos de pace mittere, de quo ante paucos dies, tanquam de hoste, gravissima, & severissima iudicia idem Senatus fecerit. Decreverat enim XIII. Kal. Ian. ut de honoribus Cæsaris, & Bruti, qui Remp. privato consilio defendendam susceperant, deque præmiis Martiæ, & Quartæ legionum quæ, Antonio relicto, ad Cæsarem se contulerant, primo quoque tempore novi Consules referrent. Deinde vehementer incubuit Cicero ut hostis iudicaretur Antonius, & ea decernerentur de honoribus, & præmiis, quæ Senatus ex novorum Consulùm relatione decerni sibi placere ostenderat.* Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Senatus debeat ad Antonium legatos mittere, qui de pace, & concordia agant.

Stylus dicendi est mediocris.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Quo serlùs tandem fuit convocatus Senatus, eo majorem nunc Cicero habet spem opprimendi Antonii, ex oratione, & concordia novorum Consulum.

ARGUMENTATIO.

PROPOS. Senatus mittere non debet ad Antonium Legatos, qui de pace, & concordia agant.

ARGUM. 1. Quia hujusmodi ad Antonium legatio turpis est Senatui. 2. Hujusmodi legatio est periculosa.

Hujusmodi legatio repugnat gravissimis, ac severissimis judiciis, quæ de Antonio fecit Senatus; & cum illo hoste bellum retardat: igitur hujusmodi ad Antonium. Legatio est turpis Senatui; & periculosa Reip.

amplificatio, & affectus. Non patitur Cicero pacem rogari Antonium, quia id contra maiestatem populi Romani; & signum esse timidi, atque inconstantis Senatus videretur, post tot decreta, tamque acerba contra Antonium. Quem enim nuperrimè hostem judicavit Senatus, & quem non esse Consulem scelerata facta dictaque testantur, adhuc ei ultro mittentur legati? quid, quod Antonius offensus decretis Senatus, & in sanè arrogans, pacem non volet, neque parcebit legatis populi Romani? pejor enim hostis quàm Annibal, nihil aliud quam venire Romam spectat; & sceleratè, ac tyrannicè, uti Consulatum gessit, Remp. vexare. Quare Cicero ista turpi legatione, retardari præterea bellum indignatur: omni studio adhortatur Senatum, ut communi consensu sumat arma: Cæsari, Bruto, & Lepido, Egnatuleio, veteranisque militibus honores decernat: ut hi simul omnes majore animo, & confestim decertent contra Antonium.

Peroratio. Bellum est sine mora gerendum.

EXORDIUM.

Serius esse prolatum ad Kal. Ian. Senatum queritur Cicero: verùm moram esse compensatam gaudet oratione, & concordia novorum Consulum. *Nu. 1. nihil vnquam.*

ANNOTATIO.

Tempus convocandi Senatus contra Antonium longiùs est visum Ciceroni amanti Remp. sed nunc gaudium, ac fiduciam præ se fert ex communi concordia Senatus. Quare colligit benevolentiam, & expedit arma contra adversarium. Qui est affectus Orationis,

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Senatus mittere non debet ad Antonium legatos, qui de pace, & concordia agant.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia hujusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui 2. quia est periculosa Reip. Verùm hoc posterius argumentum passim est implexum priori: quare licèt utrumque simul conjungere.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Propositionis utrumque, argumentum, *huiusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui, & periculosa Reip.* hoc Enthymemate explicatur: Hujusmodi legatio repugnat gravissimis, ac severissimis judiciis, quæ de Antonio fecit Senatus, & cum illo hoste bellum retardat: ergo hujusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui, & periculosa Reip.

Antecedens demonstrat Cicero (indignans istius sententiam, qui primus dixit) ex nuperrimo Senatùs judicio, quo & Antonius hostis judicatus, & res gestæ Cæsaris, & veteranorum militum laudatæ sunt. *Num. 2. atque ut oratio.*

Indignatur etiam sententiam Cotylæ, & aliorum Antonii amicorum, qui Transalpinam ipsi Galliam decerni volunt: cujus pernicies sententiæ ostenditur ex consequentibus

ribus malis; & prolepsis adversariorum refellitur dialogismo. *Num.5. hoc dies duodecim.*

Digreditur Cicero, negatque Antonium esse consulem, ejusque acta rescindenda esse censet; quia contra auspicia, & per vim lata fuerunt. *Num. 7. an non cadunt hæc.* Exaggerat alia scelera Antonii consulis(de quibus etiam in Philipp. superioribus) 1. rapinas, & quæstus, fictis venalibus chyrographis Cæsaris. *Num. 11. illa verò dissipatio.* 2. Latam legem judiciariam, cui tertiam ille decuriam ex indignis hominibus, scilicet Alaudis, Aleatoribus, Exulibus, Græcis (quos judices irridet) collectam adiecit, reclamante cœlo & populo Rom. *Num.12. Is etiam legem.* 3. Collocatos in æde Concordiæ homines armatos: quod crimen adjunctis loci, & comparatione trium tyrannorum augetur. *Num. 17. An illa non.*

4. Acerbè Ciceronem convocatum in Senatum, paratasque necis insidias. *Num.19. Hunc etiam nisi.* 5. Iniquam divisionem agrorum, cum L. Fratre. *Num.20. Etenim aderat.*

6. Dicta, factaque tyrannica Brundusii, & Mutinæ, & paulò pòst Romæ exercenda: nisi Cæsar cum veteranis militibus,& Brutus obstitissent. *Nu.21. M. verò Antonium.*

Concludit digressionem, confirmatque Antonium non esse consulem comparatione hostis Annibalis. *Num. 25. Ergo Annibal.*

Redit ad antecedens, confirmatque nomine ipso legationis ultro missæ; quòd non tantùm contra majestatem Senatus; sed etiam timoris esse signum videbitur: proinde animos franget, & moram afferet bello. *Ibid. Ad hunc Dii boni.* Indignitatem auget Cicero à consequentibus, si non parverit Antonius legatis populi Rom. opponitque dissimile exemplum Majorum, qui non ad civem suum, sed ad Annibalem, aut si is non parvisset, Carthaginem legatos miserunt. *Num.27. Recedat à Mutina.* Quòd si paruerit Antonius, non tamen poterit, aut volet Senatus illo cive uti, quem superioribus actis hostem judicavit; Cæsarem, & Brutum, & veteranos laudavit. *Num. 28. Age si paruerit.* Non pariturum autem Antonium Cicero coniicit ab arrogantia; & insania, & perditis amicorum consiliis. *Num.29. Sed hoc minùs.* Interim ista legatione retardabitur bellum, quod sine ulla mora, & confestim est gerendum, ut nascenti malo occurratur. *Num.30. Teretur intereà.* Concludit Antonium frustrà sperasse dissensionem Senatus, aut novorum consulum; quibus nunc tota Resp. & hoc bellum committi debet. *Nu.32. Nam nunc quidam.*

Sequitur extra causam altera Ciceronis sententia, de testimonio Senatus, & honoribus tribuendis iis, qui aduersati sunt Antonio. Imprimis D. Bruto (cujus virtutem, ac merita erga Remp. magnâ verborum amplificatione attollit) gratias immortales habendas, & confirmandam esse Galliam censet. Num. 35. *Altera res est.* Atque etiam M. Lepido (cuius libertatem in non ferendo dominatu regio; cujus sapientiam in bello civili restinguendo affert) decernendos honores quàm amplissimos, & statuam equestrem inauratam in rostris statuendam censet. N. 38. *Atque etiam M. Lepido.* Octavio autem (cujus consilium in comparandis militibus divinum facit, ab adjunctis; cujus virtutem magno Pompeio non inferiorem prædicat) dignitatem censet imperatoriam esse conferendam. Num. 43. *Venio ad C. Cæsarem.* Neque in hoc adolescente eximio leges annales servari vult, tum Majorum exemplo, tum conceptâ fiducia de futura ejus indole, ac prudentia, quâ longissimè patrem superat. Num. 47. *Quid est enim.* Audet etiam Cicero obligare fidem suam, & optima quæque polliceri de Cæsare. *Num.* 51. *Audebo etiam.*

Ad extremum suadet Egnatuleio Magistratum ante legitimum tempus tribui; veteranis militibus vacationem esse militiæ, & commodam assignationem agri campani per novos consules fieri. Num. 52. *Nec vero de.*

ANNOTATIO.

Hæc est insinuatio Oratoris: primùm arguto enthymemate concludit Senatui suscipiendum esse bellum, vel turpem levitatis notam. Deinde aptâ digressione Antonium insectatur, non ut consulem, sed ut hostem, ac tyrannum, ut susceptum tam bellum acceleret in nefarium hominem. Tum altera parte orationis annexa, Cæsarem, veteranos milites, Brutum summè prædicat, eorumque virtutem præmiis decorandam censet, ut uno omnes celeriter bello Antonium hostem, ac tyrannum opprimant: quòd unicè Cicero optat pro Rep.

PERORATIO.

VRget quod sæpè dixit, bellum necessariò, ac sine mora, oblato tempore, communi concordiâ, esse gerendum cum Antonio Num. 54. *Dixi ad ea,*

ANNOTATIO.

Concludit Cicero brevi Anacephalæosi.

VI. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cicero V. Philippica vehementer dissuaserat Senatui, ne ad Antonium legati mitterentur. Senatus eo die nihil decrevit sed triduo post mittendos omnino censuit, qui Antonio nuntiarent, ne consulem designatum oppugnaret, ne Mutinam obsideret, ne provinciam depopularetur, ne delectus haberet, esset in Senatus populique Rom. potestate. De quibus Cicero hac oratione docet populum, & Senatus voluntatem de mittendis legatis exponit, & quid ipse de legatione sentiat, & quid auguretur, ostendit, Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis sit à populo Rom. repudianda.

Dicendi character est mediocris.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Cicero exponit populo suam in Senatu sententiam triduo agitatam; nunc demum rejectam, missis ad Antonium legatis.

PROPOS. Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis est à populo Rom. repudianda.

ARGUM. 1. Quia nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.
2. Istâ legatione non causa belli tollitur; sed mora bello affertur.

ARGUMENTATIO. 1. Argumenti. Antonius est latro, & hostis; igitur nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.
2. Argumenti Antonius non parebit legatis populi Rom. igitur istâ legatione non causa belli tollitur; sed mora bello affertur.

amplificatio, & affectus. 1. Argumentat. Populo Rom. & scelerato hosti, ac latroni erit communitas legationis?
2. Quid? ut Antonius, qui sibi non paret, at pessimis asseclis, L. Antonio, Plancio, Trebellio paret, ipse legatis populi Rom. pareat? hoc nunquam faciet: hęc igitur legatio, certa est denuntiatio belli, aut potiùs retardatio. Quin populus arma corripit? & Bruto civi optimo, Consulique designato succurrit?

PERORATIO. Populus expectet quidem reditum legatorū interim acriter, duce Cicerone, præparet arma certò futura contra Antonium; ac, libertatem suam tueatur.

EXORDIUM.

Cicero productus in concionem ab Appuleio, exponit, quomodo sua sententia per triduum agitata, demùm non valuerit: at remissior Senatus legatos ad Antonium miserit. *Nu.* 1. *Audita vobis.*

ANNOTATIO.

Cicero populi gratiam conciliat, in hanc concionem veniendo; docilitatem exponendo quid sit actum in Senatu; attentionem, rem triduo agitatam proponendo. Narrationem autem præsertim in re iam nota posse adhiberi orationis principio, etiam alibi vidimus.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis est à populo Rom. repudianda.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.

2. Quia istâ legatione non causa belli tollitur, sed bello mora affertur.

CONTENTIONIS,

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Propositionis primum argumentum, *nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio*, hoc Enthymemate perstringitur: Antonius est latro & hostis, igitur nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.

Antecedens simul, & consequens per indignationem vibratur conglobatis effectis scelerum Antonii. *Numer.* 3. *Intelligo à vobis Quirites.*

Propositionis secundum argumentum, *istâ legatione non causa belli tollitur, sed mora bello affertur.* simili Enthymemate paulò latiùs excurrit: Antonius non parcebit legatis populi Rom. igitur istâ legatione non causa belli tollitur, sed mora bello affertur.

Antecedens amplificatur à persona Antonii, qui sævior hostis quàm Annibal, & vitiis deditus, nullâ in re, quam per legatos mandat Senatus, obsequi unquam volet. *Num.* 4. *Quamquam quirites.*

Consequens augetur adhortatione ad populum, ut se ad arma accingat, & Bruto) civi optimo) succurrat. *Num.* 8. *Quæ cum ita sint.*

Digreditur Cicero ad insectandos ironiâ tres Antonii assectas: in primis indignatur legatos populi Rom. sistendos L. Antonio, quo auctore M. Antonius certissimè his non parebit. *Nu.* 10. *Quid? ipse si velit.*

Dein ex occasione cavillatur T. Plancium, & L. Trebellium familiares Antonii: illum de vi ob incensam in funere P. Clodii curiam, lege Pompeiâ damnatum restituerat Cæsar decoctor. Hic Dolabellæ de tabulis novis legem ferenti adversatus fuerat. *Ibid. pluris habetur.*

Redit ad L. Antonium, & rursus indignatur illi, quasi patrono populi equestrem statuam inauratam esse erectam. *Nu.* 12. *Redeo ad amores.*

ANNOTATIO.

Cicero hac insinuatione, & cautione utitur in reprehendendo Senatu, quòd minùs severè egerit cum Antonio, ut eius excusset legationem, non omnino dissolutam, quia non sit illa legatio, sed denuntiatio belli nisi Antonius paruerit. Hinc Orator subtilius avocans orationem à Senatu, ne offendat illum, totam futuri belli invidiam traducit in Antonium, Reip. obstinatum hostem, ac latronem, qui implicatus vitiis, & consilio perditorum amicorum, nullâ unquam in re parebit legatis populi Rom. Præterea Cicero sententiam Senatus repudiari quidem à populo intelligit, suadetque verùm tantisper quando remissior Senatus ita sensit (est eadem insinuatio, quæ prior) populi ardorem attemperat, ut postea eò celeriùs arma expediat, quo diuturnior viginti dierum fuerit mora. Insectatur etiam digressione, & contemnit partes Antonii, ut nullus postea metus, aut mora bello esse possit.

PERORATIO.

Hortatur populum, 1. ut tantisper expectet reditum legatorum (quando ita Senatus sensit) interim sumat arma, quæ contra civem improbum certò esse futura providet. *Num.* 15. *Sed nimis multa.* 2. Suum ipse consilium, & laborem, & omne studium in tuenda Rep. pollicetur (adverte subiectionem, & affectum.) *Nu.* 17. *An*

ego

ego non. 3. Frequentem populum, & consentientem inflammat ad servitutem Antonii repellendam, libertatemque (epiphonemate) populo Rom. propriam retinendam. Nu. 18. *Multas, magnasque*.

ANNOTATIO.

Hoc denique evincit Orator, ut populus nolit pacem, sed arma expediat quod quia adhuc per Senatum non licet à libertate quâ novit intimè affici populum Rom. etiam atque etiam stimulat: suam ipse (quod sæpè in clausulis solet) industriam promittit, pro ardenti charitate in Remp.

VII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

AMicos Antonii, pacem bello in sermonibus anteponentes, eo consilio, ut in reditum legatorum Antonii responsa mitiùs acciperentur, & Senatorum animi sententiâ Ciceronis irritatis, ad clementiam ac mansuetudinem traducerentur, accusat ut Antonii amantiores, quàm Reip. De pace autem non esse cogitandum censet, vel quia turpis, vel quia cum periculo, vel quia liberis civibus cum hoste libertatis Antonio nulla prorsus esse possit. Senatum extremo loco, Pansamque Consulem hortatur, ut ad studium tuendæ Reip. nihil ab Antonio sincerum expectantes, quemadmodum cœperint, incumbant. Manut.

Quæstio est huius orationis in genere deliberativo, an Senatus debeat pacem velle cum Antonio.

Stylus est temperatus.

EXORDIUM.

SUmit Cicero exordium à frequenti concione, quæ & alacritatem ipsi affert Reip. defendendæ, & spem recuperandæ libertatis. *Num.* 1. *Frequentia vestrum.*

ANNOTATIO.

Brevi exordio Orator benevolentiam captat à suo, & frequentis populi studio, in defendenda Rep.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio: M. Antonius est à populo judicandus hostis.

Distributio seu argumentum: quia omnium præjudicio est hostis.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis argumentum, *M. Antonius omnium præiudicio est hostis*, patet hac inductione: M. Antonius judicio Senatus, & Octavii Cæsaris, & veteranorum militum, & D. Bruti, & Galliæ, & ipsorum Deorum, est hostis: ergo M. Antonius omnium præjudicio est hostis.

1. Pars antecedentis: *de iudicio Senatus, & Octavii Cæsaris & veteranorum militum*, amplificatur tum decreto Senatus, tum laudatione Octavii Cæsaris, & veteranorum militum, qui Antonium Consulem reliquerunt, ut Remp. defenderent. *Ibid. Hodierno enim die.* Cicero concludit, apostropha, ad Antonium, primam partem antecedentis. *Num. 6. Quæ expectas.*

2. Pars antecedentis, *de iudicio Bruti, & Galliæ*, pariter amplificatur rebus gestis Brutorum, & auctoritate Senatus, & studio Galliæ. *Num. 7. Quid? D. Bruti.* Cicero concludit etiam hanc partem adversus quosdam, qui spe latrocinii Antonium Consulem sequuntur. *Num. 9. Negat hoc.*

3. Pars antecedentis, *de iudicio ipsorum Deorum*, coniicitur tum ex prodigiis, tum ex communi hominum con-

consensu, divinitus dato, contra Antonium. Num. 10. *Quod ita futurum.*

ANNOTATIO.

Agit Orator inductione, seu praiudicio Senatus, Caesaris, Bruti, militum, Galliae, ut his populus consentiens hostem Antonium iudicet, armaque corripiat.

PERORATIO.

Cicero similitudine hortatur populum ad libertatem tuendam. 1. A persona Antonii, crudelis tyranni, qui potest obrui. *Num.* 11. *Faciam igitur*. 2. A propria virtute populi Rom. & exemplo Majorum, qui quoscumque hostes vicerunt. *Num.* 12. *Incumbite in causam*. Amplius, accendit Orator populum comparatione Antonii, & aliorum hostium, atque etiam Catilinae. *Num.* 14. *Ac maioribus quidem*. Postremò suam operam addicit populo, & init gratiam. *Num.* 1. 16. *Equidem quantum*.

ANNOTATIO.

Postquam Cicero in Contentione convicit populi intelligentiam praiudicio Senatus, & aliorum; in Peroratione impellit voluntatem, ut ille virtutis gloria, & Maiorum exemplo, tyrannum prosequi bello non desistat.

V. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

O*Bsidente Mutinam Antonio, non modò sine Senatus auctoritate, sed invito etiam Senatu, qui Galliam citeriorem D. Bruto iam anteà à Cæsare datam post eius necem confirmaverat: novi Consules, Pansa & Hirtius Kalend. Ian. primo Consulatus die convocato de more Senatu, non solum de Mutina obsidione, sed omnino de tota Rep. deque honoribus, & præmiis bene de Rep. meritorum, ac merentium, de quibus XIII. Kal. Senatus-consultum factum erat, retulerunt. Quod ad Mutinam attinuit, censuit is, qui sententiam primus rogatus est, mittendos ad Antonium legatos, qui agerent cum eo, ut ab eius urbis obsidione desisteret Cicero autem, suo loco rogatus, turpe, & indignum dicit esse Senatus, ac populi Rom. maiestate, ad eum legatos de pace mittere, de quo ante paucos dies, tanquam de hoste, gravissima, & severissima iudicia idem Senatus fecerit. Decreverat enim XIII. Kal. Ian. ut de honoribus Cæsaris, & Bruti, qui Remp. privato consilio desendendam susceperant, deque præmiis Martia, & Quarta legionum quæ, Antonio relicto, ad Cæsarem se contulerant, primo quoque tempore novi Consules referrent. Deinde vehementer incubuit Cicero ut hostis iudicaretur Antonius, & ea decernerentur de honoribus, & præmiis, quæ Senatus ex novorum Consulum relatione decerni sibi placere ostenderat.* Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Senatus debeat ad Antonium legatos mittere, qui de pace, & concordia agant.

Stylus dicendi est mediocris.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Quo serlùs tandem fuit convocatus Senatus, eo majorem nunc Cicero habet spem opprimendi Antonii, ex oratione, & concordia novorum Consulum.

ARGVMENTATIO.

PROPOS. Senatus mittere non debet ad Antonium Legatos, qui de pace, & concordia agant.

ARGUM. 1. Quia hujusmodi ad Antonium legatio turpis est Senatui. 2. Hujusmodi legatio est periculosa.

Hujusmodi legatio repugnat gravissimis, ac severissimis judiciis, quæ de Antonio fecit Senatus; & cum illo hoste bellum retardat: igitur hujusmodi ad Antonium. Legatio est turpis Senatui; & periculosa Reip.

amplificatio, & affectus. Non patitur Cicero parem rogari Antonium, quia id contra maiestatem populi Romani; & signum esse timidi, atque inconstantis Senatus videretur, post tot decreta, tamque acerba contra Antonium. Quem enim nuperrimè hostem judicavit Senatus, & quem non esse Consulem scelerata facta dictaque testantur, adhuc ei ultro mittentur legati? quid, quod Antonius offensus decretis Senatus, & in sanè arrogans, pacem non volet, neque parcbit legatis populi Romani? pejor enim hostis quàm Annibal, nihil aliud quam venire Romam spectat; & sceleratè, ac tyrannicè, uti Consulatum gessit, Remp. vexare. Quare Cicero ista turpi legatione, retardari præterea bellum indignatur: omni studio adhortatur Senatum, ut communi consensu sumat arma: Cæsari, Bruto, & Lepido, Egnatuleio, veteranisque militibus honores decernat: ut hi simul omnes majore animo, & confestim decertent contra Antonium.

Peroratio. Bellum est sine mora gerendum.

EXORDIUM.

SErius esse prolatum ad Kal. Ian. Senatum queritur Cicero: verùm moram esse compensatam gaudet oratione, & concordia novorum Consulum. *Nu.* 1. *nihil vnquam.*

ANNOTATIO.

Tempus convocandi Senatus contra Antonium longiùs est visum Ciceroni amanti Remp. sed nunc gaudium, ac fiduciam præ se fert ex communi concordia Senatus. Quare colligit benevolentiam, & expedit arma contra adversarium. Qui est affectus Orationis,

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Senatus mittere non debet ad Antonium legatos, qui de pace, & concordia agant.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia hujusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui 2. quia est periculosa Reip. Verùm hoc posterius argumentum passim est implexum priori: quare licèt utrumque simul conjungere.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis utrumque, argumentum, *huiusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui, & periculosa Reip.* hoc Enthymemate explicatur: Hujusmodi legatio repugnat gravissimis, ac severissimis judiciis, quæ de Antonio fecit Senatus, & cum illo hoste bellum retardat: ergo hujusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui, & periculosa Reip.

Antecedens demonstrat Cicero (indignans istius sententiam, qui primus dixit) ex nuperrimo Senatùs judicio, quo & Antonius hostis judicatus, & res gestæ Cæsaris, & veteranorum militum laudatæ sunt. *Num. 2. atque ut oratio.*

Indignatur etiam sententiam Cotylæ, & aliorum Antonii amicorum, qui Transalpinam ipsi Galliam decerni volunt: cujus pernicies sententiæ ostenditur ex consequentibus

tibus malis; & prolepsis adversariorum refellitur dialogismo. *Num.5. hoc dies duodecim.*

Digreditur Cicero, negatque Antonium esse consulem, ejusque acta rescindenda esse censet; quia contra auspicia, & per vim lata fuerunt. *Num. 7. an non cadunt hæc.* Exaggerat alia scelera Antonii consulis (de quibus etiam in Philipp. superioribus) 1. rapinas, & quæstus, fictis venalibus chyrographis Cæsaris. *Num. 11. illa verò dissipatio.* 2. Latam legem judiciariam, cui tertiam ille decuriam ex indignis hominibus, scilicet Alaudis, Aleatoribus, Exulibus, Græcis (quos judices irridet) collectam adiecit, reclamante cœlo & populo Rom. *Num.12. Is etiam legem.* 3. Collocatos in ædo Concordiæ homines armatos: quod crimen adjunctis loci, & comparatione trium tyrannorum augetur. *Num. 17. An illa non.*

4. Acerbè Ciceronem convocatum in Senatum, paratasque necis insidias. *Num.19. Hunc etiam nisi.* 5. Iniquam divisionem agrorum, cum L. Fratre. *Num.20. Etenim aderat.*

6. Dicta, factaque tyrannica Brundusii, & Mutinæ, & paulò pòst Romæ exercenda: nisi Cæsar cum veteranis militibus,& Brutus obstitissent. *Nu.21. M. verò Antonium.*

Concludit digressionem, confirmatque Antonium non esse consulem comparatione hostis Annibalis. *Num. 25. Ergo Annibal.*

Redit ad antecedens, confirmatque nomine ipso legationis ultro missæ; quòd non tantùm contra majestatem Senatus; sed etiam timoris esse signum videbitur: proinde animos franget, & moram afferet bello. *Ibid. Ad hunc Dii boni.* Indignitatem auget Cicero à consequentibus, si non paruerit Antonius legatis populi Rom. opponitque dissimile exemplum Majorum, qui non ad civem suum, sed ad Annibalem, aut si is non paruisset, Carthaginem legatos miserunt. *Num.27. Recedat à Mutina.* Quòd si paruerit Antonius, non tamen poterit, aut volet Senatus illo cive uti, quem superioribus actis hostem judicavit; Cæsarem, & Brutum, & veteranos laudavit. *Num. 28. Age si paruerit.* Non pariturum autem Antonium Cicero coniicit ab arrogantia; & insania, & perditis amicorum consiliis. *Num.29. Sed hoc minùs.* Interim ista legatione retardabitur bellum, quod sine ulla mora, & confestim est gerendum, ut nascenti malo occurratur. *Num.30. Teretur intereà.* Concludit Antonium frustrà sperasse dissensionem Senatus, aut novorum consulum; quibus nunc tota Resp. & hoc bellum committi debet. *Nu.32. Nam nunc quidem.*

Sequitur extra causam altera Ciceronis sententia, de testimonio Senatus, & honoribus tribuendis iis, qui aduersati sunt Antonio. Imprimis D. Bruto (cujus virtutem, ac merita erga Remp. magnâ verborum amplificatione attollit) gratias immortales habendas, & confirmandam esse Galliam censet. Num. 35. *Altera res est.* Atque etiam M. Lepido (cuius libertatem in non ferendo dominatu regio; cujus sapientiam in bello civili restinguendo affert) decernendos honores quàm amplissimos, & statuam equestrem inauratam in rostris statuendam censet. N. 38. *Atque etiam M. Lepido.* Octavio autem (cujus consilium in comparandis militibus divinum facit, ab adjunctis; cujus virtutem magno Pompeio non inferiorem prædicat) dignitatem censet imperatoriam esse conferendam. Num. 43. *Venio ad C. Cæsarem.* Neque in hoc àdolescente eximio leges annales servari vult, tum Majorum exemplo, tum conceptà fiducia de futura ejus indole, ac prudentia, quà longissimè patrem superat. Num. 47. *Quid est enim.* Audet etiam Cicero obligare fidem suam, & optima quæque polliceri de Cæsare. Num. 51. *Audebo etiam.*

Ad extremum suadet Egnatuleio Magistratum ante legitimum tempus tribui; veteranis militibus vacationem esse militiæ, & commodam assignationem agri campani per novos consules fieri. Num. 52. *Nec vero de.*

ANNOTATIO.

Hac est insinuatio Oratoris: primùm arguto enthymemate concludit Senatui suscipiendum esse bellum, vel turpem levitatis notam. Deinde aptâ digressione Antonium insectatur, non ut consulem, sed ut hostem, ac tyrannum, ut susceptum tam bellum acceleret in nefarium hominem. Tum altera parte orationis annexa, Cæsarem, veteranos milites, Brutum summè prædicat, eorumque virtutem præmiis decorandam censet, ut uno omnes celeriter bello Antonium hostem, ac tyrannum opprimant: quòd unicè Cicero optat pro Rep.

PERORATIO.

VRget quod sæpè dixit, bellum necessariò, ac sine mora, oblato tempore, communi concordiâ, esse gerendum cum Antonio Num. 54. *Dixi ad ea,*

ANNOTATIO.

Concludit Cicero brevi Anacephalæosi.

VI. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cicero V. Philippica vehementer dissuaserat Senatui, ne ad Antonium legati mitterentur. Senatus eo die nihil decrevit sed triduo post mittendos omnino censuit, qui Antonio nunciarent, ne consulem designatum oppugnaret, ne Mutinam obsideret, ne provinciam depopularetur, ne delectus haberet, esset in Senatus populique Rom. potestate. De quibus Cicero hac oratione docet populum, & Senatus voluntatem de mittendis legatis exponit, & quid ipse de legatione sentiat, & quid auguretur, ostendit, Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis sit à populo Rom. repudianda.

Dicendi character est mediocris.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Cicero exponit populo suam in Senatu sententiam triduo agitatam; nunc demum rejectam, missis ad Antonium legatis.

PROPOS. Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis est à populo Rom. repudianda.

ARGUM.

1. Quia nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.
2. Istâ legatione non causa belli tollitur; sed mora bello affertur.

ARGUMENTATIO.

1. Argumenti. Antonius est latro, & hostis; igitur nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.
2. Argumenti Antonius non parebit legatis populi Rom. igitur istâ legatione non causa belli tollitur; sed mora bello affertur.

amplificatio, & affectus.

1. Argumentat. Populo Rom. & scelerato hosti, ac latroni erit communitas legationis?
2. Quid? ut Antonius, qui sibi non paret, at pessimis asseclis, L. Antonio, Plancio, Trebellio paret, ipse legatis populi Rom. pareat? hoc nunquam faciet: hæc igitur legatio, certa est denuntiatio belli, aut potiùs retardatio. Quin populus arma corripit? & Bruto civi optimo, Consulique designato succurrit?

PERORATIO. Populus expectet quidem reditum legatorū interim acriter, duce Cicerone, præparet arma certò futura contra Antonium; ac, libertatem suam tueatur.

EXORDIUM.

Cicero productus in concionem ab Appuleio, exponit, quomodo sua sententia per triduum agitata, demùm non valuerit: at remissior Senatus legatos ad Antonium miserit. *Nu.* 1. *Audita vobis.*

ANNOTATIO.

Cicero populi gratiam conciliat, in hanc concionem veniendo; docilitatem exponendo quid sit actum in Senatu; attentionem, rem triduo agitatam proponendo. Narrationem autem præsertim in re iam nota posse adhiberi orationis principio, etiam alibi vidimus.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis est à populo Rom. repudianda.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.

2. Quia istâ legatione non causa belli tollitur, sed bello mora affertur.

CONTENTIONIS,

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Propositionis primum argumentum, *nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio*, hoc Enthymemate perstringitur: Antonius est latro & hostis; igitur nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.

Antecedens simul, & consequens per indignationem vibratur conglobatis effectis scelerum Antonii. *Numer.* 3. *Intelligo à vobis Quirites.*

Propositionis secundum argumentum, *istâ legatione non causa belli tollitur, sed mora bello affertur.* simili Enthymemate paulò latiùs excurrit: Antonius non parebit legatis populi Rom. igitur istâ legatione non causa belli tollitur, sed mora bello affertur.

ego non. 3. Frequentem populum, & consentientem inflammat ad servitutem Antonii repellendam, libertatemque (epiphonemate) populo Rom. propriam retinendam. Nu. 18. *Multas,magnasque.*

ANNOTATIO.

Hoc denique evincit Orator, ut populus nolit pacem, sed arma expediat quod quia adhuc per Senatum non licet à libertate quà novit intimè affici populum Rom. etiam atque etiam stimulat: suam ipse (quod sæpè in clausulis solet) industriam promittit, pro ardenti charitate in Remp.

VII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

AMicos Antonii, pacem bello in sermonibus anteponentes, eo consilio; ut in reditum legatorum Antonii responsa mitiùs acciperentur, & Senatorum animi sententià Ciceronis irritatis, ad clementiam ac mansuetudinem traducerentur, accusat ut Antonii amantiores, quàm Reip. De pace autem non esse cogitandum censet, vel quia turpis, vel quia cum periculo, vel quia liberis civibus cum hoste libertatis Antonio nulla prorsus esse possit. Senatum extremo loco, Pansamque Consulem hortatur, ut ad studium tuendæ Reip. nihil ab Antonio sincerum expectantes, quemadmodum cœperint, incumbant. Manut.

Quæstio est huius orationis in genere deliberativo, an Senatus debeat pacem velle cum Antonio.

Stylus est temperatus.

SYNOPSIS.

EXORDIUM.	Cicero adductus Consulari officio prospicit periculo Reip. contra quosdam, qui fingunt Antonii responsa, eaque defendunt: idcirco non sunt hi populares, aut Consulares: at C. Pansa, & Cicero sunt Consulares, qui Remp. in pace & otio esse volunt.	PROPOSITIO.	Senatus non debet pacem velle cum Antonio.
ARGUM.	1. Argum. omnis inconstantia est turpis Senatui: sed est inconstantia Senatui: cum Antonio subitò pace velle coniungi, quem modò hostem non verbo, sed re iudicavit: igitur pax cum Anton io est turpis.	AMPLIFIC. ET	A. Argument. Multa exstant eaque gravissima Senatus decreta contra hostem Antonium. Quàm est modò turpe, & inconstans, ad eum legatos misisse? turpissimum verò, & inconstantissimum erit, eum ad pacem, atque adeò in Senatum admittere. Mori satius est quàm huic scelerato latroni servire.

ARGUMENT.

1. Quia ista pax est turpis.
2. Est periculosa.
3. Esse non potest.

TATIO

TATIO.

2. Argum. Ex pace, quæ cum Antonio fiet, brevi tempore orietur bellum longè graviùs: igitur pax cum Antonio est periculosa.

3. Argum. Non potest esse pax cum Antonio, & Senatuj, & equitibus, & universo populo Rom. & municipiis privatis, Nasidio, Cæsari, Bruto: igitur cum Antonio esse non potest.

AFFECTUS.

2. Argument. Poterit Senatus exploratam habere pacem, cùm in civitate Antonium viderit, aut potiùs Antonios? quanta erunt eorum scelera? quæ potentia? quantus ad eos erit concursus perditorum civium? aut igitur nunc) facultatem habet) Senatus bellum gerat, si pacem vult; aut pace nunquam fruetur, si bellum omittit.

3. Argument. Quis è Senatu, ex equitibus, ex municipiis, ex privatis, qui non aliquo vel decreto, vel dicto, vel facto Antonium oderit? quem verò horum vicissimo Antonius non odit? quæ igitur pax cum Antonio, & illis, ubi odium.

eroratio.

Cicero monet Senatum, ne falli se sinat ab Antonio pacem simulante, hortaturque Consulem Pansam, ut periculo Remp. liberet.

EXOR.

EXORDIVM.

Cicero aliis sepositis curis, est intentus maximo periculo Reip. quod concitant amici Antonii, quando eius fingunt responsa, dicuntque irritari Antonium non oportuisse Ciceronis oratione. *Nu. 1. Paruit de rebus.*

Hos (maximè L. Pisonem) refellit officio consularis, cuius est, ulciscendo, & pertimescendo nefarios cives, cavere, & prospicere saluti Reip. isti vero non constantes cives nec consulari nomine digni sunt, qui in re improba, idest, favendo Antonio, populares putant esse; iidem in re una, quæ salutaris sit populo, & Reip. id est ulciscendo, & pertimescendo Antonium, sunt nequam, & improbi. *Nu. 4. Vtrum igitur*

Confirmat consulare officium, exemplo C. Pansæ. *Nu. 5. Accipiet in optimam.*

Confirmat, & suo exemplo, qui semper Remp. in pace, atque otio esse voluit. *Nu.7. Itaque ego ille.*

ANNOTATIO.

Curat unicè Remp. Cicero, & strenuè Consularis viri officio fungitur, cavendo ab Antonio, eiusque fautoribus, à quibus reprehenditur, quia bellum urgeat contra irritatum Antonium, qui pacem mavult, quàm bellum. Hos quidem Cicero negat esse populares, aut consulares, aut denique cives, quia inconstanter, & improbè defendant virum improbum, & benigniora eius responsa fingant, contra salutem patriæ.

Itaque hoc exordio conciliat sibi populum, & Antonianos adducit in invidiam. Dissuasurus etiam pacem cum Antonio, præmunit se, & aliàs pacis commodum, studiumque præsefert.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Senatus non debet pacem vellem cum Antonio.

Distributio seu argumenta sunt hæc dilucidè expressa, petitâ attentione: 1. quia ista pax turpis est. 2. periculosa, 3. quia esse non potest. Nu.9. *Cur igitur pacem.*

CON-

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *pax cum Antonio est turpis*, deducitur hoc syllogismo: inconstantia est turpis Senatui; sed est inconstantia, Senatum cum Antonio subito pace velle coniungi, quem modò hostem non verbo, sed re iudicavit; igitur pax cum Antonio est turpis. Major probari non eget. *Ibid. Quid est inconstantia.*

Minor per interrogationem amplificatur enumeratione decretorum Senatus. *Num.* 10. *Quasi verò cum*. Deinde pulcherrimâ insinuatione Cicero auget inconstantiam, ac turpitudinem Senatûs ex decreta nuper legatione ad Antonium. *Num.* 13. *Ac legatos.* Tum maximè dedecus, accumulat à consequentibus, si fiet pax, & in Senatum suscipietur Antonius; quare monet, adhortaturque Senatum, uti constantiam retineat, uti mortem anteponat servituti Antonii, cuius scelera replicat. *Num.* 14. *Retinenda est igitur.*

Propositionis secundum argumentum, *pax cum Antonio est periculosa*, exponitur hoc Enthymemate: Ex pace, quæ cum Antonio fiet brevi tempore orietur bellum longè gravius; ergo pax cum Antonio est periculosa.

Antecedens amplificatur futurâ (cavillando præsertim, Lucii scelera subiicit) Antoniorum potentiâ, ac multitudine perditorum civium, qui se illis jungent, *Num.* 16. *Satis multa.*

Consequens Enthymematis constat insuper adhortatione, ut Senatus bellum gerat, si pacem vult: eius officium, & facultates suam quoque Cicero fidem, & curam proponit in tanto periculo. *Num.* 19. *Nec ego pacem.*

Propositionis tertium argumentum, *pax cum Antonio esse non potest*, demonstratur hac inductione; non potest esse pax Antonio, & Senatui, & Equitibus, & universo populo Rom. & municipiis, & aliis privatis, Nasidio, Cæsari, Bruto: Igitur pax cum Antonio esse non potest Antecedens clarè est deductum. N. 21. *& seq. Dixi de periculo.*

Consequens breviter subiicitur, & Orator monet periculum. *Nu.* 25. *Omnia videbitis.*

ANNOTATIO.

Nihil non monet Cicero, ut dissuadeat pacem monet Senatum proconsulari vigilantia hortatur pro gloria populi Rom. urget pre-

pro potentia, ac sceleribus Antoniorum: ubique pacis periculum & turpitudinem, & maximè difficultatem opponit.

Clara est autem huius contentionis distributio, & ordo argumentationum: amplificationes breviter assurgant, ne reprehendere asperius Senatum, aut ad pacem nolendam videatur impulisse: transitiones sunt apertæ: affectus præcipuè constant hortatione Senatus: & charitate Reip. & insectatione Antoniorum.

PERORATIO.

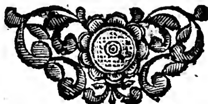
Pergit Orator monere periculum simulandæ pacis ab Antonio, nisi paruerit. *Nu. 26. Quorsum hæc.*

Pergit adhortari Senatum, ut periculum caveat. *Numer. 27. Sed vos moneo.*

Pansam etiam Consulem parvâ insinuatione hortatur, ut omni periculo populum liberet. *Numer. 28. Teipsum moneo.*

ANNOTATIO.

Absolvitur idem affectus, qui antè in contentione, & in exordio.

VIII. PHI-

VIII. PHILIPPICA:

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Mortuo in legatione Sex. Sulpitio L. Piso, & L. Philippus intolerabilia ab Antonio ad Senatum postulata retulerunt. Tum Senatus bellum indixit Antonio, sed in Senatus-consulto, nonnullorum suasu tumultum appellare maluit, quam bellum. Id Cicero reprehendit quasi leniore Senatu, quam in eum oporteret esse qui ei non pareret; Mutinamque nihilo segnius post auditam legationem, quam antea oppugnaret. Deinde cum Caleno adhuc de pace agente, pacisque commoda commemorante, & Massiliensium commoda oppugnante, acerbè queritur: & simul eos accusat, qui mittendos etiam ad Antonium legatos censuerant. Pisonem, & Philippum increpat, qui mandata Antonii, tanquam eius legati, non tanquam à Senatu missi retulissent. Manut.

Quæstio huius orationis est in genere demonstrativo (nam Antonii fautores reprehenduntur) nam multi turpiter faveant Antonio.

Stylus est temperatus, nisi subinde assurgit affectibus.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Lenior fuit contra institutum suum C. Pansa Consul, qui in sententiam L. Cæsaris, & aliorum discessit.

PROPOS. Multi in Senatu turpiter favent Antonio.

ARGUM.
1. Quia inconsideratè Senatus tumultum potiùs, quàm bellum contra Antonium decernit.
2. Inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

ARGUMENTATIO. 1. Argum. Si tumultus decernitur; bellum, aut quid gravius decernitur; etiam reipsa est bellum cum Antonio: ergò inconsideratè Senatus tumultum potiùs, quàm bellum contra Antonium decernit.

AMPLIFICAT. ET 1. Argument. Quid absurdius est isto tumultus verbo? etenim potest esse bellum sine tumultu: tumultus esse sine bello non potest. Deinde ipso Senatus, & Consulis Hirtii præiudicio, reipsâ nunc est bellum, & crudelissimum quidem ob latrocinia Antonii. Quid igitur volunt isti Senatores? præsertim Calenus, qui pacis nomine servitutem vult, atque improbos cives salvos, dissimili exemplo clarissimorum virorum. Nec de pace solùm, sed etiam de interitu Clodii, de Bruto, de Massiliensibus, cum Cicerone dissentit Calenus.

TATIO.

2. Argum. superbè Antonius tractavit legatos, quos Senatus misit, continuo denuntiandi belli causâ, nisi ille mandatis paruisset: ergo inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

AFFECTUS.

2. Argument. Iterum mittere legatos, postquàm Antonius hos respuit, his superba mandata dedit? quis pudor? sed quàm præposterè legati funguntur officio? non sic Majores olim & C. Popilius: verùm & Senatus languidior factus, cunctatur Antonium ulcisci; Cotylæ honores exhibet; quando Scævolæ, & Ciceronis fortitudinem imitari debet.

Peroratio.

Iis, qui cum Antonio fuerunt, ut impunitas detur, suadet Cicero.

EXOR-

EXORDIVM.

APostropha Cicero reprehendit C. Pansam Consulem, cuius lenitatem plures secuti sunt, præcipuè L. Cæsar, sed hunc excusat. *Nu.* 1. *Confusius*.

ANNOTATIO.

Indignatus Cicero (quia victa sit sua sententia) incipit ex abrupto: non tamen sine aliquâ insinuatione, seu laude virtutis quam Consul Pansa ad eam diem ostendit.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: multi turpiter favent Antonio.

Distributio seu argumenta sunt hæc: primò quia inconsiderate Senatus tumultum potiùs, quam bellum, contra Antonium decernit. Secundò quia inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum. *inconsideratè Senatus tumultum potiùs quàm bellum contra Antonium decernit*. hoc Enthymemate tractat orator: si tumultus decernitur, bellum, aut quid gravius decernitur; & jam reipsâ est bellum cum Antonio: ergo inconsideratè Senatus tumultum potiùs quàm bellum, contra Antonium decernit.

Antecedens patet ex definitione tumultus. *Num.* 3. *At in quo*. Deinde reipsâ bellum esse cum Antonio probat Cicero per interrogationem, tum ex præiudiciis Senatus *Num.* 4. *Sed nimis multa*. Tum ex præiudicio Hircii Consulis. *Num.* 6. *Non est hostis*. Amplificat hoc bellum longe maximum, comparatione cæterorum civilium bellorum. *Nu.* 7. *Vtrum hoc bellum*. Causam præsertim huius belli amplificat longè crudelissimam ex latrociniis Antonii. *Num.* 8. *Quæ est igitur*.

Hinc digreditur in Calenum, qui absurdè pacem velit,

ut

ut latroni Antonio populus Rom. serviat. Aut, ut ipse privato commodo dominetur cum Antonio, *Numer.* 11. *Hic mihi etiam*.

Aut etiam, ut omnes cives salvi sint, dissimili sententiâ patris sui, & dissimili exemplo plurium clarissimorum virorum, qui improbos cives sustulerunt. *Num.* 13. *Atqui is es*.

Nam similitudine ait Cicero melius esse unum civem sceleratum mulctari, quàm innocentes multos, & totam Remp. interire. *Num.* 15. *Hoc interest*. Verùm non de pace tantum, aut de improbis civibus tollendis, sed etiam de aliis, non iracundè (vide insinuationem) sed vehmenter & Reip. causâ, cum Caleno dissentit Cicero: ac primùm de interitu P. Clodii, quem ille civem fuisse optimum arbitratur. *Nu.* 16. *Vno in homine*.

Deinde dissentit de D. Bruto, quem obsessum infirmat Calenus, favendo Antonio, & adhuc de pace agendo. *Nu.* 17. *Immò verò ego*.

Tum dissentit de Massiliensibus, quibus, interfecto Cæsare, ne bona restituerentur, in Senatu obstitit Calenus: de hoc queritur atque instat Orator, amplificata calamitate istius civitatis fidelissimæ. *Nu.* 18. *Ego te cum*.

Propositionis secundum argumentum, *inconstanter ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis*. hoc Enthymemate exponitur: superbè Antonius tractavit legatos, quos Senatus misit, continuò denuntiandi belli causâ, nisi ille mandatis paruisset: igitur inconstanter, ac timidè aliqui Senatores, agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

Antecedens (facta transitione, & præmunitione) effertur indignatione tum contra insolentem Antonium, qui legatos populi Rom. ad Mutinam contempsit, reiecit, mandata dedit; tum & contra languidiorem, timidioremque Senatum. *Nu.* 20. *Venio nunc*.

Queritur etiam Cicero de Philippo, & Pisone legatis, qui cùm essent missi, ut Antonio ex Senatus sententia certas res nuntiarent; cùm ille earum rerum nulli paruisset, ultro, ab illo ad Senatum intolerabilia postulata retulerunt, dissimili exemplo Majorum seu C. Pompilii. *Nu.* 23. *Pro Dii immortales*. Mandata verò Antonii, & responsa sigillatum ironiâ recenset. *Numer.* 25. *At quam modesta mandata fert*? Honorem præterea in Senatu exhibitum Corylæ, Antonii legato, indignatur opposito contemptu legatorum populi Romani, quos obiter quoque reprehendit ab inconstantia, & timore, *Num.* 28. *Hęc tu mandata*.

Deni-

Denique suum Cicero in Rep. tuenda studium, & fortitudinem, & vigilantiam, & exemplo Q. Scævolæ imitandam proponit. *Num. 29. O Dii immortales.* Suo etiam exemplo docet Senatum esse signatum, & ad bellum contra Antonium accinctum remisso Cotyla. *Num. 32. Equidem P. C.*

ANNOTATIO.

Liberius Cicero reprehendit Senatus iudicia, non constantia, quia prius bellum cum Antonio hoste decreverit, & nunc sit reipsa maximum, iam confusius abhorrens ab asperiori verbo, decernit tumultum, qui bello longè est gravior. Acerbè etiam invehitur in Q. Fusium Calenum, quia studiosior Antonii, & proprii commodi, quàm Reip. adhuc praetextà turpi pace, & lenitate in omnes cives: servire velit populum Romanum improbo latroni. Itaque Orator tot à contentione in tres affectus prorumpit. 1. Indignationis, exaggerans latrocinia, & insolentiam Antonii. 2. Doloris, & querimònia, videns inconstantiam ac timiditatem Senatus. 3, amoris in Remp. nihil non agere, & pati certus pro illius defensione, suoque; & Maiorum exemplo omnes excitans ad sagum.

PERORATIO.

Cicero decernendum censet, ut iis, qui cum Antonio sint, potestas detur ad sanitatem redeundi ante idus Mart. primas: bene merentibus gratiæ referantur, proficiscendi ad Antonium: excepto Cotyla, nemini facultas concedatur. Num. 33. *Quas ob res.*

ANNOTATIO.

Quod reliquum est sua sententia exponit Cicero ut denique subveniatur Reip. ita curam patriæ gerit ad extremum, & priores affectus concludit.

IX. PHILIPPICA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

R*Eferente Pansâ Consule de honore Serv. Sulpitii, qui legatus ad Antonium cum Pisone, & Philippo missus propè castra quidem pervenerat, sed ante quàm Senatus mandata exponeret obierat, P. Servilius sententiam rogatus, decernendum ei publicè sepulchrum censuit, statuam non censuit: quòd statua decerni solerent iis, qui in ipsa legatione essent interfecti, non quibus mortem casus attulisset. Post eum Cicero rogatus, honorem sepulchri Sulpicio non ademit, sed eum omnino statuâ ornandum esse censuit; eâ potissimum ratione usus, quòd cum ad Antonium gravi affectus morbo sit profectus, non ei casus, verùm ipsa legatio mortem attulisse videatur.* Manutius.

Quæstio huius orationis est in genere deliberativo, an Sext. Sulpitio in legatione mortuo honor statua sit tribuendus.

Stylus est temperatus.

SYNOP.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Cicero mallet vivo Sulpitio gratias agere, quàm mortuo honores quærere. Etenim nullus legatus plus ipso Reip. studuit.

PROPOS. Servio Sulpitio in legatione mortuo honor statuæ est tribuendus.

ARGUM. Quia ipsa legatio mortem attulit Sulpitio.

ARGUMENTAT. Cui ipsa legatio mortem attulit, ei honor statuæ est tribuendus; sed ipsa legatio mortem attulit Sulpitio: ei igitur honor statuæ est tribuendus.

Amplificat. & Affectus. Insignis fuit hæc virtus Sulpitii, hoc constans studium parendi Senatui, ut vel ipso legationis munere vitam amiserit. Igitur nunc grati est Senatus, maximos honores, non statuæ modò, sed etiam sepulchri, mortuo Sulpitio conferre. Nam si ex maiorum consilio non tam genus mortis, quàm causa quæri debeat ut cuipiam honor statuæ decernatur; certè legatio non minùs Sex. Sulpitio mortem attulit, quam ad Veientium Regem legatis, & C. Octavio; quibus à Senatu statua est posita.

Peroratio. Decernitur pompa, & apparatus sepulturæ, ac sepulchri Sex. Sulpitii.

EXORDIVM.

Orator Sex. Sulpitio justos honores quærit, quia magna constantia, & magno studio Reip. in legatione mortem obierit. *Num.* 1. *Vellem Dii*.

ANNOTATIO.

Cicero dolore, & officio, à sua & Sulpitii persona (quam laudat, & meritum eius mortis amplificat) auditores conciliat.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc Sex. Sulpitio in legatione mortuo honor statuæ est tribuendus.

Distributio, seu argumentum est hoc: quia ipsi legatio mortem attulit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumentum, *Sex. Sulpitio legatio mortem attulit*, hoc syllogismo deducitur: cui legatio mortem attulit, ei honor statuæ est tribuendus: atqui Sulpitio legatio mortem attulit: ei igitur honor statuæ est tribuendus.

Maiorem interpretatur Cicero consilio Maiorum, qui non genus mortis, sed causam quærendam censuerunt: hi enim idcirco quatuor legatis ad Veientium, Regem, & Cn. Octavio statuam posuerunt, quòd ipsis legatio mortem attulisset. *Num.* 3. *Ego autem P. C.*

Assumptio amplificatur à vigilantia Sulpitii, & constante studio parendi Senatui: propter quæ ille mortem obiit. *Num.* 5. *Itaque P. C.*

Concludit Cicero (præsertim licentiâ) decernendam à Senatu esse statuam Sex. Sulpicio, qui auctoritatem Senatus vitæ suæ antetulit. *Num.* 7. *Quocirca ad posteritatis*. Item in fine hortatur Senatum. *Num.* 19. *Reddit igitur*.

Digreditur in laudem Sulpitii, qui non magis juris consultus, quàm justitiæ fuit. *Num* 11. *Nam reliqua*. Redit ad statuam ipsi decernēdam, qua tametsi non eget propter virtutes, & gloriosam vitam: tamen hæc erit monumentum

tum mortis honestæ, vel grati Senatus, & solatium afflicti filii. *Num.* 11. *Ergo hoc statua.* Atque hanc statuam censet Cicero, ex defuncti sententia debere esse pedestrem æneam. *Num.* 13. *mihi autem.*

Probabitur etiam hæc statua P. Seruitio, qui majores honores, id est, sepulchri decernendos censuit. *Num.* 14. *Atque hanc meam.*

Hortatur Senatum ad utrosque honores Sulpitio mortuo conferendos. *Num.* 15. *Augeatur igitur.*

ANNOTATIO.

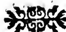
Hæc oratio est quoddam quasi elogium mortui, & quanquam sit in genere deliberativo; versatur tamen magna ex parte circa laudes Sulpitii, quia maxima constantia parendi senatui, & maximo studio Reip. conservandæ, in legatione vitam sanctissimè honestissimeque actam amiserit.

PERORATIO.

Cicero magnificè concludit, causas suæ sententiæ, seu decreti faciendi à Senatu circa pompam & apparatum sepulturæ, & sepulchri Sex. Sulpitii. *Ibid. Quas ob res.*

ANNOTATIO.

Accuratè, diligenterque omnia præscribit Cicero de sepultura, & sepulchro Ser. Sulpitii; quippe officiosus, & non suo magis, quàm Reip. amico gratus Orator. Quare Senatorum provocat studium, ut Sulpitium æmulati, ita contra Antonium Remp. conservent, ut iustos quoque ex honesta vita, & morte honores reportent.

X. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. Brutus interfecto Cæsare, primò urbem deinde. Italiam reliquerat, metu Antonii, & in Græciam fuerat profectus. Ibi cum se nihilominus ad bellum compararet, collectis aliis copiis à C. quoque Antonio proconsule, qui à fratre in eam provinciam mittebatur, exercitum averterat: quam rem Pansa Consul cum ex litteris Bruti ad Senatum referret ut acta Bruti confirmarentur, Q. Fusius primus rogatus sententiam, negaverat Bruto tantam potentiam concedendam esse: quod ea periculo esset Reip. & quod veteranos offenderet. Itaque Cicero eam sententiam acriter reprehendens, primò invehitur in Fusium. Deinde laudat Brutum, & commodum ab illo occupatæ Macedoniæ ostendit, & removet omnem periculi suspicionem: postremò collecta summa sententiæ. suo more concludit. Freigius.

Quæstio huius orationis est in genere deliberativo; an omnia quæ gessit M. Brutus in Græcia, maximè quando abduxit exercitum ab Antonio, sint publica Senatus auctoritate confirmanda.

Stylus est magis vehemens, quàm temperatus.

EXORDIUM.

Cicero agit gratias Pansæ ob convocatum Senatum, & laudatum Marcum Brutum.

PROPOS.

Omnia quæ gessit M. Brutus in Græciâ, maximè quando abduxit exercitum à C. Antonio, sunt publica Senatus auctoritate confirmanda.

ARGUM.

1. Quia acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.

2. Acta M. Bruti non offendunt veteranos.

ARGUMENTATIO.

1. Argum. Quidquid egit M. Brutus, Reip. servandæ causâ egit: igitur acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.

2. Argum. Veteranorum causa, & Bruti, & quatuor exercituum populi Rom. est eadem; ut hi simul juncti contra Antonium Remp. servent: igitur acta M. Bruti non offendunt Veteranos.

AMPLIFICAT. ET AFFECTUS.

1. Argument. Tametsi Brutos oppugnet Calenus, & faveat Antoniis, perpetuò unus à Cicerone cæterisque Senatoribus dissentiens: Bruti tamen virtus extat, tum in relinquenda patria, & Appollinaribus ludis; tum abducendo C. Antonii exercitu, occupandaque celeriter Græcia; quæ nisi faucibus Antonii esset erepta, multum hodie detrimentum Resp. pateretur. O divinum igitur Brutum, & Reipublicæ natum!

2. Argum. Sunt in Senatu, qui omnia metuunt, & semper optimis causis, Veteranorum nomen opponunt; quasi verò Veterani, & quatuor exercitus populi Romani, id simul omnes cum M. Bruto non intendant, ut D. Brutus obsidione liberetur. Adde, C. Pansa exercitum Bruti suspectum non habet. Quidni igitur Senatus sine metu hunc aliis adiungit?

PERORATIO.

Concludit Cicero ea, quæ de M. Bruto, aliisque censet.

EXORDIUM.

CIcero agit gratias Pansæ, quia litteris M. Bruti acceptis Senatum statim vocavit, atque idem suâ oratione M. Brutum laudavit. *Num.* 1. *Maximas tibi*.

ANNOTATIO.

Captat benevolentiam Cicero tum à persona Bruti, & Pansæ, qui non sine laude M. Brutum laudavit; tum ab officio in familiarem virum.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: omnia quæ gessit M. Brutus in Græcia, maximè quando abduxit exercitum ab Antonio sunt publica Senatus auctoritate confirmanda.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia acta M. Bruti non sunt periculosa Reip. 2. quia acta M. Bruti veteranos non offendunt.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.* hoc Enthymemate latiùs tuetur Orator: quidquid egit M. Brutus, egit Reip. servandæ causâ: ergo acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.

Antecedenti premittitur acris reprehensio Caleni, qui perpetuò à Cicerone, & cæteris Senatoribus dissentit, ut Brutos non probet, qui Remp. defendunt; Antonium autem, qui oppugnat, probet vel maximè. *Num.* 2. *Sed mihi P. C.* Vrget Cicero Calenum, & instat à persona filii. *Num.* 4. *Amplissimè tibi*. Litteras Bruti malignè ab ipso laudatas quæritur, *Num.* 5. *Hoc verò Q. Fusi*.

Communicatione virum admonet sapientioris sententiæ; & Senatum, ut Brutum ornet, Antonium deferat. *Num.* 6. *Quamobrem collige te*. Præmissa reprehensione Caleni antecedens amplificatur. 2. Insigni patientia, & consilio M. Bruti, patriam & Apollinares ludos relinquentis, Reip. servandæ causâ: Quare sæpius exclamans Orator miratur, commiserationem absenti Bruto commovet,

Antonii invidiam, sibi pudorem. *Num.7. Ac de hac quidem*. Amplificatur 2. Ex iis, quæ facturus fuerit C. Antonius, nisi ab eo M. Brutus exercitum abduxisset, & spem occupandæ Græciæ præclusisset, *Num.9. Expectatum igitur*.

Digreditur breviter Cicero in M. Antonium, cui erepta est Græcia, & jam preter tria oppida) Bononiam, Regium Lepidi, Parmam) nihil tenet. *Num.10. Equidem cupio*.

Bruti etiam divina virtus, ac celeritas in occupanda Græcia commendatur, & cum celeritate C. Antonii confertur. *Ibid. Erat ei spes*.

Deinde occupans Orator quod posset obiici, ostendit Bruto potiùs, qui Remp. defenderet, quàm Antonio, qui everteret, exercitum cedere debuisse. *Nu. 11. At quid ei*.

Id judicium non Senatus modò, sed militum etiam fuisse approbat. *Num.13. Nec verò nos*. Consequens Enthymematis anacephalæosi ornatur. *Num.14. Tenet igitur populus Rom*.

. Propositionis secundum Argumentum, *acta M. Bruti veteranos non offendunt*, prosequitur Cicero hoc Enthymemate: veteranorum causa, & Bruti, & quatuor exercituum populi Rom. est eadem, ut hi simul juncti contra Antonium Remp. servent: ergo acta M. Bruti veteranos non offendunt.

Antecedens probatur ex communi omnium studio D. Brutum obsidione liberandi, & acta Cæsaris tuendi. *Num. 15. Sed iam video*.

Confirmatur auctoritate C. Pansæ, qui Bruti exercitum suspectum non habet. *Num.17. Quid est igitur*. Quare Cicero obiurgat eos, qui omnia metuunt, & semper optimis causis veteranorum nomen opponunt his quidem Veteranis, si arrogantes sint, negat esse serviendum. *Ibid. Desinant igitur*. Hac occasione delabitur (licentiâ) ad turpitudinem servitutis ostendendam, & populi Rom. libertatem ipsa morte potiorem. *Num. 19. Omnis est enim*.

Facultatem etiam ostendit opprimendi Antonii, viribus ejus contemptis. *Num.21. concurritur undique*. Denique suadet Senatui, ut cæteris exercitibus populi Rom. præsidium M. Bruti, sine metu, aut periculi suspicione adiungat. *Num.23. Ad has pestes*.

ANNOTATIO.

Orator eo artificio auget virtutem M. Bruti in relinquenda Italia, & consilium in occupanda Græcia, abducendoque exercitu ab Antonio, ut simul augeat huius viri charitatem in Remp. cui dexteram tendit, suumque ei præsidium pollicetur: Quare acta Bruti censet esse Senatus auctoritate confirmanda eiusque exercitum

tum ceteris populi Rom. copiis adiungendum, Nam quod Calenus, aliique fautores Antonii verentur, ne potentior sit Brutus cum periculo Reip. & Veteranorum offensione, acriter refellit Cicero tum auctoritate Consulis Pansæ, tum communi Bruti, & Veteranorum studio conservanda Reip. Excitat igitur tutus Orator Senatum ad desiderium M. Bruti, quia Remp. defendat; & ad fugam Antonii, qui eam oppugnet.

PERORATIO.

Explicat Cicero, quid censeat de actis M. Bruti, & Q. Hortensii; suamque sententiam persuadet Senatui. *Num.25. Quæ cùm ita sint.*

ANNOTATIO.

Cicero etiam aliàs conclusit orationem expositione sua sententia, ut peroratio sit quasi corollarium omnium; quæ magno studio prius dixit, contenditque.

XI. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

O*Btinente Asiam provinciam C. Trebonio decretam à Senatu post Cæsaris interitum, Dolabella in Syriam. Antonii sibi lege traditam proficiscens, cum Trebonio familiarissimè collocutus, eumque summa benevolentia simulatione complexus, incautum Smyrnæ oppressit, atque interfecit, & Asiam universam occupavit. Hoc nuntio Romam perlato, Senatus hostem Dolabellam iudicavit; belloque persequendum censuit: sed cum eius belli cura non satis constaret, cui mandanda videretur, cùm alii aliter sentirent? Cicero deplorata prius Trebonii morte, Imperatorem omnino L. Cassium, qui Dolabellam terra marique persequeretur, esse deligendum censuit.*

Quæstio huius orationis est in genere deliberativo, an bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum sit.

Stylus est mixtus.

SYNOPSIS.

EXORDIUM. ARGUM.

Cicero in atrocissima morte Trebonii, hoc Reip. pro futurum putat, quod Dolabellæ, & Antonii sit immanitas perspecta: fiet enim (nullo hortatore) ut Senatus eo majore studio libertatem defendat, quo crudelius optimum civem à gemino hoste contrucidatum videt.

1. Quia Cassius & Brutus in iis Asiæ partibus sunt cum expeditis, & paratis copiis.
2. Cassius & Brutus feruntur studio liberandæ Reipublicæ.

AMPLIF. ET AFFEC.

In primis reiiciatur ea sententia, quæ contra exempla Majorum, & cum periculo Reip. privato homini P. Servilio hoc bellum mandandum censet: nam olim de Cn. Pompejo, & nuper de Octavio, dissimilis est ratio. Nec deinde Consulem Pansam convenit D. Brutum deserere & provinciam Asiam expetere, unde suspiciones hominum augeat. Nunc igitur restant Cassius & Brutus Imperatores ad hoc bellum diligendi: qui enim potiores? copias habent optimas, & animum liberandi Remp., præfixa sibi lege certissima, Dolabellam persequendi. Adde hos esse peritos militiæ, quibus se jungent plures Asiatici.

EXOR.

NARRATIO ARGUM.

Dolabella præmisso Mario, invadens in Asiam, C. Trebonium Asiæ præfectum noctu Smyrnæ circumvenit & crudeliter occidit.

Contra Dolabellam Imperator est is deligendus, qui exercitum habeat, & perspectum animum in liberanda Rep.: tales sunt Cassius, & Brutus: bellum igitur contra Dolabellam est Cassio, & Bruto mandandum.

PROPOSIT.

Bellum contra Dolabellam est Cassio, & Bruto mandandum.

PERORAT.

Ciceronis sententia de supra dictis.

EXORDIUM.

CIcero in miserabili morte Trebonii, immanitatem Dolabellæ amplificat, comparatione Antonii, Cinnæ, Marii, & Syllæ. *Nu.* 1. *Magno in dolore*.

Mox istorum duorum. Dolabellæ, & Antonii crudelia in cives Romanos consilia explicat, hortaturque populum ad libertatem contra hos hostes recuperandam. *Nu.* 2. *Ecce tibi geminum*.

ANNOTATIO.

Hoc exordio magnam Trebonio commiserationem movet, adversariis odium, sibi benevolentiam, Senatui animum libertatis.

NARRATIO.

EXponitur 1. quomodo Antonius invasit in Galliam, repressus à Bruto; & Dolabella in Asiam, præmisso latrone. *Nu.* 4. *In Galliam* 2. Quomodo Dolabella C. Trebonium Asiæ præfectum noctu Smyrnæ circumvenit, & crudelem in modum interemit. *Nu.* 5. *Consecutus est*. Fit statim digressio in affectum odii contra Dolabellam, imaginem crudelitatis M. Antonii. *Nu.* 6. *cum hoste hoc*.

Subiicitur hypotyposi cædes Trebonii, & huius per biduum cruciatus amplificantur ad commiserarionem *Nu.* 7. *Ponite vobis*.

Quamquam magis cruciatur animo Dolabella, quia à Senatu hostis est iudicatus, quàm corpore Trebonius exempla Reguli)cuius mortem ulciscetur Senatus. *Nu.* 8. *O multo miserior*.

Tum, ad maius odium, confertur vita Trebonii cum crudelitate, & libidine Dolabellæ, à quo tamen amico non cavit Cicero. *Nu.* 9. *Nam cæteris quidem*. Quare monetur Senatus, ut diligentius caveat ab Antonio, cuius socii pari scelere, & crudelitate certant. Atque est insignis ironia singulorum, quos recenset Cicero ad invidiam, & odium. *Nu.* 10. *A quo admoniti*. In fine approbata Fusii sententia, fit transitio ad propositionem contentionis. *Nu.* 15. *Quapropter ut*.

NARRATIONIS ANNOTATIO.

Non est ista causæ narratio; verùm oratoriè fit ad commiserationem Trebonii, & ad odium Dolabellæ cum Antonianis, Hi enim duo affectus in animis Senatorum excitati, maximè prosunt causæ, ut Imperator idoneus deligatur ad crudelem Dolabellam, & Antonium bello persequendum.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum est.

Distributionem præcedit confutatio duarum sententiarum, quarum altera sit periculosa, altera his temporibus aliena. Inprimis improbat Cicero periculosam aliquorum sententiam, qui contra Maiorum exempla, censent, privatum Imperatorem extra ordinem mittendum esse. *Nu. 16. Duæ dictæ sunt sententiæ.* Quòd si aliàs privato homini, Cn. Pompeio Imperium sit datum, id à turbulentis (Gabinio, & Mummio) Tribunis pleb. contigit: nunc dissimili ratione L. Cæsar bellum contra Dolabellam extra ordinem P. Servilio, lege ad populum lata, mandandum esse censuit, Adde, ista suffragatio in Senatu (quam Cicero comitia. & ambitionem vocat) est libertati obnoxia, & periculosa, ne aut alii consulares viri idem petant, & prætereantur, aut Servilius repulsam ferat. Nu. 18. *De Cn. Pompeii.* Nupertimè autem Octavio Cæsari, privato etiam sententiâ Ciceronis, imperium dari necessitas coegit. *Nu. 20 At enim C. nam.* Deinde improbat alteram sententiam turpem, & inutilem Reip. ut consules Asiam, & Syriam sortiantur: nam turpe est, C. Pansam consulem desertâ Mutinâ, in Asiam ire; & inutile intentum liberando Bruto animum distrahere ad persequendum Dolabellam. *Nu. 21. Illa vero P. C.*

Adde sermones hominum, suspiciones, invidiam: quæ ut vitet Pansa, tum exemplo suo Cicero obtestatur, tum à persona collegæ Hirtii, & animo exercitu: Rom. *Num. 23. Adde istuc.* Posteà liberato Bruto, dignissimè ipsis consulibus provinciæ deligentur. Nu. 24. *Quòd si provinciæ,* Tertiò ista sententia affert tarditatem ad Dolabellam persequendum; dum consul veniat, dum P. Servilius, qui

recu-

recusat ire, aut alius mittatur. *Numer.* 25. *Quid si etiam.*

Post confutationem hæc est contentionis distributio, seu propositionis argumenta: bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum est, 1. quia hi in iis Asiæ partibus sunt cum expeditis, & paratis copiis. 2. Quia hi feruntur studio liberandæ Reip.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis utrumque argumentum commiscetur ab Oratore, & explicatur hoc syllogismo: contra Dolabellam Imperator est is deligendus, qui exercitum habeat, & perspectum animum in liberanda Rep. tales sunt Cassius, & Brutus: igitur bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum est.

Maior est paucis expressa, *Nu.* 26. *Expedito nobis.*

Minor constat de Bruto, nisi tantisper adhuc est necessarius Italiæ, aut etiam Græciæ. *Ibid. Quis igitur* Quamquam hic vir Brutus ita sit affectus, ut si intelligat è Rep. esse persequi Dolabellam, lege sanctissima, & more optimo id faciat, non expectato Senatûs decreto. *Ibid. Quod si confecerit.*

Eandem legem rectissimam sibi præfixit Cassius, ut prohiberet Syria Dolabellam. Nu. 28. *Quid C. Cassius*. Proinde ut acta Cassii auctoritate Senatus firmentur, ipseque proconsul provinciam Syriam obtineat, & cum imperio Dolabellam hostem persequatur, censet Cicero. Nu. 29. *Sed ut ex vestra.*

Deinceps amplificat Orator copias, & animum, & militare peritiam Cassii: cui optimo Imperatori se adiungent plures, præsertim Deiotarus Pater, cujus obiter laudes recenset. *Nu.* 32. *Hoc Senatus-consulto.*

Digreditur, & occupat adversarios, quare tantopere Cassium, & Brutum laudet, oderit Antonios. *Num.* 36. *Animadverti P. C.*

Nec veretur primum genus Veteranorum offendere, qui comites sunt Antonii, & Brutum obsident. *Num.* 37. *Vide, inquit.* Alterum genus Veteranorum ne offendat, veretur, qui Brutum obsidione cupiunt liberare. *Nu.* 38. *Quorum igitur.* Tertium genus, id est hostium & arrogantium & importunissimorum adeò non timet, ut etiam liberè illis tyrones præferendos putet. *Nu.* 39. *Ego autem.*

ANNOTATIO.

Confusior paulò videtur contentio, facta narratione extra causam, & in serta confutatione duarum sententiarum, atque etiam permixtione duorum argumentorum in qua divisa est propositio. Verùm eò spectat Orator distinctè, ut bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandetur. Primùm pathetica narratione, invisos, & odiosos hostes facit Dolabellam & Antonium, ex pari crudelitate in cives Romanos: quod maximè Senatum inflammat ad bellum contra has furias gerendum. Itaque decreto bello, cum expedito, & parato Imperatore sit opus, nemo autem iudicio Ciceronis, paratior esse possit, quàm aut Brutus aut Cassius, aut uterque propter optimas copias, & perspectum animum in liberanda Rep. callidè in horum Imperatorum laudes assurgit, & eorum acta prædicat; censetque auctoritate Senatus confirmanda. Iam ipsa confutatione removet, Maiorum exemplo imperium huius belli à P. Servilio privato, & à Consule Pansa, cuius dignitate alienum sit deserto D. Bruto, provinciam Asiam velle expetere, & suspiciones hominum augeri. In utraque refutatione est sapiens insinuatio Oratoris, ne sibi amicos offendat L. Cæsarem & Pansam Consulem.

PERORATIO.

Brevissimè concludit Cicero affectum suæ sententiæ. Nu. 40. *Quæ cùm ita fint.*

ANNOTATIO.

Si arbitrari licet, brevitate ipsa videtur Orator velle pondus addere suæ sententiæ comprobandæ, & quasi quadam anacephalæosi complecti omnia quæ priùs dixit, ut & sententia comprobetur.

XII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Retulerat Pansa Consul de legatis iterum ad Antonium de pace mittendis; legati: decreti erant P. Servilius & ipse Cicero. Legationem non modò super vacaneam esse, cùm ab Antonio pacem sperare non liceat, sed inutilem etiam, ac turpem, multis argumentis Cicero docet; quòd si rursus agendum, de pace cum Antonio sit, minimè tamen omnium se legatum deligi oportere: nec tamen in ea re vitæ suæ maiorem quàm Reip. quam semper defenderit, rationem habere velle.

Quæstio est in genere deliberativo, an novi legati de pace ad Antonium sint mittendi, immò ipse Cicero.

Stylus est temperatus.

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Semel cum Senatu, & Pansa deceptus est Cicero à perfidis quidem legatis nunc secuudo decipi, & errare, novos ad Antonium legatos mittere, non est hominis, sed insipientis.

PROPOSITIO.

Non legati de pace ad Antonium sunt mittendi, nedum Cicero.

ARGUM.

1. Quia agitur libertas populi Rom.
2. Agitur dignitas populi Romani.
3. Agitur fama Ciceronis.
4. Agitur vita Ciceronis.

ARGUMENTA-

1. Argnm. Acerrima illa, & fortissima populi Rom. libertatis recuperandæ cupiditas imminuetur, ac debilitabitur, nova legatione pacis auditâ: ergo agitur libertas populi Romani.

2. Argum. Non potest ulla esse pax cum Antonio ergo agitur dignitas populi Rom.

AMPLIFICATIO, ET

1. Argum. Quàm facto animo novam legationem audient Municipia, Coloniæ, Italia, Capua, legio Martia, Hirtius, Cæsar, Gallia: qui omnes libere in Antonium hostem exarserunt!

2. Argum. Post repudiatas omnes conditiones pacis, post Senatus-consulta, ac decreta contra Antonium, quæ potest esse pax? certò est futurum bellum, ac fœdæ servitutis periculum, quod propulsare debet Consul Pansa, & omnis civis optimus.

3. Argum. Quòd si habenda est pacis ratio cum latrone Antonio, minimè tamen ad hanc pacem conciliandam de-

TIO

TIO.

3. Argum. Cicero semper legationem dissuasit, & pacem cum Antonio repudiavit ; ergo agitur fama Ciceronis.

4. Argum. Ciceroni in itinere, in congressu, in reditu erunt paratæ ab Antonianis insidiæ: ergo agitur vita Ciceronis.

AFFECTUS.

ligendus est Cicero, qui semper capitalis ipse hostis Antonii, & legationem, & pacem repudiavit. Non ipsi hunc pudorem, & dolorem inurat Senatus, ut suum, ac Reip. hostem cogatur cernere.

4. Argum. Si vitæ habenda est Ciceroni aliqua ratio, ubi non periclitabitur? vix in urbe tutus est ab insidiis Antoniorum, erit in obsesso triplici itinere? erit in congressu, & castris violenti Antonii? erit in reditu ab hostibus & invidis?

peroratio.

Confidit Cicero vel ad Antonium proficisci, si Reipublicæ interest.

pacis auditâ ergo agitur libertas populi Rom.

Antecedens amplificatur distributione 1. Municipiorum, Coloniarum, Italiæ, Capuæ, legionis Martiæ. *Nu. 7. Quid enim per Deos.*

2. Consulis Hirtii, C. Cæsaris, Galliæ: quibus non solùm inscientibus, sed etiam invitis de pace decernitur. *Nu. 9 Quid autem hoc.*

Brevi concluditur, *Nu. 11. Lis igitur omnibus.*

Propositionis secundum argumentum, *agitur dignitas populi Rom.* altero Enthymemate constat non potest ulla esse pax cum Antonio: ergo agitur dignitas populi Rom.

Antecedens amplificatur, oblatis omnibus conditionibus pacis, tamen ab Antonio repudiatis. *Ibid. quod sine.*

Amplificatur 2. pluribus Senatus-consultis, ac decretis contra Antonium factis. *Nu. 12. Senatus-consulta.*

Amplificatur 3. à consequentibus, seu futuro belli, ac servitutis periculo, si Antonius cum suis in urbem venerit. *Nu. 13. Hic agitur.*

Quapropter apostrophâ hortatur Pansam, ut istud belli, ac servitutis periculum avertat. *Nu. 15. L. Pisonis amplissimi.*

Propositionis tertium argumentum, *agitur fama Ciceronis.* tertio Enthymemate constat: Cicero semper legationem dissuasit, & pacem cum Antonio repudiavit: ergo hac legatione constitutâ de pace cum Antonio agitur fama Ciceronis.

Antecedens indignatione amplificatur. 1. Ex prioribus actis Ciceronis, quia vehementissimè, & cum invidia Antoniorum, legationem dissuaserit. *Numer. 17. In hac legatione.*

Amplificatur 2. ex pudore, & dolore (quem deprecatur) aspiciendi Antonianos, hostes Reip. & suos. *Num. 19. Proficiscantur legati.*

Propositionis quartum argumentum, *agitur vita Ciceronis.* quarto Enthymemate constat. Ciceroni in itinere, in congressu, in reditu erunt, paratæ insidiæ: ergo istâ legatione agitur vita Ciceronis.

Antecedens amplificatur 1. comparatione à minori ad majus, quia Cicero in urbe. quam servavit, vix est tutus propter odium improborum civium; quanto magis timere debet insidias in itinere, quod tribus partibus obsident Antoniani? *Nu. 21. Quid vita.* Neque id timori adscribi vult, sed cautioni, & providentiæ: uti suo jam usu, & exemplo Trebonii didicit. *Num. 25. neque verò recurso.*

Amplificatur 2. ab ipso Antonii congressu, & collo-

quio,

quio, vel extra castra (uti olim Cn. Pompeius, & Sylla) atque hoc modo periculum vitæ suæ ostendit ab Antonii violentia, & odio. *Nu. 26. Sed effugi.* Vel intra castra, ac per litteras; quomodo nihil conficiet: ac offensionem, & periculum militum incurret. Nu. 29. *Quod si non.*

Amplificatur 3. breviter à reditu Ciceronis in urbem; ubi rursus vita periclitabitur ab his, qui illum oderunt, vel invident. *Nu. 30. Hac quoque pericula.*

ANNOTATIO.

Iam ipse Cicero usus est his argumentis ad pacem cum Antonio & legationem omnem infringendam; quod id alienum sit à libertate, ac dignitate Senatus, cum hoste, ac latrone non pacem, sed bellum, ac servitutem pacisci. Ægrè fert autem suæ personæ legationem decerni propter periculum non solùm famæ, sed etiam vitæ. Caeterùm (quod etiam solitus est cauta insinuatione facere) ea ratione ubique reprehendit Senatum, qua Remp. servare vult, pro qua se devovet.

PERORATIO.

Cicero diutius vivere, & mori cum laude, & ad Antonium proficisci non refugit, si Reip. intererit. *Ibid. custodiatur igitur.*

ANNOTATIO.

Grata est, ac iucunda populo Rom. hæc peroratio Ciceronis à suo amore Reip. habetque magnum pondus ad inflectendos Senatorum animos, eo quo vult.

XIII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. Lepidus Imperator in Transalpina Gallia, missis ad Senatum legatis, suadebat pacem faciendam esse cum Antonio, & belli civilis incommoda vitanda. Quam sententiam cùm in Senatu approbarent amici Antonii, allegantes auctoritatem, & potentiam Lepidi, & quòd antea Cn. Pompeium Magni filium restituisset: Cicero dissentiens hanc dixit sententiam in qua negat ullam firmam, & salutarem pacem fieri posse cum Antonio, & frangit interim Lepidi auctoritatem, voluntate eiusdem, ac meritis in Remp. comprobatis; & confert cum Antoniis Pompeium, quantum interfit ostendens; eodemque in loco adiungit insectationem scelerum Antoniis & postremò recitat litteras eiusdem ad Hirtium Consulem interpositis brevibus disputationibus, quibus ostendit inimicissimum Antonii animum in Senatum, & Remp. quantumque periculum immineat omnibus bonis, si ille evaserit. Freigius.

Quæstio est in genere deliberativo, an ulla pax possit esse cum Antinio.

Stylus est mediocris.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Cicero detestatus bellum civile, timuit, ne populus efferretur jucundissimæ pacis commodo.

ARGUMENTAT.

1. Argum. Nec civibus, nec Senatoribus licebit diu cum Antonio conjungi igitur nulla pax cum Antonio erit stabilis.

2. Argum. Tyrannidem, totâ vita affectavit Antonius, etiam litteris suis affectat: igitur pax cum Antonio erit servitus.

propositio. amplificat. & affectus. Nulla pax potest esse cum Antonio.

ARGUM.

1. Quia nulla pax cum Antonio erit stabilis.

2. Pax cum Aotonio erit servitus.

1. Argum. Maxime perfidi, ac superbi sunt omnes Antoniani, potestne tandem esse pax cum Antoniis? Recordetur Senatus decretorum suorum contra Antonium: ut sit incertus belli exitus, tamen est fortis, fortunæ culpam non extimescere; & sapientis, libertati vitam, aut pacem postponere. M. verò Lepidus, quamquam amicus Reip. & magna auctoritate vir Cn. Pompejum restituit, non debet velle aut litteris, aut armis Antonium restituere: est enim dissimilis ratio Pompeii, & Antonii: quare videat, ne quid contra Remp. suscipiat, qui magnâ laude nuper in Lupercalibus facinus Antonii non tulit.

2. Argum. Quæ vita Antonii? quæ scelera? quæ Tyrannis? epistola autem quàm arrogans? quàm improba? quàm tyrannica? cum hoc viro pacem suadebit M. Lepidus?

PERORAT. Quid censeat Cicero de M. Lepidi litteris, ac restitutione Cn. Pompeii.

EXOR-

EXORDIVM.

Cicero pacem laudat; deteſtatur Duces bellorum civilium. *Num. 1. In principio*

ANNOTATIO.

Ex viſceribus cauſa incipit Orator, dum ſapienter ſe pacis ſtudioſum prabet, ut mox, benevolo Senatu facto, pacem cum Antonio neget ullam eſſe poſſe: auctores verò bellorum civilium ſtatim in principio adducit in odium, ut mox ad inſectandos Antonianos commodè etiam delapſus videri poſſit.

CONTENTIONIS.

Propoſitio, & Diſtributio.

Contentionis propoſitio eſt hæc: Nulla pax poteſt eſſe cum Antonio.

Diſtributio ſeu argumenta ſunt hæc: 1. quia nulla pax cum Antonio erit ſtabilis. 2. Quia pax cum Antonio erit ſervitus.

CONTENTIONIS.

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Propoſitionis primum argumentum, *nulla pax cum Antonio erit ſtabilis*, hoc Enthymemate deducitur: nec civibus, nec Senatoribus licebit diu coniungi cum Antonio: igitur nulla pax cum Antonio erit ſtabilis.

Antecedens amplificatur 1. comparatione Syllæ, Cinnæ, Cæſaris cum Antonio, ejuſque ſociis, quos Orator exclamatione perfidos, & Ethopœjâ ſuperbos facit. *Num. 2. Sed hoc primùm.* Amplificatur 2. judiciis Senatorum contra Antonium factis. *Num. 5. Niſi ſo tè.*

Digreditur Cicero in tres prolepſes: 1. Adverſariis incertum exitum belli opponentibus occurrit, negans fortem Senatum debere fortunam extimeſcere, & ſapientem (adverte proſopopœiam ſapientiæ) propugnandæ libertati vitam aut pacem anteponere. *Ibid. At incertus.* —

M. autem Lepido, mandatis, litteriſque Senatum ad pacem cohortanti reſpondet, laudatione eius præmiſſâ, & auctoritate, & voluntate in Remp. *Num. 7. At enim nos.*

Approbatâ etiam Cn. Pompeii reſtitutione: ex qua Lepi-

Lepidus statuam, ac triumphum absens retulit. *Num. 9. Pace vult M. Lepidus.* Verùm Orator negat parem esse restituendi Antonii, & Pompeii rationem, propter dissimilitudinem vitæ, ac morum utriusque. *Num. 10. existimus ne.* Atque (est quasi digressio) fortuna sic prospiciente, Cicero ostendit commoditatem restituendi Pompeii in possessiones, quas Antonium occupant, dignitatesque patrias. *Ibid. Deinde obsecro vos.* Ad hæc testimonio legatorum laudat Pompeii animum in Remp. ut tanto studiosiùs illum restituat Senatus, populusque Rom. *Num. 13. Ac ne illud.*

Occasione exercitus, & consilii Cn. Pompeii Cicero redit ad M. Lepidum, quem officii admonet; ne cum Antonio se coniungat, aut ad illum restituendum suam armis auctoritatem interponat. *Num. 14. Atque etiam hoc.*

Quòd si sine armis se in istam pacificationem interposuerit, sapientiùs quidem, quod non est necesse, fecerit; quia Senatus copiis valens, & ad libertatem recuperandam constans, & erectus, nullius auctoritate potest moveri ad periculosam pacificationem. *Nu. 15. Quòd si auctoritatem.*

Propositionis secundum argumentum, *pax cum Antonio erit servitus.* hoc Enthymemate conficitur: Tyrannidem totâ vitâ affectavit Antonius, & in litteris suis affectat: igitur pax cum Antonio erit servitus.

Antecedens ingreditur Cicero cum laudatione M. Lepidi qui Lupercalibus facinus Antonii non tulit. *Num. 16. At periculum est.*

Mox eius vitam, & scelera, tyrannidem exaggerat. *Nu. 18. Qua enim in Barbaria.*

Epistolam verò Antonii recitat, & in singulis partibus, vel arrogantiam, vel improbitatem, vel tyrannicum animum explicat. *Nu. 23. Quod si quis adhuc.*

Concludit in fine Epistolæ nullam posse fieri pacem cum Antonio. *Num. 48. Hanc ego epistolam.*

ANNOTATIO.

Latenter Cicero totâ contentione M. Lepidi auctoritatem oppugnat: nam hic cùm potens esset, & proximè Cn. Pompeium restituisset, & adversarii dicerent, timendum esse, ne se cum Antonio coniungeret; caute Cicero eius mandata litterasque ad Senatum missas de pace, reiicit. Primùm voluntatem illius erga Remp. laudat & amplificat merita ex restitutione Pompeii cuius ille auctor fuerat: at restitutionem Antonii ullo posse pacto fieri negat quia nulla pax cum Antonio sit stabilis, sed misera servitus. Quare Lepido respondet, sapientiùs facturum si se in istam

pacificationem non interposuerit, quæ neque civitati neque Senatus probatur. Ad extremum Lupercalibus ostensam laudat libertatem M. Lepidi; & tyrannidem Antonii præsertim ex Epistola, exaggerat; ut tandem Lepidus desistat Senatum ad pacem cum Antonio cohortari.

PERORATIO.

PRo more Cicero colligit sententiam suam. *Num.* 50. *Quę cum ita sint.*

ANNOTATIO.

Vide superiores Philippicas, in quibus similiter Cicero orationem concludit.

XIV. PHILIPPICA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Allatis de prelio ad Mutinam commisso, Antonioque victo litteris Consulum, & Cæsaris, M. Cornutus pretor Vrbanus, qui consulare munus absentibus Consulibus more Maiorum sustinebat, cùm Senatum vocasset, easque litteras recitasset, sententias rogavit. Quid censuerint alii, qui ante Ciceronem rogati sunt, obscurum est unus tamen ex iis, redeundum sagis depositis, ad togas, idemque fortassè, decernendam Consulibus, & Cæsari supplicationem censuit. Sententia verò Ciceronis hæc fuit: non esse mutandum vestitum, nisi D. Bruto, cuius causa saga sumpta essent liberato: Antonium quique unà essent, hostes iudicandos: supplicationem quinquaginta dierum communiter tribus ducibus decernendam: Milites eos, qui pro Republica pugnantes interierunt, monumento quàm amplissimo cohonestandos, quæque iis præmia Senatus promiserat, ea parentibus, liberis, coniugibus, fratribus persolvenda. Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an depositis sagis, quinquaginta dierum supplicatio ita decernenda sit iis, qui Antonium prælio vicerunt, ut & hi Imperatores appellentur, neque ille hostis.

Stylus est temperatus.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM. Non est mutandus vestitus, quia nondum, confecta salus Bruti.

PROPOS. Retentis sagis quinquaginta dierum supplicatio ita decernenda est iis, qui Antonium vicerunt prælio, ut & hi Imperatores appellentur, & ille hostis.

CONFUT. 1. Malevolè contra Brutum adversariis vestitum mutari volunt, dum fiet supplicatio: id enim turpe esset Senatui, & parum religiosum.

2. Quis magis unquam hostis, quam Antonius ab effectis.

3. Et consuetudo decretæ supplicationis, & numerus occisorum facit hos jure merito imperatores, qui Antonium vicerunt.

CONFIRM. PRO... Eccui unquam in tot bellis civilibus supplicatio est decreta, nisi ob cædem hostium? aut qui non Imperator appellatus? neque igitur Pansa, Hirtius, Cæsar, qui præclarè rem gesserunt, Imperatores appellabuntur? num hostis Antonius? imò majores ipsis honores decernendi sunt; præsertim militibus qui fortiter in prælio ceciderunt.

PERORAT. Ciceronis sententia de supplicatione, ac præmio victoribus reddendo.

EXORDIUM.

QVando nondum est confecta victoria, & certa salus Bruti, Cicero negat saga ponenda esse. *N.* 1. *Si ut ex-*

ANNOTATIO.

Vix est exordium in hac oratione; sed statim Orator delabitur ad confutationem: precipua etiam pars Contentionis est Confutatio, vix est ulla Confirmatio.

CONTENTIONIS.

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: retentis sagis quinquaginta dierum supplicatio ita decernenda est iis, qui Antonium prælio vicerunt, ut, & hi Imperatores appellentur, & ille hostis.

Contentionis confutatio est triplex: 1. est adversariorum qui malevolè in Brutum, vestitum mutari volunt, dum fiet supplicatio At id turpe Senatui, & parum esse religiosum ostendit Cicero: nam cum liberandi Bruti causà saga sint sumpta, legati ad Antonium missi duo Consules, & C.Cæsar ad bellum profecti, stultum esset, antequam constet Brutum liberatum esse, aut vim fortunæ contemnere, aut Deorum beneficium festinatione præcipere. *Num.* 2. *Qua autem est.*

2. Confutatio est eorum, qui negant Antonium esse hostem appellandum. Enim verò Orator revocat in memoriam omnia scelera Antonii, & sociorum; eaque sic exaggerat, ut sine ulla dubitatione hostis Antonius sit appellandus, *Num.* 6. *Sed quoniam.*

Subiicitur seu interseritur hoc loco brevis sententia Ciceronis. *Num.* 11. *Itaque cum.*

3. Confutatio est quorundam, qui nolunt Imperatores appellari eos, quorum exercitu cæsus, fususque sit Antonius. Contrà, Cicero tum consuetudine decretæ supplicationis, tùm numero occisorum, hos iure merito appellat Imperatores, & futuros horum triumphos comparatione sui extollit in Capitolium. *Ibid. Sed hoc primum.*

Digreditur, & sparsum de se rumorem, quasi fasces, seu principatum affectaret, refellit tum ab antè factis, seu oppressione Catilinæ, tum Apuleii concione. *Num.* 13. *Tu igitur ipse.*

Ex-

Excurrit deinde in suos adversarios, qui idcirco inuident Ciceroni, quia semper Antonium hostem persecutus est. *Num.17. Hæc interposui.*

Sequitur propositionis cunfirmatio, atque exemplis bellorum civilium ostenditur, nulli, nisi ob cędem hostium supplicationem esse decretam. *Num. 21. Sed quod tum.*

Concludit Cicero ex ista supplicatione decernenda, & Antonium hostem appellandum, & victores ejus Imperatores. *Num. 24. Quamobrem aut.*

Mox trium Imperatorum (Pansæ, Hirtii, Cæsaris) res gestas amplificat. *Num.25. Quomodo eum.* Exclamatione etiam victoriam effert. *Num. 28. O solem ipsum.*

In fine subiungit suam sententiam, seu qui honores sint decernendi victoribus. Num.29. *Decerno igitur.*

Militibus verò in pugna occisis præsertim legioni Martiæ: pulcherrimum elogium seu laudationem funebrem adhibet. *Num. 31. Quorum de honore.*

Adhibet etiam quoddam solatium eorum proximis. *Num. 34. Sed quoniam.*

ANNOTATIO.

Caret, ut dixi, hæc contentio solita distributione & argumentatione; totus est Orator in confutandis quibusdam fautoribus Antonii & malevolis erga D. Brutum. Et verò supplicatio vel quinquaginta dierum non est multis persuadenda Senatui sponte satis in hanc propenso vel viginti; sed modum spectat Cicero, carpitque adversarios, qui in fraudem Bruti (cuius causa bellum ad Mutinam geritur) deponi saga volunt, antequam constet eum esse liberatum. Alii perversè adhuc, & Antonium sub merito nomine, & duces Reip. Imperatores appellare recusant. Idcirco Orator commemorat nefaria scelera Antoniorum, & virtutem, meritaque defensorum Reip. amplificat. Denique hoc unum agit Cicero, ut confecta victoria, & liberato Bruto Senatus persequatur ostem Antonium; duces verò Reip. & milites quàm amplissimis honoribus exornet.

PERORATIO.

Cicero ampliùs explicat suam sententiam de quinquaginta dierum supplicatione decernenda Imperatoribus, qui hostem Antonium prælio superarunt, deque præmiis persolvendis militibus *Num.35. Sed ut aliquando.*

ANNOTATIO.

Iterum in Epilogo merita cuiusque commendat Orator, ut tam Imperatores quàm milites digni sua sententia videantur.

INDEX

PRÆCIPVORUM LOCORUM

RHETORICÆ,

Argumentationum, Affectum, Ammplificationum, Figurarum, Confutationum, Narrationum, quæ Anaysi Rhetorica.

OMNIVM ORATIONUM

M.T. CICERONIS

Continentur.

LOCUS INTRINSECUS.

Definitio.

Notatio.

Coniugata.

Enu-

Potentia, & Luxuria Chrysogoni à prædiis, domo, supellectile, familia, servis sumptibus. Pro Roscio Amer. *Num.* 133.

Scientia rei militaris in Cn. Pompejo ab ætate, ac bellis illius. Pro Lege Manil. *Num.* 28.

Omnes provinciæ testantur virtutem Pompeii. *Ibid. Num.* 30.

Similitudo.

Pro Roscio Amer. *Num.* 75. *Ibid.* 151.
Pro Roscio Comœd. *Num.* 17.

Convivia Verris similia pugnæ Canensi. VII. Ver. *Num.* 28.

Verres similis piratis Siciliæ, (quos poetæ finxerunt) Dionysio, Phalari, Charibdi. Cyclopi. *Ibid. Num.* 144.
Pro Cluentio. *Num.* 57. *Ibid.* 67.
I. Catil. *Num.* 31.
Pro Muræna. *Num.* 36.
Ad Quirit. post Redit. *Num.* 4.
Pro Plancio *Num.* 94.
Pro Sextio. *Num.* 24. *Ibid.* 45.

Dissimilitudo.

Discutitur uter Roscius sit parricida. Pro Roscio Amer. *Num.* 88.

Calliditas Fannii, & mores Roscio dissimiles. Pro Roscio Comœd. *Num.* 20.

Accusatoris Ciceronis, & rei Verris dissimilitudo studiorum & voluntatum V. Ver. *Num.* 6.

M. Marcellus bello urbem Syracusarum ornavit: Cn. Verres pace spoliavit. VI. Ver. *Num.* 115.

Exercitus Catilinæ, & Reip. II. Catil. *Num.* 24.

Dissimilis comparatio Pisonis, & Tullii in obtentis gestisque magistratibus. In L. Piso. *Num.* 2.

Gabinius, & Piso haud dissimiles Catilinæ. *Ibid. Num.* 15.

Dissimilitudo tabularum, & adversariorum. Pro Roscio Comœd. *Num.* 7.

Cicero est dispar Hortensio in eloquentia, & Quinctius dispar Nævio in gratia. Pro Quinctio. *Num.* 1.

Perpetua est, ac dissimilis comparatio Ciceronis, ac Cæcilii quoad integritatem, ac dicendi facultatem I. Ver. *Num.* 27. *& seq. &* 71.

Comparatio Prætorum Siciliæ, & Verris, qui iactat se magno triticum vendidisse. V. Ver. *Num.* 45.

Cicero in obeundis magistratibus sibi à populo Rom. mandatis se accuratum, & temperantem, & pium erga

COMPARATIO.

Majorum.

Minorum.

I. Ver. *Num.* 63.
III. Ver. *Num.* 154.
VII. Ver. *Num.* 148.
Pro lege Manil. *Num.* 10. *ibid.* 14.
I. Catil. *Num.* 3. *ibid.* 17.
III. Catil. *Num.* 2.

Saxa, & bestiæ poetarum cantu moventur non Romani? Deinde populi alienum poetam Homerum, & mortuum expetierunt; Romani Archiam, & suum, & viuum non repetent? Pro Archia. *Num.* 19.

Difficilius erit Ciceroni referre gratiam populo, quàm non ulcisci inimicos, aut debitas pecunias dissolvere. Ad Quirit. post Redit. *Num.* 22.

Mortem Cicero non timuit. Pro Sextio. *Num.* 48.

Si mortuus Clodius incendit curiam, & omnia permisisset; quanto magis si viuus esset Prætor? Pro Milone. *Num.* 91.

Parium, ac Disparium.

Procurator Alphenus cum Nævio comparatur, & inter se fautores utriusque. Pro Quinct. *Num.* 69.

Quinctii causa, solitudo, inopia confertur cum iniqua postulatione Nævii, & iniuria & potenti actione. *ibid. n.* 71.

Cicero dicendi facultatem Erucii cavillatur comparatione sui, & accusatorum ad cannas, & ad locum Seruilium occisorum. Pro Roscio Amer. *Num.* 89.

Titius, & S. Roscius inter se conferuntur uter reus sit cædis. *ibid.* *Num.* 92.

Cicero reprehendit Verrem quare potius Mamertinis quàm Tauronimitanis (qui pariter fœderati erant) navem non imperavit. Verr. VII. *Num.* 48.

P. Servilius captos prædones in triumphum ducit, & populo exhibet. Varres ipsos celat, & accepta pecunia dimittit. *Ibid.* *Num.* 65.

Cicero non dubitat nobilium invidiam, atque inimicitias suscipere, exemplo M. Catonis, Pompeis. Fimbriæ, Marii, Cœlii. VII. Ver. *Num.* 179.

Cicero pari exemplo, & jure quàm Hortensius, aliique potest Syllam defendere. Pro Sylla. *Num.* 3.

Repugnantia.

Negantia.

ADIVNCTA
Genus.

Natio, & Patria.

Educatio.

Panurgus in re comica bene instructus à magistro Roscio. Pro Roscio Comœd. *Num.* 29.

Verres corrupit suum filium. V. Ver. *Num.* 159.

Fortuna & Conditio.

Pro Quinctio. *Num.* 91.

Pro Roscio Amer. *Num.* 16. *ibid.* 23.

Patritius, & novus homo pares sunt genere. Pro Muræna. *Num.* 15.

Virtus Syllæ in utraque fortuna. Pro Sylla. *Num.* 72.

Natura animi.

Nævius scurra, & addictus quæstui. Pro Quin. *Num.* 11. Cicero natura est mitis, Reip. causa severus. Pro Sylla. *Num.* 7. & 8. *ibid.* 18.

Magnum crimen ex natura cujusque pendi debet. *ibid. num.* 70.

Victus, & studia.

Pro Quinctio. *Num.* 59.

Pro Roscio Amer. *Num.* 49. *ibid.* 75. & 94.

Studia.

Stoici Catonis doctrina vitaque severior. Pro Muræ. *Num.* 60.

Locus.

Pro Roscio Amer. *Num.* 74. *ibid.* 92.

Verres ab æde Castoris latrocinia incæpit III. Ver. *Num.* 125.

Clodius fecit insidias Miloni. Pro Milo. *Num.* 51. & *seq. ibidem.* 54.

Movetur Cicero loci insolentia pro Deiotaro. *Num.* 5.

Tempus.

Cicero urget aut triduo sexcenta millia passuum esse confecta, aut ante edictum Prætoris fundo dejectum esse Quinctium. Pro Quinctio. *Num.* 79.

Clodius fecit insidias Miloni. Pro Milone. *Num.* 45. & *seq. ibid,* 55.

Occasio.

Casus.

Signum.

Consequentia.

CAUSÆ EFFICIENS.

Continuò Neujus suo motu bona Quinctii temere proscribit. Pro Quinctio. *Nu.* 48.

Quæ Verris comites faciunt, censeri debet Verres fecisse; nam ipse est causa imperans, ac moralis. IV. Ver. *Nu.* 27.

Iisdem causis debent judices Rabirium absolvere, quibus illum defendit Cicero. Pro C. Rabir. *Nu.* 1.

Causæ cur timeat Cicero in causa Deiotari. Pro Deiotaro *Nu.* 1.

Finalis.

Finis seu consilium improbum Nævii. Pro Quinctio. *Nu.* 42.

Magnæ & multæ causæ debent esse parricidii, nulla fuit in Roscio, ergo hic patrem non occidit. Pro Roscio Amer. *Nu.* 37. *& seq.*

Cicero spe, & emolumento colligit T. Roscium potius esse parricidam quàm Sex. Roscium. *ibid.* *Nu.*88.

Quo fine Cicero accuset Verrem. II. Ver. *Nu.* 2.

Speravit Verres pecunia se posse Ciceronem, ac judices corrumpere: qua nunc spe frustratus, conatur in sequentem annum protrahere judicium suum, II. Ver. *Nu.* 4. *& seq.*

Cur oppianicus occidere voluit Cluentium. Pro Cluen. *Nu.* 45.

Oppianicus multas habuit causas corrumpendi judici, Cluentius nullam. *ibid.* *Nu.* 81.

Marius, & alii viri clarissimi spectant immortalitatem gloriæ. Pro C. Rab. *Nu.* 29.

Optimus quisque spectat immortale nomen. Pro Archia. *Nu.* 28.

Quare Cicero maluerit in exilium ire, quàm se vi defendere. Post redit. In Senat. *Nu.* 32.

Cæsar remoratur in Galliis propter Remp. De Provinc. Consl. *Nu.* 29.

Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni, nullas habuit Milo. Pro Milone. *Nu.* 32.

Effecta.

Belli effecta. Pro lege Manil. *Nu.* 15.
Pacis effecta. II, Agrar. *Nu.* 9.

LOCVS EXTRINSECVS
Praiudicia.

Fama.

Tabulae.

Tormentum.

Quae-

Quæstiones Aspii de servis non sunt legitimæ. Pro Milone. *Num.* 60.

Testes.

Cicero testem appellat Nævium, nihil ipsi deberi à Quinctio. Pro Quinct. Nu. 37.

Exclamatione ironica, & comparatione Africani reiicitur Capitonis testimonium in propria causa, & crimine. Pro Rosc, Amer. *Nu.* 101.

Fannius à Flavio pecuniam abstulit, testimonio trium virorum, qui fide sunt digni. Pro Rosc. Comœdo. *Num.* 42. *& seq.*

Probat Cicero auctoritate plurium testium se rogatum esse à Siculis, ut accusaret Verrem. I. Verr. *Nu.* 13. III. Verr. *Nu.* 14.

Fraus Verris confirmatur testimonio multorum. IV. Verr. *num.* 23. *Ibid. num.* 80. *Ibid. num.* 174.

Convincitur Verres avulsis testibus V. Verr. *Num.* 175.

Multis testibus confirmatur facinus Verris. VI. Verr. *Num.* 91.

Sapientes. Iudices, Rom. non debent credere testibus inimicis, & cupidis, & à religione remotis Galli; sed honestis civibus suis. Pro Fonteio. *Nu.* 11. *& seq.*

Cicero testes contra Cæcinnam ridet. Pro Cæciuna. *Num.* 25.

Cicero Iudices appellat testes de integritate L. Flacci. Pro L. Flacco. *Nu.* 6.

Elevatur testium Græcorum fides, dissimili religione Romanorum. *ibid.* Nu. 9.

Asclepiades testis reiicitur propter turpem vitam, & levitatem testimonii. *Ibid. Nu.* 34.

Item reiicitur Meandrius. *Ibid. Nu.* 52.

Falcidii testimonium eluditur. *Ibid.* Nu. 90.

Archias est adscriptus civis Heracliensis. Pro Archia. *Num.* 8.

Testes servos Clodiæ Cicero ridet. Pro Cæl. *Num.* 63. *& seq. &* 67.

Testes Græci mendaces audiri non debent. Pro Rabir. Posth. *Nu.* 35.

ARGUMENTATIONIS.

Sylogismus.

MVltæ, & magnæ debent esse causæ parricidii; nullam accusator probare potuit in Roscio; ergo is patrem non occidit. Pro Rosc. Amer. *Num.* 37. *& seq.*

Cui maiori bono cædes fuit, is occidit; sed maiori bono fuit T. Roscio; ergo *Ibid. Nu.* 84. *& seq.*

Sapientis Iudicis est non credere inimicis, & cupidis, & à religione remotis testibus: tales sunt Galli: ergo. Pro Fonteio. *Num.* 11. *& seq.*

Ratiocinatio.

Pro Quinctio. *Num.* 48. *I. Verr. Num.* 10.
Pro Muræna. *Num.* 13. Pro Sylla. *num.* 69.

Sorites.

Pro L. Flacco. *nu.* 45.

Dilemma.

Pro Quinctio. *nu.* 41. *Ibid. num.* 81.
Pro Rosc- Amer. *num.* 74. I. Verr. *nu.* 31.

Aratores vel honoris causa, vel metu statuam Verri posuerunt: si prius, non oderunt; si posterius, sunt coacti pecunias dare. IV. Verr. *num.* 149.

Simile subiicitur dilemma de Siculis IV. Verr. *num.* 155. *ibid. num.* 177.
Pro Cæcinna. *num.* 83.
I. Catil. *num.* 18. Pro Cœlio. *num.* 52. *& seq.*
Pro Balbo. *num.* 13.
In L. Pisonem. *num.* 56. Pro Marcello, *num.* 22.

Inductio.

Debet esse vitæ integer, qui alterum sceleris accusat. V. Verr. *num.* 4.

Enumeratio partium.

Equites, Senatores, tribuni, scribæ, ingenui, libertini, servi student conservandæ Reip. seu extinguendæ coniurationi Catilinariæ. IV. Catil. *Nu.* 15.

Cicero post exilium rebus omnibus delectatur magis, quàm ante. Ad Quir. post Redit. Nu. 2.

Communi omnium consensu, & maxima celebritate Cicero reportatur in patriam. Pro Domo Sua. *Numer*. 74.

Piso est omnibus odio. In L Pisòn. *num*. 64.

Omnibus præter Antonium, & Clodium placuit Ciceronis Consulatus II. Philip. *num*. 11.

Antonius est à populo iudicandus hostis, quia Senatus, & Octavii Cæsaris, & Veteranorum militum, & D. Bruti, & Galliæ, & ipsorum Deorum præiudicio est hostis IV. Philip. *num*. 2. *& seq*.

Non potest esse pax inter Antonium, & populum Romanum. VII. Philip. *num*. 21.

Exemplum.

Honestum est agros colere. Pro Ros. Amer. *num*. 50.

Cajus Rabirius rectè arma sumpsit cum bonis civibus contra Saturninum. Pro C. Rab. *num*. 20. *& seq*.

Qui coniurant in patriam, habent mores, & vitam isti crimini non repugnantem. Pro Sylla. *num*. 70.

Multis Imperatoribus chari fuerunt Poetæ. Pro Archia *num*. 20.

Græci item Poetæ plurimos honores, ac præmia receperunt à multis Imperatoribus. *Ibid. num*. 24.

Optimus quisque imperator, seu Philosophus, seu togatus laudis studio ducitur. *Ibid. num*. 26.

Laterensis repulsam passus, nihil amisit de existimatione. Pro Plancio. *num*. 51.

Summi Imperatores multi nunquam dubitarunt civitate fœderatos donare. pro Balbo. *num*. 45.

Licet vivere illi, qui hominem à se occisum fateatur. Pro Milone. *num*. 70.

AFFECTVS.

Amor.

CIcero studio sublevandæ Reip. accusat sceleratum Verrem. I. Verri. *num*. 6.

Cicero gloriatur se fide, ac diligentia ad existimationem popu-

Desiderium.

Popu-

Populus Rom. desiderat libertatem, ac servitutem morte peiorem putat. X. Philip. *Num.* 19.

Odium.

Nævius non debitum, & pecunias, sed crudeliter vitam Quinctii appetit. Pro Quinctio. *Num.* 42. *& seq.*

Idem Nævius avarè, ac temere proscribit bona sui propinqui, & socii, & amici. *Ibid. Num.* 76.

Idem improbè invadit bona Quinctii ante, & contra dictum prætoris. *Ibid.* Num. 82.

Idem superbus, & voluptuarius, & maximè infestus homini rustico, ac innocenti. *Ibid. Num.* 93.

Nefarium consilium accusandi Sex. Roscium parricidii Pro Roscio Amer. *Num.* 28. *& seq.*

Capitonis perfidia in fallendis decem legatis. *Ibid. Num.* 109. *& seq.*

Crudelitas Chrysogoni, qui non fortunas modo, sed etiam vitam vult auferre calamitoso, & innocenti Roscio. *Ibid.* Nu. 144. *& seq.*

Audacia, amentia, impudentia scelerati Verris, qui in iudicium venit. III. Ver. Nu. 1. *& seq.*

Verres prodidit Consulem suum. *Ibid.* Nu. 39. *& seq.*

Verres Apollinis Delii fanum spoliavit. *Ibid. Num.* 47.

Furta, ac Sacrilegia Verris clam apportata Romam, dissimili exemplo Imperatorum. *Ibid. Num.* 53. *& seq.*

Verres iniquo edicto privavit legitima hereditate filiam P. Annii mortui. *Ibid.* Num. 112.

Verres legem Rupiliam contemnit, IV. Verr. *Num.* 40. *&* 43. *&* 46.

Iniquitas iudicii Verris Ironia, & incremento exposita IV. Verr. *Nu.* 76. *& seq.*

Anacephalæosis criminum, & iniuriarum, quas Verres, & Apronius privatis hominibus fecerunt. V. Verr. *Nu.* 64.

Verres Liparensem civitatem miserè diripuit. *Ibid. Nu.* 85.

Verres contumelia affecit Senatorem. *Ibid. Nu.* 95.

Solitudo agrorum, & vastatio Siciliæ propter avaritiam Verris. *Ibid.* Num. 124. *& seq.*

Alba Æmilius favet Verri. *Ibid.* Nnm. 145.

Nullius se prætoris exemplo tueri potest Verres in Cellæ crimine. *Ibid.* Num. 205. *& seq.*

Sine Religione Verres à Segestanis tollit simulacrum Dianæ. VI. Verr. Nu. 78.

Verres ad statuam C. Marcelli alligat, & cruciat Sopatrum. *Ibid.* Nu. 86.

Ver-

Cice-

Cicero insectatur legationem Vatinii, non Senatus-consulto, sed sua ipsius lege areptam. *Ibid. Num.* 35.

Vatinius est odio omnibus. *Ibid.* Num. 39.

Crudelitas Pisonis, in L. Pisonem. *Num.* 17.

Lætatur Cicero de supplicio, & ignominia Gabinii, & Pisonis. *Ibid.* Num. 45. *& seq.*

Piso triumphum contempsit, ut provinciam diriperet. *Ibid.* 56.

Cicero optat, & gaudet evenisse Pisoni pœnam scelerum. *Ibid.* Num. 99.

Sext. Clodius cadaver P. Clodii noctu crudeliter expositum reliquit. Pro Milone. *Num.* 33.

Inhumanitas, & crudelitas Tuberonis in accusando apud Cæsarem Ligario. Pro Ligario. *Num.* 11.

Antonius causa fuit belli civilis, cuius cladem Orator amplificat. II. Philip. *Num.* 53.

Vinolentia Antonii, & vomitus in Senatu. *Ibid.* *Nu.* 63.

Lupercus Antonius magna lascivia, & audacia Cæsari diadema supplex obtulit. *Ibid.* Num. 84.

Crudelitas Dolabellæ, & Antonii in cives Rom. XI. Philip. *Num.* 1.5.6.7.

Ira.

Cicero puniri vult Verrem. VII. Ver. *Num.* 148.

Cicero movet populum ad ulciscendam iniuriam nomini Rom. factam à Mithridate. Pro Lege Manil. *Num.* 7.

Mentis cæcitate punitur à Diis Clodius de Harusp. Responsf. *Num.* 38.

Divina vi, ac providentia occiditur Clodius. Pro Milone. *Num.* 84. *& seq.*

Mansuetudo.

Demissio Quinctii. Pro Quinctio. *Num.* 96.

Cicero fert adolescentem Torquatum. Pro Sylla. *Nu.* 46.

Cicero errorem Posthumi fatetur, excusatque, ut Iudices reconciliet. Pro Rabir. Posthu. *Num.* 1.

Cicero totam Ligarii caulam refert clementiæ Cæsaris. Pro Ligario. *Num.* 30.

Deprecatione Cicero placat Cæsarem. Pro Deiotaro. *Num.* 8.

Commiseratio.

Quadruplex iniuria fit Reo Quinctio. Pro Quinctio *Nu.* 1. *& seq.*

Quin-

nomine restitutus sit in patria. pro P. Sextio *num.* 144.

Q. Metellus veneno tollitur. pro M. Cælio. *num.* 59.

Cicero misericordiam deprecatur adolescenti Cælio per senectutem, ac lacrymas parentis, per communem sensum cæterorum parentum, per sua merita in Remp. *Ibid. nu.* 79.

Cicero misericordiam iudicum exposcit tum à persona Milonis, qui vir est fortis, & amans Reip. tum à sua, quia per Milonem sibi amicissimum revocatus est in patriam. pro Milone. *num.* 93.

Cicero totam Ligarii causam refert vel humanitati, vel clementiæ, vel misericordiæ Cæsaris. pro Ligario. *num.* 30. *& seq.*

Cicero clementiam Cæsaris implorat, pro Rege Deiotaro. pro Deiotaro. *num.* 40.

Cicero mæstus fuit prospecta Reip. ruina II. Philip. *num.* 37.

Trebonius miserabili cæde sublatus à Dolabella. XI. Philip. *num.* 7.

Indignatio.

Quinctius inferior opibus, non veritate causæ, aut integritate vitæ rusticæ opprimitur à potentiore, & iniquiore Nævio. pro Quinctio. *num.* 59.

Indigna Chrysogoni postulatio. pro Roscio Amer. *num.* 6. *& seq.*

T. Roscius insolenter invadit in prædia Sextii. *Ibid. num.* 23.

Non permittitur, Sex. Roscio servos in quæstionem habere. *Ibid. num.* 77.

Insolens potentia, ac luxuria Chrysogoni. *Ibid. num.* 133. *&* 141.

Verres sublatis festis Marcellis Verrea instituit IV. Verr. *num.* 51.

Hortensius amat, & defendit Verrem V. Verr. *num.* 8.

Verres pulcherrima signa furatus est. VI. Verr. *num.* 7.

Verres aufert ab Antiocho Rege candelabrum Iovi Capitolino dicatum. *ibid, num.* 69. *& seq.*

Verres aufert monumentum P. Africani. *Ibid. num.* 79.

Romanæ Classis præfecturam Verres mandat homini Syculo, & Syracusano quidem. VII. Ver. *num.* 82.

Consul Cicero indignatur Rullum vendere sylvam Scantiam turpis quæstus causâ I. Agrar. *num.* 2.

Idem indignatur quibuscunque in locis vendi vectigalia populi Rom. II. Agrar. *num.* 54.

Per-

Invidia.

cupiditate, & dominatione judiciorum, defendere putat Verrem. II. Verr. Nu. 33.

Cicero suam in obeundis magistratibus diligentiam, temperantiam, pietatem prædicat, confertque cum Verris negligentia, libidine, impietate. VII. Verr. Nu. 35.

Cicero Hortensium monet, ut desistat ulterius Verrem defendere. *Ibid.* Num. 173.

Spes.

Securitatem varie præstat Consul Tullius populo Rom. contra Catilinam eiusque exercitum. II. Catil. Num. 24. & *seq.*

Adiuncta iudicii spem afferunt Ciceroni. Pro Milone. Nu. 1.

Cicero causæ fiduciam collocat in Cæsare. Pro Deiotaro. Nu. 4.

Optima quæque pro Rep. expectat Cicero ab adolescente Octavio. V. Philip. Nu. 5.

Confidentia.

Cicero magna fortitudine defendit Sex. Roscium. Pro Roscio Amer. Nu. 10. 81.

Cicero non discessit in exilium mortis metu. Pro Sextio. Nu. 41. & *seq.*

Fortis Senatus fortunam non extimescit, & sapiens libertati postponit vitam, aut pacem. XIII. Philip. Nu. 6.

Timor.

Bello Asiatico non solùm Asiæ vectigalia, sed fortunæ etiam civium Rom. periclitantur. Pro lege Manil. Nu. 17.

Lex Agraria populo Rom. timenda est, à regia decem virorum potestate emendi agros quos volent, & deducendi colonias Capuam. I. Agrar. Nu. 6. & *seq.* 16. & *seq.*

Adventus decem-viri in Ægyptum venditam lege Agraria. II. Agrar. Nu. 44.

Campani arrogantes, & luxuriosi postea despicient Romanos, & aliquid sceleris molientur. *Ibid.* Nu. 95.

Catilina eiusque sotii magis in urbe timendi quàm foris. II. Catil. Nu. 4.

Quantum immineat Reip. periculum à Catilina eiusque sociis, nisi L. Muræna fuerit Consul. Pro Muræna. Nu. 78.

Discordias Principium esse tollendas, & monent Dii. De Harusp. Respons. Nu. 53.

Ter-

Cice-

Cicero admonet M. Lepidum ne se cum Antonio coniugat, aut ad illum restituendum suam armis auctoritatem interponat. XIII. Philip. *nu.* 14. *& seq.*

Pudor.

Impudentia T. Roscii qui cum accusatore sedeat. pro Roscio. *nu.* 95. *&* 104.

Cicero hortatur Senatum, ut turpitudinem, atque infamiam judiciorum data jam occasione tollat. II. Ver. *nu.* 42. *&* 50.

Cicero dissimili exemplo veterum Oratorum Crassii, & Antonii reprehendit Hortensium impudentiæ. IV. Verr. *nu.* 191.

Impudentia Verris qui famam, & periculum capitis negligit. V. Ver. *nu.* 131. *& seq.*

P. Scipio adolescens patitur à Verre tolli monumentum Africani. VI. Ver. *nu.* 79.

Classis populi Rom. inops, & infirma, Præfecto Cleomene fugiens, partim capitur à piratis, partim in ipso portu Syracusano incenditur. VII. Ver. *nu.* 91.

Pudor erit sapientes judices Rom. credidisse inimicis, & cupidis, & à religione remotis testibus quàm honestis civibus Rom. pro Fonteio. *nu.* 22.

Cicero hortatur populum ad delendam infamiam bello Mithridatico susceptam, præsertim exemplo Maiorum pro lege Manil. *nu.* 7. *&* 10.

Turpe esse judicibus condemnato Scamandro & Fabricio, Oppianicum absolvere. pro Cluentio *nu.* 61.

Cicero hortatur Senatum, ut utatur occasione vincendi Antonii, proposita servitutis ignominia, quæ gravior sit honesta morte. III. Philip. *nu.* 34.

Turpe est Senatui ad Antonium legatos mittere, quem nuperrimè hostem judicavit V. Philip. *nu.* 2. & 25. *& seq.* Item VII. Philip. *Nu.* 13.

Si fit pax cum Antonio, fœda seruitus erit. XII. Philip. *Nu.* 16.

AMPLIFICATIONES.
Per congeriem locorum à consequentium frequentatione.

AVgetur crimen Verris ex eo quòd Archipiratam domi suæ servarit, qui fugere, aut mori potuisset. VII. Ver. Nu. 76.

A contrariorum rerum conflictione.

A causis, & effectis conglobatis.

Ab adiunctis conglobatis.

Roscio Amer. Nu. 74.

Nuntius cædis cur tanta velocitate factus. T. Roscio. *ibid.* Nu. 96. *& seq.*

Luxuria Verris ex conglobatis adiunctis itinerum, & conviviorum. VII. Ver. Nu. 26. *& seq.*

Classis populi Ro. victa, & incensa à piratis. *Ibid.* Nu. 91.

Cicero è Rostris primum dicit pro lege Manil. Nu. 1.

Sassia nubit genero. pro Cluentio. Nu. 15.

Sassia Romam proficiscitur, ut accuset; & perdat filium. *ibid.* Nu. 192.

Lex Clodia de exilio Ciceronis lata est per vim, furorem crudelitatem. pro domo sua. Nu. 53.

Cœlius crimen auri non commisit. pro Cœlio. 53.

Celebritas reditus Ciceronis. In L. Pisonem. Nu. 51.

Ab enumeratione partium.

Vita Verris flagitiosa, & singuli eius magistratus nefarii. II. Ver. *num.* 11.

Quacumque Cicero pergat via ad Antonium, sunt insidiæ. XII. Philip. *num.* 23.

AMPLIFICATIO RERUM.
Per incrementum.

Pro Roscio Amer. *Num.* 12. *ibid.* 29. III. Ver. *num.* 44. Iniquitas judicis Verris IV. Ver. *n.* 78. VI. Ver. *n.* 88.

Crudelitas Verris. VII. Ver. *num.* 115.

Verres egit in crucem civem Rom. *ibid.* Nu. 169. *&* 170.

Perduellionis judicium, & civibus Rom. acerbissimum supplicium. pro C. Rabir. *Num.* 16,

Liberalitas Cæsaris supra virtutes cæteras extollitur pro Rabir. posthu. *num.* 42.

Cicero ita militarem Cæsaris gloriam attollit, ut huic præferat clementiæ laudem pro Marcello. *num.* 4.

Victorias Cæsaris, & bellicas laudes rursus extenuat Cicero præ virtute clementiæ. *ibid.* *num.* 8.

Vinolentia Antonii, & vomitus in Senatu. II. Philip. *num.* 63.

Per ratiocinationem.

Cicero laudat Sthenium, ut magis vituperet Verrem, qui illum iniquissime vexavit. IV. Ver. *num.* 110.

Cicero auget pericula, damnaque populi Rom. ex bello prædonum, ut crescat militaris virtus Cn. Pompeii. pro

Per comparationem.

FIGVRÆ
VERBORUM.

Repetitio.

PRo Quinctio *Num.* 10. *ibid. Num.* 82.
Pro Rosc. Amer. *Num.* 13. *ibid. Num.* 144.
I. Verr. *Num.* 21. *ibid. Num.* 38.
I. Verr. *Num.* 5. *ibid. Num.* 17.
Pro lege Manilia. *Num.* 30. & 31. *Ibid. Num.* 61. II. Agrar. *Num* 9.
I. Catil. *Num.* 1. II. Catil. *Num.* 7.
Pro Sylla. *Num.* 26.

Complexio.

II. Agrar. *Num.* 22. Pro Milone. *Num.* 60.

Conduplicatio.

I. Verr. *Num.* 23.
I. Catil. *Num.* 2. & 4. & 6.

Synonimia.

Pro Cluent. *Num.* 41. I. Catil. *Num.* 10. II. Catil. *Num.* 1. III. Catil. *Num.* 1.

Polysyndeton.

Pro Quinctio. *Num.* 3.

Gradatio.

Pro Quinctio. *Nu.* 40. *Ibid. Nu.* 95. Pro Rosc. Amer. *Nu.* 75.
Pro Rosc. Comœdo. *Num.* 8.

Dissolutio.

IV. Verr. *Num.* 5.

Similiter desinens.

III. Verr. *Num.* 9.

Anthiteton.

FI-

FIGURÆ
SENTENTIARUM.

Interrogatio.

Pro Quinctio. *num.* 79. pro Rosc. Amer. *num.* 54. *ibid. num.* 74. *ibid. num.* 145. pro Rosc. Comœdo. *num.* 8.

I. Verr. *num.* 21. *ibid. num.* 27. *ibid. num.* 33. *ibidem. nu.* 45.

IV. Verr. *num.* 6. & 46. V. Verr. *num.* 169. VII. Verr. *nu.* 73. *ibid. num.* 146.

pro Cluentio. *num.* 62. *ibid. num.* 65. I. Agrar. *num.* 3.

I. Catil. *nu.* 1. & 7. pro Muræna. *nu.* 38. *pro Sylla, nu.* 44.

pro domo sua. *num.* 56. *ibid* 77.

pro Plancio. *num.* 48.

pro Sextio *num.* 47. pro Milone. *num.* 38. 39.

pro Ligario, *num.* 9.

II. Philip. *num.* 111. VII. Philipp. *Num.* 11.

Subiectio.

pro Quinctio. *num.* 42.

Reprehenditur Nævius, quòd bona sui propinqui, & socii, & amici proscripserit. *ibid. num.* 52. *ibid. num.* 74. *ibid. num.* 82.

Causę parricidii removentur à persona Roscii. pro Rosc. Amer. *Num.* 39. & 41.

pro Rosc. Comœd. *num.* 22. *ibid. num.* 42.

IV. Verr. *num.* 147. *ibid. num.* 192.

V. Verr. *num.* 41. *Ibid. num.* 70. *Ibid. num.* 122.

Res gestæ Pompeii pro lege Manil. *num.* 61.

I. Catil. *num.* 28.

Pro Sylla. *num.* 39.

Cur Cicero discesserit in exilium. pro domo sua. *nu.* 95.

Clodius non consecravit domum Ciceronis. De Haruſp. responſ. *num.* 33.

Stultè Antonius lacessit Ciceronem. II. Philipp. *nu.* 2.

Prolepsis.

Cicero judicis benevolentiam captat timido Quinctio contra potentes adversarios. pro Quinctio. *nu.* 5.

Correctio.

Dubitatio.

Com-

Communicatio.

Reprehenditur Nævius, quòd bona Quinctii proscripserit. pro Quinct. *Num.* 53.

Reprimitur audacia T. Rosci, qui cum accusatore sedeat. pro Rosc. Amer. *Num.* 104.

Cicero dicendi facultatem, quam sibi non arrogat, requirit in Cæcilio, ut Verrem graviter, & copiose possit accusare. I. Verr. *Num.* 35. *& seq.*

Cicero judicibus proponit novo genere accusare Verrem II. Ver. *Num.* 32.

Ius, ac dignitas civis Romani. VII. Verr. *Num.* 165.

Actio interdicti necessaria fuit Cæcinnæ. pro Cœcinna. *Num.* 35.

Cæcinna rectè dejectus dicitur de fundo. *ibid.* *Num.* 48.

C. Rabirius rectè arma sumpsit contra Saturnium. pro C. Rabir. *Num.* 21.

Temere, & impudenter Clodius domum Ciceronis consecravit. pro domo sua. *Num.* 132.

Non est imminuta Laterensis existimatio, quòd sodalis non factus. pro Plancio. *Num.*7.

Calenus Brutos oppugnat, Antoniis favet. X. Philip. *Num.* 3.

Prosopopæia.

Nævius improbè, ac crudeliter opprimere vult judicio Quinctium, & spoliare fortunis, ac vita. pro Quinct. *Num.* 47.

Nævius Scurra, nec vir bonus. *ibid.* *Num.* 55.

Pro Rosc. Amer. *Num.*32. *Ibid.* *Num.*58. *Ibid.* *Num.*145.

Veracitas, & constantia Cluvii. pro Rosc. Comœdo. *Num.* 48. *& seq.*

Siculi volunt Ciceronem esse accusatorem Verris, nolunt Cæcilium I. Verr. *Num.* 19.

Hortensius petit Ciceronem non esse accusatorem Verris. *Ibid.* *Num.* 23.

Defunctus Malleolus exprobrat perfido, & avaro Verri. III. Verr. *Num.* 94.

Quid stolidè excogitet Veres. *ibid.* *Num.* 142.

Verres secum deliberat, an Cleomenem una cum Navarchis tollat, cui parcit. VII. Verr. *Num.* 103.

Crudelitas lictoris. *ibid.* *Num.* 117.

Tyndaritanorum querela de tyranno Verre. *ibid.* N.123.

Pater crimina exprobrat filio Verri. *Ibid.* *Num.* 136.

Dialogismus.

Stale-

Stalenus Balbum fallit. *ibid. Num.*71.

Non minis, aut timida inquisitione, sed blanditiis, ac fiducia oportet agere Candidatum. pro Muræna. *Num.*44.

Publicanus Stoico Catoni supplex. *Ibid. num.* 62. *Ibidem Nu.* 65.

Pro Sylla. *Num.*48

Ferenda sunt sapienti comitia. pro Plancio. *Nu.* 11.

Marcus Antonius contra acta Cæsaris, tertiam iudicum Decuriam adiecit. I. Philip. *Num.* 20.

Antonius de libidine parasitos, de Rep. non avunculum consultat II. Philip. *num.* 14.

Apostrophe.

Ad iudicem Aquilium, eiusque assessores, ut contra vim, & gratiam tueantur veritatem causæ P. Quinctii. pro Quinct. *num.* 4.

Cicero acriter invadit adversarium Hortensium, qui cupiditate, & dominatione iudiciorum defendere putat verrem. II. Verr. *num.* 33.

Cicero iudices movet ad severitatem, & Verri nullum in iudicio perfugium denuntiat. III. Verr. *num.* 81.

Cicero iudices movet ad commiserationem in Navarchorum nece. VII. Verr. *num.* 122.

pro Sextio. *num.* 45.

Pompeius sciens non fecit contra fœdera. pro Balbo. *num.* 13.

Deorum vi, ac providentia Clodius est occisus. pro Milone. *num.* 86,

Ad Pansam, ut servitutem à Rep. avertat. XII. Philip. *num.* 16.

Hypotyposi.

Offenditur percussor Sex. Roscii. pro Rosc. Amer. *nu.* 98.

pugna, ac cædes in domo Philodami. III. Verr. *num.* 67.

Domus niqui Prætoris Verris. *Ibid.* N*um.* 137.

Improbitas C. Clodii cognitoris Stenii. IV. Verr. *Numero*. 108.

Simulachrum Dianæ apud Segestanos. VI. Verr. *Numero*. 74.

Coniicitur in carcerem Apollonius, dum se redimat. VII. Verr. *num.* 17.

Imperatoris Verris convivia nec sobria, nec pudica. *Ibid. num.* 28.

Ethopœia.

Calliditas Catilinæ. III. Catil. *num.* 16.

Sulpitius tristis, & remissior in petendo Consulatu, Catilina alacer, pro Muræna. *Num.* 49.

Gabinius libidinosus, & crudelis in Ciceronem. Post Redit. in Senat. *Num.* 12.

Similiter Piso agrestis, Epicureus, tardus, proditor. *ibid. & seq.*

Gabinios, & Piso Consules superbi, improbi, libidinosi. pro P. Sextio. *Nu.* 17.

Gellius adolescens, petulans, & decoctor. *Ibidem Nu.* 110.

Vatinius vehemens, feroxque in Vatinium. *nu.* 4.

Varia, & multiplex natura Catilinæ. Pro Cœlio. *Numero*. 12.

Perfidi, ac superbi Antoniani. XIII. Philip. *Num.* 4.

Sustentatio.

Pro Rosc. Amer. *Num.* 2. IV. Verr. *Num.* 106. VII. Verr. *Num.* 10. *Ibid. Num.* 68.

Præteritio.

Pro Rosc. Amer. *Num.* 75, III. Verr. *Num.* 32. *Ibid. Nu.* 42. *& seq.* IV. Verr. *Nu.* 1. *Ibid. Num.* 110.

Verre prætermisso, transit Cicero ad scelera Apronii. V. Verr. *Num.* 58. & 59. & VII. *Num.* 20.

Prolege Manilia. *Num.* 25. *Ibid. Num.* 48.

Pro Cluent. *Num.* 188.

I. Agrar. *Num.* 21.

I. Catil. *Num.* 14.

Post redit. in Senat. *Num.* 20.

Pro P. Sextio. *Num.* 7. *Ibid. Num.* 13.

In Vatinium, *Num.* 11.

De Provinc. Consular. *Num.* 8.

Licentia.

I. Agrar. *Num.* 23.

Pro Sylla. *Num.* 33. & 34.

Pro domo sua. *Nu.* 99.

Fatetur Cicero se contra Cæsarem arma tulisse. pro Ligar. *num.* 6.

Concessio.

Pro Quinctio. *num.* 37. *Ibid. Nu.* 42. *Ibid. Nu.* 56.

Pro Rosc. Amer. *num.* 54. *Ibid. num.* 73.

Sex.

Ironia.

prehenderit. II. Philip. *Nu.* 20.
Levitas Antonii *Ibid. num.* 77.

Distributio.

Cicero affert distributione quatuor causar iniuriæ, quæ fit P. Qinctio. pro Quinct. *Nu.* 1.

Pro Rolc. Amer. *Nu.* 9.

Supplicium in parricidas sapienter à Romanis constitutum. *Ibid. Num.* 71.

Causæ cur T. Roscius occiderit Patrem Sex. Roscii. *Ibid. Nu.* 86.

Gravitas belli Asiatici, pro Lege Manil. *num.* 6.

Quatuor inesse debent. *Ibid. num.* 28.

Socia virtutes in Pompeio. *Ibid. num.* 36.

Oratio accusatoris divisa in duas partes: quas itidem servat defensor Cicero. pro Cluent. *num.* 1.

Post Redit in Senat. *num.* 2.

Cicero quinque distribuit timoris sui causas in causa Deiotari. pro Deiotaro. *num.* 1.

Deprecatio.

Iudicem obsecrat Quinctius contra adversariorum iniurias. Pro Quinct. *num.* 10. & 98.

Pro Rosc. Amer, *num.* 11.

Cicero iudices obtestatur, ne Chrysogoni crudelitatem ferant. *ibid. num,* 150. & 154.

Cicero obtestatur iudices ut insignem iniuriam religioni Siculorum factum ulciscantur. VI. Verr. *num.* 113.

Cicero obtestatur Deos, Deasque omnes, quos læsit Verres. VII. Verr. *Num.* 183.

Orator postulat à iudicibus, ne præiudicia veritatem causæ abefactent. pro Cluentr *Num.* 6.

Cluentio falsa ex iniuria laboranti imploratur misericordia iudicum. *ibid. Num.* 200.

Deprecatio äd iudices, & Deos pro salute Reip. pro C. Rabir. *Num.* 5.

Deprecatio ad idices pro salute L. Murænæ. *Num.* 86.

Ciceronis deprecatio, ad Deas, & ad Pontifices, ut suis ædibus restituatur. pro domo sua *Num.* 44.

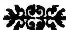
Cicero deprecatur iudices pro Milone forti viro, & sibi ac Reip. amico. pro Milone. *Nu.* 93.

Cæsarem depræcatur Cicero in causa Deiotari. pro Deiotaro. *Nu.* 8.

Epi-

Epiphonema.

Exclamatio.

CON-

CONFUTATIONES.

Negando.

QVinctius nihil debuit Nævio. pro Quinct. *numero.* 37.

Roscius Comædus non fraudavit Fannium . pro Rosc. Comœdo . *num.* 16.

Cæcilius non debet esse accusator Verris ob iniurias à Verre acceptas, nec ob inimicitias , nec ob quæsturam. L. Verr. *num.* 52.

Caius Verres non defendit Siciliam adversus fugitivos ; sed M. Crassus. VII. Verr. *num.* 5.

Cicero non obiicit Verri fortunæ, aut belli exitus , aut supplicium securis; sed avaritiam in instruenda classe, sed crudelitatem in necandis sociis *Ibid. num.* 130.

Cluentius adolescenti Oppianico venenum non dedit ab adiunctis . pro Cluent. *num.* 167.

Quo metu , aut bono Cluentius Oppiannicum necavisset ? *Ibid. num.* 169. *& seq.*

Refellitur M. Cato , qui rectum esse negat, Ciceronem, & Consulem , & legis ambitus latorem , & tam severè gesto Consulatu, causam L. Murænæ attingere . pro Muræna . *num.* 3.

Refellitur Cato , qui dicit bellum Asiaticum esse cum mulierculis gestum . *Ibid. num.* 31.

Idem refellitur Cato , qui negat licuisse Murænæ habere obviam prodeuntes , & sectatores , & offerre spectacula, & prandia . *Ibid. Num* 67. *& seq.*

Cicero regium nomen à se removet sedula parendi cura & labore servandi Remp. pro Sylla . *num.* 25.

Amicè Cicero respondet Laterensi , se non mentitum causa Planci . pro Plancio . *num.* 72.

Ostendit Cicero ex causis aliisque adiunctis Cœlium non parasse venenum Clodiæ . pro M. Cœlio . *num.* 56. *&* 61.

Summus vir Pompeius contra fœdera nihil facere potuit, aut dicendus est potuisse . pro Balbo . *num.* 13.

Deiotarus non saltavit ebrius . pro Deiotaro *num.* 26.

Negat Cicero se vitam accepisse ab Antonio . II. Philip. *num.* 5.

Redarguenda.

Rur-

Rursus Antonius dicit pugnantia, cum Cæsaris interfectores laudat, Ciceronem necis concium vituperat. *Ibid. num.* 30.

Calenus pacis nomine servitutem velle videtur, pro cuius depulsione omnes arma capiunt, & improbos cives tollunt. VIII. Philipp. *num.* 11.

Cicero non iracundè, sed vehementer, & Reip. causa dissentit cum Caleno de interitu Clodii, de Bruto, de Masiliensibus. *Ibid. num.* 16.

Elevando.

Cætera obiecta T. Actii, ut de moribus Cluentii, levia sunt, ut de legibus, à quibus recessit Cluentius, regeri possunt in adversarium. pro Cluent. *num.* 135. *& seq.*

Imprudentia Labieni, qui dum arma Rabiri accusat, simul & clarissimos viros condemnat. Pro C. Rabir. N*u*. 25.

Refellitur S. Sulpitius, qui Ciceronem accusat oblitum amicitiæ, quòd contra se L. Muræmam defendit. Pro Muræna. N*um*. 7.

Quid obiicit Clodius potestatem esse extra ordinem Pompeio delatam, cum ipse Catoni extra ordinem bellum detulit adversus Ptolomæum Regem, idemque provincias, liberas decernit Gabinio, & Pisoni? Pro domo sua. N*um*. 20.

Cicero à sorore pungit Clodium. *Ibid.* N*um*. 92.

In Vatinium N*um*. 9.

Antonins obiicit Ciceroni salutaria Reip. arma, cum ipse perniciosa ceperit. II. Philipp. N*um*. 19.

Lepidè Cicero obiectam sibi Cæsaris necem detorquet in Antonium.

NAR-

NARRATIONES.

EXponitur fraudes, & quæstus Nævii. pro Quinct. *Nu.* 11.

Exponitur cædes Sex Roscii, & consilium adversariorum accusandi filium parricidii. pro Rosc. Amer. *nu.* 15.

Quam Verres spem habuerit corrumpendi iudicii. II. Verr. *Nu.* 16.

Verres Lampsaci filiam Philodami per vim rapere voluit: Philodamum, quod ipsius libidinibus obstitisset, cum filio capite multandum curavit. III. Verr. *Num.* 63. *& seq.*

Verres iniquo edicto privavit legitima hæreditate filiam P. Annii. *ibid, num.* 104.

Privavit item M. Ligurem. *Ibid. num.* 125.

Idem Verres ab æde Castoris latrocinia incœpit, & pupillum Iunium fortunis evertit. *Ibid.* Nnm. 130.

Verres subornatis palæstritis, Heraclium diviti hæreditate spoliat. IV. Verr. *Nu.* 35.

Sopater ab inimicis suis apud C. Sacerdotem rei capitalis accusatus, & facilè eo iudicio liberatus, iterum restiturus est reus apud Verrem, & iniquissimè condemnatus. *Ibid. Nu.* 68.

Verres maxima cupiditate contra ius hospitii, multa signa abstulit à Stenio, eumque absentem condemnavit. *Ibid. nu.* 82.

Verres falsa sortitione, Theomnasto sacerdotium dedit. *Ibid.* Num. 126.

Xeno, Polemarchus, Eubulides: Sostratus, Numerius, Nymphodorus, tantum ex solvere coguntur, quantum imperat Verres. V. Verr. *Nu.* 55. *& seq.*

Apronius contumeliis cogit Lollium, ad suas pecuniæ leges conditionesque venire. *Ibid.* Nu. 61.

A Pamphilo Verres ablaturus erat scyphos, nisi fratribus Cybaritis data fuisset pecunia. VI. Verr. *Num.* 32.

Cupiditas, & furor Verris adversus Diodorum, à quo statim auferre non poterat toreumata. *Ibid. Num.* 38.

Verres ab Haluntinis per Arthagathum deferri sibi omne cælatum argumentum iubet magna perturbatione civitatis. *Ibid.* Nu. 51.

Antiochus Rex vasis pretiosissimis, & candelabro Iovi dicato spoliatur à fraudulento Verre. *Ibid.* Nu. 60.

A Segestanis simulachrum Dianæ Verres extorquet. *Ibid.* Nu. 75.

Si